

שבוע פרשת שלח

(08 – 14 June 14)

י' – ט"ז סיון תשע"ד

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנִיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ שְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבִהֲמֹתֶיךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וּבָאֲבָדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וּשְׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם. וְלֹא תִתּוּרֵי אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ מִצְוָה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלָּה כְּפִי שְׂמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוֹדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו: **מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרַתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֶנְחֵנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְדֵי תוֹרַתְךָ לְשִׁמְךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרַכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לָךְ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (אישר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל מְצוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - משהתחיל תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתית "לֹא־") בציוץ שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדר, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו יתקן ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קין

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הִלְלוּ יְהוָה | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵז מְהִלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמִּגְבִּיחַ לְשֹׁכְתוֹ: ו הַמִּשְׁפִּיל לְרֹאשׁוֹת בָּשָׂרִים וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעַרְךָ
 חָל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ט לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: י מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרַת הַפֵּית
 אִם־הַבְּנִים שְׂמֵחָה הִלְלוּהָ:

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֵעָז: ב הִיִּתָּה יְהוּדָה לְקֹדֶשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלֹּתָיו:
 ג הֵימָּה רָאָה וַיִּגַּם הַיִּרְדֵּן יָסֹב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבַנֵּי־צֶאֱנָן: ה מַה־לָּךְ
 הֵימָּה כִּי תָגֹם הַיִּרְדֵּן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבַנֵּי־צֶאֱנָן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מַיִם:

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד סיון, תשי"ח

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ משתתפי במגבית

לטובת ישיבת תומכי תמימים אשר בצרפת

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם נודעתי ע"י הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ רב פעלים הרב מו"ה פרץ שי מאצקין,
 מהשתתפותם בהחזקת ישיבת תומכי תמימים אשר בצרפת.

ובודאי לדכוותיהו למותר האריכות בביאור גודל הענין וגודל הזכות של כל מחזיקי ישיבה זו.

ולא נצרכה אלא להעדפה ולזריזות ולהשפעה על ידידיהם ומכיריהם שגם הם יעשו כהנ"ל,
 וזכות הרבים תלוי בהם.

ויהי רצון אשר כדרשת הזהר עה"כ עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר א"ת מאושר
 אלא מראשו, תומשך ברכת השי"ת בהמצטרך לכל אחד מהם הוא וב"ב שי מראשו, היינו מפנימיות
 אין סוף עד למטה מטה לבני חיי ומזוני רווחי.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ג
- (ג) מאמר ד"ה להבין ענין פרשת נסכים
ש"פ שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשמ"ז ה
- (ד) שיחת שבת פרשת פרשת שלח,
מברכים החודש תמוז, ה'תשמ"ז יד
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת שלח
(בלה"ק) כרך יג לה
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לט
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שלח מ
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת שלח מא
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שלח עג
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת שלח עד
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שלח פב
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם פד
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שלח פז
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שלח קח
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת שלח קטו
- (טז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק יד, תהלים פרק קיט קכב
- (יז) משניות – מסכת בכורות
ביאור קהתי קכד
- (יח) עין יעקב מסכת יומא קלא
- (יט) מסכת ראש השנה עם ביאורים
מדף לא עד דף לה קלב
- (כ) מסכת תענית עם ביאורים
מדף ב עד דף ג קנב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קסא
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קסב
- (כג) תורה אור
אדמו"ר הזקן קסג
- (כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קסה
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קסה
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קסו
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב קסו
- (כח) ספר המאמרים – קונטרסים חלק א'
אדמו"ר מוהרי"צ קסח
- (כט) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קסט
- (ל) דברי ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ קע
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קעב
- (לב) פרקי אבות פרק ב קעד
- (לג) חומש לקריאה בציבור קעה
- (לד) לוח זמנים לשבוע פרשת שלח קפב
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לעש"ק קפג

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 התורה מובנים ומתקבלים גם בשכל על-פְּרִתְךָ צָרִיךְ לומר שִׁישׁ גַּם
43 טַעַם וְהַסְבָּרָה מוכנת ומתקבלת בשכל (מצד הדבר עצמו, ולא רק מסיבה
44 צדדית) בְּכָל־לֹת הַסְמִיכוֹת דְּפִרְשֵׁת נִסְכִּים הַמְדַּבֵּרֶת בַּחֲיוּב
45 שִׁיחֻל לְאַחַר ל"ט שָׁנָה מֵעַתָּה אֲמִירַת פִּרְשָׁה זוֹ כְּשִׁיכְנֶסוּ לְאַרְצָן,
46 בסיום תקופת ארבעים השנים במדבר
47 שְׁנֵאתָמְרָה דְּוָקָא כָּאֵן לְאַחֲרֵי
48 פִּרְשֵׁת הַמְרָגְלִים וּסְמוּךְ לָהּ.
49 וּמְבֹאֵר בְּזֶה בְּדִרוּשִׁים מֵאֲמָרִי
50 הַחֲסִידוֹת בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה⁶ מֵאֲמָרִי
51 אֲדַמּוּר הֻזְקַן עַל פִּרְשֵׁי הַתּוֹרָה
52 בַּחֲמוּשִׁים וּיְקָרָא בַּמְדַּבֵּר-דְּבָרִים
53 וּבְדִרוּשֵׁי הָאֲדַמּוּרִים שֶׁאֲחֵרֵי
54 אֲדַמּוּרֵי הָאֲמָצְעִי⁷ וְהַצִּמְח
55 צֶדֶק⁸ וְכו') בְּהֶקְדָּם בְּאוֹר
56 תוֹכֵן עֲנִין הַנִּסְכִּים, לִפִּי פִּנְיּוּת
57 הַדְּבָרִים, שִׁיבְּכֵן תוֹכְנֵן מִמָּה
58 שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁹ בַּגִּמְרָא
59 כֹּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת-שְׁמַע בְּלֹא
60 תְּפִילִין, כְּאִילוֹ הַקָּרִיב עוֹלָה
61 בְּלֹא מִנְחָה וְזָבַח בְּלֹא נִסְכִּים.
62 דְּמִזָּה שְׁמִדְמָה מֵאֲמָר חֲכָמֵינוּ ז"ל
63 קְרִיאַת-שְׁמַע לְעוֹלָה וְזָבַח,
64 וְתְּפִילִין לְמִנְחָה וְנִסְכִּים,
65 מוֹכֵן שְׁתוֹכֵן הַחֲדִידוּשׁ וְהַחֲסִידוּשׁ
66 דְּנִסְכִּים לְגַבִּי קְרִבְנוֹת הוּא
67 כְּמוֹ הַחֲדִידוּשׁ דְּתְּפִילִין לְגַבִּי
68 קְרִיאַת-שְׁמַע, כִּי שִׁיתְּבָאָר הַלֵּל.
69 וְהַעֲנִין הוּא¹⁰, דְּהִנֵּה קְרִיאַת-
70 שְׁמַע עֲנִינָה הוּא הַעֲלָאָה
71 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, כַּמְבֹּאֵר בַּקְּבֵלָה
72 וַחֲסִידוֹת, שְׁהַתְּקַרְבוּת שֶׁל הָאָדָם
73 לְאֻלוֹת יְכוּלָה לְהִיטֵב בְּשָׁנֵי אֹפְנִים –
74 הַעֲלָאָה מִצֵּד הָאָדָם, מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה,
75 אֹר הַמִּשְׁכָּה שֶׁל אֹר אֲלוֹקֵי עַל הָאָדָם,

בס"ד. שבת פרשת שלח,

מברכים החודש תמוז ה'תשמ"ז.

הנחה בלתי מוגה

1 לְהִבִּין עֲנִין פִּרְשֵׁת נִסְכִּים שְׁבִסוּף פִּרְשֵׁתָנוּ¹
2 דְּכִתִּיב בָּהּ² כִּי תְּבֹאוּ אֶל אֶרֶץ
3 מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם גו'. וְצָרִיךְ לְהִבִּין³, מִדּוּעַ נִסְמָכָה
4 פִּרְשֵׁת נִסְכִּים לְסִפּוֹר גִּזְרֵת הַמְרָגְלִים שְׁלִפְנִי-זֶה.
5 וְהִנֵּה בַּמְדַּרְשׁ אֵיתָא⁴ שְׁפִרְשָׁה זוֹ בָּאָה לְשָׁלוֹל
6 נְפִילַת הָרוּחַ שְׁהִיָּתָה יְכוּלָה לְהִיטֵב אֶצֶל יִשְׂרָאֵל
7 לְאַחֲרֵי פִרְשֵׁת הַמְרָגְלִים
8 שְׁבִסוּמָה נְגוּרָה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גִּזְרָה
9 קֶשֶׁה לְמוֹת בַּמְדַּבֵּר וְלֹא לְהִיכַס לְאֶרֶץ
10 יִשְׂרָאֵל, דְּבַר שְׁעוּל לְגוּרֵם נְפִילַת רוּחַ.
11 שְׁלִכְן כְּדִי לְשָׁלוֹל זֹאת וְלְרוּמָם אֵת
12 רוּחָם בִּישׁוּר לָהֶם כָּאֵן הַקְדוּשׁ
13 בּוֹרֵךְ הוּא שְׁיִכְנֶסוּ לְאַרְצָן בְּסוּפּוֹ
14 שֶׁל דְּבַר, וּבִלְשׁוֹן הַפֶּסֶק כִּי תְּבֹאוּ
15 אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם וּלְפִי זֶה
16 מִיּוֹשְׁבַת הַשָּׂאֵלָה מִדּוּעַ שְׁנֵי הַנוּשָׂאִים
17 נִסְמָכוּ זֶה לַזֶּה. אֲפֹה עֲדִיין צָרִיךְ
18 בְּאוֹר וְהַשָּׂאֵלָה לֹא מִיּוֹשְׁבַת כֹּל צִרְכָּה,
19 כִּי עֲנִין הַבִּיאָה לְאַרְצָן
20 בְּפִרְשָׁה זוֹ (פִּרְשֵׁת נִסְכִּים)
21 הוּא לֹא הַנוּשָׂא הַעִיקָרִי וְהַמְּרָכִיז שֶׁלָּה
22 אֵלָּא רַק תְּנָאִי בְּמָקוֹם וְזָמַן
23 הָאוֹמֵר בְּאִיזָה מָקוֹם וּבְאִיזָה זְמַן
24 הַנִּסְכִּים נוֹהָגִים, אֲבָל עֲצָם
25 הַפִּרְשָׁה מְדַבֵּר בְּעֲנִין הַנִּסְכִּים
26 שֶׁלְּכַאוֹרָה אֵין לוֹ קֶשֶׁר וְשִׁיכוּת לְגִזְרֵת
27 הַמְרָגְלִים, וְאִם-כֵּן עֲדִיין אֵינוֹ
28 מוֹכֵן טַעַם סְמִיכוֹת פִּרְשֵׁת
29 נִסְכִּים לְכָאֵן אִף שֶׁלְּכַאוֹרָה אֵין
30 בִּנְיָהֶם קֶשֶׁר וְשִׁיכוּת?
31 וְעוֹד, דְּמִכְּפִין שְׁהַתּוֹרָה הִיא
32 חֲקִמְתָּכֶם וּבִינְתָּכֶם (אֲפִילוֹ)
33 לְעִינֵי הָעַמִּים⁵, וְאִם כֵּן דְּבַרִּי

1 לְהִבִּין אֵת הַתּוֹכֵן הַפִּנְיָמִי שֶׁל עֲנִין פִּרְשֵׁת נִסְכִּים שְׁבִסוּף
2 פִּרְשֵׁתָנוּ¹ בַּה מְפּוֹרֵט כִּי־צָד יֵשׁ לְהַבִּיא יַחַד עִם הַקְּרִבְנוֹת יִין לְנִסְךְ עַל גְּבִי
3 הַמְּזָבַח דְּכִתִּיב בָּהּ² שֶׁכְּתוּב בַּה בְּתַחֲלִילָתָהּ כִּי תְּבֹאוּ אֶל אֶרֶץ
4 מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם גו'. וְצָרִיךְ לְהִבִּין³, מִדּוּעַ נִסְמָכָה פִּרְשֵׁת
5 נִסְכִּים הַמּוֹפִיעָה כַּאֲמֹר בְּסִיּוֹם פִּרְשֵׁת
6 שֶׁלח וּנְכַתְּבָה בְּסִמּוּךְ לְסִפּוֹר גִּזְרֵת
7 הַמְרָגְלִים שְׁלִפְנִי-זֶה בְּפִרְשָׁה זוֹ
8 וְהִיא לְכַאוֹרָה אֵין קֶשֶׁר גְּלוּי בֵּין שְׁנֵי
9 הַנוּשָׂאִים – פִּרְשֵׁת הַמְרָגְלִים וְדִינִי
10 הַנִּסְכִּים?

11 וְהִנֵּה בַּמְדַּרְשׁ אֵיתָא⁴ מוֹכָא
12 שְׁפִרְשָׁה זוֹ פִּרְשֵׁת הַנִּסְכִּים בָּאָה
13 לְשָׁלוֹל נְפִילַת הָרוּחַ שְׁהִיָּתָה
14 יְכוּלָה לְהִיטֵב אֶצֶל יִשְׂרָאֵל
15 לְאַחֲרֵי פִרְשֵׁת הַמְרָגְלִים
16 שְׁבִסוּמָה נְגוּרָה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גִּזְרָה
17 קֶשֶׁה לְמוֹת בַּמְדַּבֵּר וְלֹא לְהִיכַס לְאֶרֶץ
18 יִשְׂרָאֵל, דְּבַר שְׁעוּל לְגוּרֵם נְפִילַת רוּחַ.
19 שְׁלִכְן כְּדִי לְשָׁלוֹל זֹאת וְלְרוּמָם אֵת
20 רוּחָם בִּישׁוּר לָהֶם כָּאֵן הַקְדוּשׁ
21 בּוֹרֵךְ הוּא שְׁיִכְנֶסוּ לְאַרְצָן בְּסוּפּוֹ
22 שֶׁל דְּבַר, וּבִלְשׁוֹן הַפֶּסֶק כִּי תְּבֹאוּ
23 אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם וּלְפִי זֶה
24 מִיּוֹשְׁבַת הַשָּׂאֵלָה מִדּוּעַ שְׁנֵי הַנוּשָׂאִים
25 נִסְמָכוּ זֶה לַזֶּה. אֲפֹה עֲדִיין צָרִיךְ
26 בְּאוֹר וְהַשָּׂאֵלָה לֹא מִיּוֹשְׁבַת כֹּל צִרְכָּה,
27 כִּי עֲנִין הַבִּיאָה לְאַרְצָן
28 בְּפִרְשָׁה זוֹ (פִּרְשֵׁת נִסְכִּים)
29 הוּא לֹא הַנוּשָׂא הַעִיקָרִי וְהַמְּרָכִיז שֶׁלָּה
30 אֵלָּא רַק תְּנָאִי בְּמָקוֹם וְזָמַן
31 הָאוֹמֵר בְּאִיזָה מָקוֹם וּבְאִיזָה זְמַן
32 הַנִּסְכִּים נוֹהָגִים, אֲבָל עֲצָם
33 הַפִּרְשָׁה מְדַבֵּר בְּעֲנִין הַנִּסְכִּים
34 שֶׁלְּכַאוֹרָה אֵין לוֹ קֶשֶׁר וְשִׁיכוּת לְגִזְרֵת
35 הַמְרָגְלִים, וְאִם-כֵּן עֲדִיין אֵינוֹ
36 מוֹכֵן טַעַם סְמִיכוֹת פִּרְשֵׁת
37 נִסְכִּים לְכָאֵן אִף שֶׁלְּכַאוֹרָה אֵין
38 בִּנְיָהֶם קֶשֶׁר וְשִׁיכוּת?
39 וְעוֹד, דְּמִכְּפִין שְׁהַתּוֹרָה הִיא
40 חֲקִמְתָּכֶם וּבִינְתָּכֶם (אֲפִילוֹ)
41 לְעִינֵי הָעַמִּים⁵, וְאִם כֵּן דְּבַרִּי

(1) א ואילך. (2) ב. (3) אוה"ת פרשתנו (כרך ד) ע' א'תקה. (4) רמב"ן פרשתנו שם. כ. (5) ד. ו. (6) מ, א ואילך. מא, ג ואילך.
וראה מאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' כח ואילך. (7) (במדבר ח"ג) ע' א'קפח ואילך. (8) פרשתנו (כרך ו) ע' א'תשצב ואילך.
וראה אוה"ת: שבעה. 3. פרשתנו ע' תקל ואילך. מארז"ל ע' ג ואילך. וראה גם סה"מ תרנ"ד ע' כ ואילך. (9) יא, סע"ב.
(10) - ראה לקו"ת שם מב, סע"א ואילך. מאמרי אדהאמ"צ שם ע' א'רד. וראה גם מאמרי אדה"ז שם ע' ל. אוה"ת על

ביאור בדרך אפשר

1 מלמעלה למטה, וקריאת שמע היא התקרבות לאלוקות על ידי העלאת
2 למסור נפשו באחד¹¹ באמירת "שמע ישראל... ה' אחד" האדם מקבל
3 על עצמו עול מלכות שמים מתוך החלטה להתמסר לעבודת ה' עד כדי
4 מסירות נפש וזו התקרבות לאלוקות מצד האדם, מלמטה למעלה מה-
5 שאין-כן תפילין ענינם הוא
6 התקרבות לאלוקות באופן של
7 המשכה מלמעלה למטה,
8 שהרי חלק ממצות תפילין
9 שקיומה הוא בהנחת תפילין של ראש
10 כנגד המוח ותפילין של יד כנגד הלב
11 הוא שעבוד המוח והלב¹²
12 של האדם לעבודת ה', הינו שתוכן
13 ענין התפילין הוא להמשיך
14 אלקות מלמעלה במוח ולב של
15 האדם למטה.
16 ועוד ענין שממנו נראה כיצד תפילין
17 הם המשכה דעיקר התפילין הם
18 תפילין שבראש (בדמוכח גם
19 מזה שהרמב"ם¹³ בפירוט
20 המצוות של הנחת תפילין הביא
21 החיוב התפילין של-ראש
22 לפני התפילין של-יד, אף
23 שבכתוב¹⁴ בתורה נתפרש חיוב
24 תפילין של-יד קודם והכתוב
25 אומר "וקשרתם לאות על ירך" ואחר
26 כך "והיו לטוטפות בין עיניך", וכן
27 הוא גם סדר הנחתם¹⁵ בפועל,
28 תפילין של יד לפני תפילין של ראש,
29 וזוהי שכל זאת הרמב"ם כותב את
30 מצוות תפילין של ראש תחילה, מוכח
31 שהיא העיקר (במדובר במקום
32 אחר¹⁶), ובתפילין אלו
33 התפילין של ראש הרי הרצונות
34 היוצאות מן הבתים שבהם
35 הפרשיות (שהם הבתים עיקר
36 התפילין) אינן כמו בתפילין
37 של-יד שפורכים אותם על
38 היד. הינו שהם רצונות התפילין

ביאור בדרך אפשר

של יד הן לעצמו¹⁷, לאדם עצמו, אלא הם הרצונות של תפילין של
ראש נמשכים ויורדים למטה מן הטבור¹⁸, דענין למטה מן
הטבור מורה על ירידה למטה ביותר, בדמשמע ממאמר
רבתינו ז"ל¹⁹ שלא ראוי להוריד ידו למטה מטבורו, וגם
הוכחה נוספת שהירידה לחצי התחתון
של האדם היא ירידה גדולה מלשון
רבתינו ז"ל²⁰ מפלגך
ולעילא דהורמיז, ומפלגך
ולתתא דאהורמיז וכו'. כמוכח
בגמרא שגוי כופר אמר לאמימר ששני
חלקי הגוף נתונים, כביכול, לשתי
רשויות. מהחצי ולמעלה שיין
ל"הורמיז" (שד) ומהחצי ולמטה שיין
ל"אהורמיז" (הקדוש ברוך הוא).
(ובזה גופא בענין ההמשכה שעל
ידי תפילין של ראש עצמו הם ב'
רצונות להורות על שני ענינים
בעבודת ה' כנגד סור מרע
ועשה טוב, זמן שענינו "עשה
טוב" ושמאל²¹ שענינו "סור
מרע"). ונמצא, דענין התפילין
הוא שתהיה הירידה
וההמשכה של עניני האלוקות
הבאים מלמעלה, למטה ביותר.
והנה מצד-עצמם הרי
קריאת-שמע שענינה "העלאת" הם
ותפילין שענינם "המשכה" הם
ב' עבודות נפרדות, דאפשר
יכול להיות קריאת-שמע בלא
תפילין, כמו בשבתות וימים
טובים דלאו זמן תפילין
נינהו²² שאינם זמן תפילין, ובכל
זאת יש בהם את העבודה של קריאת
שמע, ועל-דרך-זה יכול
להיות ענין התפילין בפני עצמו
בלא קריאת-שמע, וכמבואר
בהלכה²³ שהמוצא תפילין
בשבת, כשאי אפשר לטלטל את

מארו"ל שם ע' יא ואילך. סה"מ תרנ"ד ע' כ. 11) זהר ח"ג לג, א. פ"ח שער הק"ש פ"ב. ב"ח לטוא"ח ר"ס סא. ועוד.
וראה אוה"ת תרומה ע' א' שסז. 12) ב"ח שם ס"ח (ד"ה ויכוון). שם סתרכ"ה. שו"ע אדה"ז שם סכ"ה ס"א. 13) המצות
בריש ספר היד. כותרת להלכות תפילין. ספה"מ שלו מ"ע יב"ג. 14) ו, ח. 15) לו, א. ועוד. 16) ש"פ תרומה תשמ"ו, סל"ט
ואילך. 17) מנחות לו. וע"כ. סהמ"צ להצ"צ מצות תפילין רפ"ג. 18) טור או"ח סכ"ז. פ"ח שער התפילין פ"י. סה"מ
תרצ"ט ע' 159 ובהערה שם. תש"ג ע' 43 ובהערה שם. ועוד. 19) יג, כ. רמב"ם הל' איסור"ב פכ"א הכ"ג. 20) לט, א. 21) גם
זח"ג רלו, ב (ובהגהות מהרח"ו שם). אוה"ת עקב צ' תרכט. ועוד. 22) לו, ב. 23) הל' שבת פ"ט הכ"ג. טוש"ע ודאדה"ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 התפילין מרשות לרשות זוג אֶחָד וּמִכְנִסוֹ, וְחוֹזֵר וְיוֹצֵא
- 2 וְלֹכֵשׁ זֶגֶג אַחֵר גּוֹ', דָּשֶׁם הַנֶּחֱת הַתְּפִילִין הוּא בְּלִי אֲמִירַת
- 3 קְרִיאַת־שְׁמַע וְהָרִי זֶה הִכָּחָה נֹסֶפֶת שְׁמִדוֹבֵר בְּשָׁנִי עֲנִינִים שׁוֹנִים וּנְפִרְדִּים
- 4 כַּעֲבוּדַת ה'.
- 5 וְזֶהוּ הַחִידוּשׁ בְּמֵאֲמָר
- 6 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל הַנּוֹכֵחַ לַעֲלִי שְׁצָרִיף
- 7 לְהִיּוֹת קְרִיאַת־שְׁמַע בִּיחָד עִם
- 8 תְּפִילִין, הֵינּוּ חִיבוּר ב'
- 9 אֹפְנִים אֱלוֹ שֶׁל "הַעֲלָאָה"
- 10 ו"הַמְשַׁכָּה" בִּיחָד. וּבִכְלָלוֹת
- 11 מִשְׁמַעוֹת הַחִיבוּר בֵּין "הַעֲלָאָה"
- 12 (קְרִיאַת שְׁמַע) ו"הַמְשַׁכָּה" (תְּפִילִין)
- 13 זֶהוּ מַה שֶּׁפֶּל עֲבוּדַת הָאָדָם
- 14 הִיא בְּב' הַקְּוִינ דְּרַצוּא'
- 15 ו'שׁוּב', בַּמַּעֲשֶׂה הַמְרַכְבֶּה כְּתוּב
- 16 "וְהַחִיּוֹת רַצוּא וְשׁוּב". וְהַכּוּנָה
- 17 שֶׁהַמֵּלָאכִים, הַנִּקְרָאִים "חִיּוֹת הַקּוֹדֶשׁ",
- 18 נִמְצָאִים כָּל הַזְּמַן ב"תְּנוּעָה" שֶׁל
- 19 "רַצוּא", רַצוֹן לְהִיכַל וּלְהַתְּבַטֵּל
- 20 בַּעֲצֻמוֹת אוֹר אֵין סוֹף שֶׁלֹּמַעֲלָה מֵהֶם,
- 21 וּמִדֵּי לְאַחַר מִכָּן הֵם בָּאִים ל"תְּנוּעָה"
- 22 שֶׁל "שׁוּב", בִּה מִתְּשִׁיבַת רוּחַם
- 23 בְּקִרְבָּם. וְזֹאת כִּי מִצַּד אֶחָד הֵם
- 24 מְרַגִּישִׁים אֶת הַפִּלְאָת הָאֱלוּקוֹת
- 25 וְנִמְשָׁכִים לְמִקְוֶם וּמִשְׁתַּוָּקִים לְהִיכַל
- 26 בָּאֱלוּקוֹת, וְלִכָּן הֵם בְּתוּנֹעָה שֶׁל
- 27 "רַצוּא", וּמִצַּד שְׁנֵי כִּיווֹן שְׁעִלֵּיהֶם
- 28 לְמַלֵּא אֶת שְׁלִיחוֹתָם, הֵם נִשְׁאָרִים
- 29 בַּמְדוּגָתָם וְאֵינֶם מִתְּבַטְּלִים מִמִּצִּיאוֹתָם
- 30 וְלִכָּן הֵם בְּתוּנֹעָה שֶׁל "שׁוּב". וְכֵן גַּם
- 31 כַּעֲבוּדַת הָאָדָם - הוּא מִתְּעוֹרֵר
- 32 ב"רַצוּא" שֶׁל צִימָאן עַד לְדִבּוּק
- 33 בָּאֱלוּקוֹת, וְלִאַחֵר מִכָּן צָרִיךְ לְהִיּוֹת
- 34 "שׁוּב", לְהִישָׁר נִשְׁמָה בְּגוֹף וּלְעִבּוֹר
- 35 אֶת ה' בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, קְרִיאַת־
- 36 שְׁמַע שְׁעִנִּינָה "רַצוּא", רַצוֹן וְתִשׁוּקָה
- 37 שֶׁל הָאָדָם לְהַתְּעַלּוֹת מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה
- 38 וְתְּפִילִין שְׁעִנִּינִים "שׁוּב", יִרְדָּה לְמַטָּה, וְכִמּוֹ שֶׁהָיָה בְּמִתְּנִי-תוֹרָה
- 39 שֶׁבְּתַחֲלִילָה פָּרַחָה נִשְׁמָתָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאִשֶּׁר שָׁמְעוּ אֶת "אֲנֹכִי ה'
- 40 אֱלֹהֶיךָ" מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּעֲצוּמוֹ, מִפְּנֵי גֹדֵל ה"רַצוּא" וְאַחֲרֵי־כֵן
- 41 הִתְּחַזְּקָה לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּטֵל תְּחִיָּה²⁴ וְהַמְשִׁיכוֹ לַחִיּוֹת
- 42 כְּנִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים, "שׁוּב".

- 43 וְזֶהוּ הַחִידוּשׁ שֶׁבְּדִבְרֵי, שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת הַתְּפִילָּלוֹת שִׁלּוּב וְחִיבוּר
- 44 ב' הַקְּוִינ שֶׁל "הַעֲלָאָה" ו"רַצוּא" מִצַּד אֶחָד ו"הַמְשַׁכָּה" ו"שׁוּב" מִצַּד שֵׁנִי,
- 45 לְעִבּוֹר אֶת ה' בְּשָׁנֵי הָאֹפְנִים גַּם יַחַד כִּמּוֹ שֶׁהוּא בְּתוֹרָה דְּכָתִיב בָּהּ²⁵
- 46 מִיָּמִינוּ אֵשׁ דָּת לָמוֹ, שֵׁשׁ בְּתוֹרָה ב' הַקְּוִינ דִּימִין קוֹ חֲסִד
- 47 שְׁעִנִּינֵי "רַצוּא" וְאֵשׁ קוֹ הַגְּבוּרָה
- 48 שְׁעִנִּינֵי "רַצוּא", 'רַצוּא' ו'שׁוּב'
- 49 בִּיחָד, שֶׁהָרִי תוֹרָה יַחַד עִם זֶה
- 50 שֶׁהִיא מֵאֲחָדַת קוּיִם שׁוֹנִים הַנִּרְאִים
- 51 כַּהֲפִכִים אַחַת הִיא בְּלִי
- 52 הַתְּחַלְּקוֹת כִּי הַקּוּיִם הַשׁוֹנִים
- 53 מִתְּאַחֲדִים כְּאֶחָד. וְזֶהוּ גַּם עֲנִין
- 54 וְהַתְּחַלְּקָתִי בְּתוֹכָכֶם²⁶, וְדִיּוּק
- 55 הַלְּשׁוֹן "וְהַתְּחַלְּכָתִי" (וְלֹא "וְהַלְּכָתִי")
- 56 מִלְּמַד שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר עַל ב' בְּחִינּוֹת
- 57 שְׁנֵי אֹפְנִים שׁוֹנִים שֶׁל הִלִּיכָה,
- 58 מְלַמֶּעֱלָה לְמַטָּה וּמְלַמֶּטָּה
- 59 לְמַעֲלָה²⁷, שֶׁשְׁתֵּיהֶן הֵן
- 60 בְּאוֹתָהּ הַתִּיבָה דְּבֵר שְׁמוּרָה עַל
- 61 חִיבוּר וְהַתְּכַלְלוֹת בִּינֵיהֶם.
- 62 וּבְזֶה יוֹכֵן²⁸ הַשְּׂכִיחוֹת הַפְּנִימִית
- 63 דְּעוֹלָה וְנִסְכִּים לְקְרִיאַת־שְׁמַע
- 64 וְתְּפִילִין, שֶׁבְּגִלְלָה אִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל
- 65 "כָּל הַקּוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תְּפִילִין,
- 66 כְּאִילוֹ הַקְּרִיב... זָבַח בְּלֹא נִסְכִּים",
- 67 דְּעוֹלָה וְנִסְכִּים גַּם הֵם עֲנִינֵם
- 68 הַעֲלָאָה וְהַמְשָׁכָה, כִּמּוֹ
- 69 קְרִיאַת־שְׁמַע וְתְּפִילִין, כִּפִּי
- 70 שֶׁהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר. דִּהְיָה הַהִפְרָשׁ
- 71 הַהִבְדֵּל בֵּין קֶרֶבְנוֹת לְנִסְכִּים
- 72 הוּא, דִּהְיָה קֶרֶבְנוֹת עוֹלִים
- 73 וְנִכְלָלִים בָּאֱלוּקוֹת עַל יְדֵי שְׁרִיפָה
- 74 בְּאֵשׁ (הַבֶּשֶׁר וְהָאִמּוּרִים
- 75 הַחֲלִיקִים שֶׁל הַבְּהֵמָה שֶׁנִּשְׁרָפִים עַל גְּבִי
- 76 הַמְּזֻבָּח גַּם בְּקִרְבָּנוֹת שֶׁלֹּא מִקְרִיבִים אֶת
- 77 כָּל חֲלָקֵי הַבְּהֵמָה (וְכֹי') קָלִיל לָה',
- 78 הַעֲלָאָה מְלַמֶּטָּה מְדַבֵּר גִּשְׁמִי
- 79 לְמַעֲלָה לְהִיּוֹת נִכְלָל בָּאֱלוּקוֹת,
- 80 מֵה־שְּׁאִין־כֵּן הַנִּסְכִּים שֶׁל חֵיין שְׁבָאוֹ כְּתוּסֶפֶת לְקִרְבָּנוֹת עֲנִינֵם הוּא
- 81 הַיִּרְדָּה לְמַטָּה, שֶׁהִיוּ מְנַסְכִּין אֶת חֵיין עַל גְּבִי הַמְּזֻבָּח וְיִוֹרֵד
- 82 לְשִׁיתִין²⁹ שֶׁמְחַלְּלִין וְיִוֹרֵדִין עַד הַתְּהוֹם³⁰, הֵינּוּ תַּחְתּוֹן
- 83 שְׁאִין לְמַטָּה מִמֶּנּוּ. וְלִפְיָזָה, הַחִידוּשׁ שֶׁבְּפִרְשֵׁת נִסְכִּים עַל
- 84 עֲנִיין הַקִּרְבָּנוֹת כְּשֶׁלְּעֻמּוֹ הוּא, שְׁצָרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם הַיִּרְדָּה

או"ח שש"א סמ"ב. (24 שבת פח, ב. 25) לג, ב. 26) כו, יב. 27) פ' ראה כו, א. מאמרי אדה"ז: תקס"ט ע' קלא ואילך.
פרשיות ח"ב ע' תרג. מאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"ב ע' תשפ. אוה"ת ויקרא ע' תרט ואילך. 28) - ראה מקורות שבהערה
10. 29) מט, א. וראה אוה"ת פרשתנו ע' תקל, אוה"ת על מאדז"ל ס"ע ג ואילך. 30) הלכות שם מא, ג. וראה סוכה שם.

ביאור בדרך אפשר

אוה"ת על מארז"ל שם ע' ט. 31) שם מב. סע"א ואילך. מאמרי אדהאמ"צ שם ע' א"רב ואילך. אוה"ת פרשתנו (כרך ו) ע' א'תתא. 32) מ, סע"א. 33) - ראה לקו"ת שם מא, ב ואילך. אוה"ת שם ע' א'תת ואילך. 34) הלקו"ת שם לו, סע"ד. 35) ר"פ שלח לו, ג"ד שם לו, ב. מאמרי אדהאמ"צ שם ע' תתקצא ואילך. אוה"ת שם ס"ע תמג ואילך. ס"ע תנה ואילך. (כרך ו) ע' א'תשע ואילך. א'תשעו ואילך. לקו"ש חל"ג ע' 85 ואילך. 36) כה, ג. 37) לה, ב. 38) טז, ד ואילך. 39) חוקת כ, ב. 40) אמור כג, מג. חוקת כ, כט. כא, א. הנסמן בלקו"ש שבהערה 42. 41) בהעלות י, לה. הנסמן בלקו"ש שם. 42) לקו"ש ח"יח ס"ע 256 ואילך. 43) בשלח יג, כא"כ. בהעלות י, לה. 44) ט, ב. שם. כג. 45) נה, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 זאת, כְּדַאיִתָּא בְּמִקְרָא⁴⁵ דְּכִינּוֹן דְּכְתִיב בְּהוּ עַל-פִּי ה' יַחֲנוּ
2 וְעַל-פִּי ה' יִסְעוּ, כְּמֵאן דְּקָבִיעַ לְהוּ דְּמִי הָרִי בְּכָל מְקוֹם, גַּם
3 בַּחֲנִייה קְצֵרָה, הִדְבֵּר נַחֲשָׁב כְּמִקְוֵם קָבוֹעַ וְלֹא אֲרֻעִי. (וַיְדֹוּעַ גַּם פְּתָגָם
4 כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁶ לְגַבִּי אוֹפֵן הַעֲבוּדָה בְּזִמָּן הִזָּה שֶׁצִּירֵךְ
5 לֵהוּיֹת בִּישׁוּב הַדַּעַת וְעַם חֲכָנִיּוֹת
6 לַטּוּוֹחַ אֲרוֹךְ אֶף שֶׁהִנֵּה בָּא
7 מְשִׁיחַ וּלְכַאוּרָה אֵין צוּרֵךְ בְּנִיהוּל
8 הַעֲבוּדָה בַּצּוּרָה מְסוּדֶרֶת וּמְתוּכָנֶנֶת
9 הַיִּטֵּב, שֶׁהוּא בְּדוּגְמַת הַקָּמֶת
10 הַמְשָׁכֵן שֶׁהִיָּתָה לַפְּעָמִים
11 לְיוֹם אֶחָד, וּבִלְשׁוֹן הַפְּתוּב⁴⁷
12 וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֵנָן מְעַרְב
13 עַד בּוֹקֵר וְנֹעֲלָה הָעֵנָן וְנִסְעוּ,
14 דְּגַם אֲזִי אֶפִּילוֹ שֶׁהִקִּימוּ אֶת הַמְשָׁכֵן
15 לְזִמָּן קֶצֶר בִּיחֻר, הִיָּתָה הַהֲקָמָה
16 בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת וּבְתַכְלִית הַקְּבִיעוּת, כְּמוֹ
17 אֶת כָּל חֲלָקֵי הַמְשָׁכֵן בְּשִׁלְמוֹת
18 וּבְתַכְלִית הַקְּבִיעוּת וְהַמְשָׁכֵן עֲמֵד
19 כְּדֹבֵר קָבוֹעַ, כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה בְּאֲשֶׁר
20 חָנוּ בְּקֹדֶשׁ בְּרַנֵּעַ י"ט שָׁנָה⁴⁸
21 בְּרַצִּיפוֹת). וְנִמְצָא שֶׁבְּהִיָּתָם
22 בְּמִדְבָּר, הָרִי לְמִרוֹת שְׁהִיָּה בְּרוּר כִּי
23 מְדוּבֵר בְּמַצֵּב זִמְנִי וּבִדְרוֹךְ אֵל הַיַּעַד
24 הָאֱמִיתִי שֶׁל הַכְּנִיסָה לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּכָל
25 זֹאת הָיָה בְּקָבִיעוּת בַּחֲכָרָה שְׁעוֹשִׂים
26 כַּעַת דְּבַר חֲשׁוֹב מִצַּד עֲצֻמוֹ וְלֹא רַק
27 כְּאִמְצָעִי לְדַבֵּר אַחֵר בְּמַצֵּב שֶׁל
28 עַל-פִּי ה'. וְעוֹד זֹאת, שֶׁלֹּא
29 הָיָה זֶה רַק בְּאוֹפֵן שֶׁל
30 קְבִיעוּת וְעִמְדָה בְּמִקְוֵם
31 אֶחָד, אֲלֵא שֶׁבְּזֶה גּוֹפָא
32 בְּשִׁהִיָּה בְּמִדְבָּר עֲצֻמָּה, אֶפִּילוֹ כֹּאשֶׁר
33 הַשְּׁהִיָּה הִיָּתָה רַק לְזִמָּן קֶצֶר בְּלִבֵּד,
34 עָלוּ הַתַּעֲלוּ וְהַתְקַדְּמוּ מִחִיל אֶל
35 חִיל, מְדֻרְגָּה לְדֻרְגָּה שֶׁהָרִי זֶה
36 צִיּוּרִי מְפֹרָשׁ בְּתוֹרָה לְהַעֲלוֹת
37 בְּקוֹדֶשׁ⁴⁹ לְהוֹסִיף, לְהַתְקַדֵּם
38 וְלַהַעֲלוֹת בְּכָל דְּבַר שֶׁבְּקֹדֶשׁ, וּבִוּדָא
39 שְׁגַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר קִיְּמוּ אֶת
40 הַצִּיּוּרִי הַזֶּה.
41 וְלִכֵּן בְּגַלֵּל כָּל הַמַּעֲלוֹת הַרוּחָנִיּוֹת
42 הַגְּדוּלוֹת שֶׁהָיוּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהִיָּתָם בְּמִדְבָּר, כְּמִבּוֹאָר לַעִיל בְּאַרְיֻכוֹת, רָצוּ
- הַמְרַגְּלִים לְהִשָּׁאֵר בְּמִדְבָּר, וְלֹא רָצוּ לְהַכְנִס לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל
הַגְּשֵׁמִית שֶׁשָּׁם צִירֵךְ לְהִיָּתוֹת שֵׁשׁ שָׁנִים תְּזוּרַע שְׂדֵךְ גּוֹ' וְרַק
אַחֲרֵיכֶם בָּאָה שָׁנַת הַשְּׁמִיטָה שְׁבַת לַה' ⁵⁰ אֲבָל בְּדֶרֶךְ כָּלֵל, שֵׁשׁ
מִתּוֹךְ שֶׁבַע שָׁנִים, הָאֲדָם צִירֵךְ לַעֲסוֹק בַּחֲרִישָׁה וּדְרִיעָה וּשְׂאֵר הַמַּלְאָכּוֹת וְאִינְנוּ
יִכּוֹל לְהַתְמַסֵּר לַעֲנִינִים וְרוּחָנִים. מִה' ⁵¹
שְׁאִין-כֵּן בְּמִדְבָּר, הָיָה
מְלַכְתְּחִילָה בְּמַצֵּב שֶׁל שְׁבַת
שְׁבִיחָה מְעַבֹּדֶת הָאֲדָמָה וְכו'.
וְלִכֵּן טָעֲנוּ הַמְרַגְּלִים עַל-דֶּרֶךְ
מֵאֲמַר רַבִּי שֶׁמֶעוֹן בֶּן יוֹחָאי,
אֲדָם חוֹרֵשׁ אֲדָם זוֹרַע, תּוֹרָתוֹ
מִה תִּהְיֶה עָלֶיָּה. דְּזֵהוּ גַם מִה
שֶׁהַמְדָּבֵר הוּא מְקוֹם אֲשֶׁר לֹא
יֵשֵׁב אֲדָם שָׁם⁵², לְפִי פְּשׁוּטוֹ
מְדוּבֵר בַּחֲסִרּוֹן שֶׁל הַמְדָּבֵר שֶׁהוּא
מְקוֹם שִׁמֵם וְלֹא מְקוֹם יֵישׁוּב, אֲבָל לְפִי
הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי הַכוּוֹנֵה לִיתְרוֹן שִׁישׁ
בְּמִדְבָּר לְגַבִּי אֲרֵץ נוֹשֶׁבֶת שֶׁהוּא
לְמַעֲלָה מִבְּחִינַת אֲדָם⁵³, אֲלֵא
הוּא בְּחִינַת מֵאֲדָ ⁵⁴ (אוֹתִיּוֹת
"אֲדָם" אֶךְ בְּסוֹד אוֹתִיּוֹת שׁוֹנֶה, לְמַעֲלָה
מִ"אֲדָם"), בְּכָל מֵאֲדָ ⁵⁵ "מֵאֲדָ"
בְּמוֹכֵן שֶׁל לֵאל גָּבוּל שֶׁלְמַעֲלָה
מִמְדִּידָה וְהַגְּבֻלָּה⁵⁶. וְלִכֵּן
רָצוּ הַמְרַגְּלִים לְהִשָּׁאֵר שָׁם
בְּמִדְבָּר, וְלַעֲבֹד עֲבוּדָתָם עֲבוּדַת
ה' הַרוּחָנִית שֶׁלֵּהם בְּדֶרֶגָא גְּבוּהָה זֹו
לֵאל הַתַּעֲסָקוֹת בְּעִנְיֵי הָעוֹלָם
הַגְּשֵׁמִיִּים וּבְאוֹפֵן דְּעָלִיָּה מִחִיל
אֶל חִיל כְּפִ"ל, וְלֹא רָצוּ
לְהַכְנִס לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלַעֲבֹד
בְּעֲבוּדַת הַבִּירוֹרִים הַפְּרִדַּת הַטּוֹב
מֵהָרַע שֶׁבְּדוֹרִים הַגְּשֵׁמִיִּים וְהַעֲלָאָתוֹ
לְקֹדֶשׁ, דְּבַר הַמַּחֲיִיב הַתַּעֲסָקוֹת עִם
הַדְּבָרִים הַגְּשֵׁמִיִּים וּשְׁמִיּוֹשׁ בָּהֶם.
וּבְזֶה יוֹכֵן עֲנָן סְמִיכוֹת
פְּרִשְׁת הַנִּסְכִּים לְפָרֶשֶׁת
הַמְרַגְּלִים, וְזוֹ הַתְּשׁוּבָה לְשִׁאלָה
שֶׁעָלְתָה בְּתַחֲלִיל הַמֵּאֲמָר לְגַבִּי הַקָּשֶׁר
הַפְּנִימִי בֵּין שְׁנֵי הַנוֹשָׂאִים כִּי
הַתִּיקוֹן עַל מַעֲשֵׂה הַמְרַגְּלִים
שֶׁלֹּא רָצוּ לְהִכְנִס לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא הִיָּפֶךְ מִה שֶׁעָשׂוּ, וְלְהַכְנִס

(46) ספר השיחות תש"א ע' 162, ועוד. (47) שם, כא. (48) פרש"י דברים א, מו. (49) כח, א. וש"נ. (50) שם, ד. (51) ב, ו. (52) לקו"ת במדבר ד, ג ואילך. שה"ש כב, א, כג. סע"ב ואילך. הנסמן בהערה הבאה. (53) לקו"ש חט"ז ע' 473 ובהנסמן שם. (54) ו, ה. (55) תו"א מקץ לט, ג ואילך. לקו"ת פרשתנו מב, ג. דרמ"צ קס, ב. ובכ"מ.

ש"פ שלח, מבה"ח תמוז, ה'תשמ"ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **לְאֶרֶץ דִּקְאָ, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב בַּתְּחִילַת פֶּרֶשְׁת הַנִּסְכִּים כִּי תָבוֹאוּ אֶל**
 2 **הָאֶרֶץ, וְשֵׁם גּוֹפָא בְּאֶרֶץ עֲצֵמָה לֹא לֵהוּיֹת מִנּוּתָקִים מִעֲנִינֵי הָעוֹלָם אֲלֹא**
 3 **אֲדִרְבָּה לְעֶסוֹק בְּעִבּוּדַת הַנִּסְכִּים שְׁעִנְיָנָם הַמְשָׁכָה שֶׁל אֹר אֱלֹקִי**
 4 **מִלְמַלְעָה לְמִטָּה וּבִירוֹר הַתַּחְתּוֹן הָאֶרֶץ הַגִּשְׁמִית וְהַתְּבוּאָה הַגִּשְׁמִית**
 5 **וְכָל הַחֲפָצִים הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁהָאֵדָם**
 6 **מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לְעִנְיַי תּוֹרָה וּמִצְוֹת, לְהַעֲלוֹת אֶת כּוֹלָם לְקִדּוּשָׁה.**
 7 **וְעוֹד יֵשׁ לֹמֵר, דִּהְקָשָׁר**
 8 **וְהַשְׁיִיכּוֹת הַפְּנִימִית דִּפְרָשֶׁת**
 9 **הַנִּסְכִּים לְפָרֶשֶׁת הַמְּרָגְלִים**
 10 **אֵינִי רַק מְשׁוּם שֶׁהַפְּנִיָּסָה**
 11 **לְאֶרֶץ הַגִּשְׁמִית וְהַעֲבֹדָה**
 12 **דִּנְסָכִים שְׁעִנְיָנָה כְּאִמּוֹר הַמִּשְׁכָּת**
 13 **אֱלֹקִיֹת לְמִטָּה וּבִירוֹר הַתַּחְתּוֹן הִיא**
 14 **תִּיקוֹן עַל חֲטָא הַמְּרָגְלִים,**
 15 **וְרֹאֵי שֶׁהַתִּיקוֹן יִהְיֶה כְּתוּב בְּסִמְכּוֹת**
 16 **לְסִיפּוֹר הַדְּבַר שְׁאוֹתוֹ בְּאִים לְתַקֵּן,**
 17 **אֲלֹא יִתְּרָה מִזֶּה⁵⁶, שְׁעִנְיָנָה**
 18 **הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ וְעִנְיֵן הַנִּסְכִּים שֶׁלְכֹאֹרָה**
 19 **הֵם בְּסִתְרָה לְעִנְיֵן הַמְּרָגְלִים, לְאִמּוֹתוֹ**
 20 **שֶׁל דְּבַר הוּא הַמְשָׁךְ יִשִּׁיר לְמָה**
 21 **שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר (פְּרָצוֹן**
 22 **הַמְּרָגְלִים). דִּזָּה שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל**
 23 **בְּמִדְבָּר אֲרֻבָּעִים שָׁנָה בְּמַעֲמַד**
 24 **וּמַצֵּב הַנִּעְלָה הַנִּי⁵⁷, שֶׁל נִתּוֹק**
 25 **מִכָּל הַתַּעֲסָקוֹת בְּעִנְיָנִים גִּשְׁמִיִּים**
 26 **וְסִיפּוֹק צְרִיכָהֶם עַל יְדֵי הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ**
 27 **הוּא בְּדֶרֶךְ נֵס הָרִי זֶה גּוֹפָא עֲצֵמָה**
 28 **הוּא בְּעֵצֵם הַכְּנָה וְהַקְּדָמָה אֶל**
 29 **הַפְּנִיָּסָה לְאֶרֶץ וְהַעֲבֹדָה עִם**
 30 **הָעוֹלָם, דִּדְקָא עַל-יְדֵי**
 31 **הַקְּדָמָת הַעֲבֹדָה דְּבָכָל**
 32 **מִאֲדָךְ, עִבּוּדַת ה' בְּדִרְגָּה שֶׁל**
 33 **"מִאֲדָךְ", לֹא גְבוּל, עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ**
 34 **שֶׁל מְקוֹם⁵⁷ שְׁבַמִּדְבָּר, (בְּדוּגִמָּת**
 35 **"עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**
 36 **עֲצֵמָה, שְׁהוּא מַצֵּב נִעְלָה, כִּלְשׁוֹן**
 37 **הַגִּמְרָא: "רַב חֲנִינָא בַר פֶּפְא רַמִּי (שׁוֹאֵל עַל חֲסִירָה לְכֹאֹרָה בֵּין שְׁנֵי פְסוּקִים:**
 38 **כְּתִיב "וְלִקְחִי דַגְנִי בַעֲתָר" וְכָתִיב "וְאִסַּפְתָּ דַּגְנֶךָ". כֵּאֵן בּוֹזֵמֵן שִׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׁין**
 39 **רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם (וְאִסַּפְתָּ דַּגְנֶךָ) — וְאִסַּפְתָּ דַּגְנֶךָ שֶׁלֹּא כֵּאֵן בּוֹזֵמֵן שִׁיִּשְׂרָאֵל**
 40

(56) ראה לקו"ש שבהערה 35 ס"ג ואילך. (57) שבהערה 37 ובחדא"ג מהרש"א שם. לקו"ת פרשתנו מב, רע"ג. וראה גם או"ת להח"מ פ' עקב ד"ה מפני מה. מאמרי אדה"ז תקס"ט ע' קלה. מאמרי אדה"מ"צ ויקרא ח"ב ס"ע תתכד, ואילך. וש"נ. (58) יד, לג-לד. ובכ"מ. (59) פרש"י שם. לג. (60) פ"ה מכ"א. וראה ספר הליקוטים דא"ח-להצ"צ ערך מספרים, פרטי המספרים ע' תתקפה. וש"נ. (61) גם קהלת יעקב ערך מדבר. (62) ספר הליקוטים דא"ח-להצ"צ ערך ארץ ע' איתקלג ואילך. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

1 **שְׁתֹּכֹחַ** ⁶³ **כָּאֵמָּה בְּתָה** ספירת הבינה נקרא "אם" (כי תפקידה בהולדת
2 המידות דומה לאם המולידה) וספירת המלכות נקראת "בת" (לשון נקבה, כי
3 עניינה הוא להיות 'מקבל' מבחינת הזכר, המשפיע). **אָמְנָם לְאַחֲרֵי־זֶה**
4 לאחר שבשלב ראשון המלכות מקבלת את האור והשפע מהבינה, הרי בשלב
5 מאוחר יותר **הָרִי נִקְבָּה תְּסֻבָּב**
6 **גִּבְרָה, ⁶⁴ והמקבל הופך למשפיע
7 **שָׁזָה נֶאֱמַר דּוֹקָא לְגַבִּי סְפִירַת**
8 **הַמְּלָכוֹת** ⁶⁵, שהיא זו שתהפוך
9 בסופו של דבר למשפיע **הִינֵנו**
10 **שְׂדוּקָא עַל־יְדֵי סְפִירַת**
11 **הַמְּלָכוֹת פְּאִים אֶל הָעִילִי**
12 **דְּלַעֲתִיד־לָבָא, שָׂאז יְהִיה**
13 **וְעַמְדוּ זָרִים וְרַעו צֵאנָם** ⁶⁶
14 **(פְּדִלְקֶמֶן).**
15 **וְזֵהוּ טַעַם סְמִיכוֹת פְּרֻשַׁת**
16 **הַנִּסְכִּים לְפָרֶשֶׁת הַמְּרָגְלִים,**
17 **דְּאַחֲרֵי הַקְדָּמַת הָעֲנִין שְׁנִגְזֹר**
18 **עַל־יְדֵי הַמְּרָגְלִים, הַקְדָּמַת**
19 **הָעֲבוּדָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרַבְעִים**
20 **שָׁנָה בַּמִּדְבָּר, עַם כָּל הַמַּעֲלֹת**
21 **שָׁלָה, כַּמְבֹאֵר לַעֲלִיל בַּחֲרֻכָּה, פְּאִים**
22 **אַחֲרֵי־כֵן לְכִי תְּבֹאוּ אֶל אֶרֶץ**
23 **מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם. הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ**
24 **לְעֶסֶק שָׁם בְּדָרִים**
25 **גְּשָׁמִים** ⁶⁷, בדומה להשפעה מבינה
26 למלכות, כנזכר לעיל, **וּכְזֶה גּוֹפָא**
27 **בִּירִידָה לְמַטָּה עֲצֻמָּה עֲנִין פְּרֻשַׁת**
28 **הַנִּסְכִּים, שֶׁהִחֲדוּשׁ וְהוֹסֵפֶת**
29 **שָׁבָה לְגַבִּי הַקְּרִבְנוֹת הוּא**
30 **עֲנִין הִירִידָה וְהַמְשָׁכָה**
31 **הַהֲתַגְלוֹת שֶׁל אֹרֹךְ אֱלֹקִי מְלֻמָּעָה**
32 **לְמַטָּה** ⁶⁸, **דְּבִהִיּוֹתָם בַּמִּדְבָּר**
33 **הָיָה אִזְּ עֵיקָר עֶסְקָם בְּהַעֲלָאָה**
34 **וּמִסִּירַת נַפְשׁ פְּנִ"ל, בְּדוּמָה**
35 **לְעֲבוּדָה שֶׁל קְרִיאת שְׁמֵעַ שְׁחִי**
36 **הַתְּקַרְבוֹת לְאֱלֹקוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַעֲלָאָה**
37 **מִלְמַטָּה לְמַעֲלָה וְלִכְּנֹן נִצְטוּי רַק**
38 **בְּקִרְבָּנוֹת שְׁעִנְיָנָם שְׂרִיפַת**
39 **הַבְּשָׂר הַגִּשְׁמִי בְּאֵשׁ וְכו' בְּאֹפֶן**
40 **שֶׁנִּכְלָל בְּקִדּוּשָׁה וְהַעֲלָאתוֹ**
41 **לְמַעֲלָה. וְכִשְׁנֹכְנִסִּים לְאֶרֶץ**
42 **שָׁשֶׁם הָעֲבוּדָה הִיא לְעֶסֶק בְּדָרִי הָעוֹלָם וּלְבַרֵּר אוֹתָם עַל יְדֵי****

ביאור בדרך אפשר

43 **תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁמִּשְׁכִּיכִים אֹרֹךְ אֱלֹקִי מְלֻמָּעָה לְמַטָּה, נִצְטוּי גַם עַל**
44 **הַנִּסְכִּים** שְׁעִנְיָנָם "הַמְשָׁכָה" מְלֻמָּעָה לְמַטָּה.
45 **אָמְנָם עֲדִינִן צָרִיף לְהִבִּין, דְּלִפִּי הַנִּ"ל נִמְצָא שְׁטַעֲנַת**
46 **הַמְּרָגְלִים** וְרַעֲנוֹם לְהִישָׁאֵר בַּמִּדְבָּר **הָיְתָה טַעֲוָת, דְּתַכְלִית הַכּוֹנֵה**
47 **הָאֱלֹקִית הָעִילִיָּה הִיא הִירִידָה**
48 **לְמַטָּה לְבָרֵר בִּירוּרִים**
49 **בְּעִנְיָנִים גְּשָׁמִים, וְכַמְבֹאֵר**
50 **בְּדִירוּשִׁים** מֵאֲמָרֵי חֲסִידוֹת
51 **מִהַגְמָרָא (בְּהַמְשָׁךְ לְמֵאֲמָר**
52 **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, אָדָם**
53 **חוֹרֵשׁ אָדָם זֹרֵעַ, תּוֹרָה מָה**
54 **תְּהֵא עָלֶיהָ** וְזֵה לְשׁוֹן הַגְמָרָא: תְּנוּ
55 **רַבֵּנן: יֹאסֵפֶת דְּגִנָּךְ, מָה תַּלְמוּד לומֵר,**
56 **לִפִּי שְׁנֵאֲמַר יֵאָדָם יִמּוֹשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה**
57 **מִפִּיךָ, יִכּוֹל דְּבָרִים כְּכַתְּבִן (וְצִרִיף**
58 **לְלַמּוֹד תּוֹרָה יוֹמָם וּלְלֵילָה כְּפִשְׁטוֹן),**
59 **תַּלְמוּד לומֵר יֹאסֵפֶת דְּגִנָּךְ: הַנִּהַג**
60 **בְּחֵן מִנְהַג דֶּרֶךְ אֶרֶץ דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָל.**
61 **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמֵר:**
62 **אִפְשָׁר אֲדָם חוֹרֵשׁ בִּשְׁעַת חֲרִישָׁה, וְזוֹרֵעַ**
63 **בִּשְׁעַת זֵרִיעָה, וְקוֹרֵעַ בִּשְׁעַת קְצִירָה,**
64 **וְדָשׁ בִּשְׁעַת דִּישָׁה, וְזוֹרֵעַ בִּשְׁעַת הָרוּחַ**
65 **- תּוֹרָה מָה תְּהֵא עָלֶיהָ, אֵלָּא בְּזִמְנָה**
66 **שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין רַעֲזוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם**
67 **מִלְאֲכָתָן נַעֲשִׂית עַל יְדֵי אַחֲרִים, שְׁנֵאֲמַר**
68 **וְעַמְדוּ זָרִים וְרַעו צֵאנָם וּבִזְמַן שְׁאִין**
69 **יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רַעֲזוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם -**
70 **מִלְאֲכָתָן נַעֲשִׂית עַל יְדֵי עַצְמָן, שְׁנֵאֲמַר**
71 **יֹאסֵפֶת דְּגִנָּךְ" (...), אֵיתָא, מוֹבָא,**
72 **הַרְבֵּה עָשׂוּ כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן**
73 **יוֹחָאי וְלֹא עָלְתָה בִּידָם,**
74 **וְכַרְבִּי יִשְׁמַעֲלָל וְעָלְתָה בִּידָם,**
75 **נִמְצָא שֶׁאִכְּנִי לְמַעֲשֵׂה כֵן צָרִיף לְהַתְּעֵסֶק**
76 **בְּדָרִים גְּשָׁמִים כַּחֲרִישָׁה וְזֵרִיעָה וְכו' וְצָרִיף בְּאֹרֹךְ**
77 **שְׁהָרִי בְּהַמְשָׁךְ**
78 **הָעֲנִין בְּגִמְרָא שָׁם מְבֹאֵר**
79 **הַהֲפָרֵשׁ בֵּין פְּרֻשָׁה רֵאשׁוֹנָה**
80 **שֶׁל קְרִיאת־שְׁמֵעַ וּפְרֻשָׁה**
81 **שְׁנִיָּה שֶׁל קְרִיאת־שְׁמֵעַ,**
82 **דְּכַתִּיב בָּהּ ⁶⁹ וְאִסְפַּת דְּגִנָּךְ**
83 **וְגו'. דְּפְרֻשָׁה רֵאשׁוֹנָה קְאִי**
84 **מְדַבֵּר בְּזִמְנָן שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין רַעֲזוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, שְׁעַל־זֶה**

(63 טו, מד. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ס"ע ת"א ואילך). (64 לא, כא. (65 ע"ח שער יח סוף דרוש, ועוד. מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שיז. אוה"ת בראשית מ, ב ואילך. ויצא צד, ב. ובכ"מ. (66 סא, ה. (67 מקומות שבהערה 35. (68 מקומות שבהערה 10. (69 יא, יד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כְּתִיב וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנֵכֶם וּבָנֵי נֶכֶד אֶפְרַיִם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
2 לֹא יִצְטָרְכוּ לְהַתְעַסֵּק בַּעֲצָמָם בְּאִסְפִּית הָדָג. וְנִמְצָא, שְׁלֻעַת־דָּלְבָא,
3 כְּפֶאֱשֶׁר יְקוּיִם הִיעוֹד וְעָמְדוּ זָרִים גו', תַּהֲיֶה הַהֲנַהֲגָה כְּפִי
4 מֶאֱמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי (וּכְטַעֲנַת הַמְרָגְלִים) שֶׁלֹּא
5 יִתְעַסְקוּ בַּעֲבוּדַת הָאֲדָמָה וְכו'.
6 אֲלֹא זֶה יִהְיֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי
7 אוֹמוֹת הָעוֹלָם וְאִם כֵּן יִהְיֶה
8 לַעֲתִיד לְבוֹא, כֹּאֲשֶׁר מִצַּב הָעוֹלָם יִהְיֶה
9 בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת, מִדּוּעַ טַעֲנַת
10 הַמְרָגְלִים הִתְהַוְּהוּ, וְזֶה הַהֲסָבָר
11 בְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא שֶׁהִרְבֵּה עָשׂוּ כְּרַבִּי
12 שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי הָאוֹמֵר שְׂצִיר לַעֲסוֹק
13 בְּתוֹרָה תָּמִיד וְלֹא עֲלֵתָה בִּידָם?
14 וַיֵּשׁ לֹמֵר הַבְּאוּר בְּזֶה בְּדֶרֶךְ
15 אֶפְשָׁר, דִּהְיָה מֶה שְׂצִירִים
16 לַעֲנֹן הַהֲמַשְׁכָּה לְמִטָּה
17 וּבִירּוֹר הַגְּשָׁמִיּוֹת דּוֹקָא,
18 הַעֲבוּדָה בֶּאֱרִץ יִשְׂרָאֵל וְעִנְיָן חֲנוּכִּים,
19 הָרִי זֶה כְּדִי לְגַלּוֹת אֶת כַּחוֹת
20 הַנְּשָׁמָה שֶׁמִּצַּד עֲצָמָם הֵם נִעְלָמִים.
21 דְּכֶשֶׁם שְׁלֻמְעֵלָה הָרִי כְּשֶׁעֲלָה
22 בְּרָצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
23 לְהוֹיֹת עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים וְלִהְיוֹת
24 וְלִהְיוֹת שְׁפִיעַ מֵאוּרֵי כו' אֲזִי נִמְצָא
25 וְנִצְטָר כו' מִיד שֶׁהִתְעוֹרֵר הָרָצוֹן
26 שֶׁכָּבֵד הָיָה הַכֹּל⁷¹ כֹּל מֶה שֶׁבָּא
27 לְיַד גִּילּוֹי אַחֵר כֵּן, הִיָּה קִיָּם כִּבֵּר
28 קוֹדֵם לִכֵּן (אֶפְיִלּוֹ לִפְנֵי הַתְּעוֹרוֹרוֹת
29 הָרָצוֹן לְהַאֲצִיל, כִּמְבֹאֵר בְּהַרְחָבָה
30 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת), וּמִכָּל־מִקּוֹם אִף
31 שֶׁחֹל כִּבֵּר נִמְצָא בְּקוֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא
32 בַּעֲצָמָם גַּם לִפְנֵי הַהֲשָׁפָעָה וְהַהֲרָה
33 וְהַתְּגַלּוּת, בְּכָל זֹאת נִבְרָא כֹּל סֵדֶר
34 הַהֲשָׁמָה לְשִׁלּוֹת מִשּׁוֹם שְׁהָרָצוֹן
35 הָעִלְיוֹן הָיָה לְגַלּוֹת שְׁלִימוֹת
36 כַּחוֹתֵי⁷² שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל כֹּל מֶה
37 שֶׁנִּמְצָא בּוֹ כִּבֵּר קוֹדֵם לִכֵּן בְּגִלּוֹי⁷³,
38 וְזֶה אֶחָד הַטַּעֲמִים לְכָל עִנְיָן הַבְּרִיאָה,
39 כְּדִי לְגַלּוֹת אֶת שְׁלִימוֹת הַכּוֹחוֹת שֶׁל
- הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַּם בַּעֲבוּדַת הָאָדָם, חֲלָק
אֶלְקָה מִמַּעַל מִמַּשׁ⁷⁴, וְלִכֵּן יֵשׁ בּוֹ דְּבָרִים דּוּמִים לְבוֹרָא עֲצוּמוֹ
שְׂצִירֵי הַלְּהוֹת גִּילּוֹי הַכּוֹחוֹת וְלֹא דִי בַּעֲצָם הַעֲבוּדָה שֶׁהֵם קִיָּמִים
בְּנִשְׁמָה, וְזֶה יֵצִיאֵת וְהֵאֲרַת הַכּוֹחוֹת מִהֶעֱלָם אֶל הַגִּילּוֹי נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי
הַיְרִידָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה לְמִטָּה⁷⁵,
מֵאֲגָרָא רָמָה לְבִירָא
עֲמִיקָתָא⁷⁶, מִגַּב גְּבוּהָ לְבוֹר עֲצוּמוֹ,
הֵינֵנו יְרִידָה גְּדוּלָּה בִּיחּוּר, וּבְפָרִט
עַל־פִּי הַמְּבֹאֵר בְּאֲגָרָת
הַקֶּדֶשׁ⁷⁷ שֶׁבִּסְפָּר הַתַּנְיָא דְּעִנְיָן
יְרִידַת הַנְּשָׁמָה בְּגוֹף הוּא
בְּכַחֲנֵת גְּלוּת וְכו' (כְּמִבְּאוּרָא
בְּאֲרוֹכָה עִם כָּל הַפִּירוּשִׁים
בְּזֶה) וּבְכֵן הִירִידָה מוֹדַגְשֵׁת עוֹד
יִתְרָה. וְלִכֵּן צְרִיכִין לַעֲנֹן
הַהֲמַשְׁכָּה לְמִטָּה וּבִירּוֹר
הַגְּשָׁמִיּוֹת, שֶׁזֶּהוּ כְּדִי לְגַלּוֹת
אֶת כַּחוֹת הַנְּשָׁמָה שְׁלֹלֵי הִירִידָה
וְהַמִּגַּע וְהַתְּעַסְקוֹת עִם הַגְּשָׁמִיּוֹת
שֶׁהֵינָם עוֹבְדֵי וְיִגִּיעָה גְּדוּלָּה, הַכּוֹחוֹת
הַלְלוּ הֵיוּ נִשְׁאָרִים נִעְלָמִים.
וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לֹמֵר, דְּמִפְּיֹן
שֶׁכָּל הָעִנְיָן דִּהְמַשְׁכָּה לְמִטָּה
וּבִירּוֹר הַגְּשָׁמִיּוֹת הוּא בְּכִדִּי
לְגַלּוֹת אֶת הַכּוֹחוֹת שֶׁל
הַנְּשָׁמָה, אֲבָל הִרְבֵּה אֲבָן לֹא מוֹכֵרָה
מִצַּד עֲצוּמוֹ כְּדִי לְהַשְׁלִים אֶת כּוֹנֵת
הַבְּרִיאָה, וְלִכֵּן לְאַחֲרֵי שֶׁכָּבֵר
עָסְקוּ בְּהַמַּשְׁכָּה לְמִטָּה
וּבִירּוֹר הַגְּשָׁמִיּוֹת לְאוֹרֵךְ הַשָּׁנִים
שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵיוּ בֶּאֱרִץ יִשְׂרָאֵל וְלְאוֹרֵךְ
שָׁנֹת הַגְּלוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה כָּבֵר
נִתְגַּלּוּ הַכּוֹחוֹת שֶׁל הַנְּשָׁמָה,
שׁוֹב אֵינִי צְרִיכִים לַעֲבוּדָה זֹאת.
וְלִכֵּן הָעִלְיוֹי דְּלַעֲתִיד־לְבָא
הוּא (לֹא בְּהַמַּשְׁכָּה לְמִטָּה

(70) שער יא (שער הצחצחות) פ"ג. הובא ונת' במקומות שבהערה הבאה. (71) המשך תרס"ו ע' ה ואילך. ד"ה שובה וד"ה ולקחתם אצת"ר. ועוד. (72) בתחלתו. וכ"ה בשער ההקדמות הקדמה ג. (73) - ראה לקו"ש ח"כ ע' 284 ובהערות שם. לקו"ש ח"ט ע' 194. חכ"ב ע' 53. חכ"ה ע' 251. (74) רפ"ב. (75) לקו"ש שם. (76) ל' חז"ל חגיגה ה, ב. (77) קמא, א. וראה גם תניא ספכ"ד. פל"א (מ. סע"א ואילך). פל"ז (מח, א).

ביאור בדרך אפשר

1 **וּבִירוֹר הַגְּשָׁמִיּוֹת, אֱלָא) וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנֶכָם** ובני ישראל

2 יעסקו בעניינים רוחניים בלבד, בדומה למעמד ומצב של בני ישראל במדבר,

3 ומעתה מיושבת הקושיא האמורה – אמנם באותה שעה, כאשר היה צריך

4 להיכנס לארץ ולעסוק בביאור הגשמי

5 (כדי לגלות את כוחות הנשמה), טענת

6 המרגלים היתה טעות, וכך גם הרבה

7 עשו כרש"י ולא עלתה בידם, אבל

8 לעתיד לבוא העבודה היא באופן אחר,

9 כמבואר לעיל.

10 **וְיִהְיֶה-רָצוֹן שְׁעַל-יְדֵי לִימֹד**

11 **עֲנִינִים אֵלֹו** כפי שהם מבוארים

12 בתורה, הנה **כָּשֶׁם** ⁷⁸ **שָׁפַל**

13 **הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה** ולומד את

14 דברי התורה אודות הקרבת קרבן עולה

15 **כָּאִילוּ הַקָּרִיב עוֹלָה** ⁷⁹, **הָרִי**

16 **כָּךְ כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת נִסְכִּים**

17 **כָּאִילוּ הַקָּרִיב נִסְכִּים, וְעַל-יְדֵי**

12

ביאור בדרך אפשר

18 **הַקָּרֶבֶת הָעוֹלָה וְהַנִּסְכִּים, מַעֲלִים אֶת כָּל מִין הַדּוֹמָם-**

19 **צוּמַח-חַי-מְדַבֵּר** ⁸⁰ **כְּדֹאִיתָא בְּאַגְרָת הַתְּשׁוּבָה** ⁸¹, שם מובא

20 מדברי הוזהר "שבהקרבת עוף אחד בן יונה או תור על גבי המזבח או קומץ

21 מנחה", היינו אפילו הקרבה מועטת

22 מהחי או מהצומח נפעלת עליה

23 בעולמות העליונים, וכך גם בקיום כל

24 המצוות המעשיות בדברים גשמיים

25 **וְיִקְוִים הַיַּעֲוֹד** ⁸² **וְאוֹלֹךְ אֶתְכֶם**

26 **קוּמְמִיּוֹת,** בקומה זקופה וְשֵׁם

27 בהקרבת הקרבנות בבית המקדש

28 השלישי **נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ** את עבודת

29 הקרבנות והנסכים **כְּמַצּוֹת**

30 **רְצוֹנְךָ** ⁸³, בתכלית השלמות **וְלֹא**

31 **עֵיכָךְ אֶפִּילוּ כְּהֶרֶף עֵין** ⁸⁴,

32 הגאולה חבוא במהירות אפילו ללא

33 עיכוב קל **בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ,**

34 **בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ מְמֹשׁ.**

צאנכם.

3 **וְיִהְיֶה-רָצוֹן שְׁעַל-יְדֵי לִימֹד עֲנִינִים אֵלֹו, הִנֵּה**

4 **כָּשֶׁם** ⁷⁸ **שָׁפַל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה**

5 **כָּאִילוּ הַקָּרִיב עוֹלָה** ⁷⁹, **הָרִי כָּךְ כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת**

6 **נִסְכִּים כָּאִילוּ הַקָּרִיב נִסְכִּים, וְעַל-יְדֵי הַקָּרֶבֶת**

7 **הָעוֹלָה וְהַנִּסְכִּים, מַעֲלִים אֶת כָּל מִין הַדּוֹמָם-**

8 **צוּמַח-חַי-מְדַבֵּר** ⁸⁰ **כְּדֹאִיתָא בְּאַגְרָת הַתְּשׁוּבָה** ⁸¹,

9 **וְיִקְוִים הַיַּעֲוֹד** ⁸² **וְאוֹלֹךְ אֶתְכֶם קוּמְמִיּוֹת, וְשֵׁם**

10 **נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ כְּמַצּוֹת רְצוֹנְךָ** ⁸³, **וְלֹא עֵיכָךְ אֶפִּילוּ**

11 **כְּהֶרֶף עֵין** ⁸⁴, **בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, בְּמַהֲרָה**

12 **בְּיָמֵינוּ מְמֹשׁ.**

בְּיָמֵינוּ מְמֹשׁ.

78 גם אוה"ת פרשתנו (כרך ד) ע' א'תקז. (79) מנחות בסופה. לקו"ש ח"ח ע' 413. וש"נ. (80) ל"ת להאריז"ל (טעמי המצוות) פ' ויקרא. וראה ע"ח שער קיצור אבי"ע ספ"ב. של"ה חלק תושב"כ פ' ויקרא (שלח. א). נהר שלום בהקדמת הקרבנות. מדבר קדמות להחיד"א מע' ק' אות יז. אמת ליעקב מע' ק' אות ס. (81) וראה תניא פל"ד. (82) כו, יג. (83) תפלת מוסף, וראה המשך וככה תרל"ו פ"ז. ועוד. (84) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

המשך ביאור למס' ראש השנה ליום ראשון עמ' א

15 המכעיסים את ה'. ומדברך עלתה וישבה במקומה, דבתיב (הושע ה

16 ט) אלף אשובה אל מקומי' וגו' [עך אשר יאשמו].

17 אמר רבי יוחנן, ששה חדשים נתעבבה שכינה והתנינה לישאל

18 במדבר, שמא יחזרו בתשובה ותחזור לשכון במקדש, בין שלא

19 חזרו, אמר ה' תיפח עצמן, שנאמר (איוב יא ב) ויעני רשעים תכלינה

20 וקנום אבר מנהם ותקנותם מפח נפש', כלומר, מחמת רשעותם

21 'אבד מנוס מנהם', כלומר הסתלקה מהם השכינה, ותקנותם,

22 שהיה ה' מקוה שיחזרו בתשובה, 'מפח נפש', שכיון שלא חזרו יש

23 להם מפח נפש.

24 ממשיכה הגמרא לבאר את דברי רבי יוחנן: וינגידו נלתה סנהדרין

25 עשרה מסעות, ולמדים זאת מנגרא – שכן היה מקובל בידם.

26 מבארת הגמרא את סדר המסעות: א. מלשכת הגזית לחנות –

27 שעשו להם חנויות בהר הבית וישבו שם, לומר בכך שאינם דנים

28 יותר דיני נפשות. ב. ומחנות לירושלים. ג. ומירושלים ליבנה.

1 כך על מפתן הבית. ומפתן לחצר, דבתיב (שם יד) וימלא הבית את

2 הענין והחצר מלאה את ננה כבוד ה', הרי שהיתה השכינה בחצר

3 העזרה. מחצר למזבח, דבתיב (עמוס ט א) וראיתי את ה' נצב על

4 המזבח'. וממזבח לנג, דבתיב (משלי כא ט) מוכ לשבת על פנת נג

5 מאשת מדינים ובית חצר, ופסוק זה אמר שלמה המלך על

6 השכינה, שטוב לה להסתלק ולשכון על הגג, מלשבת עם אשת

7 מדינים, שהיא משל על כנסת ישראל שהעמידה צלם בהיכל,

8 ובית חבר' שחיברה אותו בבית אחד עם השכינה. מנג לחומה,

9 דבתיב (עמוס ט ז) והנה ה' נצב על חומת אגד'. מחומה לעיר, דבתיב

10 (מיכה ו ט) קול ה' לעיר יקרא'. ומעיר להר, דבתיב (יחזקאל יא ב) ויעל

11 כבוד ה' מעל תוף העיר ויעמד על ההר אשר מקדם לעיר, וזהו הר

12 הזיתים העומד במזרח העיר. ומהר למדבר, דבתיב (משלי כא יט) שוב

13 שבת בארץ מדבר מאשת מדינים ובעס', והוא משל על השראת

14 השכינה שטוב לה לשרות במדבר ולא להיות עם ישראל

בס"ד. שיחת שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז ה'תשמ"ז.

בלתי מוגה

- 1 א. ענינו של שבת מברכים חודש תמוז – שבו מברכים "ראש חודש" תמוז, הכולל את כל ימי
- 2 החודש¹, ובפרט ימים המיוחדים שבו.
- 3 ובנוגע אלינו – כל המתוועדים כאן – הרי, הימים המיוחדים דחודש תמוז (שמתברכים משבת זו)
- 4 הם – י"ב ב"ג תמוז, ימי הגאולה דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שענין זה הוא בהדגשה יתירה, כאמור,
- 5 אצל כל המתוועדים כאן, הם ובני ביתם, ועל-ידם – גם כלל ישראל, ובפרט על-פי מה שכתב בעל
- 6 הגאולה במכתבו הידוע² לחגיגת י"ב תמוז לתקופת השנה – "לא אותי בלבד גאל הקב"ה ב"ב תמוז,
- 7 כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה", היינו, שהגאולה
- 8 די"ב תמוז היא עניין כללי לכלל ישראל.
- 9 ובהתאם לכך, יש לעסוק ולפעול בכל הענינים שתובע בעל הגאולה במכתבו הנ"ל – "לקובעו ליום
- 10 התוועדות והתעוררות לחיזוק התורה והיהדות.. להוסיף אומץ בהרבצת תורה והחזקת היהדות כו'", הן
- 11 בנוגע לעצמו, והן ובעיקר – בנוגע להשפעה על הזולת, ועד שפועלים שגם הזולת נעשה משפיע ומפעיל
- 12 כו', ובלשון הידוע³ – "נרות להאיר", ובאופן של פעולה נמשכת, עד סוף כל הדורות, "כאשר נלך בדרך
- 13 ישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו נצח סלה ועד"⁴, באופן נצחי.
- 14 ב. והנה, התחלת הפעולה בכל הנ"ל, היא – על-ידי התורה (כמודגש במכתב, הענין דהרבצת תורה
- 15 כו'), ומהתורה נמשך גם בעולם, כמאמר⁵ "קודשא-ברוך-הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש עסיק
- 16 בה באורייתא ומקיים עלמא".
- 17 ויש לומר, שמכיון ש"צדיקים" (ועמך כולם צדיקים)⁶ דומין לבוראם⁷, יש גם אצלם הענין ד"ברא
- 18 עלמא", אלא שאצל האדם הסדר הוא מן הקל אל הכבד, היינו, שהתחלת העבודה היא באופן ד"מקיים
- 19 עלמא", ולאחרי-זה מתעלה גם לדרגה ד"ברא עלמא".
- 20 ולהעיר, שגם אצל הקב"ה, הענין ד"מקיים עלמא" הוא אליבא דאמת גם "ברא עלמא" – שהרי קיום
- 21 העולם (לאחרי שנברא בששת ימי בראשית) הוא באופן של בריאה מאין ואפס המוחלט, כתורת
- 22 הבעל-שם-טוב (שנתבארה בריש 'שער היחוד והאמונה') שבכל רגע ורגע נעשה חידוש והתהוות הבריאה
- 23 מאין ואפס המוחלט כמו בששת ימי בראשית ממש.
- 24 ג. ויש להוסיף בביאור הענין שהתחלת כל הענינים היא בתורה, ומהתורה נמשך גם בעולם –
- 25 בפרטיות יותר:
- 26 התחלת כל הענינים היא – בתורה, שהיא הפועלת בעולם. אמנם, מכיון שתכלית הכוונה היא לפעול
- 27 בעולם, לעשות לו יתברך דירה בתחתונים⁸, הרי כדי שהתורה תחדור בעולם, יש להתחיל בתורה גופא
- 28 בענין הקשור עם מציאות העולם.
- 29 וענין זה מודגש בכך שהתחלת התורה היא באות ב"ת ("בראשית"), האות השניה – להדגיש שלפני-זה
- 30 ישנה אות אל"ף, האות הראשונה – "אנכי", עשרת הדברות, ענין התורה, היינו, שהלימוד ד"בראשית"
- 31 (עניני העולם) הוא לאחרי שידועים שישנו האל"ף ד"אנכי", אלא שאף-על-פי-כן הפתיחה בפועל היא
- 32 ב"בראשית", אות ב', ענין העולם, כאמור, שלצורך פעולת התורה בעולם, יש להקדים ענין הקשור עם
- 33 גדרי העולם.

(5) זח"ב קסא, רע"ב.

(6) ישעי' ס, כא. סנהדרין ר"פ חלק.

(7) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ח. ועוד.

(8) ראה תנחומא נשא טו. ועוד. תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(1) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נח, א ואילך. עט"ר שער ר"ה בתחלתו. ובכ"מ.

(2) אג"ק שלו ח"ב ע' פ. וש"נ.

(3) ראה לקו"ש ח"ב ע' 484 ואילך, ובהנסמן שם.

(4) אגה"ק סד"ך.

ובפרטיות יותר, כפי שמבאר רש"י בתחילת פירושו על התורה ("פשוטו של מקרא", וביחד עם זה
גם "ענינים מופלאים"⁹, "יינה של תורה"¹⁰) – "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה
לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת
להם נחלת גוים וכו'":

מצד התורה כשלעצמה – "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה
ראשונה כו'", אלא מכיון שתכלית הכוונה היא לפעול בעולם, "לתת להם נחלת גוים" (באופן שיתקבל
גם בשכלם, שלא יהיה להם מקום לטענה "לסטים אתם", טענה שיש לה מקום בתורה, ובמילא יש לשלול
טענה זו, אשר על-ידי-זה נעשה על-דרך ובדוגמת שטר שיצא עליו ערעור ונתקיים בבית-דין, שעל-ידי-זה
ניתוסף עוד יותר בתוקף השטר¹¹) – לכן "פתח בבראשית", "כח מעשיו הגיד לעמו", היינו, שהתורה
פותחת בענין דבריאית העולם.

וביחד עם זה, הפתיחה היא באות ביי"ת, להורות שזהו ענין שני, ואילו האל"ף הוא "אנכי", כך שגם
מציאות העולם ("בראשית") צריכה להיות חדורה בתורה ("אנכי").

ואין לתמוה כיצד יתכן שהבי"ת ("בראשית", עולם) תהיה באופן המתאים לפני שלומדים את האל"ף
("אנכי", תורה) – שהרי כן הוא בכללות הבריאה, שאף ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא
לכבודו"¹², "אין כבוד אלא תורה"¹³, מכל-מקום לא נתגלה הדבר עד מתן-תורה "בירחא תליתאי", לאחר
כו' דורות!

ד. וכשם שהדברים אמורים בכללות התורה – כן הוא גם בנוגע לפנימיות התורה, כפי שנתגלתה
בתורת חסידות חב"ד, החל מספר התניא, כידוע¹⁴ הפתגם שספר התניא הוא 'תורה שבכתב' דתורת
חסידות חב"ד (לא רק בגלל הדמיון בפרט אחד, אלא פשוטו כמשמעו, שספר התניא הוא תורה שבכתב
דתורת החסידות ממש), שגם בספר התניא מצינו דוגמת האמור לעיל בנוגע לתורה שבכתב בכללותה.
ובהקדמה:

בנוגע לסידור ספר התניא, חלק ראשון וחלק שני כו' – אף שחלק ראשון הוא 'ספר של בינונים',
וחלק שני הוא 'שער היחוד והאמונה', הרי ידוע¹⁵ סיפור החסידים שמלכתחילה היתה דעתו של רבינו
הזקן להתחיל את ספר התניא עם 'שער היחוד והאמונה', כמרומוז במה שכתב בהקדמה ד'שער היחוד
והאמונה' "כמו שיתבאר במקומה" (לשון העתיד) בנוגע לענינים שכבר נתבארו בחלק ראשון.

ונמצא, שגם לאחר שרבינו הזקן החליט להדפיס את 'שער היחוד והאמונה' כחלק שני (ולא רק
בדפוס, אלא גם בכתב, שכתב בכתב-יד-קדשו ב"כותרת" ד'שער היחוד והאמונה' "חלק שני") – השאיר
רמז ברור שספר התניא לא היה צריך להתחיל אלא מ'שער היחוד והאמונה', שלכן לא שינה תיבת
"שיתבאר" ל"שנתבאר", להורות שספר של בינונים הוא ענין שני, אות ביי"ת, הבא לאחר הקדמת ענין
הראשון, אות אל"ף, 'שער היחוד והאמונה'.

וכאן רואים שסיפור של חסידים (ובפרט סיפור שחזרו עליו גם רבותינו נשיאינו) יש בו עמקות כו'
הרבה יותר ממה שמשערים, ובנידון-דין – שתוכן הסיפור הוא על-דרך ובדוגמת התחלת התורה באות
ביי"ת, להורות שלפני-זה ישנו האל"ף, "אנכי", ובלשון רש"י, "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא
מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה וכו'".

ה. וביאור הענין בנוגע לספר התניא, תורה שבכתב דתורת החסידות – על-דרך האמור לעיל בנוגע
לתורה שבכתב בכללותה:

(13) שם מ"ג.

(14) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' רסא. וש"נ.

(15) ראה הערות ותיקונים לתניא עה, ב. לקו"ש ח"י ריש ע'

243. חכ"ה ס"ע 199 ואילך. ועוד.

(9) של"ה קפא, א.

(10) "היום יום" כ"ט שבט.

(11) ראה טושו"ע חו"מ רסמ"ו. שם ס"ז. סמ"ע שם סקכ"ב.

(12) אבות ספ"ו.

- 1 'ספר של בינונים' בערך ל'שער היחוד והאמונה' הוא – על-דרך ובדוגמת "בראשית" בערך ל"אנכי":
 2 'שער היחוד והאמונה' שבו נתבארו פרטי הענינים ד'יחודו ואחדותו יתברך ויתעלה"¹⁶ – הוא על-דרך
 3 ובדוגמת הענין ד"אנכי", ו'ספר של בינונים' שבו נתבארו פרטי הענינים דעבודת האדם במחשבה דיבור
 4 ומעשה, "מיוסד על פסוק"¹⁷ כי קרוב אליך הדבר מאד בפך ובלבבך לעשותו, לבאר היטב איך הוא קרוב
 5 מאד כו"¹⁸ – הוא על-דרך ובדוגמת הענין ד"בראשית".
- 6 ולכן, מצד פנימיות התורה כשלעצמה, לא היה צריך להתחיל אלא מ'שער היחוד והאמונה', שזהו
 7 ענין ד"אנכי" (כשם ש"לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם"),
- 8 אמנם, מכיון שתכלית הכוונה היא "יפוצו מעיינותיך חוצה", שהגילוי דפנימיות התורה יחדור בעולם,
 9 עד ל'חוצה' – לכן, צריך להקדים תחלה 'ספר של בינונים', "קרוב אליך הדבר מאד גו'", באופן שחודר
 10 את כל מציאות האדם, החל מחכמה בינה ודעת, כולל גם כפי שבחינת הדעת ("לשון התקשרות
 11 והתחברות, שמקשר דעתו כו' ויתקע מחשבתו כו'") פועל הולדת המדות, "אהבה וענפיה ויראה
 12 וענפיה"¹⁹, עד לעבודה בפועל, במחשבה דיבור ומעשה, אשר על-ידי-זה יוכל לפעול גם במציאות
 13 העולם, כאמור, "יפוצו מעיינותיך חוצה".
- 14 ונמצא, ש'שער היחוד והאמונה' הוא בבחינת האל"ף, ואם-כן כדי ללמוד 'ספר של בינונים' (שהוא
 15 בחינת בי"ת) כדבעי, יש ללמוד תחילה את 'שער היחוד והאמונה', אלא שאף-על-פי-כן מכיון שהכוונה
 16 דלימוד 'שער היחוד והאמונה' היא שיפעל באדם הלומד עד לפעולה בעולם, יש להקדים תחלה את
 17 הלימוד ד'ספר של בינונים', בשטחיות על-כל-פנים, ולאחרי-זה ללמוד 'שער היחוד והאמונה', שאז יהיה
 18 הלימוד באופן שיפעל פעולתו באדם (ועל-ידו – בעולם) בתכלית השלימות, כפי המתחייב ב'ספר של
 19 בינונים'.
- 20 ו. ויש לקשר כל זה עם ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז:
 21 התוכן דימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז הוא – גאולתו של ה'נשיא', אשר "הנשיא הוא הכל"²⁰, ובלשון
 22 הרמב"ם²¹ - "לבו (של המלך) הוא לב כל קהל ישראל", ויתירה מזה – שהנשיא ממשיך ומגלה מבחינת
 23 "צור לבבי"²², לבו של הקב"ה, כביכול, עד לבחינת פנימיות הלב, "לך אמר לבי בקשו פני"²³, שיומשך
 24 ויתגלה למטה כו'.
- 25 וזהו הקשר עם כללות הענין דהפצת המעיינות חוצה – שהמעיינות דפנימיות התורה, הקשורים עם
 26 הפנימיות דהקב"ה ("פני"), נמשכים ומתגלים באופן של הפצה גם במקום ה"חוצה", שענין זה נפעל
 27 במיוחד על-ידי גאולתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו י"ב-י"ג תמוז, כמדובר כמה פעמים בארוכה.
 28 וסדר הדברים, כאמור, שההתחלה היא בתורה, ומתורה נמשך גם בעולם, אלא שכדי שזה יחדור
 29 בעולם, צריך להתחיל בתורה גופא בענין השיך לגדרי העולם, כנ"ל בארוכה.
- 30 ז. ויש להוסיף, שהרמז האמור אודות ההתחלה בענין השני, לאחרי שיודעים שישנו הענין הראשון
 31 וכו', מתבטא בעניני העבודה דגאולת י"ב-י"ג תמוז (תוכן הענין דהפצת המעיינות חוצה) גם ביחס לזמן
 32 – 'שבת מברכים חודש תמוז', וימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז:
 33 ב'שבת מברכים תמוז' מדגישים שענינו המיוחד והעיקרי של החודש הוא – ימי הגאולה י"ב-י"ג
 34 תמוז, כלומר, ששבת מברכים הוא על-דרך ובדוגמת אות בי"ת, מכיון שהעיקר, אות אל"ף, הוא –
 35 י"ב-י"ג תמוז.

(21) הל' מלכים פ"ג ה"ו.

(22) תהלים עג, כו. וראה אגה"ק סל"א.

(23) שם כז, ח. וראה לקו"ת דרושים לר"ה נו, ג. דרושים
 לש"ש סו, ג.

(16) לשון אדה"ז בשער דשעיהו"א.

(17) נצבים ל, יד.

(18) לשון אדה"ז בשער דסש"ב.

(19) תניא ספ"ג.

(20) פרש"י חוקת כא, כא.

- אבל אף-על-פי-כן בנוגע לסדר הזמנים, הרי ישנם כמה וכמה ימים בחודש תמוז שבאים לפני ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז, ועל-אחת-כמה-וכמה 'שבת מברכים תמוז' שהוא בחודש סיון (על-דרך ובדוגמת פתיחת התורה באות ב"ת, שעם היותה אות ב"ת, שקדם לה (במעלה) אות אל"ף, מכל-מקום הפתיחה בפועל ממש היא באות ב"ת, ורק לאחר-יזה באה האל"ף ד"אנכי"). שכן, מצד סדר העבודה בעולם יש צורך בהכנה לפני-זה, שעל-ידי-זה נעשים עניני הגאולה ד"ב-י"ג תמוז באופן נעלה יותר, כפשוטו.
- ויש לומר, שב'שבת מברכים' עצמו מרומז שהעיקר הוא ענין הגאולה, ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז (כשם שהבי"ת ד"בראשית" רומז שהעיקר הוא האל"ף ד"אנכי") – כפי שאומרים בנוסח ד'ברכת החודש' "יחדשהו כו' לישועה ולנחמה", והרי הישועה האמיתית היא – הגאולה, ודוגמתה גם בנוגע לגאולה ד"ב-י"ג תמוז, כידוע שכל עניני גאולה שייכים זה לזה, מכיון ש"שם גאולה עלה"²⁴.
- ח. והמעשה הוא העיקר²⁵:
- בעמדנו ב'שבת מברכים חודש תמוז' – יש להתחיל לעסוק בכל עניני העבודה השייכים לימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז, במעשה בפועל, ובלשון הכתוב – "כח מעשיו", שפירושו לא רק עצם המעשה, אלא גם "כח מעשיו", שנעשה בכח ותוקף גדול כו', עד שפועל גם "לתת להם נחלת גוים" (לא רק שלילת "טענת גוים"), שאפילו "נחלת גוים" ניתנת לישראל, ובאופן של נתינה, "כל הנותן בעין יפה הוא נותן"²⁶.
- וכאמור, ההתחלה בזה צריכה להיות ב'שבת מברכים תמוז' – באופן השייך ביום השבת, החל מקבלת החלטות טובות, ולא רק במחשבה, אלא גם בדיבור, עקימת שפתיו הוי מעשה²⁷.
- ולהעיר, שחשיבות הדיבור כמו מעשה, מודגשת ביותר ביום השבת – מכיון שאיסור עשיית מלאכה בשבת, ענין של מעשה (מה-שאין-כן דיבור, "ודבר דבר"²⁸, שלא יהא דיבור של שבת כדיבור של חול"²⁹, שאינו אלא מדברי סופרים), נלמד משביתת הקב"ה מ"עשרה מאמרות", ענין של דיבור, מכיון ש"דיבורו של הקב"ה חשיב מעשה"³⁰.
- ט. וענין נוסף בנוגע לקבלת החלטות טובות כו' ביום השבת – מצד הענין ד"כל מלאכתך עשויה"³¹:
- הפירוש ד"כל מלאכתך עשויה" הוא – לא רק בנוגע לעניני העבודה שהיו בערב שבת, אלא גם בנוגע לעניני העבודה שמתחילים לאחר השבת, דמכיון שהטעם שצריכה להיות "כל מלאכתך עשויה" הוא כדי שלא יפריע למנוחת ועונג שבת, "משום עונג שבת מצוה שלא להרהר כלל בעסקיו.. אלא יראה אדם בכל שבת כאילו כל מלאכתו עשויה, ואין לך עונג גדול מזה"³², הרי גם אם ירהר בעניני המלאכה שצריך לעשות לאחר השבת, לא יוכל להיות אצלו עונג שבת בשלימות.
- ולכאורה, בשלמא בנוגע לענינים שהיו בערב שבת, ניתן להבין שבכחו של האדם לפעול על עצמו לראות כאילו ענינים אלו עשויים בשלימות כו', אבל בנוגע לענינים שצריכים להתחיל לאחר השבת – כיצד יתכן שיראה כאילו כל מלאכתו עשויה, היפך הכלל³³ ד"אל יתהלל חוגר כמפתח"?!
- והביאור בזה – בפשטות – שכאשר הולך בכח עצמו, אזי "אל יתהלל חוגר כמפתח", אבל כאשר הולך בכחו של הקב"ה, שחדור אמונה ובטחון שהקב"ה מבטיח שיצליח בעבודתו בששת ימי המעשה, הכוללים את כל האפשרויות דעניני עשייה ומלאכה – אזי מרגיש כאילו כל מלאכתו עשויה כבר.
- ובנידון-דידן, שההחלטות הטובות שמקבל על עצמו ביום השבת הם באופן ש"כל מלאכתו עשויה", מכיון שחדור באמונה ובטחון שהקב"ה יצליחו בכל עניני העבודה, שאז נעשית העבודה באופן נעלה יותר, ביתר שאת וביתר עוז.

(24) פרש"י ד"ה אתחלתא דגאולה – מגילה יז, ב.

(25) אבות פ"א מ"ד.

(26) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(27) סנהדרין סה, א.

(28) ישע"י נח, יג.

(29) שבת קיג, סע"א ואילך. וש"נ.

(30) ראה ב"ר פמ"ד, כב.

(31) מכילתא ופרש"י יתרו כ, ט. שו"ע אדה"ז או"ח הל' שבת

סש"ו סכ"א.

(32) שו"ע אדה"ז שם.

(33) מ"א כ, יא.

- 1 י. ויהי-רצון שכל עניני העבודה השייכים לגאולה די"ב-י"ג תמוז יהיו בהצלחה רבה,
2 כולל – באופן של עילוי והוספה לגבי השנים שלפני-זה, "מעלין בקודש"³⁴, עד לעילוי והוספה גם
3 לגבי הגאולה בפעם הראשונה, נוסף לכללות העילוי שלאחרי פטירתו מקבלים תלמידיו "מבחינת רוח
4 רבם העצמיות" כפי שהיא למעלה מהגבלת הכלי ולבוש דגוף הגשמי³⁵.
- 5 ועוד והוא העיקר – שמהדיבור וקבלת החלטות טובות כו' בעניני הגאולה די"ב-י"ג תמוז, גאולה
6 פרטית של הנשיא, שבגאולתו נגאלו גם כל ישראל, "מחבבי תורתנו הקדושה וכו' (עד) אשר בשם ישראל
7 יכונה", כולם יחדיו בגאולה אחת – נזכה בקרוב ממש לגאולה הכללית דכלל ישראל, גאולה האמיתית
8 והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.
- 9 ומכיון שהגאולה תהיה תיכף ומיד, ואז יקויים גם היעוד³⁶ "הקיצו ורננו שוכני עפר" (ככל הפירושים
10 ד"הקיצו ורננו", ו"תן לחכם ויחכם עוד"³⁷) – הרי, בדרך ממילא נחגוג את ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז
11 ביחד עם בעל הגאולה, נשמות בגופים, בארץ הקודש ובירושלים עיר הקודש כו'.
- 12 (ולמעשה, שהאמור ש"בדרך ממילא" נחגוג כו', אינו בסתירה לפתגם הידוע³⁸ של 'בעל הגאולה' שאצל
13 חסידים אין בדרך ממילא – שהרי, מובן וגם פשוט, שפתגם זה אינו שולל את המושג של "פעולה
14 נמשכת" (המשך בדרך ממילא כתוצאה מהפעולה הקודמת), אלא הכוונה היא, שאין להסתפק בענין
15 שנעשה בדרך ממילא, אלא יש להוסיף עוד יותר, ועד כדי כך, שהענין שנעשה בדרך ממילא אינו תופס
16 מקום – כאילו אינו – לגבי ההוספה).
- 17 וכדי למהר ולזרז עוד יותר – יש להוסיף במעשינו ועבודתינו, כאמור, החל מקבלת החלטות טובות,
18 ובפרט במעמד הציבור³⁹, כמה וכמה עשירות מישראל, ובמקום קדוש, שמגדלין בו תורה ומגדלין בו
19 תפילה⁴⁰, כולל גם שמגדלין בו צדקה ("יהיב פרוטה לעני והדר מצלי"⁴¹), ובזמן מיוחד – יום השבת,
20 ובפרט שבת מברכים החודש, שממנו מתברכים (לא רק ששת ימי השבוע, אלא) גם כל ימי החודש,
21 ובפרט לאחר חצות – "רעוא דרעוין"⁴².
- 22 ועל-ידי-זה זוכים תיכף ומיד לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו – "קהל גדול ישובו
23 הנה"⁴³, לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש, במהרה בימינו ממש, "לא עיכבן המקום
24 כהרף עין"⁴⁴, בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, כפשוטו ממש.
- * * *
- 25
- 26 יא. האמור לעיל שייך ל'שבת מברכים תמוז' בכל שנה ושנה, ונוסף לזה, יש ענין מיוחד ב'שבת
27 מברכים תמוז' דשנה זו.
28 וכמה פרטים בדבר:
- 29 הקביעות דשבת-קודש מברכים בפרשת השבוע – כפתגם רבינו הזקן⁴⁵ ש"צריכים לחיות עם הזמן",
30 היינו, עם פרשת השבוע שקורין באותו זמן – פרשת שלח.
- 31 והקביעות דשבת-קודש מברכים בימי החודש (שהרי בסיומו של "ירחא תליתאי" גופא יכולה להיות
32 הקביעות בכמה אופנים) – בכ"ג סיון.
- 33 וכמו כן הקביעות דראש-חודש תמוז בימי השבוע (הקשורה עם הקביעות ד'שבת מברכים' בימי
34 החודש), אשר נוסף לכך שראש-חודש תמוז הוא ב' ימים, כבכל השנים (כי חודש סיון הוא לעולם מלא,

(40) מגילה כז, רע"א.

(41) ב"ב י"ד, א. ור"נ.

(42) ראה המשך תרס"ו בסופו (ריש ע' תקמה).

(43) ירמ' לא, ז.

(44) מכילתא ופרש"י בא יב, מא. מכילתא שם, מב.

(45) "היום יום" ב' חשון. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

(34) ברכות כח, א. ור"נ.

(35) אגה"ק ביאור לסו"ך.

(36) ישע"י כו, יט.

(37) משלי ט, ט.

(38) סה"ש ה'ש"ת ע' 57. תש"ב ע' 119.

(39) ראה סה"מ תרנ"ט ע' סא.

ולכן ראש-חודש תמוז הוא לעולם ב' ימים), הרי בשנה זו חל ראש-חודש תמוז ביום השבת-קודש,¹
 ולמחרתו ביום הראשון.²

ועל-פי האמור לעיל שב'שבת-קודש מברכים תמוז' מודגש ענין הגאולה, יש להוסיף ולבאר את
 ההדגשה המיוחדת בענין הגאולה בקביעות שנה זו, הן מצד פרשת השבוע, הן מצד הקביעות בימי
 החודש, והן מצד הקביעות דראש-חודש תמוז בימי השבוע, וכמו כן מצד כללות הענין דראש-חודש ב'
 ימים (כבכל שנה), כדלקמן.³
⁶

וכמדובר כמה פעמים שמכיון ש"התורה היא נצחית"⁴⁶, הרי גם הענינים השייכים לקביעות מיוחדת
 כו', מהווים הוראה נצחית לכל השנים.
⁸

יב. פרשת שלח:

התוכן דפרשת שלח הוא – "שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל"⁴⁷,
 כדי (א) שכיבוש הארץ יהיה בנקל יותר, מכיון ש"ישיבו אותנו דבר, את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים
 אשר נבוא אליהן (תחילה לכבוש)"⁴⁸, וגם (ב) שעל-ידי-זה יתוסף בגודל החביבות והתשוקה דבני ישראל
 להכנס לארץ, מכיון שיראו במוחש את הפירות הטובים והמשובחים שנשתבחה בהן ארץ ישראל, "וזה
 פריה"⁴⁹, שלכן צוה להם משה "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ"⁵⁰.
¹⁴

(ולכן מדגיש הכתוב⁵⁰ ש"הימים ימי ביכורי ענבים" – כי הפירות החשובים והמשובחים ביותר הם
 "ענבים", מכיון שראויים לא רק לאכילה, אלא עוד זאת, שעל-ידי דריכת וסחיטת הענבים מתגלה
 פנימיותם – "ויון" (ולכן גם תכונת היין היא לגלות את הפנימיות, "נכנס יין יצא סוד"⁵¹), משקה חשוב
 ומשובח שמברכים עליו ברכה מיוחדת – "בורא פרי הגפן". ובזה גופא – "ביכורי ענבים", "שהענבים
 מתבשלים בביכור"⁵², היינו שאינו "בוסר", שאז אינם ראויים לאכילה, וגם לא ליין, יין חדש כו', אלא
 לאחר שנתבשלו היטב).
²⁰

ונמצא, שהתוכן דפרשת שלח הוא – להוסיף עילוי ושליומות בכניסה לארץ, שכן גם לפני שילוח המרגלים
 הבטיח הקב"ה שיכנסו לארץ וכבשוה כו', אלא שאף-על-פי-כן רצו לפעול שכיבוש הארץ יהיה בנקל
 יותר, וכן להוסיף עוד יותר בחיבת הארץ כו'.
²³

וזהו הקשר לענין הגאולה – כי הכניסה לארץ היא שליומות הגאולה, "והוצאתי גו' וגאלתי גו'", עד
 "והבאתי אתכם אל הארץ"⁵³.
²⁵

יג. אמנם, עדיין צריך להבין:

הן אמת שהכוונה בשליחות המרגלים היתה כדי להוסיף עילוי ושליומות בכניסה לארץ, אבל
 אף-על-פי-כן בפועל ממש נשתלשל מזה ענין בלתי-רצוי, היפך הכניסה לארץ, כמסופר בארוכה ובפרטיות
 בהמשך הפרשה?
²⁹

והביאור בזה – יובן מתוכן ההפטרה אודות המרגלים של יהושע.

ובהקדמה:

טעם אמירת ההפטרה הוא – "מפני שפעם אחת גזרו שמד על ישראל שלא יקראו בתורה, וקראו
 בנביאים מענין הפרשה.. ואחר-כך כשבטלה הגזירה וחזרו לקרות בתורה, התקינו שיהא אחד קורא בנביא
 מענין הפרשה כו'"⁵⁴.
³⁴

(51) עירובין סה, סע"א. וש"נ.

(52) פרש"י עה"פ.

(53) וארא ו, ו-ח.

(54) שו"ע אדה"ז או"ח הל' שבת ר"ס רפד.

(46) תניא רפי"ז. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט. ובכ"מ.

(47) יג, ב.

(48) דברים א, כב (ובפרש"י) וראה רמב"ן כאן.

(49) יג, כז.

(50) שם, כ.

- 1 ולכאורה, ההפטרה דפרשת שלח, לא זו בלבד שאינה "מענין הפרשה", אלא עוד זאת, שהיא היפך
 2 תוכן הפרשה – שהרי בפרשה מסופר אודות המרגלים של משה שפעלו ענין בלתי־רצוי, היפך הכניסה
 3 לארץ, ואילו בהפטרה מסופר אודות המרגלים של יהושע, שאמרו⁵⁵ "כי נתן ה' בידינו את כל הארץ וגו'
 4 נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו"?!
- 5 ועל כן צריך לומר, שההפטרה (סיום וחותם הפרשה) אודות המרגלים של יהושע מגלה את הפנימיות
 6 של המרגלים של משה,
- 7 (ויומתק יותר – שההפטרה היא ב"נביא", שאינו רשאי לחדש דבר⁵⁶, אלא לפרש ולבאר את דברי
 8 התורה, ומודגש ביותר בנדון־דין, שכל שילוח המרגלים על־ידי יהושע אינו אלא בגלל שמשה שלח
 9 מרגלים, ועל־דרך כללות הענין ד"פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה"⁵⁷, שכל עניניו של משה
 10 היו גם אצל יהושע, אלא שאצל משה היו באופן ד"חמה", ואצל יהושע רק באופן ד"לבנה"),
- 11 היינו, שגם על־ידי המרגלים של משה ניתוסף עליו בכניסה לארץ (כמו במרגלים של יהושע), אלא
 12 שענין זה נשאר רק בתורה, דרגתו של משה רבינו, ולא נמשך בפועל ובגלוי במציאות העולם, אלא על־ידי
 13 המרגלים של יהושע,
- 14 ולכן, מיד בבואם ליריחו (עוד לפני שעשו איזו פעולה כו') שמעו כבר ש"נמוגו כל יושבי הארץ
 15 מפנינו" – עוד לפני הכיבוש, בה בשעה שישראל היו עדיין במדבר, בגלל הגזירה דחטא המרגלים, הנה
 16 כבר אז "נתן ה' בידינו את כל הארץ וגו' נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו".
- 17 יד. וביאור הענין:
- 18 מבואר בדרושי חסידות⁵⁸ שהמרגלים לא רצו ליכנס לארץ ישראל מצד גודל מעלתם בעבודת ה',
 19 ש"היו במדרגה גבוה מאד", "מבחינת עולם המחשבה", "ועל כן לא רצו להשפיל את עצמם ליכנס לארץ
 20 ישראל", שאז יצטרכו לעסוק במצוות מעשיות, עד להתעסקות בעניני העולם, "שש שנים תזרע שדך
 21 גו"⁵⁹, כדברי רבי שמעון בן יוחאי⁶⁰ "אפשר אדם חורש כו' וזורע כו' תורה מה תהא עליה", אלא רצונם
 22 היה להשאר במדבר, מנותקים מעניני העולם, במעמד ומצב שהקב"ה נותן להם כל צרכיהן מן המוכן,
 23 "לחם מן השמים"⁶¹, מים מבארה של מרים⁶², וענני הכבוד שהיו שפים בכסותם כו'⁶³, שאז יוכלו לעסוק
 24 אך ורק בלימוד התורה, ולעבוד עבודתם ברוחניות כו', ללא כל מניעות ובלבולים מעניני העולם.
- 25 וכידוע⁶⁴ גם הפירוש הפנימי במאמר רבותינו ז"ל⁶⁵ "מרגלים אין להם חלק לעולם הבא" (דקאי על
 26 עולם התחייה⁶⁶, כדעת הרמב"ן⁶⁷ שעיקר השכר דעולם הבא הוא בעולם התחייה) – שהם בדרגה נעלית
 27 יותר מעולם הבא, שלכן עולם הבא אינו בגדר של שכר עבורם.
- 28 ונקודת הענין – שעולם הבא ענינו להתענג באלקות, "צדיקים יושבים.. ונהנין מזיו השכינה"⁶⁸, ואילו
 29 המרגלים אינם יכולים לישב במנוחה ולהתענג באלקות, מכיון שבוערת בקרבם התשוקה והכוסף
 30 להתעלות לדרגה נעלית יותר, ועל־דרך מאמר רבותינו ז"ל⁶⁹ "אין להם מנוחה כו' בעולם הבא, שנאמר⁷⁰
 31 ילכו מחיל אל חיל", היינו שעוד בהיותם ב"חיל" הראשון חפצים ומשתוקקים ל"חיל" השני, וכן הלאה,
 32 שלכן אף פעם אין להם מנוחה, לישב וליהנות מזיו השכינה⁷¹.

(64) ראה עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ב פ"ח. הנסמן בלקו"ש חכ"ג ע' 102 הערה 60.
 (65) סנהדרין קח, רע"א – במשנה.
 (66) רע"ב (ועוד) סנהדרין שם. הנסמן בלקו"ש ח"ז ע' 344.
 וראה אוה"ת נ"ך ע' שב ואילך.
 (67) בשער הגמול. וראה לקו"ת צו טו, ג. דרמ"צ יד, ב.
 (68) ברכות יז, א. רמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ב.
 (69) ברכות בסופה. וש"נ.
 (70) תהלים פד, ח.
 (71) ראה גם לקו"ש חל"ג ע' 89.

(55) יהושע ב, כד.
 (56) מגילה כב, סע"ב. וש"נ. רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.
 (57) ב"ב עה, סע"א. עה"ת פינחס כו, כ.
 (58) לקו"ת ריש פרשתנו. ובכ"מ. וראה לקו"ש חל"ג ע' 85 ואילך. ועוד.
 (59) בהר כה, ג.
 (60) ברכות לה, ב.
 (61) בשלח טז, ד.
 (62) פרש"י חוקת כ, ב.
 (63) פרש"י עקב ח, ד.

ויש לומר, שמצד גודל מעלת עבודתם של המרגלים, ניתוסף עליו גודל יותר גם בעבודתם של ישראל לאחר הכניסה לארץ.

דוגמה לדבר – העילוי שניתוסף אצל רבי שמעון בן יוחאי על-ידי הישיבה במערה:

במשך השנים שישב רבי שמעון בן יוחאי במערה (יחד עם רבי אלעזר בנו, "אם שנים הם, אני ובני" ⁷²) היה מנותק לחלוטין מכל עניני העולם (שהרי מלבד זה ש"איברי להו חרובא ועינא דמיא" ⁷³, לא היתה להם שייכות לעניני העולם כלל), כולל – ש"לא היה יכול לקיים במעשה כמה מצוות מעשיות", אלא ש"המשיך ההמשכות... על-ידי יחודים ועליות כו" ⁷⁴, על-דרך ובדוגמת אופן עבודתם של המרגלים, שלא רצו לקיים מצוות מעשיות, אלא לעסוק בעבודה רוחנית בלבד.

ועל-ידי-זה ניתוסף אצל רבי שמעון בן יוחאי עילוי גדול ביותר, שלא בערך כלל לגבי דרגתו הקודמת – כמסופר בגמרא ⁷⁵ שרבי שמעון בן יוחאי אמר לרבי פנחס בן יאיר "אשריך שראיתני בכך, שאילמלא ראיתני בכך לא מצאת בי כך, דמעיקרא כי הוה מקשי רבי שמעון בן יוחאי קושיא, הוה מפרק ליה רבי פנחס בן יוחאי תריסר פירוקי, לסוף הוה מקשי רבי פנחס בן יאיר קושיא, הוה מפרק ליה רבי שמעון בן יוחאי כ"ד פירוקי". כלומר, שתירץ כ"ד תירוצים לענינים שנשאלו בקושיא אצל רבי פנחס בן יאיר, שלפני המערה היה הוא (רבי פנחס בן יאיר) מתרץ י"ב תירוצים על קושיא של רבי שמעון בן יוחאי!

ועל-דרך-זה יש לומר בענינינו, שמצד גודל מעלת עבודתם של המרגלים, ניתוסף עילוי גדול יותר בעבודתם של ישראל לאחר הכניסה לארץ, וענין זה בא לידי ביטוי בהפטרה – שסיום וחזרת הפרשה שבה מדובר אודות המרגלים של משה, הוא הסיפור אודות המרגלים של יהושע שאמרו "נתן ה' בידינו את כל הארץ וגם נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו", כנ"ל.

טו. ומזה באים לענין נוסף בביאור מעלתם של המרגלים: אמרו חכמינו ז"ל ⁷⁵ "אילו היה יודע ראובן שהקב"ה מכתוב עליו כו". ובנידון-דין, אף שידעו המרגלים שיכתב בתורה שלא רצו להכנס לארץ ישראל, בניגוד לדבריו של משה רבינו (וכן דבריהם של יהושע וכלב שאמרו "טובה הארץ מאד מאד" ⁷⁶, כבכל פרטי הדברים שבפשוטות הכתובים (לפני שנתגלה הביאור לתורת החסידות אודות מעלתם של המרגלים) שמתארים את המרגלים באופן שלילי כו', מכל-מקום לא היו מוכנים בשום אופן (אפילו אם התורה תכתבם באופן בלתי-רצוי) להשפיל את עצמם לדרגת העבודה בענינים גשמיים, שענין זה מדגיש ומגלה עוד יותר את שלימות כוחם ומעלתם של המרגלים.

ולבסוף נתגלתה המעלה שלהם, כאמור, שתורת החסידות מבארת את מעלתם ש"היו במדריגה גבוהה מאד", כנ"ל בארוכה.

ולהעיר, שעילוי זה נרמז בהפטרה דוקא, שגם היא נתחדשה מצד גזירת הגלות, על-דרך ובדוגמת גילוי תורת החסידות בזמן הגלות דוקא, כהכנה לשלימות הגילוי דפנימיות התורה לעתיד-לבוא.

טז. ויש להוסיף, שכללות הענין ד"שלח לך אנשים גו'" כדי להקל את הכיבוש והכניסה לארץ הוא באופן שהכניסה לארץ תהיה באופן נעלה יותר. ובהקדמה:

כללות הפעולה ד"שלח לך", "לדעתך" ⁷⁷, כדי להקל את הכיבוש והכניסה לארץ (אף שגם לולי זה היו בוודאי נכנסים לארץ, כהבטחת הקב"ה), היא – על-דרך ובדוגמת ההוספה דתורה שבעל-פה ("פירושה") לגבי תורה שבכתב, "דברי סופרים" על "דברי תורה", להקל את לימוד וקיום התורה.

(75) ויק"ר פל"ד, ח. רות רבה פ"ה, ו. ועוד.

(76) פרשתנו יד, ז.

(77) ריש פרשתנו ובפרש"י. ועוד.

(72) סוכה מה, ב.

(73) שבת לג, ב.

(74) לקו"ת ר"פ שמיני.

- 1 וכמובן, שאין הכוונה שיתבטל ענין היגיעה – דמכיון שיש מעלה ביגיעה, "לפום צערא אגרא"⁷⁸,
 2 נמצא, שביטול היגיעה מבטל גם את השכר, ואם-כן יש מקום לטענה שכל הענין מיותר, "משל אומרים
 3 לצרעה, לא מדובשך ולא מעוקצך"⁷⁹, אלא שגם לאחר-יזה נשאר ענין היגיעה, ובמילא, גם השכר ("לפום
 4 צערא אגרא"), אלא מכיון שהפעולה הקודמת נעשית בקלות, אזי יכולים להתייגע על ענינים נעלים יותר.
 5 וכידוע⁸⁰ הסיפור שרבינו הזקן רצה ליתן ל'צמח צדק' ענין של התמדה ושקידה כו' בתורה באופן
 6 של מתנה, ולא רצה לקבל, באמרו שרצונו להשיג ענינים אלו באופן של יגיעה דוקא, ואחר-כך חזר בו,
 7 באמרו, שהיה לו ליקח במתנה כל מה שנותנים לו, ואז היה מנצל את כח ומעלת היגיעה עבור ענינים
 8 נעלים יותר, עד אין סוף, מכיון שכל עניני התורה ויהדות קשורים עם הקב"ה שהוא אין-סוף.
 9 וסיפור זה מהווה הוראה ולימוד – דלכאורה, לשם מה צריכים לספר אודות הקסלקא-דעתא של
 10 ה'צמח-צדק', שלאחר מכן חזר בו והתחרט כו', סיפור שלכאורה אינו בשבחו של ה'צמח צדק'?! בשלמא
 11 בנוגע לה'צמח צדק' בעצמו – להיותו איש אמת, סיפר כפי שאירע בפועל, אבל לשם מה חוזרים
 12 ומספרים את הסיפור גם לדורות הבאים?! אלא, סיפור זה מלמדנו, שהתגובה הראשונה על נתינת מתנה
 13 צריכה להיות באופן שלילי, כדי שלא יהיה באופן של "נהמא דכיסופא"⁸¹, אלא שלאחר מכן עושה חשבון
 14 שמוטב לו לקבל במתנה כדי שיוכל לנצל את כח היגיעה עבור ענינים נעלים יותר.
 15 ועל-דרך-זה מובן בנוגע לענינינו, שהפעולה דשילוח המרגלים להקל את הכיבוש והכניסה לארץ,
 16 היא – לא כדי לבטל את ענין היגיעה, אלא כדי שהיגיעה תנוצל לענינים נעלים יותר.
 17 יז. ומכאן באים גם ללימוד והוראה בנוגע לחג הגאולה י"ב-י"ג תמוז – מצד הקביעות ד'שבת
 18 מברכים תמוז' בפרשת שלח:
 19 כאשר 'שבת מברכים' חודש הגאולה חל בפרשת שלח, שבה מודגשת הפעולה להקל את הכניסה
 20 לארץ (שלימות הגאולה) – אזי, בבוא י"ב-י"ג תמוז יכולה וצריכה להיות הגאולה באופן נעלה יותר.
 21 דוגמא לדבר – כללות ההוספה והעליה בענין הגאולה משנה לשנה. היינו, שימי הגאולה בשנה זו,
 22 ששים שנה לאחר הגאולה בפעם הראשונה, הם באופן של הוספה ועליה – "מעלין בקודש" – לגבי
 23 ימי הגאולה דשנה שעברה, ועל-אחת-כמה-וכמה באופן נעלה יותר לגבי השנים שלפני-זה, עד לגאולה
 24 בפעם הראשונה (כנ"ל סעיף י).
 25 ובכללות יותר – הרי על-דרך ובדוגמת הגאולה ממזרים:
 26 אף שבצאתם ממזרים נתבטל ענין העבדות לגמרי, כמו שכתוב⁸² "עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ
 27 מצרים", "ולא עבדים לעבדים"⁸³, וכפי שמאריך המהר"ל מפראג⁸⁴ שלאחרי יציאת מצרים לא יתכן מצב
 28 של עבדות אמיתית אצל בני ישראל, מכל-מקום מפורש במשנה⁸⁵ ("טעה בדבר משנה חוזר"⁸⁶) "בכל
 29 דור ודור (ותירה מזה – "בכל יום ויום"⁸⁷) חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממזרים", היינו,
 30 שב"זמן חירותנו" מדי שנה בשנה, ניתוסף בענין הגאולה באופן שבאין-ערוך לגמרי, עד כדי כך, שדרגת
 31 החירות הקודמת היא בבחינת "מצרים", לא רק מלשון מיצר וגבול, אלא תירה מזה – מצב של עבדות
 32 ממש, על-דרך ובדוגמת היציאה ממזרים בפעם הראשונה, "מעבדות לחירות"!
 33 ועל-דרך-זה בנוגע לגאולת י"ב-י"ג תמוז – שמדי שנה בשנה ניתוסף בענין הגאולה באופן
 34 שבאין-ערוך, עד כדי כך, שהחילוק בין מצב זה למצב הקודם הוא על-דרך ובדוגמת החילוק שבין
 35 הגאולה למאסר, עד למצב הכי מבהיל של גזירת היפך החיים, רחמנא-ליצלן, שממצב זה היתה הגאולה
 36 בפעם הראשונה.

(83) קידושין כב, ב. וש"נ. רמב"ם הל' שכירות פ"ט ה"ד.

(84) בספר גבורות ה' פס"א.

(85) פסחים קטז, ב.

(86) כתובות פד, ב. וש"נ.

(87) תניא רפמ"ז.

(78) אבות פ"ה מכ"א. וראה רמב"ם הל' ת"ת פ"ג סה"ו.

(79) פרש"י בלק כב, יב.

(80) לקו"ש חט"ו ע' 81. חכ"ד ע' 561. ועוד.

(81) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ.

(82) בהר כה, מב. שם, נה.

- ומזה מובן גודל מעלת הגאולה ב"ב-י"ג תמוז דשנה זו – לאחר ששים שנה של עילוי והוספה
כו'. ובכל זה ניתוסף עוד יותר, כאמור, מצד הקביעות ד'שבת מברכים' בפרשת שלח, שעל-ידי-זה
נעשית הגאולה ד"ב-י"ג תמוז באופן נעלה עוד יותר.
- יח. ומהגאולה הפרטית ד"ב-י"ג תמוז – לגאולה הכללית דכלל ישראל (שהרי כל עניני גאולה
שייכים זה לזה), שאז תהיה הכניסה לארץ בתכלית השלימות, גאולה נצחית שאין אחריה גלות⁸⁸.
ובהקדמה:
- כאשר חושבים אודות אריכות הגלות יותר מאֲלֵף ותשע מאות שנה (מאז חורבן בית שני, מלבד שנות
הגלות שלפני-זה כו'), אשר לאחר כל אריכות וקושי הגלות, ולאחרי הבקשה והצעקה "עד מתי", עדיין
לא בא – עלול יהודי ליפול ברוחו, חס-ושלום.
- הנה על זה אומרים לו:
- דבר ברור הוא שתיכף ומיד נכנסים לארץ – במכל-שכן וקל-וחומר מההדגשה שבפרשתנו בסמיכת
פרשת נסכים לפרשת המרגלים, שתיכף ומיד לאחר גזירת המרגלים, כשראה הקב"ה את נפילת הרוח
כו' של בני ישראל, "בישר להם שיכנסו לארץ"⁸⁹, ועל-אחת-כמה-וכמה בימינו אלו, שקרובים אנו
ביותר וביותר לכניסה לארץ (לא רק כבזמן יהושע, אלא) בתכלית השלימות.
- ובפרט לאחר מעשינו ועבודתינו בהפצת המעיינות חוצה – שזהו תוכן ענין הנסכים, סולת יין
ושמן, בעבודה הרוחנית: "שמן" הוא ענין החכמה, ו"יין" הוא ענין הבינה, ו"סולת" הוא ענין הדעת
(אין התינוק יודע לקרות אבא עד שיטעום טעם דגן"⁹⁰), כמבואר בדרושי חסידות⁹¹, היינו, שהגילוי
דתורת חסידות חב"ד ("מעיינותיך") נמשך וחודר בכל העולם כולו, "חוצה" (דוגמת היין דנסכים שיוורד
על-ידי השיתין עד לתהום)⁹², שעל-ידי-זה פועלים את ביאת דוד מלכא משיחא⁹³.
- ולכן, גם כשנמצאים יום נוסף בגלות, הרי עם היות שאפילו יום אחד נוסף בגלות הוא ענין רע ומר
כו', שלכן צועקים "עד מתי" וכו', יש להוסיף במעשינו ועבודתינו מתוך שמחה וטוב לבב, מכיון
שיודעים שתיכף ומיד ממש נכנסים לארץ (ובלשון ההפטר "כי נתן ה' בידיו את כל הארץ וגם נמוגו
כל יושבי הארץ מפנינו"), ולא נותר אלא "לצחצח את הכפתורים"⁹⁴, כדי שהכניסה לארץ תיכף ומיד
תהיה באופן הכי נעלה.
- יט. והנה, נוסף על הדגשת ענין הגאולה בשבת-קודש מברכים תמוז מצד קביעותו בפרשת השבוע,
פרשת שלח – הרי זה מודגש גם בקביעותו בימי החודש – בכ"ג סיון:
ענינו המיוחד של כ"ג סיון מפורש במגילת אסתר⁹⁵ – "ויקראו סופרי המלך.. בחודש השלישי הוא
חודש סיון בשלשה ועשרים בו ויכתב ככל אשר צוה מרדכי אל היהודים ואל האחשדרפנים גו' שבע ועשרים
ומאה מדינה" (כמדובר פעם בארוכה)⁹⁶, היינו, שבו ביום התחילה גאולת פורים.
- ועל-פי האמור לעיל שכל עניני גאולה שייכים זה לזה, מובן, שכאשר שבת-קודש מברכים חודש
הגאולה חל ביום שבו התחילה גאולת פורים, אזי ניתוסף עוד יותר בכל עניני הגאולה ד"ב-י"ג תמוז.
- כ. וכמו כן מודגש ענין הגאולה בנוגע לראש-חודש תמוז:
- לכל לראש, העילוי הכללי בראש-חודש תמוז שהוא לעולם ב' ימים (ולמעשה, שגם בזמן הבית
היתה המציאות דראש-חודש ב' ימים, לא רק בנוגע לראש-השנה (כמפורש בעזרא⁹⁷), אלא גם בנוגע
לראש-חודש סתם⁹⁸, ואין כאן מקומו) – על-פי המבואר בזהר⁹⁹ בפירוש הכתוב¹⁰⁰ "ובראשי חדשיכם",

(94) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(95) ח, ט.

(96) התוועדות תשמ"ג ח"ג ע' 1651 ואילך.

(97) נחמ" ח, יג.

(98) ראה התוועדות תשמ"ה ח"ב ע' 720. וש"נ.

(99) ח"ג רמח, א.

(100) פינחס כח, יא.

(88) מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר –

פסחים שם.

(89) פרש"י פרשתנו טו, ב.

(90) ברכות מ, סע"א.

(91) לקו"ת פרשתנו מב, א.

(92) סוכה מט, א. וראה לקו"ת שם, ב.

(93) ראה אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו).

- 1 "ראשי תרין אינון בכל ירחא", כמבואר בדרושי חסידות¹⁰¹ פרטי הענין, ובפשטות – ש"ראש חודש"
- 2 דחודש הגאולה הוא במשך ב' מעת-לעת, ב' ימים!
- 3 ונוסף לזה, ישנו גם העילוי המיוחד בקביעות שנה זו – שראש-חודש תמוז חל ביום השבת-קודש
- 4 וביום הראשון:
- 5 יום השבת – הוא ענין של גאולה ביחס לימי החול, שאז בטלים כל הענינים המבלבלים, "כל מלאכתך
- 6 עשויה", ואדרבה – "וקראת לשבת עונג"¹⁰², תענוג הנמשך ומתגלה גם בענינים גשמיים, בשר שמן ויין
- 7 ישן, שגם הגוף הגשמי מתענג מזה, ועד שניתוסף בו שמנונית כו'.
- 8 ((כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך, ואמר: בדרושי חסידות¹⁰² מובא שהרב הצדיק רבי נחום מטשערנאביל
- 9 היה שמן בגופו (לא מאכילת בשר שמן, דבר שלא היה ברשותו, להיותו עני מרוד כו', כ"אם) מהתענוג
- 10 דאמירת אמן-יהא-שמיא-רבא. אמנם, בשביל להיות שמן מאמירת אמן-יהא-שמיא-רבא, צריכים להיות
- 11 בדרגתו של הרב הצדיק רבי נחום מטשערנאביל... אבל, בנוגע לשמנונית הגוף מאכילת בשר שמן ויין
- 12 ישן – הרי זה שייך לכל אחד ואחד, כפי שידע איניש בנפשיה).
- 13 ומובן, שכאשר ראש-חודש הגאולה חל ביום השבת שהוא ענין של גאולה – אזי ניתוסף עוד יותר
- 14 בענין הגאולה שבראש-חודש.
- 15 זאת ועד – שיום א' דראש-חודש הוא יום השבת, היינו, שאין זה באופן שהתחלה דראש-חודש
- 16 היא ביום חול, ואחר-כך ניתוסף העילוי דיום השבת (תחילה ענין של עבודה, ואחר-כך ענין השכר) אלא
- 17 שהתחלה היא ביום השבת, ובמילא, יום ב' דראש-חודש (יום ראשון בשבוע) הוא באופן נעלה עוד
- 18 יותר.
- 19 כא. ויהי-רצון שבעמדנו ב'שבת מברכים' חודש הגאולה, בפרשת שלח, ובכ"ג סיון – יתווסף ביתר
- 20 שאת וביתר עוז בקבלת החלטות טובות בכל הקשור לימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז, כנ"ל.
- 21 ועוד והוא העיקר – שכל זה ימהר ויזרז עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח
- 22 צדקנו.
- 23 ובפרט בעמדנו בכ"ג סיון, כאשר "ויקראו סופרי המלך.. ויכתב ככל אשר צוה מרדכי גו'", היינו,
- 24 שהמלך אחשוורוש, הקב"ה שאחרית וראשית שלו¹⁰³, מצוה לכתוב "ככל אשר צוה מרדכי גו'", כרצונו
- 25 של כל אחד ואחד מישראל, "ועמך כולם צדיקים", צדיק גזור והקב"ה מקיים¹⁰⁴, ועד ש"קודש-א-ברוך-
- 26 הוא קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני"¹⁰⁵, היינו, שענין זה נעשה מתוך תענוג ("קא חייך"), כמודגש גם
- 27 בכללות ענינו של יום השבת, ובמיוחד לאחר חצות, "רעוא דרעוין", שלימות התענוג¹⁰⁶.
- 28 ובפשטות – שמתבטלים כל הענינים הבלתי-רצויים, על-דרך ובדוגמת ביטול גזירת המן בכ"ג סיון,
- 29 ולא עוד, אלא שנהפכים לטוב, "ונהפוך הוא גו'"¹⁰⁶ – כב' הפירושים (ב' אופנים ודרגות זו למעלה מזו)
- 30 בכתוב¹⁰⁷ "והשכתי חיה רעה מן הארץ", "מעבירן מן העולם", ולמעלה מזה – "משביתן שלא יזיקו"¹⁰⁸.
- 31 ויש לקשר ענין זה עם חודש תמוז – ביטול הצום דשבעה-עשר בתמוז, ויתירה מזה, הפיכתו
- 32 ליום-טוב, כפסק-דין הרמב"ם בסוף הלכות תעניות: "כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח,
- 33 ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר¹⁰⁹ כה אמר ה' צבאות, צום
- 34 הרביעי גו' יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים", ומוסיף "והאמת והשלום אהבו", שזהו
- 35 ענין נעלה יותר אפילו מהפיכת הצומות, כמדובר פעם בארוכה¹¹⁰.

(105) ב"מ נט, ב.

(106) אסתר ט, א.

(107) בחוקות יכו, ו.

(108) תו"כ עה"פ.

(109) זכרי' ח, יט.

(110) שיחת עשרה בטבת שנה זו ס"ט.

(101) אוה"ת פינחס ע' א'קסו ואילך. התוועדויות תשמ"ו ח"א

ע' 479 ואילך. ועוד.

(102) סה"מ תרע"ח ע' קצט. "היום יום" ט"ו תמוז. ובכ"מ.

(103) מדרש – הובא במאורי אור א, קפב. וראה התוועדויות

תשמ"ו ח"ב ע' 837. וש"נ.

(104) ראה תענית כג, א. הנסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 121 הערה

ולהעיר גם מהפתגם הידוע¹¹¹ - בקשר ובשייכות להולדת בעל הגאולה - על-דרך דחיית התענית די"ז בתמוז, הלואי שידחה באמת ויהפך לששון ולשמחה.

וכן תהיה לנו - בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, עוד לפני שבעה עשר בתמוז, ואפילו לפני ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז, ואפילו לפני ראש-חודש תמוז - "לא עיכבן המקום כהרף עין", ברגע כמימרא, במהרה בימינו ממש.

* * *

כב. מאמר דיבור-המתחיל להבין ענין הנסכים.

* * *

כג. נהוג בכל התוועדות דיום השבת-קודש ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ענין בהערות אדוני-אבי-מורי-ורבי על הזהר דפרשת השבוע, משנה בפרקי אבות שלומדים בשבת זה, וכן ענין בשיעור היומי ברמב"ם. בנוגע לפירוש רש"י - נהוג לאחרונה להתעכב על ענינים שהעירו אודותם, ועל-כל-פנים - אחדים מהם, שני ענינים.

ונוסף לזה, יש לבאר גם ענין השייך לפירוש רש"י בפרשה שלפני-זה, כדלקמן.

כד. על הפסוק¹¹² "עד מתי לעדה הרעה וגו'" - מעתיק רש"י את התיבות "לעדה הרעה וגו'", ומפרש: "אלו המרגלים" (ונקראו בשם "עדה", מכיון שהיו מרובים, שעל-ידי-זה יכלו לפעול על כל בני ישראל), ומוסיף "מכאן לעדה שהיא עשרה", כלומר, מכיון שמדובר אודות המרגלים הרעים (שלכן מעתיק רש"י גם תיבת "הרעה"), מלבד יהושע וכלב, שמספרם עשרה, הרי "מכאן לעדה שהיא עשרה". ושאלו על זה:

א) למאי נפקא-מינה בפשוטו של מקרא ש"מכאן לעדה שהיא עשרה" - הרי פירוש רש"י על התורה אינו ספר של הלכות, אלא פירוש הכתובים בפשוטו של מקרא?

ב) מפסוק זה למדים שעשרה נקראים בשם "עדה", אבל אין הוכחה ש"עדה" קאי רק על עשרה, ולא על פחות מעשרה - חמשה, או אפילו שלשה, דלכאורה, כשם שיש להם חשיבות מיוחדת בנוגע לברכת הזימון¹¹³ (כפי שלמדים ממה שנאמר¹¹⁴ "כי שם ה' אקרא, (אתם) הבו גודל לאלקיננו"), הרי יתכן שגם "שלשה" נקראים בשם "עדה"?

וכפי שיתבאר לקמן.

כה. כמו כן יש להתעכב ולבאר בנוגע לפירוש רש"י בפרשת בהעלותך¹¹⁵ בענין פסח שני: וזה לשון רש"י: "פסח שני מצה וחמץ עמו בבית כו' ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו".

ובנוגע למקור הדברים - ציינתי לגמרא, ובמקום לחפש בגמרא, שאלו ממה שכתב ה'מנחת חינוך'¹¹⁶ בנוגע לפירוש רש"י זה: "והוא אצלי דבר חדש מאוד, ולא ידעתי מהיכן יצא לרבינו זה, דנראה דאין איסור כלל, ולא ראיתי בשום מקום.. תמוה אצלי מאוד, ולא ראיתי למפרשים שירגישו בזה, וצריך עיון". וכפי שיתבאר לקמן.

כו. בנוגע לפרק אבות, פרק שלישי שלומדים בשבת זה - הרי, בעמדנו בשבת מברכים חודש תמוז, חודש הגאולה (כנ"ל בארוכה), יש למצוא את הקשר והשייכות לענין הגאולה, כפי שיתבאר לקמן.

(114) האזינו לב, ג (ובפרש"י).

(115) ט, יו"ד.

(116) מצוה שפא.

(111) סה"ש ה'ש"ת ע' 157.

(112) יד, כז.

(113) ברכות רפ"ז. וש"נ.

- 1 כז. בהערות אאמו"ר בתחלת פרשתנו¹¹⁷ מובא מאמר הזהר¹¹⁸ "זכאין אינון ישראל מעמין עכו"ם
- 2 דעלמא, דקודשא-ברוך-הוא אתרעי בהו ואתכני בהו ואתפאר בהו כו", ומבאר אאמו"ר, ש"הג' לשונות..
- 3 הם לנגד חסד-גבורה-תפארת".
- 4 וצריך להבין:
- 5 היתכן לומר שמעלתם של ישראל לגבי עמין עכו"ם דעלמא אינה אלא בג' ענינים הנ"ל – הרי מעלתם
- 6 של ישראל לגבי אומות העולם היא באופן שאין ערך ושייכות ביניהם כלל?!
- 7 ועד כדי כך, שכל המושג של בחירה ("אתה בחרתנו מכל העמים", "ובנו בחרת מכל עם ולשון")
- 8 אינו אלא ביחס לגוף החומרי, "הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם"¹¹⁹, ולא עוד, אלא שמצד
- 9 הבחירה נעשית גם "גופא דלהון קדישא"¹²⁰.
- 10 ונקודת הביאור – שכאן מדובר אודות ענינים שיש איזה ערך ושייכות ביניהם, כמדובר בארוכה בשנים
- 11 שלפני-זה¹²¹, ולכן יש להזכיר רק את תוכן הענין ולהוסיף בזה כו', כפי שיתבאר לקמן.
- 12 כח. כמו כן יש להתעכב על שיעור היומי ברמב"ם – בהלכות מעשר.
- 13 ובהקדם הקשר והשייכות לפרשת השבוע – שבה מדובר אודות חלה¹²², שהיא בכלל תרומות
- 14 ומעשרות, כמו שכתב הרמב"ם¹²³ "תרומה גדולה ותרומת מעשר והחלה והביכורים כולן נקראו תרומה".
- 15 וכרגיל, יש להתעכב על ביאור הלכה בשיעור היומי – הן בנגלה דתורה, והן בנוגע ללימוד ב"לתקן
- 16 הדעות"¹²⁴, כפי שיתבאר לקמן.
- 17 כט. והנה, בהמשך להמדובר לעיל (במאמר) אודות ענין הנסכים שבפרשתנו, שעיקרם הוא היין –
- 18 הרי זה הזמן המתאים לחלוקת משקה, משקה המשכר, שעל-ידו "יצא סוד", דוגמת היין (אף שברכתו
- 19 שהכל נהיה בדברו).
- 20 ולכן, יגשו עתה כל אלו שהכניסו קנקני משקה, ויכריזו אודות תוכן הענין שעבורו לוקחים את
- 21 המשקה, ויזמינו את כל הקהל – מתוך סבר פנים יפות – להשתתף במסיבות והתוועדויות כו', ובתור
- 22 התחלה – יחלקו מהמשקה להמסובים כאן.
- 23 ויהי-רצון שבקרוב ממש נזכה לזמן שבו יהיה "כולה משקה" – כפי שמביא אדמו"ר מהר"ש בהמשך
- 24 וככה¹²⁵ מה שאמר רבינו הזקן בעת שתיית משקה, "יהי-רצון שנזכה לשנות כשיהיה כולה משקה",
- 25 ומבאר שזהו ענין ד'ומעיין מבית ה' יצא והשקה גו'¹²⁶, וכמו שכתוב¹²⁷ "והיה ביום ההוא יצאו מים
- 26 חיים מירושלים גו'" (מים דייקא, על-דרך ה"משקה") – בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח
- 27 צדקנו.
- 28 ולהעיר, שענין זה נתבאר ב"המשך וככה", שתחילתו "וככה תאכלו אותו גו'"¹²⁸, ביציאת מצרים,
- 29 וסיומו בביאור הענין ד"בשובה ונחת תוושעון"¹²⁹ – כן תהיה לנו, ש"בשובה ונחת תוושעון", במהרה
- 30 בימינו ממש.
- 31 (לאחרי חלוקת המשקה – התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה").

* * *

32

(124) ראה רמב"ם הל' תמורה בסופן.
 (125) תרל"ז – רפמ"ו. וראה סה"ש תש"ד ע' 129.
 (126) יואל ד, יח.
 (127) זכרי' יד, ח.
 (128) בא יב, יא.
 (129) ישע"ל, טו.

(117) לקוטי לוי"צ ע' שעה.
 (118) פרשתנו קסא, א.
 (119) תניא פמ"ט.
 (120) זח"ג ע, רע"ב.
 (121) ראה לקו"ש חי"ח ע' 171 ואילך. ועוד.
 (122) טו, יט ואילך.
 (123) הל' תרומות פט"ו ה"כ.

- 1 ל. בנוגע לפירוש רש"י בפרשת השבוע – ישנו עוד ענין שהעירו אודותיו:
2 על הפסוק¹³⁰ "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" – מפרש רש"י: "התפלל עליו י"ה יושעך מעצת
3 מרגלים".
4 ואינו מובן:
5 (א) מכיון שבפסוק שלפני-זה¹³¹, "כולם אנשים", מפרש רש"י "כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות,
6 ואותה שעה כשרים היו" – מדוע הוצרך להתפלל "י"ה יושעך מעצת מרגלים", באותה שעה שכשרים
7 היו? !
8 (ב) ולאידך גיסא, אם יש צורך בתפלה להושיע מ"עצת מרגלים" – מדוע התפלל רק על יהושע, ולא
9 על כולם? ! וכי זוהי הנהגתו של "רועה ישראל" שמתפלל רק על תלמידו, ולא על שאר האנשים הזקוקים
10 גם הם לאותו דבר? ! ובפרט שמדובר אודות ענין כללי שנוגע לכלל ישראל!
11 וקושיא זו מתחזקת יותר – לאחר שמשנה רבינו ידע כבר עד כמה פועלת תפלתו: אפילו לאחר חטא
12 העגל, חטא הכי חמור, "אלה אלהיך ישראל גו"¹³², ולאחרי שכבר נגזרה גזירה כו' – פעלה תפלתו
13 של משה ש"וינחם ה' גו"¹³³, ומכיון שכן, הרי בודאי שתפלתו תועיל בנוגע למרגלים (שחטאם אינו
14 בערך לחומרת חטא העגל), ובפרט קודם החטא, ואם-כן מדוע לא התפלל על כולם? !
15 לא. ויש לומר הביאור בזה, ועל הסדר, במה דסיים פתח:
16 ובהקדים – שישנם ענינים פשוטים שהכתוב אינו צריך לפרש, ולדוגמא: הכתוב אינו צריך לפרש
17 שמשנה רבינו למד תורה בעצמו (נוסף לכך שלימד תורה לישראל, ככל פרטי הדברים ד"סדר המשנה"¹³⁴),
18 שהרי מובן וגם פשוט, שגם לאחר ש"ויעמוד העם על משה מן הבוקר עד הערב"¹³⁵ ("לדרוש אלקים",
19 "לשאול תלמוד מפי הגבורה"¹³⁶), נותר ריבוי זמן בערב שבו עסק משה בלימוד התורה, ועל-דרך-זה לא
20 צריך הכתוב להשיענו שמשנה רבינו קיים בעצמו את כל המצוות שצוה לישראל לקיים, ועל-דרך-זה
21 בשאר ענינים כיוצא בזה.
22 ובנוגע לענינינו:
23 שליחותם של המרגלים "לתור את הארץ"¹³⁷, היתה שליחות מסוכנת (נוסף לכך ש"כל הדרכים בחזקת
24 סכנה"¹³⁸) – שהרי בדרך הטבע, היו יכולים לתפסם ולהענישם כו', כפי שמגיע ל"מרגלים" (כמסופר
25 בהפטרה בנוגע למרגלים של יהושע, "וישלח מלך יריחו אל רחב לאמר הוציאי האנשים הבאים אליך
26 גו' כי לחפור את כל הארץ באו"¹³⁹, וכפי שלמד הבן-חמש למקרא שיוסף אמר לאחיו "מרגלים אתם
27 לראות את ערות הארץ באתם"¹⁴⁰), ולכן היה צורך בנס שיושבי הארץ יהיו טרודים באבלם ולא יבחינו
28 בהם – כפי שמפרש רש"י על הפסוק¹⁴¹ "ארץ אוכלת יושביה", "בכל מקום שעברנו מצאנום קוברים
29 מתים, והקב"ה עשה לטובה, כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו".
30 ומכיון שמשנה ידע את הסיכון שבשליחות זו, ומה גם שהשליחות כולה היתה ביוזמתו של משה,
31 "שלח לך, לדעתך" – פשיטא שהתפלל עליהם שיצליחו בשליחות זו, כשם שיעקב התפלל כששלח את
32 בניו מצרימה, "וא-ל שדי יתן לכם רחמים גו"¹⁴², "מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפילה, הריני מתפלל
33 עליכם"¹⁴³.

(137) פרשתנו יג, טז.
(138) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד. ועוד.
(139) יהושע ב, ג.
(140) מקץ מב, ט.
(141) פרשתנו יג, לב.
(142) מקץ מג, יד.
(143) פרש"י עה"פ.

(130) יג, טז.
(131) שם, ג.
(132) תשא לב, ד.
(133) שם, יד.
(134) פרש"י שם לד, לב.
(135) יתרו יח, יג.
(136) שם, טו ובפרש"י.

- 1 ועל-פי-זה מה שכתוב "ויקרא משה להושע בן נון יהושע, התפלל עליו כו'" – הכוונה תפילה מיוחדת
2 בהוספה לתפילה הכללית שהתפלל על כולם.
- 3 והטעם שבנוגע ליהושע הוסיף משה תפילה מיוחדת – מובן בפשטות – דמכיון שהיה תלמידו, "לא
4 ימיש מתוך האוהל"¹⁴⁴, הרי אם יכשל הוא ב"עצת מרגלים", יהיה זה מצב גרוע וחמור ביותר (שלא בערך
5 לגבי שאר המרגלים), מכיון שיאמרו שאפילו תלמידו של משה, שנמצא יחד עמו תמיד כו', סבור כך וכך,
6 ובמילא הרי זו הוכחה, כביכול, כאילו שמע ממה בפירוש כו', ועל-כל-פנים – שזוהי תוצאה מהחינוך
7 שקיבל ממה (וכפי שרואים במוחש אצל בן חמש למקרא – "שותא דינוקא בשוקא, דאבוה או
8 דאימיה"¹⁴⁵).
- 9 לב. ובטעם הצורך בתפילה להושע "מעצת מרגלים", אף ש"אותה שעה כשרים היו" – יש לומר:
10 לכאורה אינו מובן: מדוע נאמר "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" לאחר "אלה שמות האנשים
11 אשר שלח משה לתור את הארץ", כולל "למטה אפרים הושע בן נון" – מכיון שהיה תלמידו, כאמור,
12 "לא ימיש מתוך האוהל", היה יכול לשנות שמו מ"הושע" ל"יהושע" עוד לפני שמונה את שמות כולם,
13 ובמילא, יקרא אותו מלכתחילה בשם "יהושע", "למטה אפרים יהושע בן נון"?!
- 14 ועל כן צריך לומר, שהצורך בתפילה מיוחדת ("יהושע" יושיעך מעצת מרגלים) נתחדש זה עתה, כלומר,
15 שבתחלת הציווי "שלח לך אנשים גו'" לא היה צורך בתפילה מיוחדת זו, כי אם לאחר שנבחרו והובדלו,
16 "נתפלל עליו יהושעך מעצת מרגלים".
- 17 והביאור בזה:
- 18 השינוי בין המצב בתחילת הציווי "שלח לך אנשים גו'" למצב שנוצר לאחר שנבחרו והובדלו
19 שמותיים, הוא – שלפני כן היו בפני עצמם, כל אחד ואחד במקומו, ולאחרי כן נתקבצו כולם יחדיו, שאז,
20 בוודאי התחילו לדבר ולהתייעץ ביניהם אודות השליחות שהוטלה עליהם, לאחר שכבר נאמר להם
21 כללות הענין (ואולי גם פרטי הדברים, שכן מה שכתוב לאחר-זה¹⁴⁶ "וישלח אותם משה גו' ויאמר
22 אליהם עלו זה בנגב גו'", הרי זה כאומר נחזור לענין ראשון).
- 23 ומכיון שראה משה שעומדים ומתייעצים ביניהם – ראה שיכול להיות הענין ד"עצת מרגלים", ולכן
24 "התפלל עליו (על יהושע) יהושעך מעצת מרגלים"¹⁴⁷.
- 25 לג. הביאור בפירוש רש"י "מכאן לעדה שהיא עשרה":
26 הלשון "עדה" – בדרך כלל – קאי על כל בני ישראל, או על שבט שלם, וכיוצא בזה, כפי שמצינו
27 ריבוי פעמים בפסוקים שלפני-זה, וכמו כן בפרשה זו עצמה, שבה נאמר הלשון "כל העדה" כמה וכמה
28 פעמים.
- 29 ומכיון שבפסוק זה מדובר אודות המרגלים, "אשר המה מלינים (את ישראל) עלי" – אינו מובן: מדוע
30 נקראו כאן בלשון "עדה", "עד מתי לעדה הרעה וגו'", ולא "עד מתי לאנשים הרעים גו'" (על-דרך מה
31 שכתוב¹⁴⁸ "ואנשי סדום רעים גו'"), כלשון הרגיל בפרשה זו עצמה – "האנשים"¹⁴⁹ אשר שלח משה לתור
32 את הארץ", "האנשים"¹⁵⁰ מוציאי דבת הארץ"?!
- 33 וקושיא זו – אודות היתור ד"עדה" – מכריחה את רש"י להוסיף בפשוטו של מקרא: "מכאן לעדה
34 שהיא עשרה", היינו, שכוונת הכתוב ללמדנו שעשרה מישראל נקראים בשם "עדה".
- 35 (ולהעיר, שיש דעה¹⁵¹ שענין זה נלמד ממה שכתוב¹⁵² "ויבואו בני ישראל לשבור בתוך הבאים",

(149) יד, לו.

(150) שם, לו.

(151) ירושלמי סהדרין פ"א ה"ד. ועד"ז בירושלמי ברכות פ"ז

ה"ג.

(152) מקץ מב, ה.

(144) תשא לג, יא.

(145) סוכה בסופה.

(146) יג, יז.

(147) ראה בארוכה – התועודיות תשמ"ה ח"ד

(148) לך לך יג, יג.

1 "נאמר כאן ונקדשתי בתוך בני ישראל¹⁵³, ונאמר להלן ויבואו בני ישראל גו' בתוך הבאים, מה תוך
2 שנאמר להלן עשרה, אף כאן עשרה". ועל זה מדייק רש"י "מכאן לעדה שהיא עשרה" – שהלימוד הוא
3 מפסוק זה דוקא).

4 ועל-פי-זה מובן גם שאין מקום להקשות מהי ההוכחה שפחות מעשרה אינם נקראים "עדה":
5 בדרך כלל קאי "עדה" על ריבוי אנשים, כאמור, "כל העדה", כל בני ישראל, או שבט אחד וכיוצא
6 בזה, ויש צורך בלימוד מיוחד בנוגע לעשרה מישראל, שאף-על-פי שאינם ריבוי אנשים, מכל-מקום
7 נקראים בשם "עדה".

8 ומכיון שכן, לא שייך לשאול מהי ההוכחה שפחות מעשרה אינם נקראים "עדה" – שהרי אפילו מה
9 שעשרה נקראים "עדה" הוא חידוש שנלמד מיתורא דקרא. כלומר, הצורך בלימוד הוא – לא שפחות
10 מעשרה אינם נקראים עדה, אלא אדרבה, שעשרה נקראים עדה.

11 לד. בנוגע לפירוש רש"י בענין פסח שני, "אין איסור חמץ אלא עמו באכילתו", שתמה ב'מנחת חינוך'
12 מניין מקורו של רש"י – יש לומר, שמקורו של רש"י הוא מפשטות הסוגיא¹⁵⁴ "מה בין פסח ראשון
13 לפסח שני כו'".

14 ובהקדמה – שה'מנחת חינוך' עצמו כותב "לא ראיתי למפרשים שירגישו בזה", ומכיון שכן, הרי הא
15 גופא שהראשונים, ה'גור אריה', ה'שפתי חכמים', 'לבוש האורה' ועוד, לא הקשו מנא-ליה לרש"י שאסור
16 לאכול חמץ ביחד עם פסח שני (אף שבדרך כלל שקלורטורו בביאור דברי רש"י בהתאם לדרך ההלכה),
17 מהווה הוכחה שלדעתם אין קושי כלל בדברי רש"י.

18 והביאור בזה:

19 שנינו בגמרא: "תנו רבנן ככל חוקת הפסח יעשו אותו¹⁵⁵, במצוה שבגופו הכתוב מדבר (לא ריבה את
20 השני לדין ראשון אלא במצוות שבגופו, כגון סדר עבודותיו ואכילת צלי¹⁵⁶). מצוה שעל גופו (כגון מצה
21 ומרור שהן דברים אחרים ובאין חובה לו¹⁵⁶) מניין, תלמוד-לומר על מצות ומרורים יאכלוהו¹⁵⁷. יכול
22 אפילו מצוות שלא על גופו (כגון השבתת שאור¹⁵⁶), תלמוד-לומר ועצם לא ישברו בו¹⁵⁵, מה שבירת העצם
23 מיוחד מצוה שבגופו אף כל מצוה שבגופו".

24 ובהמשך הסוגיא מבואר שהדמיון דפסח שני לפסח ראשון הוא לא רק במצוות-עשה אלא גם במצוות
25 לא-תעשה – "מה הפרט מפורש מצוות-עשה ולא-תעשה גמור", ומבאר בפרטיות, "בכללים דמצות
26 ומרורים מאי קא מרבי, צלי אש. בפרטים מאי ממעיט ליה, השבתת שאור. בכללים דלא ישאירו ממנו
27 עד בוקר מאי קא מרבה ליה, לא תוציא ממנו. בפרטים מאי קא ממעיט ליה, לא יראה ולא ימצא. בכללים
28 דעצם לא ישברו בו מאי קא מרבה, אל תאכלו ממנו נא¹⁵⁸. בפרטים מאי קא ממעיט, לא¹⁵⁹ תשחט על
29 חמץ דם זבחי".

30 ומזה מוכח, שמלבד הענינים שמיעט הכתוב – שוה פסח שני לפסח ראשון בכל הענינים,
31 ובנידון-דידן, בנוגע לאיסור אכילת חמץ עם הפסח, "לא תאכל עליו חמץ"¹⁶⁰, שאסור גם בפסח שני.

32 ויש להוסיף ולחזק את הראיה, מהא דמיעט הלאו ד"לא תשחט על חמץ דם זבחי", כפי שמפרש
33 רש"י ש"אף-על-גב דכבר מיעט ליה מהשבתת שאור ומבל יראה, הוה-אמינא שלא בשעת שחיטה, אבל
34 בשעת שחיטה לא, להכי איצטריך למעוטי מלא תשחט" – היינו, שהמיעוט הוא רק בנוגע לשחיטת
35 הפסח, מה-שאין-כן בנוגע לאכילת הפסח, אסור לאכול עמו חמץ.

36 ועל-פי-זה, מה שכתב ה'מנחת חינוך' "והוא אצלי דבר חדש מאוד, ולא ידעתי מהיכן יצא לרבינו
37 זה כו'" – אינני יודע כיצד לתרץ את דברי ה'מנחת חינוך'.

(157) שם, יא.

(158) בא יב, ט.

(159) תשא לד, כה.

(160) פ' ראה טז, ג.

(153) אמור כב, לב.

(154) פסחים צה, א"ב.

(155) בהעלותך ט, יב.

(156) פרש"י פסחים שם.

1 ובכל אופן, כשיש סתירה וניגוד בין דברי רש"י לדברי ה'מנחת חינוך' - פשוט, שיש לקבל את דברי
 2 רש"י, ולחפש ביאור ותירוץ על דברי ה'מנחת חינוך', שאז הולכים על דרך בטוחה ("אויף א אייזערנעם
 3 בריק") - דבר המפורש בפירוש רש"י, ומוסכם אצל כל מפרשי רש"י שלא נעמדו על זה (כמו שכתב
 4 ה'מנחת חינוך' "לא ראיתי למפרשים שירגישו בזה"), מלבד ה'מנחת חינוך', שאינו ממפרשי רש"י,
 5 למרות גדלותו בתורה כו', עד שהאחרונים סומכים על דבריו להלכה.

6 לה. הביאור בהערות אאמו"ר:

7 המאמר "זכאין אינון ישראל מעמין עכו"ם דעלמא" קאי על ענינים ששייך דוגמתם גם אצל אומות
 8 העולם, ועל זה מחדש בזהר שגם בענינים אלו גדלה מעלתם של ישראל לגבי אומות העולם באופן
 9 שבאין-ערוך.

10 והענין בזה:

11 ענין הבחירה, "אתה בחרתנו מכל העמים", "ובנו בחרת מכל עם ולשון" - שייך רק בענינים שבהם
 12 יש איזה ערך ושייכות בין ישראל לאומות העולם, שלכן שייך וצריך לבחור בישראל מבין שאר אומות
 13 העולם, מה-שאין-כן בענינים שישנם רק בישראל ולא באומות העולם, הרי מלכתחילה לא שייך ענין
 14 הבחירה.

15 ויש לקשור זה עם שיעורי הרמב"ם דימים אלו בהלכות תרומות ומעשרות - שלוקחים חיטה אחת
 16 מן הכרי, חיטה שהיא בשוה לכל החיטים שבכרי, ואף-על-פי-כן מרימים אותה ועושים ממנה תרומה
 17 לה'.

18 ובפרטיות יותר - מתבטא הדבר בשתיים: (א) בפרטי הענינים שישנם גם באומות העולם, (ב) בעצם
 19 הענין שמציאותם של אומות העולם מאפשרת את הבחירה בישראל - "בחרתנו מכל העמים", כדלקמן.

20 לו. ביאור הדברים:

21 בפרק שלישי דאבות - שלומדים בשבת זה - שנינו¹⁶¹: "חביב אדם שנברא בצלם.. שנאמר¹⁶² כי
 22 בצלם אלקים עשה את האדם, חביבין ישראל כו'", ומבואר במפרשי המשנה¹⁶³ ש"חביב אדם" קאי על
 23 כל בני-אדם, לא רק על בני ישראל אלא גם על אומות העולם - "ובכל אדם אמר.. וכמו שהוא הראיה
 24 שממנו הביא נאמר לבני נח, ולא לבני ישראל לבדם", ואחר-כך מוסיף "חביבין ישראל כו".

25 (בדרושי חסידות¹⁶⁴ ישנו אמנם פירוש ש"חביבין ישראל" קאי על הנפש האלקית, ו"חביב אדם" קאי
 26 על הנפש השכלית שבישראל, אבל ביחד עם זה, ישנו גם הפירוש הפשוט ש"חביב אדם" קאי על כל
 27 בני-אדם, גם אומות העולם).

28 ועל-דרך-זה בנוגע למאמר רבותינו ז"ל "לפיכך נברא אדם יחידי כו"¹⁶⁵, "לא נבראו אלא לשמשני
 29 כו"¹⁶⁶ - שענין זה שייך (לא רק על בני ישראל, אלא) גם לאומות העולם.

30 ועל-אחת-כמה-וכמה העילוי ד"אומן שעשאני" (כדאיתא בגמרא¹⁶⁷ "כמה מכוער אותו האיש.. לך
 31 ואמור לאומן שעשאני כו", היינו, שאפילו "אדם מכוער" באמת (לא רק בעיני העולם, אלא בעיניו של
 32 תנא), יש בו העילוי ד"אומן שעשאני"), היינו, שנברא על-ידי הקב"ה, ובלשון רבינו הזקן בספר התניא¹⁶⁸
 33 "בריות בעלמא", שמעלתם היחידה היא שנבראו על-ידי הקב"ה - הרי בוודאי שקאי גם על אומות העולם,
 34 כפשוט.

35 ויש להוסיף, שמלבד פרטי הענינים השייכים אצל אומות העולם כמו אצל ישראל (כנ"ל), יש לאומות
 36 העולם מעלה נוספת, שעל-ידם נעשית האפשרות לבחירה בישראל, "אתה בחרתנו מכל העמים", ומכיון
 37 שכן, צריך להיות רגש של הכרת תודה כו' כלפי אומות העולם שבגללם נתאפשרה הבחירה בישראל.

(165) סנהדרין לו, א - במשנה.

(166) משנה וברייתא סוף מס' קידושין.

(167) תענית כ, רע"ב.

(168) פרק לב.

(161) משנה יד.

(162) נח ט, ו.

(163) תויו"ט. וראה גם מד"ש.

(164) ראה ד"ה חביב אדם תש"ב פ"א. ועוד.

ועל זה מחדש הזהר "זכאין אינזן ישראל כו", שגם ביחס לכל הנ"ל – הן פרטי הענינים שישנם גם אצל אומות העולם, והן המעלה שעל-ידם התאפשר כללות ענין הבחירה בישראל – גדלה מעלתם של ישראל לגבי אומות העולם באופן שבאיך-ערוך, מכיון ש"קודשא-ברוך-הוא אתרעי בהו כו' ואתפאר בהו כו", כפי שאומרים גם בהקדמה לפרקי אבות – "מעשה ידי להתפאר".

לז. בנוגע לפרקי אבות שלומדים בשבת זה, פרק שלישי – יש לבאר את הקשר והשייכות לענין הגאולה:

לכל לראש – בנוגע לכללות הפרק, פרק שלישי, שמספרו קשור עם ענין הגאולה – גאולה השלישית (אף שבפרטיות ישנן ד' גלויות, ואין כאן מקומו), וכן בית המקדש השלישי, כדרשת חכמינו ז"ל¹⁶⁹ על הפסוק¹⁷⁰ "אלה פקודי המשכן משכן העדות", "משכן משכן, שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין", על-דרך ובדוגמת ה"משכון" שלוקחים למשך זמן ואחר-כך מחזירים אותו בשלימותו, ובנידון-דין, שהחזרת המשכון היא בבית המקדש השלישי, לאחר "שני חורבנין".

ולהעיר, שענין זה מודגש ביותר כאשר לומדים פרק שלישי ב"ירחא תליתאי", שבו נשלמה הגאולה ממצרים – כמו שכתוב¹⁷¹ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה", וכמודגש במתן-תורה (ב"ירחא תליתאי") "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"¹⁷².

ונוסף לזה, בפרק שלישי¹⁷³ נאמר "עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם", שבו מודגש הקשר והשייכות לגאולה די"ב-י"ג תמוז – כמו שכתב בעל הגאולה במכתבו הידוע לחגיגת י"ב תמוז הראשונה, "מצורף לזה הנני שולח לכללות אנ"ש שיחיו, המאמר עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם". היינו, שמקשר את גאולתו עם הענין דלימוד התורה באופן ד"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה".

ויש להוסיף בדיוק הלשון "יושבים ועוסקים בתורה" (ולהעיר משינוי הלשון – "שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה.. אחד שיושב ועוסק בתורה"¹⁷⁴, "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה") – כפי שמפרש בעל הגאולה¹⁷⁵ שלימוד התורה צריך להיות כמו "בעל עסק", היינו, לא רק כ"פועל" שמסתפק בכך שממלא את מכסת השעות המוטלות עליו, אלא כמו "בעל עסק" שמחשבתו מונחת תמיד ב"עסק", עד כדי כך, שגם בעת השינה חולם מעניני העסק כו'.

לח. ויש לבאר – בדרך הרמז – את תוכן שמו של בעל המאמר, "רבי חלפתא בן דוסא איש כפר חנניא".

ובהקדמה – שכל פרט ופרט שבתורה הוא בתכלית הדיוק (במכל-שכן וקל-וחומר מהענין דהשגחה פרטית אפילו בעניני העולם), ועל-אחת-כמה-וכמה בעניני שמות, כתורת הבעל-שם-טוב (שמביא רבינו הזקן בתחלת 'שער היחוד והאמונה') ש"שמו אשר יקרא לו בלשון הקודש הוא כלי לחיות כו", שמהווה ומחיה ומקיים את הדבר הנקרא בשם זה. ובפרט שכמה וכמה מאמרים ב'פרקי אבות' לא נזכרו בשם אומרם, ואס-כן במאמרים שנזכרו בשם אומרם, יש לדייק גם בשמו של בעל המאמר.

ובנידון-דין, יש לומר שבשמו של בעל המאמר – "רבי חלפתא בן דוסא איש כפר חנניא" – מרומזים ג' הסימנים דבני ישראל (כמו שנתבאר בארוכה במכתבים¹⁷⁶ ובהתוועדויות¹⁷⁷ בתקופה דחג הפסח, שענינו של "סימן" הוא שמוכרח להיות בגלוי דוקא, דאם לא כן, גם כשהסיבה לכך היא מצד העילוי ד"הצנע לכת"¹⁷⁸, יקבל אמנם שכר, "ש"י עולמות", אבל אין זה בגדר "סימן", מכיון שלא נראה בגלוי), "ביישנים רחמנים גומלי חסדים"¹⁷⁹:

169) פרש"י ר"פ פקודי. וראה לקו"ש חכ"א ע' 262. וש"נ.

170) פקודי שם.

171) שמות ג, יב.

172) יתרו כ, ב.

173) משנה ו.

174) משנה ב.

175) סה"מ קונטרסים ח"א רנח, א ואילך. תרפ"ח ע' קיב. ע'

קכו.

176) מיום כ"ה אדר (לקו"ש חל"ב ע' 198 ואילך. 203

ואילך).

177) שיחת ש"פ ויקרא סכ"ג.

178) מיכה ו, ח.

179) יבמות עט, א. רמב"ם הל' איסור"ב פי"ט הי"ז.

- 1 "חלפתא" רומז לסימן ד"ביישנים" – על-פי המבואר בגמרא¹⁸⁰ "בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו
- 2 במילייהו, במסכת כו", "יש בידך מסכת פלוני סדורה בגירסא או לאו, ואף-על-גב שסדורה היא לו,
- 3 יאמר לו לאו, ומדת ענוה היא"¹⁸¹, טבע הביישנות, וזהו הקשר ל"חלפתא" – ד"משנו במילייהו" (על-דרך
- 4 "מותר לשנות (לשקר¹⁸²) מפני השלום"¹⁸³), היינו, שמחליפים דבריהם, מצד טבע הביישנות.
- 5 "איש כפר) חנניא" רומז לסימן ד"גומלי חסדים" – "חנניא" מלשון חן וחסד.
- 6 ויש להוסיף בדיוק הלשון "איש כפר חנניא" – שאין פעולת גמילות-חסד באופן של פירסום, שהולך
- 7 ומספר לכולם כו', כמו ב"כרך", עיר גדולה, שיש בה ריבוי אנשים כו', אלא בדוגמת "כפר" בלבד.
- 8 (נזכר גם שב"עיר" יש "עשרה בטלנים" (במובן הפשוט) – יושבי קרנות, הולכי רכיל כו',
- 9 מה-שאין-כן ב"כפר" שאין בו עשרה בטלנים. ובהמשך לזה דובר אודות שלילת ענין של רכילות
- 10 (שהודיעו דבר שלא היה ולא נברא כו'), דבר המביא להיפך דאהבת ישראל (לא רק היפך דאחדות
- 11 ישראל), בה בשעה שהיה צריך לעסוק בלימוד התורה, החל משיעורי חומש-תהלים-תניא כו'. וכפי
- 12 שלמדים בפרשת השבוע – חומר הענין דדיבור רכילות על ארץ ישראל כו'. וסיים, שלא יזיק לאף אחד,
- 13 וכולם יחדיו יכנסו לארץ ישראל (כסיפור ההפטרה אודות שלוחי יהושע) בקרוב ממש).
- 14 ו"בן דוסא" רומז לסימן ד"רחמנים" – כדאיתא בספרים ש"דוסא" הוא מלשון "הדס", ש"יש בו ריח
- 15 ואין בו טעם" (כדאיתא במדרש¹⁸⁴), ובנידון-דידן, שגם כאשר אינו יכול לגמול חסד בפועל ממש (מפני
- 16 שאין לו ממון, או שאין לו שכל לתת עצה טובה, או שפלוני זקוק לענין אחר שאינו בידו, כמו רפואה
- 17 וכיוצא בזה), מכל-מקום ניכר עליו (במראה פניו כו') שמשותף בצערו של הזולת (ועל-אחת-כמה-וכמה
- 18 ששמה בשמחתו) מצד מדת הרחמנות, וענין זה הוא בדוגמת הריח – מכיון שאין בו ממש, כאמור,
- 19 שאינו יכול לעזור לו בפועל ממש, כי אם לרחם עליו כו'.
- 20 לט. בשיעור היומי¹⁸⁵ - כותב הרמב"ם: "אחר שמפרישין תרומה גדולה, מפריש אחד מעשרה מן
- 21 הנשאר וזהו הנקרא מעשר ראשון כו'", ועל-אחת-כמה-וכמה שקודמת למעשר שני או מעשר עני, כמו
- 22 שנבאר בהלכות שלפני-זה¹⁸⁶ "כשמפרישין תרומה ומעשר מפרישין אותן על הסדר.. תרומה גדולה,
- 23 ואחר כך מעשר ראשון, ואחר כן מעשר שני או מעשר עני".
- 24 וצריך להבין:
- 25 החילוק בין תרומה למעשר – שתרומה היא קודם, שאסורה לזר כו', ואילו מעשר (ראשון,
- 26 ועל-אחת-כמה-וכמה מעשר עני) "אין בו קדושה כלל", אלא הוא חולין¹⁸⁷, כלומר, תרומה היא מתנה
- 27 שנותנים לה, ואילו מעשר ראשון ומעשר עני – היא מתנה לצורך הלוי או העני, כמו שכתוב¹⁸⁸ "ובא
- 28 הלוי (ויטול מעשר ראשון¹⁸⁹) כי אין לו חלק ונחלה עמך, והגר והיתום והאלמנה גו' (ויטלו מעשר..
- 29 עני¹⁸⁹) ואכלו ושבעו".
- 30 ועל-פיי-זה נשאלת השאלה: היתכן להקדים תרומה למעשר, כאשר העני (או הלוי) זקוק למתנה זו
- 31 כדי לאכול ולשבע – היפך הדין¹⁹⁰ שצדקה צריכים ליתן מיד "כי אפשר שיבוא לידי שפיכות דמים שימות
- 32 העני המבקש אם לא יתן לו מיד, כעובדא דנחום איש גמזו"? ! – היכן הוא "תיקון הדעות" שבדין זה? !
- 33 משל למה הדבר דומה – לנתינת מחצית השקל לבית המקדש, או לנתינת צדקה לעני להחיות נפשו
- 34 ונפש בני ביתו, שבודאי יש להקדים ולהחיות את נפש העני מלתת לבית המקדש.

(186) הל' תרומות פ"ג הכ"ג. הל' מתנות עניים פ"ו ה"ב-ד.

(187) הל' מעשר פ"א ה"ב.

(188) פ' ראה יד, כט.

(189) פרש"י עה"פ.

(190) יו"ד ריש הל' צדקה.

(180) ב"מ כג, סע"ב ואילך.

(181) פרש"י שם.

(182) דא"ז פ' השלום.

(183) יבמות סה, ב.

(184) ויק"ר פ"ל, יב.

(185) ריש הל' מעשר.

מ. ויש לומר הביאור בזה – באופן ד"לתקן הדעות", וגם בנוגע להלכה:
 בהמשך ההלכות¹⁹¹ - כותב הרמב"ם: "אין מעשרין אלא מן המובחר, שנאמר¹⁹² בהרימכם את חלבו ממנו ונחשב לכם גו' וכתבואת יקב, כשם שמעשר שמפרישין הלויים מן החלב שבו, כל מעשר שמפרישין ישראל מן הגורן ומן היקב, מן החלב שבו". וכן כותב הרמב"ם בהלכות שלאחר-זה¹⁹³: "ושבכסותו.. וכן הוא אומר¹⁹⁴ יביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו.. והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הא"ל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב.. האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה כל חלב לה' וגו'".
 ומכיון שכן, הרי מובן וגם פשוט, שמוטב לתת מעשר לעני או ללוי מתבואה או פירות שהופרשה תרומה מהם, "מן החלב" דוקא. שכן, נוסף לכך שקודם הפרשת התרומה הרי היא "טב", שפירושו "טב לא"¹⁹⁵, הנה עוד זאת, שעל-ידי הפרשת התרומה נעשה ענין של הרמה בכל הכרי, ואם-כן נתינת המעשר לאחר הפרשת התרומה היא "מן החלב".
 ובנוגע לחיוב ליתן לעני מיד (שלא יהיה כעובדא דנחום איש גמזו) – הרי, מכיון ש"תרומה גדולה אין לה שיעור מן התורה.. אפילו חיטה אחת פוטרת הכרי"¹⁹⁶, יכול להפריש תרומה ברגע כמימרא (שהרי אין צורך במדידה כו', אלא להרים חיטה אחת בלבד), ובמילא יכול ליתן לעני מיד.
 ואף שצריך גם לברך על הפרשת התרומה – הרי, "אם הפריש הכל זה אחר זה מיד ולא סח ביניהן כוללן בברכה אחת ומברך להפריש תרומות ומעשרות"¹⁹⁷.
 מא. ויהי-רצון שמהלימוד אודות תרומות ומעשרות, מצוות התלויות בארץ – נזכה בקרוב ממש לקיים את כל המצוות התלויות בארץ מן התורה, "שאין לך תרומה של תורה (ו"הוא הדין במעשרות)" אלא בארץ ישראל בלבד, ובזמן שכל ישראל שם, שנאמר¹⁹⁸ כי תבואו, ביאת כולכם כשהיו בירושה ראשונה, וכמו שהן עתידים לחזור בירושה שלישיית¹⁹⁹.
 ובפשטות – גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²⁰⁰, "קהל גדול ישובו הנה", באופן ש"כל ישראל שם", כולל עשרת השבטים כו', עד ליהודי שנמצא בפינה הכי נדחת, מכיון ש"אתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"²⁰¹.
 ובארץ ישראל עצמה – באים לירושלים עיר הקודש ולבית המקדש, וכדאיתא במדרש²⁰² (כמוזכר גם בשיחה שלפני-זה²⁰³) "בעולם הזה הייתם עולים בשנה שלש פעמים, כשיגיע הקץ אתם עתידים להיות עולים שם בכל שבת ובכל חודש, שנאמר²⁰⁴ והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני גו'", ועל-אחת-כמה-וכמה בראש-חודש תמוז שחל בשבת, "הרי שחל ראש-חודש להיות בשבת.. באים שני פעמים, אחד של שבת ואחד של ראש-חודש"²⁰⁵, ומכיון שראש-חודש תמוז הוא ב' ימים, הרי ביום ראשון, יום ב' דראש-חודש, באים פעם נוספת!
 וכשבאים שם – מראים לעולי רגלים את כל כלי המקדש, המזבח והשולחן כו', עד לארון שבקודש הקדשים²⁰⁶.
 וכן תהיה לנו – בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, במהרה בימינו ממש, ותיכף ומיד.

* * *

(199) רמב"ם הל' תרומות ספ"א.
 (200) בא יו"ד, ט.
 (201) ישעי' כז, יב.
 (202) יל"ש ישעי' בסופו.
 (203) שיחת יום ג' י"ט סיון למסיימות כו' בסופו.
 (204) ישעי' סו, כג.
 (205) יל"ש שם רמז תקג.
 (206) יומא נד, א.

(191) פ"א הי"ג.
 (192) קרח יח, ל.
 (193) הל' איסורי מזבח בסופן.
 (194) ויקרא ג, טז.
 (195) פי' המשניות ורע"ב ברכות רפ"ז.
 (196) הל' תרומות רפ"ג.
 (197) הל' מעשר ספ"א.
 (198) ראה פרשתנו טו, יח.

- 1 מב. כדי לסיים בדבר טוב – יש להזכיר ולעורר עוד פעם אודות קבלת החלטות טובות בנוגע לכל
- 2 הענינים האמורים לעיל (מדברי רבותינו נשיאינו, אם כי לפעמים, בשינוי לשון, אבל אותו התוכן), בכל
- 3 הקשור לעניני חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז.
- 4 ובמיוחד – לערוך התוועדויות דחג הגאולה בכל מקום ומקום, כדברי בעל הגאולה "ראוי הוא לקבוע
- 5 ליום התוועדות והתעוררות לחיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר לפי ענינו", התוועדויות שחדורות
- 6 באהבת ישראל ואחדות ישראל, כפי שמבאר בעל הגאולה²⁰⁷ את הפתגם של רבינו הזקן אודות ה"פתקא
- 7 אשר משמי שמיא נחיתא כו'" בנוגע למעלתה של התוועדות חסידית, שבכוחה לפעול יותר מפעולתו
- 8 של מלאך מיכאל, מצד גודל התענוג וה'נחת רוח' למעלה מההנהגה דאהבת ישראל ואחדות ישראל.
- 9 וכמו כן יש לערוך התוועדויות גם בג' תמוז, התחלת הגאולה (דאף-על-פי שבפעם הראשונה לא
- 10 הבינו כו', הרי, לאחר מכן נתברר שהיתה זו התחלת הגאולה)²⁰⁸, ולפני-זה – בראש-חודש תמוז.
- 11 וההתחלה בזה – על-ידי אמירת (ונתינת) "לחיים" עתה.
- 12 ולכל לראש – שכל אחד ואחד יתוועד עם בני ביתו ויסביר להם פרשת הדברים כו', ומה טוב –
- 13 לערוך בביתו גם התוועדות של כמה מישראל.
- 14 ומובן, שכל זה שייך גם לנשים – שגם הן תתאספה להתוועד יחדיו, להתחזק בעניני תורה ויהדות,
- 15 וכן בנוגע לילדים – שיתוועדו גם בינם לבין עצמם (ילדים בפני-עצמם וילדות בפני-עצמן, כמובן),
- 16 בפיקוח והשגחת הגדולים ("להזהיר גדולים על הקטנים"²⁰⁹) שיהיה באופן המתאים.
- 17 וכמו כן יש לעורר אודות המדובר לאחרונה, שכל אחד ואחת – אנשים נשים וטף – יעשה מקדש
- 18 לה' ("ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"²¹⁰) בלבם פנימה, ולבא פליג לכל שיפין²¹¹, עד שפועל גם בד'
- 19 אמותיו, בחדרו ובבית כולו.
- 20 וכמו כן יש לעורר אודות החינוך בתקופת הקיץ – להשתדל ככל האפשרי שילדי ישראל בכל מקום
- 21 שהם יהיו במחנות-קיץ המתנהלים ברוח התורה והיהדות, שבהם מאיר וזורח הגילוי ד"שמש (ומגן)
- 22 הוי' (אלקים)²¹².
- 23 וכל ענינים אלו – באופן ד"פרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"²¹³, כמודגש גם במזמור תהלים המתאים
- 24 למספר שנותיו של בעל הגאולה, שיום הגאולה הוא גם יום הולדתו – "מארצות קבצם ממזרח וממערב
- 25 מצפון ומים"²¹⁴, שלכן "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם"²¹⁵, כל הארבעה שחייבים להודות²¹⁶, כפי
- 26 שמבאר בעל הגאולה במאמרו דיבור-המתחיל ברוך הגומל כו'²¹⁷ תוכן ענינם בעבודה הרוחנית.
- 27 ויהי-רצון שלא יצטרכו לברך "ברכת הגומל" – מכיון שכל הענינים יהיו מלכתחילה בטוב הנראה
- 28 והנגלה למטה מעשרה טפחים, ומתוך שמחה וטוב לבב, "שמחת עולם על ראשם"²¹⁸.
- 29 (כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "שיבנה בית המקדש".
- 30 ואחר-כך אמר:
- 31 מיד כשהגיעה הבשורה אודות גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר, לפני הפירסום כו' – מספרים, שהחסיד ר'
- 32 מיכאל התהלך בחצר, ושר "ניעט ניעט ניקאווא קראמי איווא אדנאווא".
- 33 ובהתאם לכך, הרי כזכרון לראשונים – ויהי-רצון שיהיה באופן של חידוש בימינו אלו – יש להכריז
- 34 (והתחיל לנגן) "ניעט ניעט ניקאווא..."
- 35 אחר-כך הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה).

(213) ויצא כח, יד.

(214) תהלים קז, ג.

(215) שם, ח.

(216) ברכות נד, ב. וש"נ.

(217) הב' – סה"מ קונטרסים ח"א קפד, ב ואילך.

(218) ישעיה' לה, יו"ד. שם נא, יא.

(207) אג"ק שלו ח"ג ע' תיג. וש"נ.

(208) ראה גם התוועדויות תשמ"ה ח"ד ע' 2354 ואילך.

(209) יבמות קיד סע"א. פרש"י עה"ת ר"פ אמור.

(210) תרומה כה, ח.

(211) ראה זח"ג קסא, רע"ב. קכא, ב.

(212) ראה שעהיה"א רפ"ד. ובכ"מ.

לקוטי שיחות פרשת שלח כרך יג

34 (ב) לפי-זה הוה-ליה לרש"י להעתיק רק תיבת
35 "וישובו", ולפרש "וכששבו מתור הארץ" ולא
36 יותר.
37 (ג) מאי קמשמע-לן רש"י במה שכתב "הרעימו
38 עליו את כל העדה בהוצאת דבה" – הרי זה נאמר
39 בפירוש בפסוק זה.
40 (ד) מה מוסיף רש"י בסיומו "אותם אנשים
41 וימותו"?
42 אין לומר דבא לשלול "כל העדה" שהזכיר
43 לפני-זה – כי זה מפורש בכתוב "וימותו האנשים
44 מוציאי גו". גם דוחק גדול לומר – שכיון שארץ
45 מאמר המוסגר הנ"ל – "חוזר על הראשונות"⁷
46 ומבאר שכל זה הקדמה ל"וימותו", כי לפירושו
47 "כששבו מתור הארץ כו" – כל זה מובן, ואין
48 רש"י צריך לכתובו בפירוש⁸.
49 ב. ואחר-כך ממשיך רש"י (באותו הדיבור):
50 "כל הוצאת דבה לשון חינוך דברים שמלקיחים
51 לשונם לאדם לדבר בו, כמו⁹ דובב שפתי ישנים.
52 וישנה לטובה¹⁰ וישנה לרעה. לכך נאמר כאן
53 מוציאי דבת הארץ רעה, שיש דבה שהיא
54 לטובה"¹¹.

(7) ע"ד פרש"י וארא ו, ל.

(8) בפשטות ה"י אפ"ל שכוונת רש"י לפרש שמ"ש "וימותו
האנשים וגו'" – הכוונה לאותם האנשים הנזכרים בפסוק זה [כי
ממשמעות הכתובים יש מקום לומר שאינם אותם האנשים (וכפי
הרא"ש הובא בב"י שבהערה 23) דאל"כ "האנשים" פעם ב' ל"ל,
וגם למה חוזר עוה"פ "מוציאי דבת הארץ רעה" – אבל ראה
לקמן בפנים ס"ד], ועפ"ז תומתק הדגשת רש"י "אותם".
אבל אין לומר שזהו עיקר כוונת רש"י בתיבות אלו, כי א"כ
הו"ל לרש"י לפרשו עה"פ "וימותו גו" ולא כאן על התיבות
"וישובו וילינו עליו".

(9) שה"ש ז, י.

(10) ומה שהקשה הרמב"ן (ומביאו גם הטור הארוך) ממ"ש
(משלי י, יח. כה, י) "מוציא דבה הוא כסיל" ו"דבתך לא תשוב"
– הרי שם א"צ לפרש "רעה" כי בא בהמשך להנאמר לפניו בקרא
(ראה פרש"י ומצו"ד שם) ומובן הוא מעצמו.

(11) עפ"ז מובן דיוק ל' רש"י ריש פרשתנו "לפי שלקתה על
עסקי דבה שדברה באחי" (דלכאורה הו"ל "על שדברה באחי"
- ל' הכתוב – ותו לא) – כי רצונו להדגיש שדבה – סתם –
דברה באחי, לא דבה רעה, דהרי כל מה שאמרה ה' אמת (וגם
"לא נתכוונה לגנותו" (פרש"י בהעלותך יב, א)), אלא שהיא
חשבה שאי"ז רצוי – ולפי האמת "יפה עשה" (פרש"י שם, ד.
וראה פרש"י שם, ח), ואעפ"כ נענשה, כ"ש המרגלים שהיו
צריכים להמנע מלדבר על א"י. (ואעפ"כ לא פרש"י כן שם
בפירוש – כי אי"ז נוגע לפי הפשט של הכתוב ההוא).

1 א. בפירושו על הפסוק¹ "והאנשים אשר שלח
2 משה לתור את הארץ וישובו וילינו עליו את כל
3 העדה להוציא דבה על הארץ" מעתיק רש"י את
4 התיבות "וישובו וילינו עליו" ומפרש: "וכששבו
5 מתור הארץ הרעימו עליו את כל העדה בהוצאת
6 דבה, אותם אנשים וימותו" (כדלקמן סעיף ב).
7 ופירושו המפרשים² שרש"י בא לשלול שלא
8 נפרש "וישובו": שהמרגלים חזרו עוד הפעם – פעם
9 שניה³ – להרעים את בני ישראל על משה, אלא
10 שפירושו הוא "וכששבו מתור הארץ הרעימו עליו את
11 כל העדה בהוצאת דבה": שמה שכתוב "וישובו"
12 פירושו "כששבו מתור הארץ", וכל הפסוק הוא
13 חזרה על מה שכתוב כבר, בתור הקדמה למה
14 שכתוב אחר-כך "וימותו וגו'" – היינו ש"והאנשים
15 אשר שלח משה גו' (הם) וימותו גו'".

16 והכרחו של רש"י לפרש כן⁴: באם עיקר חידוש
17 הכתוב הוא שהלינו את בני ישראל שנית, הוה-ליה
18 להתחיל בזה ולכתוב "וישובו האנשים גו' וילינו
19 עליו גו'": וכיון דמתחיל "והאנשים אשר שלח משה
20 גו' וישובו וילינו גו'" משמע שעיקר חידוש הכתוב
21 הוא בנוגע ל"האנשים" – ולא בשאר הענינים
22 שבפסוק זה, ולכן מפרשו: שהאנשים (ובתור מאמר
23 המוסגר – מבאר עוונם) – אשר שלח משה לתור
24 את הארץ, וכששבו הרעימו עליו את כל העדה –
25 "וימותו גו'".⁵

26 אבל על-פי-זה צריך להבין:

27 (א) כל המסופר כאן, כבר ידוע ממה שכתוב
28 לפני-זה⁶. (באם נפרש ששבו פעם שניה והרעימו,
29 הרי זה חידוש פסוק זה. אבל לפי פירוש רש"י
30 שהמדובר בהרעימו שלפני-זה) הרי כל הכתוב
31 מיותר. וכהקדמה להפסוק שלאחריו – לספר עוונם
32 שהוא הסיבה ד"וימותו" – הרי כל זה מובן
33 מהקודם.

(1) פרשתנו יד, לו.

(2) גו"א עה"פ. ספר הזכרון (להר"א בקראט הלוי) עה"פ.

(3) וכמו שפ"י בחזקוני עה"פ.

(4) וכ"פ בס' הזכרון. וראה לקמן הערה 16.

(5) וראה בס' הזכרון שמתרץ את הו"א ד"וימותו".

(6) וכקושיית האוה"ח, אלשיך, ועוד. ומה שתירץ האוה"ח
שהכתוב בא להשמיענו הטעם למה מתו תומ"י (אף שבכלל
הקב"ה מאריך אף), כי ה' אצלם ה' דברים המדומזים בהכתוב –
הרי: (א) אין מזה (אפילו) רמז בפרש"י. (ב) אי"ז ע"ד הפשט, כ"א
ע"ד הרמז וכי'.

ומדוע מדגיש הכתוב שהלינו את כל העדה עליו – 38
על משה¹⁶? 39
ומכיון שרש"י בא לתרץ (גם) קושיא זו, לכן 40
מעתיק גם התיבות "וילינו עליו"¹⁷. 41
ועוד: נקודת התירוץ בפירוש רש"י בכוונת כל 42
הכתוב – מבוארת על-ידי התיבות "וילינו עליו" 43
(כדלקמן), ולכן מעתיק רש"י גם תיבות אלו. 44
ד. והביאור בזה: כתוב זה בא לתרץ קושיא 45
פשוטה: בפסוקים שלפני-זה מבואר איך שחזרה אף 46
ה' בבני ישראל, עד שאמר "אכנו בדבר ואורישנו"¹⁸, 47
ואף-על-פי-כן פעל משה על-ידי תפלתו שהקב"ה 48
אמר "סלחתי כדברך"¹⁹, שלא ימותו תיכף, אלא 49
במשך הארבעים שנה, ועד ש"לא מת אחד מהם 50
פחות מבן ששים וכו'"²⁰ – ואם-כן למה לא הועילה 51
תפלתו של משה גם בנוגע להמרגלים שלא ימותו 52
תיכף ומיד²¹ עוד באותו יום (וכדמוכח ממה שכתוב 53
אחר-כך²² "וישכימו בבקר וגו'" – דעל-פי פשוטו 54
של מקרא כל הכתוב קודם לזה (כולל "וימותו 55
האנשים וגו'"²³) אירע באותו יום). 56

(16) וגם קושיא זו – ראי' (לרש"י) שאין פי' הכתוב שהלינו
עוה"פ את בני' – דהרי שינה הכתוב וכתב כאן עליו.
(17) ומעתיק תיבת "וישובו" – לפרשה ולשלול הפי' "וישובו"
הלינו עוה"פ, וכנ"ל.
ואף שב' ענינים אלו [(א) ש"וישובו" אין פי' – עוה"פ. (ב)
לתרץ ה"עליו" (וכוונת כל הכתוב)] הם ב' ענינים נפרדים, והו"ל
לרש"י לפרשם בב' דיבורים נפרדים, כידוע – מ"מ ה"ה תלויים
זב"ז (כבהערה הקודמת).
(18) יד, יב.
(19) שם, כ.
(20) פרש"י שם, לג.
(21) ומה שתי' האוה"ח הוא ע"ד הרמז כו' (ראה לעיל הערה
6).

(22) יד, מ.
(23) כן הוא ע"פ פש"מ (ראה תשובות הרא"ש – הובא בב"י
וב"ח או"ח סתק"פ).
אבל ע"פ ההלכה מפורש בטושו"ע (שם ס"ב, וכו"ה בסוף
מגלת תענית) שמתו בי"ז באלול (וראה ב"י שם – ובאה"ט שם
סק"ג שמתו ב' באלול, וכן מפורש בתיב"ע), ועפ"ז הפסוקים
לולח הם מאמר המוסגר (כדי לסיים סיפור הנעשה במרגלים
עצמם). – וראה לקו"ש כרך ח' ע' 298 שעפ"ז מובן מ"ש בתניא
ספכ"ט "לא הראה להם מרע"ה שום אות ומופת כו'", עיי"ש.
ולעזיר שלא קאי אדה"ז בשיטת הב"י ("שמיד נשתרבב לשונם
כו' והיו מתמצים בחולאים רעים עד ז' באלול"), כי א"כ ראו מיד
איך נשתרבב לשונם והתחילו החולאים – וג"ז הוא אות ומופת.
ופי' הב"י עפ"י המכילתא (בשלח פ"ג, הובא בפרש"י
בהעלותך יא, כ) ש"הרשעים אוכלין ומצטערין שלשים יום
והכשרים כו'", אבל לפי הספרי (שם. פרש"י שם) "הכשרים
מתמצים על מטותיהם משא"כ הרשעים" – אין לומר שהמרגלים
היו מתמצין כו'.

בפשטות קשה לרש"י מה שכתוב אחר-כך 1
"(מוציאי) דבת (הארץ) רעה", וכן כתוב "(להוציא) 2
דבה (על הארץ)" בלי הוספת "רעה" – ועל-זה 3
מתרץ ש"דבה" כל דבור במשמע, "וישנה לטובה 4
וישנה לרעה, לכך נאמר מוציאי דבת הארץ רעה, 5
שיש דבה שהיא טובה". 6
אבל על-פי-זה אינו מובן: 7

(א) מקום פירוש זה היה צריך להיות בפסוק 8
הבא, כי שם מתעוררת הקושיא: למה מוסיף 9
"רעה". 10

(ב) גם אם תמצוי לומר (מאיזה טעם) ששייך הוא 11
לתיבה "דבה" שבפסוק דילן – הרי בפשטות אין 12
קשר בין פירוש "דבה" עם מה שכתב רש"י 13
בתחלת דיבור זה – ואם-כן היה צריך רש"י לפרשו 14
בדיבור בפני-עצמו – להעתיק תיבת "דבה" 15
ולפרשה: כל הוצאת דיבה כו'. 16

(ג) למה כופל רש"י עוד הפעם בסיום פירושו 17
"שיש דבה שהיא לטובה", הרי כבר כתב "וישנה 18
לטובה וישנה לרעה"? 19

ג. הביאור בכל זה: 20
נוסף על הנ"ל, שכוונת רש"י לשלול שלא 21
נפרש "וישובו וילינו", שהלינו שנית – הנה בעיקר 22
בא לתרץ הקושיא האמורה: כל הכתוב מיותר, כי 23
אין בו חידוש. 24

ועוד בא לתרץ קושיא נוספת בפסוק דילן: 25
בדברי הקב"ה למשה בפרשה זו מדגיש שהתלונה 26
שהלינו המרגלים היתה על הקב"ה, וכמפורש¹² "עד 27
מתי לעדה הרעה הזאת (המרגלים¹³) אשר המה 28
מלינים עלי גו'", וכן מפורש בנוגע לשאר בני 29
ישראל¹⁴ "אם גו' לכל העדה הרעה הזאת הנועדים 30
עלי גו'" – ובפסוק זה נאמר "וישובו וילינו עלי 31
גו'", על משה? 32

ואף שבפועל הלינו גם על משה, כמו שכתוב¹⁵ 33
"וילינו על משה ועל אהרן כל בני ישראל גו'" – 34
הרי: (א) גם אהרן בכלל (ובשוה, לכאורה, למשה), 35
וכאן מזכיר רק את משה. (ב) ועיקר: פשוט שעוין 36
התלונה על הקב"ה חמור יותר מהתלונה על משה. 37

(12) יד, כז.
(13) פרש"י שם.
(14) יד, לה.
(15) שם, ב.

להגיד ש(רק) האנשים האלו הרעימו עלי, ולכן הם
שמתו תיכף ומיד, כי עבורם לא הועילה תפלת
משה.
ואף שגם בני ישראל הלינו על משה, כמו
שכתוב²⁹ "וילינו על משה גו' כל בני ישראל גו'".
— הרי לא נתכוונו בזה לחלוק על משה עצמו,
כי-אם רק שחששו שמביאם "לנפול בחרב וגו'",
מה-שאינ-כן המרגלים, שנתכוונו לחלוק על
משה³⁰, כנ"ל.
על-פי הנ"ל יובן בטוב טעם המשך ב' הכתובים
(וגם) — למה כופל בפסוק השני "מוציא דבת
הארץ רעה", אף שבפסוק הראשון כתוב כבר
"להוציא דבה על הארץ": בפסוק הראשון לא
איירי בסיבה שגרמה מיתת המרגלים, כי-אם — למה
לא הועילה תפלת משה (ומה שכתוב "להוציא דבה
על הארץ", הרי זהו רק סיפור המציאות, איך
"וילינו" על-ידי שהוציאו דבה על הארץ). ובהמשך
לזה בפסוק השני, בו מפרש "וימותו האנשים",
מבאר מה היתה הסיבה שגרמה למיתתם — "מוציא
דבת הארץ רעה", וכאן הכוונה³¹ — שבזה התנגדו
להקב"ה, וכנ"ל דחטא ההתנגדות להקב"ה חמור יותר
מההתנגדות למשה³² (אף שרק ע"י התנגדותם
למשה לא הי' יכול משה להתפלל עליהם) — ולכן
כופלו עוד הפעם בפסוק הב'.

ה. אבל צריך להבין:

מכיון שכל כוונת הכתוב היא לבאר ש"וילינו
עליו", כנ"ל, ולא לבאר סיבת מיתתם, הרי היה
מתאים יותר, שלא להזכיר בפסוק הא' את העון
שבשבילו מתו, דהרי זה כאילו הכתוב מדגיש (גם)
כאן סיבת מיתתם דוימותו — שבא תיכף לאחר-יזה,
היפך כוונת הכתוב. [ואף שבפועל "הרעימו עליו"
על-ידי "להוציא דבה על הארץ", ודרך המקראות
בכמה מקומות לפרש גם במקום שמוכן מעצמו —
מכל-מקום מאחר שעל-ידי הוספת תיבות אלו יש
מקום לטעות, היה מתאים יותר שלא להזכירו].

(29) יד, ב.

(30) ועד"ז הי' ג"כ במחלוקת קורח ועדתו שלאח"ז "ויקהל
עליהם קורח את כל העדה" (קורח טז, יט).

(31) עפ"ז יומתק מה שפסוק הא' ה"ה בסגנון של סיפור,
שהלינו את בני" על משה "להוציא דבה על הארץ", ובפסוק הב'
ה"ה בסגנון תואר המרגלים, שהם היו "מוציא דבת הארץ רעה"
— כי בפסוק הב' שמבאר טעם מיתת המרגלים — מתאר מהותם,
שלכן נתחייבו מיתה.

(32) ולכן כסיבת מיתתם נאמר "מוציא דבת הארץ רעה" —
התנגדות (לציווי) הקב"ה (ולא על משה).

לכן מוסיף הכתוב כהקדמה למה שכתוב "וימותו
גו'", ש"והאנשים אשר שלח משה וגו' וישובו
וילינו עליו את כל העדה גו'", היינו שהם נתכוונו
לחלוק על משה עצמו²⁴, ולכן לא הועיל משה
בתפלתו לפעול בעדם²⁵, וכהכלל שכבר כתבו רש"י
לפני-יזה²⁶ "אין קטיגור נעשה סניגור"²⁷, וגם דנים
לאדם "מדה כנגד מדה"²⁸.
וזהו שפירש רש"י על התיבות "וישובו וילינו
עליו" — "הרעימו עליו את כל העדה בהוצאת דבה,
אותם אנשים וימותו" — היינו שכל הכתוב בא

ולפי הספרי צ"ל שכאן מתו מיד או שגם לשונם לא נשתרבו
מיד*. וגם זהו — בדא"פ — יסוד אדה"ז בתניא.

(24) כדמוכח מכתוב זה עצמו, שאינו כותב שהלינו על
הקב"ה. ועפ"ז יומתק מש"כ רש"י (ריש פרשתנו) "שלקתה על
כו' שדברה באחי' ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר" — ולכאורה
מאי נפק"מ כאן במי דברה, והרי העיקר שדברה דברים בלתי
רצויים, ונענשה, והם לא לקחו מוסר? אלא שרש"י מדייק להגדיל
חטאם*: מרים דברה באחי', במשה, הנה לא זה בלבד שלא
לקחו מוסר בכללות הענין שאין לדבר דיבורים כאלו, כ"א שגם
דברו באותו אדם שדברה היא, כי כנ"ל, גם הם הלינו על
משה. (ואעפ"כ הועילה תפלתו של משה על מרים כי היא "לא
נתכוונה לגנותו" של משה, כ"א טענתה בסיבת הנהגתו, וכלעיל
הערה 11, משא"כ המרגלים).

(25) וי"ל שלכן מתחיל הכתוב "והאנשים אשר שלח משה",
אף שכבר ידוע שמשה שלחם — להדגיש שהשליחות היתה ע"י
משה (ולא ע"י הקב"ה) (כפירש"י ריש פרשתנו), ובמילא כשמעלו
בשליחותם מעלו במשה.

(26) אחרי טז, ד. וראה ברכות נט, א. וש"נ. ירושלמי ר"ה פ"ג
ה"ב. יומא פ"ז ה"ג. ויק"ר פכ"א, י. — אבל יש לחלק דשאני אדם
שהוא בעל בחירה ויכול להפוך עצמו מקטיגור לסניגור (ובאגה"ת
הנ"ל שאני דכיון שזה גרם כו' — באם יואיל יגרם עוה"פ).

(27) ואף שבנוגע האומר אחטא ואשוב, שאין מספיקים בידו
לעשות תשובה (יומא פה, ב) — שג"ז מטעם "אין קטיגור נעשה
סניגור" (ראה אגה"ת פ"א) — אומרים ש"אם דחק כו' מקבילין
חשובתו" (אגה"ת שם) — וכן מובן גם בפשטות הענינים כי אין
לך דבר העומד בפני תשובה גדולה עכ"פ (ראה בראשית ד, יג.
פרש"י בראשית ו, יד) — מ"מ כ"ז הוא רק כשה"קטיגור"
וה"סניגור" הם באותו האדם עצמו, משא"כ כנדוד" הרי
ה"סניגור" הוא (תפלת) משה, "קטיגור" הם (הניגוד למשה
שב) המרגלים. ועפ"ז מובן זה שאפילו בעבודת יוהכ"פ דכה"ג
בקה"ק — תכלית השלימות דתשובה — אין קטיגור דבגדי זהב —
נעשה סניגור.

(28) פרש"י בפסוק שלאח"ז. אבל ידוע הוא מכבר מפרש"י נח
ז, יא. יתרו יח, יא. נשא ה, כד. ועוד.

* וי"ל דגם להמכילתא אין מוכרח לומר שנשתרבו מיד — כ"א רק
שנצטערו זמן — עד חודש ימים, וילמוד סתום מן המפורש בשלו.
ועפ"ז יש לקשור: להסור (ואדה"ז) שמתו בי"ז — עפ"ז החודש ימים
מתחילים לא מיד, משא"כ להב' דמתו בו' צ"ל שמיד נשתרבו
לשונם.

** ולכן גם משנה ל' הכתוב "ותדבר. במשה" וכותב "באחי" — דאין
אז מקפיד על אחותו "חצי בשרו", ובכ"ז נענשה ורשעים הללו כו'.

והנה אף שבודאי ישנם כמה וכמה שיכולים
להתפלל בעצמם תפלה שלימה⁴¹ וכו', ואדרבה כל
אחד ואחד מצות-עשה מן התורה שיתפלל על
עצמו⁴², מכל-מקום גם הם זקוקים לתפלת "משה"
שבדורם. והטעם: "ראשי אלפי ישראל כו' הם
בחינת ראש ומוח כו"⁴³, ולכן מובן שכמו שהוא
בגשמיות, דכשיש חסרון וכאב באחד מאברי הגוף,
נרגש הוא בראש ומוח דוקא, כן הוא ברוחניות,
שהתפילה עבור הקומה שלימה דבני ישראל לכל
האברים שלה היא על-ידי המוח והראש⁴⁴ - משה
שבדור. ועוד זאת: תפלת היחיד מתעלית על-ידי
המשה שבדור, להיותו ממוצע המחבר⁴⁵ בני ישראל
להקב"ה, וכמו שנאמר⁴⁶ "אנכי עומד בין ה' וביניכם".

ולמדים דבר זה מאופן ההנהגה דמשה רבינו:
בני ישראל נטו מדרך הישרה עד שנגזרה עליהם
הגזירה ד"אכנו גו", ומכיון שהיה "דור דיעה"⁴⁷ -
שייכים למדריגת משה רבינו עליו-השלום⁴⁸ -
בודאי שהיו גדולים בעבודת ה' - כולל בעבודת
התפילה, מכל-מקום רק משה רבינו על-ידי תפלתו
הוא שפעל שלא זו בלבד שלא מתו תיכף, אלא עוד
שחיו כולם עד ס' שנה - היינו שכמה מהם חיו עוד
קרוב לארבעים שנה לאחר חטא המרגלים -

[ולא חיי צער, כי-אם חיים טובים בגשמיות
וברוחניות - שהרי במשך כל השנים היה להם
לחם מן השמים⁴⁹, ומים מבארה של מרים⁵⁰, וענני
הכבוד שהלכו עמם להרוג את הנחשים ועקרבים
ולגהץ בגדיהם⁵¹ - וגם ברוחניות היו במדריגה
נעלית ביותר⁵²].
המשך בעמוד ק

לכן מוסיף רש"י תיכף ומיד (באותו הדיבור):
"כל הוצאת דבה לשון חינוך דברים כו' וישנה
לטובה וישנה לרעה" - היינו שאין מוזכר בהכתוב
ענין דעון, כי-אם סיפור דברים: איך "וילינו" -
על-ידי דיבור (סתם): בסגנון אחר: בכוונה דייקה
התורה וכתבה דיבה (סתם) - שישנה לטובה כו'
- כי בתוכן כתוב זה אף אם היו מלינים עליו
על-ידי דיבור טוב, גם כן היה מבואר למה לא
תועיל תפלת משה עליהם: כי "אין קטיגור נעשה
סניגור", כו' כנ"ל.

ומביא רש"י ראיה על זה³³: "לכך נאמר כאן
מוציאי דבת הארץ רעה", היינו שמזה שבפסוק
שלאחר-יזה מפורש "רעה", ושם הרי כוונתו, כנ"ל,
להגיד סיבת מיתתם, לכן הוצרך לכתוב "רעה"³⁴ -
הרי מזה ראיה שבכתוב זה שאין כתוב "רעה", אין
בזה משמעות של העון שעשו, ומובן שאין כוונתו
להגיד סיבת מיתתם, כי-אם למה לא הועילה תפלת
משה. וזהו שכפל רש"י ומסיים "שיש דבה שהיא
לטובה", כוונתו בזה לכתוב הא' - שאין מודגש
בו טיב הדבור, וגם אם היתה דבה לטובה היה
מובן למה לא הועילה תפלתו.

ו. הוראה בעבודה:
איתא ב'תקוני זהר'³⁵ "אתפשטותא דמשה בכל
דרא ודרא", ואמרו רבותינו ז"ל³⁶ "אין דור שאין
בו כמשה" - ומובן שכמו שהיה משה רבינו
מתפלל בעד כל אחד ואחד מבני ישראל, ודאג
עבור כל אחד ואחד³⁷ (עד שהקב"ה בחנו בזה
בהיותו "רועה את צאן גו"³⁸) - כן הוא
באתפשטותא דמשה שבכל דור³⁹, שדואגים
ומתפללים⁴⁰ עבור כל אחד ואחד מבני ישראל
שבדורם.

33 וגם: מכיון שכבר הוצרך לפרש פי' "דבה", מבאר שפ"ז
מובן בדא"ג גם טעם השינוי בין ב' הפסוקים.
34 ובכתוב (יג, לב) "ויוציאו דבת הארץ" בלא הוספת רעה
(אף ששם נוגע שהי' לרעה) - כי תומ"י מפרש הכתוב לאמור גו'
- תוכנה של הדיבה (וראה באר מים חיים על פרש"י שלנו).
35 תס"ט (קיד, א). וראה תניא פמ"ב. ועוד.
36 ב"ר פנ"ו, ז.

37 וראה מנחות (סה, א): "משה רבינו אוהב ישראל הי'".
38 ראה שמו"ר פ"ב, ב. וראה לקו"ש כרך ח ע' 250 ואילך.
39 וראה פדש"י פנחס (כו, טז, שם, יח) - אודות יהושע:
"סובל כאו"א לפי דעתו", "שיוכל להלוך נגד רוחו של כאו"א".
40 ולהעיר ממרז"ל (ב"ב קטן, א): כל שיש לו חולה בתוך
ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. וראה תענית (ח, א): אם
ראית דור שהשמים משתכין כנחשת מלהוריד טל ומטר כו' ילך
אצל חסיד שבדור וירבה עליו בתפלה כו'.

41 להעיר מברכות (יד, סע"ב) עומ"ש שלימה. טור ושו"ע
אדה"ז (מהד"ק) ס"ב (והשמיט תפלין). פע"ח וסי' האריז"ל
בתחלתו. ועוד.

42 רמב"ם ריש הל' תפלה. וראה שו"ע אדה"ז סק"ו ס"ב.
43 תניא פ"ב.
44 ראה שו"ת חת"ס חאו"ח סי' קסו.
45 ראה תורת שלום ע' 158.
46 ואתחנן ה, ה.
47 ראה ויק"ר פ"ט, א. במדבר"ר פ"ט, ג. וש"נ.
48 ראה ע"ח ש' הכללים פי"א. ש' הפסוקים ר"פ שמות.
ובכ"מ. ובלקו"ת בהעלותך (לא, ד): שש מאות אלף רגלי דור
המדבר היא תלמידיו שהיו ג"כ מבחי' יסוד אבא שהוא בחי'
ביטול וזהו אשר אנכי בקרבו שמשה הוא בחי' מה ואין.
49 בשלח טז, לה.
50 פרש"י חקת כ, ב.
51 פרש"י בהעלותך י, לד. עקב ח, ד.
52 ראה לקוטי לוי יצחק (אגרות ע' שנה ואילך) בפ' מרז"ל

צו

ר"ת "אברהם יצחק יעקב דוד" בגימטריא כ"ה, בחינת
"כה יהי זרעך"

אברהם יצחק יעקב דוד⁵ הם ד' רגלי המרכבה, חסד
גבורה תפארת מלכות, לנגד ד' אותיות שם הוי'.
ראשי תיבות "אברהם, יצחק, יעקב, דוד" הוא מספר
כ"ה, הוא בחינת כה יהי זרעך.
לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר בראשית עמוד טד

בראשית טו, טו - ואתה תבוא אל אבותיך בשלום
תקבר בשיבה טובה

צו

בכל אחד מהאבות כתוב "שלום", ורמז לזה בגימטריא

באהבות מציינו שכתוב בהם בכל אחד שלום, באברהם
ואתה תבוא כו' בשלום, ביצחק⁶ וילכו מאתו בשלום,
ביעקב⁷ ושבתי בשלום.
ומספר שמותיהם⁸ אברהם יצחק יעקב עם מספר
שנותיהם קע"ה⁹ ק"פ קמ"ז, הוא מספר ג' פעמים שלום
עם י"ב אותיותיהם במכוון.
לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר שמות-דברים עמוד נו

(5) דוד רגל רביעי: זהר חלק א' דף רמח, ב. חלק ג' רסב, ב. ילקוט
ראובני ויחי פסוק ויקרבו ימי ישראל. ראה לקוטי שיחות חלק ז' עמוד
301.

(6) בראשית כו, לא.

(7) שם כח, כא.

(8) אברהם (בגי' 248) + יצחק (208) + יעקב (182) = 638, +
שנותיהם, אברהם 175, יצחק 180, יעקב 147 = 1140, וכן ג' פעמים
שלום (3 × 376) 1128 + 12 אותיות דג' פעמים "שלום" = 1140.
(9) אברהם קע"ה – בראשית כה, ז. יצחק ק"פ – שם לה, כח. יעקב
קמ"ז – שם מז, כח.

**בראשית טו, ה - ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט
נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אתם
ויאמר לו כה יהיה זרעך**

צה

פירוש נוסח שטר תנאין "ואל יבריהו ואל יעלימו לא זה
מזו ולא זו מזה" – זה (לשון זכר) זו (לשון נקבה) ביחד
בגי' "כה יהי זרעך"

ישא למזל טוב... בחופה וקידושין כדת משה וישראל
ואל יבריהו ואל יעלימו לא זה מזו ולא זו מזה.

מנוסח שטר תנאין

עצם המלות דזה וזו רומזים על זיווג (זו"נ) יחד, כי ה'
מורה על נוקבא, ואות ו' מורה על דכר.

ובהו שהוא לשון זכר כתיב ה', הרי שהוא מורה על
זו"נ יחדיו.

ובזו שהוא לשון נקבה כתיב ו', הרי שהוא מורה על
זו"נ יחדיו, (והיינו ב' השילובים דהוי"א² אדנ"י).

וזה, אם שהוא לשון זכר, מספרו י"ב, שהוא זמן³
הגדלות לנקבה י"ב שנה.

וזו, אם שהוא לשון נקבה, מספרו י"ג, שהוא זמן
הגדלות⁴ לזכר י"ג שנה.

וזה וזו יחדיו נעשה מהם, כ"ה יהי זרעך ודו"ק.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שכ

(1) היינו זיווג איש ואשה. (ראה גם אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר זי"ע
חלק א' עמוד רסו).

(2) ראה תניא – שער היחוד והאמונה פרק ז'.

(3) ראה רמב"ם הלכות אישות פרק ב' הלכה ט'.

(4) שם הלכה י'.

המשך ביאור למס' ראש השנה ליום רביעי עמ' ב

10 כשאמר זאת רבי יוחנן, שהודו חכמים לרבן גמליאל, אפליג עליה
11 ריש לקיש, ואמר, צדיין היא מחלוקת.
12 מקשה הגמרא על רבה בר בר חנה: ומי אמר רבי יוחנן חכי, שהודו
13 חכמים לרבן גמליאל, והאמר רבי חנה ציפורא, אמר רבי יוחנן,
14 הלכתא ברבן גמליאל שהשליח ציבור מוציא אף את הבקי, ומלשון
15 'הלכתא' מכלל דפליגי – משמע שחכמים חולקים עליו, ולכן
16 הוצרך לפסוק הלכה כמותו, ומוכח שלא כדברי רבה בר בר חנה
17 שהודו לו חכמים.

1 אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, מודים חכמים לרבן גמליאל
2 – חזרו חכמים והודו לרבן גמליאל ששליח ציבור מוציא אף את
3 הבקי. ורב אמר, צדיין היא מחלוקת. שמעיה [רבי] חייא פריה דרבה
4 בר נחמני את דברי רבי יוחנן, שהודו חכמים לרבן גמליאל, אול
5 אמרה לשמעיה קמיה דרב דימי בר חיננא, אמר ליה רב דימי, הכי
6 אמר רב, צדיין היא מחלוקת. אמר ליה רבי חייא, רבה בר בר חנה
7 עצמו, שהוא זה שאמר בשם רבי יוחנן שהודו חכמים לרבן
8 גמליאל. נמי הכי קאמר – גם הוא אמר שיש שנחלקו על רבי יוחנן,
9 וכך אמר רבה בר בר חנה, כי אמר רבי יוחנן להא שמעתא –

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שלח

**יג, ל – ויהס כלב את העם אל משה ויאמר
עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה**

א. הנה כתיב ירד ירדנו' כו' ירידה אחר ירידה וכן ביציאת מצרים וגאולה כתיב ואנכי אעלך גם עלה כו' עלה נעלה? כו'. היינו ב' עליות שהוא עילוי אחר עילוי, ובאמת ביציאת מצרים לא נתעלו רק פעם אחת כמו שכתוב אעלה אתכם מעני מצרים³ כו' אל ארץ זבת חלב ודבש. אך כי עלייה זו השנית היא רומזת על גאולה העתידה להיות במהרה בימינו אמן (וכן בשמות ג' פסוק י"ד) אמר לו ענין הגאולה האחרונה כדפירש רש"י (שם).

דהנה כתיב⁵ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות שמקיש הכתוב ענין גאולה אחרונה ליציאת מצרים. והוא שכמו שכל עיקר תכלית המכוון בגלות מצרים והשעבוד רד"ו שנה ה' בכדי לזכות לקבלת התורה פנים בפנים⁶ דבר ה'. וכמ"ש וזה לך האות⁷ כו' בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה. כך כל אריכות הגלות הזה הוא כדי לזכות לגילוי פנימיות התורה שיהי' לעתיד לבוא כי במתן תורה ה' קבלת התורה הנגלית אבל פנימית טעמי התורה יהי' הגילוי שלהם לעתיד לבוא. ועל זה נאמר אראנו נפלאות, וכמו שכתוב עין בעין יראו⁸.

וכך בענין השעבוד והגלות שנאמר בגלות מצרים וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה קאי גם על זמן האחרון, וימררו את חייהם⁹ היא התורה כי היא חיינו, בעבודה קשה דא קושיא¹⁰, בחומר דא קל וחומר, ובכל עבודה בשדה דא ברייתא, ובלבנים דא לבון הלכתא, שאין בידנו הלכה ברורה ודין ברור כי כל דיני התורה במחלוקת שנוי' הללו מכשירין ומטהרין והללו פוסלין ומטמאין, ואם כן כמו שעל ידי שעבוד מצרים בחומר ובלבנים זכו למתן תורה, כך גם כן על ידי לבון הלכתא שבזמננו זה יזכו לגילוי פנימיות התורה לעתיד לבוא להיות אראנו נפלאות.

תורה אור ריש פרשת שמות

**יד, לה – אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה
לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר
הזה יתמו ושם ימותו**

ב. תנו רבנן דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא שנאמר (במדבר יד) במדבר הזה יתמו ושם ימותו, יתמו בעולם הזה ושם ימותו בעולם הבא, ואומר (תהלים צה, יא)

אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחתי דברי רבי עקיבא, רבי אליעזר אומר באים הם לעולם הבא¹¹ שנאמר (שם נ, ה) אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח אלא מה אני מקיים אשר נשבעתי באפי, [באפי] נשבעתי וחוזני בי וכו'. רבי שמעון בן מנסיא אומר באים הם לעולם הבא שנאמר (ישעי' נה) ופדויי ה' ישובו ובאו ציון ברנה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן שבקי' רבי עקיבא לחסידותי' שנאמר (ירמי' ב) הלוך וקראת באזני ירושלים לאמר [וגו'] זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה [ומה אחרים באים בזכותם הם עצמן לא כל-שכן].

סנהדרין קי':

**יד, כא – ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את
כל הארץ**

ג. וימלא כבוד, דרבינו ז"ל מפרש כי עכשיו עם כי מלא כל הארץ כבודו מכל-מקום יש עכ"פ בחי' צל ומקיף לסטרא אחרא, וכפי מ"ש בשם עמק המלך צל¹² זה יונק מק"כ צירופי אלקים, אבל לעתיד לבוא ואת רוח הטומאה אעביר כו' כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה כו' זהו וימלא כבוד כו', וזהו ענין יהי כבוד ד' לעולם דהוא לשון עתיד כמו סיפי' דקרא ישמח ד' במעשיו פי' במד"ר ר"פ אחרי¹³ פ"כ דקאי על לעתיד לבוא, ואפשר לומר דהיינו שלעתיד לבוא יהי' גילוי שם הוי' עד שיהי' נקרא כמו שנכתב¹⁴.

אור התורה שלח ע' תקכו

**טו, יד – וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם
לדורותיכם ועשה אשה ריה ניהוח לה' כאשר
תעשו כן יעשה**

ד. וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם לדורותיכם וגו'. ספרי פסקא קח: אין לי אלא גר המתגייר, גר שנתגייר מנין, תלמוד לומר או אשר בתוכם לדורותיכם.

ר"ל אף שנתגייר שלא בזמן המקדש, וכשיבנה צריך קרבן. וזה פירוש כוונת הגמרא כריתות דף ט'¹⁵ עיין שם, ועיין מה שכתוב בזה ברמב"ם¹⁶.

צפנת פענח – להרגצי' גאון

(11) רבי אליעזר אומר באים הם לעולם הבא וכו': עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שלח במפתחות, ערך "דור המדבר – והמרגלים – יש להם חלק לעולם הבא".

(ועיין גם פרשת וארא סימן נד. פרשת תרומה סימן רי')

(12) צ"ל בגי' ק"כ, וזהו "סר צלם מעליהם" ע"ש.

(13) ישמח ד' במעשיו פי' במד"ר ר"פ אחרי: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת אחרי סימן א.

(14) שם הוי' . . נקרא כמו שנכתב: עיין פסחים נ. מובא בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שמות סימן דר.

(15) עמוד א: רבי אומר 'ככם' כאבותיכם, מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם, אף הם לא יכנסו וכו'. אלא מעתה האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים? אמר רב אחא בר יעקב: 'זכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם' וגו', (ר"ל שמפסוק זה אנו למדים דגר שנתגייר שלא בזמן המקדש, כשיבנה המקדש חייב להביא קרבן, וממילא מוכח דמקבלין גרים אף שלא בזמן המקדש).

(16) מה שכתוב בזה ברמב"ם: ראה בארוכה לקוטי שיחות חלק כו עמוד 160 ואילך. (מובא גם בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת משפטים סימן ריד עמוד 749).

(1) הנה כתיב ירד ירדנו (בראשית מג, כ) . . ואנכי אעלך גם עלה . . וכו': עיין עוד בענין זה ילקוט משיח וגאולה פרשת שמות סימן כב. כג. כד. כה. כו. נו. קיט. רפא. פרשת ויגש סימן קנע. פרשת שלח סימן מד. פרשת בא סימן רצב.

(2) במדבר יג, ל.

(3) שמות ג, יז.

(4) בשמות ג' פסוק י"ד: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שמות סימן קנע, ובהנשמן שם.

(5) מידה ז, טו.

(6) דברים ה, ד.

(7) שמות ג, יב.

(8) ישעי' נב, ח.

(9) שמות א, יג.

(10) זוהר חלק ג קנא, א.

♦ יום ראשון י' סיון ♦

א ומליל י"ג עם משה למימר:

יג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב שלח לך גִּבֹּרִין וַיֹּאמְרוּ יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר
 די אֲנִי יְהוָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל גִּבֹּרִיא חַד גִּבֹּרִיא
 חַד לְשִׁבְטָא דְאַבְרָהָמָה תְּשַׁלְּחוּן כָּל רַבָּא
 דְּבָהוּן:

(ב) שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אֲנִי
 נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה
 אַבְתִּיו תְּשַׁלְּחוּ כָּל נָשִׂיא בָהֶם:

רש"י: שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים • (במדבר רבה) לְמָה נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת מְרָגְלִים לְפָרֶשֶׁת מֵרִים? לְפִי שְׁלִקְתָּה עַל עֶסְקֵי דְבָהָה, שְׁדַבְּרָה בְּאַחִיָּה, וַיִּרְשָׁעִים הִלְלוּ רָאוּ וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר. שְׁלַח־לְךָ • (במדבר רבה. סוטה לו) לְדַעְתָּךְ, אֲנִי אֵינִי מִצְוָה לְךָ, אִם תִּרְצֶה – שְׁלַח. לְפִי שֶׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ (דברים א): "נִשְׁלַחְהָ אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ", כִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּלכֶם וְגו'". וּמֹשֶׁה נִמְלֵךְ בְּשִׁכְנִיָּה, אָמַר: אֲנִי אֶמְרָתִי לָהֶם שֶׁהִיא טוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות א): "אֲעֲלֶה אֶתְכֶם מִצְרַיִם וְגו'", תִּיִּיָּהֶם שֶׁאֲנִי נֹתֵן לָהֶם מָקוֹם לְטַעוֹת בְּדַבְּרֵי הַמְרָגְלִים לְמַעַן לֹא יִירָשׁוּהָ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 147)

וּרְשָׁעִים הִלְלוּ רָאוּ (רש"י יג, ב) הַמְרָגְלִים שִׁמְעוּ עַל גְּבוּרַתָם שֶׁל יוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ עוֹד לִפְנֵי שְׁלוֹחַם. אֵף כָּל זְמַן שֶׁהִדְבֵּר הָיָה בְּגִדְרָה שְׁמִיעָה בְּלִבָּד, לֹא הִתְרַשְּׁמוּ מִכֹּף; וְאֵלּוּ כְּשֶׁרָאוּ זֹאת בְּמֹו עֵינֵיהֶם, הִגִּיעוּ לְמִסְקָנָה שֶׁ"לֹא נוֹכַח לַעֲלוֹת". לָכֵן מִדִּיק רש"י שֶׁהַמְרָגְלִים רָאוּ אֶת עֲנֻשָּׁה שֶׁל מֵרִים, וְרָאִיָּה זֶה הָיְתָה צְרִיכָה לְהַעֲנִיק לָהֶם אֶת הַכַּח לֹא לְהִתְפַּעֵל מִרְאִיתָ גְבוּרַת יוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ח עמ' 141 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

במה חטאו המרגלים

שלח לך אנשים

לְמָה נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת מְרָגְלִים לְפָרֶשֶׁת מֵרִים, לְפִי שְׁלִקְתָּה עַל עֶסְקֵי דְבָהָה, שְׁדַבְּרָה בְּאַחִיָּה, וַיִּרְשָׁעִים הִלְלוּ רָאוּ וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר (יג, ב. ובפרש"י)

הַקִּשָּׁה הַרְמִיב' "מָה עָשׂוּ הַמְרָגְלִים, כִּי מֹשֶׁה אָמַר לָהֶם "וַיִּרְאִיתֶם אֶת הָאֶרֶץ מֵהָיָא, וְאֵת הָעָם הַיּוֹשֵׁב עָלֶיהָ" כו', וְעַכְפִּי הָיָה צְרִיכִין לְהַשְׁבִּיב עַל מָה שֶׁצִּוָּה אוֹתָם. וְמָה פִּשְׁעָם וְמָה חֲטָאתָם כְּשֶׁאָמְרוּ לוֹ "אֶפְסָ כִּי עַז הָעָם" כו', וְכִי עַל מִנְתַּ שֶׁעִידוֹ לוֹ שֶׁקָּר שְׁלַח אוֹתָם?

וַיִּלְ שֶׁרש"י בְּדַבְּרֵי אֵלּוּ תִרְצֵן קִשְׂיָא זֶה. דְּהִנֵּה גַם מֵרִים לֹא דְבָרָה שֶׁקָּר אוֹדוֹת מֹשֶׁה, וְאֶפְי' "לֹא נִתְכַּנְּנָה לְגִנוּתוֹ" (רש"י בַּהֲעֻלְתִּי יב, א), וְזֶה שְׁלִקְתָּה הָיָה "עַל עֶסְקֵי דְבָהָה, שְׁדַבְּרָה בְּאַחִיָּה", הֵינִי, עֲצֵם הַדְּבוּר אוֹדוֹת מֹשֶׁה.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

וַיִּשְׁבּוּ אֶתְנוּ דְּבָר' וְגו', וּמֹשֶׁה נִמְלֵךְ בְּשִׁכְנִיָּה, וְשָׁאֵל בְּיַד עֲלִי לְנִהוּג. אָמַר לוֹ הַקב"ה, אֲנִי כִּבְרָ אֶמְרָתִי לָהֶם שֶׁהִיא אֶרֶץ טוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות א, יז) 'אֲעֲלֶה אֶתְכֶם מִצְרַיִם מִצְרַיִם... אֶל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ' וְגו', וְאִם אֵינֶם סוֹמְכִים עַל כֹּף וּרְצוֹנָם לְשַׁלּוֹחַ מְרָגְלִים טָרֵם בּוֹאֵם לְאֶרֶץ כְּדִי לְרָאוֹת וּלְכַרֵּר אֶת טִיבָהּ – חִיִּיָּהֶם (=מִבְטִיחַ) אֲנִי לָהֶם) שֶׁאֲנִי נֹתֵן לָהֶם מָקוֹם לְטַעוֹת וְלִהְיוֹת בְּדַבְּרֵי שֶׁקָּר שֶׁל הַמְרָגְלִים, לְמַעַן יִעָנְשׁוּ וְלֹא יִירָשׁוּהָ. כִּי מִחֲמַת אוֹתוֹ הִחָטָא שְׁלֹא הִקְדִּימוּ בִּי, שׁוֹב אֵינֶם וְכֵאֵלִים לְרִשְׁתָּה אֶת הָאֶרֶץ (גריא, ב"ב, ר"ק): תורה א

זֹאת וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר וְהוֹצִיאוּ אֶת דְּבַת הָאֶרֶץ רָעָה, וּלְכַד סִמְכָן הַכְּתוּב כְּדִי לְהוֹדִיעַ אֶת חוֹמֵר עֲוֹנוֹ (תנחומא): (רא"ם): שְׁלַח לך. אֵיכֶּל הָיָה נֶאֱמַר 'שְׁלַח אֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ... הָיָה מִשְׁמַעוֹ שֶׁהוּא מִצְוָה לַעֲשׂוֹת כֵּן, לְפִיכָךְ אָמַר לוֹ שְׁלַח לך', כְּלוּמַר, לְדַעְתָּךְ. כִּי אֲנִי אֵינִי מִצְוָה לְךָ; אֶלָּא אִם תִּרְצֶה – שְׁלַח. וְהַדְּבָרִים הִלְלוּ נֶאֱמְרוּ לוֹ כְּתוּבָה עַל שֶׁאֵלְתוּ, לְפִי שֶׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ 'נִשְׁלַחְהָ אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ... כִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים א, כב) 'וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּלכֶם וְתִאֲמָרוּ נִשְׁלַחְהָ אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ וְיִחְפְּרוּ לָנוּ אֶת הָאֶרֶץ,

יג (ב) שְׁלַח לך אֲנָשִׁים. פֶּרֶשֶׁת שִׁילּוֹחַ הַמְרָגְלִים הִיא מְרָגְלִים בְּאֵן, הָיְתָה לְאַחַר פֶּרֶשֶׁת מֵרִים, כְּאֶשֶׁר נִסְעוּ הָעָם מִ'חֲצִירוֹת' וְחָנוּ בְּמִדְבַר פָּאֶרָן (כאמור לעיל יב, טז). וְאֵיכֶל מִחֲלֻקְתוֹ שֶׁל קֶרַח הִיא מְרָגְלִים בְּפֶרֶשֶׁת דְּלִחָלָן (פרק טז) הָיְתָה בִּ'חֲצִירוֹת' וְקֶרַח לְפָרֶשֶׁת הַמְרָגְלִים (כמבואר ברש"י דברים א, ד"ה חצירות). אִם כֵּן, לְמָה לֹא נִכְתְּבוּ הַפֶּרֶשִׁיּוֹת בְּסִדְרָה מְאוּרְגָּתִית וְנִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת מְרָגְלִים לְפָרֶשֶׁת מֵרִים? אֶלָּא מִשּׁוֹם שֶׁשְׁתִּיָּהוּן קִשְׁוִירוֹת בְּעֵנֵינוּ, לְפִי שְׁלִקְתָּה מֵרִים וְנִעֲנְשָׁה עַל עֶסְקֵי דְבָהָה (דִּיבּוּרִים רָעִים) שְׁדַבְּרָה בְּאַחִיָּה, וַיִּרְשָׁעִים הִלְלוּ רָאוּ

דגם אם לא הבינה איזה דבר בהנהגתו של משה, לא היה עליה לדבר על זה ברבים, כי עצם ההתעסקות בדבור - "דברה" אודות משה, יכול להביא לדבור בהפך שבחו של משה ח"ו, והיה עליה לדבר ע"ז עם משה בעצמו, בחשאי. וזה היה גם חטאם של המרגלים, דאף שהיה קשה להם איך יכבשו את הארץ כש"עז העם היושב עליה", היו צריכים לדבר ע"ז בקצור, או למשה לבדו. וחטאם היה שדברו ע"ז באריכות ובכל הפרטים - "עסקי דברה". וזה הביא למרידת בני ישראל בהקב"ה, עד שאמרו "נתנה ראש ונשובה מצרימה" (יד, ד).

גושלח יתהון משה ממדברא דפארן על מימרא דיי בלהון גברין רישי בני ישראל אנן:

(ג) וישלח אתם משה ממדבר פארן על-פי יהוה כלם אנשים ראשי בני-ישראל המה:

כס"י - על-פי ה' • ברשותו, שלא עב על ידו. כלם אנשים • כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה פשרים היו.

ד ואלין שמיהתהון לשבטא דראובן שמוע בר זכור:

(ד) ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן-זכור:

ה לשבטא דשמעון שפט בר חורי:

(ה) למטה שמעון שפט בן-חורי:

ו לשבטא דיהודה בלב בר פנח:

(ו) למטה יהודה בלב בן-פנח:

ז לשבטא דיששכר יגאל בר יוסף:

(ז) למטה יששכר יגאל בן-יוסף:

ח לשבטא דאפרים הושע בר נון:

(ח) למטה אפרים הושע בן-נון:

ט לשבטא דבנימין פלטי בר רפוא:

(ט) למטה בנימין פלטי בן-רפוא:

י לשבטא דזבולן גדיאל בר סודי:

(י) למטה זבולן גדיאל בן-סודי:

יא לשבטא דיוסף לשבטא דמנשה גדי בר סוסי:

(יא) למטה יוסף למטה מנשה גדי בן-סוסי:

יב לשבטא דדן עמיאל בר גמלי:

(יב) למטה דן עמיאל בן-גמלי:

יג לשבטא דאשר סתור בר מיכאל:

(יג) למטה אשר סתור בן-מיכאל:

יד לשבטא דנפתלי נחבי בר נפסי:

(יד) למטה נפתלי נחבי בן-נפסי:

טו לשבטא דגד גאואל בר מכי:

(טו) למטה גר גאואל בן-מכי:

טז אלין שמיהת גבריא די שלח משה לאללא ית ארעא וקרא משה להושע בר נון יהושע:

(טז) אלה שמות האנשים אשר-שלח משה לתור את-הארץ ויקרא משה להושע בן-נון יהושע:

כס"י - ויקרא משה להושע וגו' • התפלל עליו: זה יושיעך מעצת מרגלים. (כמ"ר).

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לומר שחשובים היו. ואמנם לבסוף חטאו, אבל באותה שעה שנבחרו, עדיין פשרים היו (רא"ם, צ"ל: תורה ד (טז) ויקרא משה להושע וגו'. האות יו"ד שהוסיף לו משה, היא חלק מן השם 'יה', ובכך התפלל עליו: 'יה יושיעך מעצת מרגלים'. ונרמז הדבר

שכבר נאמר למעלה 'שלח לה אנשים' היה די שיאמר כאן 'כלם ראשי בני ישראל...' מבלי להזכיר שוב 'אנשים', אלא כל לשון 'אנשים' שבמקרא [פאשר הוא מיותר, ואין בו צורך למעט נשים ובדומה], הרי זה לשון חשיבות, ואף כאן כפל את הדבר

(ג) על פי ה'. לשון 'על פי ה' האמור כאן, אין פירושו אלא שהדבר היה ברשותו, שלא עב על ידו, וכמבאר למעלה. אבל אינו לשון ציווי כמו ולעיל ט, ba) 'על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו' (רא"ם): כלם אנשים ראשי בני ישראל. אחר

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 320 – מתוך 'לקראת שבת')

תפלת משה על יהושע

ויקרא משה להושע בן-נון יהושע:

התפלל עליו י-ה יושיעך מעצת מרגלים (יג, טז. ובפרש"י)

צריך להבין: הרי 'באותה שעה פשרים היו', דבאם לא היו פשרים לא היה שולחם, ומדוע הצרך להציל את יהושע מעצתם? ומאידך, באם היה צרך בתפלה, מדוע התפלל רק על יהושע ולא על שאר המרגלים?

והבאר בזה:

מבאר בחסידות (לקו"ת במדבר לו, ד) בטעם טענת המרגלים, שרצונם להשאיר במדבר נבע מקף, שבהיותם במדבר יכלו לחיות בקדושה ובהתנתקות מפל עניני עוה"ז המטרידים ומבלבלים. ולכן לא רצו להפנס לארץ ישראל, שבה יצרכו לירד מדרגתם ולהתעסק בעניני העולם. ואכן, יתכן שמוצד דרגתם היתה נתינת מקום לטענה כזו.

משא"כ יהושע, כיון שעתיד הוא למלאות את מקום משה כרוצה ישראל, הרי עבדו אינו לטענה זו מקום, כיון שצריך הוא להתחשב בצרך הפללי דעם ישראל להפנס לארץ ישראל ולעשותה דירה לו ית'. ולכך, על אף שפשרים היו המרגלים, הצרך מרע"ה להתפלל על יהושע דייקא, שעבדו אינו טענתם טענה.

(יז) וישלח אתם משה לתור את-ארץ כנען ויאמר אלהם עלו זה בנגב ועליתם את-ההר:

ש"י עלו זה בנגב. הוא היה הפסלת של ארץ-ישראל, שכן דרך התגרים מראין את הפסלת תחלה ואחר כך מראין את השבח.

(יח) וראיתם את-הארץ מה-הוא ואת-העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אמר-ב:

ש"י את-הארץ מה-הוא. (במ"ד) יש ארץ מגדלת גבורים, יש ארץ מגדלת חלשים, יש מגדלת אוכלוסין, ויש ממעט אוכלוסין. החזק הוא הרפה. סימן מסר להם: אם בפרזים יושבין – חזקים הם, שסומכין על גבורתם, ואם בערים בצורות הם יושבין – חלשים הם.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

ואילו לגבי טיב האדמה עצמה כבר נאמר להלן (בפסוק כ) 'ומה הארץ השמנה היא אם רודה' (רא"ם, בא"י):
החזק הוא הרפה. וכי איך יוכלו לדעת את מידת חזקו של העם? אלא **סימן מסר להם, אם בפרזים** (ערים ללא חומה) הם **יושבין**, הרי שאנשים **חזקים הם שסומכין על גבורתם** ואינם יראים מפני האויבים; **ואם בערים בצורות** (המוקפות חומה) הם **יושבין** – **חלשים הם** ומתגוננים. וזהו שנאמר בפסוק הבא 'הבמחנים אם במבצרים', כלומר מתוך כך תדעו האם העם חזק הוא או רפה (תנחומא)

(הזכרון); תורה יט

המרגלים את הנגב וכירו במעלות שאר חלקי הארץ [ראה לשון רש"י (בבא קמא פא: ד"ה וכן) 'נקראת נגב, שכל שעה היא נגובה' (יבשה), שאין שם צל אילנות וחמה זורחת ומנגבתה:]

(תנחומא); תורה יח

(יח) **את הארץ מה היא** ואת העם הישב עליה. כלומר, ראו את טבע הארץ בגידול העם היושב עליה, כי **יש ארץ שטבעה היא מגדלת גבורים, ויש ארץ מגדלת חלשים**, וכפי שמפרש יהודה: 'החזק הוא הרפה' [האם חזק הוא, או חלש?]; וכן **יש ארץ מגדלת אוכלוסין** (ריבוי עם), **ויש ממעט אוכלוסין**, וכפי שמסיים ואומר: 'המעט הוא אם רב'.

בשמו: 'זה הושע אותו' [נאף שמצינו קודם לכן שנקרא 'יהושע' (ראה שמות יז, ט) – כבר מאז צפה משה ברוח הקודש שעתיד להצטרף עם המרגלים (משכ"ל)]

(סוטה לד:); (בא"י); תורה יז

(יז) **עלו זה בנגב.** הורה להם שיכנסו תחילה בחלק הדרומי של הארץ, לפי שהוא היה הפסלת של ארץ-ישראל, שהקרקע שם איננה משובחת כל כך, שכן דרך התגרים (סוחרים), שכאשר הם באים למכור את סחורתם, הם מראים את הפסלת תחלה, ואחר-כך מראים את השבח כי על ידי כך, ייטיב הקונה להבין את ערכה של הסחורה המשובחת, נאף כאן לאחר שיראו

יט וּמָא אַרְעָא דִּי הוּא יָתִב בְּהָ הַטָּבָא הִיא
אם בִּישָׁא וּמָא קְרוּיָא דִּי הוּא יָתִב בְּהָן
הַבְּפָצְחִין אִם בְּכַרְפִּין:

(יט) וּמָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה הוּא
אֲס־רָעָה וּמָה הָעָרִים אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהֶנָּה
הַבְּמַחְנִים אִם בְּמִבְצָרִים:

יט"א הַבְּמַחְנִים • תַּרְגוּמוֹ: הַבְּפָצְחִין. כַּרְפִּין פְּצוּחִין וּפְתוּחִין מֵאֵין חוּמָה. הַטּוֹבָה הִיא • בְּמַעֲנִנּוֹת וּתְהוֹמוֹת
טוֹבִים וּבְרִיאִים.

כ וּמָא אַרְעָא הַעֲתִירָא הִיא אִם מִסְכֵּנָא
הַאִית בְּהָ אֵילָנִין אִם לֹא וְתַתְּקִפּוֹן וְתַסְבִּין
מֵאֲבָא דְאַרְעָא וְיוֹמֵיָא יוֹמֵי בְּכוּרֵי עֲנָבִין:

(כ) וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׁמֵנָה הוּא אֲס־רָזָה הִיש־בָּהּ עֵץ
אֲס־אֵין וְהַתְּחִזְקָתָם וּלְקַחְתָּם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהַיָּמִים
יְמֵי בְּכוּרֵי עֲנָבִים:

יט"ב הִיש־בָּהּ עֵץ • אִם יֵשׁ בָּהֶם אָדָם כְּשֶׁר שִׁגְן עֲלֵיהֶם בְּזָכוֹתוֹ. בְּכוּרֵי עֲנָבִים • יָמִים שֶׁהָעֲנָבִים מֵתְבַשְּׁלִין
בְּכֹכּוֹר.

• יום שני י"א סיון •

כא וּסְלִיקוּ וְאֵלִילוּ יַת אַרְעָא מִמַּדְבְּרָא דְצִין
עַד רְחוֹב לְמַטֵּי חֲמַת:

(כא) וַיַּעֲלוּ וַיִּתְּרוּ אֶת־הָאָרֶץ מִמַּדְבַּר־צֶן עַד־רְחֹב
לְבָא חֲמַת:

יט"ג מִמַּדְבַּר־צֶן עַד־רְחֹב לְבָא חֲמַת • הָלְכוּ בְּגִבּוּלֶיהָ בְּאֶרֶץ וּבְרֹחַב כְּמִין גֹּא"ם: הָלְכוּ רוּחַ גָּבוֹל דְּרוּמִית
– מִמְּקָצוֹעַ מִזְרָח עַד מְקָצוֹעַ מַעְרָב, כְּמוֹ שֶׁצִּוְּהַ מִשָּׁה: "עָלוּ זֶה בְּנֹגֵב", דֶּרֶךְ גָּבוֹל דְּרוּמִית־מִזְרָחִית עַד
הַיָּם, שֶׁהַיָּם הוּא גָּבוֹל מַעְרָבִי, וּמִשָּׁם חָזְרוּ וְהָלְכוּ כָּל גָּבוֹל מַעְרָבִי עַל שְׂפַת הַיָּם עַד לְבָא חֲמַת, שֶׁהוּא
אֶצֶל הַר הָהָר בְּמִקְצוֹעַ מַעְרָבִית־צְפוֹנִית, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּגִבּוּלוֹת הָאָרֶץ בְּפִרְשַׁת "אַלֶּה מִסְעֵי".

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

הָלְכוּ בְּגִבּוּלֶיהָ בְּאֶרֶץ וּבְרֹחַב כְּמִין
גֹּא"ם [=בְּצוּרַת אוֹת יְיֹונִית הַדּוּמָה
לְרִי"ש הַפּוֹכָה]. בִּיצֵד, הָלְכוּ כָּל רוּחַ
גָּבוֹל דְּרוּמִית מִמְּקָצוֹעַ (זוּיִת) מִזְרָח
עַד מְקָצוֹעַ מַעְרָב, כְּמוֹ שֶׁצִּוְּהַ מִשָּׁה
'עָלוּ זֶה בְּנֹגֵב' (לַעֲלוֹ פִסּוּק ז'), וְהַתְּחִילוּ
מִהֶלְכֶם דֶּרֶךְ גָּבוֹל דְּרוּמִית־מִזְרָחִית
וְהַמְּשִׁיכוּ בְּדֶרֶכָם כָּל גָּבוֹל הַדְּרוֹם עַד
שֶׁהִגִּיעוּ אֶל הַיָּם – בְּגִבּוֹל דְּרוּמִית
מַעְרָבִית שֶׁהַיָּם הוּא גָּבוֹל מַעְרָבִי שֶׁל
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמִשָּׁם פָּנוּ צְפוֹנָה וְחָזְרוּ
וְהָלְכוּ כָּל גָּבוֹל מַעְרָבִי עַל שְׂפַת הַיָּם
עַד רְחוֹב לְבָא חֲמַת [עַד הַמְּקוֹם שֶׁשְּׁמוֹ
'רְחוֹב' אֲשֶׁר לִיד הַדֶּרֶךְ הַמּוֹלִיכָה לְעִיר
חֲמַת (הַבְּחִי"ק, רִיב"ש)], שֶׁהוּא אֶצֶל הַר
הָהָר בְּמִקְצוֹעַ מַעְרָבִית־צְפוֹנִית, כְּמוֹ
שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּגִבּוּלוֹת הָאָרֶץ בְּפִרְשַׁת
'אַלֶּה מִסְעֵי' (לִקְמֹן לֵד, ז') (רִאֵה
מִפָּה): תוֹרָה כב

מִה תוֹעֲלַת יֵשׁ בְּעֵץ אֶחָד, אֶלָּא לְכָךְ
נִקֵּט 'עֵץ' בְּלִשׁוֹן יְחִיד כְּדִי לְרַמּוֹז לְהֶם
שִׁירָאוּ אִם יֵשׁ בָּהֶם אָדָם כְּשֶׁר שִׁיגְן
עֲלֵיהֶם בְּזָכוֹתוֹ, שֶׁהוּא דּוּמָה לְעֵץ
הַמִּגֵּן בְּצִלּוֹ עַל הַחוֹסִים תַּחְתּוֹ
[וּלְפַעֲמִים גַּם צִדִּיק אֶחָד יֵשׁ בְּכּוֹחוֹ
לְהִגֵּן עַל כָּל הָעָם] (עֵין בַּבְּא־בִּתְרָא טו.)
(צ"ל, בֹּאֵר הַיָּסוֹד):

בְּכוּרֵי עֲנָבִים. יָמִים שֶׁהָעֲנָבִים
מֵתְבַשְּׁלִין בְּכֹכּוֹר – כְּלוּמֹר, רֵאשִׁית
הַבִּשְׁלַת (בִּיכּוּר) הָעֲנָבִים [וְכֹא הַכְּתוּב
לְהוֹדִיעַ כְּזֶה שִׁבַּח הָאָרֶץ, שֶׁאִף בִּימֵי
תְּחִילַת הַהִבְשָׁלָה כְּכֹר מִצָּאוּ אֲשָׁכּוֹל
גְּדוֹל כְּזֶה (כּוֹלֵלֶן פִּסּוּק כג). וְאַמֵּנָם, בִּימֵי
גִמּוּר הַבִּשְׁלַת הָעֲנָבִים כָּל הַכְּרָמִים
מִלֵּאִים בְּבוֹצָרִים וְלֹא הָיָה נִיתָן לְחִתּוֹךְ
אֲשָׁכּוֹל מִשָּׁם מִבְּלִי שִׁיבְחֵינוּ בָּהֶם]
(חֲזוֹנוֹ, רִש"א: תוֹרָה כא
(כא) מִמַּדְבַּר צֶן עַד רְחוֹב לְבָא חֲמַת.

(יט) הַבְּמַחְנִים. אֵין הַכְּוִנָּה לְמַחְנוֹת
מִמֶּשׁ הַעֲשׂוּיִים אוֹהֲלִים לְדִיּוּרֵי עֲרָא,
שֶׁהָיָה קָרָאן הַכְּתוּב 'עָרִים', וְסִתֵּם עִיר
מִשְׁמַעָה בְּתִים בְּנוּיִים וְקִבּוּעִים, אֶלָּא
כֶּךָ הוּא אוֹמֵר, הָאֵם הֵם יוֹשְׁבִים
בְּעָרִים הַדּוּמוֹת לְמַחְנוֹת, וּכְתִירָגִימוֹ
בְּאוֹנְקִלוֹס 'הַבְּפָצְחִין', שֶׁפִּירוּשׁוֹ
כַּרְפִּין (עָרִים) פְּצוּחִין וּפְתוּחִין מֵאֵין
חוּמָה (חֲזוֹנוֹ):

הַטּוֹבָה הִיא. צִוְּהַ אוֹתָם לְהִתְבּוֹןֵן
לְגִבֵּי שְׂאֵר מַעֲלוֹת טוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּאֶרֶץ,
כְּגוֹן הָאֵם הִיא מְבוֹרָכַת בְּמַעֲנִנּוֹת
וּתְהוֹמוֹת טוֹבִים וּבְרִיאִים [נִכְלָשׁוֹן
הַכְּתוּב (דְּבָרִים ז, ז) 'כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְבִיאָךְ
אֶל אֶרֶץ טוֹבָה, אֶרֶץ נְחִיל מַיִם, עֵינַת
וּתְהַמַּת יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָרָ']

(רִע"ב: תוֹרָה כ

(כ) הִישׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין. הָיָה לוֹ לִוְמֹר
'הִישׁ בָּהּ עֵצִים רַבִּים, אוּ מַעֲטִים', כִּי

כב וסליקו בדומא ואתא עד חבורן וממן
אחימן ששי ותלמי בני גבריא וחבורן שבע
שנין אתבניא קדם טנס דמצרים:

(כב) וַיֵּעָלוּ בְּנֹגֶב וַיָּבֹאוּ עַד-חֲבֹרֹן וַיֵּשְׁבוּ אַחִימָן וְשֵׁשִׁי
וְתַלְמִי יְלִידֵי הָעֵנָק וְחֲבֹרֹן שִׁבְעַת שָׁנִים נִבְנְתָה לְפָנַי
צֶעַן מִצְרַיִם:

כ"א וַיָּבֹאוּ עַד-חֲבֹרֹן • (סוטה לד) כָּלֵב לְבָדוּ הַלֶּךְ שָׁם וְנִשְׁתַּטַּח עַל קִבְרֵי אֲבוֹת, שָׁלָא יְהֵא נִסַּת לְחַבְרִיו לְהִיּוֹת
בְּעֶצְתָּם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים א): "וְלֹא-אַתֶּן אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּרְךָ-בָּהּ". וְכַתִּיב (שופטים א): "וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת-חֲבֹרֹן".
שִׁבְעַת שָׁנִים נִבְנְתָה • (סוטה לד) אַפְשָׁר שִׁבְנָה חָם אֶת חֲבֹרֹן לְכַנְעַן בְּנוֹ הַקָּטָן קָדָם שִׁיבְנָה אֶת צֶעַן לְמִצְרַיִם
בְּנוֹ הַגָּדוֹל? אֵלֹא שֶׁהִיָּתָה מְבִנָּה בְּכָל טוֹב עַל אֶחָד מִשְׁבַּעַת בְּצֶעַן, וְכֵן לְהוֹדִיעַ שִׁבְחָהּ שֶׁל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל:
שָׁאִין לָךְ טְרָשִׁין בְּאָרֶץ-יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִחֲבֹרֹן, לְפִיכָךְ הַקְצוּהָ לְקִבְרוֹת מַתִּים; וְאִין לָךְ מַעֲלָה בְּכָל הָאֲרָצוֹת
מִצְרַיִם, שְׁנֵאֲמַר (בראשית יג): "כִּגְן-ה' בְּאָרֶץ מִצְרַיִם", וְצֶעַן הִיא הַמַּעֲלָה שֶׁבְּאָרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁשָּׁם מוֹשֵׁב הַמַּלְכִּים,
שְׁנֵאֲמַר: (ישעיה ל): "כִּי-הָיוּ בְּצֶעַן שְׂרִי", וְהִיָּתָה חֲבֹרֹן טוֹבָה מִמֶּנָּה שִׁבְעָה חֳלָקִים.

כג ואתא עד נחלא דאתכלא וקצו מתמן
עוברתא ואתפל ענבין חד ונטלוהי באריקא
בתרין ומן רמונא ומן תאנא:

(כג) וַיָּבֹאוּ עַד-נַחֲלֵי אֲשָׁפֵל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זִמּוֹרָה
וְאֲשָׁפֵל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׁאַהּוּ בְּמוֹט בְּשָׁנִים וּמִן-
הָרְמוֹנִים וּמִן-הַתְּאֵנִים:

כ"א זִמּוֹרָה • שׁוֹכֵת גֶּפֶן וְאֲשָׁפֵל שֶׁל עֲנָבִים תְּלוּי בָּהּ. וַיִּשְׁאַהּוּ בְּמוֹט בְּשָׁנִים • מִמִּשְׁמַע שְׁנֵאֲמַר "וַיִּשְׁאַהּוּ
בְּמוֹט", אִינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא בְּשָׁנִים? מַה תִּלְמוּד לומר "בְּשָׁנִים"? — (סוטה לד) בְּשָׁנִי מוֹטוֹת. הֵא כִּיצַד? שְׁמוֹנָה
נָטְלוּ אֲשָׁכּוֹל, אֶחָד נָטַל תְּאֵנָה, וְאֶחָד רְמוֹן, יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב לֹא נָטְלוּ כָּלוּם, לְפִי שֶׁכָּל עֲצָמָם לְהוֹצִיא דְּבָהּ

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

היו הולכים בשליחות מלכיהם
להתניע עם מלכי מצרים היושבים
בצוען. ועל אף כל מעלותיה של צוען
היתה חבורן טובה ממנה שבעה
חלקים – שבע פעמים (סוטה לד)
(רא"ש): תורה כג

(כג) זִמּוֹרָה. שׁוֹכֵת גֶּפֶן (=ענף של גפן)
וְאֲשָׁפֵל שֶׁל עֲנָבִים תְּלוּי בָּהּ שֶׁעַל
יְדֵי הַזִּמּוֹרָה נוֹחַ לִישֹׂא אֶת הָאֲשָׁכּוֹל,
שֶׁהִיא גְדוֹל מְאֹד, כְּדִלְהֹן (א"ש):

וַיִּשְׁאַהּוּ בְּמוֹט בְּשָׁנִים. מוֹט' פִּירוּשׁוֹ
מִקָּל אֲרוֹךְ, שָׁבוּ נוֹשָׂאִים מִשָּׂאוֹת עַל
יְדֵי שְׁנֵי בְנֵי אָדָם, אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד
מִכָּאן, וּמִמִּשְׁמַע שְׁנֵאֲמַר וַיִּשְׁאַהּוּ
בְּמוֹט' וְכִי אִינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא בְּשָׁנִים?
אִם כֵּן מַה תִּלְמוּד לומר 'בְּשָׁנִים'?
אֵלֹא כְּלוֹמֵר בְּשָׁנִי מוֹטוֹת, וְכָל מוֹט
הָרִי הוּא נִישָׂא בְּשָׁנִים, נִמְצָא שֶׁלְּכָל
הַפָּחוֹת אֲרֻבָּעָה מֵהֶם נִשָּׂאוּ אֶת
הָאֲשָׁכּוֹל. אֲמָנָם, כָּל הַמְּרָגְלִים הָיוּ
בְּכָלֵל הָעֶצֶה הָרָעָה הַזֹּאת (מִלְּבַד כָּלֵב
וַיְהוֹשֻׁעַ) וַיִּרְצוּנָם הָיָה לְהִרְאוֹת לָעַם
אֶת כּוֹבֵד מִשָּׂא הַפִּירוֹת (כְּדִלְהֹן)
לְפִיכָךְ נָטְלוּ כּוֹלָם חֶלֶק בְּנִשְׂאָתָם, הֵא
כִּיצַד? שְׁמוֹנָה נָטְלוּ אֶת הָאֲשָׁכּוֹל

שִׁבְמִצְרַיִם, בְּנֵנוּ עַל יְדֵי חָם בֶּן נֹחַ,
אֲבִיהֶם שֶׁל 'בוש ומצרים פוט וקנען',
בְּעִבּוֹר שְׁנֵי בְנֵי יוֹשְׁבֵי הָאֲרָצוֹת הַלֵּלוּ,
וְכִי אַפְשָׁר שִׁבְנָה חָם אֶת חֲבֹרֹן
לְכַנְעַן בְּנוֹ הַקָּטָן קָדָם שִׁיבְנָה אֶת
צֶעַן לְמִצְרַיִם בְּנוֹ הַגָּדוֹל? אֵלֹא
לְשׁוֹן 'נִבְנְתָה' הָאֲמֹר כָּאן פִּירוּשׁוֹ
שֶׁהִיָּתָה מְבִנָּה (בְּנוּיָה) בְּכָל טוֹב
בְּפִירוֹת טוֹבִים וּמְשׁוּבָּחִים עַל אֶחָד
מִשְׁבַּעַת בְּצֶעַן – פִּי שִׁבְעַת מְטוֹב
פִּירוּתִיהָ שֶׁל צֶעַן. וְכֵן לְהוֹדִיעַ שִׁבְחָהּ שֶׁל אָרֶץ-יִשְׂרָאֵל,
שֶׁכֵּן, סוּג הַקִּרְקַע בְּחֲבֹרֹן אִינוֹ מַעֲוִלָּה
כָּל כָּךְ, כִּי אִין לָךְ טְרָשִׁין (מְקוֹם
סְלָעִים) בְּאָרֶץ-יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִחֲבֹרֹן
– לְפִיכָךְ הַקְצוּהָ לְקִבְרוֹת מַתִּים (ראה
בראשית פרק כג), וְאִין לָךְ מַעֲוִלָּה בְּכָל
הָאֲרָצוֹת מִצְרַיִם, שְׁנֵאֲמַר (בראשית יג,
י) 'כִּגְן ה' בְּאָרֶץ מִצְרַיִם' (טָרֶם הִפְיַכְתָּ
סְדוֹם וְעִמּוֹרָה הָיָה הַמְּקוֹם הַהוּא
מְשׁוּבָּח בְּיוֹתֵר כִּגְן אֲשֶׁר נָטַע ה' בְּעֶדֶן
(ראה בראשית ב, ח) וּבְאָרֶץ מִצְרַיִם (רמב"ן),
וְצֶעַן הִיא הַמַּעֲוִלָּה שֶׁבְּאָרֶץ מִצְרַיִם,
שֶׁשָּׁם מוֹשֵׁב הַמַּלְכִּים, שְׁנֵאֲמַר (ישעיה
ל) 'כִּי הָיוּ בְּצֶעַן שְׂרִי' (שְׂרִי יִשְׂרָאֵל

(כב) וַיָּבֹאוּ עַד חֲבֹרֹן. נֵאֲמַר וַיָּבֹאוּ
בְּלִשׁוֹן יָחִיד וְלֹא וַיָּבֹאוּ בְּלִשׁוֹן רַבִּים,
לְפִי שֶׁרַק כָּלֵב לְבָדוּ הַלֶּךְ שָׁם
וְנִשְׁתַּטַּח עַל קִבְרֵי אֲבוֹת – אֲבָרְהָם
יִצְחָק וְיַעֲקֹב הַטְּמוּנִים בְּמַעַרַת
הַמְּכַפְלָה, וְהַתְּפִלָּה שָׁם שָׁלָא יְהֵא
נִיִּסַּת (נִתְּפַתָּה) לְחַבְרִיו לְהִיּוֹת
בְּעֶצְתָּם] וְאָכֵן הוּא וַיְהוֹשֻׁעַ לֹא נִתְּפַתוּ
לְעֶצֶת הַמְּרָגְלִים (כְּדִלְהֹן יד, טז). וְכֵן הוּא
אוֹמֵר (דברים א, לו) 'וּלְתִי כָלֵב בֶּן יִפְנֶה
הוּא יִרְאֶנָּה וְלוֹ אַתֶּן אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר
דִּרְךָ בָּהּ' שֶׁמִּלְּבַד הַמִּשְׁמָעוֹת הַפְּשׁוּטָה
שֶׁהוּא יוֹכֵה לְבָא אֵל כָּלֵל הָאָרֶץ, יֵשׁ
כָּאן מִשְׁמָעוֹת נוספת שְׂאוֹתוֹ חֶלֶק
הַמִּיּוֹחָד אֲשֶׁר 'דִּרְךָ' בָּהּ, וְהִנֵּה לוֹ
לְנַחֲלָה. וְכַתִּיב (שופטים א, כ) 'וַיִּתְּנוּ
לְכָלֵב אֶת חֲבֹרֹן כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה'
[אֶת הַשְּׂדוֹת שֶׁמִּחוּץ לְעִיר תְּנָנוּ לוֹ,
אֲבָל הָעִיר עֲצָמָה הִיָּתָה 'עִיר מְקֻלָּט'
וְלֹא הִיָּתָה רְאוּיָה לְזִרְעָה כָּל כָּךְ
כְּמִבּוֹאֵר לְהֹלֵךְ] (סוטה לד) (מהר"ק):

שִׁבְעַת שָׁנִים נִבְנְתָה לְפָנַי צֶעַן מִצְרַיִם.
מִקְרָא זֶה הָאֲמֹר כָּאן אִינוֹ מִתְּנִישֵׁב
כְּמִשְׁמָעוֹ הַפְּשׁוּט, שֶׁהָרִי שְׁתֵּי הָעִירִים
הַלֵּלוּ, חֲבֹרֹן שֶׁבְּאָרֶץ כְּנַעַן וְצֶעַן

נתפנונו: פָּשַׁם שְׁפָרְיָה מִשְׁנָה, כָּף עֲמָה מִשְׁנָה. וְאִם חָפֵץ אָתָּה לִידַע כְּמָה מִשְׁאוּי אֶחָד מֵהֶם, צֵא וּלְמַד מֵאֲבָנִים שֶׁהָקִימוּ בַּגִּלְגָּל (יהושע ד): "הָרִימוּ לָהֶם אִישׁ אֶבֶן אַחַת מִן הַיַּרְדֵּן עַל שְׁכֻמוֹ וְהָקִימוּהָ בַּגִּלְגָּל", וּשְׁקִלוּם רַבּוּתֵינוּ מִשְׁקַל כָּל אַחַת אַרְבָּעִים סָאָה – וּגְמִירִי: טוֹנָא דְּמִידְלִי אֲנִישׁ עַל כְּתֻפָּה אֵינוּ אֱלָא שְׁלִישׁ מִשְׁאוּי, מִמִּשְׁאוּי שְׁמִסִּיעִין אוֹתוֹ לְהָרִים.

(כד) לְמָקוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשַׁכּוֹל עַל אֲדוֹת הָאֲשַׁכּוֹל אֲשֶׁר-כָּרְתוּ מִשֵּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(כה) וַיָּשֻׁבוּ מִתּוֹר הָאֲרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם:

רש"י: וַיָּשֻׁבוּ מִתּוֹר הָאֲרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם. וְהָיָא אַרְבַּע מֵאוֹת פְּרָסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פְּרָסָה הִיא, וּמִהֲלֹךְ אָדָם בִּינוּנִי עֲשָׂרָה פְּרָסָאוֹת לְיוֹם, הָרִי מִהֲלֹךְ אַרְבָּעִים יוֹם מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב, וְהֵם הִלְכוּ אַרְבַּע וְרִחְבָּהּ? אֱלָא שְׁגָלוּ לִפְנֵי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שִׁיגְזֹר עֲלֵיהֶם יוֹם לַשְּׁנָה, קָצֵר לִפְנֵיהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ.

(כו) וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-כָּל-עֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר פָּאֲרָן קְדֻשָּׁה וַיֵּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר וְאֶת-כָּל-הָעֵדָה וַיֵּרְאוּם אֶת-פְּרִי הָאֲרֶץ:

רש"י: וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ. (סוטה לד) מהו "וַיֵּלְכוּ"? לְהָקִישׁ הַלִּיכָתָן לְבִינָתָן: מַה בִּינָתָן בַּעֲצָה רָעָה, אִף הַלִּיכָתָן בַּעֲצָה רָעָה. וַיֵּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר. אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן.

רש"י כפשוטו – מהדורת שלם

כָּל זֶה וְזֶה מֵהֶם הָיָה יָכוֹל לְהָרִים דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בְּנִפְחוֹ מֵאֶה וְעֶשְׂרִים סָאָה – הָיָה גָדוֹל (מֵאֲדָר] (סוטה לד). (מהרא"י: תורה כד
(כה) וַיָּשֻׁבוּ מִתּוֹר הָאֲרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם. וְהָיָא אַרְצָא וְיִשְׂרָאֵל אַרְבַּע-מֵאוֹת פְּרָסָה עַל אַרְבַּע-מֵאוֹת פְּרָסָה הִיא, וּמִהֲלֹךְ אָדָם בִּינוּנִי עֲשָׂרָה פְּרָסָאוֹת לְיוֹם, הָרִי מִהֲלֹךְ אַרְבָּעִים יוֹם מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב – וְהֵם הִלְכוּ אַרְבַּע וְרִחְבָּהּ, דְּהֵיִינוּ גַם מִן הַדְּרוֹם אֶל הַצִּפּוֹן (כמבואר לעיל פסוק כא), הָרִי שְׁמוֹנִים יוֹם לְהַלִּיכָתָם בְּלִבָּהּ, הוֹסֵף עֲלֵיהֶם עוֹד שְׁמוֹנִים יוֹם לְחֻזְרָתָם, נִמְצָא מֵאֶה וְשִׁשִּׁים יוֹם, וְהֵיכָא חֲזָרוּ 'מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם' אֱלָא שְׁגָלוּ לִפְנֵי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שִׁיגְזֹר עֲלֵיהֶם לְהִתְעַכֵּב בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, 'יוֹם לַשְּׁנָה' (לִקְמִי יד, לד) כִּפִּי מִנִּין הִקְמִים אֲשֶׁר תָּרוּ אֶת הָאֲרֶץ – לְפִיכָךְ קָצֵר לִפְנֵיהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ כְּדִי לִמְעַט בַּעֲנָשָׁם

(נח"י: תורה כו)

(כו) וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ. מהו "וַיֵּלְכוּ"? כְּלוּמַר, לְאַחַר שֶׁכָּבַד הַנִּפְרִי הַכְּתוּב אֶת חֻזְרָתָם אֶל הַמִּדְבָּה שֶׁנֶּאֱמַר וַיָּשֻׁבוּ מִתּוֹר הָאֲרֶץ הָיָה לוֹ לומר רק וַיָּבֹאוּ

הָיָה נוֹשֵׂא מִשָּׂא אַרְבָּעִים סָאָה, לֵאלֹא סִיעָה אַחֲרִים. וּגְמִירִי – כָּלֵל מְקוּבֵּל בְּיָדֵינוּ: טוֹנָא דְּמִידְלִי אֲנִישׁ עַל כְּתֻפָּה אֵינוּ אֱלָא שְׁלִישׁ מִשְׁאוּי, מִמִּשְׁאוּי שְׁמִסִּיעִין אוֹתוֹ לְהָרִים [= מִשָּׂא שֶׁהָאָדָם יָכוֹל לְהָרִים אוֹתוֹ לְבָדוֹ וּלְהַנִּיחוֹ עַל כְּתָפוֹ, אֵינוּ אֱלָא שְׁלִישׁ מִמִּשְׁקַל הַמִּשָּׂא שֶׁהָיָה יָכוֹל לִישֹׂא כְּשֶׁאֲחֵר מִסִּיעָה לוֹ בְּהִרְמָתוֹ]. וּמַעֲתָה, אִם שִׁיעוּר מִשָּׂא שֶׁל אָדָם יָחִיד בְּדוֹר הַהוּא הָיָה אַרְבָּעִים סָאָה, הָרִי שֶׁבִּסִּיעָה אַחֲרִים מְגִיעַ שִׁיעוּרוֹ לְמֵאֶה וְעֶשְׂרִים סָאָה, נִמְצָא שֶׁהָאֲשַׁכּוֹל אֲשֶׁר נִשְׁאָוּהוּ שְׁמוֹנָה אֲנָשִׁים יָחִיד, הָיָה מִשְׁקָלוֹ רַב מְאֹד [אֲמָנָם אֵין לְדַעַת אֶת הַמִּשְׁקָל בְּמִדּוּיָק שֶׁכֵּן 'אַרְבָּעִים סָאָה' הִיא מִדַּת נֶפֶח (אֲמָה עַל אֲמָה בְּרוּם שְׁלֹשׁ אֲמוֹת) וְלֹא מִדַּת מִשְׁקָל, וְזוֹ שֶׁאֲמָרוּ חֻכְמִים 'מִשְׁקָל אַרְבָּעִים סָאָה' לֹא נִתְפָּרֵשׁ עַל פִּי מַה קָבָעוּהוּ, אִם בְּאַרְבָּעִים סָאָה שֶׁל פִּירוֹת אוֹ שֶׁל מִים אוֹ שֶׁל שָׂאֵר דְּבָרִים, שֶׁלֹּא כָּל הַדְּבָרִים הַשְׁווִים בְּנִפְחָם שׁוּיִם גַּם בְּמִשְׁקָלָם. וְאוֹלָם, גַּם כְּשֶׁנִּשְׁעַר בְּדָבָר הַקָּל הָרִי הָאֲשַׁכּוֹל הָיָה שְׁמוֹנָה בְּנֵי אָדָם נִשְׁאָוּהוּ – אֲשֶׁר

בְּשָׁנֵי מוֹטוֹת נוֹסְפִים [זוּג מוֹטוֹת מִמִּזְרָח לַמַּעֲרָב וְזוּג מוֹטוֹת עוֹבֵר תַּחְתֵּיהֶן מִצִּפּוֹן לְדְרוֹם; אֶחָד נָטַל תֵּאֲנָה, וְאֶחָד רִמּוֹן, הָרִי עֲשָׂרָה מִלְבָּד יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב שֶׁהֵם לֹא נָטְלוּ כְּלוּם, וְנִמְנָעוּ מִלְסִייעַ לָהֶם, לְפִי שֶׁכָּל עֲצָמָם – כָּל מִסְתָּרָם שֶׁל הַמְּרָגְלִים הִלְלוּ נוֹשְׂאֵי הַפִּירוֹת – לְהוֹצִיא דְּבָהּ עַל הָאֲרֶץ נִתְפָּנוּנוּ, וְלִכְף הַשְׁתַּדְּלוֹ לְהִבִּיא מִשֵּׁם פִּירוֹת גְּדוֹלִים, כְּדִי לְהִרְאוֹת לָעַם וְלומר: כִּשְׁם שְׁפָרְיָה מִשְׁוֹנָה בְּגִדְלוֹ, כָּף עֲמָה מִשְׁוֹנָה בְּגִבְהָם וּגְבוּרָתָם, וְלֹא נוֹכַח לְהִלָּחֵם עִמָּהֶם. וּמוֹטוֹי רש"י: וְאִם חָפֵץ אָתָּה לִידַע אֶת כָּח גְּבוּרָתָם שֶׁל אֲנָשֵׁי הַדּוֹר הַהוּא, וְלִשְׁעַר כְּמָה מִשְׁאוּי אֶחָד מֵהֶם, צֵא וּלְמַד מֵאֲבָנִים שֶׁהָקִימוּ בַּגִּלְגָּל בְּכִנְיֻסָתָם לְאֲרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ה, ה) 'וַיֹּאמֶר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ עֲבְרוּ לִפְנֵי אֲרוֹן ה' אֱלֹהֵיכֶם אֶל תּוֹךְ הַיַּרְדֵּן וְהָרִימוּ לָכֶם אִישׁ אֶבֶן אַחַת עַל שְׁכֻמוֹ לְמִסְפַּר שְׁבִטֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהָקִימוּם בַּגִּלְגָּל (שם פסוק כ), וּשְׁקִלוּם רַבּוּתֵינוּ לְאוֹתָן הָאֲבָנִים, וְהָיָה מִשְׁקַל כָּל אַחַת אַרְבָּעִים סָאָה, הָרִי שֶׁכָּל אֶחָד לְבָדוֹ

כז וַיֹּאשְׁתְּעִיאוּ לָהּ וַיֹּאמְרוּ אֶתֵּינָא לְאַרְעָא דִּי
שְׁלַחְתָּנָא וְאַף עֲבָדָא חֵלֶב וּדְבַשׁ הִיא וְדִין
אַבָּהּ:

(כו) וַיִּסְפְּרוּלוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֲנֹ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זֶבֶת חֵלֶב וּדְבַשׁ הִוא וְזֶה־פְרִיָּהּ:

כח"י זבֹת חֵלֶב וּדְבַשׁ הִיא • (במדבר רבה) כָּל דְּבַר שֶׁקָּרָא שְׂאִין אוֹמְרִים בּוֹ קֶצֶת אֶמֶת בְּתַחֲלָתוֹ, אֵין מִתְקִיִּים בְּסוּפּוֹ.

כח לחוד ארי תקיף עמא דיתב פארעא
וקרניא פריכין ורכיכין לחדא ואף בני גבריאל
חזינא תמן:

(כח) אָפֶס בִּיעֵזוּ הָעָם הַיֹּשֵׁב בָּאָרֶץ וְהָעָרִים בְּצִרּוֹת
גְּדֹלַת מְאֹד וְגַם־לְדֵי הָעֵנָק רָאִינוּ שָׁם:

כח"י בְּצִרּוֹת • לְשׁוֹן חֶזֶק. וְתַרְגּוּמוֹ: פְּרִיכֵן. לְשׁוֹן בִּירְנִיּוֹת עֲגֻלוֹת, וּבְלִשׁוֹן אֲרָמִי: פְּרִיךְ עֲגֹל.

כט עמלקא תב פארע דרומא וחתאה
ויבוסאה ואמוראה תב בטורא ונענאה
יתב על ימא ועל פיה ירדנא:

(כט) עֲמֻלֶק יוֹשֵׁב בָּאָרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחֲתִי וְהַיְבוֹסִי
וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בְּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל־הַיָּם וְעַל יַד
הַיַּרְדֵּן:

כח"י עֲמֻלֶק יוֹשֵׁב וְגו' • לְפִי שְׁנֵכּוֹ בְּעֲמֻלֶק כָּכָר, הַזְכִּירוּהוּ מִרְגְּלִים כְּדִי לִקְרָאם. עַל יַד הַיַּרְדֵּן • "יָד"
כְּמִשְׁמָעוֹ, אֲצֵל הַיַּרְדֵּן וְלֹא תוּכְלוּ לַעֲבֹר.

ל ואציית פלב ית עמא למשה ואמר מיסק
ניסק ונירת יתה ארי מיכל גיכול לה:

(ל) וַיֵּהָם פֶּלֶב אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֶה נַעֲלֶה
וַיִּרְשָׁנוּ אֹתָהּ כִּי־יֻכָּל נֹכַח לָהּ:

כח"י וַיֵּהָם פֶּלֶב • הַשְׁתִּיק אֶת פֶּלֶם. אֶל־מֹשֶׁה • (במדבר רבה) לְשִׁמְעַם מֶה שְׂיִדְבֵּר בְּמִשָּׁה, צִוּחַ וַאֲמַר: וְכִי זֶה
בְּלִבְד עֲשֵׂה לָנוּ בֵּן עֲמָרָם? הַשּׁוֹמֵעַ הִיָּה סְבוּר שְׂבָא לְסַפֵּר בְּגִנוּתוֹ, וּמִתּוֹךְ שֶׁהִיָּה בְּלִבָּם עַל מִשָּׁה בְּשִׁבִּיל
דְּבָרֵי הַמִּרְגָּלִים, שֶׁתִּקּוּ פֶלֶם לְשִׁמְעַם גִּנוּתוֹ. אָמַר: וְהִלָּא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן, וְהִגִּיד לָנוּ

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הוא יושב אצל הירדן, וכוננתם לומר,
כי העמים יושבים מסביב ולא תוכלו
לעבור ולהכנס לארץ (עפ"י רש"י שמות ב.
ה. ד"ה על יד האור): תורה ל
(ל) וַיֵּהָם פֶּלֶב אֶת הָעָם. הַשְׁתִּיק אֶת
פֶּלֶם [ולשון 'הס' תפָּרַשׁ להלן]:
אֶל מֹשֶׁה. הַשְׁתִּיק אֶת הָעָם, כְּדִי
שִׁיכְלוּ לְשִׁמּוֹעַ מֶה שְׂיִדְבֵּר בְּמִשָּׁה.
ובכדי שִׁיִּסְפְּרוּ מִמֶּה שֶׁהָעָם לִשְׁתַּקּוּ וְלִשְׁמֹעַ
אֶת דְּבָרָיו, נִתְחַבֵּם עֲלֵיהֶם בְּתַחֲבוּלָה
שִׁיְהִיו סְבוּרִים שְׂגֵם הוּא בְּדַעַת
הַמִּרְגָּלִים וְכֹא לְדַבֵּר כְּנֶגֶד מֹשֶׁה. וְכֵּן
עֲשֵׂה, צִוּחַ וַאֲמַר, וְכִי זֶה בְּלִבְד עֲשֵׂה
לָנוּ בֵּן עֲמָרָם! הַשּׁוֹמֵעַ זֹאת, הִיָּה
סְבוּר שְׂבָא לְסַפֵּר בְּגִנוּתוֹ, וּמִתּוֹךְ
שֶׁהִיָּה בְּלִבָּם תִּרְעוּמוֹת עַל מִשָּׁה
בְּשִׁבִּיל דְּבָרֵי הַמִּרְגָּלִים, שֶׁתִּקּוּ כּוֹלֵם
לְשִׁמּוֹעַ גִּנוּתוֹ. אָמַר, וְהִלָּא קָרַע לָנוּ
אֶת הַיָּם, וְהוֹרִיד לָנוּ אֶת הַמָּן, וְהִגִּיד
לָנוּ אֶת הַשְּׁלִיחִים. כְּלוּמָר, לְאַחַר
שֶׁאֵינוֹ מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַנְּסִים הַלָּלוּ, מֶה

וְתַרְגּוּמוֹ בְּאוֹנְקְלוֹס: 'קְרוּיָא פְּרִיכֵן'
[עָרִים עֲגֻלוֹת] - הַמוֹקְפּוֹת סְבִיב
בְּחוּמָה עֲגוּלָה. שְׂכָף דְּרָף בְּצוּר הָעִיר,
שְׁבוּנִים אֶת חוּמָתָהּ בְּעִיגוּל. וְכֵּן
בִּירְנִיּוֹת עֲגֻלוֹת - בְּנִינִים חֻקִּים
וְגִבּוּרִים הַבְּנוּיִים בְּצוּרָה עֲגוּלָה.
וּבְלִשׁוֹן אֲרָמִי, 'פְּרִיךְ' -
עֲגוּל: תורה כט
(כט) עֲמֻלֶק יוֹשֵׁב וְגו'. מֶה רָאוּ
לְהַזְכִּיר אֶת עֲמֻלֶק, וְהִלָּא אֵין הוּא
בְּכָלִל שְׂבַעַת הָעַמִּים שְׁעַל יִשְׂרָאֵל
לְרַשֵּׁת אֶת אֶרֶצָם, אֲלֹא לְפִי שְׁנֵכּוֹ
בְּעֲמֻלֶק כָּכָר כְּשֶׁבָא לְהִלָּחֵם בָּהֶם
לְאַחַר צֵאתָם מִמִּצְרַיִם [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(שְׁמוֹת י"ח) וַיִּבֹּא עֲמֻלֶק וַיִּלָּחֶם עִם
יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים], לְכָף הַזְכִּירוּהוּ
מִרְגָּלִים בְּתַחֲלִילָה כְּדִי לְיִירָאם
(לְהַפְחִידם) (תַּחֲנוּמָא) (ג'ר'א):
וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן. סְמוּךְ לַיַּרְדֵּן. וְלִשׁוֹן 'יָד'
מִתְפָּרֵשׁ כְּעֵין מִשְׁמָעוֹ הַפְּשוּט, כִּי
כְּשֶׁם שִׁיד הָאָדָם הוּא אֲצֵל גּוֹפּוֹ, כִּף

אֶל מִשָּׁה, אֲלֹא שֶׁהִזְכִּיר שׁוּב אֶת
הַלִּיכָתָם כְּדִי לְהַקִּישׁ (לְהַשְׁווֹת)
הַלִּיכָתָן אֶל הָאָרֶץ לְבִיאָתָן מִמֶּנָּה -
מֶה בִּיאָתָן הִיָּתָה בְּעֵצָה רָעָה, אִף
הַלִּיכָתָן בְּעֵצָה רָעָה, כִּי אִף בְּשִׁעָה
שְׁעִדִּיין לֹא רָאוּ אֶת הָאָרֶץ, כָּכָר
נִתְכַּוְּנוּ לְהוֹצִיא אֶת דְּבַתָּה רָעָה (סוֹטָה
לה):
וַיִּשְׁכְּנוּ אוֹתָם דְּבָר. 'אוֹתָם' - כְּלוּמָר
אֶת מִשָּׁה וְאֶת אַהֲרֹן, וְאֵינוֹ כּוֹלֵל אֶת
'כָּל עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', שֶׁהִי נֶאֱמַר
לְאַחֲרָיו לְחוּד וְאֵת כָּל הָעֵדָה
(ג'ר'א): תורה כו
(כו) זֶבֶת חֵלֶב וּדְבַשׁ הִיא. בְּתַחֲלִילָה
דְּבָרֵיהֶם הוֹצִירָכּוּ הַמִּרְגָּלִים לְפִתּוּחַ
מַעַט בְּדָבָרֵי שִׁבַּח הָאָרֶץ, כִּי כָּל דְּבָרֵי
שֶׁקָּרָא שְׂאִין אוֹמְרִים בּוֹ קֶצֶת אֶמֶת
בְּתַחֲלָתוֹ, אֵין מִתְקִיִּים בְּסוּפּוֹ עַל לֵב
הַשּׁוֹמְעִים (סוֹטָה לה) (מִשְׁכִּיל): תורה כח
(כח) בְּצוּרוֹת. לְשׁוֹן חֹזֶק כְּלוּמָר,
עָרִים מְחוֹזָקוֹת. דִּהְיִינוּ מוֹקְפּוֹת חוּמָה.

את השליו. **עלה נעלה** • אפלו בשמים, והוא אומר: "עשו סלמות ועלו שם" – נעליה בכול דבריו. **ויהם** • לשון שתיקה, וכן (זכריה ב): "הם כל בשר" (עמוס ו): "הם כי לא להזכיר", בן דרך בגי' אדם: הרוצה לשתק אגדת אנשים, אומר שי"ט (ס"א ה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 85)

והוריד לנו את המן (רש"י יג, ל) רש"י משנה מלשון הגמרא (סוטה לה, א) – "והאכילנו את המן". וטעמו ונמוקו: עקר פונתו של כלב היה להוכיח את כחו של משה, שבידו לעשות נפלאות ועל דו "יכול נוכל לה"; והראיה לכך היא מהורדת המן, לא מהאכלתו. זאת ועוד: משה הוריד את המן לישראל, אבל לא האכילם אותו – הם אכלוהו בעצמם.

(לא) **והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות** **אלהם כחזק הוא ממנו**

רש"י חזק הוא ממנו • (במדבר רבה) בבכח כלפי מעלה אמרו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 39 – מתוך 'לקראת שבת')

חטא המרגלים ביחס היהודי לטבע

והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אלהם כחזק הוא ממנו: (יג, לא)

במהות חטאם של המרגלים בדברם על הארץ, על אף שלכאורה בדייק לשם כך הם נשלחו – ידוע הבאור, שעליהם היה מוטל לומר רק את התרשמותם ממצב הארץ, אף בהוסיפם את המסקנא "לא נוכל לעלות", חטאו בכפירה ביכולת השי"ת.

אף עדן יש להבין:

לכא' עצם שליחותם לתור אחר הארץ והדרי' בה, הוכיחה למרגלים כי אכן מחשיב השי"ת את טבע העולם ונותן מקום למצבו – דבלעדי זה למה בכלל נשלחו, בשעה שרצונו של ה' לכבושה למעלה מדרך הטבע. ולפי זה, צדקו לכאורה באמרם "לא נוכל לעלות", כי על פי הטבע אכן לא נתן לעלות!?

והבאור בזה, שבחטאם טמונה הוראת נצח הנוגעת לכללות קיום התורה והמצוות:

יהודי צריך להאמין ולדעת, שבאם צוה עליו השי"ת לקיים מצוה, הרי אין שום ספק וספק ספיקא שי"ש באפשרותו לקיימה, כי "איני מבקש אלא לפי כחו". ומה שצריך לעשות כלים בדרך הטבע, ולטרוח לחפש את האפשרויות הנחות על פי הנהגות העולם וכו', וכמאמר חז"ל "אין סומכין על הנס" – אין זה ח"ו ששליטתו של השי"ת מגבלת ויש מקום אמותי להנהגות הטבע, להשפיע אם יקיים המצוה אם לאו.

אלא שכן רצה הקב"ה, שקיים התורה והמצוות לא ישבר את הטבע, אלא – חלק מהכונה היא – שיתבצע תוך גדרו והנהגות הטבע, על-מנת לזככם ולעשות לו ית' דירה בתחתונים".

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

הס הס, ושו"תקים' (רא"ם): תורה לא
(לא) חזק הוא ממנו. בבכח כלפי מעלה אמרו שהוא חזק מהקב"ה [תיבת ממנו עשויה להתפרש בשני אפנים: א. מאתו ב. מאתנו. וכאן אם באנו לפרשו לפי האופן השני, יהא משמעו שגם אנו חזקים מעט, אלא שהעם ההוא חזק מאתנו, והלא הם אמרו שאנו נחשבים כלפיהם כחגבים אשר אין להם שום חזק, לכך יש לפרש 'ממנו' – בבכח מהקב"ה. וכן פירש רש"י (דברים ט, א) 'ועצומים ממך' – אתה עצום והם עצומים ממך (נ"א) (סוטה לה): תורה לב

לא להזכיר בשם ה' (עמוס א, י) [בנבואת פורענות: לאחר שמיתו רבים מיושבי ירושלים בדבר ובחורב, אזי באשר יתרעם אחד מן השרירים על הפורענות הגדולה ישיב לו חבירו: שתוק ואל תהרהר אחר מדת הדין כי אלו האנשים שנהרגו היו שקועים כל כך בעבודה זרה עד כי לא רצו להזכיר בשם ה']. ומעיד רש"י: וטעם לשון 'הם' כי בן דרך בגי' אדם, שכל הרוצה לשתק אגדת אנשים המרעישים בקולם הוא **אומר שי"ט (ס"א: ה)** [וכן אמרו במדרש רבה: ויהם כלב – עמד על הספסל ואומר

לכם לחשוש שלא נוכל לכבוש את הארץ. וכך נצל את זמן שתיקתם להשמיע להם את כל דבריו (בא"י): **עלה נעלה**. כפל פעמיים לשון עליה, לשם הפלגת הדברים, וכלומר, **אפילו** אם הערים הבצורות היו בשמים והוא **אומר לנו עשו סלמות ועלו שם** – **נעליה בכול דבריו** (סוטה לה). (מהרש"א, ב"ב): **ויהם**. הוא לשון שתיקה. וכן מצינו דוגמתו: **הם כל בשר** מפני ה' כי געור ממעון קדשו' (זכריה ב, ז) [בגאולה העתידה יאמר לגויים: שתקו כולכם מפחד ה' ולא תוסיפו עוד להרחיב פיכם על ישראל (מצ"ד)]. וכן: **הם כי**

ובזה חטאו המרגלים, שהיה עליהם לדעת שכל שליחותם היא אך ורק לבדק בדרך הטבע, את האפן הכי קל להביא את הבטחת הקב"ה להביאם אל הארץ – הבטחה שבדאי תבוא לידי פעל.

לבוא פיקו שום ביש על ארעא די אלילו
יתה לות בני ישראל למימר ארעא די
עברנא בה לאלא יתה ארעא מקטלת
יתבהא היא וכל עמא די חזינא בגויה
אנשין דמשחן:

(לב) וַיֵּצֵאוּ דַבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ
אָרֶץ אֲכָלֹת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־רָאִינוּ
בְּתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מַדּוּת:

ה"י אכלת יושביה • בכל מקום שעברנו, מצאנום קוברי מתים. והקדוש-ברוך-הוא עשה לטובה, כדי לטרום באבלם ולא יתנו לב לאלו. אנשי מדות • גדולים וגבהים וצריף לתת להם מדה, כגון גלית (שמואל א יז): "גבהו שש אמות וזרת", וכן (שמואל ב כא): "איש מדון", (ד"ה א יא): "איש-מדה".

לג ותמן חזינא ית גבריא בני ענק מן גבריא
והוינא בעיני נפשנא כקמציין וכן הוינא
בעיניהן:

(לג) וַיֵּשֶׁם רְאִינוּ אֶת־הַנְּפִילִים בְּנֵי עֵנֶק מִן־הַנְּפִילִים
וַנְּהִי בְּעֵינֵינוּ כַּחַגְבִּים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם:

ה"י הנפלים • ענקים מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש (יומא ס). וכן היינו בעיניהם • שמענו אומרים זה לזה: "נפלים (רא"ם ובס"א: חגבים) יש בכרמים פאנשים" (סוטה לה). ענק • שמעניקים חמה בקומתן.

א ונארימת כל כנשתא ויהבו ית קלהון וכו
עמא בליליא ההוא:

יד (א) וַתֵּשֶׂא כָל־הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכוּ הָעָם
בַּלִּילָה הַהוּא:
ה"י כ־ל־העדה • סנהדראות.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מן השמים] (רא"ם, ילקוט שמעוני בראשית רמז מד):

וכן היינו בעיניהם. ומהיכן ידענו שכל כך קטנים היינו בעיניהם, כי שמענו שהם אומרים זה לזה, נפלים (רא"ם ובס"א: חגבים) יש בכרם פאנשים (סוטה לה) (הוכרין):

ענק. לא רק ילידי האיש ששמו ענק קרויים כן (ראה לעיל פסוק בח), אלא שם זה נעשה ככינוי לכל גבוהי הקומה אשר היו בימי קדם, על שם שמעניקים חמה בקומתן – שמרוב גבהם נראה כאילו הם מגיעים עד החמה כדי לנקוב בה נקב ולענוד אותה על צנארכם כתכשיט הנקרא 'ענק' [=ש'שרת, כלשון הכתוב (משלי א, ט) 'כי לזית חן הם לראשך וענקים לגרגרתך'] (סוטה לד) (הוכרין, משכ"ל):

תורה א

יד (א) כל העדה. אלו ראשי סנהדראות – וקני העם וחקמיו.

הפלשתיים, גם הוא מבני הענקים שהכתוב קורא 'איש מדון' (שמואל ב כא, ט) כלומר איש בעל מידות גדולות. וכן 'איש מדה' (דברי הימים א יא, ג) [איש מצרי היה, שגבהו חמש אמות ובניהו בן יהוידע מגבורי דוד הבהו והרגו] (ד"ק, באמ"ח: תורה לג)

(לג) הנפילים בני ענק מן הנפלים. כך פירוש הכתוב: שם ראינו ענקים – אנשים גבורי כח ורמי קומה מבני הנפלים, דהיינו מבני מלאכי מרום ששמים שמחזאי ועזאל, שנפלו מן השמים בימי דור אנוש [בשחטאו בני האדם וקטרגו המלאכים עליהם, אמר להם הקב"ה: אילו היה בכם נצר הרע הייתם חוטאים כמוהם, אמרו לו תן לנו רשות ונרד לעולם לדור עמהם, אמר להם רדו: כיון שירדו לא עמדו כנגד יצרם וחטאו. ובניהם שנוולו מנישואיהם עם בנות האדם הם 'בני הנפילים' כלומר בני המלאכים שנפלו

(לב) אוכלת יושביה. הגם שהם הודו על האמת כי הארץ זבת חלב ודבש היא, וכן 'כי עז העם הישב בארץ' (לעיל פסוקים כדכח), הרי שהארץ טובה היא ומגדלת גבורים, עם זאת הוסיפו לומר שיש בטבעה להמית את יושביה, כי בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים שמתו בצעירותם. והקדוש-ברוך-הוא עשה פן לטובה, כדי לטרום באבלם ומתוך כך לא יתנו לב לאלו המרגלים המתהלכים ביניהם (ריב"ש, משכ"ל):

אנשי מדות. אנשים גדולים וגבוהים, ונקראים 'אנשי מדות' לפי שהבא לתאר את מראיהם צריף לתת להם מדה, כגון גלית [אחד הענקים מגבורי הפלשתיים שיצא להלחם בישראל] שהכתוב מתאר את מדתו: 'גבהו שש אמות וזרת' (שמואל א יז, ד), וכן מצינו עוד באחד מלוחמי

(ב) וַיִּלְנְוּ עַל־מִשְׁנֵה וְעַל־אֹהֶרָן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ
אֱלֹהִים כָּל־הָעֵדָה לֹא־מָתְנוּ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם אוֹ בַּמִּדְבָּר
הַזֶּה לֹא־מָתְנוּ:

הש"י • לֹא־מָתְנוּ • הָלוֹאֵי וּמָתְנוּ.

בִּנְאֻתָרְעָמוֹ עַל מִשְׁנֵה וְעַל אֹהֶרָן כָּל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ לָהוֹן כָּל כְּנֻשָּׁתָא לְוֵי דְמִיתְנָא
בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם אוֹ בַּמִּדְבָּרָא הַדִּין לְוֵי
דְמִיתְנָא:

ג וַיִּלְמָא יְיָ מִעַל יְתְנָא לְאַרְעָא הַדָּא לְמִנְפֹּל
בְּחֶרֶב נָשִׁינוּ וּטְפָנוּ יְהוֹן לָבוֹא הָלֹא טוֹב לָנוּ שׁוֹב
לָנָא דִּי נְתוּב לְמִצְרַיִם:

(ג) וַיִּלְמָה יְהוָה מִבְּיַא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְנָפֹל
בְּחֶרֶב נַשִּׁינוּ וְטַפְנוּ יֵהְיוּ לָבוֹ הַלּוֹא טוֹב לָנוּ שׁוֹב
מִצְרַיִם:

ד וַיֹּאמְרוּ גְבֵר לְאַחֵיהֶי נִמְנִי רִישָׁא וְנָתוּב
לְמִצְרַיִם:

(ד) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו נָתַנָּה רֹאשׁ וְנִשׁוּבָה
מִצְרַיִם:

הש"י • נָתַנָּה רֹאשׁ • כְּתַרְגוּמוֹ: "נִמְנִי רִישָׁא". נָשִׁים עָלִינוּ מֶלֶךְ. וְרַבּוֹתֵינוּ פִּירְשׁוּ לְשׁוֹן עֲבוֹדַת אֱלִילִים.

ה וַיִּפֹּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל אִפְיֵיהֶן קָדָם כָּל
קָהֹל כְּנֻשָּׁתָא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ה) וַיִּפֹּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל־קָהֹל עֵדַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ו וַיְהִי־שֶׁעַ בֵּר נִזֹּן וְכָלֵב בֵּר נִפְנָה מִן מַעַלְלֵי
יָת אַרְעָא בְּזַעַז לְבוּשִׁיהֶן:

(ו) וַיְהִי־שֶׁעַ בֵּן־נֹזֶן וְכָלֵב בֵּן־יִפְנָה מִן־הַתָּרִים אֶת־
הָאָרֶץ קִרְעוּ בְּגֵדֵיהֶם:

ז וַיֹּאמְרוּ לְכָל כְּנֻשָּׁתָא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִיָּמָר
אַרְעָא דִּי עֲבַרְנָא בָּהּ לֹא־לֵאלֹא יְתָה טָבָא
אַרְעָא לְחֶדָא לְחֶדָא:

(ז) וַיֹּאמְרוּ אֶל־כָּל־עֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ
אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד
מְאֹד:

• יום שלישי י"ב סיון •

ח אַם רַעְוָא כְּנָא קָדָם יְיָ וְעַל יְתְנָא לְאַרְעָא
הַדָּא וַיִּתְּנָה לָנָא אַרְעָא דִּי הִיא עֲבָדָא חֵלֶב
וּדְכָשׁ:

(ח) אִם־חָפֵץ בָּנוּ יְהוָה וְהִבִּיא אֹתָנוּ אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת
וְנִתְּנָה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר־הִיא זֹבַת חֶלֶב וּדְכָשׁ:

ט בְּרַם בְּמִיָּמָר דִּי לֹא תִמְרְדוּן וְאַתְוִן לֹא
תִדְחַלּוּן מִן עֲמָא דְאַרְעָא אַרִי בִידְנָא מְסִירִין
אַנּוּן עֲדָא תִקְפְּהוּן מִנְהוֹן וּמִיָּמָר דִּי
כְּסַעֲדָנָא לֹא תִדְחַלּוּן מִנְהוֹן:

(ט) אַךְ בִּיהוָה אֶל־תִּמְרְדוּ וְאַתֶּם אֶל־תִּירְאוּ אֶת־עַם
הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֹנוּ הֵם סָר צֶלֶם מַעֲלִיָּהֶם וַיְהוָה
אֹתָנוּ אֶל־תִּירָאִם:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

כְּתַרְגוּמוֹ באונקלוס: 'נִמְנִי רִישָׁא' [נִמְנָה ראש]. כְּלוֹמַר נָשִׁים עָלִינוּ מֶלֶךְ
אַחַר בְּמִקּוֹם מִשְׁנֵה, שִׁינְהִיג אוֹתָנוּ
בְּשׁוּבָנוּ לְמִצְרַיִם. וְרַבּוֹתֵינוּ פִּירְשׁוּ,
שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֲבוֹדַת־זָרָה, וְכְלוֹמַר:
נִקְבַּל עָלֵינוּ מַלְכוּת זָרָה שֶׁל אֱלִילִים
[וְזוֹהוּ שְׁנֶאֱמַר (להלן פסוק ט) 'אִךְ בְּה' אֵל
תִּמְרְדוּ' (לש"ר)] [סנהדרין קי: תורה ה

כְּמוֹ (להלן כב, כט) 'לֹא יֵשׁ חֶרֶב בִּידִי'. ב.
בְּמִשְׁמַעוֹת 'שָׁמָּה' אוֹ 'פֶּן' כְּמוֹ (בראשית ג,
טו) 'לֹא יִשְׁטְמֵנוּ יוֹסֵף'. ג. בְּמִשְׁמַעוֹת
'הָלוֹאֵי' כְּמוֹ (שם יז, יח) 'לֹא יִשְׁמַעֲלֵי יְהוָה
לְפָנֶיךָ', וְכֵן 'לֹא מָתְנוּ' הָאֵמֹר כֵּאֵן
פִּירוּשׁ: הָלוֹאֵי שֶׁהֵיוּ מֵתִים
(לש"ר): תורה ג
(ד) נָתַנָּה רֹאשׁ. נָתַן עָלֵינוּ רֹאשׁ

וּמִתּוֹךְ שֶׁהֵם נִשְׁאוּ אֶת קוֹלָם בְּבִכְיָה,
נִמְשְׁכוּ אַחֲרֵיהֶם שְׁאָר הָעָם, וְכִפִּי
שְׁמִימִים: 'וַיִּכְבוּ הָעָם בְּלִילָה הַהוּא'
(בא"י, מלאה"ק: תורה ב
(ב) לֹא מָתְנוּ. פִּירוּשׁ: הָלוֹאֵי וּמָתְנוּ
[תִּיבַת 'לֹא' מִשְׁמַשֶּׁת בְּשִׁלְשׁ מִשְׁמַעוּיֹת
שׁוֹנוֹת וּבְכָל מְקוֹם הִיא מִתְפָּרֶשֶׁת
בְּהִתְאָם לְעִנְיָנָהּ. א. בְּמִשְׁמַעוֹת 'אִילּוּ'

כ"א אל-תמרדו • ושוב – ואתם אל-תיראו. כי לחמנו הם • נאכלם כלחם. סר צלם • מגנם וחזקם; פשרים שבהם מתו: איוב שהיה מגין עליהם (סוטה לח). דבר אחר: צלו של המקום סר מעליהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חי"ח עמ' 165 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

האם העבדים הם "מציאות" או "העדר"

אל-תיראו את-עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם

צלם – מגנם וחזקם, פשרים שבהם מתו כו'. דבר אחר, צלו של המקום סר מעליהם (יד, ט. ובפרש"י)

כתב הרמב"ם (הל' אבות הטומאה פ"ב ה"ט): "שחיטת עכ"ם נבלה ומטמאה במשא כו' מד"ס". והשיג עליו הראב"ד: "עכ"ם הם כבהמות, ואין מטמאין ואין מטמאין כו', והחושב אותם לכלום – אסף רוח בחפניו".

ובאר בזה הגאון הר"צ'ובי (צפת פנח עה"ת הפטרה לפ' בהר) דנחלקו הרמב"ם והראב"ד בגדר עכ"ם. דהראב"ד ס"ל דהם "בחנית העדר", ולכן אין שחיטתן כלום. והרמב"ם ס"ל דהם כבהמות, ונבלה מה"ת.

משא"כ להרמב"ם דס"ל שהעכ"ם הם בגדר "מציאות", פועלת שחיטתן על הבהמה שלא תהיה כ"מתה מאליה", כ"א כשחוטא [לגבי טמאה]. וזה שנעשית ע"ז נבלה, הוא מד"ס.

[ועיי"ש שםבאר עפ"ז שיטתם באם שייך גדר השגחה פרטית" על עכ"ם].

ועל פי זה י"ל דבמחלקת זאת תלוי החלוק בפרוש "סר צלם מעליהם":

דאם עכ"ם הם בגדר העדר, אי אפשר לפרש דב"סר צלם מעליהם" מדבר על "צלו של מקום", דעל "העדר" אי אפשר לומר שהיה עליו מקדם "צלו של מקום". ועכ"ל דקאי על "מגנם וחזקם, פשרים שבהם".

משא"כ הפרוש השני ברש"י ס"ל שהעכ"ם הם בגדר מציאות, וא"כ ודאי יש לפרש ש"צלם" קאי על "צלו של מקום".

י ואמרו כל פל-העדה אתם באבנים וכבוד
יהוה נראה באהל מועד אל-פל-בני ישראל: פ
כ"א לרגום אתם • את יהושע וכלב. וכבוד ה' • (במדבר רבה) הענן ירד שם.

(י) ויאמרו כל-העדה אתם באבנים וכבוד
יהוה נראה באהל מועד אל-פל-בני ישראל: פ

כ"א לרגום אתם • את יהושע וכלב. וכבוד ה' • (במדבר רבה) הענן ירד שם.

י ואמר יי למשה עד אימתי יהוה מרגזין
בדמי עמא דדין ועד אימתי לא יהימנן
במימרי בכל אתא די עבדיה בניהון:

(יא) ויאמר יהוה אל-משה עד-אנה ינאצני העם
הזה ועד-אנה לא-יאמינו בי בכל האתות אשר
עשיתי בקרבם:

כ"א עד-אנה • עד היכן. ינאצני • ירגיזוני. בכל האתות • בשביל כל הנסים שעשיתי להם, היה להם
להאמין שהיכלת בדי לנים הבטחתי.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

המרגלים [שכל הנאמר בפסוקים
הללו (ו-ח) הם דברי יהושע וכלב];
אבל משה ואהרן עדיין לא השיבו
להם כלום על תלונתם, ואילו רצו העם
לרגום אותם, הרי היו עושים כן
בשעת תלונתם עליהם (ראה לעיל פסוק ב)
(גו"א):

וכבוד ה' נראה. כל הראות כבוד ה'
אין פירושו מראה השכינה ממש, אלא
שהענן ירד שם [וכפי שגאמר (דברים לא,
טו) 'וירא ה' באהל בעמוד ענן ועמד
עמוד הענן על פתח האהל']
(הזכור): תורה יא

(יא) **עד אנה.** פירושו: **עד היכן.**
וכלומר, עד כפיה יוסיפו הם לנאץ

שלחם, דהיינו **מגינם וחזקם** [צ"ל הוא
פינוי למגן על שם שבהגנתו הוא
עושה צל על האדם (רא"ע)], ומזה הפגן
שסר מעליהם, **שהפשרים שבהם
מתו** – והכוונה היא **לאיוב שהיה
מגין עליהם בזכותו** (ראה לעיל פסוק ב, ד"ה
הש בה עץ) אשר הוא נמנה בין הצדיקים,
כפי שהכתוב מעיד עליו (איוב א, א) 'איש
היה בארץ עני איוב שמו והיה האיש
ההוא תם וישר וירא אלהים וסר
מקע'. והוא היה אחרון ה'פשרים'
שמת באותו זמן (סוטה לה): תורה י

(י) **לרגום אותם.** לא את משה ואהרן
בקשו לרגום באבנים, אלא **את
יהושע וכלב**, על שדחו את דברי

(ט) **אל תמרדו** ואתם אל תיראו.
מאמר זה אין בולו לשון ציווי, לומר
שלא ימרדו בה' ושלא ייראו מן
האויבים, אלא הראשון הוא ציווי,
והשני הוא הבטחה. כלומר, אל
תמרדו בה' ואז **שוב ואתם אל
תיראו** – אין לכם לירא עוד מפני
האויבים [ויש' ללמוד כן ממה שהפסיק
בניהם בתיבת 'ואתם', שאילו היה
הכל מתפרש בענין אחד היה לו לומר
'אל תמרדו ואל תיראו...' (בא"ט)]:

כי לחמנו הם. נאכלם כלחם. כלומר,
נכבוש אותם בנקל כמו אכילת הלחם
הבא ללא קושי וטורח (משב"ל):
סר צלם מעליהם. כבר סר ה'צל'

(יב) אִכְנוּ בַדֶּבֶר וְאוֹרְשָׁנוּ וְאַעֲשֵׂה אֶתְךָ לְגוֹי־גָדוֹל
יב אִמְחִנוּן בְּמוֹתָא וְאַשְׁנוּן וְאַעֲבֵד יְתָךְ
לְעַם רַב וְתִקְיָךְ מִנְהוֹן:
וְעַצוֹם מִמֶּנּוּ:

כ"י וְאוֹרְשָׁנוּ • כְּתוּבָמוּ לְשׁוֹן "תְּרוּכִין", וְאִם תֹּאמַר: מָה אַעֲשֶׂה לְשִׁבּוּעַת אַבּוֹת? • וְאַעֲשֵׂה אֶתְךָ
לְגוֹי־גָדוֹל • שְׁאַתָּה מְזַרְעִם (במדבר רבה) •

(יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וְשִׁמְעוּ מִצְרִים כִּי־הֵעֲלִיתָ
בְּכַתְךָ אֶת־הָעָם הַזֶּה מִקֶּרְבּוֹ:
כ"י וְשִׁמְעוּ מִצְרִים • וְשִׁמְעוּ אֶת אֲשֶׁר תְּהַרְגֵם. כִּי־הֵעֲלִיתָ • "כִּי" מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר". וְהֵם רָאוּ אֶת
אֲשֶׁר הֵעֲלִיתָ בְּכַתְךָ הַגָּדוֹל אוֹתָם מִקֶּרְבָּם, וְכִשְׁיִשְׁמְעוּ שְׁאַתָּה הוֹרְגֵם, לֹא יֹאמְרוּ שְׁחַטָּאוּ לָךְ, אֲלֹא יֹאמְרוּ:
שְׁכַנְגְדָם יָכַלְתָּ לְהַלְחֵם, אֲבָל כְּנָגְד יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לֹא יָכַלְתָּ לְהַלְחֵם, וְזוֹ הִיא.

(יד) וַיֹּאמְרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת שִׁמְעוּ כִּי־אַתָּה
יְהוָה בְּקֶרֶב הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר־עֵין בְּעֵין נִרְאָה • אַתָּה
יְהוָה וְעַנְגְךָ עִמָּךְ עֲלֵהֶם וּבַעֲמֹד עֵין אַתָּה הַלֵּךְ
לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וּבַעֲמֹד אֵשׁ לַיְלָה:
כ"י וַיֹּאמְרוּ אֶל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת • כִּמוֹ: "עַל־יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת", וּמָה יֹאמְרוּ עֲלֵיהֶם? מָה שְׁאַמּוֹר
בְּסוֹף הָעֵנִין: "מִבִּלְתִּי יָכַלְתָּ יְיָ", בְּשִׁבִּיל שִׁשְׁמְעוּ כִּי אַתָּה ה' שׁוֹכֵן בְּקֶרְבָּם, וְעֵין בְּעֵין אַתָּה נִרְאָה לָהֶם,
וְהַכֵּל בְּדֶרֶךְ חֶבֶה, וְלֹא הִפִּירוּ בְךָ שְׁנִתְקָה אֶהְבֶּתְךָ מֵהֶם עַד הַנָּה.

וְאַכְלֵנוּ, אֲלֹא כְּתוּבָמוּ בְּאוֹנְקְלוֹס:
וְאַתְרִכְנוּן [כֶּךָ הִיְתָה גִירְסָתוֹ שֶׁל
רש"י בְּתַרְגוּם אוֹנְקְלוֹס]. וְהוּא לְשׁוֹן
'תְּרוּכִין' (גִּירוּשׁ). כְּלוּמָר, אִכְנוּ בַדֶּבֶר
וּבְכֶךָ אֲגַרְשָׁנוּ מִן הָעוֹלָם. וְהַקְבִּיָּה
מִמִּשְׁיָךְ וְאוֹמֵר לְמֹשֶׁה: וְאִם תֹּאמַר אִם
כֵּן מָה אַעֲשֶׂה לְשִׁבּוּעַת אַבּוֹת אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי וְאִמְרָתִי לָהֶם: 'אֲרַבָּה אֶת
וְרַעְכֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם, וְכָל הָאָרֶץ
הַזֹּאת... אֶתֶּן לְזֶרְעֶכֶם וְנַחֲלוּ לְעַלְמִ'
(ראה שמות לב, יג) הִרִי אֶפְשָׁר לִקְיָם אֶת
הַשִּׁבּוּעָה כֶּךָ – וְאַעֲשֵׂה אוֹתָךְ לְגוֹי
גָּדוֹל, שְׁאַתָּה מְזַרְעִם (נתיב)
לג: תורה יג
(יג) וְשִׁמְעוּ מִצְרִים כִּי הֵעֲלִיתָ וּגו'. אֵין
הַכּוּנָה שֶׁהַמִּצְרִים 'שִׁמְעוּ' שֶׁהֵעֲלִיתָ
אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם, שֶׁהִרִי זֹאת רָאוּ
בְּעֵינֵיהֶם וְאֵינֶם יִקְוִים לְשִׁמְיָעָה, אֲלֹא
וְשִׁמְעוּ מִצְרִים אֶת אֲשֶׁר תְּהַרְגֵם,
כְּלוּמָר, הֵם יִשְׁמְעוּ מָה עֲשִׂיתָ לְעַם הַזֶּה
אֲשֶׁר הֵעֲלִיתָ מֵאֶרֶץ (וּחִבּוּן, ר"א):
כִּי הֵעֲלִיתָ. 'כִּי' זֶה הָאֲמּוֹר כָּאן,
מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר'. וְכֶךָ פִּירוּשׁ
אוֹתִי עוֹד [וְהֵגֶם שְׁעִיקָר לְשׁוֹן 'אֲנָה'
הוּא שְׁאַלָה עַל הַמִּקּוֹם, כִּמוֹ (בראשית טו,
ח) 'אֵי מָנָה בָּאת וְאֲנָה תֵּלְכִי', אֲבָל
בְּתוֹסֶפֶת תִּיבַת 'עַד' הִרִי פִירוּשׁוֹ: 'עַד
כְּמוֹ' אוֹ 'עַד מָתִי', וְכִמוֹ (תהלים יג, ב) 'עַד
אֲנָה ה' תִּשְׁכַּחֲנִי נֶצַח, עַד אֲנָה תִּסְתִּיר
אֶת פְּנִיךָ' (באי"י, לשי"ח):
וְנִאֲמָנִי. פִּירוּשׁוֹ: יִרְגִּזוּנִי (ראה רש"י דברים
לא, ב. וְתַרְגוּם אוֹנְקְלוֹס שֶׁם לֵב, טז):
כָּל הָאוֹתוֹת. אֵין כּוּנָה הַכְּתוּב 'עַד'
אֲנָה לֹא יֹאמְנוּ בִּי וְלֹא יֹאמְנוּ בְּכָל
הָאוֹתוֹת, כִּי בָאוֹתוֹת אֲשֶׁר רָאוּ
בְּעֵינֵיהֶם וְדָאִי הָאֲמִינוּ, אֲלֹא כֶּךָ הוּא
אוֹמֵר: עַד אֲנָה אֵינֶם מֵאֲמִינִים בִּי
בְּשִׁבִּיל כָּל הַנִּסִּים שְׁעִשִּׂיתִי לָהֶם, כִּי
לְאַחֵר שָׁרָאוּ אֶת כָּל אֱלֹהִים, כְּכֶר הִיָּה
לָהֶם לְהֵאמִין שֶׁיִּכּוֹלֹת בְּיָדִי לִקְיָם
הַבְּטָחָתִי לְהוֹרִישׁ גַּם אֶת הַגּוֹיִם
מִפְּנֵיהֶם, וְלִהְיוֹתֵיהֶם אֶת הָאָרֶץ
(באמ"י): תורה יב
(יב) וְאוֹרְשָׁנוּ. אֵין זֶה לְשׁוֹן כְּלִיּוֹן
וְהַשְׁמָדָה, שֶׁהִרִי כְּכֶר נֹאמֵר 'אִכְנוּ
בַדֶּבֶר', וְלָמָּה יִכְפִּיל הַלִּשׁוֹן לִזְמִיר שׁוֹב

הַכְּתוּב: וְהֵם – הַמִּצְרִים – לְאַחֵר שָׁרָאוּ
בְּעֵינֵיהֶם אֶת נִפְלְאוֹתֶיךָ עִם עִמָּךְ
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלִיתָ בְּכַתְךָ הַגָּדוֹל
אוֹתָם מִקֶּרְבָּם, וּמִתּוֹךְ כֶּךָ הֵם הִבִּינוּ
שֶׁהֵעָם הַזֶּה חָבִיב עֲלֶיךָ בְּמִיּוּחָד, וְעַתָּה
כִּשְׁיִשְׁמְעוּ שְׁאַתָּה הוֹרְגֵם לֹא יֹאמְרוּ
שֶׁהוּא כְּעוֹנֵשׁ עַל שְׁחַטָּאוֹ לָךְ, אֲלֹא
יֹאמְרוּ שֶׁכֶּךָ לְהַלְחֵם בְּאוֹיְבֵים יֵשׁ לוֹ
קִצְבָּה, כִּי רַק כְּנָגְדָם (כְּנָגְד הַמִּצְרִים)
יָכַלְתָּ לְהַלְחֵם, אֲבָל כְּנָגְד יוֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ לֹא יָכַלְתָּ לְהַלְחֵם. וְזוֹ הִיא
אֲמִירָתָם אֲשֶׁר הַכְּתוּב מְפָרֵשׁ וְהוֹלֵךְ
בְּהַמְשִׁיךְ: תורה יד
(יד) וַיֹּאמְרוּ אֶל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת.
פְּעָמִים שְׁתִּיבַת 'אֵל' פִּירוּשָׁה כִּמוֹ 'עַל'.
וְאִם כָּאן יֵשׁ לְפָרֵשׁ כֶּךָ, כִּמוֹ שֶׁהִיָּה
נֹאמֵר: 'וַיֹּאמְרוּ עַל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ
הַזֹּאת'. וּמָה יֹאמְרוּ עֲלֵיהֶם – מָה
שְׁאֲמּוֹר בְּסוֹף הָעֵנִין (בפסוק טז), 'מִבִּלְתִּי
יָכַלְתָּ ה'... וְיִשְׁחָטֵם בְּמִדְבָּר';
וְהַמִּצְרִים, לֹא יַעֲלוּ בְּדַעְתָּם לִזְמִיר
שֶׁהִדְבֵּר בָּא לְיִשְׂרָאֵל כְּעוֹנֵשׁ עַל
מַעֲשֵׂיהֶם, בְּשִׁבִּיל שִׁשְׁמְעוּ גַם כִּי

(טו) וְהִמָּתָה אֶת־הָעַם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד וְאָמְרוּ הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעוֹן לֵאמֹר:

רש"י וְהִמָּתָה אֶת־הָעַם הַזֶּה כְּאִישׁ אֶחָד • פְּתָאם, וּמִתּוֹךְ כֶּף: יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעוֹן וְגו'.

(טז) מִבִּלְתִּי יִכָּלֵת יְהוָה לְהַבִּיאַ אֶת־הָעַם הַזֶּה
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁפַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר:

רש"י מִבִּלְתִּי יִכָּלֵת וְגו' • לִפִּי שְׂיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ חֲזָקִים וְגִבּוֹרִים, (בְּרֻכּוֹת לז) וְאֵינוּ דוֹמָה פְּרָעָה לְשָׁלִשִׁים וְאַחַד מַלְכִּים; זֹאת יֹאמְרוּ עַל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַזֹּאת. מִבִּלְתִּי יִכָּלֵת • מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא הָיָה יִכָּלֵת בְּיָדוֹ לְהַבִּיאֵם – שְׁחָטֵם. יִכָּלֵת • שֵׁם דָּבָר הוּא.

(יז) וְעִתָּהּ יִגְדֹּל־נָא כַּח אֲדֹנֶי כְּאֲשֶׁר דִּבֶּרְתָּ לֵאמֹר:

רש"י יִגְדֹּל־נָא כַּח ה' • לַעֲשׂוֹת דְּבוּרָךְ. כְּאֲשֶׁר דִּבֶּרְתָּ לֵאמֹר • וּמָהוּ הַדְּבוּר.

(יח) יְהוָה אֶרֶךְ אֲפִים וְרַב־חֶסֶד נִשְׂא עֹן וְנִשְׁכַּח
וְנִקָּה לֹא יִנָּקֶה פֶּקֶד עֹן אָבוֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלִשִׁים
וְעַל־רַבָּעִים:

רש"י ה' אֶרֶךְ אֲפִים • לַצַּדִּיקִים וְלַרְשָׁעִים. כְּשֶׁעֲלָה מִשָּׁה לְמִרּוֹם, מֵצֵאוֹ מִשָּׁה לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא שֶׁהִיא יוֹשֵׁב וְכוּתֵּב: "ה' אֶרֶךְ אֲפִים", אָמַר לוֹ: לַצַּדִּיקִים? אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: אֵף לַרְשָׁעִים! אָמַר לוֹ:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

'יבש', ואינו כמו: 'עד אשר יבשו המים מעל הארץ' (באר רחובות) [משכיל]; תורה זו (יז) יגדל נא כח ה' כאשר דברת. הרי זה מקרא קצר שחסר בו תיבת 'לעשות'. וכך הוא אומר: ועתה תגדיל נא את כח רחמיק לעשות דבורך כאשר דברת אלי (לשר):
כאשר דברת לאמר. והכתוב מפרש והולך: ומהו הדבור? תורה יח (יח) ה' ארך אפים. המאריך אפו לצדיקים ולרשעים. והיכן אמר לו כן? כשעלה משה למרום, מצאו להקדוש־ברוך־הוא שהיה יושב וכותב ה' ארך אפים וגו', אמר לו, 'האם מדתך זו היא רק לצדיקים?' אמר לו הקדוש־ברוך־הוא 'הנני מאריך אפי אף לרשעים'. אמר לו, 'רשעים יאבדו', ומדוע יש להאריך להם אף. אמר לו הקדוש־ברוך־הוא, 'חיה' (אני מבטיחה) שתצטרף לדבר' – עתיד אתה לבקש מדה זו גם בעבור

מבלתי' היא מ"ם הסיבה' שפירושה' כמו 'משום' והאות וי"ו של תיבת 'וישחטם' היא וי"ו התוצאה; שפירושה כמו 'לפיהך': 'מבלתי יכולת' – מתוך שלא היה יכולת בידו להביאם, 'וישחטם' – לפיהך שחטם [ואכן נתקבלה תפילת משה, ולא הומתו העם כ'איש אחד' פתאום, כי אם מעט מעט במשך ארבעים שנה, ובניהם אשר קמו אחריהם ירשו את הארץ, כך שלא היה העונש ניכר לעינים. ולא אמרו הגוים 'מבלתי יכולת... וגו' (מפרשים):
יכולת. תיבה זו איננה במקום תיבת 'יכול', שהיא פירושה 'מבלתי יכול ה' (והתי"ו תחשב כאות יתירה), אלא שם דבר הוא – כלומר, הכח שבדי העושה לעשות קרוי יכולת, וכאילו היה נאמר 'מבלתי יש היכולת ביד ה' [ראה דוגמתו (בראשית ת, ז) 'עד יבשת המים מעל הארץ', שהוא שם דבר כמו

אתה ה' שוכן בקרבם, ועין בעין אתה נראה להם, והכל בדרך חבה, ולא הפירו בה שנתקה (שנפסקה) אהבתך מהם עד הנה: תורה טו (טו) והמתה את העם הזה כאיש אחד. והיה אם תמית אותם פתאום בבת אחת, כפי שאמרתי: אכנו בדבר ואורשנו, הרי יתפרסם הדבר בעולם ומתוך כך יאמרו (ס"א: ואמרו) מצרים וכן כל הגוים אשר שמעו את שמעך... מבלתי יכלת וגו': תורה טז (טז) מבלתי יכולת וגו'. כך יאמרו העמים: נגד מצרים בלבד היה לו כח להלחם, אבל לא נגד יושבי הארץ הזאת, לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים, ואינו דומה פרעה שהוא מלך אחד – לשלשים ואחד מלכים – מלכי כל ארץ כנען (ראה יחזקאל יב, ידכ) זאת יאמרו המצרים ושאר גוים על יושבי הארץ הזאת. ומבאר רש"י דקדוק השון: האות מ"ם של תיבת

רְשָׁעִים יֵאָבְדוּ! אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: חֲיִידָּךְ, שְׂאֵתָה צְרִיף לְדַבֵּר. כְּשִׁחְטָאוּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲגֹל וּבִמְרֹגְלִים, הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה לִפְנֵיו בְּ"אָרֶץ אַפִּים". אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: וְהָלֹא אֲמַרְתָּ לִי לְצַדִּיקִים! אָמַר לוֹ: וְהָלֹא אֲמַרְתָּ לִי אֵף לְרָשָׁעִים! וְנִקְהָה לְשָׁבִים. לֹא יִנְקָה • לְשָׁאִינָן שָׁבִים.

יט שְׂבוּק כַּעַן לְחוּבֵי עֲמָא הָדִין פִּסְגִּיאוֹת טְבוּתָךְ וּבְמָא דִּי שְׂבָקְתָא לְעֲמָא הָדִין מִמְצָרִים וְעַד כַּעַן:

(יט) סִלַּח-נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כְּגֹדֶל חַסְדְּךָ וּכְאִשֶּׁר נִשְׁאַתָּה לָעָם הַזֶּה מִמְצָרִים וְעַד-הַנֶּה:

כ וְאָמַר יְיָ שְׂבָקִית כְּפִתְגָמְךָ:

(כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלַּחְתִּי כְּדַבְּרְךָ:

יט"א כְּדַבְּרְךָ • בְּשִׁבִּיל מַה שְׂאֵמַרְתָּ. "פֶּן יֹאמְרוּ מִבְּלִית יִכְלֹת ה'".

כא וּבְרַבִּים קָיָם אֲנָא וּמִלֵּיא יִקְרָא דִּי יָת כָּל אֲרַעָא:

(כא) וְאוֹלָם חֵי-אֲנִי וַיִּמְלֹא כְבוֹד-יְהוָה אֶת-כָּל-הָאָרֶץ:

יט"א וְאוֹלָם • כְּמוֹ "אֲבָל זֹאת אֶעֱשֶׂה לָהֶם". חֵי-אֲנִי • לְשׁוֹן שְׂבוּעָה: כְּשֵׁם שְׂאֲנִי חֵי וּכְבוֹדִי יִמְלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ, כִּף אֲקִיָּם לָהֶם "כִּי כָל-הָאֲנָשִׁים הָרְאִים וְגו'", אִם יֵרָאוּ אֶת הָאָרֶץ, הָרִי זֶה מִקְרָא מִסֶּרֶס. חֵי-אֲנִי כִּי כָל הָאֲנָשִׁים אִם יֵרָאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבוֹדִי יִמְלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ שְׁלֵא יִתְחַלֵּל שְׁמִי בַּמִּגְפָּה הַזֹּאת לֵאמֹר: מִבְּלִית יִכְלֹת ה' לְהִבְיָאֵם, שְׁלֵא אֲמִיתָם פְּתָאם כְּאִישׁ אֶחָד אֱלָא בְּאַחֹר אַרְבַּעִים שָׁנָה; מַעַט מַעַט.

כב אֲרִי כָל גְּבֻרָא דִּחְזוּ יָת יִקְרִי וְיָת אֲתוּמִי דִּי עֲבָדִית בְּמִצְרַיִם וּבְמִדְבָּרָא וְנִסִּיאוּ קִדְמִי דִּנְן עֲשֵׂר זְמַנִּין וְלֹא קִבִּילוּ בְּמִימְרִי:

(כב) כִּי כָל-הָאֲנָשִׁים הָרְאִים אֶת-כְּבוֹדִי וְאֶת-אֲתוּמִי אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבְמִדְבָּר וַיִּנְסּוּ אוֹתִי זֶה עֲשֵׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:

יט"א וַיִּנְסּוּ • כְּמִשְׁמַעוֹ. זֶה עֲשֵׂר פְּעָמִים • שָׁנִים בָּיִם וּשְׁנִים בְּמֶן וּשְׁנִים בְּשָׁלוֹ וְכו', כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת עֲרִכִּין.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הַרְשָׁעִים. וְאָכַן לְאַחַר זְמַן כְּשִׁחְטָאוּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲגֹל וּבִמְרֹגְלִים, הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה לִפְנֵיו בְּ"אָרֶץ אַפִּים". אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְהָלֹא אֲמַרְתָּ לִי לְצַדִּיקִים! אָמַר לוֹ, וְהָלֹא אֲמַרְתָּ לִי אֵף לְרָשָׁעִים. וְנִקְהָה שְׂאֵמַר מֹשֶׁה כְּאִן: "כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר" – כְּפִי שְׂאֵתָה דִּבַּרְתָּ: "אֵף לְרָשָׁעִים", וְלֹא כְּפִי שְׂבָקְתִּי אֲנִי: 'רְשָׁעִים יֵאָבְדוּ' (סנהדרין קא); וְנִקְהָה לֹא יִנְקָה. מִקְרָא זֶה דִּרְשׁוּהוּ חֲכָמִים בְּאוֹפֵן שְׂאִינוּ נִקְרָא כְּמֹאמֶר אֶחָד – יִנְקָה לֹא יִנְקָה' [כְּמוֹ (דְּמִיָּה יג, יב) 'הִדְעָה לֹא גִדַּע' וְהִנֵּה פִירוּשׁוֹ שְׂאִין הַקִּבָּה סוֹלֶחַ לְעוֹנוֹת – אֱלָא יֵשׁ לְחַלְקוֹ לְשָׁנִים: 'יִנְקָה' – לְשָׁבִים בְּתִשְׁבָּה, לֹא יִנְקָה – לְשָׁאִינָן שָׁבִים (יזמא פו). (ב"ר: תורה יט

יֹאמְרוּ מִבְּלִית יִכְלֹת ה' וְגו' (לעיל פסוקים טו-טז). לְכֵן אֲמִית אוֹתָם מַעַט מַעַט, וּכְדִלְהֶלֶן (וְהוֹרֵן): תוֹרָה כֹּא (כא) וְאוֹלָם. פִּירוּשׁוֹ כְּמוֹ 'אֲבָל', כְּלוּמָר, הֵגֶם שְׂסִלַּחְתִּי – לֹא לְגִמְרִי סִלַּחְתִּי, כִּי זֹאת אֶעֱשֶׂה לָהֶם (מ"א): חֵי אֲנִי. לְשׁוֹן שְׂבוּעָה, שֶׁהַקִּבָּה נִשְׁבַּע בְּאַמְתָּת קִיּוּמוֹ וּבְכְבוֹדוֹ הַמְּמַלֵּא אֶת הָאָרֶץ. וּכְלוּמָר, כְּשֵׁם שְׂאֲנִי חֵי, וּכְבוֹדִי יִמְלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ, כִּף אֲקִיָּם לָהֶם אֶת אֲשֶׁר אֲנִי גּוֹזֵר עֲלֵיהֶם: כִּי כָל הָאֲנָשִׁים הָרְאִים וְגו' (א"ט): תוֹרָה כב

(כב) וַיִּנְסּוּ. פִּירוּשׁוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ, מִלְשׁוֹן נִסְיוֹן, שֶׁהָיוּ מְנַסִּים אֶת הַקִּבָּה אִם יָכוֹל לְמַלְאוֹת אֶת מִבְּקָשָׁם וְלֹא הָיוּ מִאֲמִינִים בּוֹ [וְאִין פִּירוּשׁוֹ מִלְשׁוֹן כַּעַס (ראה חזקוני ובבב"ר שור) (ג"ר א):

זֶה עֲשֵׂר פְּעָמִים. שָׁנִים בָּיִם וּשְׁנִים בְּמֶן וּשְׁנִים בְּשָׁלוֹ וְכו', כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת עֲרִכִּין (דף טו). אֱלֹו הֵן עֲשֵׂרֶת

(ב) כְּדַבְּרְךָ. שְׁלֵא אֲכַנּוּ בְּדַבֵּר לְכֻלּוֹתָם בְּבֵת אַחַת כְּפִי שְׂאֵמַרְתִּי לְעִשׂוֹת, אֱלָא בְּדַבְּרֶיךָ, בְּשִׁבִּיל מַה שְׂאֵמַרְתָּ פֶּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 105)

שנים בים, ושנים במן, ושנים בשליו, וכו' (רש"י יד, כב) יש לשאל, מדוע מעתיק בדבור המתחיל גם תבת "זה". ויש לומר, דהנה הרשב"ם מפרש "עשר פעמים" "הרבה פעמים" (כמו "עשרת מזנים", "ואפן עשר נשים", ועוד). וכדי לשלל פרוש זה מעתיק תבת "זה", המורה על דיוק.

(כג) אם-יראו את-הארץ אשר נשבעתי לאבותם וכל-מנאצי לא יראוה:
הש"א אם-יראו. לא יראו. לא יראוה. לא יראו את הארץ.

(כד) ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתו אל-הארץ אשר-בא שמה וזרעו יורשנה:

הש"א רוח אחרת. (במדבר רבה) שתי רוחות, אחת בפה ואחת בלב. למרגלים אמר: "אני עמכם בעצה", וכלבו היה לומר האמת, ועל-ידי כן היה בו כח להשתיקם, כמו שנאמר: "ויהם כלב", שהיו סבורים שיאמר כמותם, וזהו שנאמר בספר יהושע (יהושע יד): "ואשב אותו דבר כאשר עם-לבבי" ולא "כאשר עם-פי". וימלא אחרי. וימלא את לבו אחרי, וזה מקרא קצר. אשר-בא שמה. חברון תנן לו. יורשנה. כתרגומו: "יתכנה", יורישו את הענקים ואת העם אשר בה. ואין לתרגמו "יתינה", אלא במקום יירשנה.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

וימלא אחרי. וימלא את לבו אחרי לעשות רצוני. וזה מקרא קצר שלא נאמר בו 'את לבו':
אשר בא שמה. זו העיר חברון אשר הוא לבדו 'בא שמה', ולכך היא תנתן לו ולזרעו. [וכמו שנאמר (לעיל יד, כב) 'ויעלו בגב ויבאו עד חברון' – כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות (רש"י):

יורשנה. פירושו כתרגומו באונקלוס: 'יתכנה'. שהוא לשון גירוש [כתבשנה בגירוש יושביה]. כלומר, הוא וזרעו יורישו – יגרשו מן העולם את הענקים ואת שאר העם אשר בה. ואין לתרגמו 'יתינה' מלשון ירושה ונחלה, אלא במקום שנאמר 'יירשנה', לפי ששתי לשונות הם: 'לרשת' פירושו 'לנחל', ואילו 'להוריש' פירושו 'לגרש' [ראה לדוגמא לשון הכתוב (ולחן לג, כג) 'והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם... כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה' – הראשון לשון גירוש, והשני לשון ירושה] (ידה, בא"ט): תורה כה

יראו את הארץ (לש"י): תורה כד (כד) רוח אחרת. לשון 'רוח' האמור כאן פירושו: רצון, מחשבה. ומתוך שלא נקט הכתוב 'רוח טובה' או 'רוח אמת' אלא 'רוח אחרת', משמע שהיתה עמו רוח אחרת ושונה מזו שהיתה נראית בגלוי, דהיינו שתי רוחות היו אצלו: אחת בפה – בדבור פיו, ואחת בלב – במחשבת לבו, כי למרגלים אמר 'אני עמכם בעצה' להוציא דבת הארץ רעה, וכלבו היה לומר האמת, ועל-ידי-כן היה בו כח להשתיקם, כמו שנאמר (לעיל יג, ל) 'ויהם כלב', ושם למדנו כי לכך הסכימו לשתוק לפי שהיו סבורים שיאמר כמותם. וזהו שנאמר בספר יהושע (יה' ז) 'בן ארבעים שנה אנכי בשלח משה עבד ה' אתי מקדש ברנע לרגל את הארץ ואשב אותו דבר כאשר עם לבבי' [מדוברי כלב אל יהושע בבקשתו ליתן לו את חברון לנחלה], והדגיש בלשונו 'כאשר עם לבבי' לרמוז: ולא 'כאשר עם פי' (תנחומא):

ב'קברות התאנה' (לעיל יא, דלא) ו'יאמר' מי יאכלנו בשר... ורוח נסע מאת ה' ויגזו שלום מן הים. שנים במים: פעמים התלוננו על המחסור במים, פעם ראשונה במקרה (שמות טו, כג-כד) 'ויבאו מרתה ולא יכלו לשתת מים... וילנו העם על משה, והשניה ברפידים (שם טז, א-ב) 'ויחננו ברפידים ואין מים לשתת... וירב העם עם משה. ואחד בעגל: ככתוב בפרשת כי תשא (ראה שמות לב). ואחר במדבר פארן: הוא מעשה המרגלים האמורה בפרשה זו: תורה כג

(כג) אם יראו את הארץ. פירושו כאן כמו: לא יראו את הארץ. שקף הוא דרך לשון שבועה שתיבת 'אם' האמורה לאחריה, פירושה: 'לא' [כגון (בראשית כא, כג) 'ועתה השבעה לי באלהים הנה אם תשקר לי ולניני ולנכדי', וכן (שיר השירים ב, ז) 'השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה'] וכפי שהכתוב מסיים: וכל מנאצי לא יראוה. כלומר, לא

(כה) וְהַעֲמַלְקִי וְהַכְנַעֲנִי יוֹשְׁבֵי בְעֵמֶק מִזְרַח פְּנֵי וְסָעוּ
לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יַם־סוּף: פ

הש"י: וְהַעֲמַלְקִי וְגו'. אם תלכו שם יתרגו אתכם, מאחר שאני עמכם. מחר פנו. לאחריכם וסעו לכם וגו'.

♦ יום רביעי י"ג סיון ♦

(כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(כו) עַד־מָתִי לַעֲדָה הָרְעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר הִמָּה מְלִינִים
עָלַי אֶת־תִּלְנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִמָּה מְלִינִים
עָלַי שְׁמַעְתִּי:

הש"י: לַעֲדָה הָרְעָה וְגו'. אלו המרגלים. (מגילה כ"ג ב') מפאן ל"עדה" שהיא עשרה. אשר המה מלינים. את ישראל עלי. את־תלנות בני ישראל אשר המה מלינים אותם עלי, שמעתי.

(כז) אָמַר אֱלֹהִים חִי־אֲנִי נֹאֵם־יְהוָה אִם־לֹא כַּאֲשֶׁר
דִּבַּרְתֶּם בְּאוֹנֵי בֶן אַעֲשֶׂה לָכֶם:

הש"י: חִי־אֲנִי. לשון שבועה. אם־לא וגו' בן אעשה. פביכול אני חי. כאשר דברתם. שבקשתם ממני: "או במדבר הזה לו־מתנו".

(כח) בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פְּגִירְכֶם וְכָל־פְּקֻדֵיכֶם לְכָל־
מִסְפָּרְכֶם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה אֲשֶׁר הִלִּינִתֶם
עָלַי:

הש"י: וְכָל־פְּקֻדֵיכֶם לְכָל־מִסְפָּרְכֶם. (ב"ב קכ"א ב') כל הנמנה לכל מספר שאתם נמנין בו, כגון לצאת ולבא

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

גורמים להם להתלונן עלי - את אלו
שְׁמַעְתִּי (וכמבואר בדיבור
הקודם): תורה כח
(כז) חִי אֲנִי. הוא לשון שבועה
[הקב"ה נשבע בעצמו ואומר: בשם
שאמת הוא שאני חי וקיים לעולם, בן
אעשה או לא אעשה כך וקר], וקר
פירושו: אם לא כאשר דברתם וגו' בן
אעשה - כלומר אם לא אעשה לכם
את העונש הזה, אשר אמתם על
עצמכם פביכול אני חי - אלא בשם
שאני חי, כך אקים את דברי שלא
תראו את הארץ, וכדלהלן (רא"ם, ג"א):
כאשר דברתם. שבקשתם ממני לו
מתנו... או במדבר הזה לו מתנו' (לעיל
פסוק ב): תורה כט
(כט) וְכָל פְּקֻדֵיכֶם לְכָל מִסְפָּרְכֶם. כל

בשם 'עדה' שהיא עשרה אנשים
[כגון לענין אמירת 'קדושה' או 'קדיש'
הנאמרים רק בציבור]. שכן, מתוך
שנים עשר המרגלים יצאו יהושע
וכלב שאינם נכללים בלשון 'העדה
הרעה' ונשארו עשרה (מגילה כג) (רא"ם):
אשר המה מלינים עלי. לא נאמר
'מתלוננים עלי' שהיא מוסב על תלנת
כל העם, אלא נאמר 'מלינים' (לשון
מפעיל - גורמים לאחרים להלין)
ומוסב על המרגלים, אשר המה
מסיתים את ישראל להתלונן עלי
[ראה רש"י על הפסוק (שמות טו, ח) 'אשר
אתם מלינים עלי' - את האחרים
השומעים אתכם מתלוננים] (ג"א):
את תלונות בני ישראל אשר המה.
המרגלים מלינים אותם עלי -

(כה) וְהַעֲמַלְקִי וְהַכְנַעֲנִי וְגו'. הרי זו
אזהרה שישמעו בקול ה', לפנות
וליסע לאחריהם, כי אם תלכו שם
כדי להכנס לארץ, הם יתרגו אתכם.
מאחר שאני עמכם להצילכם מידם
(ג"א):
מחר פנו. שובו לאחריכם וסעו לכם
וגו' - אל אותו חלק המדבר הסמוך
לים סוף הקרוי 'דרך ים סוף' [הולכי
דרך המדבריות נתנו שמות לחלקי
המדבר על פי הדרכים השונות
הקבועות במרחביו (מפרשים): תורה כו
(כו) לַעֲדָה הָרְעָה וְגו'. אין הפונה
לכל העם, אלא אלו המרגלים בלבד
אשר אותם מכנה הכתוב 'העדה
הרעה' (כדלהלן). ומעיד רש"י: מפאן
יש ללמוד לשיעור הראוי להקרא

שיעור יומי ליום רביעי י"ג סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת שלח
 לצבא ולתת שקלים, כל המנויים לכל אותן מספרות ימותיו, ואלו הן "מבן עשרים שנה וגו'", להוציא
 שבטו של לוי, שאין פקודיהם מבן עשרים.

(ל) אִם־אַתֶּם תִּבְּאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יְדֵי
 לְשֹׁבֵן אֶתְכֶם בָּהּ פִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יִפְנֹה וַיְהוֹשֻׁעַ
 בֶּן־נוּן:

(לא) וְטַפְּכֶם אֲשֶׁר אִמַּרְתֶּם לֵבֹז יִהְיֶה וְהִבִּיאתִי אֹתָם
 וַיַּדְעוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר מֵאַסְתֶּם בָּהּ:

(לב) וּפְגָרֵיכֶם אֲתֶם יִפְּלוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה:
 כ"א וּפְגָרֵיכֶם אֲתֶם • כְּתִרְגוּמוֹ (די לכוּן) לִפִּי שְׂדֵבֶר עַל הַבָּנִים הַכְּנִיסָם לָאָרֶץ, וּבִקֵּשׁ לוֹמַר: "וְאַתֶּם
 תָּמוּתוּ", נוֹפֵל לְשׁוֹן זֶה כָּאֵן לוֹמַר "אַתֶּם".

(לג) וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רָעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנִשְׁאַוּ
 אֶת־זִנּוּתֵיכֶם עַד־תֵּם פְּגָרֵיכֶם בַּמִּדְבָּר:

כ"א אַרְבָּעִים שָׁנָה • לֹא מֵת אֶחָד מֵהֶם פְּחוּת מִבֶּן עֶשְׂרִים, כְּדִי שִׁיְהִיו אוֹתָם שֶׁל בְּנֵי
 עֶשְׂרִים מְגִיעִים לְכָלֵל שְׁשִׁים. וְשָׁנָה רִאשׁוֹנָה הֵיחָד בְּכָלֵל, וְאַף־עַל־פִּי שְׂקִדְמָה לְשִׁלּוּחַ הַמְּרַגְלִים, לִפִּי
 שִׁמְשָׁעֵשׂוּ אֶת הָעֵגֶל עַל־תֵּה גִזְרָה זֹאת בְּמַחֲשָׁבָה, אֲלֹא שֶׁהִמְתִּין לָהֶם עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא סֵאתָם, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות
 לב): "וּבְיֹם פְּקֻדִּי" – בַּמְּרַגְלִים, "וּפְקֻדְתִּי עֲלֵיהֶם חֲטָאתָם". וְאַף כָּאֵן נֶאֱמַר "תִּשְׁאוּ אֶת־עֲוֹנוֹתֵיכֶם" וְלֹא

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

צְרִיכִים לָמוּת קוֹדֶם וּמִנֵּם הַקְּצוּב כְּדִי
 שֶׁלֹּא יִכְסּוּ לָאָרֶץ [וּמִשְׁעָם זֶה לֹא קִצֹּר
 אֶת הַדֶּרֶךְ לִפְנֵי הַמְּרַגְלִים פְּחוּת
 מֵאַרְבָּעִים יוֹם (רֹאה רִשִּׁי לַעִיל יג, כח)].
 וּמוֹסִיף רש"י: אַרְבָּעִים שָׁנָה הֵלְלוּ, לֹא
 נִמְנוּ מִזְמָן מַעֲשֵׂה הַמְּרַגְלִים שֶׁהָיָה
 בְּשָׁנָה הַשְּׁנִיָּה לְצֵאתָם מִמִּצְרַיִם, אֲלֹא
 גַּם שָׁנָה רִאשׁוֹנָה הֵיחָד בְּכָלֵל
 הַחֲשׁוֹב, וְאַף־עַל־פִּי שְׂקִדְמָה לְשִׁלּוּחַ
 הַמְּרַגְלִים, לִפִּי שִׁמְשָׁעֵשׂוּ אֶת הָעֵגֶל,
 כְּבָר עַל־תֵּה גִזְרָה זֹאת בְּמַחֲשָׁבָה לִפְנֵי
 הַקִּב"ה, אֲלֹא שֶׁהִמְתִּין לָהֶם עַד
 שֶׁתִּתְמַלֵּא סֵאתָם (מִדַּת עֲוֹנוֹתֵיהֶם),
 וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, לד) "וּבְיֹם פְּקֻדִּי
 וּפְקֻדְתִּי עֲלֵיהֶם חֲטָאתָם" [לְאַחַר
 מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל כָּאֵשֶׁר נֶעְתַּר הַקִּב"ה
 לְתַפְלַת מִשָּׁה שֶׁלֹּא לְכַלּוֹתָם, הוֹסִיף
 וְאָמַר לוֹ לְמִשָּׁה: אֲמַנָּם עֲתָה שִׁמְעֵתִי
 אֲלֵיךְ מִלְּכַלּוֹתָם יַחַד, אַךְ כְּשִׁיבֹא וְזֶמַן
 וְאַפְקוֹד עֲלֵיהֶם עוֹן אַחֵר, אֲזִי אֶפְרַע
 מֵהֶם גַּם עַל עוֹן הָעֵגֶל]. וְכָאֵן נִתְקַיֵּם
 הַדָּבָר: "וּבְיֹם פְּקֻדִּי" – בַּמְּרַגְלִים –

הַכְּתוּב עַל הַבָּנִים הַכְּנִיסָם לָאָרֶץ,
 וּבִקֵּשׁ לוֹמַר: וְאִלֵּם אֲתֶם בְּעֶצְמְכֶם
 תָּמוּתוּ בַּמִּדְבָּר, לְכָךְ נוֹפֵל (מֵתִיָּאִם)
 לְשׁוֹן זֶה כָּאֵן לוֹמַר 'אַתֶּם', כְּדִי
 לְהַדְגִּישׁ שֶׁהַכְּוֹנָה עֲלֵיהֶם עֲצָמָם וְלֹא
 עַל טַפָּם [דוּגְמָא לְדָבָר (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ו)
 'שְׁמִי נִטְרָה אֶת הַכְּרָמִים, כְּרָמִי שְׁלִי
 לֹא נִטְרָתִי' (לש"י) (ד"ה: תוֹרָה לֵג
 (לג) אַרְבָּעִים שָׁנָה. הַגֵּם שֶׁהִגְזִירָה
 הֵיחָד עַל כָּל אֵלֶּה שְׁבָאוֹתוֹ וְזֶמַן הָיוּ בְּנֵי
 עֶשְׂרִים וּמַעֲלָה, הָרִי שֶׁהֵם לֹא מֵתוּ מִיָּד
 אֲלֹא הִמְתִּין לָהֶם הַקִּב"ה וְלֹא מֵת
 אַחֵר מֵהֶם כָּאֵשֶׁר הוּא פְּחוּת מִבֶּן
 עֶשְׂרִים [כִּי הִמִּיתָה קוֹדֶם שְׁשִׁים
 נִחֲשָׁבֶת כְּמִיתַת כְּרֹת' (וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
 הַהִיא מִעַמִּיהָ) וְהֵם לֹא נִעְנְשׁוּ בְּכָךְ
 (וּחִכּוּן)]. וְלְכָךְ נִגְזַר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְלֹא
 פְּחוּת מִכָּךְ כְּדִי שִׁיְהִיו אוֹתָם שֶׁל בְּנֵי
 עֶשְׂרִים מְגִיעִין לְכָלֵל שְׁשִׁים בְּעוֹדָם
 בַּמִּדְבָּר, וְאִילוּ הָיוּ שׁוֹהִיִּם בַּמִּדְבָּר
 פְּחוּת מֵאַרְבָּעִים שָׁנָה, לֹא הָיוּ בְּנֵי
 הָעֶשְׂרִים מְגִיעִים אֶז לְכָלֵל שְׁשִׁים, וְהָיוּ

אִישׁ שֶׁהִגִּיעַ לְכָלֵל שְׁנוֹתָיו הָרְאוּי
 לְהִיּוֹת נִמְנֵה לְכָל מִסְפָּר שֵׁאתָם
 נִמְנֵים בּוֹ, כְּגוֹן כְּשֶׁהָיוּ מוֹנִים אוֹתָם
 כְּדִי לְצֵאתָ וּלְבֹא לְצֵבֶא וּלְתַת
 שְׁקִלִים, כָּל הַמְּנוּיִים לְכָל אוֹתָן
 מִסְפְּרוֹת, יְמוּתוֹ. וְאִילוּ הָיוּ – 'מִבֶּן
 עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה', כִּפִּי שֶׁהַכְּתוּב
 מְפָרֵשׁ כָּאֵן [הָאֲנָשִׁים הַנִּמְנֵים נִקְרְאוּ
 'פְּקֻדִּים' וּפְעוּלַת מְנִינָם נִקְרְאת 'מִסְפָּר'
 (רש"י)]. וְשִׁיעוֹר זֶה נֶאֱמַר רַק לְגַבִּי שְׂאֵר
 הַשִּׁבְטִים, לְהוֹצִיא שְׁבֻטוֹ שֶׁל לְוִי
 שֶׁאֵין פְּקוּדֵיהֶם מִבֶּן עֶשְׂרִים אֲלֹא
 מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה... כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ה'
 א) 'מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה... כָּל בָּא לְצֵבֶא
 לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֶהֱל מוֹעֵד' (רש"י: כבא
 בתרא כבא: תוֹרָה ל'
 (לב) וּפְגָרֵיכֶם אֲתֶם יִפְּלוּ בַּמִּדְבָּר.
 תִּיבַת 'אַתֶּם' הָאֲמוּרָה כָּאֵן פִּירוּשָׁהּ
 כְּמוֹ 'שְׁלָכֶם' וּפְתִרְגוּמוֹ בְּאוֹנְקְלוֹס
 'וּפְגָרִיכוֹן דִּילְכוֹן' [הַפְּגָרִים שְׁלָכֶם (ג'ה
 מֵת קרוי 'פגרי')]. וְהַשְׁעָם שֶׁהוֹצִרָה לְהוֹסִיף
 תִּיבַת 'אַתֶּם' לִפִּי שְׂקוּדָם לְכֹן דָּבָר

עונכם – שתי עונות: של עגל ושל תלונה, וחשב להם במנין חיייהם מקצת שנה ככלה, וכשנכנסו לשנת ששים מתו אותם של בני עשרים. ונשאו את־זנותיכם • כתרגומו: "ויקבלון ית חוביכון".

(לד) במספר הימים אשר־תרתם את־הארץ
ארבעים יום לשנה יום לשנה תשאו את־
עונתיכם ארבעים שנה ידעתם את־תנואתי:

רש"י: את־תנואתי • שהניאותם את לבבכם מאחרי. תנואה – לשון הסרה, כמו (במדבר ל): "פי־הניא אביה אתה".

(לה) אני יהוה דברתי אם־לא זאת אעשה לכל־
העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה
יתמו ושם ימתו:

(לו) והאנשים אשר־שלח משה לתור את־הארץ
וישבו וילינו עליו את־כל־העדה להוציא דבה
על־הארץ:

רש"י: וישבו וילינו עליו • וכששבו מתור הארץ הרעימו עליו את כל העדה בהוצאת דבה, אותם אנשים – וימתו. כל הוצאת דבה, לשון חנוף דברים שמלקיחים לשונם לאדם לדבר בו, כמו (שיר השירים ו): "דובב שפתי ישנים", וישנה לטובה וישנה לרעה, לך נאמר כאן: מוציא דבת הארץ רעה, שיש דבה שהיא טובה. דבה • פרליר"ש בלע"ז.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הוא אומר: האנשים הללו אשר נשתלחו לתור את הארץ – וכששבו מתור הארץ הרעימו (הסיתו) להתרעם ולהתלונן עליו את כל העדה בהוצאת דבה – מה אירע להם לאותם אנשים – נענשו וימתו במגפה לפני ה' רש"י מובא משמעות לשון 'דבה': כל הוצאת־דבה הוא לשון חינוף דברים – הרגל ולמוד דיבור לאחרים, דהיינו שמלקיחים (מלמדים) את לשונם לאדם השומע את דבריהם, כדי שיוכל גם הוא לדבר בו, כמו שמצינו דוגמתו: 'דובב שפתי ישנים' (שיר־השירים ו, י) [הכתוב מדבר ביין החזק שאפילו שפתי ישנים הוא מקגיל לדבר, שקף דרך שתית היין להביא את שותהו לידי ריבוי דברים אף מי שדרכו למעט בדיבור], הרי שלשון 'דבה' פירושו הרגל דיבור. ואולם, אין בו משמעות של דיבור רע או טוב, כי אם 'הרגל דיבור'

שאר עבירות בלשון 'זנות' [כמו (להלן טו, טז) ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם; וכן (דברים לא, טז) וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ] (באמ"ח) תורה לד (לד) את תנואתי. אז תדעו מה גודל רעה זו שהניאותם (שהסירותם) את לבבכם מאחרי. 'תנואה' הוא לשון הסרה, כמו שמצינו דוגמתו: 'פי הניא אביה אותה' (למנחם, ו, א) [נערה שנדרה נדר, ואביה מנע והסיר אותה מנדרה]. ואמנם, לפי הענין היה לו לומר וידעתם את 'תנואתכם' שהרי הם אשר הסירו לבם מהקב"ה, אלא שבאשר האדם סר מהקב"ה הרי שגם הוא סר ממנו (ספרנו, רא"ם): תורה לה (לו) וישבו וילינו עליו... וימתו האנשים וגו'. אין הכוונה שהקרגלים שבו פעם נוספת לעורר את ישראל שוב להתרעם על משה, אלא הכל נמשך אל האמור בתחילת הפסוק, וכך

ויפקדתי עליהם חטאתם' של חטא העגל; ואף כאן נרמז בן בלשון הכתוב שהעונש הוא על חטא נוסף, משום שנאמר (בפסוק לד) 'תשאו את עונתיכם' בלשון רבים ולא נאמר 'עונכם' בלשון יחיד – כי שתי עונות במשמע, אחד של עגל ואחד של תלונה (תלונת הארץ); והששים שנה שאמרנו שלא מת אחד מהם קודם לכן, לא המתין להם עד שיהיו ששים שנים שלמות, אלא חשב להם במנין חיייהם מקצת שנה ככולה, וכשנכנסו לשנת ששים, אף שלא נשלמה השנה מתו אותם של בני עשרים אשר בזמן העגל היו בני עשרים בלבד, וסמוך לכניסת הארץ היו בני חמשים ותשע שנים ועוד מקצת שנה (גור"א, מפרשים): ונשאו את זנותיכם. פירושו כתרגומו באונקלוס: 'ויקבלון ית חוביכון' [ישאו את עונותיכם] כך דרך לשון המקרא לכנות לפעמים גם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ג עמ' 44 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

עונש המרגלים למרות כפרת כל העם

והַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לַתּוֹר אֶת־הָאָרֶץ וַיָּשׁוּבוּ וַיְלִינוּ עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה לְהוֹצִיא דָבָר עַל־הָאָרֶץ:

וּכְשָׁשׁוּבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ הִרְעִימוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה (יד, לו. ובפרש"י)

כָּבֵד קִדְם לָכֵן (יג, כו ואילך) הוּבָא בְּאִרְכּוּת סְפּוּר הַמְרָגְלִים וְטַעֲנוּתֵיהֶם וְכו', וְא"כ הַמְשֻׁמְעוּת הַפְּשׁוּטָה, לְכַאֲוָרָה, הִיא שֶׁשָּׁבוּ וְטַעֲנוּ עַל מֹשֶׁה שְׁנִית. אָף רש"י כ' דָּאִין הַפְּשֻׁט כֶּף, אֲלֵא הַפְּנֵה בָּזָה הִיא לְתִלּוּנָה הִרְאֵשׁוּנָה "כְּשָׁשׁוּבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ" (ויעוי' בַּמְּפָרֵשׁ וְש"י הַהֲכָרָה לַפְּרוּשׁ זח). וְלִפְי"ז צ"ב, לְמֵאִי כָּפַל הַכְּתוּב אֶת תִּלּוּנָה הַמְרָגְלִים שְׁנִית? וְי"ל שֶׁבָּזָה בָּא הַכְּתוּב לְיִשָּׁב שְׁאֵלָה. דְּהֵנָּה, כָּבֵד הַסִּיר מִרַע"ה בְּתַחֲנוּנָיו אֶת גְּזֵרַת הַשִּׁי"ת מַעַל בְּנִי, וּפַעַל שְׁלֵא יְמוֹת הָעָם תִּקֵּר, כ"א בְּמִשְׁוֹ אֲרָבַעִים שָׁנָה, וּמִדּוּעַ א"כ, לֹא הוֹעִילוּ תַחֲנוּנָיו לְהַסִּיר הַגְּזֵרָה גַם מַעַל הַמְרָגְלִים עֲצָמָם?! וְלִכְּךָ, קִדְם שֶׁיִּסְפָּר הַכְּתוּב (בַּפְּסוּק לו) אֲשֶׁר "וַיָּמּוּתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דְבַר הָאָרֶץ", שָׁנָה וְכַתֵּב אֶת תִּלּוּנָה הַמְרָגְלִים, לִזְמֹר שְׁחֻמֵּר בַּמְרָגְלִים עֲצָמָם שְׁנֵתִּכְפְּנוּ לְחֻלְק עַל מֹשֶׁה עֲצָמוֹ, כְּמִדָּק בְּלִשׁוֹן הַכ' "וַיְלִינוּ עָלָיו", וְלִכְּךָ לֹא הוֹעִילָה לָהֶם תַּפְּלֻתָּו שֶׁל מֹשֶׁה, ד' אִין קִטְגוֹר נַעֲשֶׂה סְגוּרָה.

(לו) וַיָּמּוּתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דְבַר הָאָרֶץ רַעַה בְּמַגֵּפָה
לִפְנֵי יְהוָה:

ש"י בְּמַגֵּפָה לִפְנֵי ה' • בְּאוֹתָהּ מִיתָה הִתְגַּוְּנָה לָהֶם, מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה: הֵם חָטְאוּ בְּלִשׁוֹן וְנִשְׁתַּרְבֵּב לְשׁוֹנָם עַד טְבוּרָם וְתוֹלְעִים יוֹצְאִים מִלְּשׁוֹנָם וְכֵאֵין לְתוֹף טְבוּרָם, לִכְךָ נֶאֱמַר "בְּמַגֵּפָה" וְלֹא "בְּמַגֵּפָה". וְזֶהוּ "לִפְנֵי ה'", בְּאוֹתָהּ הִרְאִינָה לָהֶם עַל־פִּי מִדּוּתָיו שֶׁל הַקּוֹדֵשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁהוּא מוֹדֵד מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה.

(לח) וַיְהִי־שֶׁעַ בִּן־נֹון וְכָלֵב בֶּן־יִפְנֶה חִיו מִן־הָאֲנָשִׁים
הָהֵם הַהֹלְכִים לַתּוֹר אֶת־הָאָרֶץ:

ש"י וַיְהִי־שֶׁעַ וְכָלֵב חִיו • מִה תִּלְמוּד לִזְמֹר "חִיו מִן־הָאֲנָשִׁים הָהֵם"? אֲלֵא מִלְּמַד שֶׁנִּטְּלוּ (כ"ב קיז) חֻלְקָם שֶׁל מְרָגְלִים בְּאָרֶץ וְקָמוּ תַחֲתֵיהֶם לַחִיִּים.

(לט) וַיַּדְבֵּר מֹשֶׁה אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּאֲבְלוּ הָעָם מְאֹד:

רש"י כַּפְּשׁוּטוֹ – מַהֲדוּרַת לֶשֶׁם

לש"י: תורה לח
(לח) וַיְהִי־שֶׁעַ, וְכָלֵב, חִיו וְגו'. אַחֲרֵי שֶׁכָּבֵר נֶאֱמַר בַּפְּסוּק הַקּוֹדֵם: "וַיָּמּוּתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצְאֵי דְבַר הָאָרֶץ רַעַה", הִרִי יִדְעֵנוּ מִתּוֹף כֶּף שֶׁיְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב אֵינָם בְּכָלֵל זֶה, אִם כֵּן מִה תִּלְמוּד לִזְמֹר חִיו מִן הָאֲנָשִׁים הָהֵם? אֲלֵא הַכְּתוּב מִלְּמַד בָּזָה, שֶׁנִּטְּלוּ חֻלְקָם שֶׁל מְרָגְלִים בְּאָרֶץ – שְׁאוֹתָהּ הַנִּחֲלָה אֲשֶׁר הִיָּתָה רְאוּיָה לְהַנְתֵּן לַמְרָגְלִים, הוֹעֲבֵרָה לַיהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב, וְקָמוּ תַחֲתֵיהֶם לַחִיִּים – בְּמִחְיָתָם וְנִחֲלָתָם, שֶׁבָּהֶם יַחֲיוּ וַיִּתְּפָרְנְסוּ אֲנָשֵׁי בֵיתָם, וְהִלְשׁוֹן "חִיו מִן הָאֲנָשִׁים הָהֵם" יֵשׁ לְדָרְשׁוֹ: חִיו מִשָּׁל הָאֲנָשִׁים הָהֵם (בבא בתרא קיד) (מַשְׁכִּיל, בִּאִי: תורה לט

לְטְבוּרָם, וְתוֹלְעִים הָיוּ יוֹצְאִים מִלְּשׁוֹנָם וְכֵאֵין לְתוֹף טְבוּרָם] לְשׁוֹן הָרַע נִמְשָׁלֶת לְשׁוֹן 'אֲרוּפָה', כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נז, ד) 'עַל מִי תִרְחִיבוּ פֶה תִּאֲרִיכוּ לְשׁוֹן', לִכְךָ נֶאֱמַר 'בְּמַגֵּפָה' וְלֹא 'בְּמַגֵּפָה', לְלִמּוּד שֶׁמִּתּוֹ בְּאוֹתָהּ מַגֵּפָה הַמְּבוֹרָרֶת וְהַמִּיּוּחֶדֶת לָהֶם [כְּדֶרֶךְ כָּל אוֹת בִּי"ת הַבָּהָה בְּרֹאשׁ הַתִּיבָה וּמִנּוּקֶדֶת בִּפְתָח, שֶׁהִיא בְּמִקּוֹם ה' א"ה הִיָּדִיעָה, וּמִשְׁמַעָה כְּמוֹ 'בְּה' מַגֵּפָה]. וְזֶהוּ "לִפְנֵי ה'" – בְּאוֹתָהּ מַגֵּפָה הִרְאִינָה לָהֶם עַל־פִּי מִדּוּתָיו שֶׁל הַקּוֹדֵשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁכָּאֲשֶׁר הוּא מַעֲנִישׁ אֶת הַחוּטָאִים, הוּא מוֹדֵד לָהֶם מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, שֶׁתִּהְיֶה צוּרַת הַעוֹנֵשׁ תּוֹאֲמֹת לַעֲנִין הַחֻטָּא (סוֹטָה לה.) (בִּאִמְרִית,

כִּשְׁלֻעֲצָמוֹ, וַיִּשְׁנֶה דְבָרָה שֶׁהִיא לְטוֹבָה, כְּגוֹן הַמְרָגְלִים אֶת אֲחֵרִים לְדַבֵּר דִּיבּוּר טוֹב וַיִּשְׁנֶה לְרַעַה, כְּדִבַּר הַמְרָגְלִים לִכְךָ נֶאֱמַר כָּאֵן (בַּפְּסוּק לו) מוֹצְאֵי דְבַר הָאָרֶץ 'רַעַה', מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ דְּבָרָה שֶׁהִיא טוֹבָה (בִּאִמְרִית):

דְּבָה. פְּרִלִיר"ש בְּלַע"ז – לְהַרְבוֹת בְּדְבָרִים עַל אוֹדוֹת עֲנִין מְסוּיִים: תורה לו

(לו) בְּמַגֵּפָה לִפְנֵי ה'. בְּאוֹתָהּ מִיתָה הִתְגַּוְּנָה וְהִרְאִינָה לָהֶם כְּדוּגְמַת מַעֲשֵׂיהֶם, וְכַמְנִהֵג הַקִּבְ"ה לִיתֵן 'מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה' – מִדַּת הָעוֹנֵשׁ כְּמִדַּת הַחֻטָּא: הֵם חָטְאוּ בְּלִשׁוֹן כְּדִיבּוּרָם הָרַע, וְלָכֵן נַעֲנְשׁוּ בְּכֶף שֶׁנִּשְׁתַּרְבֵּב (נִמְשָׁךְ וְיִצָּא) לְשׁוֹנָם עַד שֶׁהִגִּיעַ

(מ) וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֹּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל-רֹאשׁ-הָהָר לֵאמֹר הֲנֵנוּ וַעֲלִינוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אָמַר יְהוָה כִּי חָטֵאנוּ:

מִן-אֲקָדִימוֹ בַּצֶּפְרָא וּסְלִיקוּ לְרִישׁ טוֹרָא
לְמִימַר הָא אֲנַחְנָא סְלִיקִין לְאַתְרָא דִּי אָמַר
יְי אַרִי חֲבָנָא:

כֹּה"א אֶל-רֹאשׁ-הָהָר. הוּא הַדֶּרֶךְ הַעוֹלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הֲנֵנוּ וַעֲלִינוּ אֶל-הַמָּקוֹם. לְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל.
אֲשֶׁר-אָמַר ה' לְתַתָּה לָנוּ, שֶׁם נַעֲלָה. כִּי חָטֵאנוּ. עַל אֲשֶׁר אָמַרְנוּ: "הֲלֹא טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרֵימָה".

(מא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָּמָּה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-פִּי יְהוָה וְהוּא לֹא תַצְלַח:

מֵא וְאָמַר מֹשֶׁה לָּמָּה לָמָּה דָּנִן אַתּוֹן עֹבְרִין עַל
גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי וְהִיא לֹא תַצְלַח:

כֹּה"א וְהִיא לֹא תַצְלַח. זֶה שְׁאֵתָם עוֹשִׂין, לֹא תַצְלַח.

(מב) אֶל-תַּעֲלוּ כִּי אִין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לִפְנֵי אִיְיָכֶם:

מֵב לֹא תִסְקוֹן אַרִי לִית שְׁכֻנְתָּא דִּי בִינִיכּוֹן
וְלֹא תִתְבְּרִין קָדָם בְּעָלִי דְבִיכּוֹן:

(מג) כִּי הָעֵמֶלְכִי וְהַפְנַעְנִי שֶׁם לִפְנֵיכֶם וּנְפַלְתֶּם בַּחֲרֵב כִּי-עַל-כֵּן שִׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְלֹא-יְהִיָּה יְהוָה עִמָּכֶם:

מֵג אַרִי עֲמִלְקָאָה וּכְנַעְנָאָה תִּמְן קְדָמִיכּוֹן
וְתַפְלִין בַּחֲרֵבָא אַרִי עַל כֵּן תִּתְבְּרִין מִבְּחַר
פְּלַחְנָא דִּי וְלֹא יְהִי מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדִיכּוֹן:

כֹּה"א כִּי-עַל-כֵּן שִׁבְתֶּם. כְּלוּמַר: כִּי זֹאת תְּבֵא לָכֶם עַל אֲשֶׁר שִׁבְתֶּם וְגו'.

(מד) וַיַּעֲפְלוּ לַעֲלוֹת אֶל-רֹאשׁ הָהָר וְאֶרֶן בְּרִית-יְהוָה וּמֹשֶׁה לֹא-מָשׁוּ מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה:

מֵד וְאֶרְשַׁעוּ לְמַסַּק לְרִישׁ טוֹרָא וְאֶרֶן קִימָא
דִּי וּמֹשֶׁה לֹא עָדוּ מִגוּ מִשְׁרִיתָא:

כֹּה"א וַיַּעֲפְלוּ. לְשׁוֹן חֲזָק, וְכֵן (חֲבִיקוּ ב'): "הִנֵּה עֲפָלָה". אִינְגְרִי"ש בְּלַע"ז. לְשׁוֹן עֲזוּת; וְכֵן (מִיכָה ד'): "עֲפָל בַּת-צִיּוֹן" (יִשְׁעִיָּה לֵב): "עֲפָל וּבַחֲזָק". וּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא מְפָרְשׁ: לְשׁוֹן אִפָּל; הֵלְכוּ חֲשָׁכִים שָׁלֹא בְרִשׁוֹת.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(מא) וְהוּא לֹא תַצְלַח. לֹא נֶאֱמַר 'וְאַתֶּם לֹא תַצְלִיחוּ', אֲלָא הִלְשׁוֹן מוֹסֵב עַל הַפְּעוּלָה, וּכְלוּמַר: פְּעוּלָה זֶה שְׁאֵתָם עוֹשִׂים, לֹא תַצְלַח (גְרָא: תוֹרָה מֵב)

(מג) כִּי עַל כֵּן שִׁבְתֶּם. הִלְשׁוֹן 'כִּי עַל כֵּן' אִין לְפָרְשׁוּ כְּנַתִּינִת טַעַם עַל הָאֱמֹר קוֹדֵם לָכֵן, שְׁאֵם כֵּן יְהִיָּה פִירוּשׁוֹ כִּי לָכֵן שִׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי ה' כְּדִי לִפְּלוֹל בַּחֲרֵב, אֲלָא יֵשׁ לְפָרְשׁוֹ לְהִיפּוֹף, כְּלוּמַר, כִּי זֹאת (הַנְּפִילָה בַּחֲרֵב) תְּבֵא לָכֶם, עַל אֲשֶׁר שִׁבְתֶּם וְגו' [וְכֵן כֹּל 'כִּי עַל כֵּן' שֶׁבְמִקְרָא יֵשׁ לְפָרְשׁוֹ כֵּן, כְּגוֹן (בְּרַשִׁית יח, ה) 'וְאֶקְחָה פֶת לָחֶם וְסַעֲדוּ לָבְבְכֶם... כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עֲבָדְכֶם', שְׁאִין פִירוּשׁוֹ כִּי לְצוּרָה כֵּן עֲבַרְתֶּם כָּאִן כְּדִי שְׁאֵתָן לָכֶם פֶת לָחֶם לְסַעֲדוֹ. אֲלָא לְהִיפּוֹף: מֵאַחֲרֵי שֶׁכָּבַר עֲבַרְתֶּם עַל

עֲבָדְכֶם, לָכֵן אַתֶּן לָכֶם פֶת לָחֶם] (מִפְרָשִׁים): תוֹרָה מֵד

(מד) וַיַּעֲפְלוּ. לְשׁוֹן חֲזָק – הַתְחַזְּקוּ בְּרוּחָם שְׁלֹא לְהִתְיַבֵּא מִדְּבָרֵי מֹשֶׁה, וְהַמְשִׁיכוּ בְּדַרְכֶּם אֶל רֹאשׁ הָהָר בַּדֶּרֶךְ הַמּוֹלִיכָה לְאֶרֶץ. וְכֵן מְצִינוּ עוֹד לְשׁוֹן 'עֲפָל' בְּמִשְׁמַעוֹת זֶה: 'הִנֵּה עֲפָלָה לֹא יִשְׂרָה נִפְשׁוּ בּו' (חֲבִיקוּ ב, ד) [מִדְּבָרֵי הַנְּבִיא עַל נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל: הִנֵּה נִפְשׁוּ מִתְחַנֶּקֶת תְּמִיד לְהַתְנַאֲוֹת בְּרוֹב עֲזוֹת לְבָקֶשׁ תַּאֲוָתָה תְּמִיד, וְאִינְהָ שְׁבַעָה לְעוֹלָם]. אִינְגְרִי"ש בְּלַע"ז, לְשׁוֹן עֲזוּת. וְכֵן 'עוֹפֵל בַּת צִיּוֹן' (מִיכָה ד, ה) [כִּינּוּי לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא הַמְּגִדָּל וְהַמְּבַצֵּר הַחֲזָק שֶׁל כְּנָסֶת יִשְׂרָאֵל הַמְּכֻנָּה 'בַּת צִיּוֹן']. וְכֵן 'עוֹפֵל וּבַחֲזָק' הִיא בְּעֵד מְצֻרֹת' (יִשְׁעִיָּה לֵב, ד) [בְּנִבְנֹאֲתָא פּוֹרְעָנוֹת עַל חוֹרְבֵן יְרוּשָׁלַיִם: הַמְּגִדָּל

(מ) אֶל רֹאשׁ הָהָר. לֹא עָלוּ סֵתָם לְרֹאשׁ אַחַד הָהָרִים בְּכַדִּי לְהַכְרִיזוּ עַל רְצוֹנָם לְלַכֵּת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְשִׁיתְקַבְּצוּ הָעָם סְבִיבָם, אֲלָא רֹאשׁ הָהָר הִנֵּה הוּא הַדֶּרֶךְ הַעוֹלָה לְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, וּבְעֵצָם עֲלִייתָם לָשֶׁם כָּבַר עֲבָרוּ אֶת פִּי ה', וּלְכָךְ אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה (בַּפְּסוֹק הַבֵּא) 'לָמָּה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת פִּי ה', וְלֹא נֶאֱמַר 'לָמָּה אַתֶּם אוֹמְרִים לְעַבְדִּי... (לִשְׁד'):

הֲנֵנוּ וַעֲלִינוּ אֶל הַמָּקוֹם. לְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל:

אֲשֶׁר אָמַר ה'. הָרִי זֶה מִקְרָא קָצֵר וּבְאִילוֹ נֶאֱמַר: 'אֲשֶׁר אָמַר ה' לְתַתָּה לָנוּ' – שֶׁם נַעֲלָה: כִּי חָטֵאנוּ. עַל אֲשֶׁר אָמַרְנוּ 'הֲלֹא טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרֵימָה' (לְעִיל פְּסוֹק א) וְעַתָּה הֲנֵנוּ מְבַקְשִׁים לְתַקֵּן אֶת חֲטֵאֵינוּ, וְנַעֲלָה אֶל הָאֶרֶץ (בֵּא"ר): תוֹרָה מֵא

(מה) וַיֵּרֶד הָעַמְלָקִי וְהַפְנִעִי הַיֵּשֶׁב בְּהַר הַהוּא וַיִּכּוּם וַיִּכְתּוּם עַד-הַחֲרָמָה:

מה ונחת עמלקה ופנענה דיתב בטורא
ההוא ומחנן וטרדנן עד חרמה:

נש"י ויכתום • כמו (דברים ט): "ואפת אתו טחון" – מפה אחר מפה. עד-החרמה • שם המקום נקרא על שם המאנרע.

טו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל-אֶרֶץ מוֹשְׁבֵתֵיכֶם אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם:

ב מלל עם בני ישראל ותימר להון ארי
תעלון לארע מושבתיכון די אנא יהב לכון:

נש"י • פי תבאו • בשור להם שיפנסו לארץ.

(ג) וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה לַיהוָה עֹלָה אוֹזֶבֶת לִפְלֹא־נֶדֶר אוֹ בְּנִדְבָה אוֹ בְּמַעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה מִן-הַבֶּקָר אוֹ מִן-הַצֹּאן:

ג ומעדין קרבנא קדם יי עלתא או נסת
קודשית לאפרשא נדרא או בנדבתא או
במועדיכון למעבד לאתקבלא ברעוא קדם
יי מן תורי או מן צנא:

נש"י וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה • אין זה צווי, אלא: כשתבואו שם ותעלה על לבבכם לעשות אשה לה'. לִפְלֹא־נֶדֶר או בְּנִדְבָה • או שתעשו האשה בשביל חובת מועדיכם, שחיבתי אתכם לעשות במועד. רִיחַ נִיחֹחַ • שיהיה נחת רוח לפני.

(ד) וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קֶרְבָּנוֹ לַיהוָה מִנְחָה סֹלֶת עֶשְׂרוֹן בָּלוּל בַּרְבֵּעִית הַהִין שֶׁמֶן:

ד ויקרב המקרב קרבנה קדם יי מנחתא
סלתא עשרונא דפילא ברבעות הינא
משחא:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מנחה ונסף, כאמור בפ'ש (מנח"י):
רִיחַ נִיחֹחַ. פירושו: 'ריח טוב'. ונאמר בן
בדרך משל, שהקרבן הוא כדי לעשות
נחת רוח לפני (מצודת דחקאל טו, יט):
לִפְלֹא נֶדֶר או בְּנִדְבָה או בְּמַעֲדֵיכֶם
וּגו'. כלומר: בין שתעשו את האשה
לשם נדבה או שתעשו האשה
בשביל חובת מועדיכם, שחיבתי
אתכם לעשות במועד (להלן פרקים כח"כט)
– בכולם תביאו עמהם סולת למנחה
ויין לנסך (להבדיל בין נדר לנדבה,
שהנדר הוא חיוב על האדם שאמר
'הרי עלי קרבן'. ולפיכך, אם נאבד
הקרבן לאחר שהפרישו והקדישו,
חייב להביא קרבן אחר לחובת נדרו.
ואילו הנדבה היא שמפריש בהמה
ואומר: 'הרי זו קרבן' ואם נאבדה אינו
צריך להביא אחרת במקומה, כי
האדם עצמו לא התחייב כלום]

(משכ"ל): תורה ד

עד החרמה. כך שם המקום ההוא
אשר עד שם רדפו אותם האויבים
והכום, ומאז נקרא בן על שם
המאנרע. שכן, לשון 'חרם' פירושו
הריגה [כמו (דברים ג) 'ונתנם ה' אלהיך
לפניך ויהייתם, החרם תחרים אתם']
(חזקוני): תורה א
טו (ב) כִּי תִבְאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֵתֵיכֶם.
כאן בישר להם והבטיחם שיפנסו
לארץ בסוף ארבעים שנה, ושלל
יארע להם עוד דבר תקלה שבעבורה
תדחה שוב בניסתם לארץ עד לדור
הבא אחריהם (דע"י): תורה ג
ג) וַעֲשִׂיתֶם אִשָּׁה. אין זה לשון ציווי
שהיה פירושו: 'כאשר תבואו אל
הארץ תעשו אשה לה', שהרי הכתוב
מדבר כאן גם בקרבנות נדבה
(במפורש להלן). אלא כך הוא אומר:
כִּי תִבְאוּ שָׁם, ותעלה על לבבכם
לעשות אשה לה', תביאו עם הקרבן

והמבצר יהיו חרבים וישמשו כמערות
למדורי בעלי חיים]. ומדרש תנחומא
מפרשו לתיבת 'ויעפלו' לשון 'אופל'
[בחילוף האותיות ע"ן ואל"ף].
שפירושו חושך ואפילה, והוא ביטוי
בדרך משל שהם הלכו חשכים, בדרך
חשוכה ללא אור ה', כי הליכתם הייתה
שלא ברשות [כלשון הכתוב (ישעיה ג, י)
'אשר הלך חשכים ואין גגה לו' ראה שם
ברד"ק] (שע"י): תורה מה
(מה) וַיִּכְתּוּם. נאמר כאן לשון כפול:
'ויכום ויכתום' הראשון הוא לשון
הקאה סתם, והשני הוא לשון כתיחה
וכתישה, כמו 'ואפות אותו טחון'
היטב עד אשר דק לעפר... (דברים ט, כא)
[את עגל הזהב אשר עשו ישראל,
לקח משה וכתש אותו עד שהיה לעפר
טחון ופזרו על פני המים]. ואף כאן
הכו אותם מפה אחר מפה כמי
שכותש דבר במכתשת (דב"ט, כא"י):

כ"י"א וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב • תִּקְרִיבוּ נִסְכִּים וּמִנְחָה לְכָל בְּהֵמָה. הַמִּנְחָה כָּלִיל וְהַשֶּׁמֶן נִבְלָל בַּתּוֹכָהּ וְהַזֵּיִן לִסְפָּלִים, כִּמוֹ שֶׁשְּׁנֵינֵינוּ בַּמִּסְכֶּת סָפָה (סוכה מח) •

(ה) וַיֵּין לַנֶּסֶךְ רִבְעִית הָהֵין תַּעֲשֶׂה עַל־הָעֹלָה אוֹ לִזְבַּח לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד:

כ"י"א לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד • עַל כָּל הָאֹמֹר לַמַּעֲלָה הוּא מוֹסֵב: עַל הַמִּנְחָה וְעַל הַשֶּׁמֶן וְעַל הַזֵּיִן.

(ו) אוֹ לְאִילֵי תַעֲשֶׂה מִנְחָה סֵלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלִשִׁית הָהֵין:

כ"י"א אוֹ לְאִיל • וְאֵם אֵיל הוּא. (מנחות צא) וְרַבּוּתֵינוּ דָּרְשׁוּ: "או" לְרַבּוּת אֶת הַפֶּלֶגֶס לְנִסְכֵי אֵיל (חולין כג) •

(ז) וַיֵּין לַנֶּסֶךְ שְׁלִשִׁית הָהֵין תִּקְרִיב רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: וְיִחְמָרָא לְנִסְכָּא תַלְתּוֹת הֵינָא תִקְרַב לְאַתְקַבְּלָא כַרְעֵנָא קָדָם יי:

♦ יום חמישי י"ד סיון ♦

(ח) וְכִי־תַעֲשֶׂה בֶן־בָּקָר עֹלָה אוֹ־זֶבַח לַפֶּלֶא־גֹדֶר אוֹ־שְׁלָמִים לַיהוָה:

ח וְאִרִי תַעֲבַד בַּר תּוֹרִי עֲלֵתָא אוֹ נִכְסַת קוּדְשִׁיא לְפָרְשָׁא נִדְרָא אוֹ נִכְסַת קוּדְשִׁיא קָדָם יי:

(ט) וְהִקְרִיב עַל־בֶּן־הַבָּקָר מִנְחָה סֵלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים בְּלוּל בַּשֶּׁמֶן חֲצִי הָהֵין:

ט וְיִקְרַב עַל בַּר תּוֹרִי מִנְחָתָא סֵלֶתָא תַלְתָּא עֶשְׂרֹנִין דְּפִילָא כַּמְשַׁח פְּלַגוֹת הֵינָא:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הַמְשַׁמְשִׁים בְּלִשׁוֹן 'אִם'. כְּגוֹן (שמות כא, לו) 'אוֹ אוֹ נִדְעָה כִּי שׁוֹר נִגָּח הוּא', שִׁפְרוּשׁוֹ: 'אִם נִדְעָה' (רש"י לעיל ה, לו). וְרַבּוּתֵינוּ דָּרְשׁוּ מִכָּה שְׁשִׁינָה הַכְּתוּב וְנָקַט 'או' בַּמִּקּוֹם 'אִם', שֶׁהוּא בָּא לְרַבּוּת אֶת הַפֶּלֶגֶס (הַבִּינּוֹנִי בֵּין הַכֶּבֶשׂ וְהָאֵיל), שֶׁנִּסְכּוֹ שְׁנֵים לְנִסְכֵי אֵיל (מנחות צא) [כָּל שְׁנֵים עֶשֶׂר חֲדָשִׁים שְׁלָמִים מִזְמֵן לִידֵת הַכֶּבֶשׂ עֲדִיִין שְׁמוֹ 'כֶּבֶשׂ', וּמִשְׁנִשְׁלָמוֹ לוֹ שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר חֲדָשִׁים שְׁלָמִים, הוּא נִקְרָא מַעֲתָה 'אֵיל'. וְאֵילוֹ בַּמֶּשֶׁךְ חוֹדֵשׁ הַשְּׁלִישָׁה עֶשֶׂר הָרִי הוּא בִּינּוֹנִי הַמְמוּצָע בֵּין שְׁנֵיהֶם וְקָרוֹי 'פֶּלֶגֶס' (וְהוּא פֶּסוּל לְקַרְבָּנוֹת חֹבֶה שֶׁבָּהֶם נֶאֱמָר 'כֶּבֶשׂ' אוֹ 'אֵיל'). וְהוֹצֵרָה הַכְּתוּב לְלִמְדֵנוּ מֵה דִּין נִסְכּוֹ כִּשְׁהוּא בָּא בִּנְדָבָה, לָכֵן נֶאֱמָר 'אוֹ לְאֵיל' לְרַמּוֹז: 'לְפֶלֶגֶס אוֹ לְאֵיל' (הוֹכְרֵן): תורה ז

(דף מח) (מפרשים): תורה ז
(ה) לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד. כְּלוֹמַר, כָּהֵן הוּא שִׁיעוֹר הַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ הַנִּקְבָּע לְקָרְבָן שֶׁל כֶּבֶשׂ [וְאֵילוֹ לְאֵיל וּלְפָר שִׁיעוֹרִים אֲחֵרִים כְּדִלְהֵלן]. וְסִיּוּם הַפֶּסוּק 'לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד' אֵינוֹ מוֹסֵב רַק עַל שִׁיעוֹר הַזֵּיִן הַנִּזְכָּר בַּפֶּסוּק זֶה, כִּי גַם עַל כָּל הָאֹמֹר לַמַּעֲלָה הוּא מוֹסֵב: עַל הַמִּנְחָה שִׁיעוֹרָהּ עֶשְׂרֹן סוּלָת, וְעַל הַשֶּׁמֶן וְעַל הַזֵּיִן שִׁיעוֹרָם רִבְעִית הָהֵין [שְׁכּוּלָם מִשְׁתַּנִּים בְּשִׁיעוֹרֵיהֶם לְאֵיל וּלְפָר] (גו"א): תורה ו
(ו) אוֹ לְאֵיל. לִשׁוֹן 'או' הָאֹמֹר כֵּאֵן פִּירוּשׁוֹ כִּמוֹ 'אִם'. וְכָהֵן אֹמֵר הַכְּתוּב: וְאִם אֵיל הוּא, יִהְיֶה שִׁיעוֹרוֹ שְׁנֹנָה, כִּי שִׁמְפָּרֵשׁ וְהוֹלֵף. אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ כֵּאֵן תִּיבַת 'או' כַּמְשַׁמְעוֹ הַרְגִּיל, שֶׁאִם כֵּן יִהְיֶה פִירוּשׁוֹ שֶׁהַכֶּבֶשׂ אוֹ הָאֵיל דִּינָם שְׁנֹה [וְהִרְבָּה 'או' יֵשׁ בַּמִּקְרָא

(ד) וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב... מִנְחָה סֵלֶת... בְּרִבְעִית הָהֵין שֶׁמֶן וַיֵּין לַנֶּסֶךְ וְגו'. וְהוּא הַתַּחֲלֵת הַצִּיּוּרִי, שֶׁכָּל בְּהֵמוֹת בָּקָר וְצֹאֵן אֲשֶׁר תָּבִיאוּ לְקָרְבָן תִּקְרִיבוּ עִמָּהֶם נִסְכִּים וּמִנְחָה לְכָל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה, כִּי שִׁיעוֹרָם הַמְפּוֹרֵשׁ לְהֵלֵן בַּפֶּרֶשׁ. וְכִיצַד נִקְרְבִים הַמִּנְחָה וְהַנִּסְכִּים? הַמִּנְחָה נִקְטָרַת בְּלוּל עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְכֵן הַשֶּׁמֶן שֶׁהוּא נִבְלָל בַּתּוֹכָהּ, וְאֵילוֹ הַזֵּיִן, הֵיוּ יוֹצְקִים לִסְפָּל אֶחָד מִן הַסְּפָלִים (כָּלִים כַּעֲזֵין כּוֹסוֹת) שֶׁהֵיוּ קְבוּעִים עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, אֶחָד מִיּוֹצֵר לְמִים [לְנִיסוּף מִים בְּחֹג הַסּוּכוֹת] וְאֶחָד לְזֵיִן, וְלִכְל סֶפֶל הָיָה כְּמִין חוּטֵם וְכו' נִקְבַּ דֵּק, וְהַכֵּהן הָיָה מַעֲרָה (=שׁוֹפָר) בְּפִי הַסֶּפֶל וְהֵינָן הָיָה מְקַלָּח וְיוֹרֵד דֶּרֶךְ הַחוּטֵם עַל גֵּב הַמִּזְבֵּחַ, וּבַמִּזְבֵּחַ הָיָה נִקְבַּ שְׁבוּ יוֹרֵדִים הַנִּסְכִּים לַעֲדוּקָה הַיְסוּדוֹת אֲשֶׁר תַּחַת הַמִּזְבֵּחַ, כִּמוֹ שֶׁשְּׁנֵינֵינוּ בַּמִּסְכֶּת סוֹפָה

(י) וַיֵּין תִּקְרִיב לַגֶּסֶד חֲצִי הַחֵין אִשָּׁה רִיח־נִיחַח יִחְמָרָא תִּקְרִיב לַגֶּסֶד פְּלָגוּת הֵינָא קִרְפִּין דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְוָא קִדָּם יִי: לִיהוּחַ:

רש"י: אִשָּׁה רִיחַ • אינו מוסב אלא על המנחה והשמן, אבל היין אינו אשה, שאינו נתן על האש.

(יא) כִּכָּה יַעֲשֶׂה לַשּׁוֹר הָאֶחָד אוֹ לְאִיל הָאֶחָד יֵאָדְרִין יַתְעַבֵּד לְתוֹרָא חַד אוֹ לְדִכְרָא חַד אוֹ לְאִילָּה בְּכַבְשִׁים אוֹ בְּעוּזִים: לֵאמֹר בְּאִמְרָא אוֹ בְּעוּזָא:

רש"י: אוֹ לַשֶּׁה וְגו' • בין שהוא בכבשים, בין שהוא בעזים. כָּבֶשׂ וְשֶׁה קְרוּיִם בְּתוֹף שְׁנַתָּם. אִיל • בֵּן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד.

(יב) בְּמִסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כִכָּה תַעֲשׂוּ לְאֶחָד יֵב כְּמִנְיָן דִּי תַעֲבִדוּן כְּדִין תַּעֲבִדוּן לְחַד כְּמִנְיָהוּן: בְּמִסְפָּרָם:

רש"י: בְּמִסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ • כְּמִסְפָּר הַבְּהֵמוֹת אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַקִּרְבָּן, כִּכָּה תַעֲשׂוּ נִסְכִּים לְכָל אֶחָד מֵהֶם. בְּמִסְפָּרָם • כְּמִסְפָּר שֶׁל בְּהֵמוֹת – מִסְפָּרָם שֶׁל נִסְכִּים.

(יג) כִּלְהֵאזֹרַח יַעֲשֶׂה כִכָּה אֶת־אִלָּה לְהִקְרִיב אִשָּׁה רִיח־נִיחַח לִיהוּחַ: יֵג כֹּל יִצְיָבָא יַעֲבִד כְּדִין יֵת אֵלִין לְקִרְבָּא קִרְפִּין דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְוָא קִדָּם יִי:

(יד) וְכִי־יִגוֹר אֶתְכֶם גֹּר אוֹ אֲשֶׁר־בְּתוֹכְכֶם לְדִרְתִּיכֶם וַעֲשֶׂה אִשָּׁה רִיח־נִיחַח לִיהוּחַ בְּאִשֶּׁר תַּעֲשׂוּ בֵּן יַעֲשֶׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ שלח תשמ"א)

וְכִי יִגוֹר אֶתְכֶם גֹּר . . וְלֹגַר הָגֹר אֶתְכֶם (טו, יד-טז) בְּכָל פְּסוּק 'ש' חֲדוּשׁ. וְכִי יִגוֹר - בְּכָרְשֶׁת נִסְכִּים "בְּשׁוֹר לָהֶם שִׁינְסוּ לְאֶרֶץ", כִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִצְטַעְרוּ מִכֶּף שְׁנָאֵמֶר לָהֶם לְאַחֵר חֲטָא הַמִּרְגָּלִים שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ לְאֶרֶץ; וּמִפְּנֵי שֶׁצַּעַר זֶה הָיָה גַם לַגֹּרִים שֶׁהָיוּ בְּשַׁעַת חֲטָא זֶה, חָל הַצּוּרִי גַם עַל גֹּר. הַקֶּהֱל - לֹא רַק בְּנִסְכִּים, אֲלָא אֵף בְּכָל הַמִּצְוֹת. חֲקֵת עוֹלָם - גַּם בְּמִצְוֹת שֶׁנִּצְטַווּ לְדוֹרוֹת. תוֹרָה אַחַת - לֹא רַק בְּחֻקִּים, אֲלָא גַם בְּעִדּוֹת וּבְמִשְׁפָּטִים.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

בגדלותו בשהוא כבר קרוי 'שעיר' או 'תיש', שיעורו בכבש בתוך שנתו (רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פ"ב הלכה ו') (גרא): תורה יב

(יב) בְּמִסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כִכָּה תַעֲשׂוּ: הָרִי זֶה מִקְרָא קָצֵר שֶׁלֹּא הוֹכִיר כָּאֵן 'בְּהֵמוֹת' וּמִנְחָה וְנִסְכִּים. וְכֶף 'ש' לְפָרָשׁ: כְּמִסְפָּר הַבְּהֵמוֹת אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַקִּרְבָּן, כִּכָּה תַעֲשׂוּ מִנְחַת נִסְכִּים לְכָל אֶחָד מֵהֶם. בְּמִסְפָּרָם שֶׁל בְּהֵמוֹת כֶּף יִהְיֶה מִסְפָּרָם שֶׁל הַמִּנְחָה וְהַנִּסְכִּים, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר (גרא): תורה יג

לְכָלֹל כָּאֵן אֶת שְׁנֵיהֶם קִרְבָּא 'ש'ה. וְשְׁנֵי הַשְּׁמוֹת הֵלְלוּ 'כְּבֶשֶׂת' וְ'שֶׁה' מִן הַכְּבָשִׁים וְהַעֲזִים קְרוּיִם בֵּן רַק בְּשֵׁהֶם בְּתוֹף שְׁנַתָּם [שְׁנִים עָשָׂר חֳדָשִׁים שְׁלָמִים מִזְמָן לִידָתָם], וְאִילוּ שֵׁם 'אִיל' הוּא מִשְׁנַעֲשֶׂה הַכְּבֶשֶׂת בֵּן שְׁלֹשָׁה־עָשָׂר חֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד, וּבְחֹדֶשׁ שְׁבִינִיָּהֶם הִרְיָהּ 'פִּלְגָס', כְּמִבּוֹאֵר לְמַעֲלָה (בפסוק ו) [ואולם רק בְּמִין כְּבֶשֶׂת חִזְקָה הַכְּתוּב בְּשִׁיעוּרֵי מִנְחַת נִסְכָּיו בֵּין הַקָּטָן הַקָּרוֹי כְּבֶשֶׂת לְבִין הַגָּדוֹל הַקָּרוֹי אִיל, אֲבָל בְּמִין עוֹ אֵין הַבְּדִל בֵּין קָטָן לְגָדוֹל, כִּי גַם

(י) אִשָּׁה רִיחַ. הִלְשׁוֹן 'אִשָּׁה' אֵינוֹ מוּסָב אֲלָא עַל הַמִּנְחָה וְהַשָּׁמֶן בְּלִבָּהּ, עַל שֵׁם שֶׁהֵם נִתְּנִים עַל הָאֵשׁ, אֲבָל הֵינָן אֵינוֹ 'אִשָּׁה', שְׁאֵינוֹ נִתָּן עַל הָאֵשׁ אֲלָא לְתוֹף הַסְּפָלִים, וּכְמִבּוֹאֵר לְעִיל (פסוק ד, ד"ה וְהִקְרִיב): תורה יא (יא) אוֹ לַשֶּׁה וְגו'. כְּלֹמֶר: בֵּין שֶׁהִשָּׁה הוּא בְּמִין הַכְּבָשִׁים בֵּין שֶׁהוּא בְּמִין הַעֲזִים. לְפִי שֶׁהִלְשׁוֹן 'שֶׁה' כּוֹלֵל בְּמִשְׁמַעוֹ הֵן כְּבֶשֶׂת וְהֵן עֹז בְּשֵׁהֶם קִטְנִים, וּמִשּׁוֹם שֶׁעַד כָּאֵן עֲדִינִן לֹא הוֹכִיר הַכְּתוּב אֶת מִין הַעֲזִים כִּי אִם אֶת הַכְּבָשִׁים, לְפִיכֶךָ בְּשֶׁהוּא בָּא

(טו) הַקֹּהֵל חָקָה אֶחָת לָכֶם וְלִגְרֵי הַגֵּר חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כַּכֶּם בְּגֵר יִהְיֶה לִפְנֵי יְהוָה:

רש"י: כַּכֶּם בְּגֵר • כְּמוֹתְכֶם בֶּן גֵּר. וְכֵן דֶּרֶךְ לְשׁוֹן עֲבָרִית (בראשית יג): "בְּגֵן-ה' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם". (מ"א. כב): "כְּמוֹנֵי כְּמוֹךְ פְּעָמֵי פְעָמְךְ".

(טז) תֹּרָה אֶחָת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלִגְרֵי הַגֵּר אִתְּכֶם: פ

טז אורייתא חדא ודינא חד יהי לבון וליגיורא דיתגזיר עמכון:

♦ יום שישי ט"ו סיון ♦

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יז ומליל יי עם משה למימר:

(יח) דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה:

יח מלל עם בני ישראל ותימר להון כמעלכון לארעא די אנא מעל יתכון לתמן:

רש"י: בְּבֹאֲכֶם אֶל-הָאָרֶץ • מִשְׁנֵה "בִּיאָה" זו מִכָּל בִּיאֹת שְׁבִתוֹרָה, שֶׁבִּכְלָן נֶאֱמַר: "כִּי-תִבְאוּ", לִפְיֶךָ פֶּלֶן לְמִדּוֹת זו מְזוּ, וְכִיּוֹן שֶׁפֶּרֶט לָךְ הַכְּתוּב בְּאַחַת מֵהֶן, שְׂאִינָה אֵלָּא לְאַחַר יִרְשָׁה וְיִשִּׁיבָה, אִף פֶּלֶן בֶּן. אָבֵל זו נֶאֱמַר בָּהּ: "בְּבֹאֲכֶם", מִשְׁנִכְנְסוּ בָּהּ וְאָכְלוּ מִלֶּחְמָה, נִתְחַיְבוּ בְּחֻלָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 149)

שְׂבִיכְלָן נֶאֱמַר כִּי תִבְאוּ, כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ (רש"י טו, יח) בְּסִפְרֵי נֶאֱמַר "שֶׁבִכְלָן בִּיאֹת שְׁבִתוֹרָה הוּא אוֹמֵר וְהָיָה כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ כו". וּמִשְׁמַע, לְכַאוֹרָה, שָׁגם "וְהָיָה" אֵין פְּרוּשׁוֹ מִיָּד. וְהוּא דְּלֹא בְּסִפְרֵי פֶּרֶשֶׁת רֹאה: "אֵין וְהָיָה אֵלָּא מִיָּד". וְלִהְיֶיר, שְׂרַש"י הַשְּׂמִיט תִּבֵּת "וְהָיָה".

(יט) וְהָיָה בְּאִכְלֹכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תִּרְיֻמוֹ תְּרוּמָה לַיהוָה:

יט ויהי כמיכלכון מלחמא דארעא תפרשון אפרשותא קדם יי:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הַכְּתוּב בְּמִצְוָה אֶחָת מֵהֵן שְׂאִינָה נוֹהֶגֶת תִּיכָף בְּבּוֹאֲכֶם לְאֶרֶץ אֵלָּא לְאַחַר יְרוּשָׁה וְיִשִּׁיבָה [היא מִצְוֹת מִיּוֹנֵי מֶלֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (דברים יז, יד) 'כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ... וִירְשָׁתָהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ...'] – לִימֵד בְּזֶה הַכְּתוּב שֶׁהֵיא נּוֹהֶגֶת רַק לְאַחַר אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה שֶׁל כִּיבוּשׁ הָאָרֶץ וְחֻלּוּקָה לְשִׁבְטִים] אִף פּוֹלֵן בֶּן; אָבֵל מִצְוָה זוֹ שֶׁל הַפֶּרֶשֶׁת חֻלָּה נֶאֱמַר בָּהּ 'בְּבֹאֲכֶם', וְלִפִּי שֶׁנֶּקֶט בָּהּ הַכְּתוּב לְשׁוֹן שׁוֹנָה מִשְׁאֵר הַמִּצְוֹת הַתְּלוּיֹת בְּבִיאַת הָאָרֶץ, עַל כֵּן אֵינָה נִלְמָדֶת מִהֵן, וְאֵינָה תְּלוּיָה בִּירוּשָׁה וְיִשִּׁיבָה, אֵלָּא תִיכָף מִשְׁנִכְנְסוּ בָּהּ וְאָכְלוּ מִלֶּחְמָה, נִתְחַיְבוּ בְּחֻלָּה (ספרי רע"ב): תורה יט

מִצְרַיִם. וְכֵן: 'כְּמוֹנֵי כְּמוֹךְ, פְּעָמֵי כְּעִמְךָ' (מלכים"א כב, ד) [דְּבָרֵי יְהוֹשֻׁפֶּט מֶלֶךְ יְהוּדָה שֶׁנִּתְרַצָּה לְבִקְשַׁת אַחֲאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְהַצְטַרֵּף עִמּוֹ יַחַד לְמִלְחָמָה בְּנֶגֶד אֲרָם], שֶׁהֵיָה לוֹ לֹמֵר: 'אֲנִי כְּמוֹךְ, וְעָמִי כְּעִמְךָ' (עפ"י גירסת כת"י ודפוס רומני): תורה טז
(יח) בְּבֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ. פֶּתַח הַכְּתוּב אֶת מִצְוֹת הַפֶּרֶשֶׁת חֻלָּה הָאֲמֹרָה כָּאֵן, בְּלִשׁוֹן 'בְּבֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ', לְלַמֵּד שֶׁלֹּא נִתְחַיְבוּ בְּמִצְוָה זוֹ עַד בּוֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ. וְאֲמָנָם, מִשְׁנֵה לְשׁוֹן 'בִּיאָה' זוֹ מִכָּל לְשׁוֹנוֹת שֶׁל 'בִּיאֹת' אֶל הָאָרֶץ הָאֲמֹרוֹת בְּשִׁאֵר מִצְוֹת שְׁבִתוֹרָה – שְׂבִיכְלָן נֶאֱמַר 'כִּי תִבְאוּ' או 'כִּי תִבְאוּ', לִפְיֶכָּה פּוֹלֵן לְמִדּוֹת זוֹ מְזוּ לְהִשׁוֹת אוֹתָן בְּדִיּוֹן, מֵאַחַר שֶׁהֵן שׁוֹת בְּלִשׁוֹן. וְכִיּוֹן שֶׁפֶּרֶט לָךְ

(טו) כַּכֶּם בְּגֵר. כְּמוֹתְכֶם בֶּן גֵּר. שָׁגם הִגֵּר בְּהִבְיָאוֹ קֶרֶן יִהְיֶה דִּינוֹ כַּכֶּם לְעִנְיַן מִנְּחַת נִסְכִּים. וּמֵבֵאוֹ רִש"י דְּקִדּוּק הַלְשׁוֹן: וּמֵאַחַר שֶׁבֵּא הַכְּתוּב לְהִשׁוֹת אֶת הִגֵּר לְיִשְׂרָאֵל שִׁיְהִיָּה כְּמוֹהוּ, וְלֹא אֶת הַיִּשְׂרָאֵל לְגֵר, לֹא הֵיָה לוֹ לְהוֹסִיף אוֹת כ"ף בְּתִיבַת גֵּר כִּי אִם בְּתִיבַת 'כַּכֶּם' [בְּגוֹן: 'כַּכֶּם בֶּן הִגֵּר' או 'הִגֵּר יִהְיֶה כַּכֶּם']. וְלָמָּה כָּתַב אוֹת כ"ף בְּשִׁמְיֵי הַתִּיבּוֹת, אֵלָּא כִּי כֵן דֶּרֶךְ לְשׁוֹן עֲבָרִית, שֶׁכְּאִשְׁרֵי הוּא מִשְׁנֵה שְׁנֵי דְּבָרִים זֶה לָזֶה, פְּעָמִים שִׁמְטִיל אוֹת כ"ף בְּשִׁנְיָהֶם, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ דּוֹגְמָתוֹ: 'יִירָא אֶת כָּל כֹּהֵן הַיִּרְדֵּן כִּי כָלָה מִשְׁקָה לִפְנֵי שַׁחַת ה' אֶת סֹדֶם וְאֶת עִמְרָה בְּגֵן ה' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם' (בראשית יג), שֶׁהֵיָה דִּי לֹמֵר 'גֵּן ה' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם', וְהוֹסִיף כ"ף בְּשִׁנְיָהֶם: 'בְּגֵן ה' בְּאֶרֶץ

(ב) ראשית ערסתיכם חלה תרימו תרומה בתרומת
כריש אצותכון חלמא תפרשון אפרשותא
כמא די מפרשין מן אדרא בן תפרשון
יתא:

ה"י ראשית ערסתיכם • כשתלושו כדי עריסותיכם שאתם רגילין ללוש במדבר, וכמה היא? (שמות טז):
"וימדו בעמר", "עמר לגלגלת" (ושעורו ארבעים ושלש ביצים וחמש ביצה) תרימו מראשיתה, כלומר,
קדם שתאכלו ממנה, ראשית תלקח חלה אחת תרומה לשם ה'. חלה • טורטי"ל בלע"ז. בתרומת גרן •
שלא נאמר בה שעור, ולא בתרומת מעשר, שנאמר בה שעור. אבל חכמים נתנו שעור לבעל הבית –
אחד מעשרים וארבעה, ולנחתום – אחד מארבעים ושמונה.

(כא) מראשית ערסתיכם תתנו ליהוה תרומה
לדתיכם: ס
כא מריש אצותכון תתנו קדם יי אפרשותא
לדריכון:

ה"י מראשית ערסתיכם • (ספרי) למה נאמר? לפי שנאמר: "ראשית ערסתיכם" – שומע אני ראשונה
שבפסוק, תלמוד לומר: "מראשית" – מקצתה ולא כלה. תתנו לה' תרומה • (ספרי) לפי שלא שמענו שעור
לחלה, נאמר "תתנו", שיהא בה כדי נתינה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חי"ח עמ' 183 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

לה' הארץ ומלואה

מראשית ערסתיכם תתנו ליהוה תרומה (טו, כא)

למה נסמכה פרשת חלה לפרשת ע"ז, לומר לה, שכל המקום מצות חלה כאלו בטל ע"ז (ויקרא רבה פט"ו, ו)

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(כא) מראשית עריסותיכם. לשון
נאמר כאן שוב מראשית עריסותיכם
הלא כבר נאמר בן בפסוק הקודם?
אלא לפי ששם נאמר (בפסוק ב)
'ראשית' עריסותיכם [ולא
'מראשית'], ומתוך כך שומע אני
שמשמעותו: ראשונה שבפסוק –
עיסה ראשונה של קציר תבואת כל
שנה ושנה היא אשר תנתן בולה אל
הכהן, ובכך נפטרו כל שאר העיסות
שלא חריה – תלמוד לומר כאן
'מראשית' ערסותיכם, הרי שמפריש
מקצתה ולא כולה, ומקצת העיסה
המופרשת ממנה היא הפוסטרת את
בולה, ולפיכך יש להפריש מכל עיסה
ועיסה (ספרי):

תתנו לה' תרומה. הוסיף הכתוב לשון
זה, לפי שעד כאן לא שמענו שיש
מצוה ליתן שיעור לחלה, לכך נאמר
'תתנו' – שיהא בה כדי נתינה (נתינה
חשובה). ומכאן סמכו חכמים לתמן
שיעור קצוב להפרישת חלה, וכמבואר
למעלה (בפסוק ב, ד"ה בתרומת גרן) (ספרי) (ג"א,
וראה שר"ת נודע ביהודה מהדורת יו"ד סימן
רא; תורה כב

חלה. טורטי"ל בלע"ז [=לחם עגול
ונאה]. ובכך רמז הכתוב שתתנה
בהפרישת החלה כדי נתינה חשובה
(ראה סידור רש"י סימן שעור):

בתרומת גרן. דין 'חלה' הוא כדין
'תרומה גדולה' המופרשת מגורן
התבואה ונתינת לכהן, שלא נאמר
בה שיעור, כי מן התורה רשאי אדם
להפריש אפילו חיסה אחת לפטור את
כל הגורן [גרן] = מקום אסיפת
התבואה בצד השדה לאחר הקצירה,
ולא בתרומת מעשר שהלוי נותן
לכהן חלק ממעשרו שקיבל מהישאר
שנאמר בה שיעור (להלן יח, כו)
'והרמתם ממנו תרומת ה' מעשר מן
המעשר'. והגם שהתורה לא נתנה
שיעור לחלה, אבל חכמים נתנו בה
שיעור והוא תלוי בבעל העיסה:
לבעל הבית שאופה רק לצורך ביתו
ועיסתו מעוטה, השיעור הוא אחד
מעשרים וארבעה, שבפחות מכהן אין
בו כדי נתינה ראויה, ולנחתום
(=אופה לחם למכירה) שעיסתו
מרוכה, שיעורה אחד מארבעים
ושמונה (להלן פ"ב מ"ז) (רע"ב; תורה כא

(ב) ראשית עריסותיכם. לשון
'עריסה' פירושו: 'עסה' – תערובת של
קמח ומים הנילושים יחד. ולא נאמר
כאן 'מראשית כל עריסה' [כדרך
שנאמר (דברים כו, ב) 'ולקחת מראשית כל
פרי האדמה'] אלא 'עריסותיכם', כדי
ללמד על שיעור העיסה החייבת
בחלה: כשתלושו כדי עיסתכם (ס"א:
עריסותיכם) שאתם רגילין ללוש
במדבר, כלומר כשיעור מנת האוכל
שאתם לוקטים במדבר, והוא המן
אשר היה להם במקום לחם – וכמה
היא מדה? – כבר פירשה הכתוב
בפרשת המן: 'וימדו בעומר' (שמות טז,
יח), 'עומר לגלגלת' (שם פסוק טז)
(ושעורו מ"ג ביצים וחומש ביצה).
ולפי מדה זו נקבע שיעור העיסה
החייבת בהפרישת חלה. ולשון
'ראשית' האמור כאן פירושו שתרימו
אותה מראשיתה, כלומר, קודם
שתאכלו ממנה, ראשית דבר תלקח
ממנה חלה אחת אשר תרימו אותה
תרומה לשם ה' ולאחר מכן תהיו
מותירים באכילתה [החלה אינה
נשרפת על האש לה, אלא מופרשת
לשם ה' ונתינת לכהן] (והכוון, ב"ב:

אָמרו חַז"ל (שבת לא, א) "אָמוּנַת זֶה סֵדֶר זָרָעִים", וּפֶרֶשׁ בְּתוֹס' (ד"ה אמונת) "שְׁמָאִין בְּחֵי הָעוֹלָמִים וְזוֹרֵעַ". וְהַחֲדוּשׁ בְּזֶה הוּא, דְּהָרִי הַמְשַׁקֵּיעַ בַּעֲבוּדַת הַשָּׂדֶה, עָלּוּ לְחַשֵּׁב, שֶׁגִּדּוֹל הַתְּבוּאָה וְרוּחוֹ שֶׁמִּקְבֵּל מִעֲבוּדָה זֹה, הֵם תּוֹצְאָה מִגִּדּוֹל יִגְיעָתוֹ וְהַשְׁקָעָתוֹ בַּשָּׂדֶה, וְ"כָחִי וְעֵצִים יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה" ח"ו. אֲףִי יִשְׂרָאֵל הַזּוֹרֵעַ אֶת שָׂדֵהוּ יוֹדֵעַ, שֶׁגִּדּוֹל הַתְּבוּאָה וְאִיכוּתָהּ אֵינָם בָּאִים מִ"כָּחוֹ" שֶׁל הָאָדָם ח"ו, כִּי "כֹּא הַקֶּב"ה הוּא הַנּוֹתֵן לָךְ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל", וְ"בִרְכַּת ה' הִיא תַעֲשֶׂיךָ". וְלָכֵן זִרְעָתוֹ אֵינָה מִפְּנֵי שֶׁכָּלֵךְ הַשָּׂדֶה לְהִבְיֵא לוֹ פְּרֻנְסָתוֹ, כִּי "כֹּא שֶׁ"מִאֲמִין בְּחֵי הָעוֹלָמִים", שֶׁיִּבְיֵא לוֹ אֶת פְּרֻנְסָתוֹ ע"י הַזְרִיעָה. וְזֶהוּ תֵּכֵן מִצְוֹת חִלָּה, שֶׁהָאָדָם מִבִּין וּמִכִּיר שֶׁלֹּא מִיִּגְיעָתוֹ וְעֲבוּדָתוֹ עָשָׂה אֶת הַחֵיל הַזֶּה, כִּי "כֹּא הַקֶּב"ה לְבַדּוֹ הִבְיֵא לוֹ אֶת הַבִּרְכָּה, וְאִם הָרִי אֵין הַתְּבוּאָה וְהַעֲסָה שְׂיִיכִים לוֹ, אֲלֵא לְהַקֵּב"ה. וְלָכֵן הוּא נוֹתֵן אֶת "רֹאשִׁית עֲרִיסוֹתֶיכֶם" – "תְּרוּמָה לָהּ", כִּי בְּאֻמַּת שִׁכְתָּה הַעֲסָה לְהַקֵּב"ה. וְזֶהוּ "כָּל הַמִּקְדָּשׁ מִצְוֹת חִלָּה כָּאֵלוֹ בְּטָל ע"ז", כִּי בְּקִיּוֹם מִצְוֹת חִלָּה מֵרָאָה הָאָדָם שֶׁאֵין כֹּחַ וְשִׁלְטָה לְשׁוֹם דָּבָר מִבְּלַעֲדֵי ה', וְאִפִּי פְּרֻנְסָתוֹ אֵינָה מְגִיעָה מַעֲצָמָה ע"פ דְּרָכֵי הַטֵּבַע כִּי "כֹּא מוֹהֲקָב"ה לְבַדּוֹ.

(כב) וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה:

רש"י וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ • (ספרי) עֲבוּדַת כּוֹכָבִים הִיָּתָה בְּכָלֵל "כָּל הַמִּצְוֹת" שֶׁהַצְבּוֹר מְבִיאִין עֲלֵיהֶם פֶּה, וְהָרִי הַכְּתוּב מוֹצִיאָהּ בְּאֵן מִכְּלָלָן, לְדוֹן בְּפֶר לַעֲוֹלָה וְשַׁעֲרֵי לַחֲטָאִת. וְכִי תִשְׁגּוּ וְגו' • (שם) בַּעֲבוּדַת כּוֹכָבִים הַכְּתוּב מְדַבֵּר; אוֹ אֵינוֹ אֲלֵא בְּאַחַת מִכָּל הַמִּצְוֹת? תִּלְמוּד לֹמַר: "אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה" – מִצְוָה אַחַת שֶׁהִיא כָּלֵל הַמִּצְוֹת: מֵהָ עוֹבֵר עַל כָּל הַמִּצְוֹת, (כִּירוֹת ז) פּוֹרֵק עַל וּמִפֶּר בְּרִית וּמַגְלָה פָּנִים, אֲףִי מִצְוָה זֹה פּוֹרֵק בָּהּ עַל וּמִפֶּר בְּרִית וּמַגְלָה פָּנִים, וְאֵיזוֹ? זֹה עֲבוּדַת כּוֹכָבִים. אֲשֶׁר־דִּבֶּר ה' אֶל־מֹשֶׁה • (הוריות ח) "אֲנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ" – מִפִּי הַגְּבוּרָה שֶׁמַּעֲנִים (תהלים סב): "אַחַת דִּבֶּר אֱלֹהִים שְׁתִּים־זוֹ שֶׁמַּעֲתִי".

רש"י כפשוטו – מהדרות לשם

שׁוֹנִים נֶאֱמָרוּ בְּאֵן בְּזֶה אַחֵר זֶה: אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה... אֲשֶׁר צִוָּה בִּיד מֹשֶׁה. וְיֵשׁ הַבְּדֵל בְּמִשְׁמָעוֹ, שֶׁהַלְשׁוֹן דִּבֶּר ה' מִשְׁמַע שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ שׁוֹמְעִים אֶת דִּבְרוֹר הַקֶּב"ה בְּשִׁעָה שֶׁנֶּאֱמַר לְמֹשֶׁה, וְאֵילּוֹ הַלְשׁוֹן 'צִוָּה בִּיד'... מִשְׁמַעוֹ שֶׁלֹּא שָׁמְעוּ מִפִּיו, אֲלֵא הַצִּוּי נִמְסַר בִּיד מֹשֶׁה לְאָמְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל. וּמִכָּאֵן רָאִיָּה, שֶׁהַעֲבִירָה שֶׁנַּעֲשֶׂתָה בְּשִׁגָּה הַאֲמוּרָה בְּאֵן בְּפֶרָשָׁה, הִיא אֲכֵן עֲבוּדָה זָרָה [וְלֹא מִצְוָה אַחֶרֶת הַשְׁקוּלָה גַּם הִיא כְּכָל הַמִּצְוֹת כְּגוֹן שִׁבְתָּ אוֹ צִיצִית (רַאֲהוּ רִשִּׁי לַחֲלֹן פֶּסוּק מֵא)]. שִׁבְתָּ, שְׁתִּי הַדְּבָרוֹת הָרַאשׁוֹנוֹת הַמִּדְּבָרוֹת בְּעֵנִין עֲבוּדָה זָרָה – שֶׁהֵן 'אֲנֹכִי' וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ" – מִפִּי הַגְּבוּרָה שֶׁמַּעֲנִים, וּלְפִיכָּךְ נֶאֱמַר בְּאֵן 'אֲשֶׁר דִּבֶּר, אֲשֶׁר צִוָּה', כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר דִּבֶּר, תְּלִיּוֹת בָּהּ כָּל שֶׁאֵר הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה. וּמִנֵּין שְׁתִּי הַדְּבָרוֹת הָרַאשׁוֹנוֹת שֶׁמַּעֲנִים מִפִּי הַקֶּב"ה, כְּדִכְתִּיב (תהלים סב, יב) 'אַחַת דִּבֶּר אֱלֹהִים שְׁתִּים זֹו שֶׁמַּעֲתִי' – וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים כִּי הַדִּבֶּר רוֹמֵם עַל עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת אֲשֶׁר בְּתוֹחִלָּה נֶאֱמָרוּ בּוֹלֵן

שֶׁיִּשְׁגּוּ וְיַעֲבְרוּ עַל כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבְּתוֹרָה, שֶׁהָרִי לְהֵלֵן הוּא אוֹמֵר בְּלִשׁוֹן יְחִיד: 'אִם מַעֲיִנִי הַעֲדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגָּה' [וְלֹא: נַעֲשִׂי] הָרִי שֶׁעָבְרוּ עַל מִצְוָה אַחַת בְּלָבָד, וּבַעֲבוּדָה זָרָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וּמִנֵּין שֶׁכָּךְ פִּירוּשׁוֹ, אוֹ שֶׁמָּא אֵינוֹ כֵּן אֲלֵא בְּאַחַת מִכָּל שֶׁאֵר הַמִּצְוֹת? תִּלְמוּד לֹמַר 'אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה', וְלִמְדוֹ מִתּוֹךְ שְׁתִּי הַלְשׁוֹנוֹת הַלָּלוּ, שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּמִצְוָה אַחַת שֶׁהִיא עֵיקָרִית וְחֹשִׁיבָה כְּכָל הַמִּצְוֹת כּוֹלֵם – מֵהָ עוֹבֵר עַל כָּל הַמִּצְוֹת כּוֹלֵם, שֶׁלֹּא קִיָּים אֲףִי אַחַת מִדֵּין הָרִי הוּא פּוֹרֵק מִעֲלֵיו עוֹל מַלְכוּת שְׁמַיִם לְגַמְרִי, וּמִפֶּר בְּרִית שִׁכְרַת הַקֶּב"ה עִם יִשְׂרָאֵל בְּהֵר סִינִי עַל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת (רַאֲהוּ שְׁמוֹת כד, ח) וּמַגְלָה פָּנִים – מַעֲזוֹ פָּנָיו לְמִרּוֹד בּוֹ, אֲףִי מִצְוָה זֹו שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בָּהּ, הָעוֹבֵר עָלֶיהָ פּוֹרֵק בָּהּ עוֹל וּמִפֶּר בְּרִית וּמַגְלָה פָּנִים, וְאֵיזוֹ – זֹו עֲבוּדָה זָרָה שֶׁהָאֲזִיָּה עָלֶיהָ נִחְשָׁבֶת כִּיסוּד הַתּוֹרָה כּוֹלֵה וּמִצְוֹתֶיהָ (ספרי) (רַבִּינוֹ חֲלָל, רַא"ם, גר"א):

(כב) וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ. הַפֶּרָשָׁה הַאֲמוּרָה בְּאֵן מִדְּבָרֶת בְּחֶטָא עֲבוּדָה זָרָה שֶׁעָבְרוּ הַצִּבּוֹר בְּשׁוֹגֵג, עַל פִּי הוֹרָאֵת בֵּית דִּין שֶׁשְׁעוֹ וְהוֹרֵי לָהֶם עַל אַחַת מִעֲבוּדוֹתֶיהָ שֶׁהִיא מוֹתֶרֶת, וְהַכְּתוּב מִפֶּרֶשׁ מֵהָ הֵם הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁמִּבְּיָאִים לְכַפֶּרְתָּם לְאַחֵר שְׁנוֹדָעָה לָהֶם הַשְׁעוֹת. וּבְכָר נֶאֱמַר בְּסִפֶּר וַיִּקְרָא דִּין כְּלָלִי בְּכָל הַמִּצְוֹת שֶׁאֵם שִׁגָּה הַצְבּוֹר וְעָבְרוּ עַל אַחַת מִקֵּן עַל פִּי הוֹרָאֵת בֵּית דִּין, הָרִי הֵם מְבִיאִים פֶּר אַחֵד לַחֲטָאִת [שֶׁנֶּאֱמַר (שם ד, יגיד) 'וְאִם כָּל עֵדֶת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנַעֲלָם דִּבְרִי מַעֲיִנִי הַקֶּהֱל... וְהַקְרִיבוּ הַקֶּהֱל פֶּר בֵּן בָּקָר לַחֲטָאִת']. וְנִצְרָכָה פֶּרָשָׁה זֹו הַאֲמוּרָה בְּאֵן, לְפִי שֶׁשִּׁגָּתָה עֲבוּדָה זָרָה גַּם הִיא הִיָּתָה בְּכָלֵל כָּל הַמִּצְוֹת, וְאֲלֵמָלֵא פֶּרָשָׁה זֹו הֵיִתִּי אוֹמֵר שֶׁהַצְבּוֹר מְבִיאִין עָלֶיהָ פֶּר לַחֲטָאִת, בְּאֵמֹר שֶׁם, וְהָרִי הַכְּתוּב מוֹצִיאָהּ בְּאֵן מִכְּלָלָן, לִידוֹן – לֹמַר שְׁדִינָה שׁוֹנָה בְּפֶר לַעֲוֹלָה וְשַׁעֲרֵי לַחֲטָאִת בְּאֵמֹר לְהֵלֵן (בְּפֶסוּק כד) (ספרי):

וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת וְגו'. אֵין לְפֶרֶשׁ אֶת הַכְּתוּב בְּמִשְׁמָעוֹ,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 57)

פֹּרֶק עַל, וּמִפֶּר בְּרִית, וּמַגִּלָּה פְּנִים (רש"י טו, כב)

פֹּרֶק עַל – כַּנְגֵד חֲקִים, שֶׁהֵם גְּזֵרוֹת הַמֶּלֶךְ, וּמִטְרָתָם קִבְּלַת עַל. **מִפֶּר בְּרִית** – כַּנְגֵד עֲדוֹת, שֶׁהֵם עֲדוֹת וְזָכְרוֹן לַחֲסָדִי הַמִּקּוּם וְכְדוּמָה, וְהֵם כַּנְגֵד שְׂמִירַת 'בְּרִית' (בְּרִית הִיא אוֹת וְזָכְרוֹן בֵּין כּוֹרְתֵי הַבְּרִית). **מַגִּלָּה פְּנִים** – כַּנְגֵד מִשְׁפָּטִים, שֶׁהֵם מִצְוֹת שְׂכָלִיּוֹת, הֵינּוּ הַנִּהְגוֹת יִשְׁרָוֹת. הָאֵדָם מִמְּצִיא אוֹפְנִים וְטַעֲמִים חֲדָשִׁים שֶׁעַל יָדָם הוּא 'מַעֲקָם' וּמַעֲנֹת אֶת שֶׁכֶּל הַתּוֹרָה.

(כג) **אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּיַד-מֹשֶׁה מִן-הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וְהִלָּאָה לְדֹרֹתֵיכֶם:**

רש"י: **אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה וְגו'** • (ספרי) מַגִּיד, שֶׁכֶּל הַמּוֹדָה בַּעֲבוּדַת כּוֹכְבִּים כְּכּוֹפֵר בְּכֹל הַתּוֹרָה כְּלָה וּבְכֹל מֵה שֶׁנִּתְנַבְּאוּ הַנְּבִיאִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לִמְן-הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִלָּאָה".

(כד) **וְהָיָה אִם מַעֲיַנִּי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשֹׁנָה וְעָשׂוּ כָל-הָעֵדָה פֶּר בֶּן-פֶּקֶד אֶחָד לְעֹלָה לַיהוָה וְהָיָה לַיהוָה וּמִנִּחָתוֹ וְנִסְכּוֹ בַּמִּשְׁפָּט וּשְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:**

רש"י: **אִם מַעֲיַנִּי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשֹׁנָה** • (הוריות ה' ב') אִם מַעֲיַנִּי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה עֲבָרָה זֹאת עַל-יְדֵי שׁוֹגֵג, כְּגוֹן שֶׁשָּׂגָגוּ וְהוֹרִי עַל אַחַת מִן הָעֲבוֹדוֹת שֶׁהִיא מִתְּרַת לַעֲבֹד עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים בְּכָף. **לַחֲטָת** • (הוריות יג, זכחים צ') חֲסֵר א', שֶׁאֵינוֹ כְּשֶׁאֵר חֲטָאוֹת, שֶׁכֶּל חֲטָאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה הַבָּאוֹת עִם עוֹלָה, הַחֲטָאוֹת קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ח): "וְאֵת הַשְּׁנִי יַעֲשֶׂה עוֹלָה", וְזֹאת עוֹלָה קוֹדֶמֶת לַחֲטָאֵת.

(כה) **וְכִפֹּר הַכֹּהֵן עַל-כָּל-עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם כִּי-שָׁנְגָה הוּא וְהֵם הֵבִיאוּ אֶת-קֶרְבָּנָם אִשָּׁה לַיהוָה וְחֲטָאֲתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל-שִׁנְגָתָם:**

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

נַעֲשֶׂתָה לְשֹׁנָה עֵינֵי הָעֵדָה] (הוריות ג)
(רא"ם, גר"א, בא"י):
לַחֲטָת. לֹא נִכְתָּב כָּאֵן 'לַחֲטָאֵת'
כְּבִשְׂאֵר מִקּוּמוֹת אֶלָּא 'לַחֲטָת' חֲסֵר א'
– לְלַמֵּד שֶׁאֵינוֹ כְּשֶׁאֵר חֲטָאוֹת, שֶׁכֶּל
חֲטָאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה הַבָּאוֹת עִם עוֹלָה,
סֵדֶר הַהִקְרָבָה הוּא שֶׁהַחֲטָאֵת קוֹדֶמֶת
לְעוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר [בְּמִי שֶׁאֵין יָדוֹ מִשְׁגָּת
לְהִבִּיא שֶׁה לְאֶשֶׁם, וְהוּא מְבִיא
בְּמִקּוּמוֹ שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה
אֶחָד לַחֲטָאֵת וְאֶחָד לְעוֹלָה] (ויקרא ה, ח)
'הִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לַחֲטָאֵת רִאשׁוֹנָה...
וְאֵת הַשְּׁנִי יַעֲשֶׂה עוֹלָה'. וּמִשָּׁם לְמַדְנֵהוּ
עַל שֶׁאֵר הַמִּקּוּמוֹת שֶׁהַחֲטָאֵת קוֹדֶמֶת
לְעוֹלָה, וְאֵילּוֹ בְּפֶרֶשׁ זֶה עוֹלָה קוֹדֶמֶת
לַחֲטָאֵת (הוריות יג) (פסחים נט); תורה כה

מִשָּׁה, וּבְכֹל מֵה שֶׁנִּתְנַבְּאוּ הַנְּבִיאִים
שֶׁקָּמוּ אַחֲרָיו, שֶׁנֶּאֱמַר 'מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר
צִוָּה ה' וְהִלָּאָה לְדֹרֹתֵיכֶם': תורה כד
(כד) **אִם מַעֲיַנִּי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשֹׁנָה**. וְקִנִּי הָעֵם וְחֻקֵּי הֵם
הַנִּקְרָאִים 'עֵינֵי הָעֵדָה' [עַל שֶׁם שֶׁהֵם
מְאִירִים אֶת עֵינֵיהֶם, וּמוֹרִים לָהֶם אֶת
הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ]. וְכֵן פִּירוּשׁ
הַכְּתוּב: **אִם מַעֲיַנִּי הָעֵדָה** – מִחֲמַת
הוֹרָאָת עֵינֵי הָעֵדָה – **נַעֲשֶׂתָה עֲבִירָה**
זֶה עַל-יְדֵי שׁוֹגֵג, כְּגוֹן שֶׁשָּׂגָגוּ וְהוֹרִי
לַעֲבֹר עַל אַחַת מִן הָעֲבוֹדוֹת
הָאֲסוּרוֹת שֶׁהִיא מוֹתֶרֶת לַעֲבֹד
עֲבוֹדָה-זָרָה בְּכָף, וְהַצִּיבוֹר עָשָׂה כֵּן
עַל פִּיהֶם [וְהִלָּשׁוּ] נַעֲשֶׂתָה לְשֹׁנָה' כֵּן
פִּירוּשׁ: הָעֲבִירָה עַל יְדֵי הַצִּיבוֹר

בְּבֵת אַחַת מִפִּי הַקֶּבֶ"ה [אֶחָת דְּבַר
אֱלֹהִים], וְלֹא הָיָה יִשְׂרָאֵל מְסוּגָלִים
לְקַלוֹשׁ וּלְהִבִּין, עַד שֶׁחֹר וּפִירֶשׁ לָהֶם
שְׁתֵּים הִרְאֻשׁוֹנוֹת [שְׁתֵּים זֹאת
שְׁמֵעִתִּי], וְאֵילּוֹ אֶת הַשֶּׁאֵר שֶׁמִּעוֹ
פִּירוּשָׁם מִפִּי מֹשֶׁה [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת
ב, טו) 'וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֵתָה
עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה, וְאֵל יִדְבֹר עִמָּנוּ
אֱלֹהִים כֹּן נִמּוֹת' (וּרְאָה רִשִּׁי שֶׁם פֶּסוּק א
דִּיה אֶת כָּל הַדְּבָרִים, וְשֶׁם בְּמִלּוּאִים)]. הָרִי
מְבוֹאֵר שֶׁהַפֶּרֶשׁ הָאֲמוּרָה כָּאֵן
מִדְּבַרַת בַּעֲבוּדָה זָרָה (הוריות ח)
(ג): תורה כג
(כג) **אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה וְגו'**. מַגִּיד,
שֶׁכֶּל הַמּוֹדָה (הַמְאֲמִין) בַּעֲבוּדָה-זָרָה
– כְּכּוֹפֵר בְּכֹל הַתּוֹרָה כְּלָה אֲשֶׁר צִוָּה

כ"י"א הביאו את-קרבתם אשה לה' • (ספרי, יבמות ט) זה האמור בפרשה, הוא פר העולה, שנאמר: "אשה לה'".
וחטאתם • זה השעיר.

(כו) ונסלח לכל-עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם
כי לכל-העם בשגגה: ס
כו וישתבק לכל פגשתא דבני ישראל
ולגירא דיתגיר ביניהון ארי לכל עמא
בשלותא:

♦ שבת קודש ט"ז סיון ♦

(כו) ואם-נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז
בת-שנתה לחטאת:
כו ואם אנש חד יחוב בשלו ויקרב עזא בת
שנתה לחטאתא:

כ"י"א תחטא בשגגה • בעבודת כוכבים. עז בת-שנתה • שאר עבדות יחיד מביא כשפה או שעירה, ובזו
קבע לה שעירה.

(כז) וכפר הכהן על-הנפש השגגת בחטאת בשגגה
לפני יהוה לכפר עליו ונסלח לו:
כז וכפר כהנא על אנש דאשתלי במחבה
בשלו קדם יי לכפרא עלוהי וישתבק לה:

(כט) האזרח בבני ישראל ולגר הגר בתוכם תורה
אחת יהיה לכם לעשה בשגגה:
כט ויצביא בבני ישראל ולגירא דיתגיר
ביניהון אוריאת חדא יהי לכוון לדיעבד
בשלו:

(ל) והנפש אשר-תעשה ביד רמה מן-האזרח
ומן-הגר את-יהוה הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא
מקרב עמה:
ל ואנש דיעבד בריש גלי מן יציבא ומן
גירא קדם יי הוא מרגז וישתצי אנשא
ההיא מגז עמה:

כ"י"א ביד רמה • במזיד. מגדף • מחרף, כמו: "והיתה חרפה וגדופה", (ישעיה לו): "אשר גדפו נערי
מלך-אשור". ועוד דרשו רבותינו: מפאן למברך את השם שהוא בכרת (סנהדרין צ. כריתות ד').

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(יחזקאל ה, טו) [נבואת תוכחה על
ירושלים: באשר תבא עליה
הפורענות, תהיה לביון ולגידופים
בפי הגוים]. וכן: 'זה אמר ה' אל
תיקא מפני הדברים אשר שמעת אשר
גדפו נערי מלך אשור אתי' (ישעיה לו, ו)
[דברי ישעיה הנביא בתשובתו אל
חזקיהו מלך יהודה על דאגתו אודות
דברי הגדוף כלפי מעלה אשר
השמיעו חזקיהו צבא מלך אשור בבואם
לצור על ירושלים]. ואף העובד
עבודה זרה הרי הוא מגדף ומחרף בך
את הקב"ה. ועוד דרשו רבותינו, כי
מתוך שהכתוב קראו מגדף, יש ללמוד
מפאן למברך את השם (=בינוי
בלשון נקיה למקלל) שגם הוא בעונש
כרת, וכאמור כאן: 'ונכרתה הנפש'

(ויקרא ה, כדל. ובפרק ה, ו) שוהיחיד מביא
לכפרתם כשפה או שעירה, ואילו בזו
קבע לה דיוקא שעירה [=עז בת
שנתה] ולא כשפה (ספרי: תורה כח
(ל) ביד רמה. לעבוד עבודה זרה
במזיד כמורד במלכות שמים, בשונה
מן האמור למעלה (בפסוק כו) 'תחטא
בשגגה' [שכן לשון 'הרמת יד' משמעו
מרידה והליכה בתוקף ללא פחד
ומורא, כעין האמור ביציאת מצרים
(שמות יד, ח) 'ובני ישראל יוצאים ביד
רמה' – בגבורה גבוהה ומפורסמת'
(רש"י שם) [הבה"ק, לשי"ר]:
מגדף. פירושו: מחרף [=לשון ביוזי
וביוש בכיכול כלפי מעלה], כמו
שמצינו דוגמתו: 'והיתה חרפה
וגדופה... לגוים אשר סביבותיך'

(כז) הביאו את קרבנם אשה לה'.
הבונה היא על קרבן זה האמור
בפרשה, [ולא על קרבן נוסף שעליהם
להביא], והוא פר העולה, שנאמר
'אשה לה', והעולה שנקטרת כולה
על המזבח, נחשבת יותר כ'אשה לה'
מאשר החטאת שרק אימוריה נקטרים
עליו (ספרי) (עמק הנציר):
וחטאתם. זה השעיר לחטאת, ואינו
קרוי כאן 'אשה לה' אלא 'לפני ה'
(לשי"ר: תורה כו
(כו) תחטא בשגגה. בעבודה זרה
ולא בשאר עבירות, ולכך פתח הכתוב
'ואם נפש... בתוספת אות וי"ו בהמשך
לפרשה הקודמת (רא"ם):
עז בת שנתה. החטאת הבאה על
שאר עבירות, ככר קבע בהם הכתוב

(לא) כִּי דִבְרִיהֶוָה בָּזָה וְאֶת־מִצּוֹתוֹ הִפָּךְ הַכֹּהֵן | לא אָרִי עַל מִמְּרָא דִּינִי כִסֵּר וְנָתַן פְּקוּדוֹהִי
אֲשֶׁנִּי אֲשַׁתְּפָאָה תִּשְׁתַּחֲצִי אֲנָשָׁא הֵהִיא חוּבְהָ
תִּפְרַת הַנֶּפֶשׁ הֵהוּא עֲוֹנָה כָּה: פה:

כ"י א' דְּבִרְהִי • (סנהדרין צט) אֲזַהֲרֶת עֲבוּדָת כּוֹכָבִים מִפִּי הַגְּבוּרָה, וְהִשְׁאָר – מִפִּי מִשָּׁה. עֲוֹנָה כָּה • בְּזִמְנֵי שְׁעוֹנָה
כָּה, שְׁלֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה.

(לב) וַיְהִיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקֵּשׁשׁ | לב וְהָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּרָא וְאֲשַׁכְּחוּ גִבְרָא
פֶד מַגְבֵּב אַעֲיִן בְּיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא:
עֲצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:

כ"י א' וַיְהִיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ • (ספרי) בְּגִנוּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל דִּבֵּר הַכֹּתוּב, שְׁלֹא שָׁמְרוּ אֶלָּא שַׁבָּת
רַאשׁוֹנָה, וּבִשְׁנֵיָהּ כָּא זֶה וְחִלְלָהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ - מתוך 'לקראת שבת'

המעשה הוא העקר

וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת: (טו, לב)

מעשה המקושש היה כו' מיד אחר מעשה מרגלים, דאמר במדרש דלשם שמים נתפנו, שהיו אומרים ישראל, כיון שנגזר
עליהן שלא לנס לארץ ממעשה מרגלים, שוב אין מחיבין במצות. עמד וחלל שבת, כדי שיהרגו ויראו אחרים (תוד"ה
אפילו, בבא בתרא קיט, ב)

יש לעין, מהו הטעם לזה שחשבו בני ישראל דמשום שנגזר עליהם שלא לנס לארץ, אינם מחיבים במצות, דמדוע
יפטרו מחיוב המצות בשביל זה?

ויוכן זה ע"פ המבאר בסה"ק (ראה לקו"ת ריש פרשתנו, ועוד) שהטעם לזה שרצו המרגלים לשאר במדבר הוא פי עקר עסקם
במדבר היה בלמוד התורה וכמחז"ל (מכילתא בשלח טו, ז) לא נתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן, דעקר למוד התורה
הוא בהנהיגה והשגה, משא"כ בארץ ישראל עקר העבודה היא במעשה - מצות מעשיות, שש שנים תזרע שדך וגו'.
ועפ"ז חשבו ישראל דמפיון ש"נגזר עליהן שלא לנס לארץ", ה"ז סימן ש"אין מחיבים במצות", שהיא עבודת "ארץ
ישראל" כנ"ל.

ועל זה בא ספור המקושש להורות, דאף ש"לשם שמים נתפנו", ומחשבתו ושללו היו שלמים עם הקב"ה ותורתו, מ"מ
מפיון שלפעל חלל את השבת במעשה, נתחייב סקילה. והוא הדבר בנוגע לאלו שנשארו ב"מדבר", דאף שרב עסוקם
היה בתורה ובהבנת השכל, מ"מ הרי הם "מחייבים במצות", ועקר ענין המצוה - צותא וחבור עם הקב"ה הוא ע"י מעשה
המצוה.

(לג) וַיִּקְרְבוּ אֹתוֹ הַמּוֹצָאִים אֹתוֹ מִקֵּשׁשׁ עֲצִים | לג וַיִּקְרְבוּ יְתָה דְּאֲשַׁכְּחוּ יְתָה פֶד מַגְבֵּב אַעֲיִן
לְזֶת מִשָּׁה וּלְזֶת אַהֲרֹן וּלְזֶת כָּל כְּנִשְׁתָּא:
אֶל־מִשֶּׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל כָּל־הָעֵדָה:

כ"י א' הַמּוֹצָאִים אֹתוֹ מִקֵּשׁשׁ • (ספרי. סנהדרין מ"א) שֶׁהִתְרוּ בוֹ וְלֹא הֵנִיחַ מִלְּקוּשָׁשׁ, אֵף שֶׁמִּצְוָהוּ וְהִתְרוּ בוֹ.

רש"י כפשוטו - מהדורות שלם

בא זה וחללה [ומה שניתנה להם מצות שבת בהיותם במדבר] (ראה רש"י שם טו, כה) היה הצינוי רק כדי שיתעסקו בעניינה, אולם ללא פרטי הלכותיה ואזהרת ענשה. ואין שבת זו מן המניין (ספרי) (גריא, רע"ב): תורה לג

(לג) המוצאים אותו מקושש עצים. חור הכתוב והזכיר שוב את הלשון 'מקושש עצים' ולא אמר בלשון קצרה: 'ויקריבו אותו אל משה...' כדי להדגיש שוב את מעשיו ולתארם

אבל אם עשה תשובה 'בית דין של מעלה מוחליין לו' (מכות יג): תורה לב (לב) ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו. וכי אין אנו יודעים שבאותה העת היו ישראל במדבר? אלא בגנותן של ישראל דבר הכתוב, שבתחילת היותם במדבר כבר חילל אחד מהם את השבת, ונמצא שלא שמרו אלא שבת ראשונה - בתחילת ירידת המן, שעליה נאמר (שמות טו, ז) 'וישבתו העם ביום השביעי, ובשניה

ההוא מקרב עמה' [אמנם, אם יש בהם עדים והתקרא מיתתם בסקילה בבית דין] (ראה דברים יז, ה. ויקרא כד, טז) [כריתות ז] (גריא): תורה לא

(לא) דבר ה' בזה. לפי שאזהרת עבודה-זרה שמעו ישראל מפי הגבורה לפיכך קראו הכתוב 'דבר ה' ואילו השאר הרי שמעו מפי משה כמבואר למעלה (בפסוק כב) (סנהדרין צט):

עונה כה. בזמן שעונה כה, שלא עשה תשובה, אזי הוא בעונש כרת,

(לד) וַיִּנְיָחוּ אֹתוֹ בַּמִּשְׁמֶר כִּי לֹא פָרַשׁ מִהֲיָעֵשָׂה לוֹ: ׀ ׀ ׀

לד ואָסְרוּ יְתֵהּ בְּבֵית מִשְׁרָא אַרְי לֹא אֶתְפָּרַשׁ לְהוֹן מָה דִּינְעָבְדוֹן לֵה: ׀ ׀ ׀

כ"ט כי לא פרש מה־יעשה לו • (ספרי, סנהדרין עח) לא היו יודעים באיזו מיתה ימות, אבל יודעים היו שהמחלל שבת במיתה.

(לח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מוֹת יוֹמָת הָאִישׁ רְגוֹם אֹתוֹ בְּאֲבָנִים כָּל־הָעֵדָה מֵחוּץ לַמַּחֲנֶה: ׀ ׀ ׀

לח ואָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֶתְקַטֵּל יִתְקַטֵּל גְּבֵרָא מִרְגָּם יְתֵהּ בְּאֲבָנִיא כָּל כְּנִשְׁתָּא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא: ׀ ׀ ׀

כ"ט רָגוֹם • עֲשֵׂה פִשְׁנִיט בְּלַע"ז, וְכֵן: "הַלּוּף" אֵלֶנְט, וְכֵן: "זְכוּר" וְ"שְׁמוֹר".

(לו) וַיִּצְיֹאוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה אֶל־מֵחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ בְּאֲבָנִים וַיָּמָת כָּאִשֶּׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀ ׀ ׀

לו וַיִּצְיֹאוּ אֹתוֹ • מִכָּאן, שְׁבִית הַסִּקִּילָה חוּץ וְרִחוּק מִבֵּית דִּין (סנהדרין מב) •

(לז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ׀ ׀ ׀

לז וַיִּצְוֶה יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימַר: ׀ ׀ ׀

(לח) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכֶּנָּף פֶּתִיל תְּכֵלֶת: ׀ ׀ ׀

לח מִלַּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן וַיַּעֲבְדוּן לְהוֹן כְּרוֹסְפָּדִין עַל כַּנְפֵי כְּסוּתֵהוֹן לְדִרְיֵהוֹן וְיִתְּנוּן עַל כְּרוֹסְפָּדָא דְכַנְפָּא חוּטָא דְתַקְלָתָא: ׀ ׀ ׀

כ"ט וְעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית • עַל שֵׁם הַפֶּתִילִים הַתְּלוּיִים בָּהֶם, כְּמוֹ (יחזקאל ח): "וַיִּקְחֵנִי בְּצִיצִית רֹאשִׁי". דִּבֶּר אַחֵר: צִיצִית – עַל שֵׁם "וַיִּרְאִיתָם אֹתוֹ", כְּמוֹ (שיר ב): "מִצִּיץ מִן־הַחֲרָפִים". תְּכֵלֶת • (מנחות מו) צָבַע יָרֵק שֶׁל חֲלָזוֹן.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

בְּצִיצִית רֹאשִׁי (יחזקאל ח, א) [יחזקאל יד הנביא ראה במחזה הנבואה והנה יד המלך אף אוהות בשערות ראשו וביאורו מבבל לירושלים] (מנחות מב). **דִּבֶּר אַחֵר** – דרך אחרת במשמעות לשון ציצית: "ציצית" הוא לשון הצצה וראייה, ונקרא כן על שם שהם עשויים להסתכל בהם, כמו שנאמר "וראיתם אותו...", והצצה היא לשון ראייה, כמו שמצינו: 'משגיח מן החלונות מציץ מן החרפים' [משל הוא על השגחת הקב"ה, המביט מחלוני הרקיע על ישראל לשמורם מפל רע] (שיר השירים ב, ט) (הזכרון):

תְּכֵלֶת. הוא צבע ירוק [לא ירוק כגון ירק, אלא כעין גוון הים והרקיע הנקרא בלע"ז 'בלו' (משכ"ל)]. והצבע נלקח מדמו של חלזון (שם בעל חיים המצוי בים) ובו צובעים את חוטי הציצית: תורה לט

דקדוק הלשון 'רגום' אינו לשון ציווי, אלא לשון מקור הפועל, כמו 'עשה', פשנ"ט. וכן 'הלוף' (בראשית ח, א) אלנ"ט. וכן 'זכור' ו'שמור' (שמות ב, ח) דברים ח, יג: תורה לו (לו) וַיִּצְיֹאוּ אֹתוֹ. מִכָּאן יֵשׁ לְלִמּוּד שְׁבִית־הַסִּקִּילָה (המקום שבו מקיימים את הסקילה, וכן שאר מיתות בית דין) צריך שיהיה חוץ ורחוק מבית דין (ספרי (רא"ם): תורה לו

(לח) וְעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית. צורת הציצית אשר על ארבע כנפות הכנף, מורכבת משני חלקים: חלק אחד עשוי כריכות וקשרים, הנקרא 'גדיל', וחלק אחד עשוי חוטים נפרדים (פתילים) התלויים ויוצאים מן הגדיל, הנקרא 'ענף'. וה'ציצית' האמורה כאן כוללת את שניהם, אלא ששמה נקרא כן על שם חלק הפתילים התלויים בה. לפי שכל קבוצת חוטים או שערות הבולטים ויוצאים ממקומם נקראים 'ציצית', כמו 'ויקחני

בלשון הנה ולא בלשון עבר 'מקושש עצים' ולא 'שקשש עצים'. כדי ללמד שהתירו בו העדים [כגון שאמרו לו: 'הוי יודע שאתה מוזהר על כך והתורה אמרה שאתה חייב מיתה' (לשון רש"י)]. ולא הניח מלקושש אף משמצאווה והתירו בו, לִכְךָ נֶאֱמַר בְּלִשׁוֹן הַזֶּה, כְּלוּמָר, בְּשַׁעַת הַהִתְרָאָה עֲדִיין הוּא עוֹמֵד וּמְקוֹשֵׁשׁ (ספרי, סנהדרין מא) (רא"ם): תורה לד

(לד) כי לא פרש מה יעשה לו. לא היו יודעים באיזו מיתה ימות, אבל יודעים היו שמחלל שבת במיתה, לִכְךָ נֶאֱמַר מִהֲיָעֵשָׂה לוֹ שְׁלֹא יָדְעוּ פִּיֻצֵּר יַעֲשֶׂה לוֹ עוֹנֵשׁ הַמִּיתָה, אֲבָל בְּמִקְלָל אֶת הַשֵּׁם נֶאֱמַר (ויקרא כד, יא"ב) 'וינקהו במשמר לפרש להם על פי ה', לפי שלא ידעו כלל מה עָשׂוּ, אִם בְּמִיתָה אִם בְּעוֹנֵשׁ אַחֵר (סנהדרין עח): תורה לה

(לה) רגום. כְּוִנַּת הַדִּיבּוּר הִיא אֲמָנָם לְצִוּוֹת שְׁיִרְגְּמוּהוּ בְּאֲבָנִים, אֲמָנָם לְפִי

(לז) וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם
אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתּוּרוּ
אֲחֵרִי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים
אֲחֵרֵיהֶם:

(מ) לִמְעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:

לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי (טו, מ) הַמִּפְרָשִׁים הַקְּשׁוּ, מִה מוֹסִיף פֶּסוּק זֶה עַל הַפֶּסוּק הַקּוֹדֵם. וַיֵּשׁ לֹאמֹר, דִּהְיֶה בַּפֶּסוּק הַקּוֹדֵם נֶאֱמַר רַק שְׁמֻצוֹת צִיצִית מִבֵּינָהּ לְאַחֵר מִכֵּן לְרֵאשִׁי, הַמִּבְיָאָה לַיָּד זִכִּירָת כָּל הַמִּצְוֹת וַעֲשִׂיתֶן. וְאֵלּוּ הַפֶּסוּק שְׁלֹנּוּ, שֶׁבֹּי לֹא נֶאֱמַר רֵאשִׁי, מִחֲדָשׁ שְׁמֻצוֹה זֹז שְׁקוּלָה כִּנְגֵד כָּל הַמִּצְוֹת, וְכִפִּי שְׁכַתָּב רש"י בַּפֶּסוּק הַבֹּא.

(בא) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם
מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כַּסִּי • אֲנִי ה' • (ספרי) נֶאֱמַן לְשֹׁלֵם שָׂכָר. אֱלֹהֵיכֶם • נֶאֱמַן לְהַפְרֹעַ. אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם • (ספרי) עַל מִנַּת כֶּן פְּדִיתִי אֶתְכֶם שֶׁתִּקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם גְּזֵרוֹתַי. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • (ספרי) עוֹד לָמָּה נֶאֱמַר? כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: מִפְּנֵי מָה אָמַר הַמֶּקוֹם? לֹא שֶׁנַּעֲשֶׂה וְנִטַּל שָׂכָר? אֲנִי לֹא עוֹשִׂים וְלֹא נוֹטְלִים שָׂכָר! — (שבת פ"ח) עַל כְּרִתְּכֶם אֲנִי מִלְּכֶם". וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יחזקאל כ): "אִם-לֹא בִיד חֲזָקָה וּגְו' אִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם". דְּבַר אַחֵר: לָמָּה נֶאֱמַר יִצִּיאת

לְלָקוּחַ. לְפִי שֶׁהָעֵין רוֹאֶה, וְהַלֵּב
חוֹמֵר, וְהַגּוֹף עוֹשֶׂה אֶת הָעֲבִירוֹת.
וְעַל יְדֵי הַצִּיצִית יִזְכּוּר הָאֵדָם אֶת כָּל
הַמַּעֲשִׂוֹת וְהָאֲהוּרֹת, וְיִשְׁמַר מִלְתּוֹר
אֲחֵרֵי עֵינָיו וְלִבּוֹ (תַּחֲוָמָא) (הַכּוּזָק); תּוֹרָה מִ
(מֵא) אֲנִי ה' . לְאַחֵר שֶׁהוֹפִיר הַכְּתוּב
אֶת קִיּוֹם כָּלֵל הַמַּעֲשִׂוֹת הָרִי מְסִיִּים
וְאוֹמֵר: 'אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם', כְּלוֹמֵר אֲנִי
הוּא הַנֶּאֱמָן לְשֵׁלֶם גָּמוּל לְאִישׁ
כְּמַעֲשֵׂהוּ. וְשֵׁנִי שְׁמוֹת נִזְכָּרִים כָּאן: שֵׁם
הַיְיָ הַמּוֹרָה עַל מִדַּת הֶרְחָמִים וְשֵׁם
אֱלֹהִים הַמּוֹרָה עַל מִדַּת הַדִּין, וְעַל
פִּיָּהֶם יֵשׁ לְחַלֵּק גַּם אֶת מַשְׁמְעוֹת
הַכְּתוּב: 'אֲנִי ה' - נֶאֱמָן לְשֵׁלֶם שָׂכָר
לְמַקְיָמֵי הַמַּעֲשִׂוֹת: אֱלֹהֵיכֶם - נֶאֱמָן
לְיִפְרַע מִהַעוֹבְרִים עֲלֵיהֶן (רַאִים):
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם. מֵאֲחֵר
שֶׁהוֹצֵאתִיכֶם מִמִּצְרַיִם, נִתְחַיֵּיבְתֶּם
לְקַיֵּם אֶת תּוֹרָתִי, כִּי עַל-מִנְתְּכֶן

(לט) וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' רַמְזוֹ
 יֵשׁ בְּצִיצִית לְהִזְכֵּר בָּהֶם כָּל מִצְוֹת ה'
 לְפִי שְׁמוֹנִין גִּמְטְרִיא שֶׁל תִּיבַת
 'צִיצִית' [הַנִּכְתָּב בְּכָתִיב מֵלֵא] הוּא
 שֶׁשׁ-מֵאוֹת, וְעוֹד שְׁמוֹנֶה חוּטִין שֶׁשֶּׁ
 בְּכָל כְּנָף, וְחֻמְשָׁה קָשִׁים שֶׁבָּהֶם, הֲרִי
 'תִּרְנֶג' - כְּנָגַד שֶׁ מֵאוֹת וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה
 מִצְוֹת שֶׁבְּתוֹרָה (תַּחֲנוּמָא) (ג"א):
 וְלֹא תִתּוּרוֹ אַחֲרֵי לִכְנֹכֶם וְאַחֲרֵי
 עֵינֵיכֶם. לְשׁוֹן 'תּוֹר' מִשְׁמַעוֹ חִיפּוּשׁ
 וּבְדִיקָה, כְּמוֹ שֶׁמֶצִינוּ אֵצֶל הַמְּרָגְלִים
 שֶׁנֶּאֱמָר בָּהֶם: 'וַיִּשְׁבוּ מִתּוֹר הָאֶרֶץ'
 (לַעֲלֵי ג' כה). שֶׁהָלְכוּ לְרַגֵּל אֶת הָאֶרֶץ
 לְהִסְתַּכֵּל בָּהּ וּלְבַדּוֹק אֶת טִיבָּהּ, כִּי לֹא
 יֵלֶךְ אָדָם אַחֵר מִרְאֵה עֵינָיו וְחֻמְדָּת
 לָבוֹ, כִּי הַלֵּב וְהָעֵינַיִם הֵם כְּמוֹ
 מְרָגְלִים לְגוֹף, וּמְסַרְסִימִים לוֹ אֶת
 הָעֲבִירוֹת [כְּאוֹתוֹ 'סְרָסוֹר' - שְׁלִיחַ
 הַמְבִיא סְחוּרָה מִן הַמוֹכֵר לְהִרְאוֹתוֹ

יז"י» (לח) על בנפמי בגדיהם • כנגד (שמות יט) "וְאַשָׁא אֶתְכֶם עַל-כַּנְפֵי נְשָׁרִים". על ארבע כנפות, ולא בעלת שלש, ולא בעלת חמש (ובחים י"ח ב) - (ר"ל שאין עושים ה' ציצית לחמש כנפות אלא ד' בד' כנפות המרוחקות ועיין בטור או"ח סי' י') כנגד ארבע לשונות של גאלה, שגאמר במצרים (שמות ו:) "וְהִוצֵאתִי", "וְהִצַּלְתִּי", "וְנָצַלְתִּי", "וְלָקַחְתִּי". פתיל תכלת • (ספרי) על שם שפול בכורות. תרגום של שפול: "תכלא", ומפתח היתה פלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המפשיחיר לעת צרב. ושמונה חוטאים שבה - כנגד שמונה ימים ששהו ישראל, משציצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים:

הפטרה לפרשת שלח לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' קפ

הִתְחַבֵּלְתָּ, שָׁכַף אֹמֶר הַכְּתוּב: **אֲנִי הוּא**
הַיְּהוּבְחַנְתִּי בַּמִּצְרִים מִכַּפַּת בְּבוֹרוֹת
בֵּין טֶפֶה שֶׁל בְּבוֹר לִשְׁאִינָה שֶׁל בְּבוֹר
 גַּם בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא הָיָה יָדוּעַ כִּלְפֵי חוּץ מִי
 הוּא הַבְּבוֹר (ראה רשי׳ שמות יד, לא, כף יֵשׁ
 לָכֶם לָדַעַת כִּי **אֲנִי הוּא** אֲשֶׁר עָתִיד
 לְהַבְחִין וּלְיַפְרַע מִן הַתּוֹלָה קָלָא־
 אֵילָן בְּבִגְדוֹ (=צבע זול הדומה
 לַחֲבֵלֶת שְׂאִינוֹ מוֹפָק מִן הַחֲלוּזוֹן, וּפְסוּל
 לְצִיצִית) **וְאֹמֶר תִּכְבֵּלֶת הִיא.**
וּמִיסוּדוֹ (מַסְפְּרוֹ) שֶׁל רַבִּי מִשֶּׁה
הַדִּירְשֵׁן הֶעֱתִיקָתִי: לָמָּה נִסְמְכָה
פָּרֶשֶׁת מְקוֹשֵׁשׁ הָעֲצִים בְּשִׁבְתָּ
לְפָרֶשֶׁת עֲבוּדָה־זָרָה? לֹאמֹר
שֶׁהִמְחִיל אֶת הַשִּׁבְתָּ בְּעוֹבֵד
עֲבוּדָה־זָרָה שְׂאָף הִיא (הַשִּׁבְתָּ)
שְׁקוּלָה בְּכָל הַמִּצְוֹת. לִפִּי שְׁשֻׁמִּית
הַשִּׁבְתָּ מֵעִידָה עַל עֵיקָרִי הָאֲמוּנָה
בְּהַקְבִּי״ה אֲשֶׁר בְּשִׁשֶּׁת יָמִים בְּרָא אֶת
עוֹלָמוֹ וַיִּשְׁבּוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וְכֵן הוּא
אֹמֶר בְּעוֹרָא [כִּף נִקְרָא סֵפֶר נְחִמָּה
 בְּלִשׁוֹן רִשׁ״י] [עֵינִן נְחִמָּה ט, א]: **וְעַל הֵר**
סִינִי יִרְדֶּה וְתִתֵּן לַעֲמָךְ תּוֹרָה וּמִצְוֹת
וְאֵת שַׁבַּת קִדְשֶׁךָ הַזֶּה לָהֶם, הֲרִי
שְׁהוֹכִיר אֶת הַשִּׁבְתָּ בַּנִּפְרָד וְלֹא כָּלֵל

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י' סיון פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט	יום רביעי - י"ג סיון מפרק סט עד סוף פרק עא
יום שני - י"א סיון פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה	יום חמישי - י"ד סיון מפרק עב עד סוף פרק עו
יום שלישי - י"ב סיון פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח	יום שישי - ט"ו סיון מפרק עז עד סוף פרק עח
שבת קודש - ט"ז סיון פרק כ, מפרק עט עד סוף פרק פב	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עה, פרק ג והנה... עד עמ' עה, א"כ אפס בלעדו באמת.

- 1 **פֶּרֶק ג.** לעיל הסביר רבנו חזקן, שהכוח האלקי שברא את הנברא, חייב
2 להתקיים תמיד בנברא לבראו ולהחיותו מחדש, ושאלה הן האותיות
3 שלמעלה, הבאות מ"מוצא פי ה'", המתלבשות בנברא ומחיות אותו
4 באופן של התהוות "יש מאין".

5 **וְהֵנָּה, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים**

6 **וְהָאֵמֶת הָאֵלֶּה,** –

7 שהזכירו לעיל, שהכוח

8 האלקי מוכרח "לעמוד"

9 תמיד בנברא ולברוא

10 אותו בלי הפסק מ"אין"

11 ליש". **כֹּל מְשֻׁכָּל עַל**

12 **דְּבַר יְבִין לְאִשּׁוּרִי, אִיךְ**

13 **שֶׁכֶּל נִבְרָא וְיֵשׁ –**

14 למרות שהנברא נראה

15 ל"מציאות", ליש", הרי

16 הוא באמת נחשב לאין

17 ואפס ממש לגבי כח

18 הפועל ורוח פיו – של

19 הקב"ה, ששנפעל, –

20 בדבר הנברא, המהות

21 אותו תמיד ומוציאו –

22 בלי הפסק, מאין ממש

23 ליש. – שבמקום שיהיה

24 "אין" – דבר שאינו בנמצא – כפי שהיה לפני שנברא – יהיה

25 ליש", דבר קיים. – כיוון שהכוח האלקי צריך תמיד לברוא את

26 הנברא מ"אין" ליש", ובלעדי כוח זה, היה הנברא הופך ל"אין

27 ואפס", הרי שהכוח האלקי הוא כל מציאותו של הנברא,

28 וממילא הנברא הוא כלא כלום לגבי הכוח האלקי הממציא

29 בלי הפסק את מציאותו של הנברא. **וְמָה שֶׁכֶּל נִבְרָא וְנִפְעַל**

30 **נִרְאָה לָנוּ לִישׁ וּמַפְשׁוּת,** – כדבר מציאותי וממשי, ולא

31 ככוח אלקי רוחני בלבד, והו' מהות – מפני, שאין אנו

שער היחוד והאמונה

פרק ג והנה אחרי הדברי' והאמת האלה כל משכיל

על דבר יבין לאשורו איך שכל נברא

ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כח הפועל

ורוח פיו ששנפעל המהוה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש

ליש ומה שכל נברא ונפעל נראה לנו ליש וממשי' זהו

מחמת שאין אנו משיגים ורואים בעיני בשר את כח ה'

ורוח פיו ששנברא אבל אילו ניתנה רשות לעין לראות

ולהשיג את החיות ורוחניות שבכל נברא השופע בו

ממוצא פי ה' ורוח פיו לא היה גשמיות הנברא וחומר

וממשי' נראה כלל לעינינו כי הוא בטל במציאות ממש

לגבי החיות והרוחניות שבו מאחר שמבלעדי הרוחניו'

היה אין ואפס ממש כמו קודם ששת ימי בראשי' ממש

והרוחניות השופע עליו ממוצא פי ה' ורוח פיו הוא לבדו

המוציאו תמיד מאפס ואין ליש ומהוה אותו א"כ אפס

בלעדו באמת

ורוח פיו, הוא לבדו המוציא תמיד מאפס ואין ליש,

ומהוה אותו – החיות האלקית מקיימת את הנברא ועושה

אותו לדבר ממשי, אם כן, אפס בלעדו באמת. – אין הוא

באמת כלום, מלבד החיות הרוחנית המקיימת אותו, כיון שרק

היא, היא המציאות האמיתית; ואילו הנברא, הנברא ללא הרף

מן החיות הרוחנית, אין מציאותו אמיתית. שכן, כל מציאותו

באה רק ממה שהחיות הרוחנית "עומדת" בו תמיד ומעניקה

לו את מציאותו.

יום שני י"א סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עה, והמשל לזה... עד עמ' 156, המאיר ואפס בלעדו.

- 63 **וְהַמְשָׁל לָזֶה –** שאנו אומרים, שהנבראים, למרות שהם נראים
64 בעינינו כ"יש" ו"מציאות", אין הם לאמיתו של דבר, מציאות
65 אמיתית, כיוון שכל

66 מציאותם הוא הכוח

67 האלקי שבהם, המשל

68 לכך הוא, **אִזֵּר הַשֶּׁמֶשׁ**

69 **הַמַּאֲיֵר לְאָרֶץ וְלְדָרִים –**

70 עליה, כלומר, קרני

71 השמש, שהוא זיו ואור

72 המתפשט מגוף השמש

73 ונראה – אור זה, לעין

74 כל, – כפי שהוא מאיר

שער היחוד והאמונה

והמשל לזה הוא אור השמש המאיר

לארץ ולדרים שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש

ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם והנה זה

פשוט שאור זויו הזה ישנו ג"כ בגוף וחומר כדור השמש

עצמו שבשמים שאם מתפשט ומאיר למרחוק כ"כ

כ"ש שיוכל להאיר במקומו ממש רק ששם במקומו

ששם במקומו ממש –

75 **עַל הָאָרֶץ וּבְחֻלָּל הָעוֹלָם. וְהֵנָּה, זֶה פְּשׁוּט,** – ודאי הדבר,

76 **שְׂאוֹר זְוִיו הָזֶה יִשְׁנֶנּוּ –** אותו זיו, קרני השמש שנגיעים לארץ,

77 נמצאים, גם כן בגוף

78 וחומר כדור השמש

79 **עֲצָמוֹ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שָׁאם –**

80 שהרי אם אור זה,

81 מתפשט ומאיר למרחוק

82 כל-כך, – עד לארץ, כל

83 שכן שיוכל להאיר

84 במקומו ממש, – כלומר,

85 בכדור השמש עצמו; רק

86 ששם במקומו ממש –

- 1 בכדור השמש עצמו, נחשב הוזה לאין ואפס ממש, כי
2 – הוא, כמל ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש, שהוא
3 – כדור השמש, מהווה מקור האור והוזה הוזה, שהוזה והאור
4 הוזה אינו רק הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש; –
5 ומכיוון שאור השמש אינו
6 רק זיו מגוף השמש, לכן
7 בהיותו במקורו, בגוף
8 השמש, בטלה הארה זו
9 במציאות לגבי גוף השמש
10 שהוא ה"עצם" שלה, ואין
11 כל מקום לומר שבגוף
12 השמש מאיר אור השמש,
13 אלא – שם קיימת ומאירה
14 השמש עצמה בלבד, רק
15 כחלל העולם, – בלבד,
16 תחת כל השמים ועל
17 הארץ, שאין כאן גוף
18 כדור השמש במציאות
19 – אלא קיים כאן זיו השמש בלבד, נראה כאן האור והוזה
20 הוזה – של השמש, ליש ממש לעין כל, ונופל עליו כאן שם
- 21 "יש" באמת. – מתאים באמת לומר, שהוזה הוא כאן דבר
22 ממשי, שהרי השמש עצמה איננה נמצאת כאן, רק אורה וזיוה.
23 מה שאין כן כשהוא – הוזה, במקורו בגוף השמש – אין
24 נופל עליו שם – אינו מוגדר בתואר "יש" כלל, רק שם, "אין"
25 ו"אפס", כי באמת הוא
26 – הוזה, שם – בתוך גוף
27 כדור השמש, לאין ואפס
28 ממש, שאין מאיר שם
29 רק מקורו לבדו, שהוא
30 גוף השמש המאיר,
31 ואפס בלעדיו. – הרי,
32 למרות שהאור המתפשט
33 מהשמש נמצא בודאי
34 בשמש עצמה, אף-על-פי
35 כן, אין הוא יכול להיחשב
36 כ"יש". אך באיזה אופן
37 הוא נמצא שם? – באופן
38 שהוא בטל במציאות,
39 וכשאנו רוצים להגדיר מי נמצא שם במציאות – הרי זה רק על
40 השמש עצמה ולא על האור והזיו.

שער היחוד והאמונה

ממש נחשב הוזה לאין ואפס ממש כי בטל
ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא
מקור האור והוזה הוזה שהוזה והאור אינו רק
הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש רק בחלל
העולם תחת כל השמים ועל הארץ שאין כאן גוף
כדור השמש במציאות נראה כאן האור והוזה
ליש ממש לעין כל ונופל עליו כאן שם יש באמת
משא"כ כשהוא במקורו בגוף השמש אין נופל עליו שם
יש כלל רק שם אין ואפס כי באמת הוא שם לאין ואפס
ממש שאין מאיר שם רק מקורו לבדו שהוא גוף
השמש המאיר ואפס בלעדיו

יום שלישי י"ב סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 156, וכדברים האלה... עד עמ' 156, צריך להקדים:

- 41 ויברכים האלה ממש, בדמותם כצלמם, הם כל
42 הברואים לגבי שפע האלהי מרוח פיו, השופע עליהם
43 ומהוה אותם, והוא – "רוח פיו" של הקב"ה, מקורם, והם
44 עצמם – הנבראים, אינם רק כמו אור וזיו מתפשט מן
45 השפע ורוח ה' השופע
46 ומתלבש בתוכם –
47 בתוך הנבראים, ומוציאם
48 מאין ליש, ולכן הם –
49 הנבראים, כמלים
50 במציאות לגבי מקורם,
51 כמו אור השמש שכלל
52 במציאות ונחשב לאין
53 ואפס ממש, ואינו
54 נקרא בשם "יש" כלל
55 כשהוא במקורו, – גוף
56 כדור השמש, רק תחת
57 השמים שאין שם
58 מקורו, – שם נקרא
59 האור והוזה בשם "יש",
60 ואילו בתוך גוף כדור
61 השמש, אין הוא נקרא
62 בשם "יש" כלל. כך כל
63 הברואים אין נופל עליהם שם "יש" כלל, אלא לעיני
64 בשר שלנו, – נראים הנבראים כ"יש". מדוע? מפני שאין אנו
65 רואים ומשיגים כלל את המקור, – של הנבראים שהוא
- 66 רוח ה' המהוה אותם, ולכן – מפני שאין אנו רואים
67 ומשיגים את מקורם של הנבראים, נראה לעינינו גשמיית
68 הנבראים והמקור וממש שם יש גמור, כמו שנראה
69 אור השמש יש גמור כשאין במקורו. – אלא נמצא בחלל
70 העולם או על הארץ, כך,
71 שרק לגבי עיני הבשר
72 שלנו, מכיוון שאין הן
73 רואות את מקור
74 הנבראים, הרי לגביהן
75 הנבראים הם כאילו היו
76 מחוץ למקורם (כמו אור
77 השמש כשהוא נמצא
78 מחוץ לשמש שהיא
79 מקורו). האמת היא, אבל,
80 שהמקור נמצא בהם,
81 למרות שאין אנו רואים
82 אותו, ולכן אין הם באמת
83 מציאות כלל, אלא הם
84 בטלים במציאות
85 למקורם. רק שבוה אין
86 המושל דומה לנמשל
87 לנמרי לכאורה, – יש,
88 לכאורה, הבדל בין המשל לבין הנמשל, שמשל – של אור
89 השמש לגבי השמש, אין המקור – השמש, נמצא במציאות
90 כלל כחלל העולם ועל הארץ שנראה שם אורו ליש

- 1 גְּמֹרָה, – הרי כיוון שהשמש המקור, איננה נמצאת שם כלל,
2 לכן אור השמש הוא שם בבחינת מציאות, ומובן מדוע הוא
3 נראה כמציאות. מִה־שָׁאִין בֶּן פֶּל הַבְּרֹאִים הֵם בְּמִקְוֶם
4 תְּמִיד, – שהרי המקור,
5 הכוח האלקי, נמצא תמיד
6 בתוך הנברא ובורא אותו
7 תמיד מחדש מ"אין"
8 ל"יש", רק שָׁאִין הַמִּקְוֶה
9 נִרְאֶה לְעֵינֵי בָּשָׂר. – אך,
10 באמת הם נמצאים תמיד
11 במקורם, ואם כך – וְלָמָּה אֵינָם בְּטָלִים בְּמַצִּיאוֹת לְמִקְוֶם?
- מדוע אין ביטולם במציאות של הנבראים, באופן שייראה
איך הם בטלים במציאות, וממילא לא לתת מקום לראות את
הנבראים כ"יש" וכ"מציאות"? אֵךְ לְהַבִּין זֶה – צָרִיךְ לְהַקְדִּים:
– רבנו הזקן יסביר בפרק
הבא, שדבר זה בא
מהכוח האלקי של צמצום
והעלם המכסה על האור
ועל החיות האלקית
ו"פועל" שהנבראים יוכלו
להיראות
כ"יש"
וכ"מציאות", למרות שבאמת הם בטלים במציאות.

שער היחוד והאמונה

יום רביעי י"ג סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 156, פרק ד. כי הנה... עד עמ' עט, הטוב להטיב.

- 23 פֶּרֶק ד. בפרק הקודם, פרק ג', הסביר רבנו הזקן, שכיוון שהכוח האלקי,
24 שברא את הנברא, "עומד" תמיד בנברא לבראו מחדש – ובאם לא, היה
25 הנברא חוזר ל"אין" ו"אפס" כמו לפני שנברא – פירוש הדבר, שהנברא
26 אינו מציאות כלל והוא בטל לגמרי למקורו, דבר ה', הבורא אותו תמיד
27 מ"אין" ל"יש"; ומה שהנברא
28 נראה לעינינו כ"יש" וממשות,
 29 הרי זה מפני שבעיני הבשר
30 שלנו אין אנו רואים ואין אנו
31 משיגים את מקורו, את דבר
32 ה' – כבמשל של אור השמש,
33 כשהוא מחוץ למקורו, בגוף
34 כדור השמש, אלא בחלל
35 העולם או על הארץ, הוא
36 נראה אז כ"יש". על כך שאל:
37 אמנם במשל, כיוון שאור
38 השמש אכן אינו נמצא
39 במקורו בשעה שהוא מאיר
40 על הארץ – מובן מדוע הוא נראה כ"יש"; אך, בנמשל, הרי הנברא נמצא
41 תמיד במקורו, שהוא דבר ה', העומד תמיד בתוך הנברא – מדוע, איפוא,
42 אין הנבראים בטלים במציאות למקורם, באופן שלא יהיה מקום לחשוב
43 אותם כ"יש" וכ"מציאות"? – כדי להבין זאת, אמר רבנו הזקן שיש
44 להקדים מה שיוסבר בפרק הנוכחי, שהסיבה לכך היא הכוח האלקי של
45 צמצום.
 46 כִּי הֵנָּה בְּתִיב: – כתוב בפסוק: "כִּי שָׁמַשׁ וּמָגֵן ה' אֱלֹהִים", –
47 כמו שהשמש מאירה, כך מאיר לנו הקב"ה בשם הוי' שלו, וכמו
48 ה"מגן" השומר ומבטיח, כך מגן עלינו הקב"ה בשם אלקים שלו.
49 פֶּרֶשׁ – המלה "מָגֵן" – אין הכוונה למגן סתם שאין לו שייכות
50 לשמש אודותה מדובר בפסוק, אלא הוא נִרְתֵּק לְשָׁמַשׁ – כדי
51 לְהִגֵּן, שְׂיוֹכֵל הַבְּרִיּוֹת לְסִבְלוֹ, – כדי שהנבראים יוכלו לקלוט
52 את קרני השמש, יש לה לשמש "מגן" ונרתק, המאפשר לנבראים
53 לקלוט את אור השמש. בְּמִאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ וְכַוִּנָּם לְבִרְכָּהּ:
54 לְעֵתִיד לְבֹא תִקְדֹּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מוֹצִיא תְּמָה מִנִּרְתָּקָהּ,
55 רְשָׁעִים נְדוֹנִין בָּהּ כו'". – הרשעים ייענשו באמצעות החמה כיוון
- שלא יהיו מסוגלים לשאת את אורה החזק של השמש – וצדיקים
(לא זו בלבד שיוכלו לשאת את האור, אלא יתירה מזו, יוכלו)
להירפא על ידי אור השמש – רואים ממאמר זה של חכמינו ז"ל,
שלשמש יש "מגן" ו"נרתק" המאפשר לקבל את אור השמש. וְכִמְזֹ
שֶׁהֲנִרְתֵּק מִגֵּן בְּעֵד
הַשָּׁמֶשׁ, – שיוכלו בני
האדם לקבל את אורה, בְּכֹ
שֵׁם "אֱלֹהִים" מִגֵּן לְשֵׁם
הַוִּי' הַבְּרוּךְ-הוּא. –
שיוכלו הנבראים לקבל
את האור של שם הוי'. –
וזה, איפוא, פירוש "כי
שמש ומגן הוי' אלקים";
שם הוי' הוא כמשל
ה"שמש", ושם "אלקים"
מגין על האור של שם הוי'
שיוכלו לקבל אותו – כמו
ה"מגן", הנרתק, על השמש. רבנו הזקן יסביר להלן, מדוע זקוק
האור של שם הוי' ל"מגן" כדי שיוכלו לקבל אותו: דָּשֵׁם תְּוִי' –
מלשון מהוה, פֶּרֶשׁוֹ שְׂמִינָה אֵת הַכָּל מֵאִין לְשֵׁם, – הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "זהו האותיות – תיבת הוה" – אלו הן שלש
האותיות "הוה" משם "הוי'" המרכיבות את המלה "הוה" מלשון
מהוה, וְהִיו' – שבשם הוי', מְשַׁמֵּשֶׁת – מורה על הפעלה שְׂחִיא
בְּלִשׁוֹן הוֹה וְתְּמִיד, – כשרוצים לומר, שהפעולה לא היתה רק אי
פעם, אלא נמשכת תמיד, מוסיפים את האות יו"ד למלת'
הפעולה, דבר המראה על תמידיות הפעולה. בְּכִפְרֵשׁ רִשִׁי –
כמו שמפרש רש"י, עַל פְּסוּק: "בְּכֹה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב בָּל הִימָם",
– לא כתוב "עשה" אלא "יעשה", ביו"ד, להורות שתמיד היה
עושה כך. כך גם היא משמעות היו"ד של שם הוי', שהפעולה של
"הוי'", בריאת הכל "מאין ליש", היא תמידית, שתמיד בורא
הקב"ה את הכל "יש מאין"; וְהִינוּ הַחַיּוֹת הַנִּשְׁפָּע בְּכָל רֵגַע מִמֶּשׁ
בְּכָל הַבְּרֹאִים מִמוֹצֵא פִי ה' וְרוּחוֹ, וּמִתְּהַה אֹתָם מֵאִין לְשֵׁם
בְּכָל רֵגַע, כִּי לֹא דִי לָהֶם – לברואים, בְּמָה שֶׁנִּבְרְאוּ בְּשִׁשֶּׁת יָמִי

1 בְּרֵאשִׁית לְהִיט קִימִים בְּזֶה, – אלא מוכרחים הם להיברא תמיד
2 מחדש מ"אין" ל"יש", כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר לְעֵיל. – זהו ה"שמש" של
3 שם הוי', שאורה מאיר לנבראים, וממנו הם נוצרים כל רגע "מאין
4 ליש". ברם, מבחינת אור הוי' המאיר באופן גלוי, היו הנבראים
5 בטלים במציאות לגמרי
6 ולא היתה נראית שום
7 מציאות של נברא. שהרי, 1
8 בשחיתות האלקית 2
9 המהווה את הנברא 3
10 מתגלה, לא נראית אז 4
11 מציאותו של הנברא. לשם 5
12 כך נדרש ה"מגן" של שם 6
13 אלקים, המסתיר על האור 7
14 של שם הוי', שלא יהיה 8
15 גלוי לנברא, וכך מתאפשר

שער היחוד והאמונה

במה שנבראו בששת ימי בראשית להיות קיימים בזה
כמ"ש לעיל. והנה בסידור שבחיו של הקב"ה כתיב
הגדול הגבור כו' ופי' הגדול היא מדת חסד והתפשטות
החיות בכל העולמות וברואים לאין קץ ותכלית להיות
ברואים מאין ליש וקיימים בחסד חנם ונקראת גדולה כי
באה מגדולתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו כי גדול ה'
ולגדולתו אין חקר ולכן משפיע ג"כ חיות והתהוות מאין
ליש לעולמות וברואים אין קץ שטבע הטוב להטיב
זה שטוב בעצם, לְהַטִּיב – עם אחרים, כך גם למעלה; מבחינת
מדת החסד והטוב של הקב"ה נדרש שיתהוו נבראים, להם
תושפע חסדו וחיותו.

זה שטוב בעצם, לְהַטִּיב – עם אחרים, כך גם למעלה; מבחינת
מדת החסד והטוב של הקב"ה נדרש שיתהוו נבראים, להם
תושפע חסדו וחיותו.

זה שטוב בעצם, לְהַטִּיב – עם אחרים, כך גם למעלה; מבחינת
מדת החסד והטוב של הקב"ה נדרש שיתהוו נבראים, להם
תושפע חסדו וחיותו.

זה שטוב בעצם, לְהַטִּיב – עם אחרים, כך גם למעלה; מבחינת
מדת החסד והטוב של הקב"ה נדרש שיתהוו נבראים, להם
תושפע חסדו וחיותו.

יום חמישי י"ד סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עט, והנה כמו שמורה זו... עד עמ' 158, מאין ליש.

37 וְהָנָה, כְּמוֹ שֶׁמֶדָּה זֹו – מדת "הגדול", של חסד, היינו
38 התפשטות חיותו בכל העולמות והנבראים, להוותם מ"אין"
39 ל"יש", הִיא שְׂבָחוֹ – ומעלתו, שֶׁל תְּקֻדַּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוֹ,
40 – שרק בו יתברך בלבד קיימת מעלה זו וכוח זה, שְׂאִין בִּיכּוּלֵת

41 שֹׁם נִבְרָא לְבָרָא יֵשׁ
42 מֵאֵין וְלִהְיוֹתוֹ, – כפי
43 המובא במדרש⁵, שאילו
44 היו מתקבצים כל בראי 9
45 עולם, לא היה 10
46 באפשרותם לברוא גם לא 11
47 כנף של "יתוש" ולהכניס 12
48 בו נשמה; שכן, דבר זה 13
49 הוא רק בחיק הבורא 14
50 לברוא "יש" מ"אין". מדה 15
51 זו היא למעלה לא רק 16
52 מכוח הנבראים, אלא גם 17
53 למעלה משכל הנבראים, 18
54 להביץ ולהשיג מדה זו –

שער היחוד והאמונה

והנה כמו שמדה זו היא שבחו של הקב"ה לברו שאין
ביכולת שום נברא לברוא יש מאין ולהחיותו וגם מדה
זו היא למעלה מהשכלת כל הברואים והשגתם שאין
כח בשכל שום נברא להשכיל ולהשיג מדה זו ויכלתה
לברוא יש מאין ולהחיותו כי הבריאה יש מאין הוא דבר
שלמעלה משכל הנבראים כי היא ממדת גדולתו של
הקב"ה והקב"ה ומדותיו אחדות פשוט כדאיתא ב"הק
דאיהו וגרמוהי חד וכשם שאין ביכולת שום שכל
נברא להשיג בוראו כך אינו יכול להשיג מדותיו וכמו
שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג מדת גדולתו

והצמצום, המשפיעה להסתיר על הכוח האלקי שלא יתגלה
בנברא, שהרי לולא זאת היה הנברא, כלומר ישותו וממשותו,
מתבטל במציאות; ומן ההכרח שיחיה הצמצום והכיסוי, שהכוח
האלקי יהיה מוחבא מהנברא, שגם כוח אלקי זה של צמצום
והעלם הוא למעלה משכל הנבראים – וכפי שיוסבר להלן;
וכמו שְׂאִין בִּיכּוּלֵת שֹׁם שְׂכָל נִבְרָא לְהַשִּׁיג מֶדֶת גְּדוּלָתוֹ, –

55 כפי שמוסבר להלן; וְגַם מֶדָּה זֹו – של חסד, לברוא "יש" מ"אין",
56 הִיא לְמַעְלָה מִהַשְׁכָּלֵת כָּל הַבְּרִיאוֹת וְהַשְׁגָתָם, שְׂאִין בִּיכּוּ
57 שְׂכָל שֹׁם נִבְרָא לְהַשְׁכִּיל – בכוח החכמה, וְלִהְיוֹתוֹ – בכוח
58 הבינה, מֶדָּה זֹו וְיִכְלָתָהּ לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין וְלִהְיוֹתוֹ, כִּי
59 תְּבָרִיאָה יֵשׁ מֵאֵין הוּא דְּבָר שֶׁלְמַעְלָה מִשְׁכָּל הַנִּבְרָאִים, כִּי
60 הִיא – ההתהוות "יש" מ"אין", מִמֶּדֶת גְּדוּלָתוֹ שֶׁל תְּקֻדַּשׁ

4. בתפילת שמונה עשרה. ראה יומא סט, ב. 5. ראה ירושלמי סנהדרין רפ"ז. ב"ר פל"ט, יד. ספרי ואתחנן ו, ה. ועוד. 6. הקדמת התיקוני זהר (ג, ב.).

1 של הקב"ה, שהיא היכולת לברא יש מאין ולהחיותו, –
 2 הבאה ממדת הגדולה, מדת החסד, בְּדִבְתֵּיב: – כמו שכתוב:
 3 "עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה" – כִּךְ מִמֶּשׁ אֵין בִּיכָלְתוֹ – של הנברא,
 4 לְהַשִּׁיג מִדַּת גְּבוּרָתוֹ שֶׁל תְּקוּדַשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁהִיא מִדַּת –

5 וכו', הצמצום ומניעת

6 התפשטות החיות

7 מְגִדְלָתוֹ, – יתברך, מְלִירָד

8 וְלִהְתַּגְלוֹת עַל הַנְּבִרָאִים

9 לְהַחְיֹתָם וְלִקְיָמָם בְּגִלּוֹי

10 – מדת הגבורה והצמצום

11 של הקב"ה פועלת

12 שהחיות האלקית (המזיה

13 ומקיימת את הנברא) לא

14 תהיה גלויה לנברא, כִּי

15 אִם – שהחיות תהיה

16 בְּהֶסְתֵּר פְּנִים, שֶׁהַחַיּוֹת

17 מִסְתַּתֵּר בְּגוֹף הַנְּבִרָא,

18 וְכֵאלּוֹ גּוֹף הַנְּבִרָא הוּא

19 – נראה כְּדִבְרֵי בַפְּנִי

20 עֲצָמוֹ, – וכאילו וְאֵינוֹ

21 הַתִּפְשֻׁטוֹת הַחַיּוֹת

22 וְהַרוּחָנִיּוֹת – של הכוח

23 האלקי המהווה אותו,

24 בְּהַתִּפְשֻׁטוֹת הַיּוֹי וְהָאֹר

25 מִהַשְׁמֶשׁ, אֲלֵא הוּא – נראה כְּדִבְרֵי בַפְּנִי עֲצָמוֹ. וְאֵף שֶׁבְּאִמַּת

26 אֵינוֹ – הנברא, דְּבִרֵי בַפְּנִי עֲצָמוֹ, אֲלֵא – הוּא, כִּמּוֹ הַתִּפְשֻׁטוֹת

27 הָאֹר מִהַשְׁמֶשׁ, – כך הנברא הוא התפשטות ממקורו, ה"אין"

28 האלקי, וכיוון שהנברא כלול במקורו, בכוח האלקי, כמו האור

29 בשעה שהוא נמצא בתוך מקורו, היה דבר זה צריך להשפיע

30 שהנברא יהיה בטל במציאות, באותה מדה שאור השמש בטל

31 במציאות במקורו, אך הסיבה לאי ביטולו במציאות היא מפני –

32 מְכַל מְקוֹם – למרות שהנברא הוא התפשטות אור ממקורו

33 בלבד, הֵן הֵן גְּבוּרָתוֹ שֶׁל תְּקוּדַשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, – כביכול,

34 אֲשֶׁר בֶּל יִכּוֹל, – שהוא לא רק בעל היכולת שיתפשט ויומשך

35 ממנו אור וחיות, אלא הוא גם בעל היכולת לצמצם ולהעלים

36 את האור והחיות – לְעֲצָמָם הַחַיּוֹת וְהַרוּחָנִיּוֹת הַנִּשְׁפָּע מִרוּחַ

37 פִּי וְלִהְתַּתִּירוֹ, שֶׁלֹּא יִכְמַל גּוֹף הַנְּבִרָא בְּמִצִּיאוֹת – כך

38 שלמרות שהנברא הוא לא יותר מאשר התפשטות האור

39 ממקורו, לא יתבטל בכל זאת במציאות, אלא ייראה

40 כ"מציאות", כ"יש". וְזֶה אֵין בִּשְׂכַל שׁוֹם נְבִרָא לְהַשִּׁיג מִהוּת

41 הַצְמָצוֹם וְהַהֶסְתֵּר, וְשִׁיחָה אֶף־עַל־פִּיָּהֵן – למרות הצמצום

42

שער היחוד והאמונה

שהיא היכולת לברוא יש מאין ולהחיותו כדכתיב עולם
 חסד יבנה כך ממש אין ביכולתו להשיג מדת גבורתו
 של הקב"ה שהיא מדת הצמצום ומניעת התפשטות
 החיות מגדולתו מליירד ולהתגלות על הנבראים
 להחיותם ולקיימם בגילוי כ"א בהסתר פנים שהחיות
 מסתתר בגוף הנברא וכאילו גוף הנברא הוא דבר
 בפני עצמו ואינו התפשטות החיות והרוחניות
 כהתפשטות הזוי והאור מהשמש אלא הוא דבר בפני
 עצמו ואף שבאמת אינו דבר בפני עצמו אלא כמו
 התפשטות האור מהשמש מכל מקום הן הן גבורותיו
 של הקדוש ברוך הוא אשר כל יכול לצמצם החיות
 והרוחניות הנשפע מרוח פיו ולהסתירו שלא יבטל גוף
 הנברא במציאות וזה אין בשכל שום נברא להשיג
 מהות הצמצו' וההסתר ושיחיה אעפ"כ גוף הנברא נברא
 מאין ליש כמו שאין יכולת בשכל שום נברא להשיג
 מהות הבריאה מאין ליש.

שיש לו היכולת להאיר ולגלות אור וחיות, כך יש לו גם היכולת
 לצמצם ולהסתיר את האור והחיות – אפשר לכאורה לחשוב
 שהצמצום וההעלם הוא אמיתי; כלומר, אפשר לחשוב שלא רק
 הנבראים רואים עצמם ל"יש" ו"מציאות", אלא שגם לגבי
 הקב"ה, הנברא הוא "יש" ו"מציאות", מכיוון שהוא בא על ידי
 כוח הצמצום המסתיר, וביחס לנברא, הוא כמו שהוא מחוץ
 למקורו – מציין מיד רבנו הזקן להלן ומסביר, ששניהם, כוח
 הגילוי לגלות את האור והחיות, וכוח הצמצום להסתיר את
 האור והחיות, הם שניהם באמת דבר אחד – שכן, זהו הענין של
 אור וכלי, המאוחדים בתכלית, ובשרשם הם ענין אחד לגמרי –
 וקיים הרי כלל ש"אין עצם מסתיר על עצם"; וכפי שמובאת
 ב'שולחן ערוך' אורח־חיים הראיה לגבי כיסוי הראש, שאין זה
 נקרא כיסוי כשאדם מניח את ידו על ראשו, מפני שראשו וידו
 הם אותו "עצם", כך גם בעניננו: כיוון שכוח הגילוי וכוח
 הצמצום הם שניהם דבר אחד, אין זה הסתר והעלם אמיתי;
 ההסתר הוא רק לגבי הנבראים, להסתיר כדי שהנבראים ייראו
 ל"יש" ו"מציאות", אבל לא לגבי למעלה.

יום שישי ט"ו סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 158, [והנה בחי'... עד עמ' 158, כידוע ל"ח:

- 1 [וְהֵנָּה, בְּחִינַת הַצְמָצוּם וְהַסְתֵּר הַחַיּוּת נִקְרָא – בלשון תורת
- 2 הקבלה, בְּשֵׁם "כָּלִים", וְהַחַיּוּת עֲצָמוֹ – התגלות החיות, נִקְרָא
- 3 בְּשֵׁם "אֹר", – שהיא ענין של אור וגילוי; שְׂכָמוֹ שְׂהַכְלִי
- 4 מְכַסֶּה עַל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ – בְּךָ בְּחִינַת הַצְמָצוּם מְכַסֶּה
- 5 וּמְסַתֵּר הָאֹר וְהַחַיּוּת
- 6 הַשּׁוֹפֵעַ; – הצמצום
- 7 מְכַסֶּה וּמְסַתֵּר עַל הָאֹר
- 8 וְהַחַיּוּת הָאֱלֹקִי הַשּׁוֹפֵעַ
- 9 לְנִבְרָאִים, שֶׁהָאֱלֹקִים לֹא
- 10 תִּירָאָה, וְהַכָּלִים הֵן הֵן
- 11 הָאוֹתִיּוֹת, – שֶׁל "עֶשְׂרָה"
- 12 מֵאֵמֶרֶת, או חִלּוּפִיהֶן
- 13 (כְּפִי שְׁאוֹתִיּוֹת מִתְחַלְּפוֹת
- 14 בְּאוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת) וְ"עֶשְׂרָה"
- 15 מֵאֵמֶרֶת הֵם הַחַיּוֹת
- 16 הַמְהוּוֹת וּמַחִיָּה אֶת
- 17 הַנִּבְרָאִים, שֶׁשֶּׁרֶשֶׁן – שֶׁל
- 18 הָאוֹתִיּוֹת, הֵן ה' אוֹתִיּוֹת
- 19 מִנְּצִיָּה, – שֶׁהֵן "כְּפֹלוֹת", יִשְׁנו כ' וְיִשְׁנו כ' וְיִשְׁנו כ' בְּשֵׁם
- 20 אַרְבַּע הָאוֹתִיּוֹת, וְכִפִּי שְׁמוֹסֵבֵר בְּ"קִבְלָה" אוֹתִיּוֹת כְּפֹלוֹת אֵלּוּ הֵן
- 21 שׁוֹרֵשׁ הָאוֹתִיּוֹת, כִּי – שֶׁהֵן ה' גְּבוּרֹת – אֵלּוּ הֵן חֲמֵשׁ בְּחִינּוֹת
- 22 הַגְּבוּרָה, הַמְּחַלְּקוֹת וּמַפְרִידוֹת הַהֶבֶל וְהַקּוֹל בְּה' מוֹצְאוֹת
- 23 הַפֶּה לְהַתְּהוּוֹת כ"ב אוֹתִיּוֹת, – כְּפִי שֶׁהִדְבֵּר לְדוּגְמָה
- 24 בְּגִשְׁמִיּוֹת, שֶׁעַל יְדֵי ה' מוֹצְאוֹת הַפֶּה מִתְחַלֵּק וּנְבַדֵּל הֵבֶל הַקּוֹל
- 25 לְהַבְרוֹת נִפְרָדוֹת שֶׁל אוֹתִיּוֹת וּמִיָּלִים – כִּךְ גַּם בְּרוּחָנִיּוֹת לְמַעְלָה,

שער היחוד והאמונה

[והנה בחי' הצמצום

והסתר החיות נקרא בשם כלים והחיות עצמו נקרא בשם אור שכלו שכלי מכסה על מה שבתוכו כך בחי' הצמצום מכסה ומסתיר האור והחיות השופע והכלים הן הן האותיות ששרשן ה' אותיות מנצפ"ך שהן ה' גבורות המחלקות ומפרידות ההבל והקול בה' מוצאות הפה להתהוות כ"ב אותיות ושרש הה' גבורות הוא כוצינא דקרדוניתא שהיא גבורה עילאה דעתיק יומין ושרש החסדים הוא ג"כ חסד דעתיק יומין כידוע ל"ח:

- 26 שישנן ה' גבורות למעלה, היוצרות ענין כ"ב אותיות עליונות,
- 27 וְשֶׁרֶשׁ ה' גְּבוּרֹת הוּא – הבחינה הנקראת ב"קבלה" "כּוֹצִינָא
- 28 דְּקִרְדּוֹנִיתָא", – פִּירוּשׁ הַמְּלָה "קִרְדּוֹנִיתָא" בְּאַרְמִית, הוּא חוֹשֶׁךְ
- 29 וְהַעֲלֵם, וְהֵינּוּ שְׁנֵי בְּחִינּוֹת שֶׁל הָעֲלֵם וְחוֹשֶׁךְ שֶׁלְּמַעְלָה מְאֹד,
- 30 שֶׁהֵיא – בְּחִינַת גְּבוּרָה
- 31 עֲלִיָּה ד"עֲתִיק יוֹמִין", –
- 32 בְּפִנִּימִיּוֹת הַכְּתָר, וְשֶׁרֶשׁ
- 33 הַחֲסִדִּים הוּא גַּם כֵּן –
- 34 בְּחִינַת חֲסִד דְּ"עֲתִיק
- 35 יוֹמִין", כִּידוּעַ לְיוֹדְעֵי
- 36 חֵן: – כְּפִי שֶׁהִדְבֵּר יָדוּעַ
- 37 לְלוּמִדֵּי הַחֲכָמָה הַנִּסְתָּרָה,
- 38 תּוֹרַת הַקְּבִלָּה. וְכִיּוֹן שֶׁגַּם
- 39 הַצְמָצוּם שֶׁל אוֹתִיּוֹת וְגַם
- 40 הַגִּילּוּי שֶׁל אֹר וְחַיּוֹת
- 41 אֱלֹקִית, שֶׁרֶשֶׁם אֶחָד
- 42 בְּ"עֲתִיק יוֹמִין", מוֹבֵן
- 43 הַדְּבָר שֶׁהַצְמָצוּם
- 44 וְהַסְתֵּר אֵינֶם הַסְתָּרָה אֲמִיתִית. שְׂכָן, כְּאֹמְרוֹ, "אֵין עֵצִם
- 45 מְסַתֵּר עַל עֵצִם", אִם הֵם "עֵצִם" אֶחָד, אֵין זֶה הַסְתָּרָה. מִמִּילָא
- 46 יוֹצֵא שֶׁהַצְמָצוּם וְהַסְתֵּר, הַמְסַתֵּרִים כְּדֵי שֶׁהַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי
- 47 הַמְהוּוֹת אֶת הַנִּבְרָא, אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם הַסְתָּרָה כֻּלָּל
- 48 לִגְבִּי לְמַעְלָה ח"ו, אֲלָא רַק לִגְבִּי הַנִּבְרָאִים בְּלִבָּד, שֶׁהֵם יִרְאוּ
- 49 אֶת הַבְּרִיאָה כְּ"יֵשׁ" וְ"מִצִּיאוֹת", וְאֵילוּ לְאַמִּיתוֹ שֶׁל דְּבַר בְּטֵל
- 50 כֹּל נִבְרָא בְּמִצִּיאוֹת לִגְבִּי מְקוּרֵי.

יום שבת קודש ט"ז סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 158, פרק ה. והנה על... עד עמ' פ, פרק ג:]:

- 51 פֶּרֶק ה'. בְּפֶרֶק הַקּוּדֶשׁ, פֶּרֶק ד', הַסְבִּיר רַבְּנּוּ חֻזְקוֹ, שֶׁמָּה שֶׁנִּבְרָאִים
- 52 נִרְאִים לְ"מִצִּיאוֹת יֵשׁ", הִרִי זֶה בְּסִיבַת מִדַּת הַגְּבוּרָה וְכּוֹחַ הַצְמָצוּם שֶׁל
- 53 הַקְּבִלָּה, הַגּוֹרָמִים שֶׁהַחַיּוֹת הָאֱלֹקִית לֹא תִהְיֶה גְלוּיָה בְּנִבְרָאִים. וְלִכּוֹן,
- 54 לְמִדַּת שֶׁנִּבְרָא נִמְצָא תָּמִיד בְּמִקּוּרֵי, שֶׁהוּא הַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי הַבּוֹרֵא אוֹתוֹ
- 55 תָּמִיד וּבְלִי הַפֶּסֶק מִ"אֵין"
- 56 לְ"יֵשׁ", הִרִי כִּיּוֹן שֶׁהַחַיּוֹת
- 57 וְהַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי אֵינֶם בְּהַתְּגַלּוֹת
- 58 לְנִבְרָאִים, חֵשׁ הַנִּבְרָא אֶת
- 59 עֲצָמוֹ כְּאִילוּ הוּא דְּבַר לְעֵצָמוֹ,
- 60 וְאֵין נִרְאִית בְּנִבְרָא הָאֵמֶת
- 61 שֶׁהוּא רַק הַתְּפַשּׁוּת מִזְחִי
- 62 שֶׁל מְקוּרֵי בְּלִבָּד, כְּמוֹ הַתְּפַשּׁוּת שֶׁל הָאֹר וְהַזִּיז מִהַשְׁמֵשׁ.
- 63 וְהֵנָּה, עַל זֶה – עַל מַה שֶׁדוּבֵר, שֶׁכֹּל הַתְּהוּוֹת שֶׁל הַנִּבְרָאִים,
- 64 שִׁירָאוּ וַיְחַוּשׁוּ עֲצָמָם לְ"מִצִּיאוֹת יֵשׁ", בָּאָה עַל יְדֵי מִדַּת

שער היחוד והאמונה

פרק ה והנה על זה אמרו רז"ל בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במד"הד ראה שאין העולם מתקיים שתף בו מדת

- 65 הַצְמָצוּם, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכִרְוִנֵם לְכַרְכָּה: "בְּתַחֲלָה עָלָה
- 66 בְּמַחֲשָׁבָה – הַעֲלִינָה, לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין, –
- 67 שֶׁהִיא מִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצְמָצוּם. רָאָה שֶׁאֵין הָעוֹלָם מְתַקֵּים –
- 68 בְּמִדַּת הַדִּין וְהַצְמָצוּם בְּלִבָּד, שֶׁתָּף בּוֹ – בְּעוֹלָם, מִדַּת רַחֲמִים",
- 69 לְכַאוּרָה אֵין הַדְּבָרִים
- 70 מוֹבִינִים, שֶׁהִרִי הַקְּבִלָּה הוּא
- 71 "חֲפֵץ חֶסֶד" וְרוֹצֵה לְעֵשׂוֹת
- 72 חֶסֶד עִם הַנִּבְרָאִים, מִדּוּעַ,
- 73 אֵיפּוֹא, הַמַּחֲשָׁבָה
- 74 הָרַשׁוּנָה הִיָּתָה לְבָרָא
- 75 אֶת הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין? –
- 76 אֲלָא, לְפִי מַה שֶׁהוֹסֵבֵר, מוֹבֵן הַדְּבָר: הֵיּוֹת וְכֹל מִצִּיאוֹתָם שֶׁל
- 77 הַנִּבְרָאִים שִׁירָאוּ וַיְחַוּשׁוּ עֲצָמָם לְ"מִצִּיאוֹת" בָּאָה דוֹקָא עַל יְדֵי
- 78 מִדַּת הַדִּין וְהַגְּבוּרָה, הַמְכַסֶּה עַל הַחַיּוֹת הָאֱלֹקִית, וְלֹא הַסְתָּרָה

8. סיום חצאי הריבוע חסר בהרבה מדפוס ה"תניא". ראה ביאורו של כ"ק אדמו"ר שליט"א הנדפס בסוף פרק ה. 1. ראה פירוש רש"י בראשית א, א; בראשית רבה פ"ב, טו.

46 הכל הוא בהתכללות, הנה "שם" ענין ה"ימין" (חסד) וה"שמאל" (גבורה) הרי, למרות שהם שני דברים מנוגדים לגמרי, הם –
 47 באופן של "שני הפכים בנושא אחד", מפני ששניהם מאוחדים
 48 בתכלית עם אין סוף ברוך הוא, דְּשִׁתִּיחֶן – גם חסד וגם גבורה,
 49 הן מדות אלהות

50 לְמַעַל מִשְׁכַּל הַנִּבְרָאִים

51 וְהַשְׁתָּחִי, דְּאִיְהוּ

52 וְגִרְמוֹהִי חֵד בְּעוֹלָם

53 הָאֲצִילוֹת – הוא יתברך

54 והכלים שלו (ומדותיו) הם

55 דבר אחד בעולם

56 האצילות, גם מדת החסד

57 וגם מדת הגבורה

58 מאוחדות שתיהן בתכלית

59 אתו יתברך. וְאִף הַשְׁתָּחִי

60 מִשָּׁה רַבְּנֵי עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלֹם

61 בְּנִבְרָאָתוֹ, – שהשיג

62 במראה הנבואה שלו, לֹא

63 הִתָּה בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת,

64 – עצמו, שכן עולם

65 האצילות הוא למעלה גם

66 משכלו והשגתו של משה

67 רבנו, אֵלָּא עַל יְדֵי

68 הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּעוֹלָם

69 הַבְּרִיאָה – על ידי

70 התלבשות מדריגת

71 ה"אצילות" בעולם

72 הבריאה; וְאִף גַּם זֹאת, – גם לאחר ש"אצילות" מתלבשת

73 בעולם הבריאה, איזו מדריגה של "אצילות" השיג – לֹא בְּשִׁתִּי

74 מִדּוֹת אֱלֹ – חֶסֶד וְגִבּוֹרָה³ – היתה השגת משה רבנו, אֵלָּא

75 עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת – המוקדמות, בְּמִדּוֹת שְׁלֵמָה מִהֵן

76 בְּמִדְרָגָה, שֶׁהֵן מִדּוֹת נִצּוֹחַ וְדִיּוֹסוֹד – מדת הנצח היא "ענף"

77 בלבד ממדת החסד, ומדת הוד היא "ענף" ממדת הגבורה – כפי

78 שהן באות במדת ה"יסוד" המשפיעה למדריגות שלמטה ממנה,

79 [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשִׁעוֹר הַנִּבְרָאָה]. – שבמדריגה זו היתה השגתו

80 של משה רבנו עליו-השלום. רַק שְׁמִיתָן שְׂכָרְךָ שֶׁל צְדִיקִים

81 בְּגֵן עֵדֶן, הוּא הַשְׁתָּחִי הַתְּלַבְּשׁוֹת הַחַיִּית וְאוֹר הַנִּמְשָׁךְ מִשְׁתִּי

82 מִדּוֹת אֱלֹ – חֶסֶד וְגִבּוֹרָה – שבתור שכן יכולים הם לקבל

83 ההתפשטות משתי מדות אלו, וְהוּא – התפשטות החיות משתי

84 המדות חסד וגבורה, הֵיא מְזוּן נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים שֶׁעֲסָקוּ

85 בַּתּוֹרָה לְשִׁמָּה בְּעוֹלָם הָהָא. כִּי מִהַתְּפַשְׁטוֹת שְׁתֵּי מִדּוֹת אֱלֹ

86 נִמְתָּח רִקְעֵי – אור מקיף, עַל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁבֵּינָן עֵדֶן, – אור מקיף

87 זה מעניק כוח לאותן נשמות שתוכלנה "לקבל" ההתפשטות

88 משתי מדות אלו, וְרִקְעֵי זֶה נִקְרָא "רְיָא דְּאוֹרִיתָא", – סוד

89 התורה, הענין בתורה שבבחינת רז וסוד, וְכֹן – ברקיע, סוֹד כ"ב

90

1 זו היו הנבראים בטלים במציאות; והכוונה העליונה היא הרי
 2 שתהיה "מציאות" של נבראים, שכן, רק אז שייך בהם ענין
 3 העבודה שעל ידה הוא יכול להטיב אתם במתן שכר עבור
 4 העבודה – הרי, שדוקא על ידי מדת הדין והצמצום, הנבראים

5 הם במצב של ביצוע

6 תכלית הבריאה. לכן,

7 עלה תחילה במחשבתו

8 יתברך לברוא את העולם

9 במדת הדין, אך כיוון

10 שראה שב"דין" בלבד לא

11 יהיה קיום לעולם – שכן,

12 אז היתה חיות הקדושה

13 מכוסה לגמרי בעולם.

14 והעבודה לגלות את

15 החיות האלקית בעולם

16 היתה קשה ביותר – לכן

17 "שיתף" בעולם מדת

18 הרחמים, שתהיה התגלות

19 קדושה ואלקות בעולם.

20 דְּהִינּוּ – "שיתוף מדת

21 הרחמים" משמעה;

22 הַתְּגִלּוֹת אֱלֹהוֹת –

23 בעולם, עַל יְדֵי צְדִיקִים –

24 ועל ידי וְאוֹתוֹת

25 וּמוֹפְתִים שֶׁבַּתּוֹרָה – על

26 ידי זה נראה ומתגלה

27 בעולם אלקות ולמעלה מן

28 הטבע. בפרק הקודם אמר רבנו חזקן, ששתי המדות – הן מדת

29 החסד וההתפשטות של חיות אלקית לברוא נבראים מ"אין"

30 ל"יש", והן מדת הגבורה, לצמצם ולהסתיר את החיות האלקית

31 שלא תהיה בהתגלות לנבראים – הן שתיהן למעלה משכל

32 והשגת הנבראים. כאן הוא מסביר, שמדות אלו הן למעלה לא

33 רק משכל הנבראים, אלא גם למעלה משכל והשגת הנשמות

34 שמעולם האצילות; שגם נשמת משה רבנו, שהיתה נשמה

35 מעולם האצילות, גם שכלו לא היה יכול להשיג מדות עליונות

36 אלו שהן דבר אחד עם הקב"ה עצמו. וְהֵנָּה עַל זֶה – על

37 המדובר כאן, שמדות חסד וגבורה הן למעלה מהשכל, אֵמָרוּ

38 בְּתוֹרָה², דְּלַעֲלֹא, בְּסִטְרָא דְּקִדְּשָׁה עֲלֵאָה, – שלמעלה, בצד

39 ה"קדושה עליונה", כלומר, בעולם האצילות שהוא למעלה

40 מעולמות בריאה – יצירה – עשיה, אֵית יְמִינָא וְאֵית שְׁמַאלָא,

41 יש "ימין" ויש "שמאל", דְּהִינּוּ חֶסֶד וְגִבּוֹרָה, פְּרוּשׁ, – שכן, מה

42 היא הרבואת שלמעלה ישנם חסד וגבורה? אלא הכוונה היא,

43 שגם גבורה (צמצום) היא "לעילא" (למעלה) ולמעלה מהשגת

44 הנבראים, כי היא מדה אלקית. שהרי כיוון שלמעלה ב"סטרא

45 דקדושה" – בצד הקדושה – לא שייך פירוד חסד ושלום, אלא

2. חלק א נג, א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: עפמ"שנ"ת באגה"ק (סי"ט) מוכן שאין הכוונה – שלא למעלה מזה (שהרי השיגו בחו"ב) – אלא שהשגת חו"ג (מקור הבריאה וצמצומה) רבזה עסקינן – היתה ע"י התלבשותם בנה"י דוקא".

- 1 אותיות התורה, — ואותיות התורה הן הרי גם כן למעלה
 - 2 משכל והבנת התורה, התורה — התורה ניתנה משתי מדות
 - 3 אלו, פדכתיב: — כמו שכתוב: "מימינו אש דת למז", — דת,
 - 4 תורה, באה מ"מין", מ"חסד", והיא גם ענין של "אש", "גבורה",
 - 5 ומקיע זה — ומאור מקיע
 - 6 זה, נומה טל למזון
 - 7 הנשמות, — כלומר,
 - 8 מה"רקיע" נמשך אור
 - 9 פנימי לנשמות, שהוא ענין
 - 10 ה"מזון" — אור פנימי
 - 11 שמשיגים אותו, דהינו —
 - 12 כלומר: ידיעת סוד כ"ב אותיות התורה, כי הרקיע הזה
- הוא סוד הרעת, — והטל שנוסף ממנו, הוא ידיעת סוד כ"ב
אותיות התורה, והתורה היא מזון הנשמות בנן עדן,
והמצות הן לבושים, במבאר כל זה [פזרר — פרשת ויקהל
דף ר"ט ור"י, ובעין חיים' שער מ"ד פרק ג]: — הרי מוסבר
כאן, ששתי המדות חסד
וגבורה שמאצילות, הן
למעלה משכל והשגה לא
רק של הנבראים, אלא גם
של נשמות שמעולם
האצילות, ורק בדרך של
קבלת שכר יכולות
הנשמות בגן עדן לקבל ההתפשטות משתי המדות חסד וגבורה.

שער היחוד והאמונה

התורה כי הרקיע הזה הוא סוד הרעת והתורה היא
מזון הנשמות בג"ע והמצות הן לבושים כמבואר
כל זה [בוהר ויקהל דף ר"ט ור"י ובע"ח שער מ"ד
פרק ג]:

4. ברכה לג, ב.

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד סיון, תשי"ח
ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד אשר במאנטרעאל
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מג' סיון עם המצורף אליו, בו כותבים אודות התפתחות הענין
דמחנה גן ישראל, ובודאי ימשיכו ההשתדלות בזה במרץ הדרוש מתאים לגודל הדבר והבטיחו רז"ל
יגעת ומצאת ובפרט בענין כהאמור שהנקודה שבו להכניס ילדי בני ישראל שעל כאו"א מהם נאמר
בנים אתם לה' אלקיכם, באוירה של חיים ברוח תורתנו תורת חיים, במשך כו"כ שבועות, אשר ודאי
שהשפעתה תהי' ניכרת בחדשים ושנים הבאים לאחר זה, והרי עניני טוב וקדושה עושים פירות ופירי
פירות.

מהאמור מובן ג"כ שכל ידיעה והשתדלות בהאמור כדאיות הן, ואשרי חלקו של כאו"א הלוקח
חלק בראש בעבודה האמורה, ואחכה לבשו"ט בכל האמור ואשר המחנה הולך וגדול הן בכמות והן
באיכות עד כי גדל מאד.

בברכת הצלחה בכל השייך למחנה גן ישראל מתוך הרחבת הדעת ובשמחה ובטוב לבב
ולבשו"ט.

יום ראשון

יום ראשון

י סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: נה"נט.
תניא: פרק ג. והנה . . . אפס בלעדו.

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ...בני ישראל ווערען אָנגערופען נרות. א נר איז כלול פון כלי פתילה שמן ואש. מען מוז אבער אָנצינדען דעם אש און דעמאלט איז דאָס מאיר. בא דיר איז א גוטער נר, אָבער עס פעלט דיר דער אָנצינדער. דורך הכאה בכח אין דעם אבן של נפש הבהמית, געהט ארויס א ניצוץ אש, וועלכער צינדט אָן דעם אש אלקי.

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ...בני ישראל קרויים נרות. נר כלול מכלי, פתילה, שמן ואש. אף חייבים להצית את האש, ואז הוא מאיר. הנר שבה הוא טוב, אף חסר לך המדליק; על ידי הכאה בכח באבן של נפש הבהמית, נתו ניצוץ אש, שמצית את האש האלקי.

יום שני

יום שני

יא סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, שני עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: והמשל . . . 156" ואפס בלעדו.

משיחות אאמו"ר: אין דער עבודה פון עבודת ה' ע"ד החסידות, זיינען פאראן אלע מדריגות ... די דרגא פון מת באדארף קיין סך הסבר ניט האָבען. עס איז אבער אויך פאראן – ת"ל – תחית המתים אין עבודה רוחנית. א מת איז קאלט, עס איז ניטאָ אזא קאלטע זאך ווי שכל הטבעי און שכל אנושי, און ווען דער שכל הטבעי פארשטעהט א השגה אלקית און די מדות שבשכל ווערען נתפעל און גערירט פון דעם געשמאק שכלי, איז דאָס דער אמת'ער תחית המתים.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: בסדר העבודה של עבודת ה' על דרך החסידות, נמצאות כל הרמות. דרגת מת אינה זקוקה להסבר רב. אף קצת גם – תודה לה' – תחית המתים בעבודה רוחנית. מת הוא קר, אין דבר כל כך קר כמו השכל הטבעי ושכל אנושי, וכאשר השכל הטבעי מבין השגה אלקית, והמדות שבשכל מתפעלות ומגיבות מהערכות השכלית – הרי זו תחית המתים האמתית.

יום שלישי

יום שלישי

יב סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, שלישי עם פירש"י.
תהלים: ס"סח.
תניא: וכדברים . . . 156" להקדים.

בברכת "שהכל ביה בדרבו": נהיה – הי"ד בקמץ ולא בסגול.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: אהוב את הבקרת, כי היא תעמידך על הגבה האמתית.

יום רביעי	יום רביעי	יג סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, רביעי עם פירש"י. תהלים: סט"א. תניא: פרק ד. כי . . . -עט" להטיב. ה"צמח צדק" חבר כמה נגונים. למודו היה בקול ונגון, ולפעמים היה מפסיק באמצע למודו, או כתיבתו דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] או שו"ת [=שאלות ותשובות], ומנגן איזה נגון. אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] ספר, אשר מקול נגונו של ה"צמח צדק" היה יודע כמה הוא עסוק באותה שעה.			

יום חמישי	יום חמישי	יד סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, חמישי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תניא: והנה כמו . . . -158" ליש. בלבישת טלית קטן בבקר בידיים נקיות ובמקום שמתר לברך, מברכים "על מצות ציצית" - כיון שאין בטלית קטן שלגו שזור עטוף. אם אסור לברך, אזי קדם התפלה - אם אינו לובש טלית גדול - 'משמש בד' ציציותיו ויברך אז.			

יום שישי	יום שישי	טו סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, ששי עם פירש"י. תהלים: עז"עח. תניא: והנה בחי' . . . לי"ח. בתחלה היה רבנו הגדול אומר דרושים קצרים במאד, מרעיש הלב ומלהיבים מאד, ונקראו בשם "דרכים". אחר כך נקראו "אגרות", והם ארכים יותר. אחר כך השתלשל שנקראו "תורות", והם שרשי הדרושים שב"תורה אור" ו"לקוטי תורה". אחר כך ארכים מעט יותר ונקראו "כתבים", והם בבאור בהשגה רחבה לפי ערך.			

שבת קודש	שבת	טז סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בהעלותך, שביעי עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תניא: פרק ה. והנה . . . פרק ג] כבר החליטו הראשונים כמלאכים זי"ע [זכותם יגן עלינו], אשר רפואת הנפש היא כרפואת הגוף. לכל לראש צריך לסמן מקום החלי: אם הוא מצד שחמר גופו עב גס ומשחת, או שהחסרון הוא בכחות נפשו, שיש לה נטיות לענינים רעים כמו גאווה, שקר וכדומה, או שמקור החלי הוא בהרגילות, שמפני רע החנוך או רע הסביבה בא להגילות רעות. עד אשר לא יתבררו פריטי מקום החלי וסבת אחיזת המחלה, אי אפשר להתחיל ברפואתו, כי אם לסדר אפן הנהגה ישרה בכל הדברים במה שיעשה ובמה שימנע את עצמו מהם: ב"ועשה טוב" - בקיום המצוות, קביעות עתים לתורה, קנין מדות טובות - וב"סור מרע". אמנם מה שנחנך ביותר הוא, שיעורר החולה בעצמו שני ענינים: (א) לידע שהוא חולה ויכסוף וישתוקק להתרפאת מחליו, (ב) הידיעה שיכול להתרפאת, והתקנה ובטחון גמור כי בעזרת ה' יתברך יתרפא מחליו.			

שמירת המקדש באמצעות עבודת הקרבנות יום ראשון י' סיון ה'תשע"ד

"כבוד המקדש שלא יסחו דעתם ממנו", בדוגמת תפילין שמצד קדושתם אסור להסיח דעת מהן. ולפי זה מובן מדוע חובת השמירה היא בלילה ולא ביום, שהרי לאורך היום עבדו הכהנים בבית המקדש, והעבודה עצמה שוללת את היסח הדעת. ומובן גם מדוע הדבר שייך למסכת מידות העוסקת במקדש עצמו (ולא בעבודות הנעשות בו), כי השמירה אינה עבודה בפני עצמה (כשאר עבודות המקדש) שמקומה בבית המקדש אלא דין המתחייב מצד המקדש עצמו שבכך נעשה למקום חשוב ומכובד יותר, "אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין". ולכן נשנית מצות שמירת המקדש בתחילת מסכת תמיד, כי גם בעבודת קרבן התמיד והקרבנות בכלל נפעל תוכן מצות שמירת המקדש – מניעת היסח הדעת.

(לקוטי שיחות יג ענ' 56)

הלכות בית הבחירה פרק ח, הלכה א"ב: שְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ מִצֻּת עֲשֵׂה, וְאִתְּעַלְפִי שֶׁאֵין שָׁם פֶּחַד מְאֻיָּבִים וְלֹא מְלָסְמִים, שֶׁאֵין שְׁמִירָתוֹ אֶלָּא כְּבוֹד לֹא... וְשְׁמִירָה זוֹ מִצְוָתָהּ כָּל הַלֵּילָה. ולכאורה צריך ביאור: אילו מטרת השמירה היתה לצורך הגנה מגנבים, מובן שאין בה צורך ביום אלא בלילה, אך מאחר ו"אין שם פחד מאויבים ולא מליסטים" ומטרת השמירה היא לשם כבוד, מדוע אינה נוהגת גם ביום? ועוד: דין שמירת המקדש מופיע במשנה במסכת תמיד ובמסכת מידות, ולכאורה בשתייהן אין זה מקומו, שכן מסכת תמיד עוסקת בדיני קרבן התמיד ולא בשאר עבודות המקדש, ואילו מסכת מידות אינה עוסקת בעבודות בית המקדש אלא בצורתו! והביאור:

את ענינה של השמירה, מבאר הרא"ש (מסכת תמיד שם):

שירת הלוויים - בפה או בכלי? יום שני י"א סיון ה'תשע"ד

להלן (בה"ח) כתב הרמב"ם "בשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח... וחליל של קרבן עבודה הוא ודוחה את השבת", ואיך זה מתאים לדבריו כאן שעיקר השירה היא בפה ולא בכלי?

והביאור:

אף שעיקר השירה בפה, הנגינה בכלי מוסיפה לנעימות השירה, ולכן נחשבת כצורך 'עבודה' שלא גזרו בו שבות, ובשמחת בית השואבה לא התירו, כיון שהיו שם הרבה כלי נגינה ויש יותר מקום לחשוש שאחד הכלים יתקלקל. וכן כתבו התוספות (שם ד"ה ורבנן): "לפי שהיה שם רוב כלי שיר, חלילים כינורות מצלתיים, צריכים לתקן תדיר, גזור בהו טפי".

וה'ערוך לנר' ביאר:

לדעת הרמב"ם כל ימות השנה היו מנגנים בכלי שיר (להלן ה"ה), ועם זאת "עיקר השירה היא עבודתם בפה" והנגינה בכלי שיר אינה דוחה את השבת, אבל בשנים עשר יום המיוחדים ש'יחיד גומר בהן את ההלל' (ערכין שם), החליל שניגנו בו לפני המזבח הוא 'חליל של קרבן', 'וחליל של קרבן עבודה הוא ודוחה את השבת' (להלן ה"ה).

הלכות כלי המקדש פרק ג, הלכה ג: וְאֵין אוֹמְרִין שִׁירָה אֶלָּא בְּפֶה בְּלֹא כָּלִי; שְׁעָקֵר הַשִּׁירָה, שְׁהִיא עֲבוֹדָתָהּ, בְּפֶה. וְאַחֲרֵים הָיוּ עוֹמְדִים שָׁם מְנַגְּנִין בְּכָלִי שִׁיר.

החליל שהיו מנגנים בו לפני המזבח, דוחה את השבת (סוכה ג, ב) ומבאר רבי ירמיה בר אבא (שם נא, א): ב'שיר של קרבן', היינו בשנים עשר יום בשנה שבהם היחיד גומר את ההלל והלוויים היו שרים את ההלל ומנגנים בחליל בעת ניסוך היין לקרבן התמיד (רש"י שם. וראה ערכין י, א) - לדברי הכל 'עבודה' היא ודוחה את השבת, אבל הנגינה בשמחת בית השואבה לרעת חכמים אינה דוחה את השבת (כדין השמעת כלי שיר בשבת ויום טוב, שאסורה חכמים שמא יתקלקל אחד מכלי השיר ויבואו לתקנו).

ומבואר בגמרא שלדעה זו עיקר השירה בכלי ולכן היא 'עבודה' ודוחה את השבת וכמו ש'תמיד דוחה שבת - שיר שלו נמי דוחה שבת' (רש"י שם ד"ה עיקר), אבל נגינת הכלים בשמחת בית השואבה אינה 'עבודה' ואינה דוחה את השבת.

והקשו אחרונים (לחם משנה הל' לולב פ"ח ה"ג, ועוד):

עבודה בבגדים קרועים יום שלישי י"ב סיון ה'תשע"ד

שם כתב הרמב"ם: "דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא... אם עבד והוא קרוע בגדים, חייב מיתה בידי שמים, אע"פ שעבודתו כשרה ולא חללה!"

ומבאר הרדב"ז (לשונות הרמב"ם סי' רכ): כאן מדובר על בגדים הקרועים במקומות רבים כדרך בגדי הפחותים שאינם מקפידים על לבושיהם, והם נפסלים משום שנאמר

הלכות כלי המקדש פרק ח, הלכה ד: בְּגָדֵי בְּהֵמָה מִצְוָתוֹ שֶׁיִּהְיוּ חֲדָשִׁים, נָאִים וּמְשֻׁלָּשִׁים, בְּדֶרֶךְ בְּגָדֵי הַגְּדֻלִּים; שְׁנֵאמָר: לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. הָיוּ מְשֻׁמְשִׁין אוֹ מְקֻעִין... עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה.

ולכאורה דברי הרמב"ם כאן שהעובד בבגדים קרועים עבודתו פסולה סותרים לדבריו בהל' ביאת המקדש (פ"א ה"ד)

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פה

אבל לובש בגד זה הרי הוא נחשב כמחוסר בגדים (בית יצחק יו"ד ב סי' קד).

ויש המבארים באופן אחר: בטעם הפסול של בגדים קרועים, כתב הרמב"ן (השגות לסה"מ ל"ת קסג) שהוא משום שבמקום הקרע אין הוא לבוש והרי זה כמי שעובר ללא בגדים, ולפי זה הפסול הוא רק כאשר חסר מעט מהבגד ועל כך מדובר כאן, אך בקריעה על מת לא נחסר חלק מהבגד אלא רק נעשה בו קרע, ואינו נחשב כמחוסר בגדים ואינו פוסל את העבודה בדיעבד (ראש המזבח וזבחים יח, ב)

בהם 'לכבוד ולתפארת' ואין זה דרך כבוד, והעבודה פסולה כדין מחוסר בגדים, אך שם מדובר על קריעה של אבילות הנעשית במקום אחד בבגד, ובוזה אין הבגדים נפסלים אלא זהו דין מיוחד שאסור לכהן לעבוד תוך כדי הפגנת אבילות (כמו פריעת ראש), ואין העבודה נפסלת בכך.

ויש שכתבו שאין לחלק בין אופני הקריעה, אלא אף אותה קריעה עצמה כאשר היא נעשית על ידי אבילת אבילות פסול של מחוסר בגדים כי זו דרך האבילות, וכל מלבוש שהדרך ללבושו כך נחשב בגד כשר, אך כאשר אדם שאינו

האם שואלים ב'אורים ותומים' בשבת? יום רביעי י"ג סיון ה'תשע"ד

האותיות היו בולטות מן החושן אך לא זזות ממקומן, דוגמת הכותב שתי אותיות על שני כותלי הבית או על שני דפי הפנקס שאינו חייב משום כותב (שבת קד, ב). וגם לדעת ריש לקיש שהאותיות הצטרפו למילה אחת, אין זו כתיבה שחייבים עליה כי האותיות כתובות כבר על החושן ובקבלת התשובה רק מתגבהות ובולטות, והרי זה דומה ל'כתב על גבי כתב', שאינו כתיבה (שם).

ביאור נוסף:

כתיבה האסורה בשבת היא כתיבת יד אדם, אבל כתיבה בדרך נס, כפי שהיתה באורים ותומים, אינה בכלל מלאכה, כמו שכתב השל"ה (הובא בתשובת חתם סופר ח"ו סי' כט) ליישב את קושיית הרא"ש (פסחים פ"ט סי' יג) על מה שאמרו שמשו רבינו מת בשבת, מכך שביום מותו כתב משה שלש עשרה ספרי תורה (מדרש רבה ס"פ וילך) - שכתב את ספרי התורה על ידי שם, ובהשבעת הקולמוס, וכתיבה בדרך נס אינה אסורה בשבת (ברכת אהרן פ"א מאמר י').

הלכות כלי המקדש פרק י, הלכה יא: ואומר השואל: אַעֲלֶה או לא אַעֲלֶה... וּמִכֵּית פֶּחָשֶׁן וְרוֹאֶה בּוֹ בְּמִרְאֵה הַנְּבוֹאָה 'עֲלֶה' או 'לֹא תַעֲלֶה' בְּאוֹתִיּוֹת שְׂבוּלָמוֹת מִן הַחֹשֶׁן.

נחלקו אמוראים באופן התשובה שהתקבלה מה'אורים ותומים': לדעת ר' יוחנן אותיות התשובה הובלטו מתוך האותיות של שמות שבטי ישראל שעל החושן. לדוגמה, אם בתשובה לשאלה 'האעלה במלחמה' הובלטו האותיות, 'ע' משמעון, 'ל' מלוי, ה' מיהודה, התשובה היא: 'עלה'. ולדעת ריש לקיש האותיות היו זזות ממקומן ומצטרפות יחד, כדי שהכהן לא יטעה בצירוף (יומא עג, ב. ורש"י שם).

וכתב בספר 'נחלת בנימין' (מ"ע קא), שלכאורה היה אסור לשאול באורים ותומים בשבת משום אסור 'כותב'. והקשה מדוע כאשר היה דוד בנוב אצל אחימלך שאל באורים ותומים (שמואל א, כ"א-כב) ולדעה אחת (מנחות צ"ב, ב) היה זה בשבת?

וביאר:

מותר לשאול באורים ותומים בשבת, כי לדעת ר' יוחנן

שיטת הרמב"ם ב'ביאה במקצת' יום חמישי י"ד סיון ה'תשע"ד

ואף שמדברנן נשאר בטומאתו, מותר להכניסו לעזרה כי מדין תורה הוא נטהר ומעתה התירו חכמים להכניסו לצורך כיבוסו.

ונשאלת השאלה:

לשיטת הרמב"ם ש'ביאה במקצת' אסורה רק מדברנן מדוע צריכים לקרוע את הבגד לצורך הכנסתו לעזרה, הרי אפשר להכניס את הבגד 'ביאה במקצת', היינו פחות פחות משלוש אצבעות שאז אינו בכלל 'בגד' (רש"י ב"מ ז, א) ואם משום ש'ביאה במקצת' אסורה מדברנן, הרי מדברנן גם לאחר קריעתו נשאר בטומאתו ואסור להכניסו, ואם כן עדיף אם כן לא לקרוע את הבגד ולהפסידו?

אלא מכאן שלשיטת הרמב"ם 'ביאה במקצת' אין שמה ביאה אבל אסורה מן התורה מדין 'חצי שיעור', וככל איסורי תורה ש'חצי שיעור' אין עונשים עליו מן התורה אלא מכין מכת מרדות (הל' מאכ"א פי"ד ה"ב), ואף בהכנסת טומאה למקדש אין עונשין מן התורה אלא כשמכניס שיעור

הלכות ביאת המקדש פרק ג, הלכה יח: מִטָּא שֶׁהֲכֵנִים יְדוֹ לְמִקְדָּשׁ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת.

הרמב"ם פוסק כדעה הסוברת (וזבחים לג, ב) ש'ביאה במקדש' אין שמה ביאה ואסורה רק מדברנן, ולכן "טמא שהכניס ידיו למקדש" ולא את כל גופו, אינו חייב כרת אלא מכת מרדות (כסף משנה).

והקשה הגר"ח אייגש בעל ה'מרחשת':

בגד שניתן עליו דם חטאת טעון כיבוס בעזרה, ואם קודם שכיבסוהו יצא מחוץ לעזרה ונטמא - להחזירו לעזרה אי אפשר כי אסור להכניס בה טומאה, ולכבסו בחוץ אי אפשר כי הכיבוס צריך להיות בפנים, ולכן קורע את הבגד שבכך נטהר מטומאתו ומותר להכניסו לעזרה ולכבסו שם (וזבחים צד, ב).

ושואלת הגמרא (שם): והרי בגד קרוע אינו בגד והתורה אמרה שהכיבוס צריך להיעשות ב'בגד' ומתמצת: "משייר בה כדי מעפורת" - כדי רוחב סודר, ועדיין תורת 'בגד' עליו.

טומאה (באדם – כל גופו, ובבגד – כל הבגד).

ולכן יש לקרוע את הבגד כדי להכניסו לעזרה ולא להכניסו פחות פחות משלוש, כי הכנסת בגד טמא קרוע

אסורה רק מדרבנן, ואילו הכנסת הבגד פחות פחות משלוש, שהיא 'ביאה במקצת', אסורה מן התורה.

(מרחשת ח"א סי' ב אות ב)

הכהן חלל, אך העבודה אינה מחוללת יום שישי ט"ו סיון ה'תשע"ד

לימודים: א) "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה – אפילו חללים שבו תרצה" (חילו – מלשון חללים). ב) "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם" – זה כהן שעבד ונמצא חלל. כלומר: מאחר ובעת העבודה היה מוחזק ככהן כשר, העבודה כשרה, למרות שאחר כך נמצא חלל.

וההבדל בין שני הלימודים: לפי הלימוד הראשון, בכל אופן עבודתו כשרה כי "אפילו חללים שבו תרצה", אך לפי הלימוד השני הטעם הוא רק משום שבעת העבודה לא היה ידוע שהוא חלל והוחזק ככשר, ולא אם היה ידוע כחלל. מאידך, הלימוד הראשון מדבר לגבי העבודה במקדש ("ופועל ידיו תרצה") ולא על שאר דיני הכהונה, אך הלימוד השני מתייחס לכללות דיני הכהונה.

לכן, לגבי העבודה במקדש הנלמדת מ"ברך ה' חילו" פוסק הרמב"ם שעבודתו כשרה אף לאחר שנודע פסולו, אך באכילת תרומה הנלמדת מהפסוק "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם" – הרי זה רק כאשר בעת מעשה היה מוחזק ככשר.

(אבן האזל)

הלכות ביאת המקדש פרק ו, הלכה י: כְּהֵן שֶׁעָבַד וְנִקְרָא וְנִמְצָא חָלָל – עֲבוֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה לְשֶׁעֶבֶר, וְאִינוּ עוֹבְדֵי לַחֲבָא. וְאִם עָבַד – לֹא חָלָל; שְׁנַאֲמַר: כְּרֹךְ יְיָ חִילוֹ וּפְעָל יָדָיו תִּרְצֶה – אִף חָלִין שָׁבוּ תִרְצֶה.

נחלקו הראשונים בדבר: לדעת רש"י (קידושין סו, ב ד"ה שעבודתו, ראה מגיני שלמה שם) העבודה שעבד קודם שנודע שהוא פסול כשרה, אך אם עבד לאחר מכן עבודתו פסולה, אך הרמב"ם כותב שלכתחילה אסור לעבוד לאחר שנודע פסולו אך אם עבד "לא חילל".

אך בהל' תרומות (פ"י הי"ב) כתב, שכהן שאכל תרומה ונודע שהוא חלל אינו משלם חומש (כדין זר שאכל תרומה), כי כשם שעבודת חלל במקדש כשרה בדיעבד, כך אינו נחשב זר לענין אכילת תרומה שאף היא כעבודה. ולכאורה, לפי דבריו כאן שעבודתו כשרה אף לאחר שנודע פסולו מדוע אינו משלם חומש רק אם אכל קודם שנודע פסולו, והרי אפילו אם אכל לאחר מכן יש להחשיב זאת כעבודה כשרה? והביאור:

במקור הדין שכהן חלל שעבד עבודתו כשרה, יש שני

הטלת מום בקדשים בזמן הזה שבת קודש ט"ז סיון ה'תשע"ד

ראשונה של המקדש שנתקדשה בימי שלמה קידשה גם לעתיד לבא, ו"מקריבין הקרבנות כולם אף על פי שאין שם בית בנוי", סובר שבהמת הקדש ראוייה להקרבה גם בזמן הזה, ואם כן אסור מן התורה להטיל בה מום.

אלא שמכל מקום סובר הרמב"ם שאין לוקים על זה, כי ההקרבה היא בגדר 'מחוסר מעשה' היות והמזבח אינו בנוי.

וה'חתם סופר' (שו"ת אור"ח סי' קלט יו"ד סי' שיח) מבאר: האומר "הריני נזיר ביום שכן דוד בא" אסור לשתות יין בכל ימות החול, שמא יבוא משיח באותו יום (עירובין מג, א), ומאותה סיבה סובר הרמב"ם שהמטיל מום בבהמת קדשים בזמן הזה עובר בלאו, שמא יבוא משיח באותו יום והבהמה תהא ראוייה להקריבה. אך אינו לוקה כיון שהדבר ספק, ואף אם באמת יבוא משיח באותו יום הרי כשהתרו בו היתה זו 'התראת ספק' כי באותה שעה לא היתה וודאות שיבוא (ראה תוס' כתובות טו, א ד"ה וספק - שאם לא ידוע שוודאי יבוא לידי איסור, לכו"ע התראת ספק אינה התראה).

הלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ז: הַמְטִיל מוֹם בְּקִדְשִׁים... לֹקֵה... וְאִינוּ לֹקֵה אֲלָא בְּזֶמֶן שְׁפִית הַמִּקְדָּשׁ מִן, שֶׁהָיָה הָיָה רְאוּי לְקָרְבַּן וּפְסֻלָּה; אֲכָל בְּזֶמֶן הַזֶּה, אִף עַל פִּי שֶׁעָבַר בְּלֹא תַעֲשֶׂה – אִינוּ לֹקֵה.

לדעת הרמב"ם, המטיל מום בקדשים בזמן הזה עובר בלא תעשה (כל מום לא יהיה בו).

והקשו אחרונים (כסף משנה. לחם משנה): והרי אמר רבא (עבודה זרה יג, ב. וראה רש"י שם ד"ה בזמן), שבזמן הזה שאין בית המקדש והבהמה אינה ראוייה להקרבה, אין איסור מן התורה להטיל מום בקדשים ורק מדרבנן אסור "מפני שנראה כמטיל מום בקדשים"!

ומבאר ה'מנחת חינוך' (מצוה יח, רפז):

רבא האומר שאין איסור להטיל מום בקדשים בזמן הזה מן התורה סובר כאומרים שקדושת ירושלים והמקדש בטלה לאחר החורבן (מגילה י, א), וממילא אין הבהמה ראוייה להקרבה, ולכן אין איסור תורה להטיל בה מום, אבל הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ו ט"ו) שנקט כדעה שקדושה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ט סיון ה'תשע"ד

יום ראשון י' סיון ה'תשע"ד

הלכות בית הבחירה

פרק ח

א. שמירת המקדש מצות עשה, ואף על פי שאין שם פחד מאויב ולא מלסטים; שאין שמירתו אלא כבוד לו; אינו דומה פלטרין [ארמון] שיש עליו שומרין, לפלטרין שאין עליו שומרין.

ב. ושמירה זו מצותה כל הלילה; והשומרים הם הפהנים והלויים, שנאמר: "אתה ובניך אתה, לפני אהל העדת", כלומר: אתם תהיו שומרים לו. והרי נאמר: "ושמרו את משמרת אהל מועד", ונאמר: "והחננים... קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו, שומרים משמרת המקדש".

ג. ואם בטלו שמירה זו עברו בלא תעשה, שנאמר: "ושמרתם את משמרת הקדש", ולשון שמירה - אזרה היא; הא [מכר] למדת, ששמירתו מצות עשה, ובטול שמירתו בלא תעשה.

ד. מצות שמירתו, שיהיו הפהנים שומרים מבפנים [למקדש] והלויים מבחוץ; וארבע ועשרים [משמרות של] עדה [- עשרה] שומרין אותו בכל לילה תמיד בארבעה ועשרים מקום - הפהנים בשלשה מקומות, והלויים באחד ועשרים מקום.

ה. והיכן היו שומרים? כהנים היו שומרים בבית אבטינס, ובבית הניצוץ, ובבית המוקד. בית אבטינס ובית הניצוץ, היו עליות בנויות בצד שערי העזרה; והרובין [פרחי כהונה] היו שומרים שם. בית המוקד - בארץ; וזקני בית אב של אותו היום היו ישנים שם, ומפתחות העזרה בידם.

ו. לא היו הפהנים השומרים ישנים בבגדי כהנה, אלא מקפלין אותם ומניחין אותם כנגד ראשיהן; ולובשין בגדי עצמם, וישנים על הארץ, כדרך כל שומרי חצרות המקלבים, לא שישנו על המטות.

ז. ארע [טומאת] קרי לאחד מהם, הולך במסכה [מחילה] שתחת הקרקע - שהמחלות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו - וטובל, וחוזר ויושב אצל אחיו הפהנים עד שפותחין השערים בבקר, יוצא והולך לו.

ח. והיכן היו הלויים שומרים? על חמשה שערי הר הבית, ועל ארבע פנותיו מתוכו, ועל ארבע פנות העזרה מבחוץ, שאסור לישיב בעזרה; ועל חמשה שערי העזרה

חוץ לעזרה, שהרי הפהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוץ. הרי שמונה עשר מקום.

ט. ועוד שומרים בלשפת הקרבן, ובלשפת הפרכת, ואחורי בית הכפרת [קודש הקודשים].

י. ומעמידין ממנה אחד על כל המשמרות השומרים, ואיש הר הבית היה נקרא; והיה מחזר על כל משמר ומשמר כל הלילה, ואבוקות דולקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד ואומר: 'איש הר הבית, שלום עליך' - נכר שהוא ישן, חובטו במקלו; וירשות היה לו לשרף את כסותו [בגדו], עד שהיו אומרים בירושלים: 'מה קול בעזרה?' - קול בן לוי גלקה ובגדיו נשרפין, שישן לו על משמרו.

יא. בשחר, קדם שיעלה עמוד השחר, סמוך לו - יבוא הממנה של מקדש, וידפק על הפהנים [הישנים] שבבית המוקד, והן פותחין לו. נטל את המפתח, ופתח את השער הקטן שבין בית המוקד ובין העזרה, ונכנס מבית המוקד לעזרה, ונכנסו אחריי הפהנים ושתי אבוקות של אור בידם, ונחלקו לשתי כתות - כת הולכת למזרח, וכת הולכת למערב; והיו בודקין והולכין את כל העזרה, עד שיגיעו שתי הכתות למקום בית עושי [מנחת] חבתין. הגיעו - אלו ואלו אומרים: 'שלום, הכל שלום', והעמידו עושי חבתין לעשות חבתין.

יב. כסדר הזה עושין בכל לילה, חוץ מלילי שבת - שאין בידם אור, אלא בודקין בנרות הדולקין שם מערב שבת. בריך רחמנא דסייען

הלכות כלי המקדש

והעובדים בו

יש בכללן ארבע עשרה מצוות - שש מצוות עשה, ושמנה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות שמן המשחה; (ב) שלא לעשות כמותו; (ג) שלא לסוף ממנו; (ד) שלא לעשות כמתכנת הקטרת; (ה) שלא להקטיר על מזבח הזהב חוץ מן הקטרת; (ו) לשאת הארון על הכתף; (ז) שלא יסורו הבדים ממנו; (ח) שיעבד הלוי במקדש; (ט) שלא יעשה אחד במלאכת חבירו במקדש; (י) לקדש הפהן לעבודה; (יא) שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים; (יב) ללבש בגדי כהנה לעבודה; (יג) שלא יקדש המעיל; (יד) שלא יזח החשן מעל האפוד. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

סביב] ראשון. ולא ימשח במקומות אחרות [בגוף], ולא
 47 ירבה בשמן.
 48 י. הנותן משמן המשחה על גבי מלך או כהן גדול שפכר
 49 נמשחו, פטור - שנאמר: "ואשר יתן ממנו על זר", ואין
 50 אלו [נחשבים] זרים אצלו; אבל הסף ממנו אפלו למלך
 51 וכהן גדול, חיב - שנאמר: "על בשר אדם לא יסוף", כל
 52 אדם במשמע. וכהן גדול שנטל שמן המשחה מראשו וסוף
 53 במצו [על בטנו] - חיב כרת; והוא שיסוף ממנו כבזית.
 54 יא. אין מושחין את המלך אלא על גבי [סמוך ל:] מעין;
 55 ואין מושחין מלך בן מלך - שהמלכות ירשה למלך
 56 לעולם, שנאמר: "הוא ובניו בקרב ישראל". ואם הייתה
 57 שם מחלקת - מושחין אותו כדי לסלק המחלקת ולהודיע
 58 לכל שזה הוא המלך לבדו; כמו שמשחו שלמה מפני
 59 מחלקת אדוניו, ויואש מפני עתליה, ויהואחז מפני
 60 יהויקים אחיו. וזה שממשח אילשע ליהוא - לא בשמן
 61 המשחה משחו, אלא בשמן אפרסמון; ודבר זה מסרת
 62 ביד החקמים.
 63 יב. כל כלי המקדש שעשה משה במדבר - לא נתקדשו
 64 אלא במשיחתו בלבד בשמן המשחה, שנאמר: "וימשחם,
 65 ונקדש אתם". ודבר זה אינו נוהג לדורות; אלא הפלים
 66 כלי - כיון שנסתמשו בהן במקדש במלאכתו, נתקדשו,
 67 שנאמר: "אשר ישרתו כס בקדש", בשרות הם מתקדשין.
 68 יג. הכפות והקערות שמקבלין בהן המנחות, וכן המזבחות
 69 שמקבלין בהן הדם, ושאר כלי השרת - של כסף ושל זהב
 70 היו; ומתקדשין לעשותם של שאר מתכות, כמו שבארנו. וכל
 71 מתקדשין במלאכתו; ואם נשברו - מתקדשין ועושה
 72 אותן כלי אחר, ואין קדשתן מסתלקת מהן לעולם.
 73 יד. כלי הקדש שנקבו או שנסדקו - אין סותרין אותן,
 74 אלא מתיכין אותן ועושין אותן חדשים.
 75 טו. סכין שנשמט מן הנציב [ידיה], או שנפגם - אין
 76 מחזירין אותו [לידיה] ואין משיחין אותו, אלא גוזזין
 77 אותן בין הקדש והאולם לדרום, ועושין אחרים; שאין
 78 [ראוי שתהיה] צניית במקום [המקדש שכולו] עשירות.
 79 טז. שתי [סוגי] מדות של יבש היו במקדש - חצי
 80 עשרון, ועשרון; העשרון למנחות, וחצי העשרון לחלק
 81 בו מנחת כהן גדול שבכל יום.
 82 יז. ושבוע [סוגי] מדות של לח היו שם: הין, וחצי הין,
 83 ושלישית ההין, ורביעית ההין, ולג, וחצי לג, ורביעית.
 84 ולמה היו? חצי ההין ורביעית ההין ושלישית ההין -
 85 למדידת הנסכים של זבחים; ולג - למדידת שמן
 86 המנחות; וחצי לג - למדידת שמן לכל גר מנחות
 87 המנחה; ורביעית - לחלק בה השמן לחבתין.
 88 יח. ואין לנו [במקדש] דבר [שנצטרך] למדוד בו [בכלי של]
 89 הין; ולמה היה שם? הואיל והיה במקדש בימי משה,
 90 שמדד בו שמן לשמן המשחה. ובחצי לג שהיה במקדש,
 91 היו מודדין מים למי שוטה ושמן לתודה [קורבן תודה];

1 א. מצות עשה לעשות שמן המשחה, שיהיה מוכן
 2 לדברים שצריכין משיחה בו - שנאמר: "ועשית אותו
 3 שמן משחת קדש".
 4 ב. וככה עשה משה רבנו במדבר: לקח מן המזבחות
 5 והקדש, מכל אחד משלשתן [במשקל] חמש מאות שקל
 6 בשקל הקדש, ומקנה הבשם [במשקל] חמשים ומאתים;
 7 וזה שנאמר בתורה: "וקנמן בשם מחציתו [במשקל]
 8 חמשים ומאתים" - ששוקלין אותו בשני פעמים, חמשים
 9 ומאתים בכל פעם. ושחק כל אחד ואחד לבדו, וערב הכל,
 10 ושרה אותם במים זכין ומתקין, עד שיצא כל כהן במים;
 11 ונתן על המים שמן זית הין - והוא שנים עשר לג, כל לג
 12 [מכיל] ארבע רביעיות; ובשל הכל על האש, עד שאבדו
 13 [התאדות] המים ונשאר השמן. והניחו בכלי לדורות.
 14 ג. המז - הוא הדם הצורר בחיה שבהדו, הידוע לכל
 15 שמתבשמן בו בני אדם בכל מקום. והקנמן - הוא העץ
 16 הבא מאי הדר, שריחו טוב ומתגמרים [מתבשמים] בו בני
 17 אדם. והקדה - הוא הקשט. וקנה בשם - הן הקנים הנקין
 18 פתכן האדמים הבאים מאי הדר, וריחן טוב, והן ממיני
 19 בשמים שנותנין אותו הרופאים בצרי [בתרופות].
 20 ד. העושה שמן המשחה כמעשה הזה וכמשקל הזה, ולא
 21 הוסיף ולא גרע - במזיד, חיב כרת; ובשוגג, מביא חטאת
 22 קבועה [ריגילה], שנאמר: "אשר יקח כמהו". והוא
 23 שיעשה אותו להמשח בו; אבל אם עשה להתלמד או
 24 לתנו לאחרים - פטור.
 25 ה. הסף [המורח] משמן המשחה [בכמות של] פזית -
 26 במזיד, חיב כרת; ובשוגג, מביא חטאת קבועה, שנאמר:
 27 "ואשר יתן ממנו על זר - ונקרת". ואין חיבין אלא על
 28 שמן המשחה שעשה משה - שנאמר: "ממנו", מזה
 29 שנאמר בו: "שמן משחת קדש יהיה זה לי"; ומעולם לא
 30 נעשה שמן המשחה אחר, חוץ ממה שעשה משה.
 31 ו. אחד הסף את עצמו, ואחד הסף את אחרים - שנאמר:
 32 "ואשר יתן ממנו על זר". הסף פלים, ובהמה, וגו' שכן
 33 כבהמה, או שסוף בו מתים - פטור, שנאמר: "על בשר
 34 אדם לא יסוף".
 35 ז. אין מושחין ממנו לדורות אלא פהנים גדולים, ומשוח
 36 מלחמה, ומלכי בית דוד בלבד; אפלו כהן בן כהן [גדול] -
 37 מושחין אותו, שנאמר: "והכהן המשיח תחתיו מבניו וגו'".
 38 ח. בית שני, שלא היה שם שמן המשחה - היה כהן
 39 גדול מתרבה [מתמנה] בלבישת הבגדים בלבד, שהיה
 40 לובש בגדי כהנה גדולה.
 41 ט. כיצד מושחין את הלה? צק את השמן על ראשו,
 42 וסוף ממנו על גבי עיניו כמין [צורת אות -] כף יוני כזה
 43 (c) - שנאמר: "ויצק משמן המשחה על ראש אהרן".
 44 ומלכי בית דוד, מושחין אותן כמין גזר [כתור] על -

ז. פועמים בשנה היו מחזירין אותה למקדשת [כלי
הכתישה]. בימות החמה היו מפזרין אותה כדי שלא
תתעפש, ובימות הגשמים צוברין [אוספים] אותה כדי שלא
יפוג ריחה.

ח. נתן לתוכה דבש כל שהוא, פסלה; חסר אחד מסמניה
- חיב מיתה, שהרי נעשית קטרת זרה. פטמה מעט מעט
[מכל מין] במתנתה [לפי יחס המשקל הכללי], כשהה -
אפלו פטם פסס [חצי מנה] בשחרית ופרס בין הערבים.

ט. העושה קטרת מן אחד עשר סמנין אלו, לפי משקלות
אלו, כדי להריח בה, ואף על פי שלא הריח - חיב כרת על
עשייתה, אם עשה במזיד; ובשוגג, מביא חטאת קבועה
[רגילה]. אף על פי שלא עשה המשקל כלו, אלא חציו או
שלישו, הואיל ועשה לפי משקלות אלו, חיב - שנאמר:
"במתנתה לא תעשו: איש אשר יעשה כמות להריח בה -
ונכרת מעמיו".

י. עשה להתלמד [להתאמן] בה או למסרה לצבור - פטור;
הריח בה ולא עשה - אינו חיב כרת, אלא דינו כדן הנזהה
מן הקדש; לא חיבה תורה כרת, אלא לעושה במתנתה
להריח בה.

יא. מזבח הזהב שבהיכל - עליו מקטירין הקטרת בכל
יום. ואין מקטירין עליו דבר אחר. ואם הקטיר עליו קטרת
אחרת שאינה כזו, או שהקטיר עליו קטרת כזו שהנהגב
אותה יחיד או רבים, או הקריב עליו קרבן או הסיף נסוף
[ניסר משקה] - לוקה, שנאמר: "לא תעלו עליו קטרת זרה
ועולה ומנחה וגו'".

יב. בעת שמוליכין את הארון ממקום למקום, אין מוליכין
אותו לא על הבהמה ולא על העגלות; ולפי ששכח דוד
ונשאו על העגלות, נפרץ פרץ בצנא [ומת]. אלא מצוה
לנטלו על הכתף, שנאמר: "כי עבודת הקדש עליהם, בכתף
ישאו".

יג. כשנושאים אותו על הכתף, נושאים פנים כנגד פנים,
ואחריהם לחוץ, ופניהם לפנים [לכיוון הארון]. ונזהרים
שלא ישמטו הבדים [המוטות] מן הטבעות; שהמסיר אחד
מן הבדים מן הטבעות - לוקה, שנאמר: "בטבעת הארן
יהיו הבדים, לא יסרו ממנו".

יום שני י"א סיון ה'תשע"ד

פרק ג

א. זרע לוי כלו - מבדל לעבודת המקדש, שנאמר: "בעת
ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי"; ומצות עשה להיות
הלויים פנויים ומוכנים לעבודת המקדש, בין רצו בין לא
רצו - שנאמר: "ועבד הלוי הוא". וכן לוי שקבל עליו כל
מצוות לזיה חוץ מאחת - אין מקבלין אותו, עד שיקבל
את כלן.

ב. עבודה שלקח היא שיהיו שומרין את המקדש, ויהיה
מקו שוערין לפתח שערי המקדש ולהגיד [לטגור]

וכרביעית שהיתה שם, היו מודדין שמן לחם נזיר ומים
לטהרת מצרע. ולא מפני מעשים אלו נתקדשו [הכלים],
אלא מפני המלאכות של מקדש שאמרנו.

יט. כל [כלי] המדות האלו - קדש, ומפלי השרת; אלא
שמדות הלח נמשחו [בשמן המושחה] מבפנים ומבחוץ,
וכלי היבש לא נמשחו אלא מבפנים. לפיכך ברוצי -
העודף הנספך מכלי מדות הלח, קדש; וברוצי מדות
היבש, חל.

פרק ב

א. הקטרת נעשית [מחדש] בכל שנה ושנה; ועשייתה
מצות עשה, שנאמר: "קח לך סמים". ונתפרשו בתורה
ארבעה מסמניה, והן: "נטף ושחלת וכלבנה ולבונה";
ושאר סמניה - הלכה למשה מסיני.

ב. ואחד עשר סמנין נאמרו לו למשה בסיני, והן שעושיין
אותן במשקל מכון [מדויק]; ומוסיפין עמהן בלא משקל
[מדויק] מלח סדומית וכפת הירדן, ועשב אחד שמעלה
העשן; ולא היו יודעין [מכירין] אותו אלא אנשים ידועים
[מסוימים], והוא היה הלכה [מסורת] בידם איש מפי איש.

ג. וזה הוא משקל אחד עשר סמניה: נטף ושחלת
והלבנה ולבונה, מכל אחד משקל שבעים מנה; והמנה
[משקל]: מאה דינרין. ומר וקציעה ושבילת נרד וכרכם,
מכל אחד ששה עשר מנה; קשט, שגים עשר מנה; קנמון,
תשע מנים; קלופה, שלש מנים. משקל הכל, שלש מאות
ושמונה ושלשים מנה. שוחקין הכל הדק; ומוסיפין לה
רבע הקב מלח סדומית, וכפת הירדן, ומעלה עשן כל
שהוא [- מעט]. ומקטיר ממנה בכל יום על מזבח הזהב
מנה - שלש מאות חמשה ושלשים יום, כנגד [מספר] ימות
החמה. והשלש מנים הנשארות - שוחק אותן ערב יום
הכפורים דקה מן הדקה, עד שמוציא ממנה מלא חפניו,
להקטיר ביום הכפורים. והנשאור - הוא מותר הקטרת
שאמרנו בשקלים [- בהלכות שקלים].

ד. "נטף" האמור בתורה, הוא עצי הקטף שיוצא מהן
הצרי [שרף]; והשחלת, היא הצפרן שנותנין בני אדם
במגמרות [בשמים]; והכלבנה, כמו דבש שחר, וריחו
קשה [חזק], והוא שרף אילנות בערי יין. וזה הוא שמתן
בלשון ערבי: עוד בלסאן, ואצ'פאר טיב, ומיעה, ולבן,
ומסך, וקציעה, וסנבל אלגארדין, וזעפראן, וקסט, ועוד,
וקשר סליפה, וענבר.

ה. כיצד מפטמין [וכותשין] את הקטרת? מביא תשעת
קבין בורית פרשינה [מין סבון], ושרף [משפשוף] בה את
הצפרן; ואחר כך שורה את הצפרן באחד ועשרים קב של
זין חזק ביותר; ואחר כך שוחק כל אחד ואחד מן הסמנין
בפני עצמו הדק, וכשהוא שוחק אומר: 'היטב הדק, הדק
היטב', כל זמן ששוחק; ומערב הכל.

ו. וכל מעשיה בקדש בתוך העזרה, ומשל הקדש [- בכלי
שרת]; והמפטם את הקטרת מן החלין, פסולה.

מתוך מהדורת חזק

48 הלוי נפסל בשנים ולא במומין אלא בקול - כשיחקלקל
49 קולו מרב הזקנה, נפסל לעבודתו במקדש. ונראה לי,
50 שאינו נפסל אלא לומר שירה, אבל יהיה מן השוערים.
51 ט. שמואל הוואה [הנביא] ודוד המלך חלקו הלויים
52 לעשרים וארבעה משמרות; ועובד משמר בכל שבת
53 [שבוע]. וכל אנשי המשמר, מחלק אותם ראש המשמר
54 לבתי אבות; וכל יום ויום מימי השבת, עובדים בו אנשים
55 ידועים [מסומנים לאותו יום]. וראשי האבות מחלקין אלו
56 העובדים ביום שלום, איש איש על עבודתו. וכל הלויים
57 מזהרין [אסורין] על עבודת המזבח, שנאמר: "אף אל כלי
58 הקדש ואף המזבח לא יקרבו, ולא ימתו" - לא יקרבו
59 לעבודה, אבל לגע מתרין.

60 י. וכשם שהלויים מזהרין שלא לעבד עבודת הפהנים - כף
61 הפהנים מזהרין שלא לעבד עבודת הלויים, שנאמר: "גם
62 הם גם אתם". וכן הלויים עצמם מזהרין שלא יעשה אחד
63 מלאכת חבור, שלא יסיע המשורר לשוער, ולא השוער
64 למשורר - שנאמר: "איש איש על עבודתו ועל משאו".
65 יא. לויים שעבדו עבודת הפהנים, או שסיע לוי במלאכה
66 שאינה מלאכתו - חביבין מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא
67 ימתו"; אבל כהן שעבד עבודת לוי - אינו במיתה, אלא
68 בלא תעשה.

פרק ד

69
70 א. הפהנים הקדלו מקלל הלויים לעבודת הקרבנות,
71 שנאמר: "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים"; ומצות
72 עשה היא להקדיל הפהנים ולקדשם ולהכניסם לקרבן -
73 שנאמר: "וקדשתו, כי את לחם אלהיך הוא מקריב".
74 ב. וצריך כל אדם מישראל לנהג בו כבוד הרבה,
75 ולהקדים אותו לכל דבר שבקדשה, לפתח [לקרוא בתורה]
76 ראשון, ולקרן [לפני ואחרי המזון] ראשון, ולטל מנה
77 [בסעודה] יפה ראשון.

78 ג. משה רבנו חלק הפהנים לשמונה משמרות, ארבעה
79 מאלעזר וארבעה מאיתמר; וכן היו עד שמואל הנביא.
80 ובימי שמואל, חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים
81 משמר; ועל כל משמר ומשמר ראש אחד ממנה. ועולין
82 לירושלים לעבודה, משמר בכל שבת [שבוע]. ומיום
83 השבת ליום השבת הן מתחלפין - משמר יוצא, ומשמר
84 שהוא אחריו נכנס, עד שיגמרו; וחוזרין חלילה.

85 ד. ומצות עשה להיות כל המשמרות שוים ברגלים
86 [בחגים]; וכל שיבוא מן הפהנים ברגל ורצה לעבד -
87 עובד וחולק עמהם, ואין אומרים לו: 'לך עד שיגיע
88 משמרך', שנאמר: "וכי יבוא הלוי מאחד שעריך, ושרת".
89 ה. כמה דברים אמורים? בקרבנות הרגלים, ובחלוק לחם
90 הפנים, ובחלוק שתי הלחם של עצרת [שבועות]. אבל
91 נדרים ונדבות ותמידין - אין מקריב אותן ואפילו ברגל אלא
92 משמר שזמנו קבוע [שתורו השבוע], שנאמר: "חלק פחלק
93 יאכלו, לבד ממקריי על האבות" - חלק פחלק יאכלו

1 דלתותיו; ויהיה מהן משוררין לשורר על הקרבן בכל יום,
2 שנאמר: "ושרת בשם ה' אלהיו" - אינה הוא שרות שהוא
3 בשם ה'? הוי אומר: זו שירה. ומתי אומרים השירה? על כל
4 עולות הצבור החובה [שחובה להקריב] ועל שלמי עצרת
5 [קרבן שבועות] - בעת נסוף היין [על המזבח]; אבל עולות
6 נדבה שמקריבין הצבור [- כשאין יחידים שנדבו קרבנות -]
7 לקיץ המזבח [שלא יהיה המזבח שומם], וכן הנסכים הבאין
8 בפני עצמן [בלי קרבן] - אין אומרים עליהן שירה.

9 ג. לוי האונן [- שמת קרובו שחייב להתאבל עליו, וטרם
10 נקבר]. מתר לעבד ולשורר. ואין פותחין משנים עשר לויים
11 עומדים על הדוכן [בימת השירה] בכל יום, אומרים שירה
12 על הקרבן; ומוסיפין עד לעולם. ואין אומרים שירה אלא
13 בפסח, בלא כלי; שעקר השירה שהיא עבודתם - בפסח.
14 ואחרים היו עומדים שם, מנגיני בכלי שיר - מהם לויים
15 ומהם ישראלים מיחסינן המשיאין [בנותיהן] לכהנים
16 [לכהנים, מפני יחוסן]; שאין עולה על הדוכן אלא מיחסי.
17 ואין אלו המשוררים על פי הפלים עולין [נחשבים] למנן
18 השנים עשר.

19 ד. ובמה הם מנגיני? בנבלים וחלילים וכנורות וקצוצרות
20 והצלצל [מצלתיים]. ואין פותחין משני נבלים, ולא
21 מוסיפין על ששה; ואין פותחין משני חלילים, ולא
22 מוסיפין על שנים עשר; ואין פותחין משתי קצוצרות,
23 ולא מוסיפין על מאה ועשרים; ואין פותחין מתשעה
24 כנורות, ומוסיפין עד לעולם; והצלצל - אחד בלבד.
25 ה. בימי המועדות כלן ובראשי חדשים, היו הפהנים
26 תוקעים בתקוצרות בשעת הקרבן, והלויים אומרים שירה
27 - שנאמר: "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם
28 ותקעתם בתקוצרות". התקוצרת היתה נעשית מן העשית
29 [גוש] של פסח. עשה אותה מן הגרוטאות [שברים] של
30 פסח, כשירה; משאר מיני מתכות, פסולה. והחלילים שהיו
31 מנגיני בהן - היה אבוב [קנה החליל] שלהן של [מ:] קנה,
32 מפני שקולו ערב; ולא היה מחלק [מסיים] אלא באבוב
33 יחיד, מפני שהוא מחלק יפה [כשהסיום באחד].

34 ו. בשנים עשר יום בשנה החליל מכה [- מכה באצבעו
35 על החליל להנעים קולו] לפני המזבח - בשחיטת פסח
36 ראשון, ובשחיטת פסח שני, וביום טוב הראשון של פסח,
37 וביום טוב הראשון של עצרת, ובשמונת ימי הקדש. וחליל
38 זה דוחה את השבת, מפני שהוא חליל של קרבן, וחליל
39 של קרבן עבודה הוא, ודוחה את השבת.

40 ז. אין בן לוי נכנס לעבודה, עד שילמדוהו חמש
41 שנים תחלה, שנאמר: "זאת אשר ללויים: מן חמש
42 ועשרים שנה", וכתוב אחד אומר: "מן שלשים שנה" -
43 הא כיצד? חמש לתלמוד. ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל
44 ויהיה איש - שנאמר: "איש איש על עבודתו".

45 ח. זה שנאמר בתורה: "ומן חמשים שנה ישוב מצבא
46 העבודה" - אינו אלא בזמן שהיו נושאים המקדש ממקום
47 למקום, ואינה מצוה הנוהגת לדורות. אבל לדורות - אין

באחת מן המצוות שחייב עליהן חטאת, שנאמר: "אם
הכהן המשיח יחטא וגו'"; אבל לשאר הדברים - שוין הן.
טו. אין מעמידין [ממנין] כהן גדול, אלא בית דין של
שבעים ואחד. ואין מושחין אותו אלא ביום, שנאמר: "ביום
המשח אותו"; וכן אם נתרבה בבגדים בלבד, אין מרבין
אותו אלא ביום. ואין ממנין שני כהנים גדולים כאחת.
טז. וממנין כהן אחר, [ש:] יהיה לכהן גדול כמו המשנה
למלה, והוא הנקרא 'סגן', והוא הנקרא 'ממנה'. ויהיה
עומד לימין כהן גדול תמיד, וזה כבוד הוא לו [ו-] לכהן
הגדול. וכל הכהנים מתחת יד הסגן.
יז. ועוד ממנין קתיקולין [מנהל כללי], להיותן לסגן כמו
הסגן לכהן גדול; ואין פחות משנים. וממנין אמרוכלין
[אחראים], אין פחות משבעה; ומפתחות העזרה בידם -
רצה האחד לפתח, אינו יכול עד שיפתכנו כל האמרוכלין
ויפתחו.
יח. וממנין גזברין מתחת יד האמרוכלין, ואין פותחין
משלשה גזברין; והגזברין - הן שגובין ההקדשות
[תרומות], ופודין [מוכרין] את הנפדה [הראוי למכירה]
מהן, ומוציאין אותן [משתמשים בהן] לדברים הראויין
להוצאה [לשימוש].
יט. כהן גדול המשיח [שנמשח בשמן] קודם [להציל]
למרבך בגדים, ומרבך בגדים העומד לשרת קודם למשוח
שעבר [ממשרתו] מחמת [טומאת] קרי, והעובר מחמת קרי
קודם לעובר מחמת [שנהיה לו] מום, ועובר מחמת מום
קודם לכהן משיח [ממונה לו] מלחמה, ומשיח מלחמה
קדם לסגן, וסגן קודם לקתיקול [מנהל כללי], וקתיקול
קודם לאמרוכל [אחראי], ואמרוכל קודם לגזבר, וגזבר
קודם לראש המשמר [שבועי], וראש המשמר קודם לראש
בית אב [משמרת יום], וראש בית אב קודם לכהן הדיוט
משאר הכהנים. נמצאו הכהנים תמיד שמונה מצלות, זו
למצלה מזו.
כ. כשימות המלך, או כהן גדול, או אחד משאר הממנים
- מעמידין תחתיו בנו או הראוי לירשו, וכל הקודם בנפלה
[ו-] ירושה] קודם לשררות [ו-] לתפקיד] המת, והוא שיהיה
ממלא מקומו בחכמה, או ביראה [ו-] יראת שמים] אף על
פי שאינו כמותו בחכמה, שנאמר במלה: "הוא ובניו
בקרוב ישראל", מלמד שהמלכות ירשה; והוא הדין לכל
שררה שבקרוב ישראל - שהזוכה לה, זוכה לעצמו ולזרעו.
כא. משיח מלחמה - אין בנו מתמנה תחתיו לעולם, אלא
הרי בנו כשאר הכהנים; אם נמשח למלחמה, נמשח; ואם
לא נמשח, לא נמשח. וכשהכהן משיח מלחמה משמש
במקדש, משמש בארבעה כלים [בגדים] כשאר הכהנים.
מעלין משררה לשררה שהיא גדולה ממנה, ואין מורדין
אותו לשררה שהיא למטה ממנה - שמעלין בקדש, ולא
מורדין לעולם משררה שהיא בקרב ישראל אלא אם כן
סרח [חטא].
כב. וכהן גדול שעבר עברה שחיב עליה מלקות - מלקין

בקרבת הצבור, ואינם חלק בחלק בשאר הדברים, שכבר
חלקו אותם האבות, וקבעו אותן כל משמר ומשמר בשבתו.
ו. וכן עבודת לחם הפנים - במשמר שזמנו קבוע; אבל
עבודת שתי הלחם [בשבועות] - בכל המשמרות. ומנין
שאינו מדבר אלא ברגלים? שנאמר: "מאחד שעריה, מפל
ישראל" - בשעה שכל ישראל באין בשער אחד. ומנין
שאינו מדבר אלא בכהנים? שנאמר: "חלק בחלק יאכלו",
ואין שם מתנות להאכל אלא לכהנים בלבד.
ז. וכן כהן שהיה לו קרוב - הרי זה בא למקדש ומקריבו
בכל יום שירצה, שנאמר: "ובא בכל את נפשו ושרת";
ונאפלו חטאתו וזשמו, הוא מקריב ומכפר על ידי עצמו;
והעור של קרבנו, שלו. ואם רצה לתן את קרבנו לכל כהן
שירצה להקריבו, נותן; ועור הקרבן ועבודתו, לאותו
הכהן בלבד שנתן לו.
ח. היה הכהן בעל הקרבן בעל מום - נותן קרבנו לאנשי
משמר, והעור שלהן. היה זקן או חולה שיכול לעבד על
ידי הדיק [במאמץ מיוחד] - נותן קרבנו לכל כהן שירצה,
והעור והעבודה לאנשי משמר; ואם אינו יכול לעבד כלל,
הרי הקרבן נאכל לאנשי משמר.
ט. היה טמא בקרבת הצבור, וכל הכהנים טמאים [ו-]
כשרוב הציבור טמאים, מקריבים בטומאה - נותנו לבעלי
מומין טהורים שפאותו משמר; ועורו ועבודתו, לאנשי
משמר הטמאים.
י. היה הקרבן של כהן גדול, והיה אונן [ו-] שמת קרובו
שחייב להתאבל עליו, וטרם נקבר - נותנו לכל כהן שירצה,
ועורו ועבודתו לאנשי משמר; פיון שכהן גדול האונן ראוי
לעבודה, כמו שיתבאר - הרי זה עושה שליח לקרבנו.
יא. כל ראש משמר ומשמר, מחלק משמרו לבתי אבות
[משמרות], עד שיהיה כל בית אב ואנשי עובד ביום אחד
מיום השבת [השבוע], והאחר ביום של אחריו, וכן עד
האחרון. וכל בית אב ואב, ראש אחד ממנה עליו.
יב. וממנין כהן גדול, הוא ראש לכל הכהנים; ומושחין
אותו בשמן המשחה, ומלישין אותו בגדי כהנה גדולה,
שנאמר: "והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק וגו'". ואם אין
שם שמן המשחה - מרבין [ממנים] אותו בבגדי כהנה
גדולה בלבד, שנאמר: "אשר יוצק על ראשו שמן
המשחה, ומלא את ידו לבלש את הבגדים" - בשם
שמותר [מתמנה] בשמן המשחה, כן מתרבה בבגדים.
יג. כיצד מרבין אותו בבגדים? לובש שמונה בגדים
ופושטן, וחוזר ולובשן למחר, שבעת ימים יום אחר יום
- שנאמר: "שבעת ימים ילבישם הכהן תחתיו"; וכשם
שרבוי בגדים שבעה - כן משיחה בשמן שבעה, יום אחר
יום. ואם עבד קדם שיתרבה בבגדים כל שבעה, או קדם
שימשח כל שבעה - עבודתו בשרה; והאיל ונתרבה או
נמשח פעם אחת, נעשה כהן גדול לכל דבר.
יד. אין [הבדל] בין כהן משיח בשמן המשחה למרבך
בגדים, אלא פר [לקרבו] שמביא כהן המשיח אם שגג

מתוך מהדורת חזק

אותו דיני נפשות אלא בבית דין הגדול בלבד, שנאמר: 44
 "כל הדבר הגדול יביאו אליך". 45

ט. היה יודע עדות - אינו חייב להעידה, ואפילו בבית דין 46
 הגדול; שזה אינו כבוד לו שילך ויעיד. ואם היתה עדות 47
 למלך ישראל - הרי זה הולך לבית דין הגדול ומעיד לו. 48
 י. וכבר בארנו בספר חמישי, שהוא אסור [להתחתן] 49
 באלמנה, ומצוה על התולה. ואינו נושא שתי נשים, ואם 50
 נשא שתיים - אינו יכול לעבד ביום הצום [כיפור] עד 51
 שיגרש. וחולץ [לאשת אחיו שמת בלא בנים], וחולצים 52
 לאשתו, ומיבמין [- מת בלא בנים, אחיו נושא] את אשתו. 53
 ואם גרש אשה, מתרת להנשא לשאר העם. 54

יא. בזמן שכהן גדול נכנס להיכל להשתחוות, שלשה 55
 אוזנין בו: אחד בימינו, ואחד בשמאלו, ואחד באבניו 56
 טובות של אפוד מאחוריו; ויכנס להיכל וישתחוה. וכיון 57
 שישמע הסגן קול רגליו של כהן גדול שהוא יוצא, מגביה 58
 לו את הפרכת [בפתח היכל]; ואחר שיצא, יכנסו אחיו 59
 הכהנים וישתחוו ויציאו. 60

יב. בכל יום שיצא להקטיר הקטרת, מקטיר. ונוטל חלק 61
 בראש בקדשי המקדש כלם. ביצד? כשיצא, אומר: 'זו 62
 החטאת שלי, וזה האשם שלי'; ואינו עובד בפנים [על פי 63
 גורל], אלא כל עת שיצא להקריב, מקריב כל מה 64
 שיצא. והרי הוא בקדשי הגבול [תרומות ומעשרות] 65
 כשאר הכהנים. 66

יג. בזמן שרוצה כהן גדול להקריב, היה עולה בכבש 67
 והסגן מימינו; עלה למחצית הכבש, תפסו הסגן בימינו 68
 והעלהו, והושיט לו הכהן שהוא מוליך את ראש העולה 69
 האברים שבידו, וסומך [ידי] עליהן וזרקן לאש. 70

יד. וכך היו מושיטין לו שאר האברים: כל אחד ואחד 71
 נותן אברים שבידו לראשון, והראשון נותן לכהן גדול, 72
 והוא סומך [ידי] וזרק לאש. ואם רצה לסמך בלבד, 73
 ויהיה אחד זרק לאש - עושה. ואין שם סמיכה על 74
 האברים אלא לכהן גדול בלבד, מפני כבודו; אלא כל 75
 הסמיכות - על בצלי חיים הן. 76

טו. כשיגדיל הכהן ויעשה איש [בן י"ג] - הרי הוא פשוט 77
 לעבודה; אבל אחיו הכהנים לא היו מניחין אותו לעבד 78
 במקדש עד שיהיה בן עשרים שנה. ואינו נכנס לעזרה 79
 לעבודה תחלה, אלא בשעה שהלויים אומרים שירה. 80

טז. אין הכהן עובד תחלה, וכן כהן גדול אינו עובד 81
 תחלה, עד שיביא [מנחה] עשירית האיפה משלו ועובדה 82
 בידו, שנאמר: "זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה" 83
 ביום המשח אותו. ואם עבד קדם שיביא עשירית 84
 האיפה, וכן כהן גדול שעבד בכהנה גדולה קדם שיביא 85
 עשירית האיפה - עבודתו פשוטה. 86

יז. כהן שלא עבד עדין ממיו שמנו אותו כהן גדול - הרי 87

אותו בבית דין של שלשה כשאר מחיבי מלקות, וחזר 1
 לגדלו. 2

פרק ה

א. כהן גדול - צריך שיהיה גדול מכל אחיו הכהנים 4
 בגווי, בכח, בעשר, בחכמה, ובמראה [חן והוד]. אם אין 5
 לו ממוץ - כל הכהנים נותנין לו משלחן כל אחד ואחד 6
 לפי עשרו, עד שיעשיר יותר מעשיר שבכלם. 7

ב. ואין אחד מכל אלו מעבב [מונע מכהונתו], אלא כל 8
 זה למצוה; אבל אם נתרבה [נתמנה בלי הנ"ל] - מכל 9
 מקום, נתרבה. 10

ג. ותיב כהן גדול לנהג כבוד בעצמו, ולא יקל עצמו 11
 [בקלות ראש] עם שאר העם; ולא יראו אותו ערם, ולא 12
 בבית הכסא, ולא במרחץ, ולא כשהוא מסתפר - שנאמר: 13
 "הגדול מאחיו", מלמד שנוהגין בו גדלה ותררה. רצה הוא 14
 שיחצו אחרים עמו, הרשות בידו. 15

ד. לא יכנס לבית המשתה, ולא לסעודות של רבים, אפילו 16
 הם של מצוה. אבל הולך הוא, אם רצה, לבית האבל. 17
 וכשהוא הולך, אינו הולך בערבוביא עם שאר הכהנים, 18
 אלא הכהנים מסבבין [מקיפין] אותו, וחולקין לו כבוד; 19
 והסגן ממעו [עומד] בינו לבין העם, והסגן ומשיח שעבר 20
 [- שעבד תקופה במקום הכהן גדול] מימינו, וראש בית אב 21
 והאבלים וכל העם משמאלו. ואומר לאבלים: 'תתקמו'; 22
 והן מכבדין אותו כפי כחן. 23

ה. מת לו מת - אינו יוצא אחריו, ואינו יוצא מפתח ביתו 24
 או מן המקדש; וכל העם באים לנחמו לביתו. והוא עומד 25
 בשורה [להתנחם], וסגן מימינו וראש בית אב משמאלו; 26
 ואומרים לו: 'אנו כפרתך', והוא אומר להן: 'תתברכו מן 27
 השמים'. 28

ו. כשמברין [מאכילין] אותו [משל אחרים] - כל העם 29
 מסבין על הארץ, והוא מסב על הספסל. ואינו קורע על 30
 מתו כשאר הכהנים, שנאמר: "ובגדי לא יפרם"; ואם 31
 קרע, לוקה. אבל קורע הוא מלמשה בנגד רגליו. ואינו 32
 מרבה פרע [- שער מגודל] לעולם, שנאמר: "את ראשו 33
 לא יפרע" - ואפילו בעת שלא יכנס למקדש; אלא מספר 34
 מערב שבת לערב שבת. ואינו מספר בתער [סכין] אלא 35
 בזוג [מספרים], ראש שצרה זו בעקר [בתחילת] זו, עד 36
 שיצאה כאלו הוא צמח כאתר - שנאמר: "ראשם לא 37
 יגלחו, ופרע לא ישלחו; פסום יכסמו את ראשיהם". 38

ז. ובית יהיה לו מוכן במקדש, והיא הנקראת 'לשכת כהן 39
 גדול'. וכבודו ותפארתו שיהיה יושב במקדש כל היום, 40
 ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה, או שעה אחת או 41
 שתיים ביום. ויהיה ביתו בירושלים, ואינו זו משם. 42

ח. וכהן גדול דן, ודנין אותו, ומעדין עליו; ואין דנין 43

46 - הם שחזרין וקוראין אותן בתפלה השניה בספר
47 [תורה], וחזרין וקוראין אותן על פה במנחה.
48 ח. שמננת ימי חגכה - לא היו אנשי מעמד עושין מעמד
49 בשחרית. ובכל יום שיש בו קרבן מוסף - לא היה בו
50 מעמד לא בתפלה שניה שלהם ולא במנחה, אלא בשחרית
51 ובנעילה בלבד. וכל יום שהיה בו קרבן העצים [יבואר
52 בהמשך] - לא היה בו מעמד בנעילה, אלא בשחרית
53 ובתפלה שניה ובמנחה.

54 ט. ומה הוא קרבן העצים? זמן קבוע היה למשפחות
55 לצאת ליערים להביא עצים למערכה [למזבח], ויום שיגיע
56 לכני משפחה זו להביא העצים, מקריבין עולות נדבה;
57 וזה הוא קרבן העצים. והיה להן כמו יום טוב, ואסורין
58 בו בספר ותענית, ואסורין במלאכה.

59 י. אפלו יחיד שהתנדב עצים או גזרים למערכה - אסור
60 באותו היום בספר ובתענית ובשעית מלאכה; ודבר זה
61 מנהג.

62 יא. אנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס כל השבת
63 שלהן; ובחמישי מתרין מפני כבוד השבת. ומפני מה
64 אסרו עליהן לספר ולכבס? כדי שלא יכנסו למעמדן כשהן
65 מגולין, אלא יספרו ויכבסו מקדם.

פרק ז

66 א. חמשה עשר ממנין היו במקדש, וכן ממנין לעולם על
67 כל דבר ודבר מחמשה עשר דבר אלו ממנה אחד; ואלו
68 הן: אחד על הזמנים, שני על נעילת שערים, שלישי על
69 השומרים, רביעי על המשוררים, חמישי על הצלצל עם
70 שאר כלי שיר, ששי על הפסוקים, שביעי על הקנים, שמיני
71 על החותמות, תשיעי על הנסכים, עשירי על החולים,
72 אחד עשר על המים, שנים עשר על מעשה לחם הפנים,
73 שלשה עשר על מעשה הקטרת, ארבעה עשר על מעשה
74 הפרוכות, חמשה עשר על מעשה בגדי כהנה גדולה.
75 ב. כל אחד ואחד מממנים אלו - תחת ידו אנשים הרבה,
76 כדי להכין את המלאכה שהוא ממנה עליה. זה שעל
77 הזמנים - הוא משמר את הזמנים, הוא ואנשיו: כיון
78 שיגיע עת הקרבן, מכריז הוא או אחד מאנשיו ואומר:
79 'עמדי כהנים לעבודה, ולוים לדוכן, וישראל למעמד'!
80 וכיון שישמע קולו, יבוא כל אחד למלאכתו.

81 ג. זה שעל נעילת השערים - על פיו נוצלין, ועל פיו
82 פותחין. ואין התוקעין [בחצוצרות] תוקעין בכל יום
83 לפתיחת השערים, אלא ברשותו; ובכל יום תוקעין במקדש
84 שלש תקיעות לפתיחת שערים, תקיעה תרועה תקיעה.
85 ד. זה שעל השומרים - הוא איש הר הבית שמסבב
86 [ומפקח] על הלויים בכל לילה; וכל מי שישן על משמרתו
87 - מלקין אותו במקלות, ושורפין את כסותו.
88

89 ה. זה שעל המשוררים - הוא בורך בכל יום המשוררים
90 שעומדים על הדוכן לומר שירה בפה, ועל פיו תוקעין
91 [בחצוצרות] על הקרבנות. אין פותחין במקדש מאחת

1 זה מביא עשירית האיפה ועובדה בידו תחלה בשאר חנוף
2 כל כהן הדיוט [העובד לראשונה], ואחר כך מקריב עשירית
3 האיפה שניה, שהיא חנוף כהן גדול, ואחר כך מקריב
4 עשירית האיפה שלישית, שהיא חבתי כהן גדול שמקריב
5 בכל יום, כמו שיתבאר; ומעשה שלשתן שזה הוא.

יום שלישי י"ב סיון ה'תשע"ד

פרק ו

7 א. אי אפשר שהיה קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד
8 על גביו [לידי]; וקרבנות הצבור, הן קרבן של כל ישראל,
9 ואי אפשר שהיו כל ישראל עומדין בעזרה בשעת קרבן.
10 לפיכך חקנו נביאים הראשונים, שייכרו מישאל בשרים
11 וינאי חטא, והיו שלוחי כל ישראל לעמד על הקרבנות;
12 והן הנקראין 'אנשי מעמד'. וחלקו אותם עשרים וארבעה
13 מעמדות, כמנן משמרות כהנה ולויה. ועל כל מעמד
14 ומעמד, אחד מהם ממנה על כלם; והוא הנקרא 'ראש
15 המעמד'.

16 ב. בכל שבת ושבת [שבוע], מתקבצין אנשי מעמד של
17 אותה שבת; מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה, נכנסין
18 למקדש עם משמר כהנה ולויה של אותה שבת; והרחוקים
19 של אותו מעמד, כיון שהגיע מעמד שלהן, היו מתקבצין
20 לבית הכנסת שבמקומן.

21 ג. ומה הן עושין אלו שמתקבצין, בין בירושלים בין
22 בבתי כנסיות? מתעניין בשני בשבת [יום ב'] שלהן,
23 ובשלישי וברביעי ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו
24 מתעניין, מפני כבוד השבת; ובאחד בשבת אינן מתעניין,
25 כדי שלא יצאו מעגן שבת לצום.

26 ד. ובכל יום יום משבת שהיא מעמדן, מתפללין ארבע
27 תפלות: שחרית ומנחה ונעילה, ועוד מוסיפין תפלה
28 אחרת בין שחרית ומנחה, והיא יתרה [נוספת] להן.
29 ונושאים הכהנים פניהן במעמד שלשה פעמים בכל יום -
30 בשחרית, ובתפלה זו היתרה, ובנעילה. וקוראין בספר
31 תורה שלשה אנשים, פעמים בכל יום: בשחרית, ובתפלה
32 זו היתרה שמוסיפין; אבל במנחה לא היו קוראין בספר,
33 אלא על פה, בקוראין את שמע [- פרשת שמע ישראל].
34 ולא היו מתקבצין לתפלת מנחה בערב שבת, מפני שהן
35 טרידין לשבת.

36 ה. וקבוץ לכל תפלה מארבע תפלות אלו, ועמידתן שם
37 לתפלה ולתחנה ולבקשה ולקרות בתורה - נקרא 'מעמד'.
38 ו. ובמה היו קוראין? במעשה בראשית. ביום הראשון
39 קוראין "בראשית" ו"יהי רקיע"; בשני, "יהי רקיע"
40 ו"קווי המים"; בשלישי, "קווי המים" ו"יהי מאורות";
41 ברביעי, "יהי מאורות" ו"ישרצו"; בחמישי, "ישרצו"
42 ו"תוצא הארץ"; בששי, "תוצא הארץ" ו"יגבולו".
43

44 ז. פרשה גדולה קוראין אותה בשנים [העולים לתורה],
45 וקטנה קורא אותה אחד; ושתי פרשיות שקוראין שחרית

47 [יותר מהמכירות], הותרו להקדש; ואם פחתו, ישלם זה
 48 שעל החותמות מביתו. מי שאבד חותמו, ממתינין לו עד
 49 הערב; אם מצאו בפעוץ יתר כדי חותם שטוען, נוהגין
 50 לו; ואם לאו, אין נוהגין לו. ושם כל היום [תאריך] כתוב
 51 על החותם, מפני הרמאין - שלא ישהא החותם אצלו עד
 52 שיוקרו [ייתקרו] הנסכים.
 53 יג. משלשים יום לשלשים יום פוסקין שער [קובעין את
 54 מחיר] היין והסלת עם הממנה על הנסכים. אם הוקרו
 55 נסכים, מספק להן כמו שפסקו עמו; ואם הוזלו, מספק
 56 להן כשער הזול. והשכר שמשפטר ההקדש בשערים אלו
 57 - הוא הנקרא 'מותר נסכים', ולוקחין [קונין] בו עולות
 58 לקרין המזבח. ואין מקציצין את המזבח בעולות העוף,
 59 שאין בקרבנות הצבור עוף.
 60 יד. הכהנים - מפני שהן עומדין על הרצפה תמיד,
 61 ואוכלין בשר הרבה, ואין עליהן בגדים בשעת העבודה
 62 אלא חלוק אחד - הן חולין במעיהן; לפיכך מצמידין
 63 ממנה אחד שיהיה מבקר אותם, ומרפא כל תחלואיהם,
 64 ועוסק בהם תמיד, הוא ואנשיו שפחת ידו.
 65 טו. וכן ממנין אחד להיות חופר בורות ושיחין [תעלות],
 66 ומתקן הבורות של רבים - כדי שיהיו המים מצויין
 67 בירושלים לכל אדם מיושביה ולכל עולי גללים. ואחד
 68 ממנה על כל אפני לחם הפנים, והוא מתקן כל מלאכתו.
 69 ואחד ממנה על כל אפני הקטרת, והוא מתקן מלאכתה.
 70 טז. זה שעל הפרוכות - ממנה על כל אורגי הפרוכות
 71 והרוקמין בהן, שיהיו מוכנות להיכל ולשערים. ושתי
 72 פרוכות היו עושין בכל שנה ושנה, [בשביל] להבדיל בין
 73 הקדש וקדש הקדשים. וחטיי הפרוכות כפולין [שזורין]
 74 ששה ששה [כל חוט משהה חוטים]. וארבעה מינין היו
 75 בה: שש, ותכלת, וארגמן, ותולעת שני; וכל אחד מהם
 76 כפול [שזור מ:] ששה, הרי עשרים וארבעה חוטיין. וטפח
 77 היה עביה, ועל שבעים ושנים גירין [חוטים] היה נארגת;
 78 ארבה ארבעים, ורחבה עשרים.
 79 יז. ושלש עשרה פרוכות היו במקדש שני - שבע על
 80 שבעה שצרי העזרה, ואחת על פתחו של אולם, ואחת על
 81 פתחו של היכל, ושתיים לדביר [קודש הקודשים] בינו ובין
 82 הקדש, ושתיים כנגדן בעליה [בעליית הגג].
 83 יח. פרכת שנטמאת בולד הטמאה [טומאה מגזרת
 84 חכמים] - מטבילין אותה בפנים [בעזרה] ומכניסין אותה
 85 מיד, לפי שאינה צריכה הערב שמש [להמתין לערב
 86 להטהר]. ושנטמאת באב הטמאה - מטבילין אותה
 87 מבחוץ [לעזרה] ושוחטין אותה בחיל [חוץ לעזרה], מפני
 88 שהיא צריכה הערב שמש. ואם היתה חדשה - שוחטין
 89 אותה על גב האצטנה [קורות אבן בהר הבית], כדי שיראו
 90 העם את מלאכתה שהיא נאה.
 91 יט. וכל הכלים שהיו במקדש, היו להם שניים ושלישיים
 92 - שאם נטמאו הראשונים, יביאו השניים ותחיהם.

1 וְעֹשִׂים תְּקִיעָה בְּכָל יוֹם - שֶׁלֹּשׁ לַפְּתִיחַת שְׁעָרִים, וְתִשַּׁע
 2 לַתְּמִיד שֶׁל שַׁחַר [הקרבן הראשון], וְתִשַּׁע לַתְּמִיד שֶׁל בֵּין
 3 הָעֶרְבִים [הקרבן האחרון]. יוֹם שֵׁשׁ בּו קָרְפֵּן מוֹסֵף,
 4 מוֹסִיפִין תִּשַּׁע עַל קָרְפֵּן מוֹסֵף; וְאִם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ יוֹם
 5 טוֹב לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, אוֹ שֶׁחָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת
 6 שֵׁשׁ שָׁם שְׁלֹשָׁה [קרבנות] מוֹסִפִין - אֵין תּוֹקְעִין לְכָל מוֹסֵף
 7 וּמוֹסֵף בְּפָנֵי עַצְמוֹ, אֶלָּא תּוֹקְעִין תִּשַּׁע בַּלְבָּד לְכָל הַמוֹסִפִין.
 8 ו. בְּעֶרֶב שַׁבָּת מוֹסִיפִין שֵׁשׁ - שֶׁלֹּשׁ לַהֲבָטִיל אֶת הָעָם מִן
 9 הַמִּלֻּאכָה, וְשֶׁלֹּשׁ לַהֲבָדִיל בֵּין קֹדֶשׁ לַחֵל. וּבִרְגֵל [בחג]
 10 מוֹסִיפִין שְׁלֹשׁ לַפְּתִיחַת שַׁחַר הַתַּחֲתוֹן, וְהוּא שַׁחַר עֲזֵרַת
 11 נְשִׁים, וְשֶׁלֹּשׁ לַפְּתִיחַת שַׁחַר הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא שַׁחַר נִיקְנוֹר.
 12 וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ 'שַׁחַר הָעֲלִיּוֹן'? לִפִּי שֶׁהוּא לְמַעַל מַעֲזֵרַת
 13 נְשִׁים. וְכֵן תּוֹקְעִין שְׁלֹשׁ לְמַלְוֵי הַמִּים שֶׁמִּנְסְכִין [על המזבח]
 14 בַּחֲג, וְאֵין תּוֹקְעִין לְמַלְוֵי הַמִּים בַּשַּׁבָּת [של סוכות];
 15 וְתּוֹקְעִין שְׁלֹשׁ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ בַּשַּׁחַר שֶׁמִּנְסְכִין הַמִּים. וְכָל
 16 הַתּוֹקְעִין שֶׁתּוֹקְעִין עַל הַקְּרָבָנוֹת, מִתַּחַת יָד זֶה שֶׁעַל
 17 הַמְּשׁוֹרְרִים וּבִרְשׁוֹתוֹ; וְכָל אֵלּוֹ הַתְּקִיעוֹת, בַּחֲצוֹצְרוֹת הֵן.
 18 ז. זֶה שֶׁעַל הַצִּלְצָל [מצלתיים] - הוּא הַמַּעֲמִיד כָּל
 19 הַמְּשׁוֹרְרִים עַל פִּי כָּל הַשִּׁיר שֶׁשׁוֹעֲדִין אֶת [מלווים את
 20 שירת] הַלְוִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו.
 21 ח. זֶה שֶׁעַל הַפִּסְטוֹת [גורלות] - הוּא מִפִּיס בֵּין הַכֹּהֲנִים
 22 בְּכָל יוֹם, עַד שִׁיְהִיָּה כָּל אִישׁ וְאִישׁ עוֹשֶׂה מְלָאכְתּוֹ שְׁזָכָה
 23 בָּהּ בַּפִּיס; וְאַרְבָּעָה פַּעֲמִים הָיוּ מִפִּיסִין בְּכָל יוֹם. וּבְהַלְכוֹת
 24 תְּמִידִין אֲבָאָר בִּיצֵד מִפִּיסִין.
 25 ט. הַמִּמְנָה שֶׁעַל הַקָּנִים [קני עופות] - הוּא שְׁפוֹסְקִין
 26 [מסבמים] עִמּוֹ שִׁמְכֹר הַקָּנִים לַקְּרָבָנוֹת, כֹּף וְכָף בְּסֻלַּע.
 27 וְכָל מִי שֶׁהוּא חֵיב תּוֹרִים אוֹ בְּגֵי יוֹנָה, יָבִיא דְּמִיתָהוּ
 28 לַמִּקְדָּשׁ, וְזֶה הַמִּמְנָה נוֹתֵן הַקָּנִים לְבַעֲלֵי הַקְּרָבָן, וְעוֹשֶׂה
 29 חֶשְׁבוֹן עִם הַגִּזְבָּרִין וְנוֹתְנִין לוֹ. מִשְׁלֵשִׁים יוֹם לְשָׁלִשִׁים יוֹם
 30 פּוֹסְקִין עִמּוֹ הַשַּׁחַר [מסבמים את המחיר]. וְאִם הִזְלוּ
 31 הַקָּנִים, מְסַפֵּק [מוכר] כִּשְׁעֵר הַזֹּל; וְאִם הִוָּקְרוּ, מְסַפֵּק כְּמוֹ
 32 שֶׁפִּסְקוּ עִמּוֹ; שִׁיד הַקְּדָשׁ עַל הָעֲלִיּוֹנָה. וְכָל קֵן שֶׁנִּמְצָא
 33 פֶּסוּל אוֹ שֶׁנִּפְסַל קֹדֶם שִׁיקָרָב - נוֹתֵן אַחֵר תַּחֲתָיו.
 34 י. זֶה שֶׁעַל הַחֹתְמוֹת [פתקאות] - הוּא שֶׁמִּקְבֵּל דְּמֵי
 35 נְסֻכִּים מִמַּחֲבֵי נְסֻכִּים, וְנוֹתֵן לָהֶם חֹתְמוֹת; וְזֶה שֶׁעַל
 36 הַנְּסֻכִּים - הוּא שֶׁמוֹכֵר הַנְּסֻכִּים.
 37 יא. בִּיצֵד? אַרְבָּעָה חֹתְמוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ: הָאֶחָד כְּתוּב
 38 עָלָיו 'עֲגֹל', וְהַשֵּׁנִי כְּתוּב עָלָיו 'זָכָר', וְהַשְּׁלִישִׁי כְּתוּב עָלָיו
 39 'גָּדִי', וְהָרְבִיעִי כְּתוּב עָלָיו 'חוּטָא'.
 40 יב. כָּל מִי שִׁבִּיא קְרָבָנוֹתָיו לַמִּקְדָּשׁ - נוֹתֵן דְּמֵי הַנְּסֻכִּים
 41 לְזֶה הַמִּמְנָה עַל הַחֹתְמוֹת, וְנוֹתֵן לוֹ חֹתְמוֹת כְּמִנְיָן
 42 הַקְּרָבָנוֹת שָׁלוּ. וְאִם הָיָה מִצְרַע עֹשִׂיר, נוֹתֵן לוֹ חֹתֶם אֶחָד
 43 שֶׁכְּתוּב עָלָיו 'חוּטָא'; וְהָלָה הוֹלֵךְ בַּחֹתְמוֹת שֶׁבִּירוֹ לְזֶה
 44 הַמִּמְנָה עַל הַנְּסֻכִּים, וְנוֹתֵן לוֹ נְסֻכִּים כְּמִנְיָן הַחֹתְמוֹת וְכְמוֹ
 45 שֶׁכְּתוּב בָּהֶן. וְלַעֲרֹב בָּאִים זֶה אֶצֶל זֶה; זֶה מוֹצִיא אֶת
 46 הַחֹתְמוֹת, וּמִקְבֵּל כְּנָגְדָן מַעוֹת. אִם הוֹתִירוֹ [נותן] הַמַּעוֹת

47 ח. בגדי כהנים הדייטות, היו עושין מהן מחלצות [ד' - 48
48 בגדי כהונה] רבות [לעת הצורך]. ויש שהן נשענים חלון היו
49 במקדש להניח בהן הבגדים, ארבעה חלונות לכל משמר;
50 ושם כל משמר כתוב על חלונותיו, וכלן סתומות.
51 וכשיכנסו אנשי משמר לעבודה בשבת שלהן, פותחין
52 חלונותיהן כל ימי שבתן ונוטלין הפלים; וכשיצאו,
53 מחזירין הבגדים לחלונותם וסותמין.
54 ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר? לפי שלא
55 יהיו הפלים מערבבין, אלא כל המכנסים בחלון אחד,
56 וכתוב עליו 'מכנסים'; כל האבנטים בחלון אחד, וכתוב
57 עליו 'אבנט'; וכן המצנפות בלון בחלון אחד, והפתגות בלון
58 בחלון אחד.
59 י. כהן גדול מניח בגדי זהב בלשפה שלו בלילה, או בעת
60 שצא מן המקדש.
61 יא. בגדי כהנה, מתר להנות בהן; לפיכך לובש אותן
62 ביום עבודתו, אפלו שלא בשעת עבודה; חוץ מן האבנט
63 - מפני שהוא שעטנז, אסור לכהן הדייט ללבוש אלא
64 בשעת העבודה.
65 יב. אין הכהנים לובשין לעבודה אלא [בגדים מ:] צמר
66 ופשתים בלבד.
67 יג. וכל מקום שנאמר בתורה "שש" או "בד", הוא
68 הפשתים והוא הבד. ותכלת האמורה בכל מקום, הוא
69 הצמר הצבוע כעצם השמים, שהוא פתור [מעורב] מן הכחל
70 [וגוני הכחול]; והארגמן, הוא הצמר הצבוע אדם; ותולעת
71 שני, הוא הצמר הצבוע בתולעת [גרגירים אדומים מאד].
72 יד. כל מקום שנאמר בתורה "שש" או "שש משור",
73 צריך שיהיה החוט כפול ששה. ומקום שנאמר "בד" -
74 אם היה חוט אחד לבדו, כשר; ומצוה מן המבחר שיהיה
75 כפול ששה. ומקום שנאמר בו "משור" בלבד - צריך
76 שיהיה חוץ כפול שמונה.
77 טו. כל מקום שנאמר בתורה "מעשה רקם" - הוא
78 שתהינה הצורות הנעשות באריג נראין מצד אחד בפני
79 האריג בלבד; ו"מעשה חשב" - הוא שתהינה הצורות
80 נראות משני צדדין, פנים ואחור.
81 טז. וכיצד מעשה הבגדים? הפתגת, בין של כהן גדול
82 בין של כהן הדייט - משבצת היתה, שהיא בתים בתים
83 באריגתה, כמו בית הכנסת [כגומות גדולות], כמו
84 שעושין האורגין בבגדים הקשים. ובית יד [שרוול] שלה
85 נארג בפני עצמו, ומחברין אותו עם גוף הפתגת בתפירה.
86 יז. ארף הפתגת - עד למעלה מן העקב, וארף בית יד
87 שלה - עד פס [כף] יד; ורחבו - ברחב היד.
88 יח. המכנסים, בין של כהן גדול בין של כהן הדייט -
89 הם ממתינים ועד ירכים, שהוא למעלה מן הטבור קרוב
90 מן הלב, עד סוף הרף שהיא הארפקה [ברך]. ושנצים
91 [רצועות] יש להן; ואין להן לא בית הנקב [חור קדמ] -
92 ולא בית [נרתיק] הערנה, אלא מקפין כמין כיס.
93 יט. המצנפת של כהן גדול או הדייט - ארפה שש עשרה

1 כ. זה המנה על מעשה בגדי כהנה - עוסק בהקנת בגדי
2 כהנים הדייטות ובגדי כהן גדול, ובאריגתן; ומתחת ידו
3 נעשה הכל. ולשפה היתה לו במקדש.
4 פֶּרֶק ח
5 א. בגדי כהנה, שלשה מינים: בגדי כהן הדייט, ובגדי
6 זהב, ובגדי לבן. בגדי כהן הדייט - הם ארבעה כלים
7 [בגדים]: פתגת, ומכנסים, ואבנט, ומגבעת; וארבעתם של
8 פשתן, לבנים, וחוץ כפול [ארוג מ:] ששה [חוטים];
9 והאבנט לבדו רקום בצמר.
10 ב. בגדי זהב - הן בגדי כהן גדול, והם שמונה כלים:
11 הארבעה של כל כהן, ומעיל, ואפוד, וחשן וציץ. ואבנט
12 של כהן גדול - מעשה רוקם [ריקמה] הוא, ואינו דומה
13 במעשיו לאבנט כהן הדייט. ומצנפת האמורה באהרן,
14 היא המגבעת האמורה בבניו, אלא שבהן גדול צונף בה
15 כמו שלופף על השכר [ככריכת תחבושת], ובניו צונפין
16 בה ככובע; ולפיכך נקראת 'מגבעת'.
17 ג. בגדי לבן - הן ארבעה כלים שמשמש בהן כהן גדול
18 ביום הכפורים: פתגת, ומכנסים, ואבנט, ומצנפת.
19 וארבעתם לבנים, וחוץ כפול ששה, ומן הפשתן לבדו
20 הם. ושתי כתנות אחרות יהיו לכהן גדול ביום הכפורים
21 - אחת לובשה בשחר, ואחת בין הערבים. ושתיהן [נקנין]
22 בשלשים מנה משל הקדש. ואם רצה להוסיף [הכחה]
23 הגדול - מוסיף משלו; ומקדיש התוספת, ואחר כך עושה
24 בה הפתגת.
25 ד. בגדי כהנה - מצותם שיהיו חדשים נאים ומשולשלים
26 [ארוכים], בדרך בגדי הגדולים, שנאמר: "לכבוד
27 ולתפארת". היו מטשטשין [בטיט], או מקרעין, או ארפין
28 יתר על מדתו, או קצרים פחות ממדתו, או שסלקן
29 [כיוצא] באבנט, ועבד - עבודתו פסולה; היו משחקין
30 [ישנים], או שהיו ארפים וסלקן באבנט עד שנעשו
31 כמדתו, ועבד - עבודתו כשרה.
32 ה. כל בגד מבגדי כהנה שנעשה צואי [מלוכלך] - אין
33 מלבנין אותו ואין מכבסין אותו, אלא מניחין אותו
34 לפתילות, ולובש חדשים. ובגדי כהן גדול שבלו, גוזזין
35 אותן. ובגדי לבן שעובד בהן ביום הצום, אינו עובד בהן
36 פעם שניה לעולם, אלא נגזזין במקום שיפשט אותם שם,
37 שנאמר: "והניחם שם"; והם אסורין בהנה.
38 ו. מכנסים כהנים הדייטים שבלו ואבנטיהם - היו עושין
39 מהן פתילות, ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית
40 השואבה; וכתנות כהנים הדייטים שבלו - היו עושין מהן
41 פתילות למנוחה תמיד [מנוחת המקדש].
42 ז. כל בגדי כהנים, אינן באין אלא משל צבור; ויחיד
43 שהתנדב בגד מבגדי כהנה - מוסרו לצבור, ומתן. וכן כלי
44 השרת ועצי המערכה שמסרן יחיד לצבור, הרי הן כשרין.
45 אף כל קרבנות הצבור שהתנדב אותן יחיד משלו, כשרים;
46 ובלבד שימסרם לצבור.

מתוך מהדורת חזק

מרבֵּעַ, וּמִשְׁקַע בְּבֵית שֶׁל זֶהב שֶׁמְקִיפוֹ מִלְמָטָה וּמֵאַרְבַּע
רוחוֹתָיו.

ז. וּמִפְתַּח [חֹרֹט] עַל הָאֲבָנִים שְׁמוֹת הַשִּׁבְטִים כְּתוּלְדוֹתָם
[כַּסֵּד לִידָתָם], וְנִמְצָא פוֹתֵב עַל הָאֶדָם 'רְאוּבֵן', וְעַל
יִשָּׁפָה 'בִּנְיָמִין'. וְכוֹתֵב בַּתְּחִלָּה לְמַעַלָּה מִ'רְאוּבֵן' -
'אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב', וְכוֹתֵב לְמִטָּה מִ'בִּנְיָמִין' - 'שִׁבְטֵי
יָה', כְּדֵי שִׁיְהִיו כָּל הָאוֹתִיּוֹת מְצוּיֹת שָׁם.

ח. וְעוֹשֶׂה עַל אֲרָבַע זְרוֹיֹת שֶׁל חֹשֶׁן, אֲרָבַע טַבָּעוֹת זָהָב.
וְנוֹתֵן בְּשִׁטֵּי הַטַּבָּעוֹת שֶׁל מַעַלָּה שֶׁהַחֹשֶׁן נִתְּלָה בֵּהֶן שְׁתֵּי
עֲבוֹתוֹת זָהָב, וְהֵן הַנִּקְרָאִים 'שְׁרָשְׁרוֹת'; וְנוֹתֵן בְּשִׁטֵּי
הַטַּבָּעוֹת שֶׁל מִטָּה שֶׁהֵן כְּנָגֵד הַדָּדִים [- כְּנֹגֵד הַלֵּב], שְׁנֵי
פְתִילֵי תַכְלֵת.

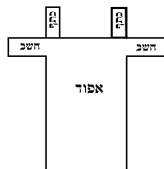
ט. הָאֶפֹּד - רִחְבוֹ כְּרֹחַב גִּבּוֹ שֶׁל אֶדָם מִכַּתֵּף לְכַתֵּף,
וְאָרְכוֹ מִכְּנָגֵד אֲצִילֵי הַיָּדַיִם [- מִהַמְרַפֵּק] מֵאַחֲרֵי עַד
הַרְגָּלִים. וְיֵשׁ לוֹ כְּמוֹ שְׁתֵּי יָדוֹת [רַצְעוֹת] יוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ
בְּאֵרֵי לָכָאן וּלְכָאן, שֶׁחֹגְרִין אוֹתוֹ בֵּהֶן; וְהֵן הַנִּקְרָאִין
'חֹשֶׁב הָאֶפֹּד'. וְהַכֵּל אֲרוֹג זָהָב תַּכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ, עַל עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה חוּטִין - כְּמַעֲשֶׂה הַחֹשֶׁן.
וְתוֹפֵר עָלָיו שְׁתֵּי כַתְּפוֹת, כְּדֵי שִׁיְהִיו עַל כַּתְּפוֹת הַכֹּהֵן.
וְקוֹבֵעַ עַל כָּל כַּתֵּף וְכַתֵּף אֶבֶן שֶׁהֵם מִרְבַּע, מִשְׁקַע בְּבֵית
שֶׁל זָהָב; וּמִפְתַּח [חֹרֹט] עַל שְׁתֵּי הָאֲבָנִים שְׁמוֹת
הַשִּׁבְטִים, שֶׁשֶּׁה עַל אֶבֶן זוֹ וְשֶׁשֶּׁה עַל אֶבֶן זוֹ כְּתוּלְדוֹתָם,
וְכוֹתֵבִין שָׁם יוֹסֵף 'יְהוֹסֵף'; וְנִמְצָאוּ חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אוֹת
בְּאֶבֶן זוֹ, וְחֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אוֹת בְּאֶבֶן זוֹ. וְכָף הִיוּ פוֹתֵבִין:

וְהָאֶבֶן שֶׁכְּתוּב בָּהּ 'רְאוּבֵן' עַל כַּתְּפוֹ
הַיְמָנִית, וְהָאֶבֶן שֶׁכְּתוּב בָּהּ 'שִׁמְעוֹן'
עַל כַּתְּפוֹ הַשְּׂמָאלִית. וְעוֹשֶׂה כָּכָל
כַּתֵּף שְׁתֵּי טַבָּעוֹת - אַחַת מִלְמָעְלָה
בְּרֹאשׁ הַכַּתֵּף, וְאַחַת מִלְמָטָה לְכַתֵּף

שְׁמוֹת יְהוּדָה וְזִבְלוֹן דָּד אֲשֶׁר בְּנִימִין	רְאוּבֵן לֵוִי יִשְׁשָׁכָר נַפְתָּלִי גָּד יְהוֹסֵף
---	--

לְמַעַלָּה מִן הַחֹשֶׁב; וְנוֹתֵן שְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת זָהָב בְּשִׁטֵּי טַבָּעוֹת
שֶׁלְמַעַלָּה, וְהֵם הַנִּקְרָאִין 'שְׁרָשְׁרוֹת'. וְזוֹ הִיא צוּרַת הָאֶפֹּד:

י. וְאַחֲרֵי כֵךְ מְכַנִּים קְצוֹת
הָעֲבוֹתוֹת שֶׁל חֹשֶׁן בַּטַּבָּעוֹת
שֶׁלְמַעַלָּה בַּכַּתְּפוֹת הָאֶפֹּד,
וּמְכַנִּים שְׁנֵי פְתִילֵי תַכְלֵת
שֶׁבְשׁוּלֵי הַחֹשֶׁן בְּשִׁטֵּי הַטַּבָּעוֹת
שֶׁלְמַעַלָּה מִחֹשֶׁב הָאֶפֹּד.
וּמִזְרִידִין אֶת הַשְּׁרָשְׁרוֹת

שֶׁבְטַבָּעוֹת כַּתְּפוֹת הָאֶפֹּד, עַד טַבָּעוֹת הַחֹשֶׁן הָעֲלִיוֹנוֹת -
כְּדֵי שִׁיְדַבְּקוּ זֶה בָּזֶה, "וְלֹא יִזַּח" [יִתְנַתֵּק] הַחֹשֶׁן מֵעַל
הָאֶפֹּד". וְכָל הַמְּצוּיִם חֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֹּד, וּמִפְרָק חֲבוּרֵן הָרֶךְ
קֶלְקוֹל - לוֹקָה.

יא. נִמְצָא כְּשִׁלּוּבֵשׁ הָאֶפֹּד עִם הַחֹשֶׁן - יִהְיֶה הַחֹשֶׁן עַל
לְבוֹ בִּשְׁוֹה, וְהָאֶפֹּד מֵאַחֲרָיו, וְחֹשֶׁב הָאֶפֹּד קָשׁוּר עַל לְבוֹ
תַּחַת הַחֹשֶׁן, וְשְׁתֵּי כַתְּפוֹת הָאֶפֹּד עַל שְׁתֵּי כַתְּפָיו; וְשְׁתֵּי
עֲבוֹתוֹת זָהָב יוֹרְדוֹת מֵעַל כַּתְּפוֹ מִכָּאן, וְשְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת זָהָב
מִכָּאן, מִכַּתְּפוֹת הָאֶפֹּד עַד טַבָּעוֹת הַחֹשֶׁן; וְשְׁנֵי חוּטֵי

אִמָּה. וְהָאֲבָנֹת - רִחְבוֹ כְּמוֹ שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת, וְאָרְכוֹ שְׁתֵּים
וּשְׁלֹשִׁים אִמָּה; מְקִיפוֹ וּמְחִזְיוֹ, כֶּרֶךְ עַל גְּבִי כֶּרֶךְ. וּבִגְדֵי
כֹהֵנָה כָּלֶן - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן מַעֲשֶׂה מַחֵט [בַּתְּפִירָה], אֲלָא
מַעֲשֶׂה אֲרוֹג [בְּאִרְיָגָה], שֶׁנֶּאֱמַר: "מַעֲשֶׂה אֲרוֹג".

יום רביעי י"ג סיון ה'תשע"ד

פרק ט

א. כִּיצַד מַעֲשֶׂה הַצִּיצִי? עוֹשֶׂה טָס שֶׁל זָהָב רֹחֵב שְׁתֵּי
אֲצָבָעוֹת, וּמְקִיף [- אֹדְרֵכּוּ] מֵאֲזֵן לְאֲזֵן. וְכוֹתֵב עָלָיו שְׁנֵי
שִׁטִּין [שׁוּרוֹת]: 'קֹדֶשׁ לַיהוָה'; 'קֹדֶשׁ מִלְמָטָה, לַיהוָה'
מִלְמָעְלָה. וְאֵם כְּתוּב בְּשִׁטָּה אַחַת, כְּשֶׁר; וּפְעָמִים כְּתוּבוֹהוּ
שִׁטָּה אַחַת.

ב. וְהָאוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת לִפְנֵיו - חוֹפֵר אֶת הָאוֹתִיּוֹת
מֵאַחֲרָיו, וְהוּא [הַטָּס] מְדַבֵּק עַל הַשְּׁעָרָה, עַד שְׁבוּלָט. וְהוּא
נָקוּב בְּשִׁטֵּי קְצוֹתָיו; וּפְתִיל תַּכְלֵת לְמִטָּה נִכְנָס מִנְקֵב לְנִקְבֵי,
כְּדֵי שִׁיְהִיָּה נִקְשֵׁר בַּפְתִּיל כְּנָגֵד הָעֶרֶף.

ג. הַמַּעֲיֵל כָּלֹ תַכְלֵת, וְחוּטָיו כְּפוּלִין [שׁוּרוּיִם מ:]; שְׁנֵים
עֶשֶׂר [חוּטִין]; וּפָיו [מְקוֹם הַצּוּאָר] אֲרוֹג בַּתְּחִלָּתוֹ אֲרִיגָתוֹ
[שְׁלֹא יִפְרֹס]. וְאֵין לוֹ בֵּית יָד [שְׁרוּוֹל], אֲלָא נִחְלַק בְּנִפְסִים
[- לִשְׁנֵי חֲלָקִים] מִסּוּף הַגֶּרֶן עַד לְמִטָּה כְּדֶרֶךְ כָּל הַמַּעֲיֵלִים.
וְאֵינוֹ מִחְבֵּר אֲלָא כְּנָגֵד כָּל הַגֶּרֶן בְּלִבָּר. וְהַקּוֹרֵעַ פִּי הַמַּעֲיֵל
- לוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִקְרַע"; וְהוּא הַדִּין לְכָל בִּגְדֵי כֹהֵנָה,
שֶׁהַקּוֹרֵעַ אוֹתָם דֶּרֶךְ [בַּשְּׁבִיל] הַשְּׁחָתָה לוֹקָה.

ד. וּמִבְּיֵא תַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, כָּל מִין מִשְׁלָשְׁתָּן
שׁוּר שְׁמוֹנֶה, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּשׁוּלָיו "מִשְׁזָר"; נִמְצָאוּ חוּטֵי
הַשּׁוּלִים אֲרָבָעָה וְעֶשְׂרִים. וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין רְמוּנִים שְׁלֹא
פְתָחוּ פִיהֶם [- סְגוּרִים], וְתוֹלָה אוֹתָן בְּמַעֲיֵל. וּמִבְּיֵא
שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם זִגְגִין, וּבִהֶם שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם עֲנֻבּוּלִים - הַכֵּל
זָהָב; וְתוֹלָה בּוֹ שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה בְּשׁוּלֵי כֶּנֶף זֶה, וְשְׁלֹשִׁים
וְשִׁשָּׁה בְּשׁוּלֵי כֶּנֶף זֶה; וְהוּגֵג עִם הָעֲנֻבּוּל הַתְּלוּי בֵּין
שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, נִקְרָא 'פְּעָמוֹן'. עַד שִׁיְהִיו שׁוּלָיו מִשְׁנֵי
צָדָדָיו, "פְּעָמוֹן וְרִמּוֹן פְּעָמוֹן וְרִמּוֹן".

ה. הַזָּהָב שֶׁבְּאֲרִיגָתוֹ הָאֶפֹּד וְהַחֹשֶׁן הָאֶמּוֹר בַּתּוֹרָה, כִּכָּה
הוּא מַעֲשֶׂהוּ: לוֹקֵחַ חוּט אֶחָד זָהָב טָהוֹר, וְנוֹתְנוֹ עִם
שֶׁשֶׁ חוּטִין שֶׁל תַּכְלֵת, וְכוּפֵל הַשְּׁבָעָה חוּטִין כְּאֶחָד; וְכֵן
הוּא עוֹשֶׂה חוּט זָהָב עִם שֶׁשֶׁ שֶׁל אֲרָגָמָן, וְחוּט אֶחָד
עִם שֶׁשֶׁ שֶׁל שָׁנִי, וְחוּט אֶחָד עִם שֶׁשֶׁ שֶׁל פֶּשֶׁתִּין;
נִמְצָאוּ אֲרָבָעָה חוּטֵי זָהָב, וְנִמְצָאוּ כָּל הַחוּטִים שְׁמוֹנֶה
וְעֶשְׂרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּרְקְעוּ אֶת פָּחִי הַזָּהָב וְגו'"; לַעֲשׂוֹת
בַּתּוֹף הַתַּכְלֵת וּבַתּוֹף הָאֲרָגָמָן, וּבַתּוֹף תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַתּוֹף
הַשֵּׁשׁ - מִלְּמַד שֶׁחוּט הַזָּהָב כְּפוּל בַּתּוֹךְ.

ו. כִּיצַד מַעֲשֶׂה הַחֹשֶׁן? אֲרוֹג כְּגֹד מַעֲשֶׂה חוּשֵׁב מִן הַזָּהָב
וְהַתַּכְלֵת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְהַשֵּׁשׁ, עַל עֶשְׂרִים
וּשְׁמוֹנֶה חוּטִין כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָגָנוּ - אָרְכוֹ אִמָּה וְרִחְבוֹ זֶרֶת,
וְכוּפְלוֹ לְשְׁנַיִם; נִמְצָא זֶרֶת עַל זֶרֶת מִרְבַּע. וְקוֹבֵעַ בּוֹ
אֲרָבָעָה טוּרִים שֶׁל אֶבֶן הַמִּפְרָשִׁים בַּתּוֹרָה - כָּל אֶבֶן מִהֵן

47 על אֲצָבְעוֹ אוֹ עַל עֶקְבוֹ - אִם הָיָה בּוֹ [כגודל] שֵׁלֶשׁ
48 אֲצָבְעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֲצָבְעוֹת, הָרִי זֶה חוֹצֵץ וּפּוֹסֵל; פְּחוֹת
49 מִכֵּן, אֵינוֹ חוֹצֵץ. וְאִם הָיָה צִלְצוֹל [חגורה] קֶטֶן - הוֹאִיל
50 וְהוּא חָשׁוּב בְּגֵד בְּפָנָי עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה פּוֹסֵל, וְאֵף עַל פִּי
51 שְׁאֵין בּוֹ שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ.

52 ט. כֹּהֵן שֶׁלָקָה בְּאֲצָבְעוֹ - מִתֵּר לְכַרֵּף עָלֶיהָ גָמִי [רטיה]
53 בְּשִׁבְתָּ, אוֹ בְּגֵד שְׂאֵין בּוֹ שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ, וְעוֹבֵד; וְאִם
54 נִתְּכָן לְהוֹצִיא דָם, אִסּוּר. וְהוּא שְׂאֵל יַחֲוִץ הַגָּמִי אוֹ הַבְּגָד
55 בֵּין בְּשָׂרוֹ לַבְּגָד בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה.

56 י. עָשׂוּ בְּבֵית שְׁנֵי אוּרִים וְתָמִים [- חושן] כְּדִי לְהַשְׁלִים
57 שְׂמוֹנֶה בְּגָדִים, וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵל הָיוּ נִשְׁאָלִין בְּהֵן. וּמִפְּנֵי
58 מָה לֹא הָיוּ שׂוֹאֲלִין בְּהֵן? מִפְּנֵי שְׂאֵל הֵיטָה שֵׁם רוּחַ
59 הַקֹּדֶשׁ; וְכֵן כֹּהֵן שְׂאֵינוֹ מְדַבֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאֵין שְׂכִינָה
60 שׂוֹרֶה עָלָיו - אֵין נִשְׁאָלִין בּוֹ.

61 יא. וְכִיצַד שׂוֹאֲלִין? עוֹמֵד הַכֹּהֵן וּפָנָיו לְפָנֵי הָאֲרוֹן,
62 וְהַשּׂוֹאֵל מֵאַחֲרָיו, פָּנָיו לְאַחֲרֵי הַכֹּהֵן. וְאוֹמֵר הַשּׂוֹאֵל:
63 'אֲעֲלֶה אוֹ לֹא אֲעֲלֶה'? וְאֵינוֹ שׂוֹאֵל בְּקוֹל רֹם, וְלֹא מִתְּהַרֵּר
64 בְּלִבּוֹ, אֲלֵא בְּקוֹל נְמוּף, כְּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ.
65 וּמִכֵּן רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לּוֹבֶשֶׁת אֶת הַכֹּהֵן, וּמִבֵּיט בַּחֲשֵׁן, וְרוֹאֶה
66 בְּמַרְאֵה הַנְּבוּאָה 'עֲלֶה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה' בְּאוֹתִיּוֹת שְׁבוּלָטוֹת
67 מִן הַחֲשֵׁן כְּגֹדֶד פָּנָיו, וְאוֹמֵר לוֹ: 'עֲלֶה', אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה'.
68 יב. וְאֵין שׂוֹאֲלִין עַל שְׁנֵי דְבָרִים בְּאֶחָד; וְאִם שְׂאֵל,
69 מְשִׁיבִין עַל הָרִאשׁוֹן בְּלִבָּד. וְאֵין נִשְׁאָלִין בְּהֵן לְהַדְיוּט,
70 אֲלֵא לְמִלָּךְ, אוֹ לֵאב בֵּית דִּין, אוֹ לְמִי שֶׁצָּרָה הַצְּבוּר בּוֹ,
71 שְׁנֵאֲמַר: "וְלִפְנֵי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן נִצְמַד וְגו'"; [- יהושע -] זֶה
72 הוּא הַמִּלָּךְ; "וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", זֶה מְשׁוּת [כהן ממונה ל:]
73 מִלְחָמָה אוֹ מִי שֶׁצָּרָה הַצְּבוּר בְּשָׂאֲלָתוֹ; "וְכָל הָעֵדָה", אֵלוֹ
74 בֵּית דִּין הַגָּדוֹל.

75 יג. זֶה שְׂאֵתָה מוֹצֵא בְּדָבָרִי נְבִיאִים שֶׁכֹּהֲנִים רַבִּים הָיוּ
76 חוֹגְרִין אַפּוֹד בַּד - לֹא הָיוּ כֹהֲנִים גְּדוֹלִים, שְׂאֵין הָאֲפּוֹד
77 שֶׁל כֹּהֵן בַּד. אֵף הַלּוֹזִים הָיוּ חוֹגְרִין אוֹתוֹ - שֶׁהָרִי שֶׁמּוֹאֵל
78 הַנְּבִיא לֹי הָיָה, וְנֵאֲמָר בּוֹ: "נִצֵּר חֲגוּר אַפּוֹד בַּד". אֲלֵא
79 אַפּוֹד זֶה - הָיוּ חוֹגְרִין אוֹתוֹ בְּנֵי הַנְּבִיאִים [- הרוצים
80 לַהֲתַנְּבֹא] וּמִי שֶׁהוּא רָאִי שֶׁתִּשְׁרָה עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ,
81 לְהוֹדִיעַ כִּי הִגִּיעַ זֶה לְמַעַלְתָּ כֹּהֵן גְּדוֹל שֶׁמְדַבֵּר עַל פִּי
82 הָאֲפּוֹד וְהַחֲשֵׁן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.
83 בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִינַן

הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ

85 יֵשׁ בְּכָלֶלן חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה,
86 וּשְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
87 (א) שְׂאֵל יָכֵנס כֹּהֵן שְׂכּוֹר לְמִקְדָּשׁ; (ב) שְׂאֵל יָכֵנס לוֹ
88 כֹּהֵן פְּרוּעַ רֹאשׁ; (ג) שְׂאֵל יָכֵנס לוֹ כֹּהֵן קְרוּעַ בְּגָדִים;
89 (ד) שְׂאֵל יָכֵנס כֹּהֵן בְּכָל עֵת אֶל הַהִיכָל; (ה) שְׂאֵל יֵצֵא
90 כֹּהֵן מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ו) לְשַׁלַּח טְמָאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ;
91 (ז) שְׂאֵל יָכֵנס טְמֵא לְמִקְדָּשׁ; (ח) שְׂאֵל יָכֵנס טְמֵא לְהַר
92 הַבַּיִת; (ט) שְׂאֵל יִשְׁמֵשׁ טְמֵא; (י) שְׂאֵל יִשְׁמֵשׁ טְבוֹל

1 תְּכֵלֶת מִרְקָסִין [קשורים] מִתַּחַת אֲצִילֵי יָדָיו, מִשְׁתִּי טְבַעוֹת
2 הַחֲשֵׁן הַתַּחְתּוֹנוֹת עַד שְׁתֵּי טְבַעוֹת כְּתוּפוֹת הָאֲפּוֹד
3 הַתַּחְתּוֹנוֹת, שֶׁהֵם לְמַעַלָּה מִן הַחֲשֵׁב.

פָּרָק י

4
5 א. כִּיצַד סֵדֶר לְבִישַׁת הַבְּגָדִים? לּוֹבֵשׁ הַמְּכַנְסִים תְּחִלָּה,
6 וְחוֹגֵר אֶת הַמְּכַנְסִים לְמַעַלָּה מִטְבּוּרוֹ מֵעַל מִתְנִיּוֹ, וְאַחֵר כֶּף
7 לּוֹבֵשׁ הַתַּתָּנָה, וְאַחֵר כֶּף חוֹגֵר אֶת הָאֲבֵגֶט כְּגֹדֶד אֲצִילֵי יָדָיו
8 [המרפק], וּמְקִיפּוֹ כֶּרֶף עַל גְּבִי כֶּרֶף עַד שְׁגוּמָר, וְקוֹשֵׁר.
9 ב. וְעַל הָאֲבֵגֶט מִפְּרֵשׁ בְּקִבְלָה: "וְלֹא יִתְּגַרוּ בִּיזָע" -
10 בְּמָקוֹם שֶׁמְזִיעִין [שהבשר מתקפל ומתחמם]; וְכֶף קָבֵל
11 יוֹנֵתָן בֶּן צִיְאֵל מִפִּי הַנְּבִיאִים, וְתִרְגָּם: "עַל לְבַהֵן יִסְרוּן"
12 [- סמור ללב]. וְאַחֵר כֶּף צוֹנָף בְּמַצְנֶפֶת כְּמִין כּוֹבַע.

13 ג. כֹּהֵן גְּדוֹל - אַחֵר שְׂחוּגֵר בְּאֲבֵגֶט, לּוֹבֵשׁ הַמַּעֲלִל, וְעַל
14 הַמַּעֲלִל הָאֲפּוֹד וְהַחֲשֵׁן; וְחוֹגֵר בַּחֲשֵׁב הָאֲפּוֹד עַל הַמַּעֲלִל
15 מִתַּחַת הַחֲשֵׁן, וְלִפְיָכֶף נִקְרָא "מַעֲלִל הָאֲפּוֹד" - מַעֲלִל
16 שְׂחוּגֵרוֹ הָאֲפּוֹד. וְאַחֵר כֶּף צוֹנָף הַמַּצְנֶפֶת, וְקוֹשֵׁר הַצִּיץ
17 [בעורף] לְמַעַלָּה מִן הַמַּצְנֶפֶת; וּשְׁעָרוֹ הָיָה נִרְאֶה בֵּין צִיץ
18 לְמַצְנֶפֶת, וְשֵׁם הָיָה מְנִיחַ תְּפִלִּין בֵּין צִיץ לְמַצְנֶפֶת.

19 ד. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְעִשׂוֹת בְּגָדִים אֵלוֹ, וְלִהְיוֹת הַכֹּהֵן עוֹבֵד
20 בְּהֵן - שְׁנֵאֲמַר: "וְנִשְׁשִׁית בְּגָדֵי קֹדֶשׁ", וְאֶת בְּנֵי תִקְרִיב,
21 וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתָנֹת". וְכֹהֵן גְּדוֹל שֶׁשָּׁמַשׁ בְּפָחוֹת מִשְׂמוֹנֶה
22 בְּגָדִים אֵלוֹ, אוֹ כֹהֵן הַדְיוּט שֶׁשָּׁמַשׁ בְּפָחוֹת מֵאַרְבָּעָה
23 בְּגָדִים אֵלוֹ - הוּא הַנִּקְרָא 'מַחֲסֵר בְּגָדִים', וְעֲבוּדָתוֹ
24 פְּסוּלָה; וְחִיב מִיתָה בְּיָדֵי שָׁמַיִם כְּזֶר שֶׁשָּׁמַשׁ, שְׁנֵאֲמַר:
25 "וְחִגְרַת אוֹתָם אֲבֵגֶט . . וְהִיתָה לָהֶם כְּהֶנָּה" - בְּזִמָּן
26 שֶׁבְּגָדֵיהֶם עָלִיהֶם, כְּהֶנָּתָם עָלִיהֶם; אֵין בְּגָדֵיהֶם עָלִיהֶם,
27 אֵין כְּהֶנָּתָם עָלִיהֶם, אֲלֵא הָרִי הֵן כְּזָרִים, וְנֵאֲמַר: "וְהָזֵר
28 הַקָּרֵב יוֹמֵת".

29 ה. כֶּשֶׁם שֶׁמַּחֲסֵר בְּגָדִים חִיב מִיתָה וּפּוֹסֵל הָעֲבוּדָה, כֶּף
30 הֵיטֵר בְּגָדִים; כְּגוֹן שֶׁלָבַשׁ שְׁתֵּי כְתָנוֹת אוֹ שְׁנֵי אֲבֵגֶטִים,
31 אוֹ כֹהֵן הַדְיוּט שֶׁלָבַשׁ בְּגָדֵי כֹהֵן גְּדוֹל וְעַבֵּד - הָרִי זֶה
32 מַחֲלֵל הָעֲבוּדָה, וְחִיב מִיתָה בְּיָדֵי שָׁמַיִם.

33 ו. נֵאֲמַר בְּבִגְדֵי כְהֶנָּה: "עַל בְּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם", מְלַמֵּד שְׂאֵל
34 יִהְיֶה דְבַר חוֹצֵץ בֵּין בְּשָׂרוֹ לַבְּגָדִים; אֲפִלּוּ נִימָה [חוט]
35 אַחַת, אוֹ עֶפֶר, אוֹ כְּנֶה מֵתָה - אִם הִיתָה בֵּין בְּשָׂרוֹ לַבְּגָד
36 - הָרִי זֶה חֲצִיצָה, וְעֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. לְפִיכָף אֵין הַכֹּהֵן יָכוֹל
37 לְעַבֵּד בְּתַפְלִין שֶׁל יָד, שֶׁהָרִי חוֹצֵצָה; אֲבָל שֶׁל רֹאשׁ, אֵינָה
38 חוֹצֵצָה, אִם רָצָה לְהִנָּיֵחַם בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, מְנִיחַ.

39 ז. וְצִרְיָן לְהַזְהֵר בְּשִׁעָה שְׁלוֹבֵשׁ, שְׂאֵל יִהְיֶה אֶבֶךָ בֵּין
40 בְּשָׂרוֹ לַבְּגָד, וְלֹא כְּנֶה - וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא בַּחֲזִיִּים - וְשְׂאֵל
41 תִּכְנֵס הָרוּחַ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה בֵּין בְּגָדוֹ לְבְּשָׂרוֹ עַד שִׁיתַּרְחַק
42 הַבְּגָד מֵעָלָיו; וְלֹא יִכְנִיס יָדוֹ תַּחַת חִלּוּקוֹ לַחוּץ [לגרו],
43 וְלֹא יֵצֵא שְׁעָרוֹ מִן הַבְּגָד, וְלֹא יִהְיֶה בְּבִגְדוֹ נִימָא מְדַלְדֵּלָת
44 [חוט תלוש מעט]. וְאִם הָיָה שֵׁם אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ בְּשַׁעַת
45 הָעֲבוּדָה, עֲבוּדָתוֹ כְּשִׁרָה.

46 ח. כֶּרֶף עַל בְּשָׂרוֹ בְּגָד שְׂאֵל בְּמָקוֹם בְּגָדִים, כְּגוֹן שֶׁכָּרְכוּ

מאיזה משמר הוא ואינו מכיר בית אב שלו - אסור
לשתות כל אותה שבת [שבווע] שמשמרתו עובדין בה. לא
היה מכיר משמרתו ולא בתי אבותיו - הדין נותן שאסור
לשתות זין לעולם; אבל תפנתו [ונבעת מ:] קלקלתו -
שהתבלבלו המשמרות, ויהי הוא מתר לשתות תמיד -
שאנו יכול לעבד עד שיקבע בבית אב שלו ובמשמרתו.
ח. כהן שגדל שפרו - אסור לו להפגס מן המזבח ולפגים.
ואם נכנס ועבד - חייב מיתה בידי שמים כשפור שפכו,
שנאמר: "וזין לא ישתו כל כהן, וראשם לא יגלחו, ופרע
[שער מגדל] לא ישלחו" - מה שתויי זין במיתה, אף
מגדלי פרע במיתה.
ט. ואין פרוצי הראש מחללין [פוסלין] עבודה; אף על
פי שהוא במיתה, עבודתו כשרה.
י. כשם שאין הפגים מזהרין על הזין אלא בשעת ביאה
למקדש - כך אין אסורין לגדל פרע אלא בשעת ביאה
למקדש. במה דברים אמורים? בכהן הדיוט; אבל כהן
גדול - אסור לגדל פרע ולקרע בגדיו לעולם, שהרי תמיד
הוא במקדש, ולפיכך נאמר בו: "את ראשו לא יפרע,
ובגדיו לא יפרם".
יא. במה הוא גדול הפרע? שלשים יום; כנזיר שנאמר
בו: "גדל פרע", ואין נזירות פחותה משלשים יום; לפיכך,
כהן הדיוט העובד, מגלח משלשים יום לשלשים יום.
יב. ואנשי משמר אסורין לספר ולכנס בשבת [בשבוע
משמרתם], כדי שלא יעלו למשמרן כשהן מגולין, אלא
מגלחין ורוחצין ומכבסין קדם שיעלו.
יג. מי ששלמה [הסתיימה] משמרתו בתוך הרגל - חול
המועד, מתר לגלח ברגל; אבל אם שלמה בערב הרגל,
אינו מגלח אלא בערב הרגל.
יד. דין קרוצי בגדים ודין פרוצי ראש אחד הוא, שנאמר:
"ראשיכם לא תפרעו ובגדיכם לא תפרמו, ולא תמתו" -
הא אם עבד והוא קרוצ בגדים, חייב מיתה בידי שמים,
אף על פי שעבודתו כשרה ולא חללה.
טו. יראה לי, שכל כהן הפשר לעבודה - אם נכנס מן
המזבח ולפנים והוא שתוי זין, או שפור משאר המשכרין,
או פרוצ ראש, או קרוצ בגדים כדרך שקורעין על המתים -
אף על פי שלא עבד, הרי זה לוקה; הואיל והוא ראוי
לעבודה, ונכנס בשעת העבודה מגול ככה, ויהי הוא מזוהר
שלא יכנס, ואם נכנס לוקה.
טז. ודין הנכנס ככה מן המזבח ולפנים, ודין היוצא משם
- אחר הוא. כיצד? כגון ששתה רביעית זין בין האולם
למזבח, או קרע בגדיו שם, ויצא - לוקה; וכן אם עבד
ביציאתו, חייב מיתה.
יז. וכן אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להכנס
למקדש פלו מתחלת עזרת ישראל ולפנים, כשהוא שתוי
זין, או שפור, או פרוצ ראש כדרך נוול, או קרוצ בגדים -
אף על פי שאינו באזהרה; שאין זה כבוד ומונא לבית
הגדול והקדוש שיכנס בו מגול. אבל ישראל שגדל שפרו

יום; (יא) לקדש העובד ידיו ורגליו; (יב) שלא יכנס
בעל מום להיכל ולמזבח; (יג) שלא יעבד בעל מום;
(יד) שלא יעבד בעל מום עובר; (טו) שלא יעבד זר.
ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

א. כל כהן הפשר לעבודה - אם שתה זין, אסור לו
להכנס מן המזבח ולפנים; ואם נכנס ועבד - עבודתו
פסולה, וחייב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא תמתו";
והוא ששתה רביעית זין חי [בלי תערובת מים] בבת אחת
מזין שפכו עליו ארבעים יום; אבל אם שתה פחות
מריבית זין, או שתה רביעית והפסיק בה, או מגזה
במים, או ששתה זין מגתו בתוך ארבעים יום [לסחיטתו],
אפלו יתר מריבית - פטור, ואינו מחלל [פוסל] עבודה.
שתה יתר מריבית מן הזין - אף על פי שהיה מזוג
[מעורב במים], ואף על פי שהפסיק ושתה מעט מעט -
חייב מיתה, ופוסל העבודה.
ב. היה שכור משאר המשכרין, אסור להכנס למקדש;
ואם נכנס ועבד, והוא שכור משאר המשכרין - אפלו מן
החלב או מן הדבילה [תאנים] - הרי זה לוקה, ועבודתו
כשרה; שאין חייבין מיתה, אלא על הזין בשעת העבודה;
ואין מחלל עבודה, אלא שכור מן הזין.
ג. וכשם שאסור לכהן להכנס למקדש מפני השכרות, כך
אסור לכל אדם בין כהן בין ישראל להורות [הלכה]
כשהוא שתוי; אפלו אכל תמרים או שתה חלב ונשתבשה
דעתו מעט - אל יורה, שנאמר: "וילהור את בני ישראל".
ואם הורה בדבר שהוא מפגש בתורה עד שידעוהו
[שמודים בו] הצדוקים - מתר; כגון שהורה שהשרץ טמא,
והצפרדע טהור, והדם אסור, וכיוצא בזה.
ד. ומתחלל לשכור ללמד תורה, ואפלו הלכות ומדרשות -
והוא שלא יורה. ואם היה חכם קבוע להוראה - לא ילמד,
שלמודו הוראה היא.
ה. שתה כדי רביעית בלבד, והיה בה מים כל שהוא -
מעט, או יטן מעט, או הלך כדי מיל - כבר עבר הזין,
ומתחלל לעבד. אבל אם שתה יותר מריבית, אפלו מזוג -
שנת מעט או הדרך מוסיפין בשכרותו; אלא ישהה לפי
השכרות, עד שלא ישאר משכרותו שום דבר בעולם.
ו. אנשי משמר - [המשמרת השבועית] מתרין לשתות זין
בלילות, אבל לא בימי שבת [השבוע], ואפלו שאר בתי
אבות - [אנשי המשמרת] של משמר שאין עבודתן היום -
שמה תכבד העבודה על אנשי בית אב של יום, ויזכו
לאחרים מאנשי משמרן לסעוד. ואנשי בית אב של אותו
היום אסורים לשתות בין ביום בין בלילה - שמה ישתה
בלילה וישפיק לעבודתו, ועדין לא סר זינו מעליו.
ז. כל כהן שידע מאיזה משמר הוא ומאיזה בית אב
[משמרת יומית] הוא, וידע שבתי אבותיו קבועים הם
בעבודה היום - אסור לו לשתות כל אותו היום; היה ידע

44 אונן שעבד אינו לוקה. ומתיר לגע בקדשים אף על פי
45 שלא טבל; שלא עשו מעלה אלא באכילה, אבל בנגיעה
46 - הרי הוא טהור, כמו שיתבאר במקומו.

47 ט. איזה הוא אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא
48 חייב להתאבל עליהם. ביום המיתה בלבד הוא שנקרא
49 'אונן' דין תורה, ולילה - הוא מדברי סופרים [חכמים].

50 י. ומת ששקה ימים ואחר כך נקבר - כל אותם הימים
51 שאחר יום המיתה הוא אונן מדבריהם [של חכמים], וכן
52 יום הקבורה. ואינו תופש [כולל] לילו [שאחר הקבורה].
53 לפיכך מי שמת לו מת וקברו לאחר יום המיתה - כל יום
54 הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם;
55 וטובל, ואוכל לערב. ויום שמועה קרובה - שמע על מתו
56 בתוך חודש מהמיתה] ויום לקוט עצמות [מקבר לקבר] -
57 הרי הוא ביום הקבורה, שאינו תופש לילו ואפלו
58 מדבריהם; לפיכך טובל, ואוכל בקדשים לערב. אבל יום
59 המיתה - כשם שאסור לאכל בו קדשים מן התורה, כך
60 אסור לאכל כלילו מדבריהם; חוץ מן [קרבן] הפסח
61 בלבד, שהוא אוכל לערב, כמו שיתבאר במקומו.

62 יא. האכל אינו משלח [להקריב את] קרבנותיו כל שבועה,
63 אפלו יין או עצים או לבונה. וכן המצרע אינו משלח
64 קרבנותיו; כל זמן שאינו ראוי לביאה [להכנס] אל
65 המהנה, אינו ראוי להקריבה. אבל המנהג יש בו ספק אם
66 משלח או אינו משלח; לפיכך אם הקריבו עליו, נרצה
67 [התקבל].

68 יב. טמא [מן] שרץ וכיוצא בו, והערל - משלחין את
69 קרבנותיהם, ומקריבין עליהם; חוץ מפסח, שאין שוחטין
70 אותו על טמא שרץ, ואין שוחטין על הערל פסח, כמו
71 שיתבאר. אבל טמא מת - אין מקריבין עליו קרבן כלל
72 עד שיתטהר.

פרק ג

74 א. מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש, שנאמר:
75 "וישלחו מן המהנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש".

76 ב. זה המהנה האמור כאן - הוא מהנה שכינה, שהוא
77 מפתח עזרת ישראל ולפנים. שומע אני - הייתי למד
78 מהפסוק [שהמצרע והזב וטמא מת, שלשם במקום
79 אחד? [אלא] תלמוד [נלמד] לומר [שכתוב] במצרע: "בדד
80 ישוב, מחוץ למהנה" - זה מהנה ישראל, שהוא מפתח
81 ירושלים ולפנים; מה מצרע ששטמאתו חמורה, חמור
82 שלוחו משלוח חבירו - [טמאים אחרים] - אף כל ששטמאתו
83 חמורה, חמור שלוחו משלוח חבירו. לפיכך משלחין את
84 המצרע חוץ לשלש מהנות, שהוא חוץ לירושלים, מפני
85 שהוא מטמא בביאה - בכניסה לבית מטמא את כולו, מה
86 שאין הזב מטמא.

87 ג. ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשני מהנות,

1 עד שנעשה מחלפת [ארוך ונאה], ולא היה דרך נוול -
2 הרי זה מתיר להכנס לעזרת ישראל.

יום חמישי י"ד סיון ה'תשע"ד

פרק ב

5 א. אין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא יום אחד
6 [בשנה] - מיום הפפורים ליום הפפורים; וכהן הדיוט נכנס
7 בכל יום לקדש לעבודה.

8 ב. והזהירו כל הכהנים והוא [הכהן], שלא יפנסו לקדש
9 או לקדש הקדשים שלא בשעת עבודה, שנאמר: "ואל
10 יבוא בכל עת אל הקדש" - זה קדש הקדשים; "מבית
11 לפרקת" - להזהיר על כל הבית.

12 ג. כהן שנכנס לקדש הקדשים בשאר ימות השנה, בין
13 כהן הדיוט בין כהן גדול, או כהן גדול שנכנס לו ביום
14 הפפורים שלא בשעת העבודה - חייב מיתה ביד שמים,
15 שנאמר: "ולא ימות". וכמה פעמים הוא נכנס לשם ביום
16 הפפורים? ארבע, כמו שיתבאר במקומו; ואם נכנס
17 חמישית, חייב מיתה ביד שמים.

18 ד. והנכנס לקדש, [מן] חוץ לקדש הקדשים, שלא לעבודה
19 או להשפחויה, בין הדיוט בין גדול - לוקה, ואינו חייב
20 מיתה, שנאמר: "אל פני הפרקת" - ולא ימות" - על קדש
21 הקדשים במיתה, ועל שאר הבית בלא ולוקה.

22 ה. כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד - חייב
23 מיתה, בין כהן גדול בין כהן הדיוט, שנאמר: "ומפתח
24 אהל מועד לא תצאו, פן תמתו" - כלומר לא תניחו
25 עבודה ותצאו מבהלים, מפני גזרה זו. וכן זה שנאמר
26 בכהן גדול: "ומן המקדש לא יצא" - אינו אלא בשעת
27 העבודה בלבד, שלא יצא עבודה ויצא.

28 ו. אם כן, מפני מה נשנית אזהרה זו בכהן גדול? שכהן
29 הדיוט שהיה במקדש בעבודתו, ושמע שמת לו מת שהוא
30 חייב להתאבל עליו - אף על פי שאינו יוצא מן המקדש
31 [באמצע עבודתו], אינו עובד [וכהן אחר מסיים עבודתו],
32 מפני שהוא אונן; ואם עבד והוא אונן [מדיון] של תורה -
33 חלל עבודתו, בין בקרבן יחיד בין בקרבן צבור. אבל כהן
34 גדול עובד כשהוא אונן, שנאמר: "ומן המקדש לא יצא,
35 ולא יחלל" - כלומר ישוב ויעבד עבודה שהיה עוסק בה,
36 ואינה מתחללת.

37 ז. ומניין שעבודת האונן פסולה? מקל וחמר: אם בעל
38 מום שאוכל בקדשים, אם עבד - חלל, אונן שהוא אסור
39 לאכל בקדשים, שנאמר: "לא אכלתי באני ממנו", דין
40 הוא שיחלל.

41 ח. ואף על פי שכהן גדול עובד אונן, אסור לאכל
42 בקדשים - שנאמר: "ואכלתי חטאת היום, הייטב בעיני
43 ה'!" - וכן אינו חולק - [נוטל חלק בבודשים] לאכל לערב.

מתוך מהדורת חזק

47 התורה - חֵיב כָּרַת עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ [בטומאה], וְאָפְלוּ
48 אַחֵר שֶׁטָּבַל, עַד שֶׁיַּעֲרִיב שֶׁמֶשׁוֹ [שתשקע השמש]; אָבָל
49 הַמִּטְמֵא בְּטִמְאוֹת מִן הַמֵּת שָׁאִין הַנּוֹזֵר מִגִּלְחַת עֲלֵיהֶן -
50 שָׁאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טָמֵא טִמְאַת שְׂבָעָה, הָרִי זֶה פְּטוּר עַל
51 בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

52 טו. וְכֵן הַנּוֹגֵעַ בְּכָלִים שֶׁנִּגְעוּ בְּאֶדָם שֶׁנִּגַּע בְּמֵת, אוֹ שֶׁנִּגַּע
53 בְּאֶדָם שֶׁנִּגְעוּ בְּכָלִים הַנּוֹגְעִים בְּמֵת - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טָמֵא
54 רֵאשׁוֹן לַעֲנִין תְּרוּמָה וּלְטִמְאָה בְּשׁוֹר הַקֹּדְשִׁים - הָרִי זֶה פְּטוּר
55 עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ; וְדַכְרִים אֵלּוּ הִלְכָה מִפִּי הַקַּבְלָה
56 [מסורת ממש רבינו]. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּטוּר, מִכֵּין אוֹתוֹ
57 מִכַּת מְרֻדוֹת.

58 טז. הַמִּכְנִיס שֶׁרָץ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לַמִּקְדָּשׁ, אוֹ שֶׁהִכְנִיס אֶדָם
59 טָמֵא לַמִּקְדָּשׁ - הָרִי זֶה חֵיב כָּרַת, שֶׁהָרִי טָמֵא מִקְדָּשׁ ה'.
60 אָבָל הַזּוֹרֵק כָּלִים טָמְאִים לַמִּקְדָּשׁ, אָפְלוּ הֵיוּ כָלִים שֶׁנִּגְעוּ
61 בְּמֵת - פְּטוּר מִן הַכָּרַת, אָבָל חֵיב מִלְקוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאִם
62 לֹא יִכְבֹּס וְגו'" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה [מסורת ממש רבינו]
63 לְמַדּוֹ: עַל רְחִיצַת גּוּפוֹ עֲנוּשׁ כָּרַת, עַל כְּבוֹס בְּגָדָיו לֹקָה
64 אֲרָבָעִים.

65 יז. יֵרָאֶה לִּי שֶׁאֵינוֹ לֹקָה אֲלֵא עַל בְּגָדִים שֶׁהֵן אֵב טָמֵא,
66 כְּגוֹן בְּגָד שֶׁנִּגַּע בּוֹ זֶה הַנְּטָמָא לְמֵת, שֶׁהֵן [הבגדים] אֵב
67 טָמֵא כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. אָבָל בְּגָד שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן [לטומאה] -
68 אִם הִכְנִיסוֹ לַמִּקְדָּשׁ, אֵינוֹ לֹקָה עֲלָיו; אָבָל מִכֵּין אוֹתוֹ
69 מִכַּת מְרֻדוֹת.

70 יח. וְכֵן טָמֵא שֶׁהִכְנִיס יָדוֹ לַמִּקְדָּשׁ, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
71 מְרֻדוֹת; וְכֵן כָּל הַטָּמֵא בְּאֵב מֵאֲבוֹת הַטָּמְאוֹת שֶׁל דְּבָרֵיהֶם
72 [מגזירת חכמים], אוֹ שֶׁאֵכָל אֲכָלִין טָמְאִין, וְשֵׁתָה מִשְׁקִין
73 טָמְאִין, וְנִכְנָס לַמִּקְדָּשׁ בְּמִזִּיד קָדָם שֶׁיִּטָּבֵל - מִכֵּין אוֹתוֹ
74 מִכַּת מְרֻדוֹת.

75 יט. טָמֵא שֶׁנִּכְנָס לַמִּקְדָּשׁ דֶּרֶךְ גִּגּוֹת - פְּטוּר, שֶׁנֶּאֱמָר:
76 "וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא" - דֶּרֶךְ בִּיאָה חִיבָה תוֹרָה. וְאֵף
77 עַל פִּי שֶׁהוּא פְּטוּר, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת. אָפְלוּ נִכְנָס
78 בְּמִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בְּאֹיֶר - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת; בֵּין
79 שֶׁנִּכְנָס בְּמִגְדָּל דֶּרֶךְ גִּגּוֹת, בֵּין שֶׁנִּכְנָס בּוֹ דֶּרֶךְ פֶּתָחִים.

80 כ. כָּל מְקוֹם [בעזרה] שֶׁחִבֵּינ [אם נכנס טמא] עַל זְדוּנוֹ
81 כָּרַת וְעַל שִׁגְגָתוֹ קָרָבָן - אִם נִמְצְאָת שֵׁם טָמֵא בְּשִׁבְתָּהּ,
82 מוֹצִיאִין אוֹתָהּ; וְשָׂאֵר הַמְּקוֹמוֹת - כּוֹפִין עֲלָיו כָּלִי עַד
83 אַחֵר הַשִּׁבְתָּהּ. וְכִשְׁהֵן מוֹצִיאִין, אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ אֲלֵא
84 בְּפִשְׁטִי כָלִי עַץ [חתיכות עץ] שָׁאִין מִקְבָּלִין טָמֵא, שֶׁלֹּא
85 לְרִבּוֹת אֶת הַטָּמֵא [אם יוציאה בכלי גם הכלי טמא].

86 כא. אַחַד טָמֵא שֶׁנִּכְנָס לַמִּקְדָּשׁ טְהוֹר, אוֹ טְהוֹר שֶׁנִּכְנָס
87 לַמִּקְדָּשׁ שֵׁשׁ בּוֹ טָמֵא, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מֵת תַּחַת אֶהָל
88 בַּמִּקְדָּשׁ, וְנִכְנָס הוּא תַּחַת הָאֶהָל - הָרִי זֶה חֵיב כָּרַת, שֶׁהָרִי
89 בִּיאָתוֹ וְטָמְאָתוֹ בְּאֵין כְּאֻחַת. נִכְנָס לַמִּקְדָּשׁ וְנִטְמָא שֵׁם
90 אַחֵר שֶׁנִּכְנָס, אָפְלוּ טָמֵא שֵׁם עֲצָמוֹ בְּמִזִּיד - יִמָּהֵר וְיִכְהַל
91 וַיֵּצֵא בְּדֶרֶךְ קֶצֶרָה.

92 כב. וְאִסּוּר לֹו לְשֵׁהוֹת אוֹ לְהַשְׁתַּחֲוֹת אוֹ לְצֹאת בְּדֶרֶךְ

1 שֶׁהוּא חוּץ לְהַר הַבַּיִת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִטְמְאִין הַמִּשְׁכָּב
2 וְהַמּוֹשָׁב [בישיבה ושכיבה עליהן] אָפְלוּ [היו המושב
3 והמשכב] מִתַּחַת הָאֶבֶן, מֵה שָׁאִין הַמֵּת מִטְמֵא.

4 ד. טָמֵא מֵת, אָפְלוּ הַמֵּת עֲצָמוֹ - מִתֵּר לְהִכְנֹס לְהַר הַבַּיִת,
5 שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ" - עִמּוֹ בְּמַחְנֶה
6 לְוִיָּהּ.

7 ה. הַחִיל [גדר סביב המקדש] - מְשַׁלְחִין מִמֶּנּוּ גוּיִים
8 וְטָמְאֵי מֵת וּבִזְעָלִי נְדוּת; אָבָל טְבוּל יוֹם [שיטהר בערב]
9 נִכְנָס לְשֵׁם, שֶׁכָּבֵר טָבֵל.

10 ו. עֲזָרַת הַנָּשִׁים - מְשַׁלְחִין מִמֶּנּוּ טְבוּל יוֹם; אָבָל לֹא
11 מִחֹסֶר כְּפוּרִים [- טהור שטרם הביא קרבנו], שֶׁמִּחֹסֶר
12 כְּפוּרִים הָעָרִיב שֶׁמֶשׁוֹ [טהור הוא]. וְאִסּוּר [כניסת] טְבוּל
13 יוֹם בְּמַחְנֶה לְוִיָּהּ [עזרת נשים] מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים [חכמים].
14 ז. מַעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל וּלְפָנִים - אָפְלוּ מִחֹסֶר כְּפוּרִים לֹא יִכְנָס
15 לְשֵׁם, שֶׁעֲדִין לֹא טָהַר טְהָרָה גְּמוּרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכִפֹּר עֲלֶיהָ
16 הַכֹּהֵן, וְטָהַר", מִכָּל שֶׁעֲדִין לֹא גְּמָרָה טְהָרָתָהּ.

17 ח. הַטָּמֵא הַמְּשַׁלַּח מִהַר הַבַּיִת - אִם נִכְנָס, עוֹבֵר בְּלֹא
18 תַּעֲשֶׂה וְלֹקָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיֵּצֵא אֶל מַחוּץ לַמַּחְנֶה", זֶה
19 מַחְנֶה שְׂכִינָה; "לֹא יָבוֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחְנֶה", זֶה מַחְנֶה לְוִיָּהּ.
20 וְכֵן מִצְוֶה שֶׁנִּכְנָס לִירוּשָׁלַיִם, לֹקָה; אָבָל אִם נִכְנָס לְשָׂאֵר
21 הָעָרִים הַמְּקוּפּוֹת חוּמָה - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רִשְׁאִי, לְפִי
22 שֶׁנֶּאֱמָר: "בְּדֶרֶךְ יָשָׁב", אֵינוֹ לֹקָה.

23 ט. נִכְנָס הַמִּצְרֶע לְהַר הַבַּיִת, לֹקָה שְׁמוֹנִים; אָבָל טָמֵא
24 מֵת אוֹ טְבוּל יוֹם שֶׁנִּכְנָס לְעִזְרַת נָשִׁים, אוֹ מִחֹסֶר כְּפוּרִים
25 שֶׁנִּכְנָס לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ לֹקָה, מִכֵּין אוֹתוֹ
26 מִכַּת מְרֻדוֹת.

27 י. וְכִשְׁם שֶׁשְׁלוּחַ טָמְאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ בַּעֲשֵׂה [- מצות
28 עשה] - כִּף אִם נִכְנָסוּ, עוֹבְרִין בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא
29 יִטְמְאוּ אֶת מַחְנֵיהֶם", זֶה מַחְנֶה שְׂכִינָה.

30 יא. וּמִנֵּין שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר אֲלֵא אִם נִכְנָס, אָבָל אִם נִגַּע בַּעֲזָרָה
31 מֵאֲחוּרֵיהָ פְּטוּר? תִּלְמוּד לומר בִּיּוֹלָגָת: "וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לֹא
32 תָּבֹא".

33 יב. טָמֵא שֶׁנִּכְנָס לַמִּקְדָּשׁ - בְּמִזִּיד עֲנוּשׁ כָּרַת [מת עד גיל
34 חמישים], שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאִם לֹא יִכְבֹּס, וּבִשְׁרוֹ לֹא יִרְחֹץ -
35 וְנָשָׂא עוֹנוֹ"; בְּשׁוֹגֵג מִבִּיא קָרָבָן עוֹלָה וַיּוֹרֵד [- עשיר -
36 כבש, עני - עוף או מנחה], שֶׁנֶּאֱמָר: "אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע
37 בְּכָל דְּבַר טָמֵא". וְאֵין חִבֵּין כָּרַת אוֹ קָרָבָן אֲלֵא מַעֲזָרַת
38 יִשְׂרָאֵל וּלְפָנִים, אוֹ עַל תּוֹסֶפֶת הָעֲזָרָה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה קְדוּשָׁה
39 גְּמוּרָה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

40 יג. וְאֵיזָה הוּא הַטָּמֵא שֶׁחֵיב כָּרַת עַל הַמִּקְדָּשׁ? כָּל
41 שֶׁנִּטְמָא בְּטִמְאוֹת מִן הַמֵּת שֶׁהַנּוֹזֵר [שנטמא] מִגִּלְחַת עֲלֵיהֶן,
42 שֶׁכָּבֵר נִתְפָּרֵשׁ בְּנִזְיוֹת, אוֹ שֶׁיִּגַּע בְּאֶדָם אוֹ בְּכָלִים
43 שֶׁנִּטְמְאוּ בְּאוֹתָן הַטָּמְאוֹת שֶׁהַנּוֹזֵר מִגִּלְחַת עֲלֵיהֶן, שֶׁהָרִי הוּא
44 שְׁנֵי לְרֵאשׁוֹן שֶׁנִּגַּע בְּמֵת, אוֹ שֶׁנִּטְמָא בְּשָׂאֵר אֲבוֹת
45 הַטָּמְאוֹת שֶׁל תוֹרָה שֶׁיִּתְפָּרְשׁוּ בְּמִקּוֹמָן.

46 יד. כָּלְלוּ שֶׁל דְּכָר: כָּל הַטָּעוֹן בִּיאַת מִים [טבילה] מִן

ידועה [אפילו לאיש אחד], כל הקרבנות שהקריב פסולין, 47
שהגרי עבודתו חלין; ואם היא טמאת התהום [שלא ידעו 48
כלל על קיומה] - הציץ [של כהן גדול] מרצה [מכפר], וכל 49
הקרבנות שהקריב נרצו. ואפילו נודע לו שהוא טמא קדם 50
שיזרק הדם, וזרק - הורצה; שהציץ מרצה על טמאת 51
התהום אף על פי שהוא מזיד. וכבר בארנו טמאת התהום 52
בנזירות. 53

ז. וכן הציץ מרצה על טמאת דברים הקריבין [קורבנות 54
טמאים], שנאמר: "והיה על מצח אהרן, ונשא אהרן את 55
עון הקדשים". אבל אינו מרצה על טמאת הנאכלין [56
לאכול בשור קרבן בטומאה], ולא על טמאת האדם שנטמא 57
בטמאה ידועה, אלא אם כן היתה הטמאה הדחוייה בצבור 58
[כגון: שרוב הציבור טמא], שהציץ מרצה עליה. 59

ח. ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו, שנאמר: 60
"והיה על מצחו תמיד, לרצון להם לפני ה'". 61

ט. כל קרבן שאין קבוע לו זמן - אינו דוחה לא את 62
השבת ולא את הטמאה: שאם לא יקרב היום, יקרב למחר 63
ולמחר מחר. וכל קרבן שקבוע לו זמן, בין קרבן יחיד בין 64
קרבן צבור - דוחה את השבת ואת הטמאה; ולא כל 65
הטמאות הוא דוחה, אלא טמאת המת לבדה. 66

י. כל קרבנות הצבור, קבוע זמנן; לפיכך דוחין פלן את 67
השבת ואת טמאת המת. 68

יא. וכל קרבן מהן שקרב בטמאה, אינו נאכל; אלא 69
מקטירין ממנו דברים הראויין להקטרה, והשאר הראוי 70
לאכילה נשרף, כשאר קדשים שנטמאו. 71

יב. ביצד דוחין את הטמאה? הגיע זמנו של אותו קרבן, 72
והיו רב הקהל שמקריבין אותו טמאים למת, או שהיו 73
הקהל טהורין והיו הכהנים המקריבין אותו טמאים למת, 74
או שהיו אלו ואלו טהורין והיו כלי השרת טמאים במת 75
- הרי זה יעשה בטמאה; ויתעסקו בו הטמאים והטהורים 76
כאחד, וינסו פלן לעזרה. אבל הטמאים בטמאה אחרת, 77
כגון זבין וזבות ונדות וטמאי שרץ ונבלה וכיוצא בהן - 78
לא יתעסקו בו ולא ינסו לעזרה, ואף על פי שנעשה 79
בטמאה; ואם עברו [שאר הטמאים] ועשו או ננסו לעזרה 80
- חייבין פרת על הביאה ומיתה על העבודה; שלא נדחית 81
אלא טמאת המת בלבד. 82

יג. ופסח שבא בטמאה, ודחקו טמאי מת וננסו להיכל 83
- פטורין; אף על פי שלא התרו אלא לעזרה - הואיל ואין 84
אני קורא בהם "אל מחוץ למחנה תשלחום", הרי אלו 85
פטורין. 86

יד. היה מקצת בית אב [משמרת יומית] טמאים ומקצתם 87
טהורים - אף על פי שרפן טמאי מת, לא יקריבו אלא 88
הטהורים. היה כל בית האב טמאי מת, יביאו בית אחר. 89
היתה כל המשמרה [השבועית] טמאי מת, מחזירין על 90
משמרה אחרת. אם היו רב הכהנים הנמצאים שם 91
בירושלים בזמן הקבוע טמאים, יעשו בטמאה. 92

טו. ומפני מה מחזירין על הטהורים מבית אב אחר? מפני 93

ארצה. ואם שהה, או שיצא בארצה אף על פי שלא שהה, 1
או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה אף על פי שלא שהה 2
- חייב פרת; ואם היה שוגג, מביא קרבן. 3

כג. לא החזיר פניו אלא השתחוה [ב:] דרך יציאתו כלפי 4
חוץ - פטור, אלא אם כן שהה בשעור. וכמה שעור 5
שהתו? כדי לקרות: "ויכרעו אפים ארצה על הרצפה 6
וישתחו, והודות לה' כי טוב, כי לעולם חסדו"; וזה הוא 7
שעור השתחויה. 8

כד. ואיזו היא דרך ארצה? כל שאפשר לו לצאת מן 9
המקדש בדרך קצרה ממנה. יצא בקצרה - אף על פי שלא 10
רץ אלא הלך עקב בצד גודל, אפילו כל היום בלו - פטור; 11
יצא בארצה - אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל כחו, 12
ונמצא שעור זמן שהלך בו הארצה פחות משעור זמן 13
שמהלך כל אדם בקצרה - הואיל ויצא בארצה, חייב. יצא 14
בקצרה, והלך מעט, ועמד ושהה מעט, וחזר והלך ושהה 15
מעט, עד שנגטרף מכל השהיות כדי השתחויה - במזיד 16
אינו לוקה, בשוגג אינו מביא קרבן; מפני שהדבר ספק. 17
אבל מבין אותו מפת מרדות. 18

פרק ד

א. טמא שעבד במקדש - חלל [סוף] עבודתו, וחייב 20
מיתה בידי שמים על עבודתו, אף על פי שלא שהה, 21
שנאמר: "ויגזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את שם 22
קדשי", הרי זו אזהרה לעובד בטמאה; וזהלן הוא אומר: 23
"ומתו בו כי יחללהו" - מה חלול האמור כאן מיתה בידי 24
שמים, אף כאן מיתה בידי שמים. וכל לאו שחייבין עליו 25
מיתה בידי שמים, לוקין עליו. 26

ב. אף על פי שאם עבד בטמאה אינו חייב בבית דין אלא 27
מלקות - אחיו הכהנים לא היו מביאין אותו לבית דין, 28
אלא מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו בידן; ואין 29
ממחין [מוחין] עליהן בקף [שחייב מיתה בידי שמים]. 30
ג. והיאך אפשר לו לעבד ולא ישהה עד שיתחייב פרת 31
אלא מיתה בידי שמים בלבד? כגון שנטמא בעזרה, ויצא 32
בקצרה, וכיציאתו היה צנור בידו, והפך בו אבר על גבי 33
האש במזבח וקרב שרפתו; שכל קרוב עבודה, הרי הוא 34
כעבודה. 35

ד. וכן טמא ששטבל ועבד קדם שיצריב שמשו - עבודתו 36
פסולה, וחייב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא יחללו שם 37
אלהיהם" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, 38
שזו אזהרה לטבול יום שעבד, שעדין טמא הוא, שנאמר: 39
"ובא השמש, וטהר", מכלל שעדין לא טהר. אבל מחסר 40
כפורים שעבד - אף על פי שעבודתו פסולה וחלל, הרי 41
זה פטור. 42

ה. ומנין שעבודתו פסולה? שנאמר: [על יולדת שטבלה] 43
"וכפר עליה הכהן, וטהרה" - מכלל שעדין לא נגמרה 44
טהרתה; והוא הדין לכל מחסרי כפורים. 45

ו. כהן שעבד, ואחר כך נודע שהיה טמא - אם היא טמאה 46

ד. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קדש - אם לא הסיח
דעתו, עבודתו כשרה. וזה הכלל היה במקדש: אין אדם
נכנס לעזרה לעבודה אף על פי שהוא טהור, עד שהוא
טובל.
ה. וכן המסד את רגליו [- צרכים גדולים], טעון טבילה;
וכל המטיל מים, טעון קדוש ידים ורגלים. יצא חוץ
לחומת העזרה - אם לשהות בחוץ יצא - כשחוזר, טעון
טבילה; ואם לחזור מיד יצא - כשחוזר, טעון קדוש ידים
ורגלים בלבד. ואם לא טבל ולא קדש [אחר שיצא ונכנס],
ועבד - הואיל ולא הסיח דעתו, ולא הסיח רגליו, ולא
הטיל מים - עבודתו כשרה. הוציא ידיו חוץ לחומת
העזרה, אינו צריך לחזור ולקדש.
ו. נטמא ידיו - מטבילן, והן טהורין; ואינו צריך לחזור
ולקדש. נטמא גופו באכילת אכלין טמאין, או שתית
משקין טמאין, וטבל - אף על פי שאינו צריך הערב שמש
[להמתין לשקיעה שיטהר], חוזר ומקדש אחר טבילה;
שכל טובל - מקדש ידיו ורגליו, ואחר כך עובד. ואם לא
קדש - הואיל ולא הסיח דעתו, לא חלל.
ז. כהן גדול שלא טבל ולא קדש ידיו ורגליו בין בגדים
לבגדים ובין עבודה לעבודה ביום הפורים, ועבד -
עבודתו כשרה, הואיל ואותן הטבילות והקדושים אינן
שונים באהרן ובניו, ונאמר: "ורחצו אהרן ובניו" - דבר
השנה בכל הפהגים מעבב, שהוא קדוש ראשון.
ח. קדש ידיו היום - צריך לחזור ולקדש למחר אף על פי
שלא ישן כל הלילה, שההידים נפסלות בלינה. קדש
בליילה, והקטיר התלבים כל הלילה - צריך לחזור ולקדש
ביום לעבודת היום.
ט. קדש ידיו ורגליו לתרומת הדשן [- השלכת האפר מעל
המזבח] - אף על פי שהוא מקדש קדם שתעלה השמש,
אינו צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום, שהרי בתחלת
עבודת היום קדש.
י. מצוה לקדש ממי הפיור. ואם קדש מאחד מקלי השרת,
הרי זה פשר; אבל כלי החל אינן מקדשין. קדש בכלי
שרת בחוץ [- מחוץ לעזרה], או בכלי חל בפנים, ועבד -
עבודתו פסולה. ואין מקדשין בתוף הפיור או בתוף כלי
השרת, אלא מהן, שנאמר: "ורחצו אהרן ובניו ממנו", לא
בתוכו; ואם קדש בתוכו ועבד - לא חלל.
יא. הטביל ידיו ורגליו במי מקנה, אפלו במעין - אין זה
קדוש כלל, עד שירחץ בכלי; ובכל כלי הקדש מקדשין,
בין שיש בהן [כמות של] רביעית בין שאין בהן כדי
רביעית.
יב. כל המימות כשרים לקדוש, בין מים חיים [מי מעיין]
בין מי מקנה; ובלבד שלא ישתנה מראיהם, אלא יהיו
כמים הנשרים לטבילה. טיט הנרוק [- זליל] שהפירה
שוחה ושוחה ממנו, משלים למי כיור. זה הכלל: כל
המשלים למי מקנה, משלים למי כיור.
יג. כמה מים צריכין להיות בפיור? אין פחות מכדי

שהטמאה לא התרה בצבור, אלא באסורה עומדת, ודחיה
היא עתה מפני הדחק; ואין דוחין כל דבר הנדחה, אלא
במקום שאי אפשר. ומפני זה צריכה ציץ לרצות עליה.
טז. ומניין שטמאת מת דחיה בצבור? שנאמר: "ויהי
אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם" - כך למדו מפי
השמועה: שאנשים יחידים הם שידחו לפסח שני אם היו
טמאים, אבל צבור שהיו טמאי מת אינם נדחין, אלא
הטמאה תדחה מפניהם, ויעשו פסח בטמאה. והוא הדין
לכל קרבן שקבוע לו זמן פסח, שהוא דוחה את הטמאה.
יז. והרי הדבר מפרש בכתובים, שנאמר שם: "כי רבת
בהקלה אשר לא התקדשו, והלויים על שחיטת הפסחים
לכל לא טהור כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה
יששכר וזבלון לא הטהרו". ומה הוא זה שנאמר: "כי
אכלו את הפסח בלא ככתוב"? מפני שעבר את [- הוסיף
חודש ל:] אותה השנה מפני הטמאה, שנאמר: "וינעץ
המלך ושריו וכל הקהל בירושלים, לעשות הפסח בחדש
השני, כי לא יכלו לעשותו בעת ההיא, כי הפהגים לא
התקדשו למדי". וכבר בארנו בקדוש החדש, שאין
מעברין את השנה לכתחלה מפני הטמאה.
יח. ועוד אחרת היתה שם באותה השנה, שעבר חזקה
המלך את השנה ביום שלשים של אדר, שראוי להיות ראש
חדש ניסן, ועשה אותו החדש אדר שני; ולא הודו לו
חקמים - שאין מעברין ביום זה, כמו שבארנו בקדוש
החדש. ומפני דברים אלו שעשה שלא כהלכה, נאמר: "כי
אכלו את הפסח בלא ככתוב". ובקש רחמים על עצמו ועל
החקמים שהסכימו על מעשיו, שנאמר: "כי התפלל
יחזקיהו עליהם לאמר, ה' הטוב יכפר בעד"; ונאמר:
"וישמע ה' אל יחזקיהו, ויפא את העם", זה שגרצה
קרבנם.

יום שישי ט"ו סיון ה'תשע"ד

פרק ה

א. מצות עשה, לקדש [לרחוץ] כהן העובד ידיו ורגליו,
ואחר כך יעבד - שנאמר: "ורחצו". ממנו את ידיהם
ואת רגליהם". וכהן שעבד ולא קדש ידיו ורגליו שחרית
- חייב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ורחצו מים - ולא
ימתו"; ועבודתו פסולה, בין כהן הדיוט בין כהן גדול.
ב. ומניין שעבודתו פסולה? שנאמר: "חקת עולם לו
ולזרעו", ובגדי כהנה הוא אומר: "חקת עולם" - מה
מחסר בגדים מחלל עבודה כמו שבארנו, אף מי שלא
רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה.
ג. אין כהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה; אלא
פעם אחת מקדש בבקר, והולך ועובד כל היום בלוי וכל
הלילה; והוא [בתנאי:] - שלא יצא מן המקדש, ולא יישן,
ולא יטיל מים [צרכים קטנים], ולא יסיח דעתו; ואם עשה
אחד מארבעתן, צריך לחזור ולקדש.

44 ואחד שנולדו בו אחר כן, בין עובדין בין שאינן עובדין
45 - הרי זה פסול עד שיעברו.
46 ד. מום קבוע - כגון שבר רגל או שבר יד; ומום עובר
47 - כגון גרב [שחין לח], או ילפת, והיא התזוית [שחין
48 מצוין]. ולא המומין הכתובין בתורה בלבד הן שפוסלין
49 בכהנים, אלא כל המומין הנראין בגוף - שנאמר: "כל
50 [איש] אשר בו מום", מפל מקום. ואלו הכתובים בתורה,
51 דגמא הם.
52 ה. שלשה מיני מומין הן: יש מומין שהן פוסלין הכלה
53 מלעבד והבהמה מלקרב, ויש מומין שפוסלין האדם
54 בלבד מלעבד, ויש מומין שאינן פוסלין, אבל מפני
55 מראית העין אמרו, שכל כהן שיש בו אחד מהן אינו
56 עובד.
57 ו. כל מי שיש בו מום שפוסל באדם ובבהמה, ועבד בין
58 בשוגג בין במזיד - עבודתו פסולה; ואם היה מזיד, לוקה.
59 וכל מי שיש בו מום מן המומין המיוחדין לאדם, ועבד -
60 אף על פי שהוא לוקה, לא חלל עבודתו. ואם היה בו
61 דבר מדברים שהם מפני מראית העין - אינו לוקה,
62 ועבודתו כשרה.
63 ז. אין פוסל באדם אלא מומין שבעליו, אבל מומין
64 שבהלל הגוף - כגון שנשל כלתו של אדם, או טחול
65 שלו, או שנקבו מעיו - אף על פי שנעשה טרפה - שאין
66 בכוחו לחיות יותר משנה, עבודתו כשרה, שנאמר: "שבר
67 רגל או שבר יד" - מה אלו בגלוי, אף כל שבעליו.
68 ח. הערל - הרי הוא ככהן נכר, שנאמר: "כל כהן נכר ערל
69 לב וערל בשר". לפיכך ערל שעבד - חלל עבודתו ולוקה,
70 כזה שעבד; אבל אינו חייב מיתה.
71 ט. כהן שהיה נושא נשים [האסורות להנשא לו] - בעברה
72 - אינו עובד, עד שידירוהו בית דין על דעת רבים - שאין
73 לנדר זה התרה -], כדי שלא תהיה לו הפרה, שלא יוסיף
74 לחטא; ועובד, ויורד ומגרש. וכן אם היה מטמא למתים
75 - פסול, עד שיקבל עליו בבית דין שלא יטמא. ואם עבר
76 ועבד קדם שידיר או שיקבל - אף על פי שהוא נשוי
77 בעברה, לא חלל עבודתו.
78 י. כהן שעבד, ונבדק ונמצא חלל - עבודתו כשרה
79 לשעבר, אבל אינו עובד להבא. ואם עבד, לא חלל -
80 שנאמר: "ברוך ה' חילו, ויפצל ידיו תרצה", אף חלין שבו
81 תרצה.
82 יא. בית דין הגדול היו יושבין בלשפת הנהר; ועקר
83 מעשיהן התדיר, שהן יושבין ודנין את הבהמה, ובדקין
84 את הכהנים ביחוסין ובמומין. כל כהן שנמצא פסול
85 ביחוסו - לובש שחורים ומתעטף שחורים, ויוצא מן
86 העזרה; וכל מי שנמצא שלם וכשר - לובש לבנים, ונכנס
87 ומשמש עם אחיו הכהנים.

1 לקדש ממנו ארבעה כהנים, שנאמר: "אחרן ובניו", והיו
2 אלעזר ואיתמר ופנחס עמקן, הרי ארבעה.
3 יד. מי כחור נפסלין בלינה, כמו שבארנו. וכיצד היו
4 עושין? משקעין אותו במי מקנה או במעין, ולמחר מצלין
5 אותו; או ממלאין אותו בכל יום בבקר.
6 טו. הים [יוד גדול] שעשה שלמה מקנה היה, מפני
7 שאמה [תעלה] של מים היתה עוברת בתוכו ממעין
8 עיטם; לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה כמי הכיור,
9 וממנו היו ממלאין הכיור.
10 טז. כיצד מצות קדוש? מניח ידו הימנית על גבי רגלו
11 הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ושוהה
12 ומקדש; וכל החוצץ בטבילה, חוצץ בקדוש ידים ורגלים.
13 ואינו מקדש כשהוא יושב, מפני שהוא כעבודה, ואין
14 עבודה אלא מעמד, שנאמר: "לעמד לשרת".
15 יז. וכל העובד והוא יושב - חלל, ועבודתו פסולה; ואינו
16 לוקה, מפני שאזנהה שלו מכלל עשה היא. וכן כל העוסק
17 בעבודה מעבודות המקדש, צריך שיהיה עומד על
18 הרצפה; ואם היה דבר חוצץ בינו ובין הרצפה - כגון
19 שעמד על גבי כלים, או בהמה, או על רגלי חברו - פסל.
20 וכן אם דבר חוצץ בין ידו ובין הכלי שעובד בו, פסל.
21 יח. ואין עבודה אלא בזמין; ואם עבד בשמאל - פסל,
22 ואינו לוקה. ורגלו אחת על הפלי ורגלו אחת על הרצפה,
23 רגלו אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה - רואין: כל
24 שאלו ינטל הפלי או האבן יכול לעמד על רגלו אחת -
25 עבודתו כשרה; ואם לאו - עבודתו פסולה. קבל בזמין,
26 ושמאל מסיעתו - עבודתו כשרה; שהמסיע, אין משיגין
27 [מקפידין] עליו.
28 יט. נתנדבה אבן מאבני העזרה - לא יעמד עליה בשעת
29 העבודה, עד שתחבר בארץ; ואם עבד - עבודתו כשרה,
30 הואיל ובמקומה עומדת.
31 פרק ו
32 א. כל כהן שיש בו מום, בין מום קבוע בין מום עובר
33 - לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים, שנאמר: "אל
34 הפרכת לא יבא, ואל המזבח לא יגש"; ואם עבר ונכנס
35 - לוקה, אף על פי שלא עבד. ואם עבד במקדש - פסל
36 וחלל עבודתו, ולוקה אף על העבודה, שנאמר: "אשר
37 יהיה בו מום לא יקרב" - מפי השמועה [מסורת ממשה
38 רבינו] למדו, שאזנהה זו, שלא יקרב לעבודה.
39 ב. וכן בעל מום עובר - פסל ולוקה, שנאמר: "כל איש
40 אשר בו מום לא יקרב" - מפי השמועה למדו, שזו אזנהה
41 לבעל מום עובר. ואין בעלי מומין שעבדו במיתה, אלא
42 במלקות בלבד.
43 ג. כל המומין כהן - אחד [בין] שהיו בו מתחלת בריתו

1. שלשה בחטם, ואלו הן: (א) מי שנקב חטמו, אפלו
מצד אחד. (ב) מי שנסדק חטמו. (ג) מי שנפגם חטמו.
2. שלשה בפה, ואלו הן: (א) מי שנקבה שפתו, אפלו אחת
מהן. (ב) מי שנפגמה שפתו. (ג) מי שנסדקה שפתו -
והוא שתסדק מזר [מתחילתה; מהזר' שלה] שלה עד
שתחלק לשני ראשים. (ד) מי שעצם לחיו התחתון עורף
[בולט] על העליון כל שהוא. (ה) מי שפיו בלום [נפוח]
מחמת גופו ובריתו [- מלידה]; אבל אם נבלם מחמת
הריח, אינו מום. (ו) מי שנטל רב המדבר של לשונו [חלק
הלשון שמתנועע].

3. שנים עשר באברי הזרע, ואלו הן: (א) מי שנמעה
הגיד [המילה] שלו. (ב) או נכתת [נכתש]. (ג) או נתק.
(ד) או נכרת. (ה) מי שנמעה הביצים שלו, או אחת מהן.
(ו) או נכתתו, או אחת מהן. (ז) או נתקו, או אחת מהן.
(ח) או נכרתו, או אחת מהן. (ט) מי שאין לו אלא ביצה
אחת, אף על פי שיש לו שני כיסין. (י) מי ששתי ביציו
בכיס אחד. (יא) הטמטום [שאינו ניכר בו סימן זכר ונקבה].
(יב) האנדרוגיניס [יש בו סימני זכר ונקבה יחד].

4. ששה בידים וברגלים, ואלו הן: (א) הפסח [צולע].
(ב) מי שנשמטה ירכו [וגדולה מחברתה], והוא "שרוע"
האמור בתורה. (ג) מי שאחת מפרכותיו גבוהה [במקום
חיבורה] מחברתה. (ד) מי שנשבר עצם ידו - והוא שיהיה
נפר. (ה) מי שנשבר עצם רגלו - והוא שיהיה נפר; אף
על פי שאינו נפר כשיצמד, אם נפר כשיחלף - הרי זה
מום. (ו) מי שרגליו מבלמות [נפוחות] מחמת עצמן
ובריתן [- מלידה]; אבל אם היו מבלמות מחמת הריח,
אינו מום.

5. ארבעה ראויין להיות בכל הגוף, ואלו הן: (א) מי שיש
בו גרב [מין שחין] קבש כל שהוא [מעט] - וזה הוא
ה"גרב" האמור בתורה. (ב) מי שיש בו יבלת שיש בה
עצם - וזו היא "יבלת" האמורה בתורה. (ג) מי שיש בו
תנוזית המצרית [שחין שהיה במצרים] כל שהיא, והיא
תנוזית קשה ובעורה - וזו היא "ילפת" האמורה בתורה.
6. כל עצם שבגלוי שנחרץ בו חרץ, הרי זה מום -
והוא בכלל "חרוץ" האמור בתורה. ואין הצלעים בכלל
עצמות שבגלוי.

7. ועוד שש שלשה מומין, ואלו הן: (א) הנזקן
שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד. (ב) חולה שהוא
רועד מפני חליו וכשלונו כחו. אבל הטרפה [שבגלל מום
אין בכוחו לחיות יותר משנה] - כשר באדם ופסול
בבהמה; וכן יוצא [מן] דפן [הרחם] - ניתוח קיסרי כשר
באדם ופסול בבהמה.

8. (ג) המזהם. וכן הוא מזהם בוצתו - רוחץ וישף כל
בשרו בבשם, ועובר. הנה ריח פיו רע - נותן בפיו פלפל
או זנגביל וכיוצא בהן, ועובר. ואם עבד בזהום וצתו, או

1. יב. מי שנמצא כשר ביחוסו, ונמצא בו מום - יושב
2. בלשפת העצים, מתלע עצים [- בודקם מתולעים]
3. למערכה; וחולק בקדשים עם אנשי בית אב שלו, ואוכל
4. - שנאמר: "לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים
5. יאכל".

פרק ז

7. א. כל המומין הפוסלים באדם ובבהמה - חמשים; וזה
8. הוא פרטן.

9. ב. חמשה באזן, ואלו הן: (א) מי שנפגם סחוס אזנו כדי
10. שתתגר [תחדור] הצפרן בפגם; אבל העור המקף לסחוס
11. האזן - אין בו מום, בין שנקב בין נפגם בין נסדק.
12. ג. (ב) מי שנסדק סחוס אזנו בכל שהוא [פסול], אף על
13. פי שלא חסר [מהסחוס]. (ג) מי שנקב סחוס אזנו נקב
14. ככרשינה [כגריר של מין קטניות], בין נקב עגל בין נקב
15. ארץ - אם מצטרף [לגודל של-] לכרשינה, הרי זה מום.
16. (ד) מי שישבשה אזנו, [עד] כדי שתנקב ולא תוציא דם.
17. (ה) מי שהיתה אזנו כפולה לשתיים [אחוז בתוך אחוז], אפלו
18. הגדי שדרף אזניו להיותן נוטות וכפולות - ובלבד שיהיו
19. לה שני סחוסין [פסול]; אבל אם לא היה לה אלא סחוס
20. אחד, והרי הוא כגוף אחד שנכפל - כשר.

21. ד. שלשה בריס [נפער] של עין, ואלו הן: (א) מי שנקב
22. ריס מריסי עינו בכל שהוא [- מעט]. (ב) מי שנסדק ריס
23. מריסי עינו בכל שהוא. (ג) מי שנפגם ריס מריסי עינו
24. בכל שהוא. ושלשה מומין אלו, בכלל "חרוץ" האמור
25. בתורה.

26. ה. שמונה בעין, ואלו הן: (א) העור, בין באחת מעינו
27. בין בשתיהן. (ב) מי שאינו רואה בשתי עינו, או באחת
28. מהן, אף על פי שאין נראה בהן שני כלל - מחמת שדרו
29. מים קבועין [- בקביעות] כנגד ראותיו [= מקור ראייתו -
30. וגורם לעיוורון]. (ג) מי שאינו רואה בעינו או באחת מהן
31. ראיה ברורה, מחמת שהיה בה סגורים קבועים [- שלא
32. ראה שמונים יום]. (ד) מי שבעיניו כמו ענב, אף על פי
33. שהוא רואה. (ה) מי שיצא בשר יתר בעינו, עד שחפה
34. מעט מן השחור של עין. (ו) מי שנמשך הלכך של עין
35. ונכנס ממנו מעט בשחור, עד שנמצא השחור מערב בלכך
36. - וזה הוא "תבלול" האמור בתורה; אבל אם יצא מן
37. השחור לתוך הלכך - אינו מום, שאין מומין בלכך. (ז) מי
38. שהיתה נקדה לבנה בתוך השחור, וזה הוא "דק" האמור
39. בתורה - והוא שתהיה צפה על גבי השחור; אבל אם לא
40. היתה צפה, או שהיתה משקעת בשחור - אינו מום. וכן
41. אם היתה נקדה שחורה בתוך הלכך, אפלו צפה - אינו
42. מום, שאין מומין בלכך. (ח) שתהיה נקדה שחורה שוקעת
43. בתוך השחור, אף זה נקרא "דק"; אבל אם היתה צפה -
44. הואיל והיא שחורה בשחור, אינו מום.

קטנות כשל אנו. (ז) מי שדמיון זולפות תמיד. (ח) מי
שלחלונית נמשכת מראש עיניו מפניגד החטם, או מזנב
עיניו מפניגד צדעיו [הרקות]. (ט) מי שמקבץ ריסי עיניו
ונוצמן מעט בשעה שרואה אור, או בשעה שהוא רואה
לדקדק בראיה. (י) מי שראית עינו מערפכת, עד שרואה
את החדר ואת העליה כאחת; ויגדע דבר זה בעת שידבר
עם חברו, ויראה כאלו הוא מסתכל באיש אחר. (יא) מי
שאחת מעיניו משנה מחברתה, בין במקומה בין במראה,
כגון שהיתה אחת שחורה ואחת פתוקה [צבע מעורב], או
אחת קטנה ואחת גדולה - הואיל ויש בין שתיהן שנוי
מכל מקום, פסול.
ז. ששה בחטם, ואלו הן: (א) מי שעקר [- ראש] חטמו
שוקע, אף על פי שאינו כוחל שתי עיניו כאחת [- לזרות
שאינו צובע עיניו במכחול במשיכה אחת מפני החוטם] -
וזה הוא "חרום" האמור בתורה. (ב) מי שאמצע חטמו
בולט למעלה. (ג) מי שעקץ חטמו נוטף למטה. (ד) מי
שחטמו עקם לצד אחד. (ה) מי שחטמו גדול מאבריו.
(ו) מי שחטמו קטן מאבריו. וכיצד משערין אותו?
באצבע קטנה של ידו: אם היה חטמו גדול ממנה או קטן
ממנה, הרי זה מום.
ח. שלשה בשפתים, ואלו הן: (א) מי ששפתו העליונה
עודפת [בולטת] על התחתונה. (ב) מי ששפתו התחתונה
עודפת על העליונה. (ג) מי שפיו רפוי ורירי יורד מפיו.
ט. שלשה בבטן, ואלו הן: (א) מי שכרשו צבה [בולטת].
(ב) מי שטבורו יוצא, ואינו שוקע כשאר בני אדם. (ג) מי
שדדיו שוכבין על בטנו כדדי האשה.
י. שלשה בגב, ואלו הן: (א) מי ששדרתו עקומה. (ב) מי
שיצאת חליה משדרתו, בין שבלטה לחוץ, או נכנסה
לפנים, או נטתה לצדדין - וזה הוא בעל חטורת. (ג) מי
שתפח בשר בגבו ונעשה כחטורת - אף על פי שלא וזה
חליה ממקומה, הרי זה מום.
יא. ששה בידים, ואלו הן: (א) מי שיש לו אצבע יתרה
באצבעות ידיו, אפלו היו שש ושש. ואם חתף את היתרה,
כשר; ואם היה בה עצם - אפלו חתכה, פסול. (ב) מי
שחסר אצבע מידו. (ג) מי ששתי אצבעות ידיו קלוטות
[מחוברות כאצבע אחת] עד למטה מן הפרק; ואם חתכן
והפרישן עד הפרק - כשר. באיזה פרק אמרו? בפרק
ראשון הסמוך לכף היד. (ד) מי שאצבעותיו מרפכות זו
על גבי זו. (ה) מי שפקה [כעין אצבע נוספת] יוצאת
מגודלו. (ו) מי שהוא אטר יד ימיו; ואם היה שולט
בשתי ידיו, כשר.
יב. ארבעה באברי העור, ואלו הן: (א) מי שכיס הביצים
גדול וארוך עד שמגיע לארפבותיו [ברכיו]. (ב) מי שהגיד
[איבר המילה] שלו ארוך עד שמגיע לארפבותיו. (ג) מי
שנמרחו אשכיו, והוא כיס של ביצים. (ד) מי שהרוח
באשכיו - והוא "מרוח אשף" האמור בתורה.
יג. חמשה עשר בשוקים וכרבלים, ואלו הן: (א) מי

1 בזהום פיו - הרי זה חלל עבודתו, כשאר אלו בעלי המומין
2 כלם.
יום שבת קודש ט"ז סיון ה'תשע"ד
פרק ח
א. כל המומין המיוחדין באדם - תשעים; וזה הוא פרטן.
שמונה בראש, ואלו הן: (א) מי שאמצע קרקדו שוקע
7 למטה כמי שדחקו בידו. (ב) מי שאמצע קרקדו עולה
8 למעלה כמו ביצה. (ג) מי שפאת [קצה] ראשו יוצא כנגד
9 פניו כמו מקבת [פטיש]. (ד) מי שראשו יוצא מאחוריו
10 כנגד ערפו. (ה) מי שראשו רחב ויוצא מכאן ומכאן, עד
11 שתמצא ראשו על צוארו כמו ראש הלפת על העלין שלו.
12 (ו) הקרם שאין בכל ראשו שער כל עקר; ואם יש בו
13 שיטה [שורה] של שער מקפת מאחוריו מאן לאן, כשר.
14 (ז) מי שהיה השער מקיף מאן לאן מלפניו בלבד, ושאר
15 הראש קרם - הרי הוא פסול. (ח) מי שהיה השער מקיף
16 את כל הראש סביב מלפניו ומאחוריו, ואין שם שער
17 באמצע - אף זה קרם ופסול.
ב. שנים בצואר, ואלו הן: (א) מי שצוארו שוקע הרבה,
18 עד שנמצא ראשו כאלו הוא מנח על כתפיו. (ב) מי
19 שצוארו ארוך הרבה, עד שיראה כשמוט מבין כתפיו.
ג. ארבעה באזן, ואלו הן: (א) מי ששתי אזניו קטנות
21 הרבה. (ב) מי ששתי אזניו נפוחות, דומות לספוג. (ג) מי
22 שאזניו מדלדלות למטה. (ד) מי שאחת מאזניו משנה
23 מחברתה במראה.
ד. חמשה בגבינים [בגבות], ואלו הן: (א) מי שאין לו
25 שער בגביו, וזה הוא "גבן" האמור בתורה. (ב) מי
26 שאזניו שוכבין [ומגיעין עד ענפיו]. (ג) מי שיש לו
27 גבינין יתר על שנים. (ד) מי שאין לו אלא גבין אחד.
28 (ה) מי שאחד מגביו משנה מחברו, בין ששערו של זה
29 ארוך ושערו של זה קצר, בין ששערו של אחד שחור ושער
30 השני לבן או אדם - הואיל ויש בין שניהם שנוי, הרי זה
31 פסול.
ה. ארבעה בריס העין, ואלו הן: (א) מי שאין לו שער
33 כלל בריסי עיניו. (ב) מי ששער ריסי עיניו מרבה מעבה
34 הרבה. (ג) מי ששער אחד מריסי עיניו משנה משער ריס
35 אחר, כגון שאחד שחור ואחד לבן, או אחד נושר והשני
36 מעבה. (ד) מי שעפעפיו סגורות מעט, ואין נפתחות הרבה
37 כשאר כל האדם.
ו. אחד עשר בעינים, ואלו הן: (א) מי שהיו שתי עיניו
39 למעלה מן המקום הראוי להן, קרובות מפדתו [- מחצו].
40 (ב) מי שהיו שתי עיניו למטה ממקום הראוי להן. (ג) מי
41 שהיו שתי עיניו עגולות, ואין נמשכות בארוך מעט כשאר
42 העינים. (ד) מי שעניו מזורות, והן יוצאות כמו עיני
43 הנמר, וכמי שהוא מסתכל בעת שפועס פעם הרבה.
44 (ה) מי שעניו גדולות הרבה כשל עגל. (ו) מי שעניו

46 ושלשה בגב, ושבעה בידיים, וששה עשר באברי הצרע,
47 ועשרים ברגלים, ושמונה בכל הגוף, ושמונה בעור
48 הפשר, ושבעה בכל הגוף וריחו. וכבר נתפרשו כלן אחד
49 אחד. ואלו פסלו מפני מראית העין: מי שנשאו ריסי
50 עיניו, אף על פי שנשאר השער בעקרון [בשורשן], ומי
51 שנטלו שניו.

פרק ט

52 א. זר [אינו כהן] שעבד במקדש - עבודתו פסולה, וחיב
53 מיתה בידי שמים, שנאמר: "והזר הקרב, יומת" - מפי
54 השמועה [מסורת ממשנה רבינו] למדו, שאין חיוב זה אלא
55 לקרב לעבודה. והיכן הזהיר עליו? "זר לא יקרב
56 אליכם". איזה הוא זר? כל שאינו מוצע אהרן הנזכרים,
57 שנאמר: "וערכו בני אהרן" - בני אהרן ולא בנות אהרן.
58 ב. אף על פי שהזרים מזהירין שלא יתעסקו בעבודה
59 מעבודות הקרבנות - אינן חייבין מיתה אלא על עבודה
60 תמה [סופית], לא על עבודה שליש אחריה עבודה; ואין
61 הזר חייב מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד - על
62 הזריקה, ועל ההקטרה, ועל נסוף המים בחג, ועל נסוף
63 היין תמיד.

64 ג. כיצד על הזריקה? בין שזרק בפנים, בין שזרק בחוץ,
65 בין שהזהיר הזה אחת מפל הזיות הדם, בין שהזהיר הזה
66 אחת מפל הזיות שבקרבנות מצרע - הרי זה חייב מיתה.
67 ד. כיצד על ההקטרה? הקטיר אברים או קמץ [ממנחה]
68 או לבונה על המזבח, אפלו הפך באברים שלא נתאכלו
69 וקרב שרפתן - חייב מיתה; והוא שיקטיר פזית. וכן אם
70 הקטיר על מזבח הזהב - משיקטיר פזית, חייב; אבל
71 המקטיר קטרת של יום הכפורים בקדוש הקדשים - אינו
72 חייב מיתה עליה עד שיקטיר מלא חפניו, השעור המפרש
73 בתורה.

74 ה. והמסדר שגיי גזרי עצים על המערכה - הרי זה במקטיר
75 אברים, וחיב מיתה; שהעצים קרובין הן. אבל היוצק [שמן
76 על המנחה], והבולל [מערבבה], והפזת [חותכה
77 לחתיכות], והמולח, והמניף, והמגיש [אותה למזבח],
78 והמסדר את לחם הפנים או את הפזיכין [צלוחיות
79 הלבונה] על השלחן, והמטיב [מנקה] את הנרות, והמצית
80 אש במזבח, והקומץ [מפריש מן המנחה חלק להקריבה],
81 והמקבל דמים - אף על פי שפסל, והרי הוא מזהר על כל
82 אלו, ולוקה - אינו חייב מיתה; מפני שכל אחת מהן עבודה
83 שליש אחריה עבודה, ואינה גמר עבודה.

84 ו. שחיטת הקדשים - כשרה בזרים, אפלו קדשי קדשים,
85 בין קדשי יחיד, בין קדשי צבור, שנאמר: "ושחט את בן
86 הקר לפני ה', והקריבו בני אהרן" - מקבלה [של הדם]
87 ואילף מצות קנה. וכן ההפשט, והנחת [של הבמה],
88 והולכת עצים למזבח - כשרה בזרים, שנאמר באברים:

1 ששוקיו עקמות - עד שמחבר רגל לרגל, ואין ארבותיו
2 נוגעות זו בזו. (ב) מי שפקתו יוצאת [עקבו בולט]; והפקה
3 היא העצם העגל שלמעלה מן העקב מצד פנים, והוא
4 דומה לפקה [כדור] שטוות בה הנשים. (ג) מי שעקבו
5 יוצא לאחוריו, עד שנמצא השוק כאלו הוא באמצע רגלו
6 עומד. (ד) מי שפרסתו [כף רגלו] רחבה כשל אנו, אף על
7 פי שאינה קלוטה כשל אנו. (ה) מי שפקה יוצאה מגודלו.
8 (ו) מי שיש ברגלו אצבע יתרה, אפלו שש ושש; ואם
9 חתכה, כשר - והוא שלא יהיה בה עצם. (ז) מי שחסר
10 אחת מאצבעות רגליו. (ח) מי שאצבעותיו מרובות זו על
11 גבי זו. (ט) מי שהיו אצבעות רגליו קלוטות [מחוברות]
12 עד למטה מן הפרק; ואם היו עד הפרק, או שחתכן
13 והפרישן - כשר. (י) מי שרגלו כלה שנה - שנמצא רחב
14 פס אצבעותיו כרחב עקבו, וכאלו היא חתיכה שנה.
15 (יא) מי שרגלו עקמה דומה למגל - שנמצא פס רגלו שיש
16 בו האצבעות עם עקבו, כאלו הם שני ראשי הקשת.
17 (יב) מי שרגלו חלולה [שנחסר בשר בפרסתו] - והוא
18 שיהיה אמצעה גבוה מעל הארץ, ונמצא כשעומד עומד
19 על עקבו ועל אצבעות רגליו. (יג) המקיש בקרסליו [אחת
20 בשניה] בעת שמהלך. (יד) מי שהוא מקיש בארבותיו
21 [אחת לשניה] בעת שמהלך. (טו) מי שהוא אטר [חלש
22 'אטוס'] ברגל ימיו.

23 יד. ארבעה בכל הגוף, ואלו הן: (א) מי שגופו גדול
24 מאבריו [באופן יחסי]. (ב) מי שגופו קטן מאבריו.
25 (ג) הארץ ביותר. (ד) הננס, והוא הקצר ביותר. עד שיהיו
26 מפלגין [שוניים] משאר העם.

27 טו. שמונה בעור הפשר, ואלו הן: (א) הפושי. (ב) הלכן
28 ביותר, כמו גבינה. (ג) האדם פשוט [כארגמן]. (ד) בעלי
29 נגעים טהורים שנשתנה העור מחמת עצמו, כגון הבהק
30 [נגע לבן]. (ה) שנשתנה העור מחמת דבר אחר, כגון
31 צרבת המכה [כוויה]; וזה בכלל נגעים טהורים. (ו) מי
32 שהיתה בעור פניו שומה [וגודלה] - כאיטר - [מטבע] או
33 יתרה. (ז) מי שהיתה בעור פניו שומה שיש בה שער -
34 אף על פי שאינה כאיטר, אלא בכל שהוא. (ח) בעלי
35 הדלדולין; והוא שידלדל העור והפשר, או הלחלוחית
36 שיש בעור שידלדל באיזה מקום שהיה מפל הגוף - הרי
37 זה מום.

38 טז. ועוד יש שם באדם מומין אחרים, ואלו הן:
39 (א) החרש. (ב) השוטה. (ג) הנכפה [נופל מחמת חולין],
40 אפלו [אחת] לזמנים רבים. (ד) מי שרוח רעה מבצעת
41 [מפחידה] אותו תמיד, או בעתים ידועים.

42 יז. נמצאו כל המומין הפוסלין בכהנים, מאה וארבעים;
43 וזה הוא כללם: שמונה בראש, ושנים בצואר, ותשעה
44 באזנים, ותמשה בגבינים, ושבעה בריס העין, ותשעה
45 עשר בעין, ותשעה בחוטם, ותשעה בפה, ושלשה בכתף,

48 (טז) מי שיש בין ידו ובין הכלי דבר חוצץ; (יז) מי שיש
49 בין רגלו ובין הארץ דבר חוצץ; (יח) מי שעבד בשמאלו.
50 כל אלו פסולין לעבודה, ואם עבדו חללו; חוץ מפרוע
51 ראש, וקרוע בגדים, והשוחט לעבודה זרה בשוגג - שאם
52 עבדו, עבודתו כשרה.
53 בריך רחמנא דסינן

הלכות אסורי מזבח

54 יש בכללן ארבע עשרה מצוות - ארבע מצוות עשה,
55 ועשר מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להקריב
56 כל הקרבנות תמימים; (ב) שלא להקדיש בעל מום
57 למזבח; (ג) שלא ישחט; (ד) שלא יזרק דמו; (ה) שלא
58 לקטיר חלבו; (ו) שלא יקריב בעל מום עובר; (ז) שלא
59 יקריב בעל מום, אפילו בקרבנות הגויים; (ח) שלא יטיל
60 מום בקדשים; (ט) לפדות פסולי המקדשין;
61 (י) להקריב מיום שמיני והלאה; (יא) שלא להקריב
62 אתנן ומחיר; (יב) שלא להקטיר שאור ודבש;
63 (יג) למלח כל הקרבנות; (יד) שלא להשביח המלח
64 מעל הקרבנות. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

65 א. מצוות עשה להיות כל הקרבנות תמימין [שלמים]
66 ומבחרין - שנאמר: "תמים יהיה לרצון", זו מצוות עשה.
67 ב. וכל המקדיש בהמה שיש בה מום לגבי המזבח -
68 להקריבה - עובר בלא תעשה, ולוקה על הקדשו, שנאמר:
69 "כל אשר בו מום, לא תקריבו" - מפני השמועה [מסורת]
70 ממשה ובינו [למדר], שזו אזהרה למקדיש בעלי מומין.
71 אפילו הקדישו [על מנת שימכרהו] לדמי [לרכישת] נסכים
72 - לוקה, שבזיון קדשים הוא.
73 ג. המתכנן [- כשמוקדיש] לומר 'שלמים' ואמר 'עולה',
74 'עולה' ואמר 'שלמים' - לא אמר כלום; עד שיהיה פיו
75 ולבו [כוונתו] שוין. לפיכך, המתכנן לומר על בעל מום
76 'עולה' והקדישו שלמים, או 'שלמים' ואמר 'עולה' - אף
77 על פי שנתכנן לאסור [- להקדיש בעל מום], אינו לוקה.
78 מי שדמה [שחשב] שמתר להקדיש בעל מום למזבח,
79 והקדיש - הרי זה קדוש, ואינו לוקה.
80 ד. השוחט בעל מום לשם קרבן - לוקה, שהרי נאמר
81 בבעלי מומין: "לא תקריבו אלה לה", ומפני השמועה
82 למדר, שזו אזהרה לשוחט. וכן הזרק דם בעלי מומין על
83 המזבח - לוקה, שהרי נאמר בהן: "לא תקריבו לה", מפני
84 השמועה למדר, שזו אזהרה לזרק. וכן המקטיר אמוני
85 [אברין] בעלי מומין על המזבח - לוקה, שנאמר: "ואשה
86 לא תתנו מהם על המזבח" - אלו החלבים. נמצאת למד,
87 שאם הקדיש בעל מום, ושחטו, וזרק דמו, והקטיר
88 אמוניו - לוקה ארבע מלקיות.
89 ה. אחד בעל מום קבוע או בעל מום עובר - אם הקריבו,

1 "והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה" - זו הולכת
2 אברים לבבש; הולכת אברים היא שצריכה כהנה, אבל
3 הולכת עצים אינה צריכה כהנה.
4 ז. וכן הדלקת הנרות כשרה בזרים; לפיכך אם הטיב
5 הכהן הנרות והוציאן לחוץ - מתר לזר להדליקן.
6 ח. תרמת הדשן [האפר, מעל המזבח] צריכה כהן,
7 שנאמר: "ולבש הכהן מדו בד". ואם הרים ישראל -
8 לוקה, ואינו חייב מיתה אף על פי שאין אחריה עבודה,
9 שנאמר: "עבדת מתנה [מלשון נתינה] וכו'" - עבודת
10 מתנה הוא שתהיה כהן לבדו, ואם קרב לה הזר חייב
11 מיתה; אבל עבודת סלוק [נטילה], אין חייב עליה מיתה.
12 וכן אם דשן מזבח הזהב והמנוחה, אינו חייב מיתה.
13 ט. [זר ש:] סדר את המערכה - פורקה [הזר], וחזיר הכהן
14 וסודרה, מפני שסודרה פסול.
15 י. השמא ובעל מום ושלל רחוק ידים ורגלים, ששמשו
16 במקדש - אינן חייבין אלא על עבודות שהזר חייב עליהן
17 מיתה; ועל שאר העבודות - באזהרה [בלאו].
18 יא. כהן טבול יום ומחסר כפורים שנטמא, והרי הוא
19 מחסר בגדים ושלל רחוק ידים ורגלים, ועבד - חייב על
20 כל אחת ואחת; ואם היה זר - אינו לוקה אלא אחת,
21 משום זרות.
22 יב. זר ששמש בשבת - חייב משום זרות ומשום שבת;
23 וכן בעל מום ששמש בטמאה - חייב משום טמאה ומשום
24 בעל מום.
25 יג. כל כהן שעבד עבודה זרה, בין במזיד בין בשוגג -
26 אף על פי שחזר בתשובה גמורה - הרי זה לא ישמש
27 במקדש לעולם, שנאמר: "לא יגשו אלי לכהן לי". אחד
28 העובר אותה בשרות, כגון שנעשה כמר לעבודה זרה, או
29 המשתתף לה, או המודה לה וקבלה עליו באלה - הרי
30 זה פסול לעולם. עבר והקריב - אין קרבנו ריח ניחוח, אף
31 על פי שהיה שוגג כעת ששרת או שהשתתף או שהודה.
32 אבל השוחט לעבודה זרה בשוגג - אם עבר והקריב,
33 קרבנו ריח ניחוח ונתקבל; שהרי לא שרת, ולא נעשה
34 כמר, אלא שחט בלבד, והוא שוגג. ואף על פי כן,
35 לכתחלה לא יעבד.
36 יד. מי שעבר ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות
37 לה - אינו כבית עבודה זרה; ואף על פי כן, כל כהן
38 ששמש בבית כזה - לא ישמש במקדש לעולם. וכן כלים
39 שנשתמשו בהם שם - לא ישמשו בהן במקדש לעולם,
40 אלא יגנוזו. ויראה לי, שאם עבד כהן ששמש שם, במקדש
41 - לא פסל.
42 טו. נמצאו כל הפסולין לעבודה, שמונה עשר; ואלו הן:
43 (א) העובר עבודה זרה; (ב) הזר; (ג) בעל מום;
44 (ד) הערל; (ה) השמא; (ו) טבול יום; (ז) מחסר כפורים;
45 (ח) האונן; (ט) השכור; (י) מחסר בגדים; (יא) יתר
46 בגדים; (יב) פרום בגדים; (יג) פרוע ראש; (יד) שלא
47 רחוק ידים ורגלים; (טו) היושב [בשעת העבודה];

יא. מה בין בעלת מום קבוע לבעלת מום עובר? 31
 שהמקדיש בעלת מום קבוע - אם ילדה והיא קדש [לפני 32
 שנפדתה], יפדה הולד ויצא לחלין אף על פי שהוא תמים, 33
 כדי שלא יהיה טפל [הוולד] חמור מן העקר [האם- שאינה 34
 קרבה]. ואם נתעברה קדם שתפדה וילדה אחר פדיון - 35
 הולד חלין. ואם מתה קדם שתפדה - נפדית אחר שתמות, 36
 שהרי לא חלה קדשה גמורה על גופה אלא על דמיה, 37
 מפני שהיתה בעלת מום קבוע. אבל המקדיש בעלת מום 38
 עובר או תמימה, ואחר שהקדישה נולד לה מום קבוע - 39
 אם מתה קדם שתפדה, תקבר כשאר הקדשים התמימים; 40
 מפני שהיא צריכה העמדה והערבך [לשומה, והרי כבר 41
 מתה], כמו שבארנו בערכין. ואם נשחטה קדם שתפדה - 42
 הרי זו נפדית כל זמן שהיא מפרקסת, ואחר כך תאכל. 43
 ואם ילדה - יקרב ולדה. נתעברה קדם שתפדה וילדה אחר 44
 שנפדית - הולד אסור [לשימוש], ואינו נפדה. אלא ביצד 45
 יעשה? סמוך לפדיון אמו, מתפס [מקדיש] זה הולד לשם 46
 אותו הנזבח [שהוקדשה אמו] - לפי שאינו יכול להקריבו 47
 מבח אמו, מפני שבא מבח קדשה [של אמו שהיא] דחוייה. 48
 יב. כל פסולי המקדשין, כשיפדו - מתר לשחט אותן 49
 בשוק הטבחים, ולמכר אותן שם בשוק, ולשקל בשרם 50
 בליטרא [במשקל] כשאר החלין, חוץ מן הבכור ומן 51
 המעשר, מפני שמכירתם בשוק [של כל פסוה"מ] מוסיף 52
 בדמיהם [גורם לשומא גבוהה יותר]. שאר הקדשים 53
 שדמיהן חוזרין להקדש, שהרי מביא בדמיהם בהמה 54
 אחרת - מוכרין אותן בחלין בשוק; אבל הבכור והמעשר, 55
 שאין דמיהם להקדש אלא נאכלין במומן כמו שיתבאר - 56
 אין שוחטין אותם בשוק הטבחים, ואין מוכרין אותם שם. 57
 אפלו התפס בכור לבדק הבית - אינו נשקל בליטרא, ולא 58
 ימכר בשוק; שאינו יכול להתפס אלא דבר הקנוי לו קנן 59
 גמור. 60

עובר בכל אלו, שנאמר: "לא תזבח לה' אלהיך שור ושה, 1
 אשר יהיה בו מום" - מפי השמועה למדו, שזו אזהרה 2
 לבעל מום עובר. כגון שהיה בבהמה גרב לח, או חזוית 3
 [מיני שחין] - אם הקריבה, לוקה. 4
 ו. ולא קרבנות ישראל בלבד, אלא אף קרבנות גויים - 5
 אם הקריבן והן בצלי מומין, לוקה, שנאמר: "ומיד בן 6
 נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה". 7
 ז. המטיל מום בקדשים, לוקה, כגון שסמה את עינו או 8
 קטע ידו; שהרי נאמר בקרבן: "כל מום לא יהיה בו" - 9
 מפי השמועה למדו, שזו אזהרה שלא יתן בו מום. ואינו 10
 לוקה אלא בזמן שבית המקדש קיים - שהרי היה ראוי 11
 לקרבן, ופסלו; אבל בזמן הזה - אף על פי שעבר בלא 12
 תעשה, אינו לוקה. 13
 ח. הטיל מום בקדשים, ובא אחר והטיל בה מום אחר 14
 [ונסוף] - השני אינו לוקה. 15
 ט. אחד המטיל מום בקדשים עצמן, או בתמורתן - 16
 בהמת חולין שהוחלפה במקום בהמה שהוקדשה - חייב - 17
 חוץ מן הבכור ומן המעשר [מעשר בהמה], שהמטיל 18
 מום בתמורתן אינו לוקה, לפי שאינן ראויין לקרבן, כמו 19
 שיתבאר במקומו. וכן המטיל בתשיעי של טעות עשירי, 20
 אינו לוקה. 21
 י. המקדיש בעלת מום למזבח - אף על פי שלוקה, הרי 22
 זו נהקדשה, ותפדה בערף [בשומת] הכהן, ותצא לחלין, 23
 ויביא בדמיה קרבן. וכן הדין בבהמת קדשים שנפל בה 24
 מום. ומצות עשה היא לפדות קדשים שנפל בהן מום, 25
 ויצאו לחלין ויאכלו, שנאמר: "ורק בכל אות נפשך תזבח 26
 ואכלת בשר" - מפי השמועה למדו, שהכתוב מדבר 27
 בפסולי המקדשין שיפדו. וקבר בארנו בערכין, שזה 28
 שנאמר: "ואם כל בהמה טמאה, אשר לא יקריבו ממנה 29
 קרבן לה'", שהוא מדבר בבעלי מומין שיפדו. 30

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ט סיון ה'תשע"ד

ג. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לפלוני, ואחריו לפלוני' - אין 68
 לשני אלא מה ששיר ראשון. 69
 ד. ואם היה הראשון ראוי לירשו, כגון שהיה בן מכלל 70
 הבנים - אין לשני כלום; שכל לשון מתנה ליורש, הרי 71
 היא כלשון ירשה; וירשה - אין לה הפסק, ואף על פי 72
 שאמר 'ואחריו לפלוני'. 73
 ה. אבל הבריא שנתן מתנת בריא על דרך זו, וכתב לזה: 74
 'נכסי לך ואחריו לפלוני' - אין לשני אלא מה ששיר ראשון, 75
 בין שהיה הראשון ראוי לירשו, בין שלא היה ראוי לירשו. 76

יום ראשון י' סיון ה'תשע"ד

הלכות זכיה ומתנה

פרק יב

א. שכיב מרע שאמר: 'בני פלוני יירשני' - הרי זה יורש 64
 אותו לבדו, ולא יירשו שאר הבנים. וכן אם אמר על בת בין 65
 הבנות, או אח בין האחים, או שאר היורשין - דבריו קיימין. 66
 ב. אבל הבריא, אין דבריו קיימין. 67

46 חכמים: 'אין הפעל יורש אותן הנכסים, מפני שהן ראויין
47 לאשתו, ולא זכת בהם האשה אלא אחר שמתה'. אבל אלו
48 הניחה הבת בן או בת - היו יורשין הנכסים, שמשמע
49 יורשין ואפלו יורשי יורשיו. ואלו אמר: 'וכשתמות הנקנה
50 - הרי הם לבתי מעבדו', הנה הפעל יורש אותם אחר
51 מיתת אשתו.

52 יג. הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו - הרי הגוף של בן
53 מזמן השטר, והפרות לאב עד שימות. לפיכך, האב אינו
54 יכול למכר, מפני שהן נתונים לבן, והבן אינו יכול למכר,
55 מפני שהם ברשות האב. מת האב, והניח פרות מחברין
56 לקרקע - הרי הן של בן, מפני שדעתו של אדם קרובה אצל
57 בנו. היו תלושין, או שהגיעו להפצור - הרי הן של יורשין.
58 עבר האב ומכר - מכורין עד שימות, וכשימות האב - הבן
59 מוציא מיד הלוקח. ואם היו שם פרות מחברין, שמין אותן
60 ללוקח ונותן הבן דמיהן; היו תלושין, או שהגיעו להפצור
61 - הרי הן של לוקח. עבר הבן ומכר - אין ללוקח כלום עד
62 שימות האב. מכר הבן בחיי האב, ומת הבן ואחר כך מת
63 האב - כשימות האב, יקנה הלוקח; שאין לאב אלא פרות,
64 וקנין פרות אינו פקנין הגוף.

65 יד. מתנת בריא שכתוב בה: 'מהיום ולאחר מיתה' - הרי
66 היא כמתנת שכיב מרע, שאינה קונה אלא לאחר מיתה;
67 שמשמע דברים אלו - שאף על פי שקנה הגוף מהיום,
68 אינו זוכה בו ואוכל פרות אלא לאחר מיתה.

69 טו. שטר מתנה שכתוב בו שיקנה פלוני שדה פלונית
70 לאחר מיתה, בין שהיה בשטר קנין בין שלא היה בו קנין
71 - ביזון שכתוב בו זמן וביזמן זה חי היה, הזמן מוכיח
72 שמתיים הקנה לו, ואינו זוכה אלא לאחר מיתה; שאלו
73 היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה, לא היה
74 כותב בו זמן. לפיכך, אף על פי שאין כותב בו 'מהיום'
75 ולאחר מיתה, קונה לאחר מיתה. וזה שכותבין בכל
76 המתנות והמכפרות 'מעבדו', ואף על פי שיש בשטר
77 הזמן - להרויח הדבר כותבין בן, אף על פי שאינו צריך.
78 טז. בריא שנתן מתנה, וכתב בשטר: 'בחיים ובמות' -
79 הרי זו מתנה גמורה מחיים, שהרי כותב בה 'בחיים'; וזה
80 שכתוב בו 'ובמות', כמו שאומר: 'מעשה ועד עולם', וכמו
81 נוי השטר הוא זה.

82 יז. הצדיקים הגמורים ואנשי המעשה, לא יקבלו מתנה
83 מאדם; אלא בוטחים בה' ברוך שמו, לא בנדיבים; והרי
84 נאמר: 'ושונא מתנת - יחיה'.

85 בריך רחמנא דסייען

86 יום שני י"א סיון ה'תשע"ד

הלכות שכנים

87 ענין אלו ההלכות - לידע דין חלוק הקרקעות בין
88

1 ו. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לך ואחריו לפלוני', והיה
2 הראשון ראוי לירשו, ופרש ואמר: 'לא משום ירשה אני
3 נותן לך שאין לה הפסק, אלא במתנה, והרי הפסקתיה' -
4 השני קונה מה ששיר הראשון. לפיכך, אם נתן המעות על
5 ידי שלישי, או שאמר: 'נתנו לבני שקל בכל שבת, ולא
6 משום ירשה אני נותן להם, והנשאר מן הנכסים אחר
7 מותם יהיה לפלוני' - אין נותנין להם אלא שקל, אף על
8 פי שאינו מספיק להם.

9 ז. 'נכסי לפלוני, ואחריו לפלוני' - מת ראשון, קנה שני;
10 מת שני, הרי אלו לירשי השני; מת השני בחיי הראשון,
11 הרי יהיו הנכסים לירשי הראשון.

12 ח. אף על פי שאין לשני אלא מה ששיר הראשון, אסור
13 לראשון למכר ולתן גופן; אלא אוכל הפרות עד שימות,
14 ויוזקה השני.

15 ט. ואם עבר הראשון ומכר ונתן במתנה, אין השני מוציא
16 מיד הלוקח; שאין לשני לא מן הגוף ולא מן הפרות,
17 אלא הנשאר. וכל המשיא עצה לראשון למכר, נקרא
18 'רשע'. ואפלו היה בהן עבדים והוציאן הראשון לחרות,
19 או כלים וצשאן תכריכין למת - מעשיו קיימין.

20 י. במה דברים אמורים? בשמכר הראשון או נתן מתנה
21 לאחרים. אבל אם מכרן הראשון או נתן במתנה לבנו או
22 לאחד מיורשיו, לא עשה כלום. וכן אם נתן במתנת שכיב
23 מרע, אפלו לאחרים - לא עשה כלום; שאין מתנת שכיב
24 מרע קונה אלא לאחר מיתה, וכשימות - יקנה השני.

25 יא. היה חוב על הראשון, או כתבת אשה, ובאו לבית דין
26 להפריע מנכסים אלו - אף על פי שהראשון קיים - אין בית
27 דין מגבין אותן מגוף הנכסים, אלא מן הפרות בלבד שמין
28 להם. מת הראשון, ובא בעל חובו ואשתו לגבות מנכסים
29 אלו - אין מגבין להם כלום; אפלו צשאן היפותיקי ויחד
30 אותם לגבייהן או שיחדן לאשתו בכתבתה - אינן גובין
31 מנכסים אלו כלל, שהרי הן של שני.

32 יב. שכיב מרע שאמר לאשה פנויה: 'נכסי לך, ואחריו
33 לפלוני', ועמדה ונשאת - בעל לוקח הוא, ואין השני
34 מוציא מיד הפעל. היתה אשת איש כשנאמר לה 'ואחריו
35 לפלוני' - השני מוציא מיד הפעל; שפיון שזכת בנכסים
36 על תנאי זה כשהיא נשואה, נמצא כאלו אמר לה בפרוש
37 'אחריו קנה פלוני, לא הפעל'. לפיכך אם מכרה נכסים
38 אלו כשהיא תחת הפעל, ומתה תחת הפעל - יעמדו נכסים
39 ביד הלוקח; שאם יוציא בעל מיד לוקח, מפני שמכרה
40 כשהיא נשואה, הרי השני מוציא מיד הפעל, והלוקח חוזר
41 ומוציא מיד השני - שהרי מכרה לו, ואין לו אלא מה
42 ששיר ראשון; ואין בשלשטן מי שהוציא ממון אלא
43 הלוקח, ולפיכך תעמד בידו. מעשה באחד שאמר: 'נכסי
44 לאמי, ואחריה לירשי', והיתה לו בת נשואה, ומתה הבת
45 בחיי הפעל ובחיי אם אביה, ואחר כך מתה הנקנה; ואמרו

מתוך מהדורת חזק

46 אַתָּה יוֹם, וְאַנִּי יוֹם, שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: 'בְּכָל יוֹם אֲנִי רוֹצֶה
47 לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּזָה'.

48 ג. אֶחָד הַשׁוֹכֵר מִחֵבְרוֹ מִקְצַת חֹצֵר, אוֹ שָׂדֶה שָׂאִין בָּהֶן דִּין
49 חֲלָקָה, אוֹ שְׁנַיִם שֶׁשָּׂכְרוּ מְקוֹם אֶחָד בְּשִׁתּוֹפּוֹת - כָּל אֶחָד
50 מֵהֶן יֵשׁ לוֹ לִכְפֹּף אֶת חֵבְרוֹ וְלֹאמַר לוֹ: 'אוֹ שָׂכֵר מִמֶּנִּי חֲלָקִי,
51 אוֹ הַשָּׂכֵר לִי חֲלָקָד'; וְאִם יֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלָקָה, חוֹלְקִין.

52 ד. אֵיזָה הוּא דִּין חֲלָקָה? כָּל שֶׁאֵלּוּ יִחַלֵּק לְפִי הַשְׁתַּפֵּינִי,
53 יִגִּיעַ לַפְּחוֹת שִׁבְהֶם חֲלָק שֶׁשֵּׁם הַכֹּל קָרוּי עָלָיו; אֲבָל אִם
54 אֵין שֵׁם הַכֹּל נִקְרָא עַל הַחֲלָק, אֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה. כִּיצַד?
55 כָּל חֹצֵר שָׂאִין בָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אֵינָהּ
56 קְרוּיָה חֹצֵר; וְכָל שָׂדֶה שָׂאִין בָּהּ כַּדִּי וְרִיעַת תְּשַׁעָה קַבִּין,
57 אֵינָהּ קְרוּיָה שָׂדֶה; וְכָל גֶּנֶז שָׂאִין בָּהּ כַּדִּי וְרִיעַת חֲצִי קַבִּי,
58 אֵינָהּ קְרוּיָה גֶנֶז; וְכָל פֶּרֶס שָׂאִין בּוֹ כַּדִּי וְרִיעַת שְׁלֹשָׁה
59 קַבִּין, אֵינּוּ קָרוּי פֶּרֶס. לְפִיכָךְ, אֵין חוֹלְקִין אֶת הַחֹצֵר, עַד
60 שִׁיחֶיהָ בָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַשְׁתַּפֵּינִי; וְלֹא
61 אֶת הַשָּׂדֶה, עַד שִׁיחֶיהָ בָּהּ בֵּית תְּשַׁעָה קַבִּין לְכָל אֶחָד
62 וְאֶחָד; וְלֹא אֶת הַגֶּנֶז, עַד שִׁיחֶיהָ בָּהּ בֵּית חֲצִי קַבִּי לְכָל
63 אֶחָד וְאֶחָד; וְלֹא אֶת הַפֶּרֶס, עַד שִׁיחֶיהָ בּוֹ בֵּית שְׁלֹשָׁה
64 קַבִּין לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל
65 וּכְיוֹצֵא בָּהּ. אֲבָל בְּכָל וּכְיוֹצֵא בָּהּ, אֵין חוֹלְקִין אֶת
66 הַשָּׂדֶה, עַד שִׁיחֶיהָ בָּהּ כַּדִּי חֲרִישַׁת יוֹם לְזֶה וְחֲרִישַׁת יוֹם
67 לְזֶה; וְלֹא אֶת הַפֶּרֶס, עַד שִׁיחֶיהָ בּוֹ שְׁשֹׁה וּשְׁלֹשִׁים
68 אֵילָנוֹת לְזֶה וּשְׁשֹׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵילָנוֹת לְזֶה, כַּדִּי עֲבוֹדַת אָדָם
69 אֶחָד בְּיוֹם אֶחָד; וְשָׂדֶה שֶׁמִּשְׁקִין אוֹתָהּ בְּדָלִי, עַד שִׁיחֶיהָ
70 בָּהּ כַּדִּי שִׁמְלָא הַפּוֹעֵל יוֹם אֶחָד לְזֶה וְיוֹם אֶחָד לְזֶה.

71 ה. אֵין חוֹלְקִין אֶת הַטְּרָקְלִין, וְלֹא אֶת הַמּוֹרֵן [אַרְמוֹן], וְלֹא
72 אֶת הַשׁוֹכֵף, וְלֹא אֶת בֵּית הַבַּד, וְלֹא אֶת הַמְּרֹחֵץ, וְלֹא אֶת
73 הַטְּלִית, עַד שִׁיחֶיהָ בְּכָל חֲלָק מִהֶן כַּדִּי לְזֶה וְכַדִּי לְזֶה. אִם
74 מְרֹחֵץ חֲלָקִי, עַד שִׁיחֶיהָ בְּכָל חֲלָק כַּדִּי מְרֹחֵץ; וְאִם שׁוֹכֵף,
75 עַד שִׁיחֶיהָ כָּל חֲלָק שׁוֹכֵף בִּפְנֵי עֲצָמוֹ; וְכֵן בְּטִלִּית וּבִשְׁאָר
76 כָּל הַדְּבָרִים. אִם אֵין בָּהֶן כַּדִּי לְזֶה וְכַדִּי לְזֶה, מַעֲלִין אוֹתָן
77 בְּדָמִים, וְיֵשׁ לוֹ לֹאמַר לְחֵבְרוֹ: 'אוֹ מִכֵּר לִי, אוֹ קִנְיָה מִמֶּנִּי'.
78 אָמַר אֶחָד מֵהֶן: 'חֲלָק זֶה, אִף עַל פִּי שָׂאִין הַחֲלָקִין שְׁוִים,
79 אֲנִי אֲטַל אֶת הַפְּחוֹת, וְטַל אֶתָּה אֶת הַיָּתֵר' - אֵין שׁוֹמְעִין
80 לוֹ, שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: 'אֵין רְצוֹנִי לִקַּח מִתְּנָה, אֲלֵא הוֹאִיל
81 וְאֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה בְּשׁוּהָ, הָרִי אֲנִי מַעֲלִין אוֹתָהּ בְּדָמִים'.

יום שלישי י"ב סיון ה'תשע"ד

פרק ב

84 א. חֲצֵרוֹת הַכְּפָרִים, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד בּוֹנֶה לוֹ בֵּית,
85 וְנִמְצְאוּ הַחֹצֵר שֶׁבֵּין הַבָּתִּים מִשְׁתַּפֵּת לְכָל בְּנֵי הַבָּתִּים -
86 הָרִי יֵשׁ לְכָל פֶּתַח וּפֶתַח אַרְבַּע אַמּוֹת לְפָנָיו, בְּרוֹחַב כָּל
87 הַפֶּתַח. וְהַנִּשְׁאָר מִן הַחֹצֵר - אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל
88 אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל שְׂתֵּף וְשְׂתֵּף, חוֹלְקִין אוֹתָהּ; וְאִם לֹא,
89 אֵין חוֹלְקִין אוֹתָהּ, שֶׁכָּל חֹצֵר שָׂאִין בָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל

1 הַשְׁתַּפֵּינִי, וְהַרְחַקְתָּ נִזְקִי כָּל אֶחָד מֵהֶן מִשְׁכָּנוֹ וּמִבְעֵל
2 הַמִּצָּר שָׁלוֹ, וְדִין בְּעַל הַמִּצָּר. וּבִאִוֵּר כָּל הַדִּינִים הָאֵלּוּ
3 - בְּפָרָקִים אֵלּוּ.

פרק א

5 א. אֶחָד הַקּוֹנֶה מִחֵבְרוֹ חֲצִי שָׂדֶה, אוֹ שְׁנַיִם שֶׁקָּנוּ מֵאֶחָד
6 שָׂדֶה, אוֹ שִׁירְשׁוֹ, אוֹ שִׁנְתָּנָה לָהֶן בְּמִתְנָה, אוֹ שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהּ
7 מִן הַהֶפְקֵר אוֹ נִכְסֵי גֵר - כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּל שֶׁיֵּשׁ בִּינֵיהֶן
8 שְׁתּוֹפּוֹת בְּקִרְעָה, וּבִקְשָׁה אֶחָד מִן הַשְׁתַּפֵּינִי לְחַלֵּק וְלִטַּל חֲלָקוֹ
9 לְבִדּוֹ - אִם יֵשׁ בְּאוֹתָהּ קִרְעָה דִּין חֲלָקָה, כּוֹפֶה אֶת שְׂאֵר
10 הַשְׁתַּפֵּינִי וְחוֹלְקִין עִמּוֹ; וְאִם אֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה, אֵין אֶחָד
11 מֵהֶן יָכוֹל לִכְפֹּף אֶת חֵבְרוֹ לְחַלֵּק. וְכֵן הַדִּין בְּמִטְלָטְלִין. בְּמָה
12 דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשָׂאִין אֶחָד מֵהֶן מִכִּיר אֶת חֲלָקוֹ בְּמִקּוֹם
13 שֶׁהֵן שְׁתַּפֵּינִי בּוֹ, אֲלֵא יֵד כָּל מִשְׁתַּמֵּשֵׁת בְּכָל הַמְּקוֹם; אֲבָל
14 אִם הָיָה כָּל אֶחָד מֵהֶן מִכִּיר חֲלָקוֹ - אִף עַל פִּי שָׂאִין בָּהּ
15 דִּין חֲלָקָה, כּוֹפֶה כָּל אֶחָד מֵהֶן אֶת חֵבְרוֹ לְהַבְדִּיל בֵּין
16 חֲלָקוֹ וְחֲלָק חֵבְרוֹ.

17 ב. אֶחָד מִן הַשְׁתַּפֵּינִי שָׂאֵמֵר לְחֵבְרוֹ בְּמִקּוֹם שָׂאִין בּוֹ דִּין
18 חֲלָקָה, אוֹ בְּדָבָר שָׂאֵי אֶפְשָׁר שִׁיחַלֵּק, כְּגוֹן שְׂפָחָה אוֹ כְּלִי:
19 'מִכֵּר לִי חֲלָקָה בְּכָף וְכָף, אוֹ קִנְיָה מִמֶּנִּי חֲלָקִי בְּשַׁעַר הַזֶּה'
20 - הַדִּין עִמּוֹ, וְכוּפִין אֶת הַנִּתְבַּע לְמִכֵּר לְחֵבְרוֹ אוֹ לְקִנְיָה
21 מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם אֵין הַתּוֹבֵעַ רוֹצֶה לְקִנְיָה, אוֹ לֹא יִמְצָא בְּמָה
22 יִקְנֶה - אֵינּוּ יָכוֹל לִכְפֹּף אֶת חֵבְרוֹ לְקִנְיָה מִמֶּנּוּ, אֶפְשָׁר בְּשַׁעַר
23 הַזֶּה; שֶׁהָרִי חֵבְרוֹ יָכוֹל לֹאמַר לוֹ: 'אֵין רְצוֹנִי שְׂאִקְנֶה, אֲלֵא
24 שְׂאִמְכֵר'. לְפִיכָךְ, שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד עֲנִי וְאֶחָד עֲשִׁיר, שֶׁהִנִּיחַ
25 לָהֶן אֲבִיהֶן מְרֹחֵץ אוֹ בֵּית הַבַּד - אִם עֲשָׂאֵן הָאֵב לְשֹׁכֵר,
26 הַשָּׂכֵר לְאִמְצָע כָּל זְמַן שִׁירְצוֹ לַעֲמֹד בְּשִׁתּוֹפּוֹת; עֲשָׂאֵן הָאֵב
27 לַעֲצָמוֹ - אֵינּוּ יָכוֹל לִכְפֹּף אֶת אַחִיו לְהַשְׁכִּיר אוֹתָם, אֲלֵא
28 מִשְׁתַּמֵּשִׁין בָּהֶן כְּדֹרֶךְ שֶׁהַשְׁתַּמֵּשׁ אֲבִיהֶן. וְהָרִי הָעֲשִׁיר
29 אוֹמֵר לְעֲנִי: 'קַח לָךְ זֵיתִים, וּבֹא וְעֲשֵׂה אוֹתָן בְּבֵית הַבַּד',
30 'קִנְיָה לָךְ עֲבָדִים, וְיִבְאוּ וְיִרְחֲצוּ בְּמִרְחָץ'. וְאֵין הָעֲנִי כּוֹפֶה
31 אֶת הָעֲשִׁיר לְקִנְיָה חֲלָקוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן אָמַר לוֹ: 'קִנְיָה מִמֶּנִּי
32 אוֹ מִכֵּר לִי, וְהִרְיֵנִי לְזֶה וְקִנְיָה, אוֹ מִכֵּר לְאַחֵרִים וְקִנְיָנִי'
33 - הַדִּין עִמּוֹ. אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן: 'אֵינִי קוֹנֶה, אֲלֵא הִרְיֵנִי
34 מִכֵּר חֲלָקִי' - מוֹכְרִין אוֹתָהּ לְאַחֵרִים. אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן:
35 'אֵינִי מוֹכֵר', אֲלֵא כָּל אֶחָד מֵהֶן רוֹצֶה שִׁיִּקְנֶה חֲלָק חֵבְרוֹ,
36 אוֹ שָׂאִין אֶחָד מֵהֶם רוֹצֶה לֹא לְקִנְיָה חֲלָק חֵבְרוֹ וְלֹא לְמִכֵּר
37 חֲלָקוֹ אֲלֵא יִשְׁאָרוּ שְׁתַּפֵּינִי בְּגוֹף - הֵיאָף הֵם עוֹשִׂין? אִם
38 הָיָה הַמְּקוֹם עֲשׂוּי לְשֹׁכֵר - מִשְׁכִּירִין אוֹתוֹ, וְחוֹלְקִין שָׂכְרוֹ.
39 וְאִם אֵינוֹ עֲשׂוּי לְשֹׁכֵר - אִם חֹצֵר הִיא, שׁוֹכְנִין בָּהּ שְׁנֵה
40 שְׁנֵה, שָׂאֵי אֶפְשָׁר שִׁישְׁכְּנוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד, מִפְּנֵי הַזֶּקֶן רֵאִיָּה,
41 שְׁחָרִי אֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה; וְאֵין אָדָם עֲשׂוּי לְטִרְחָה כָּל
42 שְׁלֹשִׁים יוֹם לַפְּנוֹת מִחֹצֵר לְחֹצֵר, אֲלֵא מִשְׁנֵה לְשְׁנֵה. וְאִם
43 מְרֹחֵץ הִיא, נִכְנָסִין לָהּ שְׁנֵיהֶן תְּמִיד בְּכָל יוֹם. וְכֵן כָּל דָּבָר
44 שֶׁרְאוּי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תְּמִיד, וְאֵינוֹ עֲשׂוּי לְשֹׁכֵר, כְּגוֹן מְרֹחֵץ
45 אוֹ שְׂפָחָה אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - אֵינוֹ יָכוֹל לֹאמַר לוֹ: 'הַשְׁתַּמֵּשׁ

47 לאחד מהן זכות בחלק חברו. לפיכך, יש לו לומר לאחין:
48 'בשתיקה השדה בלה לאחד, היה מעביר בה אמת המים
49 הזאת ממקום למקום; אבל עתה שנעשה זה חלקי, יש לי
50 להסיר אמת המים מעלי'. וכן סוּתם החלון המשקיף על
51 חלקו, ובונה בצד הסלם, אף על פי שהוא מבטל את
52 תשמישו. והוא הדין בשנים שקנו שדה מאחד, וחלקו -
53 לא נשאר לאחד מהן זכות בחלק חברו, ומפסיק אמת
54 המים מחלקו, וסוּתם החלונות.
55 יג. אבל שנים שקנו שדה מאחד או משני אנשים -
56 אין לאחד מהן להפסיק אמת המים, ולא לשנות דבר מן
57 הנזקים שהחזיקו בהן המוכרים.
58 יד. חצר השתפין שיש בה דין חלקה, או שחלקיה
59 ברצונם אף על פי שאין בה דין חלקה - יש לכל אחד
60 מהן לכף את חברו לבנות הכתל באמצע, כדי שלא יראוהו
61 חברו בשעה שמשתמש בחלקו, שהזקק ראה - הזקק הוא;
62 ואין לו חזקה בחצר, אלא אף על פי שעמדו כך שנים
63 רבות בלא מחיצה, כופהו לעשות מחיצה בכל עת שיצאה.
64 טו. רחב מקום הכתל, משל שניהם. וכמה יהיה רחבו?
65 הפל כמנהג המדינה, ואפלו נהגו לעשות מחיצה ביניהן
66 בקנים ובהוצין [כפות תמרים]; ובלבד שלא יהיה בה אור
67 שיסתכל בו ויראה את חברו.
68 טז. כמה גובה הכתל? אין פחות מארבע אמות. וכן בגנה,
69 כופהו להבדיל גנותו מגנת חברו במחיצה גבוהה עשרה
70 טפחים. אבל בקעה, אין צריך להבדיל בקעתו מבקעת
71 חברו אלא במקום שנהגו. רצה להבדיל בקעתו מבקעת
72 חברו - פונס לתוך שלו, ובונה, ועושה חזית [סימן בולט]
73 כמו אמה בסיד מבחוץ, כדי להודיע שהכתל שלו; לפיכך
74 אם נפל הכתל, המקום והאבנים שלו. ואם עשו מידעת
75 שניהן - בונים הכתל באמצע, ועושים חזית מפאן ומכאן;
76 לפיכך אם נפל הכתל, המקום והאבנים של שניהם.
77 יז. המוכר גנה לחברו סתם, והיתה מערכת עם גנות
78 אחרות - כופין את הלוקח לבנות את הכתל ביניהן,
79 ואפלו במקום שנהגו שלא לגדר בגנות. אבל אם מכר
80 בקעה סתם - אין מחיבין אותו לגדר, אלא במקום שנהגו.
81 יח. מקום שנהגו לבנות הכתלים המבדילין בתצורות או
82 בגנות באבנים שאינן גזית [מהוקצעות], זה נותן שלשה
83 טפחים וזה נותן שלשה טפחים; בגזית, זה נותן טפחים
84 ומחצה וזה נותן טפחים ומחצה; בכפיסין [שני חצאי
85 לבנה וטיט באמצע], זה נותן טפחים וזה נותן טפחים;
86 בלבנים, זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה. וכל
87 השעורין האלו, עבי הכתל עם הסיד. והואיל ומקום
88 הכתל משל שניהם - אם נפל הכתל, הרי המקום והאבנים
89 של שניהם. ואפלו נפל לרשות אחד מהן, או שפנה אחד
90 מהן את כל האבנים לרשותו, וטען שמכר לו חברו חלקו,
91 או נתנו לו במתנה - אינו נאמן; אלא הרי הן ברשות
92 שניהם, עד שיביא ראיה.

1 ארבע אמות, אינה קרויה חצר, כמו שבארנו. ביצר? היו
2 שני שתפין, לזה שני בתים ולזה בית אחד - זה שיש לו
3 שני בתים, מודדין לו מן החצר ארבע אמות לכל בית
4 ובית על רחב הפתח, אפלו היה עשר אמות; וזה שיש לו
5 בית אחד, נותנין לו ארבע אמות ברחב פתחו לפני פתחו.
6 והנשאר מן החצר - אם יש בו שמונה אמות כדי שיהיה
7 לזה ארבע אמות על ארבע אמות ולזה ארבע אמות על
8 ארבע אמות, חוץ משל פתחים - יש בה דין חלקה,
9 וחולקין; פחות מזה, אין בה דין חלקה.
10 ב. בית שיש לו פתחים רבים מכל רוחותיו, יש לו ארבע
11 אמות לכל רוח; ואם יחד לו פתח, אין לו אלא ארבע
12 אמות כנגד פתחו.
13 ג. אכסדרה [יש לה גג ללא דפנות] - אם אפשר לו להכנס
14 לתוכה במשאו, אין לה ארבע אמות; ואם לאו, יש לה
15 ארבע אמות; שלא אמרו שיש לכל פתח ארבע אמות,
16 אלא כדי לפרק משאו שם.
17 ד. בית שער [ביתן שלפני הפתח] או מרפסת, יש להן
18 ארבע אמות; היו חמשה בתים פתוחים למרפסת,
19 והמרפסת פתוחה לחצר - אין לה אלא ארבע אמות.
20 ה. לול של תרנגולין, אין לו ארבע אמות.
21 ו. בית - חציו מקרה וחציו אינו מקרה, בין שקרויו לפני
22 או כלפי חוץ - אין לו ארבע אמות.
23 ז. בית סתם [אטמו את פתחו], יש לו ארבע אמות; פרץ
24 את פצמיו [מסגרת הפתח], אין לו ארבע אמות.
25 ח. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, אין לו
26 ארבע אמות בחצר; אלא אם יש בכל החצר ארבע אמות
27 לזה וארבע אמות לזה עד פתח הבית הזה - חולקין.
28 והגבל של חצר, מתחלק לפי הפתחים; אבל האכסניא של
29 מלך, לפי גבי האדם.
30 ט. השתפין שרצו לחלק דבר שאין בו דין חלקה, אף על
31 פי שהן מפסידין את שמו - חולקין. ובכתבי הקדש - אף
32 על פי שרצו, לא יחלקו. כמה דברים אמורים? בכרך
33 אחד; אבל בשתי כריכות - אם רצו לחלק, חולקין.
34 י. מקום שאין בו דין חלקה, שרצו השתפין לחלקו - אף
35 על פי שקנו מידן שרצו, כל אחד מהן יכול לחזור בו; שזה
36 קנין דברים הוא, כמו שבארנו. אבל אם קנו מידם שזה
37 רצה ברוח פלונית, וזה רצה ברוח פלונית - אינן יכולין
38 לחזור. וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו, וזה בעצמו
39 והחזיק בחלקו - אף על פי שלא קנו מידן, אין אחד מהן
40 יכול לחזור בחברו.
41 יא. האחין שחלקו, ועשו ביניהן גורל - בינו שעלה הגורל
42 לאחד מהן, קנו פלו; בהנחה שנעשית להן ששעמו זה מזה
43 לדבר שהספימו עליו, גמר כל אחד מהן והקנה לחברו.
44 יב. האחין שחלקו, הרי הן בלקוחות זה מזה; ואין להן
45 הדין זה על זה, ולא סלמות זה על זה, ולא חלונות זה על
46 זה, ולא אמת המים זה על זה; שפירן שחלקו, לא נשאר

יום רביעי י"ג סיון ה'תשע"ד

פרק ג

א. כהל חצר המבדיל בין שני שותפין, שנפל - יש לכל אחד משניהן לכף את חבירו לבנותו עד גבה ארבע אמות, כדי שלא יראה זה את זה; אבל יתר על ארבע אמות, אין מחיבין אותו. רצה האחד והגביה הפתל יתר על ארבע אמות - אם בא חבירו ובנה פתל אחר גבוה כנגד הפתל שביניהן, מחיבין אותו לתן חלקו בגובה שכנגד פתלו. כיצד? בנה האחד פתל שביניהן, והגביהו עשר אמות, ובא חבירו ובנה פתל אחד כנגדו או בצדו לעשות לו בית, והגביה הפתל האחר שש אמות - מחיבין אותו לתן חלקו בשתי האמות שהוסיף על הארבע; שהרי נראה ממעשיו שהוא רוצה בהן. וכן אם חקק בראש הפתל שביניהן מקום להניח בו הקורות, או שבנה עליו קורה גדולה שהקורות נשענין עליה - מחיבין אותו לתן חלקו בשש האמות בלן שהוסיף חבירו על הארבע, אף על פי שלא בנה כנגד כל הפתל; שהרי גלה דעתו שהוא רוצה בכל הגובה הזה.

ב. אחד מן השותפין שבנה הפתל המבדיל בינו ובין חבירו עד ארבע אמות, ותבע חבירו לתן חלקו בהוצאה, ואמר: 'נחתי חלקי' - הרי זה בחזקת שנתן, ונשבע הסת שנתן ונפטר; עד שיביא התובע ראיה שלא נתן. אבל אם בא לתבע אותו לתן חלקו בהוצאת שאר הגבה שהוסיף על ארבע אמות, מפני שסמך לו או כנגדו, ואמר: 'נחתי' - אינו נאמן; אלא חבירו נשבע בנקיטת חפץ שלא נתן לו, ונוטל ממנו, כדין כל הנשבעין ונוטלין; עד שיביא זה ראיה שנתן לו.

ג. מי שהיה לו חרבה בין חרבות חבירו, ועמד חבירו וגדר רוח ראשונה ושניה ושלישית, עד שנגמצת חרבה זו מקפת גדר משלש רוחותיה - אין מחיבין אותו לתן מן ההוצאה כלום, שהרי לא הועיל לו, והרי חרבתו פתוחה לרשות הרבים כשהיתה. לפיכך, אם גדר לו רוח רביעית, עד שנגמצת חרבתו מקפת גדר - מגלגלין עליו את הכל, ונותן חצי ההוצאה שהוציא זה בארבע הרוחות עד ארבע אמות, ובלבד שיהיה מקום הפתל של שניהם.

ד. אבל אם היה הפתל של זה שבנה, ובחלקו בנה - יראה לי שאין מגלגלין עליו אלא דבר מועט כמו שיצאו הדיינין, שהרי אינו יכול להשתמש בפתלים. וכן אם הנקף עצמו הוא שגדר רוח רביעית - הרי גלה דעתו; ונותן חצי ההוצאה של שלש רוחות, אם היו הפתלים של שניהם. וכן כל פיוצא בזה.

ה. שני בתים זה בצד זה, והיו גגיהן עשויין לדירה, אפלו היה בשני צדי רשות הרבים - זה עושה מעקה לחצי גגו שהוא דר בו, וזה עושה מעקה לחצי גגו שהוא דר בו, זה שלא כנגד זה ומעדיף, כדי שלא יראו זה את זה. ואף

על פי שבני רשות הרבים רואין אותן, יכול כל אחד מהן לומר לחבירו: 'אלו אין רואין אותי אלא ביום בעת שאעמד על גג, ואתה רואה אותי תמיד'.

ו. גג הסמוך לחצר חבירו, עושה לו מעקה גבוה ארבע אמות. אבל בין גג לגג משאר הגגין, אינו זקוק לארבע אמות, שאין בגי אדם דרין בגגות, לפיכך אין בגגות חזק ראיה; אבל צריך לעשות מחיצה בין שני הגגין גבוהה עשרה טפחים, כדי שיתפש אותו כנגב אם נכנס לרשותו. ז. שתי חצרות זו למעלה מזו, לא יאמר העליון: 'הריני בונה מפנגדי ועולה'; אלא בונים שניהן מלמטה ועליון, ובונה העליון לבדו מפנגדו ולמעלה. ואם היתה חצרו למעלה מגגו של חבירו, אין העליון זקוק לתחתון כלל.

ח. מי שהיה פתלו סמוך לגגת חבירו, ונפל - כופין אותו לפנות אבניו. אמר לו: 'הגיעני, והרי הן שלך' - אין שומעין לו. ואם רצה בהן בעל הגג, ואמר לו 'הי' - אם פנה אותן - קנה, ואינו יכול לחזור בו; ואפלו אמר לו: 'הא לך יציאותיך, ואטל אבני' - אין שומעין לו. אבל אם לא פנה - לא קנה, שלא אמר לו אלא לדחותו.

ט. חמש גגות המספקות מים ממעין אחד, ונתקלקל המעין - בלן מתקנות עם העליונה. נמצאת התחתונה מתקנת עם בלן, ומתקנת לעצמה; והראשונה אינה מתקנת עם השנייה, ולא משניה ולמטה. וכן חמש חצרות ששופכות מים לביב אחד, ונתקלקל הביב - בלן מתקנות עם התחתונה. נמצאת העליונה מתקנת עם בלן, ומתקנת לעצמה; והתחתונה אינה מתקנת עם השנייה, ולא משניה ולמעלה.

י. בני הנזה משקין על הסדר: רצה אחד מהן לסכר כדי שיחזיר לו המים וישקה תחלה, ואחר כך יפתח, ואחר רוצה להשקות תחלה - כל המתגבר זכה. ובור הרוב לאמה [תעלה המוליכה מים] מתמלא ראשון, מפני דרכי שלום.

יום חמישי י"ד סיון ה'תשע"ד

פרק ד

א. מי שהיתה לו עליה למעלה מביתו של חבירו, ונפל פתל מפתלי הבית - אין בעל העליה נותן לו ביציאותיו כלום, וכופה את בעל הבית לבנותו כשהיה; אבל אין בעל הבית כופה לבעל העליה לבנות פתל עליה שנפל. והתקרה של בית, הרי היא של בעל הבית; והמעזיבה [רצפה] שעל התקרה, הרי היא של בעל העליה.

ב. נפלו שתייהם, הבית והעליה - הרי שניהן חולקין בצצים ובאבנים ובכפר. ואם נשתברו מקצת האבנים, רואין איזו ראיוות להשתבר, אם אבני הבית, או אבני העליה; ודבר זה יודע מדרך הנפילה: אם נפל העליון על התחתון והרסו, או נשמש התחתון ונפל העליון ונהרס. ואם אינן יודעין כיצד נפל, חולקין האבנים השלמות והשבורות.

ג. אמר בעל העליה לבעל הבית לבנות הבית כדי שיבנה עליתו על גביו, והוא אינו רוצה - הרי בעל העליה בונה

46 שנים; ולאחר שלש, הכל לבצל השדה. ואם לא נעקרו
47 בגושיהן, הכל לבצל הקרקע מיד.
48 יא. פיוצא בו המוכר זיתיו לעצים - אם פסק עמו לקץ
49 מיד - כל הפרות שיעשו, הרי הן לבצל הקרקע; ואם
50 התנה עמו שקץ כל זמן שירצה - כל הפרות שיוציאו,
51 לבצל העצים. מכר סתם - אם עשו פחות מרביעית לסאה
52 חוץ מן ההוצאה, הרי אלו של בעל הזיתים; עשו רביעית
53 לסאה חוץ מן ההוצאה, הרי אלו יחלקו.

יום שישי ט"ו סיון ה'תשע"ד

פרק ה

54 א. חצר השתפין - כל אחד מהן כופה את חברו לעשות
55 לה בית שער [ביתן לשומר] ודלת, וכן כל הדברים שהחצר
56 צריכה להן צרף גדול, או דברים שנהגו בני המדינה
57 לעשותן. אבל שאר הדברים, כגון ציור וכיור [סוג של
58 ציור] וכיוצא בהן - אינו כופהו. עשה אחד מהן מעצמו
59 - אם גלה השני דעתו שגוף לו כמה שעשה חברו,
60 מגלגלין עליו את הכל, ונותן חלקו בהוצאה.
61 ב. מי שיש לו בית בחצר אחרת - בני חצר משעבדין אותו
62 לעשות עמהן דלת ונגר [ברוח] ומנעול, אבל בשאר
63 הדברים אין משעבדין אותו; ואם היה שרוי עמהן באותה
64 חצר, משעבדין אותו על הכל.
65 ג. אחד מן השתפין בחצר שבקש להעמיד בה בהמה או
66 רחים, או לגדל בה תרנגולין - חברו מעכב עליו. וכן שאר
67 הדברים שאין דרך אנשי המקום לעשותן בחצרותיהן,
68 בכלל השתפין מעכבין זה על זה - חוץ מן הכביסה, לפי
69 שאין דרך של בנות ישראל להתבזות על גב הנהר.
70 ד. אחד חצר השתפין, ואחד מבוי שאינו מפלש - כל בני
71 המבוי מעכבין זה על זה שלא להשתמש במבוי, אלא
72 בדברים שדרך בני המדינה להשתמש בהן במבואות.
73 ה. אחד מן השתפין בחצר שהעמיד בהמה או רחים
74 וכיוצא בהן בחצר, ולא מחה בו שתפו - הרי זה מעכב
75 עליו כל זמן שירצה. ואם העמיד בפני בהמה זו וכיוצא
76 בה מחיצה גבוהה עשרה טפחים, החזיק; שהשתפין
77 מקפידין על המחיצה; והואיל והניחו, מחל. כמה דברים
78 אמורים? בחצר השתפין. אבל בחצר חברו - אפלו העמיד
79 בהמתו ועשה לה מחיצה, לא החזיק; שהדבר ידוע שאין
80 זו אלא דרך שאלה. והוא הדין לכל מעמיד תנור וכירים
81 ומגדל תרנגולין וכיוצא בהן - שאם תאמר החזיק, אין לך
82 אדם שמשאיל מקום לחברו.
83 ו. אחד מן השתפין שבקש לפתח לו חלון בתוך ביתו
84 לחצר - חברו מעכב עליו, מפני שמסתכל בו ממנו; ואם
85 פתח, יסתם. וכן לא יפתחו השתפין בחצרן פתח בית כנגד
86 פתח בית, או חלון כנגד חלון; אבל פותח אדם לרשות

1 את הבית בשהיה, ויושב דרך בתוכו עד שיתן לו את כל
2 יציאותיו; ואחר כך יצא ויבנה עליתו, אם רצה.
3 ד. ואם אין אחד מהן יכול לבנות - בעל העליה נוטל
4 שלישי הקרקע, ובעל הבית נוטל שני שלישים.
5 ה. רצה בעל הבית לבנות ביתו, בונה אותו בשהיה. ואם
6 בא לשנות בפתלים - אם חזק אותן והרבה ברחבן יתר
7 ממה שהיו, שומעין לו; רצה למעט ברחבן או לפתח
8 מחזקן, כגון שהיו אבנים ובקש להחזירן לבנים וכיוצא
9 בזה - אין שומעין לו. בא לשנות את התקרה לקורות
10 כבדין וחזקין, שומעין לו; פחות ממה שהיו, אין שומעין
11 לו. הרפה בחלונות או שהוסיף בגובה הבית, אין שומעין
12 לו; מעט בחלונות או שמעט בגובה הבית, שומעין לו. וכן
13 בעל העליה בונה אותה, אם רצה, בשהיתה. ואם בא
14 לשנות את הפתלים להרחיב ולחזק - אין שומעין לו, מפני
15 שהוא מכביר על כחלי התחתון; אבל למעט מהן, שומעין
16 לו. וכן בקורות תקרת העליה - אם שנה אותן לקלים ממה
17 שהיו, שומעין לו; לכבדים מהן, אין שומעין לו. הרפה
18 בחלונות או שמעט בגובה העליה, שומעין לו; אבל אם
19 מעט בחלונות או שהרפה בגובהה, אין שומעין לו.
20 ו. נדלדלו קורות הבית, וירדו לאויר הבית - אם הגיעו
21 לתוף עשרה טפחים, סותר ובונה; ואם לא הגיעו, יכול
22 בעל העליה לעכב עליו. ואפלו אמר לו בעל הבית: 'אני
23 אשכר לך מקום כדי שתדור בו עד שאסתכן התקרה' - אין
24 שומעין לו, שהרי אמר לו: 'אין רצוני שאטרח במקום
25 למקום כדי שתסתכן אתה את ביתך'.
26 ז. התנו ביניהן על דבר זה, אם נשאר בגובה הבית כדי
27 שיקח אדם חבילה בינונית על ראשו ויפגס בה פתח
28 קורות אלו שנעקמו - אינו סותר; ואם אינו יכול להפגס
29 בה עד שיכף את ראשו - סותר ומסתכן ובונה. ואין בעל
30 העליה יכול לעכב, שהרי התנו ביניהן תחלה.
31 ח. בית הכד שהוא בנוי בעבי הנהר, וגגת אחר על גביו,
32 ונפתחו שמי [תקרות] בית הכד בארבעה טפחים או יתר -
33 הרי בעל הגג יורד וזורע למטה, עד שיעשה זה לבית בדו
34 כפין [תקרה], ויתכן העליון קרקע גנתו, ויזרע כל גנתו.
35 ט. שתי גנות זו על גבי זו, והירק ביניהם בגובה עבי
36 הארץ שביניהן - כל שהעליון יכול לפשט את ידו ולטל
37 אותו מעקרו, הרי הוא שלו, ובלבד שלא יאגס עצמו;
38 והשאר של תחתון. היה מגיע לנופו, ואינו מגיע לעקרו
39 - לא יטל העליון; ואם נטל, אין מוציאין מידו. אבל
40 האילן העומד על המצר - אף על פי שהוא נוטה לתוף
41 שדה אחד מהן, הרי שניהן חולקין בפרותיו.
42 י. שטף נהר זיתיו, ושתלם בתוף שדה חברו, ואמר הלה:
43 'זיתי אני נוטל' - אין שומעין לו, משום ישוב הארץ;
44 אלא יעמדו במקומן. ואם עקרו הנהר בגושיהן בשהשתלן
45 - יחלקו הפרות בעל השדה עם בעל הזיתים, כל שלש

מתוך מהדורת חזק

48 אצטבא [פסול] כנגד פתחו, וסתמו - אין החיצונה יכולה
49 לעכב עליו. אבל כל הפנימיות מעכבין עליו, מפני
50 שמרבה להן בארץ הדרך, שהרי מקיפין באצטבא. וכן
51 בעל השניה שפתח להצרו פתח שני בינו ובין החיצונה -
52 אין החיצונה מעכבת עליו, שאין לה להשתמש אלא
53 מפתחה ולחוץ; אבל אם פתח פתח שני בינו ובין
54 השלישית - הפנימיות מעכבות עליו, שאין לו להשתמש
55 במבוי אלא מפתח הצד ורחשו ולחוץ. וכן הדין בכלן.

יום שבת קודש ט"ז סיון ה'תשע"ד

פרק ו

57 א. כופין בני העיר זה את זה לעשות חומה דלתים וברית
58 לעיר, ולבנות להן בית הכנסת, ולקנות להן ספר תורה
59 נביאים וכתובים כדי שיקרא בהן כל מי שירצה לקרות
60 מן הצבור.
61 ב. מי שלקח עיר בארץ ישראל - כופין אותו בית דין
62 לקח לו דרך מארבע רוחותיה, משום ישוב ארץ ישראל.
63 וכופין בני בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ [תעלה]
64 וכן חריץ [תעלה קטנה].
65 ג. מי שיש לו חצר בעיר אחרת, בני העיר משעבדין אותו
66 לחפר עמק בורות שיחין ומערות ואמת המים; אבל
67 בשאר כל הדברים, אין משעבדין אותו. ואם היה שריו
68 עמק באותה העיר, משעבדין אותו על הכל.
69 ד. כשהן גובין מאנשי העיר לבנות החומה, גובין לפי
70 קריבת הבתים מן החומה; כל הסמוך לחומה, נותן יתרה.
71 ה. וכל הדר בעיר שנים עשר חדש, או שקנה בה בית
72 דינה - נותן עם בני העיר בכל הדברים שצריכין לתקון
73 החומה והדלתות ושכר הפרשין השומרין את המדינה,
74 וכל פיצא באלו מדברים השומרין את העיר.
75 ו. כל הדברים שצריכין לשמירת העיר - לוקחין מכל אנשי
76 העיר, ואפלו מן היתומים, חוץ מתלמידי חכמים, לפי
77 שאין החכמים צריכין שמירה - התורה שומרתם. אבל
78 לתקון הדרכים והרחובות, אפלו מן החכמים. ואם כל העם
79 יוצאין ומתקנין בעצמן - לא יצאו תלמידי חכמים עמהן,
80 שאין דרך תלמידי חכמים להודלול בפני עמי הארץ.
81 ז. היו חופרין נהר להביא בו מים למדינה - גובין אף מן
82 היתומים, שזו זכות להם כדי שישקו ממנו שדותיהם
83 וברמיהם; לפיכך, אם ארע להם דבר ולא באו המים,
84 הואיל ולא נהנו מהם היתומים, מחזירין להם כל מה
85 שגלגל מהם. וכן כל פיצא בהם.
86 ח. כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא
87 חט, ולא ברסי [מעבד עורות], ולא אחד מבצלי אמניות.
88 היה שם במבוי אחד מבני המבוי אמן, ולא מחו בו, או
89 שהיתה שם מרחץ או חנות או רחם, ובא חברו ועשה
90 מרחץ אחרת כנגדו או טחון [טחנת קמח] אחרת - אינו
91 יכול למנוע מפניו ולומר לו: 'אתה פוסק חיי'. ואפלו היה

1 הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון, מפני שהוא
2 אומר לו: 'הריני באחד מבני רשות הרבים שרואין אותך'.
3 ז. אף על פי כן, לא יפתח אדם חנות כנגד פתח חצר חברו,
4 שזה הנוק קבוע תמיד; שהרי בני רשות הרבים עוברין
5 ושבין, וזה יושב בחנותו כל היום ומביט בפתח חברו.
6 ח. אחד מן השתפין בחצר שלקח בית בחצר אחרת, אינו
7 יכול לפתח פתחו לחצר השתפין שלו. אפלו בנה עלה
8 על גג ביתו - לא יעשה לה פתח לתוך החצר, לפי
9 שמרבה עליהן את הדרך; שהרי היה זה שכן אחד,
10 ונעשו לו שכנים הרבה. אבל פותח הוא פתח העליה לתוך
11 ביתו; ואם רצה לחלק חדרו לשנים, חולק.
12 ט. מכאן אתה למד, שאחד מן השתפין שהביא אצלו
13 לביתו אנשי בית אחר - יש לחברו לעכב עליו, מפני
14 שמרבה עליהם את הדרך. וכן המשפיר ביתו לבעל בית
15 אחד, והביא עמו קרוביו ומידעיו לשכן עמו באחד בבית
16 זה - הרי המשפיר מעכב עליו.
17 י. היה פתח של אחד מן השתפין קטן - אינו יכול
18 להרחיבו, שהרי שתפו אומר לו: 'בפתח קטן אני יכול
19 להסתר ממך בשעת תשמישי, ואני יכול להסתר בפתח
20 גדול'. ואם היה הפתח גדול - לא יעשו שנים; שהוא
21 אומר לו: 'בפתח אחד אני יכול להסתר, בשנים אני יכול'.
22 יא. אבל מי שיש לו פתח קטן לרשות הרבים ורצה
23 להרחיבו, או היה רחב ורצה לעשותו שנים - אין חברו
24 שפגגו מעכב עליו; ואין צריך לומר בני רשות הרבים,
25 שאינן יכולין לעכב עליו.
26 יב. כופין בני מבוי זה את זה לעשות להם לחי וקורה
27 למבוי.
28 יג. ומי שיש לו פתח במבוי - אין בני מבוי כופין אותו
29 לעשות דלת למבוי; שיכול לומר: 'רצוני שאפגס
30 בחבילתי עד פתחי'. ומבוי המפגל לרשות הרבים, ובקשו
31 בני המבוי להעמיד להם דלתות - בני רשות הרבים
32 מעכבין עליהן, שפעמים דוחקין הרבים ונכנסין בו.
33 יד. מי שבקש לפתח לו פתח במבוי שאינו מפגל - בני
34 מבוי מעכבין עליו, מפני שמרבה עליהם את הדרך; ואם
35 היה מבוי מפגל, פותח כל פתח שירצה לכתחלה.
36 טו. היה לו פתח סתום במבוי שאינו מפגל, הרי זה
37 פותחו בכל עת שירצה; ואם פרץ את פצמיו [מסגרת
38 הפתח], בני המבוי מעכבין עליו. וכן אחד מבני המבוי
39 שבקש לסתם פתחו ולהחזירו למבוי אחר - בני המבוי
40 מעכבין עליו; שמא יבוא להן מס, ומתמעט מחלקן מן
41 המס הקצוב על בני המבוי. לפיכך, מקום שאין המס
42 קצוב על בני המבוי, הרי זה סתם פתחו בכל עת שירצה.
43 טז. חמש חצרות הפתוחות למבוי שאינו מפגל - כלן
44 משתמשות עם החיצונה, והחיצונה משתמשת לעצמה.
45 וכן השניה משתמשת לעצמה, ומשתמשת עם החיצונה,
46 ואינה משתמשת עם השאר. נמצאת הפנימית משתמשת
47 עם כלן, ומשתמשת לעצמה. לפיכך, אם בנה בעל השניה

יב. חנות שבחצר, יכולין השכנים למחות בידו ולומר לו: 23
'אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסין והיציאין', אלא עושה 24
מלאכתו בחנותו ומוכר בשוק. אבל אינן יכולין למחות 25
בידו ולומר לו: 'אין אנו יכולין לישן מקול הפטיש או 26
מקול הרחיים', שהרי החזיק לעשות כן. וכן יש לו ללמד 27
תינוקות של ישראל תורה בתוך ביתו, ואין השתפין 28
יכולין למחות בידו ולומר לו: 'אין אנו יכולין לישן מקול 29
התינוקות של בית רבן'. 30
יג. מי שיש לו בור לפניו מביתו של חבירו - נכנס בשעה 31
שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם 32
יוצאין; ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו, אלא ממלא 33
ומשקה מבחוץ. ושיניהן עושין פותחת [מנעול] על הבור; 34
בעל הבור - כדי לשמר את מימיו, ובעל חצר - משום 35
חשד אשתו, שלא יכנס לשם אלא מדעתו. 36
יד. מי שיש לו גנה לפניו מגנתו של חבירו - נכנס בשעה 37
שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם 38
יוצאין. ואין מכניס לתוכה תגרים, ולא יכנס מתוכה 39
לשדה אחרת. והחיצון זורע את הדרך. החיצון הדרך מן 40
הצד מדעת שניהם - הרי זה נכנס בשעה שהוא רוצה, 41
ויוצא בשעה שהוא רוצה; ומכניס לתוכה תגרים, ולא 42
יכנס מתוכה לשדה אחרת. וכל אחד מהן יש לו לעבב על 43
חבירו בזריעת הדרך שנתנו מן הצד. 44

מבני מבוי אחר - אינן יכולין למנעו, שהרי יש ביניהם 1
אותה אפנות. אבל גר ממדינה אחרת שבא לעשות חנות 2
בצד חנותו של זה, או מרחץ בצד מרחץ של זה - יש להן 3
למנעו. ואם היה נותן עמהן מנת המלך, אינו יכול למנעו. 4
ט. רובלין המחזירין בעירות, אין בני העירות יכולין 5
לעכבן, שתקנת עזרא היא שיהיו מחזירין, כדי שיהיו 6
הבשמים מצויין לבנות ישראל. אבל אין קובעין מקום 7
ויושבין בו, אלא מדעת בני העיר; ואם תלמיד חכמים 8
הוא, קובע בכל מקום שיירצה. 9
י. הסוחרים שמביאין סחורתן למכור בתוך העירות, בני 10
העיר מעכבין עליהם. ואם מכרו ביום השוק בלבד, אין 11
מונעין אותן; והוא שיקברו בשוק. אבל לא יחזרו על 12
הפתחים, אפילו ביום השוק. ואם יש להן מלוג בעיר - 13
מוכרין כדי פננסתם, אפילו בלא יום השוק, עד שיפרעו 14
חובן, וילכו להן. 15
יא. אחד מבני מבוי שאינו מפלש שבקש להעשות רופא 16
[מוהל], אמן [מקידן], או גרדי [אורג בגדים], או מלמד 17
תינוקות של גויים - בני מבוי מעכבין עליו, מפני שמרבה 18
עליהם הנכנסין והיציאין. וכן מי שיש לו בית בחצר 19
השתפין - לא ישכירנו לא לרופא, ולא לאמן, ולא לגרדי, 20
ולא לסופר יהודי שכותב השטרות, ולא למלמד תינוקות 21
של גויים. 22

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט"ז סיון ה'תשע"ד

שיש עליה שומרים. לא דומה פלטורין (היכל המלך) 62
שיש עליה שומרים לפלטורין שאין עליה שומרים". 63
ודוע שפלטורין — שם ההיכל רצונו לומר: שמגדלת 64
ההיכל ורוממותו, שיהיו שומרים קבועים עליו. וכבר 65
נתבאר פלדיגני מצוה זו בפרק א' ממסכת תמיד 66
ובמסכת מדות. 67
המצוה הס"ז — האזהרה שהזהרנו מלהשבית שמירת- 68
המקדש ולסב בו תמיד כל-לילה, והוא אמרו: "ושמרתם 69
את משמרת הקדש" (שם) וכבר בארנו במצוה כ"ב ממצות 70
עשה, ששמירת המקדש והסבוב בו מצות עשה; וכך 71
נבאר כאן, שבטול דבר זה — מצות לא-תעשה, ולשון 72
המקלטה: "ושמרו את-משמרת אהל מועד" (שם, ד), אין 73
לי אלא בעשה, ומניין בלא-תעשה? — תלמוד לומר: 74
"ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה), וכבר נתבאר דיני 75
מצוה זו בריש תמיד ומדות. 76
המצוה הל"ה — הצווי ששנצטוונו שיהא לנו שמן עשוי 77
כפי התאור המיוחד (שמות ל, כב-כה) מוכן למשח בו 78
כל-כהן גדול שיתמנה, כמו שאמר: "והכהן הגדול 79

יום ראשון י' סיון ה'תשע"ד

מצות עשה כב. מצות לא תעשה סז.

מצות עשה לה.

מצות לא תעשה פג. פד.

המצוה הכ"ב — הצווי שנצטוונו לשמר את-המקדש 49
ללכת סביבו תמיד בכל-לילה במשך כל-לילה כדי 50
לכבדו, ולרוממו ולגדלו, והוא אמרו יתעלה לאהרן: 51
"ואתה ובניך אתם לפני אהל העדת" (במדבר יח, ב), 52
כלומר: אתם תהיו לפניו תמיד. וכבר נכפל צווי זה 53
במשון אחר, והוא אמרו: "ושמרו את-משמרת אהל 54
מועד" (שם, ד). ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אתה 55
ובניך אתם לפני אהל העדת — הפהנים מבפנים והלויים 56
מבחוץ", כלומר: לשמירה ולהליכה סביבו. ובמקלטה 57
אמרו בלשון הזה: "ושמרו את-משמרת אהל מועד — 58
אין לי אלא בעשה, מניין בלא-תעשה? תלמוד לומר: 59
ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה) הגה נתברר לך 60
ששמירתו — מצות עשה. ושם אמרו: "גדלה למקדש 61

מתוך מהדורת חזק

(במדבר ז, ט). וְאֶף-עַל-פִּי שְׁצוּי זֶה נֶאֱמַר אֲזַל לְלוּיִם, לֹא
 הָיָה זֶה אֲלָא מִחֲמַת מַעוּט מִסְפַּר הַכֹּהֲנִים בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן,
 כִּי אֶהְרֵן הוּא הַמִּתְחִיל (הכהונה החלה בו בלבד, ולכן היו
 הכהנים מעט בראשיתם); אֲבָל לְדוֹרוֹת הָרִי הַמְצוּה חוֹבָה
 עַל הַכֹּהֲנִים, וְהֵם הַנוֹשְׂאִים אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִפְר
 יְהוֹשֻׁעַ (ג, ו) וּבְסִפְר שְׁמוּאֵל (שמואל-ב טו, כט). וְכֹאשֶׁר
 צוּה דוֹד לְהַעֲבִיר אֶת-הָאָרוֹן בַּעֲצֵם הַשָּׁנִיָּה אָמַר בְּדִבְרֵי
 הַיָּמִים (דברי הימים-א טו, טו): "וַיִּשְׁאוּ בְּגִי-הַלְוִיִּם (והכוונה
 לכהנים) אֶת אָרוֹן הָאֱלֹהִים כֹּאשֶׁר צוּה מֹשֶׁה בְּדִבְרֵי ה'
 בְּכַתְּפָם בְּמִטּוֹת עֲלֵיהֶם" (הרי שגם לדורות צריך לשאת
 בצורה זו). וְכֵן כֹּאשֶׁר הַזְכִּיר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (שם כד, יט)
 חֲלָקַת הַכֹּהֲנִים לְעִשְׂרִים וָאַרְבַּע מִשְׁמֹרוֹת וְאָמַר אַחֲרֵי-כֵן:
 "אֲלֹהֵי קִדְּוָתָם לַעֲבֹדָתָם לְבֹא לְבֵית-ה' כְּמִשְׁפָּטָם בְּיָד
 אֶהְרֵן אֲבִיהֶם כֹּאשֶׁר צוּהוּ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל", פָּרְשׁוּ
 חֲכָמִים, שֶׁהוּא רוֹמֵז עַל שְׁעֻבֹדַת הַכֹּהֲנִים הִיא נְשִׂאֵת
 הָאָרוֹן עַל הַכֶּתֶף, וְזֶהוּ שֶׁצוּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְלִשְׁוֹן
 סִפְרִי (במדבר ז, ט): "כְּמִשְׁפָּטָם וְגו'" כֹּאשֶׁר צוּהוּ ה' אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל — הֵיכָן צוּהוּ? וְלִכְנֵי קֶהֱת לֹא נִתֵּן וְגו' בְּכַתְּפָם
 יִשְׁאוּ". הִנֵּה נִתְבָּרַר שֶׁזֶה מְכַלל הַמְצוֹת.

הַמְצוּה הַפ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּהוֹצִיא בְּיָד
 הָאָרוֹן (מוטות שבהם היו נושאין אותו) מִתּוֹךְ הַטְּבַעַת, וְהוּא
 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בְּטַבַּעַת הָאָרוֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ
 מִמֶּנּוּ" (שמות כה, טו) וְהַעֲוָר עַל לֹא זֶה — לִקְוָה.
 וּבְסוֹף מִכּוֹת (כב). אָמְרוּ, כֹּאשֶׁר הַזְכִּירוּ מִחֲבִיבֵי מִלְּקוֹת:
 "וְהָאֵיפָא הַמְסִיר בְּיָד הָאָרוֹן?" כְּלוֹמַר: שֶׁגַּם הוּא
 לִקְוָה. וְאַחֲרֵיהֶּם מִקְּבָא, מ"לא יִסְרוּ". הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ
 שֶׁהִיא מְצוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה וְלֹקִין עָלֶיהָ.

יום שלישי י"ב סיון ה'תשע"ד

מצות עשה כג.

מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.

הַמְצוּה הַכ"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּ הַלְוִיִּם בְּלִבְד, לַעֲבֹד
 בַּמִּקְדָּשׁ בַּעֲבֹדוֹת יְדוּעוֹת, כְּגוֹן: נְעִילַת שְׁעָרִים (ופתיחתן),
 וְאֲמִירַת הַשִּׁיר בַּעַת הַקֶּרֶן (קרבנות מסויימים), וְהוּא
 אָמְרוּ: "וְעֹבֵד הַלְוִי הוּא אֶת-עֲבֹדַת אֱהֵל מוֹעֵד" (במדבר יח,
 כג). וְלִשְׁוֹן סִפְרִי (שם): "שׁוֹמֵעַ אָנִי אִם רָצָה — יַעֲבֹד;
 וְאִם לֹא רָצָה — לֹא יַעֲבֹד, תִּלְמֹד לֹמַר: וְעֹבֵד הַלְוִי הוּא
 — עַל-כֶּרְחוּ", כְּלוֹמַר: שֶׁזֶה חוֹבָה עָלָיו וּמְצוּה מְטֻלָּה
 עָלָיו בְּהִקְרָח. וְכֵבֶר נִתְבָּאָר מֵה-הִיא עֲבֹדַת הַלְוִיִּם הַזֹּאת
 בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּתַמִּיד (פרק ה משנה ו. פרק ו משנה ז) וּמִדּוֹת
 (פרק א משנה א). וְנִתְבָּאָר גַּם-כֵּן בְּפֶרֶק ב' מַעֲרָכִים (יא).
 שְׂאִין אוֹמְרִים שִׁיר אֲלָא הַלְוִיִּם וְכֵבֶר נִכְפַּל הַצּוּי בְּמְצוּה
 זֶה כְּלִשְׁוֹן אַחֵר: "וְשִׁירָת בָּשָׂם ה' אֱלֹהֵינוּ כְּכֹל-אֲחֵיו הַלְוִיִּם"
 (דברים יח, ז), וְאָמְרוּ בְּפֶרֶק ב' מַעֲרָכִים (שם): "אֵיזֶהוּ שְׁרוֹת
 בָּשָׂם ה' הָיוּ אוֹמְרִים: זֶה שִׁירָה".

1 מֵאֲחֵיו אֲשֶׁר-יִצְקָ עַל-רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה" (ויקרא כא, י),
 2 וְכֵן מוֹשְׁחִים בּוֹ מִקְצַת הַמִּלְכִּים (כלומר, רק מלכי בית דוד),
 3 כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת מְצוּה זו. וְכֵבֶר נִמְשַׁח בּוֹ הַמִּשְׁכָּן
 4 וְכֹל-כְּלָיו; אֲבָל אֵין מוֹשְׁחִים בּוֹ אֶת-הַכִּלִּים לְדוֹרוֹת, לְפִי
 5 שֶׁבְּפִרּוֹשׁ אָמְרוּ בְּסִפְרִי (במדבר ז, א), שֶׁבְּמִשְׁחָתָם שָׁל אֱלוֹ
 6 — כְּלוֹמַר כָּלִי הַמִּשְׁכָּן — הִקְדָּשׁוּ כָּל-הַכִּלִּים לַעֲתִיד
 7 לְבֹא, אָמַר יִתְעַלֶּה: "שֶׁמֶן מִשְׁחַת-קִדְּשׁ יִהְיֶה זֶה לִי
 8 לְדֹרֹתֵיכֶם" (שמות ל, לא). וְכֵבֶר נִתְבָּאָר דִּינֵי מְצוּה זו
 9 בְּרִישׁ כְּרִתוֹת (ה).

10 הַמְצוּה הַפ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּעֲשׂוֹת שֶׁמֶן
 11 כְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּבְמִתְכַּנְתּוֹ לֹא
 12 תַעֲשֶׂהוּ כְּמַהוּ" (שם, לב) וְהַעֲוָר עַל לֹא זֶה, אִם הוּא מִזִּיד
 13 — חֵיב כְּרִת, כְּמוֹ שֶׁכָּא בְּכָתוּב: "אִישׁ אֲשֶׁר-יִרְקַח כְּמַהוּ
 14 וְכוּ'" (שם, לג). וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה.
 15 וְכֵבֶר נִתְבָּאָר דִּינֵי מְצוּה זוּ בְּפֶרֶק א' מִכְּרִתוֹת (ה).

16 הַמְצוּה הַפ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּמַשֵּׁחַ בְּשֶׁמֶן
 17 הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה זֹולַת כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וּמִלְכִּים בְּלִבְד,
 18 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עַל-בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסּוֹף" (שם, לב).
 19 וְכִירוֹ, שֶׁהַנִּמְשַׁח בּוֹ בְּמִזִּיד — חֵיב כְּרִת, אָמַר: "וְאֲשֶׁר
 20 יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל-זֶר וְנִכְרַת" (שם); וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֵיב
 21 חֲטָאת קְבוּעָה. וְכֵבֶר נִתְבָּאָר גַּם דִּינֵי מְצוּה זוּ בְּרִישׁ
 22 כְּרִתוֹת (ה).

יום שני י"א סיון ה'תשע"ד

מצות לא תעשה פה. פב.

מצות עשה לד. מצות לא תעשה פו.

26 הַמְצוּה הַפ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּעֲשׂוֹת מְגֻרָה
 27 (בשמים של עשן) בְּמִתְכַּנֵּת (כדוגמת) הַקֶּטֶרֶת, כְּלוֹמַר:
 28 שֶׁיִּהְיוּ אוֹתָן סִמְנֵי תַעֲרֻכָתוֹ וְיִכַּסּ אוֹתָן הַמִּדּוֹת וְיִתְפַּנֵּן
 29 לְהַתְגַּמֵּר (להתבשם) בּוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּבְמִתְכַּנְתָּהּ
 30 לֹא תַעֲשֶׂה לְכֶם" (שמות ל, לו) וְכָאָר לָנוּ, שֶׁהַעֲוָר וְעוֹשֶׂה
 31 כְּמוֹהָ וְכִנְיָתָהּ לְהַרִיחַ תִּמְרוֹתָהּ — חֵיב כְּרִת, אָמַר: "אִישׁ
 32 אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כְּמוֹהָ לְהַרִיחַ בַּהּ וְנִכְרַת מִעַמּוּי" (שם, לח) אִם
 33 הוּא מִזִּיד; וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.
 34 וְכֵבֶר נִתְבָּאָר גַּם דִּינֵי מְצוּה זוּ בְּרִישׁ כְּרִתוֹת (ה).

35 הַמְצוּה הַפ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּהַקִּירֵב שׁוֹם
 36 קֶרֶן בְּמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב שֶׁבְּהִכָּל, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-
 37 תַעֲלוּ עָלָיו קֶטֶרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנִסֵּף לֹא תִסְכּוּ עָלָיו"
 38 (שם ט) וְכֹל-הַמִּקְרִיב בּוֹ אוֹ הַזּוֹרֵק עָלָיו זֹולַת מַה שֶּׁמִּיּוֹחַד
 39 לוֹ — לִוְיָהּ.

40 הַמְצוּה הַל"ד — שֶׁנִּצְטוּנוּ שִׁישָׁאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת-הָאָרוֹן
 41 עַל כְּתִפֵּיהֶם כְּשֶׁנִּרְצָה לְהַעֲבִירוֹ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְהוּא
 42 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי-עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עָלֵהֶם בְּכַתְּפֵי יִשְׁאוּ"

47 — לרבות בעלי מומין; שלא נאמר, כיון שזה אינו
48 ראוי להקריב לחם אלהיו, מדוע נעדיפנו ונחלק לו כבוד
49 ונגדלה? לפיכך אמר: "והיו קדש" — הזרע המכבד כלו
50 — תמים ובעל מום. וכבר נתבאר התנאים הראויים
51 להם, ואף צריך לנהג עמם מנהג זה, במקומות מפורים
52 בגמרא מכות וחלין (קלב) ובכורות (מה): ושבת (נה):
53 וזולתן.

54 המצוה הל"ו — הצווי שנגצטוינו שיהיו הכהנים
55 עובדים במשמרות (עבודת המקדש בימי השנה תחלק
56 לקבוצות): תעבד משמרת בכל־שבוע, ולא תהיה יד הפל
57 מערכת, אלא רגלים בלבד, שאז כל־המשמרות עובדות
58 בשוה וכל־מי שבא מקריב. וכבר נתבאר בדברי־הימים (א
59 ט, כב). שדוד ושמואל חלקום וצאום כ"ד משמרות.
60 ונתבאר בספד (נה), שפרגלים יד פלן שוה. והכתוב
61 שגאמר במצוה זו הוא אמרו: "וכי־יבא הלוי (הכהן) וגו'
62 ויבא בכל־אות נפשו וגו' ושרת בשם ה' אלהיו כל־אחיו
63 הלוים העמדים שם לפני ה' חלק כחלק יאכלו" (דברים יח,
64 יח). ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "ויבא בכל־אות
65 נפשו — יכול לעולם? תלמוד לומר: מאחד שצריך —
66 בשעה שישאל מנצטין בשער (עיר) אחד (זהו בירושלים)
67 בשלשה רגלים. יכול כל־המשמרות שוות בקרבנות הרגל
68 הבאים שלא מחמת הרגל (כמו קרבנות השבת שבתוך
69 הרגל)? תלמוד לומר: לבד (חוץ) ממקריביו על האבות.
70 מה־מקריב אבות זה לזה? אמה בשבתך ואני בשבתך;
71 כלומר: הספמם על סדור משמרות העבודה: כל־שבוע
72 — משמרה. וכך פירשו התרגום (אונקלוס): בר ממשרתא
73 דיייתי בשבתא, דכן אתקינו אבהתא (חוץ ממשמרת של
74 אותו שבוע). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף גמרא ספד
75 (נה).

יום רביעי י"ג סיון ה'תשע"ד

מצות עשה לג. מצות לא תעשה פח.

פז. עג. קסג. קסד.

79 המצוה הל"ג — הצווי שנגצטוינו הכהנים ללבש בגדים
80 מיוחדים לכבוד ולתפארת, ואחר־כך יעבדו במקדש,
81 והוא אמרו יתעלה: "ועשית בגדי־קדש לאהרן אחיך
82 לכבוד ולתפארת" (שמות כח, ב); "ואת־בגדיו תקריב
83 והלבשתם כהנת" (שם כט, ח), ואלו הם בגדי כהנה:
84 שמנה בגדים (כתנת, מכנסים, מצנפת, אבנט, חשן, אפוד,
85 מעיל וציץ) לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט (כתנת,
86 מכנסים, מגבעת, אבנט). וכל־פעם שעובד כהן בפחות
87 מן־הבגדים המיוחדים לאותה העבודה או ביותר —
88 עבודתו פסולה; ונוסף לכך חייב על כך מיתה בידי שמים,
89 רצוני לומר מחסר בגדים שעבד. וכך מנו אותו בגמרא
90 סנהדרין (פג). מפלל מחיבי מיתה בידי שמים. ועל זה לא

1 המצוה הע"ב — האזהרה שהזכירו הלוים מלהתעסק
2 בשום עבודה מן־העבודות המיוחדות לכהנים, והכהנים
3 מלהתעסק בשום עבודה מן־העבודות המיוחדות
4 ללוים, לפי ששתי המשפחות האלה, כלומר: הכהנים
5 והלוים, לכל־משפחה מהן עבודה מיוחדת במקדש.
6 לפיכך באה האזהרה מאתו יתעלה לשתייהן יחד, שלא
7 תעבד אחת בעבודת האחרת — אלא כל־קבוצה במה
8 שנגצטוה, כמו שאמר: "איש איש על־עבודתו ואֶל־
9 משאו" (במדבר ד, יט) ולשון הלאו שבא בהן הוא אמרו
10 יתעלה על הלוים: "אף אֶל־כלי הקדש ואֶל־המזבח לא
11 יקריבו ולא־ימתו" (שם יח, ג) אחר־כך חזר לדבר אֶל
12 הכהנים ואמר: "ולא ימתו גס־הם גס־אתם" (שם),
13 כלומר: שגס־אתם, כולל אתכם הלאו הזה. שכתב
14 שהזהרתם מלהתעסק בעבודתכם. והיא: כלי המקדש
15 והמזבח, כך אתם מזהרים מלהתעסק בעבודתם. ולשון
16 ספרי (פרשת קרח שם): "אֶל־כלי הקדש ואֶל־המזבח לא
17 יקריבו" — אזהרה: "ולא ימתו" — ענש. אין לי אלא
18 לוים שצנושין ויזהרין על עבודת הכהנים; כהנים על
19 עבודת הלוים מניין? — תלמוד לומר: גס־הם מעבודה
20 לתכרתה (המופקד על עבודה מסוימת, ומשנה עבודתו
21 לאחרת — שגם היא מופקדת על בני אותו שבט) מניין? —
22 תלמוד לומר: גס־אתם. וכבר בקש רבי יהושע בן חנניה
23 לסייע את רבי יוחנן בן־גדגדה, אמר לו: חזור לאחריך!
24 שכבר אתה מתחייב בנפשך, שאני מן־השוערים ואתה
25 מן־המשוורים. הנה נתבאר לך שכל־לוי המתעסק
26 בעבודה שאינה עבודתו המיוחדת לו — חייב מיתה בידי
27 שמים. וכן הכהנים לא יגשו לעבודת הלוים, אלא אם
28 עברו אינם במיתה כי אם במלקות. ובמקלמא: "אף
29 אֶל־כלי הקדש ואֶל־המזבח לא יקריבו" יכול אם נגעו
30 יהיו חייבין? תלמוד לומר: "אף" — משום עבודה הם
31 חייבין. אין לי אלא הלוים על ידי הכהנים, הכהנים
32 על־ידי הלוים מניין? תלמוד לומר: "גס־הם גס־אתם",
33 ושם נאמר: "הלוים על של כהנים במיתה, ואין הכהנים
34 על של לוים אלא בלא־תעשה".

35 המצוה הל"ב — הצווי שנגצטוינו לגדל זרע אהרן
36 ולכבדם ולרוממם, וליחס להם מעלת [קדשה] כבוד
37 קודמת וראשונה (לאת להם דיין־קדימה) ואפלו יסרבו לכהן
38 — לא נשמע להם. כל־זה לשם כבוד לה' יתעלה, כיון
39 שלקחם לעבודתו והקריב קרבנותיו, והוא אמרו:
40 "וקדשתו כי את־לחם אלהיך הוא מקריב קדש יהיה־לך"
41 (ויקרא כא, ח). ובא הפרוש (גיטין נט): "וקדשתו" "לכל־
42 דבר שבקדשה: לפתח ראשון (בתורה), ולכרך ראשון,
43 ולטול מנה יפה ראשון". וגם לשון ספרא (אמור שם):
44 "וקדשתו" — "על כרחו"; כלומר, שמצוה זו נצטוינו
45 בה אנוחנו ואינה תלויה ברצון הכהן, וכך אמרו: "קדשים
46 יהיו לאלהיהם" (שם ו) — "על כרחם"; "והיו קדש"

או ישראל — הרי הוא עובר על לאו, בין שהוא שתי
 זין או שאר המשפריין. ולשון ספרא (פרשת שמייני): "זין
 אל-תשת", אין לי אלא זין. מניין לרבות שאר משפריין?
 תלמוד לומר: "ושכר". אם כן למה נאמר זין? על הזין
 במיתה ועל שאר כל-המשפריין באזהרה" (במלקות). ושם
 אמרו: "מנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה? תלמוד
 לומר: אתה ובניך אתם בבאכם אל-אהל מועד". ושם
 אמרו: "כול יהיו ישראל חייבין מיתה על ההוריה
 תלמוד לומר: "אתה ובניך אתם וגו' ולא תמותו", אתה
 ובניך במיתה, ואין ישראל חייבין מיתה על ההוריה".
 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מפרתות (יג).

המצוה הקס"ג — האזהרה שהזהירו הפלגנים מלהכנס
 למקדש כשהם מגולים בשערם (מגדלי שער), כדרך
 שעושים האבלים שאינם מקבצים ומסדרים את-שערם,
 והוא אמרו יתעלה: "ראשיכם אל-תפרעו" (שם, ו), אמר
 התרגום: לא תרבונו פרוע. וביחזקאל (מד, כ) באר ואמר:
 "ויפרע לא ישלחו". וכן אמרו יתעלה במצוה: "וראשו
 יהיה פרוע" (ויקרא יג, מה) אמרו בספרא: "יגדל פרוע".
 ועוד לשון ספרא: "ראשיכם אל-תפרעו" — אל תגדלו.
 וכבר נכפל לאו זה בכהן גדול ואמר: "את-ראשו לא
 יפרע" (שם כא, י). וכפל אותו, שלא תחשוב שזה שאמר
 לא לעצור ולא יתקמר "ראשיכם אל-תפרעו", שהוא מחמת
 המה בלבד, אבל אם עשה כן שלא דרך אבלות יהיה
 מתר; לפיכך באר בכהן גדול שהוא מחמת העבודה כדי
 שיהא נאה. והעובר על לאו זה במיתה, כלומר: אם
 שמש כשהוא פרוע ראש. ובכלל אלו שבמיתה (תוספתא,
 סנהדרין פג). פרועי ראש, שנאמר: "ולא תמותו" (שם י, ו);
 אבל אם נכנס למקדש והוא פרוע ראש דלא עבד —
 הרי זה באזהרה, לא במיתה.

המצוה הקס"ד — האזהרה שהזהירו הפלגנים מלהכנס
 למקדש קרועי בגדים, והוא אמרו: "ובגדיכם לא-תפרמו
 ולא תמותו" (שם). ולשון ספרא: "בגדיכם לא-תפרמו" —
 אל תקרעו בגדיכם". וגם לאו זה נכפל בכהן גדול:
 "ובגדיו לא יפרם" (שם כא, י). ודע שבהן גדול אפלו
 שלא בשעת העבודה אסור לו לקרוע בגדיו על מה שמת
 לו, ובגלל תוספת זו כפל את-הלאו הזה. ובספרא (פרשת
 אמור): "ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם" — על מתו,
 כדרך שבגי אדם פורעין ופורמין על מתיקה. כיצד? כהן
 גדול פורם מלמטן (במקום שאינו נראה כל-כך) ונהדיט
 מלמעלן". וכל-מי שעבד ובגדיו קרועים — גם הוא
 חייב מיתה, לפי שדין פרועי ראש וקרועי בגדים אחד.
 אבל הכניסה למקדש במצב זה הרי היא בלאו. ובהן
 גדול בלבד אסור לו לעולם לפרוע ולפרום אפלו לא
 נכנס למקדש, וזהו החלוק שבינו ובין כהן הדיט בזה.

בא פסוק, אלא נאמר בכתוב: "ותגרת אתם אבנט וגו'
 ויהיה להם כהנה" (שם, ט), ובא פרושו (סנהדרין פג):
 "בזמן שבגדיהם עליהם — כהנתם עליהם; אין בגדיהם
 עליהם — אין כהנתם עליהם והיו להו זרים". ויתבאר
 לקמן (לא תעשה עד) שזר שמש — במיתה. ואמרו
 בספרא (ויקרא ח, ח): "וישם עליו את-החשן" — פרושה
 זו למדה לשעשה ולמדה לדורות; למדה לשרות יום יום
 ולשרות יום הפפורים. בכל-יום משמש בבגדי זהב
 (שמונה בגדים של יום-יום שיש ביניהן מזהב), וביום הפפורים
 משמש בבגדי לבן" (ארבעה: כנתת, מכנסים, מצנפת ואבנט).
 וכבר נתבאר בלשון ספרא, שלבישת בגדים אלו מצות
 עשה, והוא אמרם (ספרא אחרי-מות): "וימנין שאין אהרן
 לובש בגדים לגדלתו אלא כמקמים גזרת המקדש? תלמוד
 לומר: ויעש כאשר צוה ה' את-משה" (ויקרא טז, לד).
 כלומר, שבגדים אלו, אף-על-פי שהם בתכלית היפי —
 שהם זהב ואבני שהם וישפה וזולתן מן-האבנים היקרות
 — לא יתכונן להתנאות בהם, אלא לקיים המצוה, שצוה
 ה' את-משה, בלבד; והיא, שילבש בגדים אלו תמיד
 במקדש. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ב' ב'
 מזבחים (יח). ובמקומות במסכת פפורים (עא: עב). וספה
 (ה).

המצוה הפ"ח — האזהרה שהזהירו מלקרוע פי (שפת)
 מעיל כהן גדול, אלא יהיה ארוג כמו סוף וגבול (כשפת
 הארג, משני צדדיו), והוא אמרו יתעלה: "כפי תחרא
 יהיה-לו לא יקרע" (שמות כח, לב), והקורעו במספרים
 וכיוצא בהן — חייב מלקות.

המצוה הפ"ז — האזהרה שהזהירו מהסיר (להפריד)
 החשן מעל האפוד, והוא אמרו יתעלה: "ולא-ינח החשן
 מעל האפוד" (שם, כח), אלא יהיה מחבר לו. ובסוף
 מכות (כא) אמרו גם-כן, כשהפירו מחיבי מלקות: והא
 איבא מזה את-החשן? ואזהרתיה מהבא מ"לא-ינח
 החשן" הנה נתבאר לך שהמזמז — לוקה.

המצוה הע"ג — האזהרה שהזהירו מלהכנס למקדש
 או להורות בשום דבר מדיני התורה כשאנחנו במצב של
 שכרות, והוא אמרו יתעלה: "זין ושכר אל-תשת וגו'
 בבאכם אל-אהל מועד וגו' ולהורות את-בני ישראל וגו'"
 (ויקרא י, ט"א). ולשון התלמוד (נזיר לח): "שתה רביעית
 (זין) אל יורה". ויש בענש הלאו הזה חלוק, והוא:
 ששתויי זין אסור להם להכנס מבין האולם ולמזבח עם
 כל-ההיכל, ואם נכנס — חייב מלקות; ואם עבד כשהוא
 שתי — חייב מיתה בידי שמים; ואם שתה דבר מן
 (שאר) המשקרים פרט לזין ועבד — חייב מלקות בלבד,
 לא מיתה; וכל-מי שמונה כשהוא שתי, בין שהוא כהן

יום חמישי י"ד סיון ה'תשע"ד

מצות לא תעשה סח. קסה.

מצות עשה לא. מצות לא תעשה עז. עח.

המצוה הס"ח — האזהרה שהזהר כהן גדול מלהכנס למקדש בכל-עת, מפני כבוד המקדש, ויראה לפני השכינה. והוא אמרו יתעלה: "ואל-יבא בכל-עת אל-הקדש" (ויקרא טז, ב). ויש בלאו זה חלוק גבולות, והוא: שכהן גדול הזהר מלהכנס לקדש הקדשים אפילו ביום הכפורים אלא בזמן הידוע לעבודה. וכן כל-כהן מזהר מלהכנס להיכל בכל-ימות השנה וזוהי בזמן העבודה. וקצור ענין הלאו הוא: שכל-כהן לא יכנס למקום שרשאי להכנס לשם אלא בשעת עבודה בין כהן גדול בפנים בין כהן הדיוט בחוץ. ואם עבר על לאו זה ונכנס שלא בשעת העבודה, אם נכנס לקדש הקדשים — הרי זה חייב מיתה; ואם נכנס להיכל — הרי זה חייב מלקות. ולשון ספרא (פרשת אחרי): "ואל-יבא בכל-עת" — זה יום הכפורים; "אל-הקדש" — לרבות שאר כל-ימות השנה; "מבית לפרכת" — להזהיר על כל-הבית. יכול על כל-הבית במיתה — תלמוד לומר: "אל-פני הכפרת אשר על-הארץ ולא ימות". הא כיצד? אל-פני הכפרת במיתה, ועל שאר כל-הבית באזהרה. ובגמרא מנחות (כז:) אמרו בפרוש: "על ההיכל בארבעים".

המצוה הקס"ה — האזהרה שהזהרו הכהנים מלצאת מן-המקדש בשעת העבודה, והוא אמרו: "ומפתח אהל מועד לא תצאו" (שם י, ז). ונכפל גם לאו זה בכהן גדול ואמר: "ומן-המקדש לא יצא" (שם כא, יב). ולשון ספרא (פרשת שמני שם): "ומפתח אהל מועד" יכול בשעת העבודה ושלל בשעת העבודה, תלמוד לומר: "ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל", הרי אומר בשעת העבודה. "כי-שמן משחת ה' עליכם" (שם י, ז) אין לי אלא אהרן ובניו שנמשחו בשמן המשחה שאם יצאו בשעת עבודה חייבין מיתה, מניין לכל-הכהנים שכלל-הדורות? תלמוד לומר: "כי-שמן משחת ה' עליכם". ודע שיש בכהן גדול תוספת שלא ילוג את-המטה (את המת). וזהו פשט הכתוב באמרו: "ומן-המקדש לא יצא", וכך נתבאר בפרק ב' מסנהדרין (יח.), שאם מת לו מת — אינו יוצא אחר המטה. ולמדו לכך ממה שנאמר: "ומן-המקדש לא יצא". ונלמד מזה, שמתר לו לעבוד ביום שמת לו מת. וכך הוא לשונם בסנהדרין (פד.), אמרו: "ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל", הא אחר (כהן הדיוט) שלא יצא (כשמתו אביו או אמו) — חלל; כלומר: כהן הדיוט, שאסור לו לעבוד כשהוא אונן. והרי הוא מזהר על כך, כלומר שלא יעבוד אונן, מן-הלמוד הזה. וכבר נתבאר הכלל הזה בסוף הוריות (יב:) שכהן הדיוט אונן לא יעבוד, וכהן גדול עובר כשהוא אונן. הנה

נתבאר לך שאמרו כאן "ולא יחלל", ששאהו שלילה, לא אזהרה — שאין עבודתו נעשית חלין אף-על-פי שהוא אונן. ופשט הכתוב שאמרו "ולא יחלל" טעם ללאו הקודם שהוא (הכהן הגדול) "לא יצא", כדי שלא יחלל. אף בשתי הענינים (הנדרשים מהפסוק: (א) "לא יצא" הכהן הגדול אחר מטת אביו ואינו מחלל העבודה שהוא אונן. (ב) שכהן הדיוט "לא יחלל" ולא מקריב אונן) אין ראוי למנות את-הלאו הזה (כלומר, אין לייחד אזהרה כלשהיא מכח הלשון "ולא יחלל" לענינים אלו הנלמדים ממנו) בפני עצמו, כמו שמתבאר למי שהבין את-הפסוקים (כלל ח) שקדמו למאמר זה. וכבר נתבאר ששלשה לאוין אלו שהם: ראשו לא יפרע, ובגדיו לא יפרס, ומן-המקדש לא יצא — נכפלו בכהן גדול לבאר ענין מסים, כמו שנקבלה אזהרתו על גרושה וחללה וזונה לבאר ענין מסים, וששלשת הענינים שהזהיר עליהם בשלשה לאוין אלו הם בעצמם שהזהיר עליהם באמרו ראשיתם אל תפרעו, ובגדיכם לא תפרעו, ומפתח אהל מועד לא תצאו; ושמשו רבנו עליו השלום הודיעם, כלומר לאלעזר ואיתמר: שבתדרכתם לצרה גדולה זו לא התירו לכם דברים האסורים עליכם, אלא אתם נשואים מזהרים כמו שהייתם, על פריעת ראש וקריעת בגדים ויציא מן-המקדש בשעת העבודה. ונכפל הלאו בכהן גדול לבאר לנו שלא זו בשעת העבודה, ועל שעת העבודה בלבד חייבין מיתה, כמו שאמרו רז"ה שקדמו לבאר ענין אמרו "ומפתח אהל מועד לא תצאו" ממה שנאמר: "ומן-המקדש לא יצא"; ואף-על-פי שחייבו בכל-לאו מן הלאוין האלה שנקבלו בכהן גדול ענין נוסף, כמו שבארנו — הרי לא יתירנה בכהן מספר המצוות למי שהבין מה-שהקדמנו (כלל ט), לפי שגופיה דקרא הוא שלא יעשה דבר מכל-אלו בשעת העבודה. והבן זאת.

המצוה הל"א — הצווי שצווינו להוציא הטמאים מן-המקדש, והוא אמרו יתעלה: "וישלחו מן-המחנה כל-צורע וכל-זב וכל טמא לנפש" (במדבר ה, ב). ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכינה שפמחה לדורות העזרה, כמו שבארנו בריש סדר טהרות (כלים פרק א משנה ח) בפרוש המשנה. ולשון ספרי (פרשת נשא שם): "וישלחו מן-המחנה" — אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטמאה. וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה: "כי-יהיה בך איש אשר לא-יהיה טהור מקרה-לילה ויצא אל-מחוץ למחנה" (דברים כג, יא). רצה כאן באמרו "מחוץ למחנה": מחנה שכינה, כמו שאמר במצוה זו עצמה: "אל-מחוץ למחנה תשלחום" (במדבר ה, ג) ובגמרא פסחים (סח.): "ויצא אל-מחוץ למחנה" — זה מחנה שכינה. ולשון המכלתא: "צו את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה — בעשה"; ומנין בלא-תעשה? תלמוד לומר: "ולא יטמאו את-מחניהם".

46 לא-תעשה. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בריש מסכת
47 בלים בפרושנו.

יום שישי ט"ו סיון ה'תשע"ד

מצות לא תעשה עה. עו.

מצות עשה כד. מצות לא תעשה סט. ע. עא.

48 המצוה הע"ה — האזהרה שהזהר פהן טמא מלעבוד,
49 כשהוא טמא, והוא אמרו: תעלה לפניהם: "וינזרו מקדשי
50 בני-ישראל ולא יחללו את-שם קדשי" (ויקרא כב, ב)
51 ובפרק ט' מסנהדרין (פג): אמרו: "מנין לטמא ששמש
52 שהוא במיתה? דכתיב: דבר אל-אהרן ואל-בניו וינזרו
53 וגו' ולא יחללו". ואמר במקום אחר: "ומתו בו כי
54 יחללוהו" (שם, ט) כשם שאותו החלול מיתה בידי שמים,
55 כך פאן אמרו: "ולא יחללו את-שם קדשי" אם חללו
56 ועברו בטמא — חייבין מיתה בידי שמים.

60 המצוה הע"ו — האזהרה שהזהר פהן טבול יום (טבל
61 מטומאתו אך עדיין לא שקעה השמש) מלעבוד, אף-על-פי
62 שפבר טהר, עד שיעריב שמשו, והוא אמרו: תעלה על
63 הפניהם: "ולא יחללו שם אלהיהם" (שם כא, ו) והעובר
64 על לאו זה — חייב מיתה בידי שמים — כלומר: טבול
65 יום ששמש: וזה לא נאמר בו פסוק מפרש בתורה, אלא
66 הוא פרוש מקבל. ובפרק ט' מסנהדרין (פג): אמרו בפרוש
67 אמרו: תעלה: "קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם
68 אלהיהם" (שם), אמרו: "אם אינו ענין לטמא — לפי
69 שפבר נתבאר — תנהו ענין לטבול יום ששמש. ויליף
70 (נלמד ב"גורה שוה" חלול חלול (מתרומה: מה שם במיתה
71 אף כאן). ומהוה שם מקלל מחייבי מיתה.

72 המצוה הכ"ד — הצווי שנצטוו הפניהם בלבד לרחץ
73 ידיהם ורגליהם כל-פעם שיצטרכו להפגס להיכל או
74 לקרב לעבודה — וזו היא מצות קדוש ידים ורגלים,
75 והוא אמרו: תעלה: "ורחצו אהרן ובניו ממנו את-ידיהם
76 ואת-רגליהם בבאם אל-אהל מועד" (שמות ל, יט-כ).
77 ומצות עשה זו העובר עליה חייב מיתה בידי שמים,
78 כלומר: שפכה ששמש במקדש אם לא רחץ ידים ורגלים
79 — חייב מיתה בידי שמים; והוא אמרו: תעלה: "ורחצו
80 מים ולא ימתו" (שם) וכבר נתבאר דיני מצוה זו
81 בשלמות בפרק ב' מזבחים (יט: ואילך).

82 המצוה הס"ט — האזהרה שהזהר פהן בעל מום
83 מלהפגס להיכל בכלליותו, כלומר: המזבח, ובין האולם
84 ולמזבח, והאולם וההיכל, והוא אמרו: תעלה: "אף
85 אל-הפרכת לא יבא ואל-המזבח לא יגש וגו'" (ויקרא כא,
86 כג), וכבר נתבאר בריש טהרות (כלים פרק א משנה ט)
87 שמבין האולם ולמזבח עם כל-ההיכל אסור לבצלי
88 מומין ופרועי ראש להפגס לשם. ונתבאר גם בספרא

1 ובספרי (פרשת תצא שם): ויצא אל-מחוץ למחנה —
2 מצות עשה.

3 המצוה הע"ז — האזהרה שהזהר כל-טמא מלהפגס
4 לכל-המקדש (המשכן), אשר כמוהו לדורות (בבית
5 המקדש): כל-העזרה משער ניקנור ולפנים, שהוא תחלת
6 עזרת ישראל, והוא אמרו: תעלה: "ולא יטמאו את-
7 מחניהם" (שם) כלומר: מחנה שכינה. ובגמרא מכות (יד):
8 אמרו: "הבא אל המקדש טמא כתיב עגש וכתוב אזהרה:
9 עגש — "את-מקדש ה' טמא ונקרתה" (שם יט, יג-כ);
10 אזהרה — "ולא יטמאו את-מחניהם". ובמקלמא: "צו
11 את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה" (שם ה, ב) —
12 בעשה. ומנין בלא-תעשה? אמר: "ולא יטמאו את-
13 מחניהם". וכבר נכפל הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא
14 אמרו: ביולדת: "ואל-המקדש לא תבא" (ויקרא יב, ד)
15 ובספרא אמרו: "לפי שנאמר: "והזרתם את-בני-ישראל
16 משמארתם ולא ימתו" (שם טו, לא) שומע אני בין מתוכו
17 בין מאחוריו" — כלומר: גם הנוגע במקדש מאחוריו
18 כשהוא טמא מתחייב פרת — תלמוד לומר ביולדת:
19 "ואל-המקדש לא תבא". ושם נתבאר שדין היולדת ודין
20 שאר טמאים שנה בזה. ועוד אמרו בספרא (פרשת
21 אחרי-מוות), על אמרו: תעלה: "ואם לא יכבס ובשרו לא
22 ירחץ ונשא עונו" (שם יז, טז): "הא כיצד? על רחיצת גופו
23 (אם לא רחץ) — ענוש פרת, ועל כבוס בגדיו —
24 בארבעים. ומנין שאינו מדבר אלא בטמאת מקדש
25 וקדשיו, הזהיר ועגש וכו'". וכבר נתבאר שהעובר על
26 לאו זה, אם הוא מזיד — חייב פרת: ואם הוא שוגג —
27 חייב קרבן עולה ויזר, כמו שבארנו במצוה ע"ב ממצות
28 עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש שבועות
29 ובהוריות (ט). וברתות (ב). ובכמה מקומות בנבחים.

30 המצוה הע"ח — האזהרה שהזהר כל-טמא (רוב
31 הטמאים), מלהפגס למחנה לויה אשר כמוהו לדורות: הר
32 הפית, כמו שבארנו בריש מסכת בלים (פרק א משנה ח),
33 ושם נתבאר אסור פניסת הטמאים להר הפית והפיתוב
34 שבא בלאו זה הוא אמרו על טמא מקרה-לילה: "לא
35 יבא אל-תוף המחנה" (דברים כג, יא) ובגמרא פסחים
36 (סח.), אמרו גם-כן: "ויצא אל-מחוץ למחנה" (שם) —
37 זה מחנה שכינה, כמו שבארנו במצוה ל"א ממצות
38 עשה; "ולא יבא אל-תוף המחנה" — זה מחנה לויה,
39 מתקיף (מקשה) ליה רבינא: ואימא אידי ואידי (אמור,
40 אולי, כי הן (פסוק) זה והן זה) במחנה שכינה, ולעבוד
41 עליו בעשה ולא-תעשה? אם פן נכתב קרא ולא יבוא
42 אל-תוף, כלומר: היה לו לומר: ולא יבוא אל תוכו —
43 "המחנה" למה לי? לתן לו מחנה אחרת, והיא מחנה
44 לויה. כלומר שגם בה לא יבוא אל תוף המחנה. ולשון
45 ספרי (שם): "לא יבא אל-תוף המחנה" — זו מצות

39 שְׁנִקְרִיב שְׁלֹם בְּמִינוֹ, תָּמִיד מִן־הַמּוֹמִים שֶׁעָלִיהֶם נֶאֱמַר
40 בַּפֶּתוּחַ וּבַמִּסְתָּה שֶׁהֵם מוֹמִים. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "תָּמִיד
41 יִהְיֶה לְרִצּוֹן" (ויקרא כב, כא) וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת אמור):
42 "תָּמִיד יִהְיֶה לְרִצּוֹן — מִצְוֹת עֲשֵׂה" וּכְבָר הִבְיָאוּ רֵאֲזִי,
43 שְׂיִינוֹת הַנִּסְכִּים וְשִׁמְנֵם וְסִלְתָּם יִהְיוּ בַּתְּכִלִּית הַטּוֹב
44 וְהַשְׁלֵמוֹת מִכָּל־קִלְקוֹל, מֵאֲמָרוּ יִתְעַלֶּה: "תָּמִיד יִהְיֶה"
45 לָכֵם וְנִסְפִּיהֶם" (במדבר כח, לא) וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה
46 זֹו בַּפֶּרֶק ח' מִמִּנְחוֹת (פו.).

47 הַמִּצְוָה הַצ"א — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַקְדִּישׁ בְּעָלִי
48 מוֹמִין לְגַבִּי מִזְבֵּחַ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כָּל אֲשֶׁר־בוֹ מוֹם
49 לֹא תִקְרִיבוּ" (ויקרא כב, כא), וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת אמור
50 שם): "כָּל אֲשֶׁר־בוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ" — מִשּׁוּם כָּל
51 תִּקְדִּישׁ.

52 הַמִּצְוָה הַצ"ב — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּשַׁחוֹט בְּעָלִי
53 מוֹמִין לְשֵׁם קִרְבָּן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה בְּעָלִי מוֹמִין:
54 "לֹא־תִקְרִיבוּ אֵלֶּה לָּהּ" (שם כב), וּלְשׁוֹן סִפְרָא: "לֹא־
55 תִּקְרִיבוּ אֵלֶּה לָּהּ" — מִשּׁוּם כָּל תִּשְׁחֹט.

56 הַמִּצְוָה הַצ"ג — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּזָרוֹק דָּם בְּעָלִי
57 מוֹמִין עַל גַּבִּי הַמִּזְבֵּחַ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה בְּעָלִי מוֹמִין
58 גַּם: "לֹא־תִקְרִיבוּ לָּהּ" (שם כד), וּבֵא בַּקִּפְלָה שֶׁלְּאוֹ זֶה
59 מִזְהִיר עַל זְרִיקַת דָּם בְּעָלִי מוֹמִין — וְזֶהוּ דַּעַת תִּנָּא
60 קָמָא, וְכֵן הִלְכָה. וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שֶׁלְּאוֹ זֶה
61 אֵינוֹ מִזְהִיר אֵלָּא עַל קִבְּלַת דָּם. וְהוּא אָמְרָם בְּסִפְרָא
62 (פרשת אמור): "לֹא־תִקְרִיבוּ לָּהּ" — מִשּׁוּם כָּל תִּקְבֵּל
63 אֶת־הַדָּם. וּבִגְמָרָא תְּמוּרָה (זו) אָמְרוּ: לִתְנָא קָמָא הָאִי
64 "לֹא־תִקְרִיבוּ לָּהּ", לָמָּה לִּי? מִבְּעֵי לִיָּה (אם מִפְּנֵי
65 שְׁצָרִיכִים פֶּסוּק מִיּוֹחַד) לְזְרִיקַת דָּמִים — וְהָא נִפְקָא לִיָּה
66 (הָרִי יֵשׁ לַלְמוּד זֹאת מִהִבְטָאוֹ) מִ"עַל הַמִּזְבֵּחַ"? כְּלוּמָר:
67 מִפְּנֵי־שֶׁאֵמַר עוֹד: "וְאִשָּׁה לֹא־תִתְּנוּ מִקֶּהם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
68 לָּהּ" (שם כב), שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁכָּל־מָה שִׁינָתָה עַל גַּבִּי הַמִּזְבֵּחַ
69 לֹא יִהְיֶה מִקֶּהם? וְהַשִּׁיב: אֲרִיחִיָּה דְקָרָא הִכִּי מִשְׁתַּעִּי (כך
70 דֶּרֶךְ הַכְּתוּב לְהַתְּבַטֵּא), כְּלוּמָר: שֶׁלְּאוֹ זֶה שֶׁהוּא "וְאִשָּׁה
71 לֹא־תִתְּנוּ מִקֶּהם עַל־הַמִּזְבֵּחַ" לֹא בָּא אֵלָּא בְּהִקְטֹר אֲסוּרִין,
72 וְאֵל תִּלְמִד (אִיסוּר זְרִיקַת הַדָּם) בְּאֲמָרוֹ "הַמִּזְבֵּחַ", לִפִּי
73 שֶׁלֹּא יִסְתַּדֵּר הִלְשׁוֹן אֵלָּא בְּכֹךְ, כִּי הֵיאֵף הָיָה לוֹ לומר:
74 "וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנוּ" בְּלִבָּד — הָרִי בָּזָה לֹא יִשְׁלֹם הַדְּבָר!
75 הִנֵּה נִתְבָּאֵר מִכָּל־מָה שֶׁקָּדַם שֶׁאָמְרוּ: לֹא־תִקְרִיבוּ לָּהּ
76 — אֲזָהָרָה עַל זְרִיקַת הַדָּם.

1 (פרשת אמור שם) שֶׁשְׁנֵי לֹאִין אֵלֶּי, וְהֵם: "אֶל־הַפֶּרֶכֶת לֹא
2 יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגֵשׁ", לֹא יִסְפִּיק אֶחָד מֵהֶן מִבְּלַעֲדֵי
3 הָאֶחָד וּשְׁנֵיהֶם צָרִיכִים לְהַשְׁלֵמַת הַדִּין בְּעֶנְיָן אֶחָד, וְהוּא
4 הַגְּבֻלַת הַמָּקוֹם שֶׁאִסוּר לָהֶם לְהִכָּנֵס אֵלָיו. וְכִי שֶׁהִזִּיד
5 וְנִכָּנַס מִן־הַמִּזְבֵּחַ וְלִפְנֵים, אִפְּלוּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם עֲבוּדָה —
6 לֹאִקָּה.

7 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה שְׁבָעִים — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר בְּעַל
8 מוֹם (קְבוּעַ) מִלְּעֲבֹד, וְהוּא אָמְרוּ: "אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם
9 לֹא יִקְרֹב" (שם, יז), הַפְּנִיָה בָּזָה: לֹא יִקְרֹב לְעֲבוּדָה;
10 וּכְשֶׁעֲבָד בְּעַל מוֹם — לֹאִקָּה. וְכֹךְ אָמְרוּ בְּסִפְרָא (פרשת
11 אמור): "אִין בְּעַל מוֹם בְּמִיתָה אֵלָּא בְּאֲזָהָרָה".

12 הַמִּצְוָה הַע"א — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר בְּעַל מוֹם עוֹבֵר
13 מִלְּעֲבֹד כָּל־זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אוֹתוֹ הַמוֹם (כְּמוֹ הַגֵּרֵב וְהִילַפֶּת
14 וְהַדּוּמָה לָהֶם מִהַמּוֹמִים הָעוֹבְרִים), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
15 "כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בוֹ מוֹם לֹא יִקְרֹב" (שם, יח), וּלְשׁוֹן סִפְרָא
16 (שם): "אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם", אִין לִי אֵלָּא מוֹם קְבוּעַ, מוֹם
17 עוֹבֵר מִנֵּין? — תִּלְמוּד לומר: "כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בוֹ מוֹם
18 לֹא יִקְרֹב". וְגַם הוּא אֵם עֹבֵר וְעוֹבֵד בְּמוֹם עוֹבֵר — לֹאִקָּה.
19 וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זֹו, מוֹמִין עוֹבְרִין שֶׁל אָדָם
20 וּמוֹמִין קְבוּעִין, בַּפֶּרֶק ז' מִבְּכוּרוֹת (מג.).

יום שבת קודש ט"ז סיון ה'תשע"ד

22 מצות לא תעשה עד. מצות עשה סא.

23 מצות לא תעשה צא. צב. צג.

24 הַמִּצְוָה הַע"ד — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר הָזֵר מִלְּעֲבֹד. בְּנִתִּי
25 בְּאֲמָרִי "זֵר" לְכָל־מִי שֶׁאֵינוֹ מְזַרַע אֶהְרֹן, וְהוּא אָמְרוּ
26 יִתְעַלֶּה: "זֵר לֹא־יִקְרֹב אֲלֵיכֶם" (במדבר יח, ד). וּפְרָשׁ
27 הַפֶּתוּחַ שֶׁהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה חֵיב מִיתָה בְּיַד־שָׁמַיִם. וְהוּא
28 אָמְרוּ: "וְהָזֵר הַקָּרֵב יוֹמֵת" (שם זו), וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת
29 קרח שם): "וְהָזֵר הַקָּרֵב יוֹמֵת" — לְעֲבוּדָה. עֲנֵשׁ שֶׁמִּעֲנִי,
30 אֲזָהָרָה לֹא שֶׁמִּעֲנִי? תִּלְמוּד לומר: "זֵר לֹא יִקְרֹב
31 אֲלֵיכֶם". וּכְבָר נִכְפְּלָה הַאֲזָהָרָה וְהַעֲנֵשׁ בְּעֶנְיָן זֶה, וְהוּא
32 אָמְרוּ: "וְלֹא־יִקְרֹבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
33 לְשֹׂאת חֹטֵא לְמוֹת" (שם כב) וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּגִמְרָא יוֹמָא
34 (כד). אֵלֶּי עֲבוּדוֹת חֵיב הָזֵר מִיתָה עָלֵיהֶן וְאָמְרוּ: "אֲרַבַּע
35 עֲבוּדוֹת זֵר חֵיב עָלֵיהֶן מִיתָה וְאֵלֶּי הֵן: זְרִיקָה, וְהַקִּטְרָה,
36 וְנִסּוּף הַיֵּין, וְנִסּוּף הַמֵּיִם". וְשֵׁם (במסכת יומא) וּבַפֶּרֶק
37 הָאֶחָד מִמִּסְכַּת זְבָחִים (קִיג): הַתְּבָאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זֹו.

38 הַמִּצְוָה הַס"א — הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטִינֵי שֶׁיֵּהָא כָּל־קִרְבָּן

מלכים ב יד א-טו

א בשנת שתים ליואש בן-יואחז מלך ישראל מלך אמציהו בן-יואש מלך יהודה: ב בן-עשרים וחמש שנה היה במלכו ועשרים ותשע שנה מלך בירושלם ושם אמו יהועדן (יהועדן קרי) מן-ירושלם: ג ויעש הישר בעיני יהוה רק לא כדוד אביו ככל אשר-עשה יואש אביו עשה: ד רק תפלות לא-סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בפמות: ה ויהי כאשר חזקה הממלכה בידו ויד את-עבדיו הפכים את-המלך אביו: ו ואת-בני הפכים לא המית פפתוב בספר תורת-משה אשר-צוה יהוה לאמר לא-יומתו אבות על-בנים ובנים לא-יומתו על-אבות כי אם-איש בחטאו ימות (וימת קרי): ז הוא-הכה את-אדום בגיא-המלח (מלח קרי) עשרת אלפים ותפש את-הסלע במלחמה ויקרא את-שמה יקתאל עד היום הזה: ח אז שלח אמציה מלאכים אליהואש בן-יהואחז בן-יהוא מלך ישראל לאמר לכה נתראה פנים: ט וישלח יהואש מלך-ישראל אלי-אמציהו מלך-יהודה לאמר החוח אשר בלבנון שלח אליהאז אשר בלבנון לאמר תנה-את-בתך לבני לאשה ותעבר חית השדה אשר בלבנון ותרמם את-החוח: י הבה הבית את-אדום ונשאך לבד הכבד ושב בביתך ולמה תתגרה ברעה ונפלתה אתה ויהודה עמך: יא ולא-שמע אמציהו ויעל יהואש מלך-ישראל ויתראו פנים הוא ואמציהו מלך-יהודה בבית שמש אשר ליהודה: יב וינגף יהודה לפני ישראל וינסו איש לאהלו (לאהלו קרי): יג ואת אמציהו מלך-יהודה בן-יהואש בן-אחזיהו תפש יהואש מלך-ישראל בבית שמש ויבאו (ויבאו קרי) ירושלם ויפריץ בחומת ירושלם בשער אפרים עד-שער הפנה ארבע מאות אמה: יד ולקח את-פל-הזהב והפסף ואת פל-הפללים הנמצאים בית-יהוה ובאוצרות בית המלך ואת בני התעורבות וישב שמונה: טו ויתר דברי יהואש אשר עשה וגבורתו ואשר נלחם עם אמציהו מלך-יהודה הלא-הם כתובים על-ספר דברי הימים למלכי ישראל:

רש"י

חמור: שלח אל הארז. יעקב: ותעבור חית השדה. בני יעקב באו על החללים, אף כאן אתה בא להתמשל אלי. ומשל בזיון הוא, שדימהו לחוח, ואת עצמו לארז: ותעבור חית השדה אשר בלבנון ותרמוס וגו'. לפי שנתגאת, אף אתה ירמסוך גדודי חיילות: (יד) ואת בני התעורבות. בני השרים, שהיו נתונים בבית המלך לערבון, שלא ימרדו אבותם בו. וכן תרגם יונתן: בני רברביא:

מצודת ציון

(ו) על בנים. בעבור בנים: (ט) החוח. מין קרן: ותרמוס. מלשון רמיסה ודריכה: (י) ונשאך לבך. ענין התרוממות וגאווה: תתגרה. ענין התחלת הריב: (יד) התעורבות. מלשון ערבון ומשכון:

מצודת דוד

(א) בשנת שתים. אף כי יואש מלך ב' שנים בחיי אביו, מכל מקום חשבון ימי מלכותו התחילו אחרי מות אביו, והוא בל"ט ליואש מלך יהודה, ויואש מלך יהודה מלך מ' שנה, וכלו בתחילת השנה השנית ליואש מלך ישראל, ואז מלך אמציה: (ז) את הסלע. מבצר בנוי בסלע: (ח) נתראה פנים.

כי בדברי הימים (ב כה א) נאמר, שאנשי יהואש פשטו בערי יהודה והכו בהם, ולזה שלח אליו לאמר, אין זה גבורה לבא פתאום ולהכות, אך נתראה פנים בפנים, ונדעה הגבורה עם מי: (ט) החוח. המשיל את אמציה לחוח, ואת עצמו לארז, וכאלו אמר אף אם דברת לשלום, לכלימה יחשב לי להתחבר עמך, ומכל שכן לדרת עמך למלחמה: ותרמוס. על אשר נשאו לבו לדבר כזאת, ורמו לו שאנשי ירמסו אותו: (י) הכה. בעבור שהכית את אדום נתגאה לבך: הכבד ושכ בביתך. רצה לומר: אם תשב בביתך ותחדל מלהלחם בי, אז תשאר בכבודך שקנית בנצחון אדום: ולמה תתגרה ברעה. למה תתגרה עמדי בעבור הביא עליך הרעה, ותפול אתה ועמך: (יג) בשער אפרים. כן היה שם השער, ומשם התחיל לפרוץ, ופרץ עד השער העומד בפנת העיר, והיה הפרצה באורך ת' אמה: (יד) בני התעורבות. בני השרים, שהם ביד המלך לערבון, שלא ימרדו בו אבותיהם:

ק"מ. קלז-קנב

צ קלו צדיק אתה יהוה וישר משפטיך: קלח צוית צדק עדתיך ואמונה מאד: קלט צמתתני קנאתי
 פישכחו דבריך צרי: קמ צרופה אמרתך מאד ועברך אהבה: קמא צעיר אנכי ונבזה פקדיך לא
 שכחתי: קמב צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת: קמג צרום צוק מצאוני מצותיך שעשעתי: קמד צדק
 עדותיך לעולם הבינני ואחיה: קנ כמה קראתי בכל לב ענני יהוה חקיך אצרה: קמו קראתי הושיעני
 ואשמרה עדתיך: קמז קדמתי בנשף ואשועה (כתיב לדברך) לדברך יחלתי: קמח קדמו עיני אשמרות
 לשתי באמרתך: קמט קולי שמעה בחסדיך יהוה פמשפטי חניני: קנ קרבו רדפי זמה מתורתך רחוק:
 קנא קרוב אתה יהוה וכל מצותיך אמת: קנב קדם ידעתי מעדתיך פי לעולם יסדתם:

רש"י

שנאמר לשיח באמרתך, ומחצות ולהלן עוסק בשירות
 ותושבות כמו שנאמר חצות לילה אקום להודות לך:
(קנ) קרבו רודפי זמה. עצת חטאים הולכים בעצת
 חטאיהם, ומתרחקים מתורתך ליקרב אל עצת רעתם.
(קנא) קרוב אתה. לרחוקים הללו המתרחקים
 מתורתך אם ישובו מדרכם. **(קנב)** קדם ידעתי
 מעדותיך. קודם היות הדבר ידעתי מתוך עדותיך קדם
 ירשו את הארץ צוית להם על הבכורים ותרומות
 ומעשרות וקדם הניחות להם מאויביהם צוית להם
 והיה בהניח ה' אלהיך לך וגו' (שם כ"ה) להעמיד מלך
 ולהכרית עמלק ולבנות בית הבחירה: **כי לעולם**
יסדתם. כי על כל הדברים העתידיים להיות לסוף
 העולם יסדת עדותיך:

(קלט) צמתתני קנאתי. הקנאה שאני מקנא לשמך על
 השוכחי דבריך היא צומתה אותי ומקנט אותי בהם,
 (מצאתי). **(קמא)** צעיר אנכי ונבזה. כד"א (שמואל א יז)
 ודוד הוא הקטן, נבזה אני להקטין עצמי אצל עוסקי
 תורה להתלמד כי פקודיך לא שכחתי מלסלסל
 ומלפלפל בהם בצדקתך שבתוכן צדק ואמת עולמית
 ואף כי מצאוני צרות היו הם עסקי ולעולם הבינני
 צדקם ואחיה בהם כי היא חייך וגומר (דברי' ל'):
(קמו) (הסימן של עדותיך דמה בן פר"ץ הוי"ו חולם
 אבל משאר עדותיך הדלי"ת חולם):
(קמח) אשמרות. חצי הלילה שתי אשמורות, ולדברי
 האומר שלש משמרות הוי לילה היה דוד עומד ממטתו
 בשליש הלילה הראשונה ועוסק בתורה עד חצות כמו

מצודת ציון

(קלט) צמתתני. ענין כריתה כמו יצמיתם ה' (לעיל צד):
 קנאתי. ענין כעס כמו הם קנאוני בלא אל (דברים לב):
(קמ) צרופה. ענין הזכות והטהרה מבלי פסולת ומושאל הוא
 מלשון צרוף כסף: **(קמא)** צעיר. עניינו קטן ושפל:
(קמג) ומצוק. מלשון צוקה וצרה: **(קמז)** בנשף. בלילה
 כמו את נשף חשקי (ישעיה כא): **ואשועה.** ואצעק:
(קמח) אשמורות. חלק מחלקי הלילה קרוי אשמורה כמו
 ויהי באשמורת הבוקר (שמות יד): **(קנ)** זמה. ענין דבר תיעוב
 ומעשה רעה כמו זמה היא (ויקרא כ):

מצודת דוד

(קלז) וישר משפטיך. כל אחד ממשפטיך הוא ישר:
(קלח) צוית וגו'. ר"ל עדותיך אשר צוית המה צדק ואמונה
 מאד: **(קלט)** צמתתני. הכעס כרתה אותי כי צרי שכחו דבריך
 והדבר הזה מכעיס אותי: **(קמ)** צרופה. אמרתך צרופה מסיג
 ושגיאה לכן אהב אותה: **(קמא)** צעיר. ר"ל עם כי בעבור
 שומרי המצות יחשובני אויבי לצעיר ונבזה עכ"ל לא שכחתי
 פקודיך ולא אשיח עליהם: **(קמב)** צדקתך. ר"ל כי אמרתי
 הלא הצדקה שאתה עושה לזוכרי פקודיך המה קיימים לעולם
 ועוד הלא תורתך היא אמת מצד עצמה ואיך אשכחה בעבור
 בזיון האויב: **(קמג)** צר. לזה אף אם מצאו אותי צר ומצוק
 לא עזבתי מצותיך והמה שעשועי ובהם אשמח: **(קמד)** צדק עדותיך. עדותיך הנאמרים בצדק קיימים המה לעולם כי הצדק
 לא יבוטל בשום פעם לכן הבינני ואחיה ע"י בחיי עוה"ב עד עולם כאשר המה קיימים עד עולם: **(קמה)** קראתי. ר"ל הלא
 קריאתי היא לזכני לשמור חוקיך ומהראוי א"כ שתענני: **(קמו)** ואשמרה. כי אחיה פנוי מטרדת האויב: **(קמז)** קדמתי בנשף.
 קדמתי לכל אדם לעמוד בנשף ואצעק לך בתפלה כי אני מייחל ומקוה לקיים דברך ומתפלל אני עליהם: **(קמח)** קדמו עיני.
 עיני קדמו להפתח מתרדמת השינה שני אשמורות קודם אור היום: לשיח. לעסוק בתורה: **(קמט)** כמשפטיך. כמנהגך לעשות
 חסד: **(קנ)** קרבו וגו'. ר"ל רודפי הזמה קרבו אל הזמה והשיגו אותה אבל מתורתך רחקו כי לא רדפו אחריה: **(קנא)** קרוב
 אתה ה'. לכל קוראיך: **וכל מצותיך אמת.** ר"ל האמת עם המצות שהם עצמם ישלמו גמול ונאמנים המה על הדבר: **(קנב)** קדם.
 ר"ל ראשית כל הידיעות הבנתי מעדותיך אשר יסדתם לעולם ולא תבוטל כי בראותי שכולם צדק וישר אמרתי איך א"כ יבוטל
 הצדק בשום פעם:

ד אחת בכרה ואחת שלא בכרה, וילדו שני זכרים — נותן טלה אחד לפהו; וזכר ונקבה — מפריש טלה אחד לעצמו. שנאמר (שמות לד, כ): "ופטר חמור תפדה בשה" — מן הכבשים ומן העזים, זכר ונקבה, גדול וקטן, תמים ובעל מום, ופודה בו פעמים הרבה. נכנס לדיר להתעשר. ואם מת — נהנים בו.

ה אין פודים לא בעגל, ולא בחיה, ולא בשחומה, ולא בפטרפה, ולא בפלאים, ולא בכוי. רבי אלעזר מתיר בפלאים, מפני שהוא שם; ואוסר בכוי, מפני שהוא ספק. נתנו לפהו — אין הפהו רשאי לקימו, עד שיפריש שם תחתיו. ו המפריש פדיון פטר חמור, ומת — רבי אלעזר אומר: חיבין באחריותו, פחמש סלעים של בן. וחכמים אומרים: אין חיבין באחריותו, בפדיון מעשר שני. העיד רבי יהושע ורבי צדוק על פדיון פטר חמור שמת,

פירוש ברטנורא

ד זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו. דשם אותה שלא בכרה ילדה את הנקבה: שנאמר ופטר חמור תפדה בשה. כל שם במשמע, שם כבשים או שם עזים, שם זכר או שם נקבה כו'; ופודה בו פעמים רבות. אם חזר כהן ונתנו לו: נכנס לדיר להתעשר. כגון ישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים והפריש עליהן עשרה שיין והן שלו, הרי אלו נכנסים לדיר למקום שמכניסים שם הבהמות להתעשר, ומעשרן בדרך שמעשרים שאר בהמות. והוא הדיון שאם היה לו ספק פטר חמור אחד או שנים [הפריש עליהם שם אחד או שנים] שנכנס לדיר עם שאר כבשיו להתעשר: ואם מת נהנים בו. שם שהפרישו לפדיון פטר חמור, אם מת ביד בעלים קודם שיבוא ליד כהן נהנה בו הכהן אף על פי שלא הגיע לידו מחיים, דמדינא דאפרשיה ברשותא דכהן קאי:

ה ולא בחיה. צבי ואיל: ולא בשחומה. בשה שחוט: ולא בטריפה. כגון שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה: בלאים. תיש שבא על רחל: מפני שהוא שם. דבין רחל בין עז קרויין שם. ואין הלכה כרבי אלעזר: כוי. בריה בפני עצמה היא, ספק היה ספק בהמה: נתנו לפהו. הפטר חמור עצמו: עד שיפריש שם תחתיו. והוא לעצמו. ואח"כ ישתמש בפטר חמור. ולפי שהכתובים חשודים לענין זה שלא להפריש שם תחתיו, הלכך ישראל הנותן פטר חמור לכהן אינו זו משם עד שיפדנו הכהן בפניו:

ו כחמש סלעים של פדיון הבן. דחייב באחריותו: בפדיון מעשר שני. דאם אבד אינו חייב באחריותו. דההיא כסף חייביה רחמנא לאכול בירושלים והא אול ליה. ומעמא דר' אלעזר, שכן מצינו שהקיש הכתוב פטר חמור לכבוד אדם, שנאמר ופטר חמור תפדה בשה וגו' וכל בכור בניך תפדה. והכ"ס אך

משניות מבוארות – קהתי

הלכך אפילו מת בבית ישראל, משל הכהן הוא, כדעת חכמים להלן במשנה ו.

באור משנה ה

משנתנו מונה בעלי חיים שאין פודים בהם פטר חמור.

אין פודים — פטר חמור, לא בעגל, ולא בחיה — כגון צבי, ולא בשחומה — בשה שחוט, ולא בטריפה — שטרפותה ניכרת בחיה, כגון שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה, ולא בפלאים — כגון שם מתיש ומרחל, ולא בכוי — שהוא ספק היה ספק בהמה; ויש מפרשים, שהכוונה כאן לולד הבא מתיש וצביה (עיי' "תפארת ישראל"). והטעם שאין פודים בכל אלו, לפי שכתוב: "תפדה בשה". ואין קריי שם אלא כבשים ועזים חיים בלבד (דמב"ט). רבי אלעזר מתיר בפלאים — בשה שבא מתיש ומרחל, מפני שהוא שם — שבין רחל ובין עז (תיש) קרויים "שה", ואוסר בכוי — לפדות בו פטר חמור, מפני שהוא ספק — ספק היה ספק בהמה. נתנו לפהו — את פטר החמור עצמו, אין הפהו רשאי לקימו, עד שיפריש שם תחתיו — שיפדה בו את פטר החמור, והוא שלו, ואחר כך ישתמש בפטר החמור.

באור משנה ו

כבר למדנו לעיל במשנה ד, שאם מת השה שהפריש לפדיון פטר חמור קודם שנתנו לכהן, נהנה בו הכהן, שמשעה שהופרש השה הרי הוא עומד ברשות הכהן. משנתנו באה ללמד, שבענין זה נחלקו רבי אלעזר וחכמים.

המפריש פדיון פטר חמור, ומת — כגון שפדה פטר חמור בשה, ומת השה קודם שנתנו לכהן, רבי אלעזר אומר: חיבין באחריותו — הבעלים חייבים באחריות השה, וצריכים לתת לכהן שם אחר, פחמש סלעים של בן — של פדיון הבן, שחייב האב באחריותו, כפי שיבואר לקמן (ח, ח); וטעמו של רבי אלעזר, לפי שמצינו שהקשה התורה פטר חמור לכבוד אדם, שכתוב (במדבר יח, טו): "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה". ונחכמים אומרים: אין חיבין באחריותו — אין הבעלים חייבים באחריות השה, וכיון שמת אין צריכים לתת לכהן שם אחר, בפדיון מעשר שני — שאם אבד הכסף, שפדה בו מעשר שני,

באור משנה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד בדיון הולד שהוא ספק פטר חמור. כן באה המשנה ללמד, כמה פודים פטר חמור.

אחת בכרה — אתון אחת כבר ילדה בכור, ואחת שלא בכרה — שלא ילדה עדיין, וילדו שני זכרים — ונתערבו ואין ידוע איזה מהם הוא פטר חמור, נותן טלה אחד לפהו — שהרי אחד מהם ודאי בכור; זכר ונקבה — לידו שתיהן זכר ונקבה, ואין ידוע מי מהן ילדה את הזכר, אם האתון שלא בכרה, והרי הוא בכור, או האתון שבכרה, ואינו בכור, מפריש טלה אחד לעצמו — מפריש טלה ופודה בו מספק את הזכר, שמה אותה שלא בכרה ילדה אותו, אבל אינו נותן את הטלה לכהן, שמה אותה שלא בכרה ילדה את הנקבה, והמוציא מחבורו עליו הראיה, כמו שבארנו במשנה הקודמת.

ומניין שפודים בטלה? שנאמר: "ופטר חמור תפדה בשה" — ו"שה" משמע מן הכבשים ומן העזים — בין שם כבשים ובין שם עזים, ומכאן שגם טלה שהוא כבש נקרא "שה"; וכן משמעו זכר ונקבה — בין שם זכר ובין שם נקבה, גדול וקטן — בין גדול ובין קטן, תמים ובעל מום — בין תמים ובין בעל מום; בכל אחד מאלו כשר לפדות פטר חמור. ופודה בו פעמים הרבה — שאם הכהן החזיר לו את השה שפדה בו פטר חמור, יכול לפדות בו פטר חמור אחר, וכן הרבה פעמים (דש"י; ברטנורא). ויש מפרשים, שמדובר כאן בספק פטרי חמורים, שאם יש לו כמה ספק פטרי חמורים, מפריש טלה אחד ופודה בו את כולם, והוא לעצמו (ותוספות); ולפי דעה זו אם שתי אתונות ילדו שני זכרים ושתי נקבות, כפי ששינוי במשנה הקודמת, אינו צריך להפריש מספק שני טלאים לעצמו, כמו שבארנו שם, אלא טלה אחד בלבד, שפודה בו כל אחד משני הזכרים שהם שני ספק פטרי חמורים. נכנס לדיר להתעשר — טלה שהפריש אדם לעצמו ופדה בו ספק פטר חמור, נכנס הוא לדיר עם שאר כבשיו, להפריש מהם מעשר בהמה. וכן מי שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים, והפריש עליהם עשרה טלאים (לפי פירוש רש"י). והם שלו, הרי אלו נכנסים לדיר ומעשרם כשאר הבהמות (גמרא). ואם מת — הפריש שם לפדיון פטר חמור (וידא). ומת השה קודם שבא לידו של הכהן, נהנים בו — בגמרא מבואר שהכהן נהנה בו, שמשעה שהופרש השה הוא עומד ברשות הכהן;

שֶׁאֵין בָּאֵן לִכְהֵן בְּלוּם. מֵת פֶּטֶר חָמוֹר — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יִקְבֵּר, וּמִתֵּר בְּהִנָּאֲתוֹ שֶׁל טָלָה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיד לְהִקְבֵּר, וְהַטָּלָה לִפְנֵהוּ.

ז' לֹא רָצָה לִפְדוֹתוֹ — עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִיץ מֵאַחֲרָיו, וְקוֹבְרוֹ. מִצּוֹת פְּדִיָּה קוֹדֶמֶת לְמִצּוֹת עֲרִיפָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יג, יג): "וְאִם לֹא־תִפְדֶּה וְעֲרַפְתּוּ". מִצּוֹת יַעֲדָה קוֹדֶמֶת לְמִצּוֹת פְּדִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם כא, ח): "אֲשֶׁר־לֹא יַעֲדָה וְהִפְדָּה". מִצּוֹת יְבוּם קוֹדֶמֶת לְמִצּוֹת חֲלִיצָה, בְּרֵאשׁוֹנָה, שֶׁהֵיוּ מִתְּכַוְּנִין לְשֵׁם מִצְוָה; וְעֵכָשִׁיו, שֶׁאֵין מִתְּכַוְּנִין לְשֵׁם מִצְוָה, אֲמָרוּ: מִצּוֹת חֲלִיצָה קוֹדֶמֶת לְמִצּוֹת יְבוּם. מִצּוֹת גָּאֵלָה בְּאֶדָן; הוּא קוֹדֵם לְכָל אֶדָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כו, כו): "וְאִם־לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכָּךְ".

פ ר ק ש נ י

א הַלּוֹקֵחַ עוֹבֵר פְּרָתוֹ שֶׁל נֶכְרִי, וְהַמוֹכֵר לוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ רִשְׁאִי, הַמְשַׁתֵּתֵף לוֹ, וְהַמְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, וְהַנּוֹתֵן לוֹ

פירוש ברטנורא

פרה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה, לפדייה הקשתיו ולא לדבר אחר: שאין באן לכהן בלוים. שאין חייב באחריותו, כרבנן. וכן הלכה: מת פטר חמור. לאחר שהפריש הפדיון ועדיין לא נתנו לכהן: רבי אליעזר אומר יקבר. והואיל והוא חייב באחריות הטלה, כמאן דלא אפרשיה דמי: ומותר. ישראל בהנאתו של טלה כמו שלא הפרישו: אין צריך להקבר. דמענדא דאפרשיה לטלה קם ליה ברשות כהן והופקעה קדושתו של פטר חמור. וכן הלכה:

ז קופיץ. סבין גדול כמין גרון קטן שהקצבים מחתכים בו בשר: ועורפו. היינו שחותך ראשו ממול ערפו: וקוברו. לפי שאסור בהנאה לאחר עריפה: מצות יעידה. באמה העבריה: בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה. והיו אומרים המיבם לשם נוי לשם ממון היו פוגע בערוה שלא במקום מצוה. ואין כן הלכה, אלא הואיל ופקע איסור אשת אח מינה כשמת אחיו בלא בנים הרי הותרה לו לגמרי ואפילו יבמה לשם נוי ולשם ממון: מצות גאולה באדון. המתנים בהמה לבדק הבית, מצות פדייתו באדון קודם לכל אדם, שהוא מוסיף את החומש:

ב א הלוקה עובר פרתו. אע"פ שאינו רשאי. למכור לו בהמה גסה:

משניות מבוארות – קהתי

העבריה, דהיינו שהמצווה המוטלת על האדון לייעד את האמה העבריה שלו קודמת היא למצוה המוטלת עליו לאפשר לה להיפדות ולצאת מרשותו, שֶׁנֶּאֱמַר — באמה עבריה: "אֲשֶׁר־לֹא יַעֲדָה וְהִפְדָּה" — שאם לא יעדה מצווה הוא לסייע לה להיפדות. מִצְוֹת יְבוּם קוֹדֶמֶת לְמִצְוֹת חֲלִיצָה — אשה שמת בעלה בלי בנים, ונפלה לייבום לפני אחיו, המצוה לייבמה קודמת למצוות חליצה, בְּרֵאשׁוֹנָה, שֶׁהֵיוּ מִתְּכַוְּנִין לְשֵׁם מִצְוָה — כך אמרו חכמים בראשונה, כשהיו היבמים מתכוונים לקיים מצוות ייבום; וְעֵכָשִׁיו, שֶׁאֵין מִתְּכַוְּנִין לְשֵׁם מִצְוָה — אלא מייבמים אותה משום נוי או ממון, אֲמָרוּ: מִצְוֹת חֲלִיצָה קוֹדֶמֶת לְמִצְוֹת יְבוּם — ומבואר במפרשים, שמשנתנו סוברת, שהמייבם לשם נוי או לשם ממון, הרי זה כאילו פוגע בערוה שלא לשם מצוה; אבל אין הלכה כן, אלא הואיל ופקע איסור אשת אח ממנה כשמת אחיו בלא בנים, הרי הותרה לו לגמרי, ואפילו ייבמה לשם נוי ולשם ממון. ומכל מקום נהגו לחלוץ. מִצְוֹת גָּאֵלָה בְּאֶדָן — המקדיש בהמה לבדק הבית וצריך לפדותה בדמים, מצוה זו של פדייתה מוטלת על האדון, דהיינו על בעליה שהקדישו; הוּא קוֹדֵם לְכָל אֶדָם — אם בא אחר לקנותה, והאדון רוצה לפדותה, האדון קודם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם־לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכָּךְ" — אם לא ייגאל על ידי הבעלים, יימכר הדבר לכל אדם אחר. ובמסכת ערכין (ח, ב) אמרו: שהבעלים קודמים, לפי שמוסיפים חומש להקדש על ערכה של הבהמה, מה שאין כן באחר, שקונה אותה במחיר ערכה.

ב א ו ר מ ש נ ה א

כבר הזכרנו בפתיחה למסכתנו, שהחל בפרקנו ועד סוף הפרק הששי נשנים דיני בכור בהמה טהורה. משנתנו באה ללמד ששותפות הגוי בעובר או באמו פוטרת מן הבכורה, ושכנהים ולוים חייבים בבכור בהמה טהורה. ענינים אלו נישנו גם בפרק הקודם, משנה א, לגבי פטר חמור.

הַלּוֹקֵחַ עוֹבֵר פְּרָתוֹ שֶׁל נֶכְרִי — הקונה מגוי עובר שבמעי פרתו, והעובר הוא בכור, וְהַמוֹכֵר לוֹ — או המוכר לגוי עובר פרתו, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ רִשְׁאִי — למכור בהמה גסה לגוי, כמו שבארנו בפרק הקודם במשנה א, הַמְשַׁתֵּתֵף לוֹ — או שיש לגוי שותפות בפרתו או בעובר שבמעה, כמבואר שם, וְהַמְקַבֵּל מִמֶּנּוּ — או המקבל מן הגוי פרה לטפל בה, כדי לחלוק עמו ברלודותיה, אבל

אינו חייב באחריותו, שאותו כסף חייב הוא להעלות לירושלים, והרי אבר ואין לו מה להעלות. — חכמים חולקים על רבי אליעזר, כי סוברים הם, שלא הקיש הכתוב פטר חמור לבכור אדם אלא לענין פדיון ולא לעניינים אחרים. הָעֵיד רַבִּי יְהוֹשֻעַ וְרַבִּי צְדוֹק עַל פְּדִיּוֹן פֶּטֶר חָמוֹר שְׁמַת — כפי שבארנו לעיל, שֶׁאֵין בָּאֵן לִכְהֵן בְּלוּם — כדברי חכמים, שאין הבעלים חייבים ליתן לכהן שה אחר. וכן הלכה. מֵת פֶּטֶר חָמוֹר — לאחר שפדה אותו בשה, ועדיין לא נתנו לכהן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יִקְבֵּר — פטר החמור כאילו לא נפדה, שכן רבי אליעזר הולך לשיטתו שהבעלים חייבים באחריותו של הפדיון, ומכאן שעד שלא בא הפדיון לידי הכהן, הרי הוא עומד ברשות הבעלים; הלכך כשמת פטר החמור קודם שנתנו את הפדיון לכהן, הרי זה כאילו לא נפדה, ויקבר בקדושת בכורתו, וּמִתֵּר בְּהִנָּאֲתוֹ שֶׁל טָלָה — ישראל מותר בהנאתו של טלה שהפריש תחילה לפדיון פטר חמור זה, שהרי זה כאילו לא הפרישו, כפי שבארנו לעיל. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיד לְהִקְבֵּר — שכן חכמים הולכים לשיטתם, שמשעה שהפרישו את הטלה לפדיון פטר החמור, הרי הוא עומד ברשות כהן, והרי הופקעה כבר באותו טלה קדושתו של פטר החמור, ולפיכך מותר פטר החמור בהנאה ואינו צריך להיקבר, וְהַטָּלָה לִפְנֵהוּ — וצריכים לתת את הטלה לכהן. והלכה כחכמים.

ב א ו ר מ ש נ ה ז

משנה זו באה ללמד שמצוות פדיית פטר חמור קודמת למצוות "וערפתו", ואגב ענין זה מוסיפה המשנה למנות מצוות אחרות שיש בהן דין קדימה.

לֹא רָצָה לִפְדוֹתוֹ — אם לא רצה לפדות את פטר חמורו, עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִיץ מֵאַחֲרָיו — חותך ראשו בסבין גדולה מצד ערפו, כמו שכתוב (שְׁמוֹת יג, יג): "וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעֲרַפְתּוּ", וְקוֹבְרוֹ — שאסור הוא בהנאה; ואמנם לפני העריפה נחלקו תנאים אם אסור הוא בהנאה, אבל לאחר העריפה אסור הוא בהנאה לדברי הכל. והלכה היא שבין מחיים ובין לאחר העריפה אסור הוא בהנאה. מִצְוֹת פְּדִיָּה קוֹדֶמֶת לְמִצְוֹת עֲרִיפָה — מי שיש לו פטר חמור, מצוות פדיונו קודמת למצוות עריפתו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם לֹא־תִפְדֶּה וְעֲרַפְתּוּ" — ומכאן שמעדיפה התורה לפדותו, אלא שאם לא רצה לפדותו, מצווה לעורפו, כמו ששינוי לעיל. מִצְוֹת יַעֲדָה קוֹדֶמֶת לְמִצְוֹת פְּדִיָּה — באמה

בְּקִבְלָהּ — פטור מן הבכורה, שנאמר (במדבר ג, יג): "בְּיִשְׂרָאֵל", אבל לא באחרים. פהנים ולוים חִיבִים; לא נפטרו מבכור בהמה טהורה, ולא נפטרו אלא מפדיון הבן ומפטור חמור.

ב כָּל הַקִּדְשִׁים שֶׁקֹּדֶם מוֹם קָבוֹעַ לְהַקְדִּישׁ, וְנִפְדּוּ — חִיבִים בְּבִכּוּרָה, וּבִמְתָּנוּת, וְיוֹצְאִין לְחֵלִין לִגְזוֹ וּלְהַעֲבֹד, וּלְדָן וּלְחַלֵּב מִתֵּר לְאַחַר פְּדִיּוֹנָהּ, וְהַשׁוֹחֲטִין בַּחוּץ פָּטוּר, וְאֵין עוֹשִׂים תְּמוּרָה, וְאֵם מִתּוֹ יִפְדּוּ; חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן הַמַּעֲשֶׂה.

ג כָּל שֶׁקֹּדֶם הַקִּדְשׁ אֶת מוֹמָן, אוֹ מוֹם עוֹבֵר לְהַקְדִּישׁ, וְלֹאֲחֵר מִכָּאֵן נוֹלֵד לָהֶם מוֹם קָבוֹעַ וְנִפְדּוּ — פְּטוּרִין מִן הַבְּכוּרָה, וּמִן הַמְתָּנוּת, וְאֵין יוֹצְאִין לְחֵלִין לִגְזוֹ וּלְהַעֲבֹד, וּלְדָן וּלְחַלֵּב אֶסוּר לְאַחַר פְּדִיּוֹנָהּ, וְהַשׁוֹחֲטִין בַּחוּץ חִיב, וְעוֹשִׂין תְּמוּרָה, וְאֵם מִתּוֹ יִקְבְּרוּ.

ד הַמִּקְבֵּל צֵאן בְּרוֹל מִן הַנִּכְרִי, וְלָדוֹת — פְּטוּרִין, וּלְדֵי וְלָדוֹת — חִיבִין. הַעֲמִיד וְלָדוֹת תַּחַת אֲמוּתִיהֶם, וְלָדֵי

פירוש ברטנורה

ב ג כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן בו. וכל שקדם הקדשן את מומו. הנה תרתי כבי פירשנו לעיל במסכת חולין: **ד** המקבל צאן ברזל מן הנכרי. ששם לו הנכרי בהמותיו בדמים קצובים ולתת לו אותן דמים עד עשר שנים בין מתו בין הולדו, ואותן ולדות שהיו להן עד אותו זמן יהו ביניהן: ולדות פטורין. מן הבכורה. ולדותיהן של אותן צאן כשיגדלו ויבכרו ויפטרו מן הבכורה. דאי לא יהיב וזוי לנכרי תפס בהמה, ואי

משניות מבוארות — קהתי

חלה עליהם קדושה גמורה, שהרי הבכור קדושתו מרחם בין תם ובין בעל מום, אלא שתם קרב על המזבח, ובעל מום ניתן לכהן במומו; ובמעשר בהמה כתוב (ויקרא כז, לב-ג): "העשירי יהיה קודש לה", לא יבקר בין טוב לרע", והיינו בין תם ובין בעל מום.

באור משנה ג

משנה זו דנה בבחמות שהוקדשו לקרבנות ואחר כך נולד בהן מום. **כל שקדם הקדשן את מומו** — בהמות שהוקדשו למזבח כשהיו תמימות, ואחר כך נולד בהן מום, או מום עובר קדם להקדשן — שקודם שהוקדשו היה בהן מום עובר שאינו חשוב כמום, וחלה עליהן קדושת הגוף, וְלֹאֲחֵר מִכָּאֵן נוֹלֵד לָהֶם מוֹם קָבוֹעַ — והרי מצוה לפדותן, וְנִפְדּוּ — אף על פי כן, הואיל וחלה עליהן קדושת הגוף, פְּטוּרִין מִן הַבְּכוּרָה — אם ילדו בכור לאחר פדיון אינו קדוש בקדושת הבכורה, כמו שבארנו הטעם בחולין (פרק י משנה ב), וּמִן הַמְתָּנוּת — שאם שחט אותן אינו חייב לתת לכהן את הזרוע והלחיים והקיבה, וְאֵין יוֹצְאִין לְחֵלִין לִגְזוֹ וּלְהַעֲבֹד — שאף לאחר פדיונם אסורים הם בגיהו ובעבודה, כמו שבארנו הטעם שם (חולין י ב), וּלְדָן וּלְחַלֵּב אֶסוּר לְאַחַר פְּדִיּוֹנָהּ — שאם נתעברו לפני פדיון וילדו לאחר פדיון, ומכל שכן אם ילדו קודם פדיון, הולד אסור, שקדוש הוא ואינו נפדה, וכן חלבן אסור, שלא התירה בהן התורה אלא בשרן ולא חלבן, וְהַשׁוֹחֲטִין בַּחוּץ — לעזרה, קודם שנפדו, חִיב — משום שחיתת קדשים בחוץ, וכבר בארנו (חולין י ב), שמדובר כאן שלא היה בהן מום אלא בדוקין שבעין, ומשנתנו רבי עקיבא היא הסוכר כגון זה, שאם עלו למזבח לא ירדו (זבחים ט, ג), ולפיכך השוחטין בחוץ לפני פדיון, חייב (גמרא). ברם, אין הלכה כן, אלא כל שאינו ראוי ליקרב בפנים, השוחטין בחוץ פטור, וְעוֹשִׂין תְּמוּרָה — קודם פדיון, שאם המיר בהן בהמה, חלה עליה קדושה, וְאֵם מִתּוֹ — לפני פדיונם, וְקִבְּרוּ — שאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים.

באור משנה ד

משנתנו היא המשך למשנה א, והיא מוסיפה ללמד, שכל בהמה שיש לגוי שייכות בה (יד נ"ג באמצע), הרי היא פטורה מן הבכורה. **הַמִּקְבֵּל צֵאן בְּרוֹל מִן הַנִּכְרִי** — המקבל בהמות מן הגוי במחיר קצוב, על מנת לשלם לו אותו סכום עד מועד מסויים, כגון עד עשר שנים, בין ימותו הבהמות ובין יוולדו, והולדות שיוולדו להן עד אותו מועד יחלקו ביניהם (דש"י); ונקראות "צאן ברזל", לפי שהקין שלהן קיימת לגוי כברזל. ויש מפרשים: המקבל צאן מן הנכרי בממון קצוב,

הפרה עצמה של הגוי היא, וְהַנּוֹתֵן לוֹ בְּקִבְלָהּ — או שהפרה היא של ישראל והגוי מקבלה ממנו לטפל בה, והוא חולק עמו בולדותיה; בכל אלו פטור מן הבכורה — שלא חלה על העובר קדושת בכורה, הואיל ויש לגוי חלק בו או באמו, שְׁנֵאָמַר: "בְּיִשְׂרָאֵל" — "הקדשתי לי כל בכור בישראל", ודורשים: בישראל, אבל לא בְּאַחֲרִים — שבכור בהמה טהורה של גוי אינו קדוש. פְּהִינִים וְלֹוִים חִיבִים — בבכור בהמה טהורה, כלומר שהכהן חייב להקריב בכור בהמתו ולאכול אותו בקדושה (דמביס); לא נפטרו מבכור בהמה טהורה — התורה לא פטרה את הכהנים והלוויים מבכור בהמה טהורה, וְלֹא נִפְטְרוּ אֶלָּא מִפְּדִיּוֹן הַבֵּן וּמִפְּטוֹר חָמור — כמבואר בפרק הקודם במשנה א ("אם פטור של ישראל במדבר, דין הוא שיפטור של עצמו").

באור משנה ב

משנה זו והמשנה שלאחריה נישנו כבר כולן במסכת חולין (י, ב), אלא ששם נישנו משום דיני המתנות שבהן, וכאן — משום דיני הבכורה שבהן. **כָּל הַקִּדְשִׁים** — בהמות שהוקדשו למזבח, שֶׁקֹּדֶם מוֹם קָבוֹעַ לְהַקְדִּישׁ — שהיה בהן מום קבוע קודם שהוקדשו, וְנִפְדּוּ — שאף על פי שאסור להקדיש למזבח בעלי מומים, מכל מקום אם עבר והקדישן, חלה עליהן קדושת דמים (ולא קדושת הגוף). ופודים אותן ומביאים בדמיהן קרבנות; ובאה משנתנו ללמד, שלאחר שנפדו, חִיבִים בְּבִכּוּרָה — אם ילדו בכור, הרי הוא קדוש בקדושת הבכורה, וּבִמְתָּנוּת — שאם שחט אותן חייב לתת מהן לכהן את הזרוע והלחיים והקיבה; אבל קודם פדיון פטורין הן מן הבכורה ומן המתנות, שאין קדושה חלה על קדושה, וְיוֹצְאִין לְחֵלִין לִגְזוֹ וּלְהַעֲבֹד — לאחר פדיון יוצאות הבהמות לחולין ומותרות בגיהו ובעבודה, וּלְדָן וּלְחַלֵּב מִתֵּר לְאַחַר פְּדִיּוֹנָהּ — הולד שנולד להן והחלב שנחלב מהן לאחר פדיון, מותרים; אבל ולדן וחלבן שלפני פדיון, אסורים, וְהַשׁוֹחֲטִין בַּחוּץ — לעזרה, אפילו קודם פדיון, פָּטוּר — מכרת, שהואיל ויש בהן מום הרי אינם ראויים להיקרב בפנים, וכל שאינו ראוי לפנים אין חייבים עליו משום שחוטין חוץ, וְאֵין עוֹשִׂים תְּמוּרָה — אפילו קודם פדיונם, שאם המיר בהם בהמה, דהיינו שאמר: "הרי בהמה זו תמורת זו", לא חלה על התמורה כל קדושה, וְאֵם מִתּוֹ — קודם שנפדו, יִפְדּוּ — לאחר מיתה, ואף על פי שאינם ראויים אלא לכלבים, ואין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, מכל מקום הואיל ולא חלה עליהם קדושת הגוף, מותר לפדותם לאחר מיתה; חוץ מן הבכור וּמִן הַמַּעֲשֶׂה — של בהמה, שאף על פי שקדם מום קבוע להקדשן

וְלָדוֹת – פְּטוּרִין, וּנְלָדִי וְלָדוֹת – חֵיבִין. רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִפְלוּ עַד עֶשְׂרֵה דוֹרוֹת – פְּטוּרִין, שְׁאֲחֵרִיּוֹתָן לְנִכְרִי.

ה רַחֵל שְׁלֵלָה כְּמִין עֹז, וְעֹז שְׁלֵלָה כְּמִין רַחֵל – פְּטוּר מִן הַבְּכוּרָה. וְאִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצַת סִימָנִין – חֵיב. ו רַחֵל שְׁלֵלָה בְּכֶרֶה וְלָדָה שְׁנֵי זָכָרִים, וַיֵּצְאוּ שְׁנֵי רִאשֵׁיהֶן כְּאֶחָד – רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶן לְכַהֵן, שְׁנֵיהֶן שְׁנֵיהֶם (שְׁמוֹת יג, יב): "הַזָּכָרִים לָהּ". וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אִי אֶפְשָׁר, אֲלֵא אֶחָד לֹא וְאֶחָד לְכַהֵן. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: הִכֵּהן בּוֹרֵר לֹא אֶת הַיָּפֶה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מְשֻׁמְנִים בִּינֵיהֶן. וְהַשְׁנִי – יָרְעָה עַד שִׁסְתָּאב, וְחֵיב בְּמִתְנָוֹת; רַבִּי יוֹסִי פּוֹטֵר.

פירוש ברטנורה

לא משכת בהמה תפס ולדות, אשתכח דשייכא יד נכרי בולדות. הלכך ולדות בכורות שיהיו לאותן ולדות פטורות מן הבכורה, דכל דשייכא יד נכרי כאמו הוא פטור מן הבכורה. אבל מה שיבכרו ולדי ולדות, דהיינו רביעי לצאן ברזל, ניתנו לכהן, דכולי האי לא שייכא יד נכרי למתפס ולדי ולדות: הכי גרסינן העמיד ולדות תחת אמותיהן ולדי ולדות פטורין ולדי ולדות חייבים. העמיד ולדות תחת אמותיהן, שפתח לו פתח לנכרי להיות לו כח בולדות ואמר לו אם ימותו הבהמות תמול ולדות המגיעות לחלקי, השתא אלימא יד נכרי מפי ושייכא בדור אחד מפי משל הראשון. הלכך ולדי ולדות של בהמות צאן ברזל כשבכרו פטורות מן הבכורה, הואיל ושייכא יד הנכרי ברידהו. וולדי ולדות של ולדות כשיבכרו, דהיינו חמישי לצאן ברזל, ניתנו לכהן: שאחריהן לנכרי. דלעולם כל מה דמשכת נכרי תפס. ואין הלכה כרשב"ג:

ה רַחֵל שְׁלֵלָה כְּמִין עֹז. אע"ג דתרווייהו מינים חייבים בבכורה, אפילו הכי אם אינו דומה לאמו פטור מן הבכורה. דכתיב אך בכור שור עד שיהא הוא [שור] ובכורו שור: ואם יש בו מקצת סימנים. שדומה לאמו עד שהוא ניכר בהן שהוא מאותו המין, חייב:

ו שְׁנֵיהֶן חֻכָּמִים לַח. הזכרים משמע שנים: אי אפשר. לצמצם שיצאו שני ראשיהן כאחד, אלא האחד יצא תחלה ולא ידעין הי מיניה: בורר לו את היפה. דמסתמא היפה והבריא נפק ברישא: משמנים ביניהן. הבעלים והכהן אין להם יתרון זה על זה בחלוקתן אלא השומן, שהישראל נוטל השומן ומניח הכחוש לכהן, שהמוציא מחברו עליו הראיה. והלכה כרבי עקיבא: והשני. שנשאר לישראל, ירעה עד שיפול בו מום ואח"כ יאכל, דספק בכור הוא, הלכך

משניות מבאורות – קהתי

עז (גמרא בבורות ה, ב): כלומר שיהא הבכור כאמו ולא יהא דומה לאחר. ואם יש בו מקצת סימנים — שדומה בהם לאמו, עד שהוא ניכר בהם שהוא מאותו המין, חייב — בקדושת הבכורה. ברם, אין חיובו בכבור תם אלא בכבור בעל מום, שאין לך מום גדול משינוי ברייתו (רמב"ם).

באור משנה ו

רַחֵל שְׁלֵלָה בְּכֶרֶה — שעדיין לא ילדה, וְלָדָה שְׁנֵי זָכָרִים — שני כבשים, וַיֵּצְאוּ שְׁנֵי רִאשֵׁיהֶן כְּאֶחָד — מרחם אמן, רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶן לְכַהֵן — ששניהם בכורים, שְׁנֵיהֶם אוֹמְרִים: "הַזָּכָרִים לָהּ" — "וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה", ומכאן שיש אפשרות ששני הזכרים הם בכורים. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אִי אֶפְשָׁר — שיצאו שני ראשיהם כאחד והיה שניהם בכורים, אלא ודאי אחד מהם יצא תחילה, ואין יודעים מי מהם הבכור; הלכך אין הבעלים חייבים לתת את שניהם לכהן, אֲלֵא אֶחָד לֹא וְאֶחָד לְכַהֵן — אחד מהזכרים הללו שייך לבעלים, ואחד צריך לתת לכהן; ואיזה מהם יתן לכהן? רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: הִכֵּהן בּוֹרֵר לֹא אֶת הַיָּפֶה — שמן הסתם היפה והבריא יצא תחילה, והוא הבכור (גמרא). רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מְשֻׁמְנִים בִּינֵיהֶן — בגמרא מבואר: שומן יהא ביניהם. כלומר מה שאחד שמן מחברו עליו דנים ביניהם הבעלים והכהן, ונוטלים הבעלים את השמן והכהן נוטל את הכחוש, שכן הבעלים אומרים לכהן: הבא ראייה שהשמן הוא הבכור ותטלוהו, שהמוציא מחברו עליו הראיה. וְהַשְׁנִי — הזכר השני שנשאר בידי הבעלים, והוא ספק בכור, יָרְעָה עַד שִׁסְתָּאב — עד שיפול בו מום ויאכל במומו לבעלים, וְחֵיב בְּמִתְנָוֹת — כשישחטוהו הבעלים, לאחר שנפל בו מום, חייבים הם לתת ממנו לכהן את הזרוע והלחיים והקיבה, שהרי אם בכור הוא, כולו לכהן, ואם אינו בכור, הרי חייב במתנות. יש מפרשים, שהפיסקה "וחייב במתנות" אינה מדבריה רבי עקיבא, אלא סתם משנה היא (רמ"י). ומה שאמר לעיל: "והשני ירעה עד שיסתאב", הוא הדין לראשון, דהיינו לאותו זכר שנתן לכהן, שירעה עד שיסתאב ויאכלנו במומו, שהרי ספק בכור הוא, ואי אפשר להקריבו משום חשש חולין בעזרה; ובזמן שאין בית המקדש קיים ודאי אינו נשחט עד שיהא בו מום; ולא נקט "והשני" אלא משום הפיסקה הבאה אחר כך: "וחייב במתנות", שחיוב זה אינו אלא בישראל, אבל כהן פטור מן המתנות לגמרי (חולין קלב). רַבִּי יוֹסִי פּוֹטֵר — מן

ופסק עמו שיחלקו ביניהם את השכר, ואם יוזלו, ההפסד של ישראל בלבד (רמב"ם). וְלָדוֹת — של אותן בהמות צאן ברזל, פְּטוּרִין — מן הבכורה, כלומר שהבכורים שנולדו מן הולדות אינם קדושים בקדושת הבכורה. בגמרא מבואר הטעם, שהואיל ואם לא ישלם ישראל מה שקצב עמו, יגבה הנכרי מן הבהמות האלו ומולדותיהן, נמצא ש"יד נכרי באמצע", כלומר שיש לגוי שייכות בולדות, וכל שיד נכרי באמצע פטורה מן הבכורה. וְנָלָדִי וְלָדוֹת, חֵיבִין — בבכורה, כלומר שהבכורים שנולדו מולדי הולדות של אותן בהמות צאן ברזל קדושים בקדושת הבכורה, לפי שבולדי ולדות אין לגוי כל שייכות. הַעֲמִיד וְלָדוֹת תַּחַת אֲמוֹתֵיהֶם — אמר הישראל לנכרי, שאם ימותו הבהמות שקיבל ממנו יטול הולדות המגיעים לחלקו, והרי לא היה צריך לומר לו כן, שבלאו הכי יש לו רשות לגבות מן הולדות, אלא שבזה נתן כוח לנכרי לגבות אף מולדי ולדות, ולפיכך אף נָלָדִי וְלָדוֹת — של אותן צאן ברזל, פְּטוּרִין — מן הבכורה, כלומר שהבכורים שנולדו מולדי הולדות אינם קדושים בקדושת הבכורה, שהרי יד נכרי באמותיהם, כמו שבארנו לעיל, וְנָלָדִי וְלָדִי וְלָדוֹת, חֵיבִין — הבכורים שנולדו מולדי הולדות של ולדותיהן, דהיינו הדור החמישי לאותן בהמות צאן ברזל, קדושים בקדושת הבכורה. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִפְלוּ עַד עֶשְׂרֵה דוֹרוֹת, פְּטוּרִין — מן הבכורה, שְׁאֲחֵרִיּוֹתָן לְנִכְרִי — שיש לנכרי אחריות על כל הולדות שיהיו מאותן הבהמות שקיבל ישראל ממנו, והרשות בידו לגבות מהם את המגיע לו, ולפיכך כל זמן שלא סילק ישראל לנכרי את המגיע לו, הולדות אפילו עד עשרה דורות פטורים מן הבכורה, שיש לנכרי שייכות בהם. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

באור משנה ה

משנתנו באה ללמד דין בכור שאינו דומה לאמו אלא למין אחר, והוא הנקרא "נדמה".

רַחֵל שְׁלֵלָה כְּמִין עֹז — בכור שמראהו כמין עז, וְעֹז שְׁלֵלָה כְּמִין רַחֵל — בכור שמראהו כמין כבש, אף על פי שגם כבשים וגם עזים חייבים בבכורה, פְּטוּר מִן הַבְּכוּרָה — ולד זה אינו קדוש בקדושת הבכורה, הואיל ואינו דומה לאמו, שכתוב (במדבר יח, יז): "אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קודש הם", ודרשו: "בכור שור" — שיהא הוא שור ובכורו שור; "בכור כשב" — שיהא הוא כבש ובכורו כבש; "בכור עז" — שיהא הוא עז ובכורו

מת אחד מהן — רבי טרפון אומר: יחלקו; רבי עקיבא אומר: המוציא מחברו עליו הראיה. וזכר ונקבה — אין פאן לפהן כלום.

ז שתי רחלות שלא בפרו, וילדו שני זכרים — נותן שניהם לפהן; וזכר ונקבה — הזכר לפהן; שני זכרים ונקבה — אחד לו ואחד לפהן. רבי טרפון אומר: הפהן בורר לו את היפה. רבי עקיבא אומר: משמנים ביניהם. והשני — ירעה עד שיסתאב, וחיב במתנות; רבי יוסי פוטר. מת אחד מהן — רבי טרפון אומר: יחלקו; רבי עקיבא אומר: המוציא מחברו עליו הראיה. שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות — אין פאן לפהן כלום.

ח אחת בפרה ואחת שלא בפרה, וילדו שני זכרים — אחד לו ואחד לפהן. רבי טרפון אומר: הפהן בורר לו את היפה. רבי עקיבא אומר: משמנים ביניהם. והשני — ירעה עד שיסתאב, וחיב במתנות. רבי יוסי פוטר; שהיה רבי יוסי אומר: כל שחליפיו ביד פהן — פטור מן המתנות; רבי מאיר מחיב. מת

פירוש ברטנורא

אינו נשחט תמים. ובאותו של כהן לא צריך למימר דוראי אינו שוחטו עד שיחא בו מום, דבזמן הזה קמירי: וחייב במתנות. הישראל כשישחטנו יתן לכהן הורוע והלחיים והקיבה. ממה נפשך, אי בכור הוא כולו לכהן, אי לאו בכור הוא חייב במתנות: ורבי יוסי פוטר. דהוי כאילו זכה בו כהן והניע לידו וכשנפל בו מום נתנו לישראל, ונמצא שהוא פטור מן המתנות, הואיל וחשבנו ליה כאילו בא מיד כהן לישראל. והלכה כרבי יוסי: רבי טרפון אומר יחלקו. דהדר ביה רבי טרפון ממאי דאמר לעיל דכהן בורר לו את היפה, וסבר דמחיים נמי שמין את שניהם בדמים וחולקים את הדמים. דלשנתן יש חלק בשניהם, הלכך מת אחד מהם יחלקו את החי: רבי עקיבא אומר המוציא מחברו עליו הראיה. והלכה כר' עקיבא: וזכר ונקבה אין לפהן כלום. דשמא נקבה יצאתה תחלה והמוציא מחברו עליו הראיה. והכא אפילו ר' טרפון מודה, דהתם הוא דקא פליג משום דוראי הוי חד לכהן הלכך יפה כחו לחלק בשות, אבל הכא הורע כחו דשמא לא שייכא בכורה כלל. ומיהו ירעה עד שיסתאב ואח"כ יאכלנו, דספק הוא:

משניות מבוארות — קהתי

בידי הבעלים, ירעה עד שיסתאב — שיפול בו מום ויאיכל במומו לבעלים, וחיב במתנות — כששוחטים אותו חייבים הבעלים ליתן ממנו לכהן את הורוע והלחיים והקיבה; רבי יוסי פוטר — מן המתנות, כמפורש טעמו במשנה הבאה. מת אחד מהן — קודם שנתן לכהן, רבי טרפון אומר: יחלקו — בזכר החי, כמו שבארנו במשנה הקודמת; רבי עקיבא אומר: המוציא מחברו עליו הראיה — הלכך הבעלים נוטלים את החי. שתי נקבות וזכר — אם שתי הרחלות ילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות — ואפשר שאין כאן בכור כלל, אין פאן לפהן כלום — שהמוציא מחברו עליו הראיה. ומכל מקום ירעו הזכרים עד שיסתאבו ויאיכלו במומום לבעלים, שספק בכורים הם.

באור משנה ח

אחת בפרה ואחת שלא בפרה — שתי רחלות שאחת מהן כבר ילדה בכור והשנייה עדיין לא ילדה, וילדו שני זכרים — והרי אחד מהם בכור והשני אינו בכור, אלא שאין יודעים איזה מהם נולד לרחל שלא בכרה, שהוא הבכור, אחד לו ואחד לפהן — זכר אחד משאירים הבעלים לעצמם, ואחד נותנים לכהן; ואיזה נותנים לכהן? רבי טרפון אומר: הפהן בורר לו את היפה — שמן הסתם זו שלא ביכרה ולדה משובח יותר (גמרא). רבי עקיבא אומר: משמנים ביניהם — כלומר שהבעלים משאירים לעצמם את השמן ונותנים לכהן את הכחוש, כמו שבארנו לעיל במשנה ו. ונהשני — שנשאר בידי הבעלים, ירעה עד שיסתאב — שיפול בו מום ויאיכל במומו לבעלים, וחיב במתנות — וחייבים הבעלים לתת ממנו לכהן את הורוע והלחיים והקיבה. רבי יוסי פוטר — מן המתנות, שהיה רבי יוסי אומר: כל שחליפיו ביד פהן — כל ספק בכור שנשאר בידי הבעלים ותמורתו קיבל הכהן ספק בכור אחר, פטור מן המתנות — שהרי הוא כאילו זכה בו הכהן ולאחר שנפל בו מום חזר ונתנו לבעלים; הלכך דינו כבהמת כהן שפטורה מן המתנות (עין חולין י. א); רבי מאיר מחיב — את ספק הבכור שבידי הבעלים במתנות, ותנא קמא היינו רבי מאיר, ומבואר טעמו בגמרא: הואיל וכהן בא עליו משני צדדים, שאומר לבעלים: אם בכור הוא הרי כולו שלי, ואם אינו בכור תן לי את המתנות ממנו. מת אחד מהן

המתנות, וטעמו מפורש להלן (משנה ח) שכאילו זכה בו הכהן תחילה, וכשנפל בו מום חזר ונתנו לישראל, שבכגון זה פטור מן המתנות.

מת אחד מהן — קודם שנתן לכהן, רבי טרפון אומר: יחלקו — הכהן והבעלים בזכר החי. בגמרא מבואר, שרבי טרפון חזר בו ממה שאמר לעיל "הכהן בורר לו את היפה", והוא סובר, שאף מחיים יש לבעלים ולכהן חלק בשניהם, ולפיכך אם מת אחד מהם יחלקו בחי. רבי עקיבא אומר: המוציא מחברו עליו הראיה — הבעלים נוטלים את הזכר החי, לפי שהכהן הבא להוציאו מהם צריך להביא ראיה שהחי הוא הבכור. והלכה כרבי עקיבא. וזכר ונקבה — ילדה זכר ונקבה, אין פאן לפהן כלום — שמא הנקבה יצאה תחילה, והמוציא מחברו עליו הראיה. ואף רבי טרפון מודה בזה, שלא חלק על רבי עקיבא אלא בשני זכרים, שאחד מהם ודאי בכור, הלכך יפה כוחו של הכהן לחלק עם הבעלים בשווה, אבל בזכר ונקבה הורע כוחו של כהן, שמא הנקבה יצאה ראשונה ואין כאן בכור כלל. ומכל מקום ירעה עד שיסתאב ואחר כך יאכלנו במומו, שספק בכור הוא (רש"י). ולפי תוספות, אף רבי יוסי הגלילי מודה בזכר ונקבה, שאפילו יצאו שני ראשיהם כאחד אין כאן לפהן כלום, שהואיל ויצאה נקבה עם הזכר בטלה בכורתו לגמרי (תוספות דיבור המתחיל "זכר ונקבה"; בכורות יז. ב).

באור משנה ז

שתי רחלות שלא בפרו — שעדיין לא ילדו, וילדו שני זכרים — שני טלאים, נותן שניהם לפהן — שכל אחד הוא בכור לאמו; וזכר ונקבה — ילדו זכר ונקבה (שזה וטליה). הזכר לפהן — שבכור הוא; שני זכרים ונקבה — ילדו שני זכרים ונקבה, ואין יודעים אם אחת ילדה שני הזכרים והשנייה ילדה את הנקבה, או שאחת ילדה זכר ונקבה והשנייה זכר, אחד לו ואחד לפהן — זכר אחד צריך לתת לכהן, שהרי אחד מהם הוא ודאי בכור, אבל השני נשאר אצל הבעלים, שאפשר שנולד אחר הזכר או אחר הנקבה ואינו בכור. ואיזה מהזכרים יתן לכהן? רבי טרפון אומר: הפהן בורר לו את היפה — שמן הסתם היפה והבריא הוא שנולד יחידי או שיצא ראשון (גמרא). רבי עקיבא אומר: משמנים ביניהם — כלומר שהבעלים משאירים לעצמם את השמן והכהן נוטל את הכחוש, כמו שבארנו במשנה הקודמת. ונהשני — שנשאר

אחד מהן — רבי טרפון אומר: יחלקו; רבי עקיבא אומר: המוציא מחברו עליו הראיה. וזכר ונקבה — אין פאן לפהן בלום.

ט יוצא דפן והבא אחריו — רבי טרפון אומר: שניהם ירעו עד שישתאבו, ויאכלו במומן לבעלים. רבי עקיבא אומר: שניהן אינן בכור; הראשון — משום שאינו פטר רחם, והשני — משום שקדמו אחר.

פ ר ק ש ל י ש

א הלוקח בהמה מן הנכרי, ואין ידוע אם בכרה ואם לא בכרה — רבי ישמעאל אומר: עז בת שנתה ונדאי לפהן, מכאן ואילך ספק; רחל בת שתיים ונדאי לפהן, מכאן ואילך ספק; פרה וחמור בנות שלש ונדאי לפהן, מכאן ואילך ספק. אמר לו רבי עקיבא: אלו בולד בלבד בהמה נפטרת, הנה פדבריה, אלא אמרו: סימן הולד בבהמה דקה — טנוף, ובגסה — שלייה, ובאשה — שפיר ושליוה. זה הכלל: כל שידוע שבכרה — אין פאן לפהן בלום; פירוש ברטנורא

ט יוצא דופן. שנקרעה אמו והוציאו העובר דרך דפנותיה; והבא אחריו. הולד אחריו דרך הרחם: ירעו עד שישתאבו. דמספקא ליה לר' טרפון אי בכור לולדות קדיש אף על פי שאינו בכור לרחמים, כגון יוצא דופן שהוא הראשון שנולד אף על פי שלא פטר רחם, אי בכור לרחמים קדיש אף על פי שאינו בכור לולדות, כגון הבא אחר יוצא דופן שהוא הראשון שפטר את הרחם אבל אינו בכור לולדות שהרי יוצא דופן קדמהו. ומספקא שניהם ירעו עד שישתאבו ויאכלו במומן לבעלים, דשמא תרתי בעינן בכור לולדות ולרחמים ואין שום אחד מהן קדוש, והמוציא מחברו עליו הראיה. ור' עקיבא פשיטא ליה דתרווייהו בעינן ואין שום אחד מהן קדוש. והלכה כר' עקיבא:

ג א הלוקח. עז בת שנתה. שילדה בתוך שנתה: ודאי. אותו הולד לכהן, דקודם לכן לא ילדה: ספק. ירעה עד שיפול בו מום ויאכל במומו לבעלים. ואם ספק פטר חמור הוא, מפריש טלה והוא שלו: טנוף. אבעבועות של דם שפולטת בהמה. ומראים אותן לרועה חכם ומכיר בהן אם הן מחמת היריון שהפילה ושמה טנופה בתוך שנתה דהוי ספק ולד ונפטרה מן הבכורה, הלכך אפילו עז בת שנתה ספק הוא: שליוה. כמין כיסוי על העובר שהעובר מונח

משניות מבוארות — קהתי

הלוקח בהמה מן הנכרי, ואין ידוע אם בכרה — אם כבר ילדה, והולד שנולד לה עכשיו אינו בכור, ואם לא בכרה — ואם עדיין לא ילדה והולד שנולד לה עכשיו הוא בכור, רבי ישמעאל אומר: עז בת שנתה — אם זו עז שילדה קודם שמלאה לה שנה, ונדאי לפהן — הולד הוא ודאי בכור וצריך ליתנו לכהן, שקודם לכן ודאי לא ילדה. מכאן ואילך — אם העז היא בת שנה ומעלה, ספק — הולד שילדה הוא ספק בכור, וירעה עד שיפול בו מום ויאכל במומו לבעלים, כמו ששינוי בפרק הקודם (משניות ו-ז). רחל בת שתיים — אם זו כבשה שילדה קודם שמלאה לה שנתים, ונדאי לפהן — הולד הוא ודאי בכור ויש ליתנו לכהן, מכאן ואילך — אם זו כבשה בת שנתים ומעלה, ספק — הולד הוא ספק בכור. פרה וחמור בנות שלש — אם זו פרה או חמור ספק בכור. שמלאה להן שלוש שנים, ונדאי לפהן — הולד ודאי בכור הוא; ולד פרה צריך לתת לכהן, וולד חמור צריך לפדות בשנה ולתת את השנה לכהן. מכאן ואילך — אם הפרה או החמור היא בת שלוש שנים ומעלה, ספק — הולד הוא ספק בכור, ודינו בולד פרה, שירעה עד שיפול בו מום ויאכל במומו לבעלים, ויבולד חמור (שהוא ספק פטר חמור), יפריש טלה והוא לעצמו, כמו ששינוי לעיל (א, ג-ד). בעל "תפארת ישראל" כותב: "ואף שבזמנינו פרה יולדת תוך זמן זה (קודם שמלאה לה שלוש שנים). מאז ועד היום נשתנה הטבע בכמה ענינים". אמר לו רבי עקיבא — לרבי ישמעאל: אלו בולד בלבד בהמה נפטרת — מן הבכורה, דהיינו שולד בהמה שקדם לו ולד ממש בלבד אינו בכור, הנה פדבריה — שעז בתוך שנתה, ורחל קודם שמלאה לה שנתים, ופרה וחמור קודם שמלאה להן שלוש שנים, הולד שלהן הוא ודאי בכור, שלא היה להן ולד קודם לכן, אלא אמרו — אבל אמרו חכמים: סימן הולד בבהמה דקה — כגון בעז או כבבשה, טנוף — זיהום הרים הפורש מרחמה סימן הוא לולד שנמחה, והוא פוטר את הולד הבא אחריו מן הבכורה, וזה יכול להיות גם לפני הזמן שהיא ראויה בו ללידה, ובגסה — כגון פרה וחמור, סימן הולד, שלייה — כמין כיס שהעובר מונח בתוכו; שאם בהמה גסה מפילה שליוה הרי זה סימן לולד, הפוטר את הולד הבא אחריו מן הבכורה, ובאשה — סימן לולד, שפיר ושליוה — שמפילה שפיר או שליוה. שפיר — עור שיש בו צורת הולד (דש"י); ויש מפרשים: קרום שיש בו דמות דם נקשר, והוא למעלה מן השליה

— משני הזכרים, רבי טרפון אומר: יחלקו — בזכר החי, רבי עקיבא אומר: המוציא מחברו עליו הראיה — הכהן צריך להביא ראיה שהחי הוא הבכור, וכיון שאין לו ראיה הרי הוא נשאר בידי הבעלים. וזכר ונקבה — אם שתי הרחלות, שאחת מהן בכרה ואחת לא בכרה, ילדו זכר ונקבה, אין פאן לפהן בלום — שמא נולד הזכר לאותה שבכרה, ואין כאן בכור כלל. ואף רבי טרפון מודה בזה כמו שבארנו במשנה ו; ומכל מקום ירעה הזכר עד שישתאבו ויאכל במומו לבעלים, שספק בכור הוא.

באור משנה ט

משנתנו דנה בבכור ללידה שאינו פטר רחם, או שהוא פטר רחם ואינו בכור ללידה. יוצא דפן — בכור בהמה שלא נולד דרך הרחם אלא הוצא דרך דופן בטן אמו שנחתכה, והבא אחריו — והולד שנולד אחריו דרך הרחם, רבי טרפון אומר: שניהם ירעו עד שישתאבו — עד שיפול בהם מום, ויאכלו במומן לבעלים — שספק הוא לרבי טרפון, אם בכור ללידה אף על פי שאינו בכור לרחם, קדוש בבכורה, כגון יוצא דופן שהוא בכור ללידה אבל אינו פטר רחם, או אם בכור לרחם אף על פי שאינו בכור ללידה, קדוש בבכורה, כגון הבא אחר יוצא דופן, שהוא הראשון שפטר את הרחם אבל אינו בכור ללידה, שהרי יוצא דופן קדמו; הלכך שניהם ספק-בכורים הם. ואף על פי שבספק-בכור סובר רבי טרפון לעיל שיחלוקו, כאן שונה הדבר, שספק נוסף הוא לרבי טרפון, שמא אין בכור קדוש בבכורה אלא אם כן הוא בכור ללידה וגם לרחם, ונמצא שאין כאן בכור כלל, והמוציא מחברו עליו הראיה, ולפיכך שניהם נשארים בידי הבעלים וירעו עד שישתאבו, ואחר כך יאכלו במומן לבעלים. רבי עקיבא אומר: שניהן אינן בכור — אף אחד מהם אינו קדוש בקדושת בכורה, הראשון — אינו בכור, משום שאינו פטר רחם — שהרי יוצא דופן הוא, והשני — אינו בכור, משום שקדמו אחר — ואין הוא בכור ללידה. — רבי עקיבא סובר שאין קדוש בבכורה אלא זה שהוא פטר רחם ואף בכור ללידה. אבל פטר רחם שאינו בכור ללידה, או בכור ללידה שאינו פטר רחם, אינו קדוש בקדושת בכורה. והלכה כרבי עקיבא.

באור משנה א

משנתנו דנה בולד בהמה שאין יודעים אם הוא בכור או אינו בכור.

וְכָל שְׂלֵא בִּפְרָה – הָרִי זֶה לִפְתָּן; אִם סָפֵק – יֵאָכֵל בְּמוֹמוֹ לְבָעֲלִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: בְּהֶמְהָ גִּסָּה שִׁשְׁפָּעָה חֲרֵרֶת דָּם – הָרִי זֶה תִּקְבֵּר, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה.

פירוש ברטנורא

בה: שפיר. למעלה מן השליא קרום שיש בו דם נקדש והוא קרוי שפיר. ורבותי פירשו, חתיכה של בשר שיש בה צורת אדם. ויש אומרים לפיכך נקראת שפיר, לפי שעשויה כשפופרת: ששפעה חררת דם: שהפילה חתיכה דם: הרי זו תקבר. להודיע שנפטרה מן הבכורה. שהרואה שקוברים אותה יודע שהבא אחריו אינו קדוש בבכורה. והלכה כר' עקיבא וכו' אליעזר בן יעקב:

משניות מבוארות – קהתי

אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: בְּהֶמְהָ גִּסָּה – שְׂלֵא בִּכְרָה, שִׁשְׁפָּעָה חֲרֵרֶת דָּם – שהפילה חתיכת דם, הָרִי זֶה תִּקְבֵּר – החררה, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה – שחררה זו היא סימן לולד, ולפיכך הולד הבא אחר כך אינו בכור, והטעם שקוברים את החררה – אף על פי שאין בה קדושת בכורה, כמו שבארנו בשליה, ששינונו בה (חולין ד, ז): "המבכרת שהפילה שליה, ישליכנה לכלבים" (ענין שם בבאורנו) – כדי לפרסם הדבר שהחררה פוטרת את הבהמה מן הבכורה, שכל הרואה שקוברים אותה יודע שהולד הבא אינו קדוש בבכורה; וכל זה משום שאין הדבר ידוע שהחררה פוטרת; מה שאין כן בשליה, שהכל יודעים שאין שליה בלא ולד והיא פוטרת מן הבכורה, ולכן אין צריך לקברה (תוספות: הרי"ו). והלכה כרבי עקיבא וכו' אליעזר בן יעקב.

(דמב"ס); ובברטנורא מבואר בשם רבותיו: חתיכה של בשר שיש בה צורת אדם; ולפי פירושנו של אלבק: "שפיר היא שפופרת של הקרומים החיצוניים של הביצה, ובשפיר העובר מתרקם". וכיון שכל אלה הם סימנים לולד, הרי שגם עז בת שנתה, ורחל בת שתיים, ופרה וחמור בנות שלוש, אין הולד שלהן ודאי בכור, שאף על פי שלא ילדו ולד ממש קודם לכן, מכל מקום אפשר שסימני ולד היו להן, כגון טינוף בעז וברחל או הפלת שליה בפרה וחמור, ואף אלו פוטרים את הולד שנולד עכשיו מן הבכורה. זֶה הַכָּלָל – שיש לנקוט: כָּל שִׁידוּעַ שִׁשְׁפָּעָה – שידוע שכבר ילדה, אֵין קָאן לִפְתָּן קְלוּם – שאין כאן בכור; וְכָל שְׂלֵא בִּפְרָה – שידוע שעדיין לא ילדה, הָרִי זֶה לִפְתָּן – שהולד הוא ודאי בכור; אִם סָפֵק – שאין ידוע אם בכרה ואם לא בכרה, יֵאָכֵל בְּמוֹמוֹ לְבָעֲלִים – שספק בכור הוא, וירעה עד שיפול בו מום ואחר כך יאכלוהו הבעלים במומו. רַבִּי

אגרות קודש

ב"ה, כ"א סיון, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו פ"י, בו כותב אשר לפי דעתו אינו מצליח במסחרו וכלשונו במכתבו, זאת אומרת בלי מזל.

והנה ידוע מאמר רז"ל, ואין מזל לישראל, כי הקב"ה בורא עולם ומנהיגו הוא המשגיח על כל אחד ואחת מישראל בכל המצטרך לו ולבני ביתו.

ומזה מובן שעליו להוסיף בעניני תורה ומצות וכן שכל ב"ב יעשו כזה, שעל ידי זה יתוסף בברכות השי"ת בהמצטרך בכלל ובעניני פרנסה בפרט.

ובנוגע לעניני פרנסה ביחוד ידועה עצת חז"ל מלח ממון חסר, זאת אומרת שעליו להרבות בצדקה, ולחלק את הצדקה ברבות פעמים, ומזמנים המסוגלים לזה הוא בכל יום חול קודם תפלת הבקר.

ומהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן את המזוזות בדירתם שתהיינה כולן כשרות כדין.

בברכה לבשו"ט.

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

במסכת ר"ה [דף ז.]: חדש בחדשו: לחדשי חידושין יתירי כתיבי לדרשה לומר לך יש חדש שאתה צריך לחדש הקרבנות ולהביאם מתרומה חדשה וגמר שנה שנה מניסן דכתיב ראשון הוא לכם וגו': **התינה שעיר**. דאתי מתרומת הלשכה: **מצוה היא**. ולא עיכוב: **אין גורל**. של שנה זו קובע לשם שנה אחרת: **ומשום גזירה ימותו**. בתמיה דיו אם ירעה: **משום חטאת שמתו בעליה**. שמא ימות הכהן בשנה זו: **אלא גזירה משום חטאת שעברה שנתה**. שמא עד יום הכפורים הבא תעבור שנה על השעיר הוזה משנולד וקיימא לן בכל שעירי חטאת שפסולין לאחר שנה דתניא בתורת כהנים גבי חטאת יחיד תורה אחת יהיה לכם וגו' הרי כל התורה כולה כע"ז מה חטאת ע"ז בת שנתה אף כאן בת שנתה כשהוא אומר יהיה לרבות שעירי רגלים כשהוא אומר לכם לרבות שעירי ע"ז לעושה לרבות שעיר נשיא:

דף סה עמוד א. דוחה הגמרא: **וכי משום גזירה** בלבד **ימותו**, הלא די היה אם מפני גזירה זו ישלח הפר לרעות עד שיסתאב ולא ימות. **ועוד** מוסיפה הגמרא להקשות, **הא דרבי מבי אמר רבי יאשיה** שאמר שצריך להביא מתרומה חדשה, הלכה זו **גופה** - עצמה רק **מצוה** - לכתחילה **היא** ואין זה מעכב, **דאמר רב יהודה אמר שמואל**, **קרבתנות צבור הבאין באחד בניהן** ואילך, **מצוה** לכתחילה **להביא מן החדש** - התרומה החדשה, **ואם הביא מן הישן** - התרומה הישנה **יצא** בדיעבד, **אלא שחפר** והפסיד לקיים את ה**מצוה** כראוי, וכיון שכך לא מסתבר לומר שהשעיר והפר ימותו, ודי בזה שירעו עד שיסתאבו.

הגמרא מבארת טעם אחר: **אלא אמר רבי זירא**, הטעם שפר ושעיר של יום הכפורים שנמצאו לאחר שהוקרבו אחרים תחתיהם דינם למיתה, ואינם עומדים לשנה הבאה, הוא **לפי** - מפני **שאין הגורל** שערך הכהן הגדול על השעירים ביום הכפורים **קובע** את תפקידו של השעיר שלשמו יעמוד **משנה** זו **להקריבה** - לשנה הבאה, ולא יוכל להקריבו בשנה הבאה על פי הגורל של שנה זו. שואלת הגמרא: אם כן **ינייתי** - יביאו את השעיר בשנה הבאה עם שעיר נוסף **ונגיל** בשנה הבאה על שניהם, והגורל של השנה הבאה יקבע את שמו. משיבה הגמרא: אין להשאיר את השעיר ולהגריל עליו שוב בשנה הבאה, מפני **גזירה שפא** יהיו אנשים שלא יראו את הגורל בשנה הבאה **ויאמרו** ששמו עליו משנה שעברה **והגורל קובע משנה להקריבה**.

שואלת הגמרא: **הא תינה** - לפי זה מיושב הטעם מדוע אין להקריב בשנה הבאה את **השעיר** משנה זו, משום שבשעיר אכן יש חובת הגרלה, אלא **פר** שלא מגרילים עליו **מאי איכא למימר** - מה הטעם שיידחה ולא יבוא להקרבה בשנה הבאה. משיבה הגמרא: אכן הדחייה של הפר אינה אלא משום **גזירה פר אטו** - אגב **שעיר**, שחוששים שמא אם נשהה את פר יום הכפורים להקריבו בשנה הבאה, יבואו להקל בזה אף בשעיר שהוא אסור משום גזירה שמא יאמרו הגורל קובע. דוחה הגמרא גם את הטעם הזה: **וכי משום גזירה** בלבד **ימותו**, הלא די היה אם מפני גזירה זו ישלח הפר לרעות עד שיסתאב.

הגמרא מבארת טעם אחר: **אמרוהו רבנן קמיה דאפי** - אמרו התלמידים לפני אביי לבאר, שדינם למיתה **גזירה משום חטאת שמתו בעליה** - משום שחוששים שמא במשך השנה ימות הכהן הגדול שהוא בעליו של הפר, ומכיון שפר זה הוא קרבן חטאת שלו, הרי זו חטאת שמתו בעליה שהיא אחת מחמש חטאות שדינן למיתה, ולשנה הבאה כשיבואו להקריב את הפר, ישכח מהם שפר זה הופרש בשנה שעברה ובעליו הכהן הגדול מת ודינו למיתה, ויטעו לומר שהופרש מממונו של הכהן הגדול החדש, בשנה זו.

שואלת הגמרא: **הא תינה** - לפי זה מיושב הטעם מדוע אין להקריב בשנה הבאה את **הפר** שהוא קרבן של הכהן הגדול ויתכן לחשוש שבעליו ימות, אלא **שעיר** שהוא קרבן צבור ובא מכספי תרומת הלשכה ולא יתכן שבעליו ימותו, **מאי איכא למימר** - מה הטעם שיידחה ולא יבוא להקרבה בשנה הבאה. משיבה הגמרא: אכן הדחייה של השעיר אינה אלא משום **גזירה שעיר אטו** - אגב **פר**, שחוששים שמא יבואו להמתין אף עם הפר לשנה הבאה, ועליו כבר גזרו שמא ימות הכהן הגדול ויפסל משום חטאת שמתו בעליה. דוחה הגמרא גם טעם זה: **וכי משום גזירה** בלבד **ימותו**, הלא די היה אם מפני גזירה זו ישלח השעיר לרעות עד שיסתאב.

הגמרא מבארת טעם אחר: **אלא** הטעם שדין הפר והשעיר למיתה, הוא **גזירה משום חטאת שעברה שנתה** - שהיא יותר מבבת שנה ונפסלת להקרבה, שחוששים שמא עד יום הכפורים של שנה הבאה תעבור שנתו הראשונה של השעיר ויהיה יותר מבן שנה, ולא יהיה ראוי להקרבה.

קלב ראש השנה דף לא עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום ראשון)

יחינו ה' ביום השלישי. ורבי עקיבא סובר כשיטת רב קטינא, שרק
באלף השביעי יהיה העולם חרב, ולכן 'מזמור שיר ליום השבת'
יכול להאמר על אותו זמן, ואילו רבי נחמיה סובר כשיטת אבוי
שהעולם יהיה חרב אלפיים שנה, ולא שייך לכנות זמן זה כיום
השבת, שהרי זה כיומיים.

הגמרא ממשיכה לברר מה היו הלויים שרים בזמנים שונים:
במוספי דשבתא – בהקדמת מוסף של שבת, מה היו אומרים, אמר
רב עקיבא ברי רבא, אמר רב, היו אומרים פרשת האזינו וברכים (לב)
ומחלקים אותה לששה פרקים, וימין חילוק הפרשות הוא בראשי
תיבות הוי"ו ל"ה. ואמר רב חנן ברי רבא, אמר רב, בדרך שחלוקים
פרשיות אלו כאן – בבית המקדש, בך חלוקין בקריאת התורה
בשבת בבית הכנסת, שכשקוראים את פרשת האזינו מחלקים
אותה כך וקוראים לכל עולה פרשה אחת כסדר הזה, והשביעי
קורא מאחרי השירה ועד סוף הפרשה. במנחתא דשבתא – בקרבן
תמיד של בין הערביים בשבת, מה היו אומרים, אמר רבי יוחנן היו
אומרים את שירת הים ושירת הבאר בחלוקה של שלשה פרקים,
אז ישר משד' (שמות טו א) עד 'מי כמוכה' (שם פסוק טו יא), ו'מי כמוכה'
עד סוף השירה, ו'אז ישר' שראל את השירה הזאת עלי באר' וגו'
(במדבר כא ז).

מסתפקת הגמרא: איכא לאו, הני בולאו – כל השירות הללו, של
מוסף ושל תמיד של בין הערביים בשבת, בחד שבתא אמרי להו –
האם היו אומרים בכל שבת במוסף את כל שירת האזינו, ובכל
שבת בתמיד של בין הערביים את כל שירת הבאר, אלא שבין פרק
לפרק היו מחליפים את נעימת הקול וכלי השיר, והיו תוקעים
בחצוצרות ביניהם, אז דלמא, כל שבתא ושבתא אמרי רק פרק חד.
תא שמע, דתניא, אמר רבי יוסי, עד שהשירה הראשונה – של מוסף
אומרת אחת – מסיימת פעם אחת את ששת הפרקים של האזינו,
השירה השנייה – על תמיד של בין הערביים חוזרת שתיים – מסיימת
פעמיים את שלשת הפרקים של שירת הים והבאר. שמע מינה דכל
שבתא ושבתא אמרי פרק חד, ולכן עד שסיימו את ששת הפרקים
של שירת האזינו סיימו פעמיים את שלשת הפרקים של שירת הים
והבאר, שמע מינה.

*

אגב כך שהוזכרה במשנה לעיל (בט) תקנת רבן יוחנן בן זכאי שיהיו
תוקעים ביבנה משום שהיו שם הסנהדרין לאחר שגלו מירושלים,
מביאה הגמרא מימרא בענין גלויות הסנהדרין: אמר רב יהודה ברי
אבי, אמר רבי יוחנן, עשר מסעות נסעה שכינה בימי בית המקדש
ראשון, שכשחטאו ישראל נסתלקה מהם השכינה מעט מעט, לפי
שהיה קשה לה הסילוק והיתה מצפה שישובו, ודבר זה נלמד
מקרא – מהפסוקים, ויגנדרו גלתה סנהדרין בימי בית שני עשר
מסעות, ודבר זה מןמרא – כך היה מקובל בידם. מבארת הגמרא:
עשר מסעות נסעה שכינה, מקרא, ותחילה מבארת הגמרא את
סדר המסעות, ואחר כך יובאו הפסוקים: א. תחילה גלתה מןמפת
שעל ארון העדות, ששם היתה רגילה לשכון, לרוב – לאחד
הכרובים שעשה שלמה שהיו עומדים בקדש הקדשים על הארץ.
מצידי הארון. (ומכרוב לרוב – מהאחד לשני). ב. ומכרוב למפתן
שבין קדש הקדשים להיכל. ג. ומפתן לחצר העזרה, בין האולם
למזבח החיצון. ד. ומחצר העזרה למזבח החיצון. ה. ומזבח לגג
ההיכל. ו. ומגן לחומה – חומת העזרה. ז. ומחומה לעיר –
לירושלים. ח. ומעיר לחד הויתים. ט. ומחד הויתים למדבר. י.
וממדבר עלתה ושבה במקומה בשמים, שנאמר (דברים טו א) אלך
אשכבה אל מקומי.

מביאה הגמרא את הפסוקים המלמדים על מסעות אלה: מןמפת
לרוב (מכרוב לרוב) ומכרוב למפתן, דכתיב (שמות כה כב) 'ונעדרתי
[לך שם ודברתי] אתך מעל הכפרת', הרי שתחילת השראת
השכינה היתה על הכפרת, (וכתיב (שמואל ב' כב יא) 'וירכב על רוב
ויעז' וכתב (יחזקאל טו א) 'וכבוד אלהי ישראל נעלה מעל הכרוב אשר
היה עליו אל מפתן הכתר', הרי שהיתה השכינה על הכרוב, ואחר

מתרצת הגמרא: אמנם כשיש ספק אין אומרים שירה כלל, ומשום
כך נתקלקלו בשיר, אמנם זהו דווקא כשיש ספק שאין השיר שייך
כלל לאותו היום, וכגון שיר של חול בתמיד של בין הערביים של
ראש השנה, ושאינה היתה, לגבי תמיד של שחר בראש השנה שחל
ביום חמישי, דשירה דיומיה היא – שאף אם ראש השנה חל באותו
יום, הרי זה השיר של אותו יום, שהרי אף בראש השנה היו שרים
בתמיד של שחר את השיר של יום חול, ורק כשחל ביום חמישי
היו מחליפים את השיר כדי שלא לכופלו במוסף, ועדיף לאומרו
מספק, אף אם מחמת כן יתכן שיצטרכו לכופלו.

הגמרא מבארת מה היו הלויים שרים בכל יום בבית המקדש:
תניא, רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא, ביום ראשון מה היו
אומרים, את הפרק 'לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה תכל וישבי בה'
(תהלים כד), על שם שביום הראשון של ששת ימי בראשית קנה –
ברא ה' שמים וארץ, והקנה את תבל ליושבי בה, שהם בני
האדם, כלומר, ברא שמים וארץ כדי להקנותם לבני אדם, וביום
ראשון היה ה' שליט יחיד בעולם, שעדיין לא נבראו המלאכים עד
יום שני. בשני, מה היו אומרים, את הפרק 'שיר מזמור לבני קרח'
(דוד ה' ומהלל מאד' (שם מד), על שם שביום זה חילק ה' מעשיו –
ברא את הרקיע המפריד בין השמים העליונים לתחתונים, ובכך
נתעלה וישב במרום ומלך עליהם, כדוגמת השראת השכינה
בירושלים ובהר הבית המוזכרת במזמור זה. בשלישי היו אומרים
את הפרק 'מזמור לאסף אלהים נצב בעדת אל' (שם פב), על שם
שגילה ארץ בהקמתו – שבאותו יום נקוו המים למקום אחד
ונראתה היבשה, והכין תבל לעדתו – וגילה בכך את היבשה
שעליה תהיה עדתו, ופירוש המזמור הוא שה' ניצב ומכין את
המקום שעליו יהיו עדת אל. ברביעי היו אומרים את הפרק 'אל
נקמות ה' (שם דצ), על שם שברא ביום זה תפה ולבנה, ועתיד ליפרע
מעובדיהן. בחמישי היו אומרים את הפרק 'למנצח על הגתית לאסף,
הריני לאלהים עוזני' (שם פא), על שם שברא ביום זה עופות ודגים
כדי לשבח לשמו, שמתוך שרואה האדם מינים רבים של עופות
ודגים המשווים זה מזה, הוא נותן שבח למי שבראם, וזה שאמר
'הריני לאלהים. בששי היו אומרים את הפרק 'ה' מלך נאות לבש
וגו' אף תכון תבל כל תמוט' (שם פז), על שם שגמר מלאכתו ביום זה,
וזהו 'אף תכון תבל' שהכין וגמר את מלאכת העולם, ומלך עליהם,
כאמור שם ה' מלך. בשביעי היו אומרים את הפרק 'מזמור שיר
ליום השבת' (שם צא) על שם העתיד, ליום שפולו שבת, שעתיד
העולם להחרב ולא יהיו בו בני אדם, כך שכל המלאכות ישובו
ממנו, ועל זמן זה אמרו 'שיר ליום השבת', לאותו זמן שיהיה
מושבת ממלאכה.

ממשיכה הברייתא: אמר רבי נחמיה, מה ראוי חקמים – רבי עקיבא
ורבי יהודה לחלק בין הפרקים הללו, שבכל ימי השבוע השירה
מכוונת לאותו יום שבששת ימי בראשית, ואילו בשבת אומרים על
שם העתיד. אלא הטעם של יום השבת אינו על שם העתיד, וכך
היו אומרים, בראשון, ששנה והקנה ושלט בעולם. בשני, שחילק
מעשיו ומלך עליהם. בשלישי, שגילה ארץ בהקמתו והכין תבל
לעדתו. ברביעי, שברא תפה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן. בחמישי,
שברא עופות ודגים לשבח לשמו. בששי, שגמר מלאכתו ומלך
עליהם. ובשביעי אמרו 'מזמור שיר ליום השבת' על שם ששבת ביום
השביעי, לאחר ששת ימי בראשית.

מבארת הגמרא את מחלוקתם: וקמילגי בדרך קטינא, דאמר רב
קטינא, שיתא אלפי שני הוה עלמא – ששת אלפים שנה יתקיים
העולם, וחד חרוב – ואלא אחד יהיה העולם חרב, שנאמר (ישעיה ב'
י) 'ונשבע ה' לבדו ביום ההוא', כלומר, 'ביום ההוא' שהוא האלף
השביעי יהיה ה' לבדו, משום שלא יהיה העולם ובריותיו קיימים.
מביאה הגמרא את החולק על רב קטינא: (אמר אבוי) [אבוי אמר],
לאחר ששת אלפים שנה תרי חרוב – אלפיים שנה יהיה חרב,
שנאמר (דברים כ א) 'והינינו מימים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו',
כלומר, לאחר אלפיים שנה של חורבן שהם כיומיים' של ה',

ראש השנה. יום טוב – פרק רביעי דף לא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קלג

רש"י
תוספות

פרק אחד. עד שהראשונה – שירת המוספין חזרת חלילה פעם אחת. שנייה – שירת
המנוחה של תמיד הערבים. חזרת שתיים – דהתם שית פירק, והבא תלוא: האזינו בשבת
אחת, וזכר בשבת שניה, וכן כולם. עשר מסעות כו' – משום דאיידי מתני' בתקנת של
יבנה נקט לה הבא, למימר ששם גלתה סנהדרין בימי רבן יוחנן, שהיה גלות ראשונה
שגלו מירושלים. נסעה שכינה – להסתלק מעל
ישראל מעט מעט כשחטאו. מכפרת – שהיתה
רגילה לשכון שם, נסתלקה על אחד מן
הכרובים שעשה שלמה, העומדין בארץ אחד
לצפון ואחד לדרום, ומכרוב למפתן,
הבית, וממפתן הבית לחצר – לעזרה בין האולם
ולמזבח, ומחצר למזבח – החיצון, וממזבח לגג
ומגן לחומת העזרה ומחומה לעיר – לירושלים.
ופעיר לה – היותם וכל סלוקים הללו – לפי
שבקושי היה מסתלק, ומצפה שישוּבו: וירכב על
כרוב לא גרסינן, דההוא ביציאת מצרים קאמר.
והיה גרסינן: מכפרת לכרוב, ומכרוב למפתן,
דכתיב: "ונעדרתי לך שם" וגו' "וכבוד אלהי
ישראל נעלה מעל הכרוב אשר היה עליו אל
מפתן הבית" – למדנו שתחילת עיקר שכינה
היתה על הכפרת, ובמי יחזקאל נסתלקה משם
לכרוב, ושהיתה שם כמה ימים, דכתיב: "מעל
הכרוב אשר היה עליו" (ומשם) למפתן, ויפלא
הבית וגו' – ביחזקאל כתיב: אדור סילוק מן
הכרוב אל המפתן, נצב על המזבח – ואע"ג
דהאי קרא עמוס קאמר ליה, ועמוס מקמי
יחזקאל דורות הרבה – היה מתנבא על העתיד,
ועל כרחק סילוקו כסדרן היו, דרך ביציאת חוץ,
שוב לשבת על פנת גג – "מאשת מדנים ובית
חבר", על השכינה אמרו שלמה המלך: טוב לה
להסתלק אל גג, משבת עם אשת מדני' – כנסת
ישראל שהעמידה צלם בהיכל, ובית חבר – בית
שחבר בו את הסמל עם השכינה. טוב לשבת
בארץ מדבר – סיפיה דקרא "מאשת מדנים
ובכעס", עד אשר יאשמו – שיחזיקו את עצמם
אשמים, ויזנו אבר מנהם – מעוֹם נסתלק
מהם. מלשבת תנוית לתנויות – תנויות עשו
להם בחד הבית וישבו שם, לומר שלא דנו דיני
נפשות, דחזו דנפשי רוצחים, כדאמר'
בסנהדרין (דף מא,א) וכל הך גליות דסנהדרין
דבית שני קאמר, ומסעות דשכינה – בבית
ראשון קאמר.

ומיכנא

שאי התם דשירה דיומיה היא – דלעולם כל היכא דמסתפקא מילתא, כגון במנחה, דאי
היום קודש – לא שייך למימר דחול, ואי הוא חול – לא שייך למימר דקודש – לא אמרין
כלל. והבא היינו טעמא דאמר שירה דחול בחמישי בשבת – דשירה דיומיה היא, שיר
הראוי ליאמר היום הוא, ואפי' בראש השנה נאמרת שירת החול בכל תמיד השחר, אלא
בחמישי בשבת דזו מחלפין אותו משום כפילה.
הלכך, כי מסתפקא לן – משום ספק כפילה לא
מבטלינן שיר של תמיד, לה' הארץ – כל
המזמור. שקנה – שמים וארץ, והקנה – תבל
ליושבי בה, כלומה: קנה כדי להקנות, ושליש
בעולמו – יחיד, שלא נבראו המלאכים עד יום
שני. שחילק מעשיו – הבריל רקיע בין עליונים
לתחתונים, ונתעלה וישב במרום, דוגמת שבו
בעיר וחר קדשו. שגילה ארץ – מקום מצב
ערות, שנאמר (בראשית א) "ותראה היבשה"
בשליש יאמר. שברא חמה – ברביעי, שברא
עופות ודגים לשמו – כשארם רואה
עופות משונים זה מזה נותן שבו למי שבראם.
ליום שכולו שבת – שעתידי העולם להיות חרב,
ואין אדם, וכל המלאכות שובות – על אותו
יום אמרין שיר של שבת. מה ראה ר' עקיבא
לחלק בין הפרשיות הללו – שכל ששת ימים
נאמרין הפרקים הללו על שם שעבר, ושל שבת
על שם להבא? וקא מפליג בדרך קטינא – ר'
נחמיה לית ליה דרב קטינא אלא דאבי, הלכך
ליכא למימר על שם יום אחד שכולו שבת –
דהא תרי נינהו. במוספי רשבתא – מאי שיר
אמרי, הו"ו ל"ך – פרשת שירת האזינו חולקים
אותה לששה פרקים, הראשון – האזינו, השני –
זכור ימות עולם, השלישי – ירכבוהו על במוֹת
ארץ, הרביעי – וירא ה' וינאץ, עד כאן ששה
פסוקים לפרק, ומכאן ואילך שמונה פסוקים
לפרק, החמישי – לולי כעס ארוב אגור, הששי –
כי ידן ה' עמו, בדרך שחלוקין – פירקי השירה
הזאת כאן, כך חלוקין בבית הכנסת – כך
קוראין אותה ששה הקוראין בספר תורה,
והשביעי קורא מן השירה ולחלן, או ישיר –
שירת הים עד "מי כמובח", ופי' כמובח – עד
סוף השירה, ואי ישיר – ישראל, ד"עלי באר"
(במדבר כא), בולחו בחד שבתא אמרי להו –
הללים, והיו חולקים הפרקי' בנעימת הקול
לחפסיק, ובמחלפות כלי שיר ובתקיעת
חצוצרות, או דלמא – כל פרק ופרק לשבת אחת

אומרים? אמר רבי יוחנן: "אז ישיר" ו"מי כמוך" ו"אז

ישיר". איבעיה להו: הני פולחו בחד שבתא אמרי להו, או דלמא פל שבתא ושבתא אמרי חד? תא שמע, דתניא, אמר רבי יוסי: עד
שהראשונה אומרת אחת – שניה חזרת שתיים, שמע מינה: פל שבתא ושבתא אמרי חד, שמע מינה. אמר רב יהודה בר אידי אמר
רבי יוחנן: עשר מסעות נסעה שכינה, מקראי. ונגנן גלתה סנהדרין, מגמרא. עשר מסעות נסעה שכינה, מקראי: מכפרת לפרוב,
ומפרוב לפרוב ומפרוב למפתן, וממפתן לחצר, ומחצר למזבח, וממזבח לגג, ומגג לחומה, ומחומה לעיר, ומעיר להר, ומחר למדבר,
וממדבר עלתה וישבה במקומה – שנאמר "אלף אשוכה אל מקומי". מכפרת לפרוב, ומפרוב למפתן – דכתיב
"ונעדרתי [לך שם ודפרת] אתך מעל הפפורת" וכתיב "וירכב על פרוי ועף" וכתיב "וכבוד אלהי ישראל נעלה מעל הכרוב אשר
היה עליו אל מפתן הבית". וממפתן לחצר – דכתיב "ויפלא הבית את העני והחצר מלאה את נגה פבדו ה'". מחצר למזבח – דכתיב
"ראיתי את ה' נצב על המזבח", וממזבח לגג – דכתיב "טוב לשבת על פנת גג", מגג לחומה – דכתיב "והנה ה' נצב על חומת
אנך". מחומה לעיר – דכתיב "קול ה' לעיר יקרא", ומעיר להר – דכתיב "ויעל פבדו ה' מעל תוף העיר
ויעמד על ההר אשר מקדם לעיר", ומחר למדבר – דכתיב "טוב שבת בארץ מדבר". וממדבר עלתה וישבה
במקומה – דכתיב "אלף אשוכה אל מקומי" וגו'. אמר רבי יוחנן: ששה חדשים נתעבבה שכינה לישראל במדבר,
שנא יחזרו בתשובה. כיון שלא חזרו אמר: תיפח עצמן, שנאמר "ועינו רשעים תכלינה וקנום אבר מנהם
וחקותם מפח נפש". ונגנן גלתה סנהדרין, מגמרא: מלשפת תנוית לתנוית, ומתנוית לירושלים, ומירושלים לבינה,

ומיכנא

1 ויבטא לאושא – כשחיה הנשיא דר בו, כיון שהיתה סנהדרין עמו, וכשמסתלק הוא או
2 בנו למקום אחר – גולה הישיבה אחריה. יבנה בימי רבן יוחנן, אושא בימי רבן גמליאל,
3 וחזרו מאושא ליבנה. ובימי רבן שמעון בנו חזרו כדנתיא לקמן בפרקין (דף לב,א)
4 וכשקדשו בית דין כו' בית שניים וציפורי וטבריא כולן בימי רבי הוה, כדאמרי' (סנהדרין
5 דף לב,ב): אחרי רבי לבית שניים. ושוב כשחלה
6 הוליכוהו לציפורי, כדאמרין בכתובות (דף

7 קג,ב) ובטבריא היה בימי אנטונינוס. וטבריא
8 עמוקה מכולן – שפלים היו אז מכל המסעות
9 שגלו. שש גלות – השח – חרא, ישפילנה – תרי,
10 ישפילה – תלה, עד ארץ – ארבע, יגיענה –
11 חמשה, עד עפר – שש. דמצי למימר: ישפילנה
12 עד ארץ ולעפר. **מתני'** **אמר רבי יהושע בן**
13 **קרח** כו' **שאפי' ראש בית דין בכל מקום** –
14 שנצרך לפרוש ממקום הוועד למקום אחר,
15 שהרי עיקר החדש תלוי בו, כדנתן בפרקין
16 דלעיל (דף כד,א): **ראש ביד אמר 'מקדש'**,
17 וילפינן מקרא: **לא יהו** – צריכין עדי החדש
18 להלך אחריה. **אלא למקום הוועד** – של ישיבה
19 ילכו, וסנהדרין יקדשוהו בלא ראש ביד.
20 **גמ'** **פתחא** – שטר שמתא. ד"א – אם אתה
21 מטיחין, אין הכהנים רשאין לעלות בסנהדרין
22 לזכוב – שנושאין כפיהן, ובמסכת סוטה מפרש
23 טעמא בפרק "ואלו נאמרין" (דף מא,א). שית **רהאי**
24 **פירקא** – חרא האי, וחמש דמתני': התקין שיהו
25 חוקעין, ושיחא לולב נטיל שבעה, ושיחא יום
26 הנץ כולו אסור, ושיחא מקבלין כל היום, ושלאל
27 יהו עדים הולכין אלא למקום הוועד. ו**חרא**
28 **דפירקא קמא** – (דף כא,ב) שלא יהו מחללין
29 אלא על ניסן וטשרי בלבד. **צריך שיפריש רובע**
30 לקינו – רובע שקל, דהיינו חצי דינר, והן הן דמי
31 קו. כדתן (כריתות דף חא,א) עמוד קנין בו ביום
32 ברבעתים. שהגר חייב בקרבן, כדנתיא (שם דף
33 ט,א): **"ככם כגר יהיה"** – כאבותיכם, מה
34 אבותיכם לא נכנסו לביתא אלא במילה וטבילה
35 והוצאת דמים והוא דמים – דכתיב: "ויקח
36 משה את הדם ויזרוק" וגו' ואין הואה בלא
37 טבילה, והוצאת דמים – דכתיב: "והוצי הדם זרק
38 על המזבח", אף הם לא יכנסו אלא במילה
39 וטבילה והוצאת דמים כו'. במסכת כריתות
40 בראש פרק "ארבעה מחזירי כפרה" (שם) מסיק
41 מילתא דסגי ליה בעולת העון, הלכך יפריש
42 רובע לקינו, שמא יבנה בית המקדש בימינו,
43 ויקריבנו. **מפני התקלה** – דלמא אתי לאתהניי
44 מנייה. היה עולה לירושלים – הפירות עצמן.
45 אע"ג דמן התורה בין מעשר שני בין כרם רבעי
46 נפדים ומתחללים בפסיעה אחת חוץ לחומה –
47 רבנן גזור בכל מהלך של יום אחד שיעלו
48 ויאכלום שם, כדי לעטר שוקי ירושלים. במורה
49 לוד – היינו בין לוד לירושלים, שהרי ירושלים
50 למורה של לוד היא. להפקידו לעניים –
51 שישאו שם פירות ואכלום שם, שהיה עליו
52 טורח להעלותן. והתירוהו – לפדותן ולהעלות
53 הדמים, דכיון דחרבה ירושלים – לא חשו לה
54 חכמים לעטרה מנחה. **פי' הוה לשון של וחורית**
55 מלבין – בימים שהיה רבן יוחנן מורה דוראות
56 ומתקן תקנות. ותנן **משהו ביה"ק התקין** –
57 תקנות, אלמא: לאחר התורבן היה שנה או
58 שנים, וכיון דארבעים שנה קודם תורבן לא
59 הלכין הלשון ביום הכפרים – נמצא שלא
60 הלכין בתוך שנותיו האחרונים, שלמד בהם
61 לאחרים ותיקן תקנות. וקבעיה

1 **רובע לקינו** – פי' בקונטרס: רובע שקל, דהיינו חצי דינר. וכן משמע לכאורה ביומא ב'פ'
2 "הוציא לו" (דף נה,ב ושם) דאורחא דמילתא הכי הוי, דקאמר: ונשקול ארבע זוזי
3 ונשרי בנורא, והיינו ארבע זוזי פשיטי, חצי דינר צורי. דינר מדינה אחד משמונה דינר
4 צורי. ומיהו, ב'פ' שני דכריתות (דף י"ב ושם) מוכח כהדיא דהוי רובע דינר על ההיא דעמוד
5 קנים ברבעתים, דחס רחמנא עליה דרלות ולא
6 מייתי אלא חד משיטסר בעשירות, דהיינו כבש
7 בסלע. וסלע ארבע דינר – הרי דאחד ממש עשרה
8 הוא רובע דינר. והא דנקט ביומא ארבע זוזי – נקט
9 לפי הדיקור שרגילין להתייך פעמים עד כו' וזע"ע
10 בתוס' מנחות ק"ב ד"ה כבש.

11 **וביקש ר' ראח** להפקידו לעניים – ב'פ' דשבועות
12 (דף טז,א ושם) מספקא לן ב"א אי סבר
13 קדשה ראשונה קדשה לשעתא כו' או לא קדשה.
14 ומהכא לא מצינו למיפשט מיד, דהוצרך
15 להעלותו משום דרב דבמורין ב'פ'
16 קמא דביצה (דף ה"ב ושם) וא"ת: ואם לא קדשה
17 – מה היו מרידיה עניים? הרי לא יוכלו לאכול
18 בירושלים אם בטלה קדושתהו ויש לומר: דיכולין
19 לחלל שיה מנה על שוה פרוטה. כדאמרין (ב"מ
20 דף נ"א,א) הקדש שוה מנה שחלל על שוה פרוטה
21 – מחולל. ואע"ג דבפרק "זוהב" (שם) פליגי
22 בשללן אי דיעבד או בלחללה – הא מסקינן
23 בסוף "המקדש שדחו" (ערכין דף כט,א) דבזמן
24 הוה אפילו לכתחילה. ומיהו, אין ראיה מהקדש
25 למעשר שני. וכרם רבעי דפ' "התקבל" (גיטין דף
26 סה,א) גבי מערימין על מעשר שני, דמשמע: הכא
27 במאי עסקינן – במעשר שני בזמן הוה דרבנן.
28 ופריך: ואמה העבריה בזמן הוה מי איכא? הוה לי'
29 לאקשויי ממעשר שני בזמן הוה: מה הערמה
30 צריך? והלא על שוה פרוטה יכול לחלל הכל, קרן
31 וחומשו ומיהו, בהלכות גדולות ובשאלות דרב
32 אחאי פסקו דבמעשר שני ובכרם רבעי יכול לחלל
33 שוה מנה על שוה פרוטה, והואי ד"התקבל" שפיר
34 הוה מצי פריך עלה.

מתחיל

ומיבנה לאושא, ומאושא ליבנה, ומיבנה לאושא,
ומאושא לשפרעם, ומשפרעם לבית שערים, ומבית
שערים לצפורי, ומצפורי לטבריא. וטבריא עמוקה
מכולן, שנאמר 'ושפלת מארץ תדרר'. רבי אלעזר
אומר: שש גלות, שנאמר 'פי השח יושבי מרום קרה
ושגבה ישפילנה ישפילה עד ארץ יגיענה עד עפר'.
אמר רבי יוחנן: ומשם עתידין ליגאל. שנאמר
"התנער מעפר קומי שבי". משנה אמר רבי יהושע
בן קרח: ועוד זאת התקין רבן יוחנן בן זפאי: שאפילו
ראש בית דין בכל מקום – שלא יהו העדים הולכין
אלא למקום הוועד. נמרא ה היא איתתא דאומניה
לדינא קמיה דאמימר בנהרדעי, אול אמימר למחזא,
ולא אולה בתריה. פתב פתיחא עילויה. אמר ליה רב
אשי לאמימר: והא אגן תנן: אפילו ראש בית דין בכל
מקום – שלא יהו העדים הולכין אלא למקום הוועד!
אמר ליה: הגי מילי – לענין עדות החדש, דאם בן
נמצאת מכשילן לעתיד לבא. אבל הכא – "עבר ליה
לאיש מלוה". תנו רבנן: אין כהנים רשאין לעלות
בסנהדרין לדובן, וזו אחד מהשע תקנות שהתקין רבן
יוחנן בן זפאי. שית דהאי פירקא, וחדא דפירקא קמא.
ואידך, דתנניא: גר שנתגזיר בזמן הוה צריך שיפריש
רובע לקינו. אמר רבי שמעון בן אלעזר: כבר נמנה
עליה רבן יוחנן וביפלה מפני התקלה. ואידך –
פלוגתא דרב פפא ורב נחמן בר יצחק. רב פפא אמר:
פרם רבעי, רב נחמן בר יצחק אמר: לשון של וחורית.

רב פפא אמר: פרם רבעי, דתנניא: פרם רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום לכל צד, וזו היא
תחומה: אילת מן הצפון, ועקרבת מן הדרום, לוד מן המערב, וירדן מן המזרח. ואמר עולא
ואיתמא רבה בר עולא אמר רבי יוחנן: מה טעם – כדי לעמר שוקי ירושלים בפירות. ותנניא:
פרם רבעי היה לו לרבי אליעזר במורה לוד בצד כפר טבי, וביקש רבי אליעזר להפקידו לעניים.
אמרו לו תלמידיו: רבי, כבר נמנו חבריך עליו והתירוהו. מאן חבריך – רבן יוחנן בן זפאי. רב
נחמן בר יצחק אמר לשון של וחורית. דתנניא: בראשונה היו קושרין לשון של וחורית על פתח
אולם מבחוץ, הלבין – היו שמחין, לא הלבין – היו עצבין, התקינו שיהו קושרין אותו על פתח
אולם מבפנים. ועדיין היו מציצין ורואין, הלבין – היו שמחין, לא הלבין – היו עצבין. התקינו
שהיו קושרין אותו חצי בפלע וחצי בין קרניו של שעיר המשתלח. רב נחמן בר יצחק מאי
טעמא לא אמר פרם פפא? – אמר לך: אי סלקא דעתך רבן יוחנן בן זפאי – חבריו דרבי
אליעזר מי הוה? רבו הוה! – ואידך: פיון תלמידים הוה – לאו אורח ארעא למימרא ליה
לביה "רבך". ורב פפא, מאי טעמא לא אמר פרם נחמן בר יצחק? – אמר לך: אי סלקא
דעתך רבן יוחנן בן זפאי – בימי רבן יוחנן בן זפאי מי הוה לשון של וחורית? והתנניא: כל
שנותיו של רבן יוחנן בן זפאי מאה ועשרים שנה: ארבעים שנה עסק בפרקמטיא, ארבעים
שנה למד, ארבעים שנה לימד. ותנניא: ארבעים שנה קודם שנתרב הבית לא היה לשון של
והורית מלבין, אלא מאדים. ותנן משתרב הבית התקין רבן יוחנן בן זפאי. – ואידך: אותם
ארבעים שנה דלמד – תלמיד יושב לפני רבו הוה, ואמר מילתא ואסתפר מטעמיה,

וקבעיה

ראש השנה דף לא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קלה

עדי קידוש החדש את השבת, אלא על ניסן ותשרי. ואידך –
התקנה השמינית, דתנאי, גר שמגזיר צריך להקריב עולת העוף,
שתי תורים או שני בני יונה, וגר שנתגזיר ביום הנה, תיקנו לו שצריך
שפירש רובע שקל לקינו, כדי שיהא הכסף מצוי בידו לקנות קן של
זוג עופות כשיבנה בית המקדש. אמר רבי שמעון בן אלעזר, כבר
נמנה עליה ועל תקנה זו רבן יוחנן בן זכאי ובישלה, מפני התקלה
– שמוא ישכח וישתמש לצורך חול בממון זה, שהוא הקדש.
ואידך – התקנה התשיעית, תלויה בפלוגתא דרב פפא ורב נחמן בר
יצחק, רב פפא אמר, כרם רבנן, רב נחמן בר יצחק אמר, לשון של
זהורית. מבארת הגמרא: רב פפא אמר, 'כרם רבנן' (דתינא) [דתינא]
(מע"ש פ"ה מ"ב), ענבים שגדלו בכרם בשנה הרביעית דינם להיאכל
בירושלים, ואפשר גם לפדותם ולהעלות את דמיהם לירושלים,
אמנם ענבים שגדלו בירושלים עצמה אינם נפדים אלא נאכלים
כמות שהם, ותיקנו שלא רק בירושלים עצמה יהא דין זה, אלא
כרם רבנן היה עולה כמות שהוא לירושלים, ואינו נפדה, אף מכל
מקום שנמצא במרחק של מילך יום אחד לכל צד מירושלים, וזו
היא תחומה – אלו הם הגבולות של מהלך יום, אילת מן (הצפון)
[הדרום], ועקרב מן (הדרום) [הצפון], לוד מן המערב, וירדן מן
המזרח. ואמר עולא, ואיתקא, ויש שאומרים שאמר זאת רבה בר
עולא, אמר רבי יוחנן, מה טעם תיקנו כן, כדי לעשר את שוקי
ירושלים בפירות, שמתוך שכל אדם אוכל את פירות הרבעי שלו,
מתמלאים השווקים בשאר פירות, שאינם של רבעי. ותנאי, כרם
רבנן היה לו לרבי אלעזר במוצה לוד – ממזרח ללוד, בין לוד
לירושלים, בצד כפר מבי, בתוך הגבול של מהלך יום, וביקש רבי
אלעזר להפקירו לעניים, כדי שיעלו את פירותיו לירושלים, מפני
שהיה לו טורח להעלות את הפירות עצמם לירושלים, ולא יכל
לפדותם כיון שהכרם היה בתוך מהלך יום מירושלים. אמרו לו
תלמידיו, רבי, כבר נמנו הפקיד עלינו – על דין זה, והתירונו, משום
שלאחר שחרבה ירושלים אין צורך לעטר את שוקי ירושלים
בפירות לצורך הנכרים הגרים שם. ומסיים רב פפא: מאן – מי הם
'הכרית', וזה רבן יוחנן בן זכאי, וזו התקנה התשיעית שתיקן רבן
יוחנן בן זכאי, שלאחר החורבן מותר לפדות את הפירות שבתוך
'מהלך יום'.
רב נחמן בר יצחק אמר, שהתקנה התשיעית היא לגבי לשון של
זהורית, דתנאי, בראשונה היו קושרין ביום הכפורים לשון של
זהורית – רצועה של צמר אדום, על פתח האולם מפתח, ובשעה
שהשתלח השעיר לעזאזל, היו כל העם מתבוננים בלשון, אם
הלבין, היו שמחין, שזהו סימן שהתכפרו עוונותיהם, ואם לא הלבין,
היו עצבין, התקינו – וזו תקנתו של רבן יוחנן בן זכאי, לדעת רב
נחמן, שיהיו קושרין אותו על פתח אולם מפתח, שלא יראה
לכולם. ועדיין היו מציצין העם לתוך האולם ורואין, אם הלבין היו
שמחין, ואם לא הלבין היו עצבין. התקינו שיהיו קושרין אותו חצוי
בסלע הסמוך למקום שילוח השעיר, וחציו בין קרניו של שעיר
המשתלח, וכך לא ידעו העם אם הלבין הלשון עד מוצאי יום כפור
כשחזר השליח מהמדבר.
הגמרא מבררת את טעם מחלוקתם: רב נחמן בר יצחק שאמר
שהתקנה היתה בלשון של זהורית, מאי טעמא לא אמר כרם פפא,
משום דאמר לך רב נחמן, אי סלקא דעתך שהתקנה היא לגבי כרם
רבעי, וכוונת תלמידי רבי אלעזר כשאמרו לו 'נמנו עליה חברין'
והתירוהו' היתה על רבן יוחנן בן זכאי, אם כן קשה, רבן יוחנן בן
זכאי 'הכרית' דרבי אלעזר מי הוה – ובי היה מ'חבריו' של רבי
אלעזר, והרי רב של רבי אלעזר הוה. ואידך – רב פפא סובר
שאינו זה קושיא, דבין תלמידים הוו – כיון שתלמידיו של רבי
אלעזר הם שאמרו לו כן, לא אורח ארעא למימרא ליה לרביה –
אין זה דרך ארץ שתלמיד יאמר לרבו 'נבך' אומר כך וכך, שנראה
כמלול בכבודו שאף הוא עדיין תלמיד, ומשום כך אמרו לו בלשון
'חברין'.
ממשיכה הגמרא לבאר: ורב פפא שסובר שהתקנה היתה לגבי
כרם רבעי, מאי טעמא לא אמר כרם נחמן בר יצחק, כיון דאמר לה,

ד. ומיכנה לאושא. ה. ומאושא חזרה שוב ל'כנה. ו. ומיכנה חזרה
שוב לאושא. ז. ומאושא לשפרעם. ח. ומשפרעם לבית שערם. ט.
ומכית שערם לצפורי. י. ומצפורי למכרין. ומכרין צמוקה מכוון –
שהיו אז שפלים בדרגתם מכל המסעות שגלו, שנאמר (ישעיה כט ד)
'ושפלת מארץ תדברי ומעפר תשח אמרתך'.
רבי אלעזר חולק ואומר, רק שש גלות גלו סנהדרין, שנאמר (שם כו ה)
'כי השח ישיב מרום קריה נשנכה ישפילנה ישפילה עד ארץ ויגיענה
עד עפר', ויכל הפסוק לומר רק 'ישפילנה עד ארץ ולעפר', ויש
לדרוש שהיו שם שש ירדות, השח, ישפילנה, ישפילה, עד ארץ,
יגיענה, עד עפר.
אמר רבי יוחנן, ומשם (מטבריה) עתידין לינאל, שנאמר (שם נב ב)
'התגזרי מעפר קומי שבי ירושלם', והיינו שמאותו 'עפר' המוזכר
בפסוק שהובא לעיל לגבי הגלות האחרונה 'ומעפר תישח
אימרתך', ממנו תתעורר גאולת ישראל.

משנה

משנתינו עוסקת בתקנה נוספת של רבן יוחנן בן זכאי: בראשונה
עדי ראיית הלבנה היו מעידים בפני ראש בית הדין, משום שבו
תלוי עיקר קידוש החדש, שהוא אומר 'מקדש' (כד.). ואף אם היה
הולך למקום אחר היו הולכים אחריו. אמר רבי יהושע בן קרחה,
ועוד זאת התקין רבן יוחנן בן זכאי, שאפילו אם ראש בית דין נמצא
בכל מקום אחר, שאינו מושב בית דין, שלא יהיו העדים הולכין אלא
למקום הנועד – למקום ישיבת הסנהדרין המקדשים את החדש,
והם יקדשוהו ללא ראש בית הדין.

גמרא

הגמרא מביאה מעשה בענין השייך לדין המוזכר במשנה: התיא
איתתא, דאומניה דרינא קמיה דאמימר בנהרדעי – מעשה באשה
שהזמינה לדין תורה לפני אמימר, שהיה מקומו בנהרדעא,
ובאותו היום שהיה צריך להתקיים הדין תורה אול אמימר למחזא
– הלך אמימר למחזא, ושלח לאשה שתבא אחריו לשם, ולא
אולה בתריה – אך היא לא הלכה אחריו. כתב פתיחה עליוה –
כתב אמימר שטר נידוי על האשה, כדן המסרב לבא לדין תורה
(ב"ק ק"ב). אמר ליה רב אשי לאמימר, והא אמן תנן במשנתינו, שתיקן
רבן יוחנן בן זכאי שאפילו אם ראש בית דין נמצא בכל מקום, שלא
יהיו העדים הולכין אלא למקום הנועד, וגם אשה זו לא היתה צריכה
ללכת אחריו למחזא. אמר ליה אמימר, תקנה זו של רבן יוחנן בן
זכאי, הני מילי לענין עדות החדש, דאם בן – אם יצטרכו ללכת
אחריו, נמצאת מכשילו לעתיד לבא – שבפעם הבאה לא ירצו לילך
ולעהי, כדי שלא לטרוח ולחזר אחר ראש בית הדין, אכל הקא –
לגבי דין תורה, הרי אשה זו שנתבעה לדין על חוב שהיתה חייבת
היא בבחינת 'עבד לזה לאיש מלוה' (משלי כב ז), והיינו שהלוחה הוא
כעבד כלפי המלוה, וחייב ללכת למקום שתבע אותו המלוה, ואינו
יכול להשמש מכך.

*

הגמרא מביאה תקנות נוספות של רבן יוחנן בן זכאי: תנו רבנן, אין
בהנים רשאין לעלות בסנהדרין לדון לברך ברכת כהנים, שמו
קודם הברכה תפתח לכהן רצועה בסנדלו, וכיון שיתבייש לעלות
כך ישב לקושרה בזמן שהכהנים כבר עלו לדון לברך, ויאמרו בני
אדם שלא עלה כיון שהוא פסול לכהונה, וזו אחד מהשע תקנות
שהתקין רבן יוחנן בן זכאי.
הגמרא מבארת מה הן תשע התקנות: שית דהאי פירקא – ששה
מהם נמנו בפרק זה, א. שתוקעין בכל מקום שיש בו בית דין (כט.).
ב. שלולב ניטל במדינה כל שבעה (ל. ג. שיום הנף כולו אסור (שם).
ד. שיהיו מקבלים עדים כל היום (ל. ה). ה. הדין של משנתינו, שלא
יהיו העדים הולכים אלא למקום הועד. ו. הדין המובא בברייתא,
שלא יעלו הכהנים בסנדלים לדוכן. וזהא דפירקא קמא – ואחד
שנמנה בפרק הראשון (כא.), שלאחר שחרב בית המקדש לא יחללו

1 וְקִבְּעִיהָ רַבִּיהָ בְּשִׁמְיָה – וקבע רבו את אותה התקנה בשמו, ולכן
2 היא נמנית עם שאר תקנותיו.

משנה

3 המשנה שלפנינו עוסקת בענין סדר הברכות של תפילת מוסף
4 בראש השנה, וכן בסדר התקיעות. מן התורה יש לתקוע שלש
5 תרועות בראש השנה, ובכל תרועה יש תקיעה לפניה ותקיעה
6 אחריה, ויחד הן תשע תקיעות, ותיקנו חכמים שיתקעו אותם על
7 סדר אמירת פסוקי וברכות 'מלכויות וזכרונות ושופרות' במוסף.

8 כך הוא סדר פְּרִכּוֹת של מוסף בראש השנה, אוֹמֵר ברכת אֲבוֹת
9 וְיִמְגִּן אֲבֵרָהֶם, וְנִבְרָאוֹת וְאֵתָה גְבוּרָה, וְקִדּוּשֵׁת הַשֶּׁם וְאֵתָה קְדוּשָׁה,
10 וְכוּלָּל מְלָכוּיֹת עֲמָתָן – מוסיף בברכת אתה קדוש את פסוקי
11 המלכויות, וחותם בברכת 'המלך הקדוש' שזו גם חתימה
12 למלכויות, וְאֵינוֹ תוֹקֵעַ בְּסִיּוֹם בְּרַכָּה זו. ואומר ברכת קְדוּשַׁת הַיּוֹם
13 – 'אתה בחרתנו', וְתוֹקֵעַ בְּסִיּוֹם הַבְּרַכָּה תְּקִיעַה תְּרֹעָה וְתִקְיעָה.
14 ואחר כך אומר את פסוקי וברכת וְזִכְרוֹנֹת, וְתוֹקֵעַ בְּסִיּוֹם הַבְּרַכָּה
15 תְּקִיעַה תְּרֹעָה וְתִקְיעָה. ואומר את פסוקי וברכת שׁוֹפְרוֹת, וְתוֹקֵעַ
16 גם כאן בְּסִיּוֹם הַבְּרַכָּה תְּקִיעַה תְּרֹעָה תְּקִיעָה. וְאוֹמֵר בְּרַכָּה עֲבוּדָה
17 וְיִרְצָה, וְהוֹדָאָה וְיִמְדִּיחָה, וְכִרְבַּת כְּהֲנִיִּם וְשִׁים שְׁלוֹם, דְּבָרֵי רַבִּי
18 יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי.

19 אִמֵּר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, אִם אֵינוֹ תוֹקֵעַ לְמְלָכוּיֹת, לָמָּה הוּא מְזַכֵּיר אֶת
20 פְּסוּקֵי מְלָכוּיֹת בְּתַפִּילָּה, אֵלָּא כִּי הוּא סֹדֵר הַתְּפִילָּה, אוֹמֵר אֲבוֹת,
21 וְנִבְרָאוֹת, וְקִדּוּשֵׁת הַשֶּׁם, וְכוּלָּל אֶת פְּסוּקֵי מְלָכוּיֹת עִם בְּרַכַּת קְדוּשַׁת
22 הַיּוֹם – אֵתָה בְּחֵרְתָנוּ, וְתוֹקֵעַ בְּסִיּוֹם הַבְּרַכָּה. ואומר פסוקי וברכת
23 וְזִכְרוֹנֹת, וְתוֹקֵעַ. ואומר פסוקי וברכת שׁוֹפְרוֹת, וְתוֹקֵעַ. וְאוֹמֵר
24 עֲבוּדָה, וְהוֹדָאָה וְכִרְבַּת כְּהֲנִיִּם.

גמרא

25 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: אִמֵּר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא אִם אֵינוֹ תוֹקֵעַ לְמְלָכוּיֹת לָמָּה
26 הוּא מְזַכֵּיר. תַּמְחָה הַגִּמְרָא: לָמָּה הוּא מְזַכֵּיר, הֲרִי רַחֲמֵנָא אִמֵּר
27 אִידְכֶּר – הַתּוֹרָה צִוְּתָה לְהוֹכִיר פְּסוּקִים אֵלּוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּמִהִי
28 שְׂאֵלְתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֵלָּא כּוּוֹנְתוֹ לְשֹׁאֵל, לָמָּה
29 אוֹמְרִים עֶשֶׂר פְּסוּקִים שֶׁל מְלָכוּיֹת, לָמָּה רַק תִּשְׁעָה, או שְׁמוֹנֶה,
30 דְּהֵאִיל וְאֶשְׁתֵּי אֶשְׁתֵּי – שְׂכוּן עֲשֵׂתָנוּ פְּסוּקֵי מְלָכוּיֹת שְׁאִין
31 תּוֹקְעִים בָּהֶם, כִּי יִשְׁתַּנוּ לַעֲנִין זֶה שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ בָּהֶם עֲשֵׂרָה פְּסוּקִים.

32 הַגִּמְרָא מְבַאֵר אֶת סֹדֵר הַתְּפִילָּה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה: תָּנוּ רַבֵּנּוּ, מִנֵּין
33 שְׁאוּמְרִים בְּרַכַּת אֲבוֹת וּבְכָל יוֹם, וְגַם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁנַאֲמֵר (וְהֵלֵךְ
34 כַּס' א) 'הָבּוֹ לָהּ' בְּנֵי אֱלֹהִים, וְרֵאשִׁים הוּא לְשׁוֹן תְּקִיפּוֹת, וְנִרְמָזוּ כֵּאֵן
35 אֲבוֹת הָעוֹלָם אֲבֵרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב שֶׁהֵיוּ תְּקִיפִים, וּפִירוּשׁ הַפִּסּוּק
36 הוּא הוֹכִירוּ לָהּ אֶת הָאֱלֹהִים. וּמִנֵּין שְׁאוּמְרִים בְּרַכַּת נִבְרָאוֹת, שְׁנַאֲמֵר
37 (שם) 'הָבּוֹ לָהּ' כְּבוֹד וְעוֹ, וְעוֹז' הוּא לְשׁוֹן כַּח וְגִבּוּרָה. וּמִנֵּין שְׁאוּמְרִים
38 בְּרַכַּת קְדוּשׁוֹת, שְׁנַאֲמֵר (שם) 'הָבּוֹ לָהּ' כְּבוֹד שְׁמוֹ הַשְׁתַּחֲוִי לָהּ' כְּהִדְרָת
39 קִדְּשׁ. וּמִנֵּין שְׁאוּמְרִים קְדוּשַׁת הַיּוֹם וּמְלָכוּיֹת וְזִכְרוֹנֹת וְשׁוֹפְרוֹת, רַבִּי
40 אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, דְּכֵתִיב (וַיִּקְרָא כג' כד) 'בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ וְהָיָה
41 לָכֶם שִׁבְתָּן וְזָכְרוּן תְּרֹעָה מִקְרָא קִדְּשׁ, וְלִשׁוֹן 'שִׁבְתָּן' הָאִמּוֹר
42 בַּפִּסּוּק, זֶה בְּרַכַּת קְדוּשַׁת הַיּוֹם (וְהֵלֵךְ) יִבּוּאֵר מִהֵבֵן נִלְמָדִים פְּסוּקֵי
43 'מְלָכוּיֹת', וְזָכְרוּן אֵלּוּ פְּסוּקֵי זִכְרוֹנֹת, 'תְּרֹעָה' אֵלּוּ פְּסוּקֵי שׁוֹפְרוֹת,
44 'מִקְרָא קִדְּשׁ' בֹּא לֹמֵר קִדְּשׁוּ לַיּוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשִׁבְתָּהּ מַעֲשִׂיית
45 מְלָאכָה. אִמֵּר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מַפְנֵי מָה לֹא נֵאמַר
46 שֶׁ'שִּׁבְתָּן' הֵינּוּ שְׁבוֹת מִמְּלָאכָה, שְׁהֵיוּ בּוֹ וְכִלְשׁוֹן 'שִׁבְתָּן' פִּתַּח
47 הַתְּכֵיב תְּחִילָה, וְאֵף אִיסוּר עֲשִׂיית מְלָאכָה קוֹדֵם לְכָל, שְׁמִיד
48 בְּכִנִּסַּת יוֹם טוֹב נֹאסְרִים בְּעֲשִׂיית מְלָאכָה. אֵלָּא אִמֵּר רַבִּי עֲקִיבָא,
49 כִּי נִדְרַשׁ הַפִּסּוּק, פִּירוּשׁ לְשׁוֹן 'שִׁבְתָּן', קִדְּשׁוּ בְּשִׁבְתָּהּ מַעֲשִׂיית
50 מְלָאכָה, וְזָכְרוּן אֵלּוּ וְזִכְרוֹנֹת, 'תְּרֹעָה' אֵלּוּ שׁוֹפְרוֹת, 'מִקְרָא קִדְּשׁ' זֶה
51 קְדוּשַׁת הַיּוֹם.

52 שְׁאוּלַת הַגִּמְרָא: לְכָל הַדְּעוֹת, מִנֵּין שְׁאוּמְרִים פְּסוּקֵי מְלָכוּיֹת, שֶׁהִרִי
53 לֹא הִתְבָּאֵר דְּבַר זֶה בְּדִבְרֵיהֶם. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: תִּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר,
54 נִאֲמַר לִגְבִי דִין לָקַט וּפָאָה (וַיִּקְרָא כג' כב) 'אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם', וְנִסְמַךְ לוֹ
55 הַפִּסּוּק 'בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ' (שם כג' כד) שְׁעוֹסָק בְּרֹאשׁ
56 הַשָּׁנָה, וְאֵנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם' זֶה לְשׁוֹן מְלָכוּת, כְּלוּמָר, 'אֲנִי אֲדוֹן לָכֶם',
57 וְלֹמְדִים מִהַמִּיכּוֹת שִׁישׁ לֹמֵר הַמְּלָכָה זֶה בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי,
58 שֶׁהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה. רַבִּי יוֹסִי בֶּר יְהוֹדָה אוֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ לִלְמֹד זֶה,
59 אֵלָּא כִּי הוּא הִלְמִיד, הֲרִי הוּא אוֹמֵר בְּעֵינֵי תְּקִיעָה בְּחִצּוֹצְרוֹת
60 בְּזִמְנֵי הַקְּרַבָּת הַקְּרַבָּנוֹת בְּמוֹעֵדוֹת (בַּמִּדְבָּר י') 'וְהָיוּ לָכֶם וְזָכְרוּן לָפָנֶי
61 אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם', שְׁאִין תִּלְמֹד לֹאִמֵּר – שֶׁלְכֹאֲרָה לֹא הִיָּה
62 צָרִיךְ לְהֵאמֵר 'אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם', שֶׁהִרִי כִּבֵּר נִאֲמַר 'לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם',
63 וְכֵן תִּלְמֹד לֹמֵר שׁוֹב 'אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם', אֵלָּא זֶה בְּנֵה אֵב' – לִימֵד
64 לִימֹד שְׁשִׁיךְ בְּכִמָּה מִקְּמוֹת, לְכָל מָקוֹם שְׁנַאֲמֵר בּוֹ וְזִכְרוֹנֹת, שִׁהִיוּ
65 מְלָכוּיֹת נִאֲמָרִים עֲמָתָן, שְׂכֵמוֹ שְׂבוֹכְרוֹן תְּרֹעָה הַחִצּוֹצְרוֹת נִאֲמָרָה
66 עִמּוֹ לְשׁוֹן 'אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם', שׁוֹ לְשׁוֹן מְלָכוּת, כִּי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
67 שִׁישׁ דִּין לֹמֵר פְּסוּקֵי זִכְרוֹנֹת, כְּמוֹבֹאֵר לְעִיל, יֵשׁ דִּין לְהוֹכִיר גַּם
68 פְּסוּקֵי מְלָכוּיֹת.

*

69 הַתְּבָאֵר בַּמִּשְׁנָה שְׁבִין לְרַבִּי עֲקִיבָא וּבִין לְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי בְּרַכַּת
70 'קְדוּשַׁת הַיּוֹם' נִאֲמַרְתָּ בְּבִרְכָּה רְבִיעִית וְאֵלָּא שְׁנַחֲלֵקוּ אִם הִיא
71 נִאֲמַרְתָּ עִם 'מְלָכוּיֹת'. הַגִּמְרָא מְבִיאָה מַחֲלוקֶת בְּעֵינֵי זֶה. מְבַאֵר
72 הַגִּמְרָא: וְהִכֵּן – בְּאִיזָה מָקוֹם בְּתַפִּילָּה אוֹמֵרָה לְבִרְכַּת קְדוּשַׁת הַיּוֹם,
73 תִּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר, עִם הַמְּלָכוּיֹת אוֹמֵרָה, וְהִטַּעַם לָכֶךְ, מָה מַּצִּינוּ כָּכָל
74 מָקוֹם – בְּכָל תְּפִילַּת שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב שְׁקֹדֶשֶׁת הַיּוֹם נִאֲמַרְתָּ בְּבִרְכָּה
75 רְבִיעִית, אֵף כָּאֵן – בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיא בְּבִרְכָּה רְבִיעִית, וְהֵינּוּ כְּדִבְרֵי
76 רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, עִם
77 הַזִּכְרוֹנֹת אוֹמֵרָה, וְהִטַּעַם לָכֶךְ, מָה מַּצִּינוּ כָּכָל מָקוֹם – בְּשַׁבָּת וּבְכָל
78 יוֹם טוֹב, שְׁקֹדֶשֶׁת הַיּוֹם בְּאִמְצָע – בֵּין שְׁלֹשׁ רֵאשׁוֹנוֹת לְשֹׁלֶשׁ
79 אַחֲרוֹנוֹת, אֵף כָּאֵן – בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, קְדוּשַׁת הַיּוֹם נִאֲמַרְתָּ בְּאִמְצָע,
80 וְכִיוֹן שְׁבִין שְׁלֹשׁ רֵאשׁוֹנוֹת לְשֹׁלֶשׁ אַחֲרוֹנוֹת נִאֲמָרִים 'מְלָכוּיֹת'
81 זִכְרוֹנֹת וְשׁוֹפְרוֹת, יֵשׁ לֹמֵר אֶת קְדוּשַׁת הַיּוֹם עִם הַבְּרַכָּה
82 הָאִמְצָעִית, שֶׁהִיא זִכְרוֹנֹת.

83 מְמַסִּיכָה הַבְּרִייתָא: וְכִשְׁתִּקְדִּישׁוּ בֵּית דִּין אֶת הַשָּׁנָה בְּאוֹשָׁא, וְהָיוּ שֵׁם
84 גְּדוּלֵי הָדוֹר, וְיָד רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בִּרְקָא לִפְנֵי הַתִּיבָה, לִפְנֵי וְכִפְּנֵי רַבֵּן
85 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְעֵשָׂה אֶת סֹדֵר הַתְּפִילָּה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי
86 בְּמִשְׁתַּנִּינֵהוּ, שְׂכָלֵל מְלָכוּיֹת עִם קְדוּשַׁת הַשֶּׁם וְלֹא תִקַּע, וְתִקַּע
87 בְּקְדוּשַׁת הַיּוֹם, אִמֵּר לוֹ רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין בֶּן
88 מִכְּנֵה כְּשֶׁהָיְתָה הַסֵּנְהֶדְרִין שֵׁם וּרְבִין גַּמְלִיאֵל אֲבִיו הָיָה נִשְׂאִי
89 הַסֵּנְהֶדְרִין, לַיּוֹם הַשֵּׁנִי, וְיָד רַבִּי חֲנִינָא בְּנֵי שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי לִפְנֵי
90 הַתִּיבָה, וְעֵשָׂה כְּרַבִּי עֲקִיבָא בְּמִשְׁתַּנִּינֵהוּ, וְכָלֵל מְלָכוּיֹת עִם קְדוּשַׁת
91 הַיּוֹם וְתִקַּע בְּבִרְכָּה זוֹ, אִמֵּר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, כִּדְּהִי נוֹהֲגִין
92 בְּכִנְיָה.

93 מִקְּשָׁה הַגִּמְרָא: לְמִימָרָא – הָאֵם נִאֲמַר מִכָּח הַמַּעֲשֶׂה שֶׁבְּבִרְיָא זֶה
94 דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל כְּרַבִּי עֲקִיבָא סְכִידָא לֵיהּ, שֶׁהִרִי הַסִּכִּים
95 לְנוֹסַחְתָּהּ, וְהָאֵם אִמֵּר רַבִּי עֲקִיבָא בְּמִשְׁתַּנִּינֵהוּ מְלָכוּיֹת עִם קְדוּשַׁת הַיּוֹם
96 אִמֵּר לָהּ, וְאֵילוֹ רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר בְּבִרְיָא שֶׁהוּבָאָה
97 לְעִיל שְׁקֹדֶשֶׁת הַיּוֹם עִם הַזִּכְרוֹנֹת אִמֵּר לָהּ, וְלֹא עִם הַמְּלָכוּיֹת
98 כִּדְעַת רַבִּי עֲקִיבָא. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אִמֵּר רַבִּי יוֹדָא, רַק דְּבַר זֶה
99 הַסִּכִּים רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא, לֹאִמֵּר שְׁתוֹקְעִין
100 לְמְלָכוּיֹת, וְשֹׁלֵא כִּדְעַת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי שְׁאִין תּוֹקְעִים בְּמְלָכוּיֹת,
101 אֲבֵל בְּקְדוּשַׁת הַיּוֹם נִחַלַק רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל עַל רַבִּי עֲקִיבָא
102 וְסוֹבֵר שְׂכוּלִילִים אוֹתָהּ עִם הַזִּכְרוֹנֹת.
103 מְבַאֵר הַגִּמְרָא אֶת הַמִּשְׁךְ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁבְּבִרְיָא: לַיּוֹם הַשֵּׁנִי וְיָד
104 רַבִּי חֲנִינָא וְכו'. מְבַרְרַת הַגִּמְרָא: מֵאָּ יוֹם שֵׁנִי, אֵלִימָא יוֹם טוֹב שֵׁנִי
105 שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, לְמִימָרָא דְּבִאֲוֹתָהּ שָׁנָה עֲקָרָה לְאִילוּל, וְלֹכֵן הָיוּ
106 שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהָאִמֵּר רַבִּי חֲנִינָא כִּי כְּהֵנָּה,
107 מִימֹת עֲזָרָה הַסּוֹפֵר וְאִילוּל, לֹא מַצִּינוּ אִילוּל מְעוּבָר, וְאֵם כֵּן בּוֹדָאִי
108 בְּזִמְנֵי רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְשֶׁהִיא לִפְנֵי רַבִּי חֲנִינָא בֶּר כְּהֵנָּה לֹא

ראש השנה. יום טוב – פרק רביעי דף לב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קלז

תוספות

- 1 וקבעיה בשמייה – למנוחה עם שאר תקנותיו. ולחבי תנא תשע תקנות. **מתני'** סדר
 - 2 ברכות אומר אבות ונברות ב' וקדושת היום ותוקע ב' – דמצה בשלש תקיעות של
 - 3 שלש שלש, כדתיא לקמן בפירקין (דף לגב). **גמ'** רחמנא אמר אידבר – כדתיא
 - 4 בברייתא לקמן. **לימא תשע דהואיל ואשתני** – מלכיות מזכרונות לענין תקיעה, שאין
 - 5 תוקעין בהן – אשתנו נמי לפחות מהן. בני אלים
 - 6 – לישנא דתקיעה, כמו: "זאת אילי הארץ לקח" (יחזקאל יז). הבו לה' – הזכירו לפניו האיתנים.
 - 7 מפני מה לא נאמר שבתון שבות שהרי פתח בו
 - 8 הכתוב תחילה – והוא בא להזהיר על המלאכה
 - 9 שהיא עיקר, וכך יפה לדרוש, והואיל והוא
 - 10 ראשון במקרא והשביטה ראשונה לכולם. אני
 - 11 ה' אלהיכם – דילעני ולגר תעזוב" וסמך ליה:
 - 12 "בהרש השביעי וזכור תרועה". אני ה' אלהיכם
 - 13 – הוא לשון: אני אדון לכם. אף כאן באמצע –
 - 14 והיום תשע ברכות הן, ואומרה בחמישיה. ייד
 - 15 רבי יוחנן בן ברוקא לפני תהיב – לפי שמצה
 - 16 להתפלל במקום נמוך, קתני יד. כר' יוחנן בן
 - 17 נורי – דמתניתין. לא כך היו נוהגין ביבנה –
 - 18 בימי אבא, כשהיתה סנהדרין שם. **מתני'** אין
 - 19 פוחתין מעשרה מלכיות ב' **גמ'** הנה דכתיב
 - 20 בחו' הללוהו בתקע שופר – הנה דהללו אל
 - 21 בקדשו. כנגד עשרת הדברות – דכתיב בהו נמי
 - 22 שופר. ולא שמעיתיה, אלא ראייתה ביסוד רבינו
 - 23 יצחק בן יהודה. עשרה מאמרות שהעולם נברא
 - 24 בהן – בראש השנה. בראשית נמי מאמר הוא –
 - 25 ואף על גב דלא כתיב ביה "ואמר יהי שמים" –
 - 26 כמאן דכתיב דמי, דבאמירה נמי איברי ולא
 - 27 בידים, דכתיב (תהלים לג) "דבר ה' שמים
 - 28 נעשו". היכי קתני – האי דר' יוחנן בן נורי, האי
 - 29 "מכולם" דקאמר אמאן קאי? אתורה נביאים
 - 30 וכתובים קאי, דהא מכולהו אמר, כדתנן: מתחיל
 - 31 בתורה ומשלים בנביא, והכי קאמר: אם אמר
 - 32 שלש מן התורה ושלש מן הנביאים ושלש מן
 - 33 הכתובים, מכל אחת ואחת – יצא. ולא פליג
 - 34 אדרבנן אלא אחדא, דאינהו אמרי עשרה ואיהו
 - 35 אמר תשעה. או דלמא – האי ג' ג' אמלכיות
 - 36 וזכרונות ושופרות קאי, שלש למלכיות ושלש
 - 37 לזכרונות ושלש לשופרות, דהו' להו אחת מן
 - 38 התורה ואחת מן הנביאים ואחת מן הכתובים.
 - 39 לא יפחות משבע וכו' – ואי סלקא דעתך שלש
 - 40 מן התורה ושלש מן הנביאים ושלש מן
 - 41 הכתובים לכל – אם כן שבע נמי, שבע מן
 - 42 התורה ושבע מן הנביאים ושבע מן הכתובים,
 - 43 הוה ליה רבי יוחנן בן נורי מוסיף. **מתני'** אין
 - 44 מוכיחין זכרון ב'.
 - 45 **גמ'** דרבי
- מתחיל** בתורה ומסיים בנביא – ואי': דבכל דוכתא משמע דנביאי עדיף מכתובים, כדאמר (מגילה דף לא. א.) כתוב בתורה ושני בנביאים ומשולש בכתובים. והי': קראי דכתיבי בכתובי ברישא והדר בנביאי ויל': משום דקראי דתהלים משלי ואיוב קדמו לנביאים. ומה שאנו נוהגים להשלים בתורה – דעבדין כרבי יוסי, כדאמרין בגמרא: תשלים בתורה ורזי ומשובת, וכן היו וותיקין עושין.
- בשעת
- ואינו תוקע. קדושת היום – ותוקע, זכרונות – ותוקע, שופרות – ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת פהנים, דבר רבי יוחנן בן נורי. אמר לו רבי עקיבא: אם אינו תוקע למלכיות למה הוא מזכיר? אלא: אומר אבות ונברות וקדושת השם, וכולל מלכיות עם קדושת היום – ותוקע, זכרונות – ותוקע, שופרות – ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת פהנים. גמרא "אמר לו רבי עקיבא: אם אינו תוקע למלכיות – למה הוא מזכיר?" – למה הוא מזכיר? רחמנא אמר אידבר! – אלא: למה עשר? – לימא תשע, דהואיל ואשתני – אשתני. תנו רבנן: מנין שאומרים אבות – שנאמר "הבו לה' בני אלים". ומנין שאומרים נברות – שנאמר "הבו לה' פבור ועוז", ומנין שאומרים קדושות – שנאמר "הבו לה' פבור שמו השתחוה לה' בהדרת קדש". ומנין שאומרים מלכיות וזכרונות ושופרות? רבי אליעזר אומר: דכתיב "שבתון זכרון תרועה מקרא קדש". "שבתון" – זה קדושת היום, "זכרון" – אלו זכרונות, "תרועה" – אלו שופרות, "מקרא קדש" – קדושה בעשיית מלאכה. אמר לו רבי עקיבא: מפני מה לא נאמר "שבתון" – שבות, שבו פתח הכתוב תחילה? אלא: "שבתון" – קדושה בעשיית מלאכה, "זכרון" – אלו זכרונות, "תרועה" – אלו שופרות, "מקרא קדש" – זו קדושת היום. מנין שאומרים מלכיות? תניא, רבי אומר: "אני ה' אלהיכם" ו"בהרש השביעי" – זו מלכות. רבי יוסי בר יהודה אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר "והיו לכם זכרון לפני אלהיכם". שאין תלמוד לומר "אני ה' אלהיכם", ומה תלמוד לומר "אני ה' אלהיכם" – זה בנה אב, לכל מקום שנאמר בו זכרונות – יהיו מלכיות עמהן. והיכן אומרה לקדושת היום? תניא, רבי אומר: עם המלכיות אומרה, מה מצינו בכל מקום – ברכיעית אף פאן ברכיעית. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עם הזכרונות אומרה, מה מצינו בכל מקום באמצע – אף פאן באמצע. ובשקדושו בית דין את השנה באושא ירד רבי יוחנן בן ברוקא לפני רבן שמעון בן גמליאל, ועשה פרבי יוחנן בן נורי. אמר לו רבן שמעון: לא היו נוהגין בן ביבנה. ליום השני ירד רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי ועשה פרבי עקיבא. אמר רבן שמעון בן גמליאל: כך היו נוהגין ביבנה. למימרא דרבי שמעון בן גמליאל פרבי עקיבא סבירא ליה? והא אמר רבי עקיבא מלכיות עם קדושת היום אמר להו, ורבן שמעון בן גמליאל אומר קדושת היום עם הזכרונות אמר להו! אמר רבי יצא: לומר שתוקעין למלכיות. "ליום השני ירד רבי חנינא". מאי שני? אלימא יום טוב שני – למימרא דעפרה לאלול? והאמר רבי חנינא פר פהנא: מימות עזרא ואילך לא מצינו אלו מעובר! אמר רב חסדא: מאי שני – ליום שני לשנה הפאה. **משנה** אין פוחתין מעשרה מלכיות, מעשרה זכרונות, מעשרה שופרות. רבי יוחנן בן נורי אומר: אם אמר שלש מכולן יצא. **גמרא** הני עשרה מלכיות פנגד מי? אמר רבי: פנגד עשרה הלולים שאמר ד וד פספר תהלים. – הלולים טובא הוו! – הנה דכתיב פהו "הללוהו בתקע שופר". רב יוסף אומר: פנגד עשרת הדברות שנאמרו לו למשה בסיני. רבי יוחנן אומר: פנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם. הי נינהו – "ויאמר" – ויאמר דבראשית תשעה הוו! – "בראשית" נמי מאמר הוא, דכתיב "בדבר ה' שמים נעשו". "רבי יוחנן בן נורי אומר אם אמר שלש מכולן יצא". איבעיא להו: היכי קתני: שלש מן התורה, שלש מן הנביאים, ושלש מן הכתובים דהו' תשע – ואיכא בינייהו חדא. או דלמא: אחד מן התורה, ואחד מן הנביאים, ואחד מן הכתובים, דהו'ין להו שלש – ואיכא בינייהו טובא? – תא שמע, דתניא: אין פוחתין מעשרה מלכיות, מעשרה זכרונות, מעשרה שופרות. ואם אמר שבע מכולן – יצא, פנגד שבעה רקיעים. רבי יוחנן בן נורי אומר: הפוחת – לא יפחות משבע, ואם אמר שלש מכולן – יצא, פנגד תורה ונביאים וכתובים. ואמרי לה: פנגד פהנים ליום וישראלים. אמר רב הונא אמר שמואל: הלכה פרבי יוחנן בן נורי. **משנה** אין מזכירין זכרון מלכות ושופר של פורענות. מתחיל בתורה ומשלים בנביא, רבי יוסי אומר: אם השלים בתורה – יצא.**
- גמרא

1 **בשעת** השמד שנו – ואע"פ שבטלה גזרת השמד – לא עבדינן כדמעיקרא, אע"ג דרזין
2 מקדימין למצות, דחיישין שמוא יחזור דבר לקלקלו, ולפירוש הירושלמי נחא
3 טפ, דמפרש שם שדמו האויבים שנתאספו לתקוע תרועת מלחמה, ועמדו עליהם והרגום.
4 ולכך תקנו תקיעות וזכרות במוסף, דכי חזו דקרו בקריאת שמע ומתפללין וקורין בתורה
5 ודורזין ומתפללין ותקעין – אמרי: בנימוסידו
6 אינון עסקין, כלל: בתוקדים ובתורתם.
דא

1 **גמרא** מלכיות כגון: "ח' אג' נאם ה' [אלהים] אם
2 לא ביד חזקה וזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוד
3 עליכם". ואף על גב דאמר רב נחמן: כל כי האי
4 ריתחא ליתחא קודשא בריך הוא על, וליפרוקין, פין דבריתחא אמור – אדפורי ריתחא
5 בריש שתא לא מדפרינן, ופרון – כגון "ויחבור כי בשר הכה" וגו'. שופר – כגון "תקעו שופר
6 בגבעה" וגו'. אבל אם בא לומר מלכות ופרון שופר של פורענות של גוים – אומר: מלכות
7 – כגון "ה' מלך ירוגו עמים" וכגון "ה' מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו", ופרון – כגון
8 "זכור ה' לבני אדם" וגו'. שופר – כגון "וה' אלהים בשופר יתקע ותלך בסערות תימן"
9 וכתוב "ה' צבאות יגן עליהם". אין מפרין ופרון של יחיד ואפילו לטובה, כגון "זכרני ה'
10 ברוצן עמך" וכגון "זכרה לי אלהי לטובה". פקדונות הרי הן פקדונות, כגון "וה' פקד את
11 שרה" וכגון "פקוד פקדתי אתכם", דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינן פקדונות. ולרבי
12 יוסי, נהי נמי דפקדונות הרי הן פקדונות – "וה' פקד את שרה" פקדון דחיד הוא! – פין
13 דאתו רבים מינה – פרבים דמין. "שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך
14 הכבוד מי (הוא) זה מלך הכבוד ה' עוזו ונבור ה' גבור מלחמה שאו שערים ראשיכם ונשאו
15 פתחי עולם ויבא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה".
16 ראשונה – שתיים, שניה – שלש. דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: ראשונה – אחת, שניה –
17 שתיים. "זמרו אלהים זמרו זמרו למלכנו זמרו כי מלך כל הארץ אלהים" – שתיים, דברי רבי
18 יוסי. רבי יהודה אומר: אחת. ושון "במלך אלהים על גוים אלהים ישב על פסא קדשו" שהיא אחת. ופרון שיש בו תרועה, כגון
19 "שבתן זכרון תרועה מקרא קדש" – אומרה עם הזכרונות ואומרה עם השופרות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינו אומרה
20 אלא עם הזכרונות בלבד. מלכות שיש עמו תרועה, כגון "ה' אלהי עמו ותרועת מלך בו" – אומרה עם המלכיות ואומרה עם
21 השופרות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינו אומרה אלא עם המלכיות בלבד. תרועה שאין עמה לא כלום, כגון "יום תרועה
22 יהיה לכם" – אומרה עם השופרות, דברי רבי יוסי, רבי יהודה אומר: אינו אומרה כל עיקר. "מתחיל בתורה ומשלים בגביא. רבי
23 יוסי אומר אם השלים בתורה יצא". "אם השלים", דיעבד – אין, לבתחילה – לא. והתניא, רבי יוסי אומר: המשלים בתורה הרי
24 זה משובח! – אימא: משלים. – והא "אם השלים" קתני, דיעבד – אין, לבתחילה – לא! – הכי קאמר: מתחיל בתורה ומשלים
25 בגביא. רבי יוסי אומר: משלים בתורה, ואם השלים בגביא – יצא. תניא נמי הכי, אמר רבי אלעזר ברי רבי יוסי: וותיקון היו משלימין
26 אותה בתורה. בשלמא זכרונות ושופרות – איבא טובא. אלא מלכיות תלת הוא דהוין "ה' אלהי עמו ותרועת מלך בו" "ויהי
27 בישורן מלך" "ה' ימלוד לעולם ועד" ואנן בעינן עשר. וליכא? – אמר רב הונא, תא שמע: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" –
28 מלכות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינה מלכות. "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים אין עוד" – מלכות,
29 דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינה מלכות. "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו" – מלכות, דברי רבי יוסי.
30 רבי יהודה אומר: אינה מלכות. **משנה** העובר לפני ראש השנה – השני מתקע, ובשעת החלל – הראשון
31 מקרא את החלל. **גמרא** מאי שנא שני מתקע – משום ד"ברוב עם הדרת מלך", אי הכי חלל נמי גימא בשני משום דברוב עם
32 הדרת מלך! אלא: מאי שנא חלל דבראשון – משום דרזין מקדימין למצות, תקיעה נמי נעבד בראשון, משום דרזין מקדימין
33 למצות, אמר רבי יוחנן בשעת השמד שנו. מדקאמר "בשעת החלל" – מפלל דבראש השנה ליכא חלל, מאי טעמא? – אמר רבי
34 אבהו: אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבנו של עולם, מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום
35 הכפורים? – אמר להם: אפשר מלך יושב על פסא דין וספרי חיים וספרי מותם פתוחין לפניו – וישראל אומרים שירה? **משנה**
36 שופר של ראש השנה – אין מעבדין עליו את התחום, ואין מפקחין עליו את הגל, לא עולין באילן, ולא רוכבין על גבי בהמה,
37 ולא שטין על פני המים, ואין חותכין אותו בין בדבר שהוא משום שבות ובין בדבר שהוא משום לא תעשה. אבל אם רצה ליתן
38 לתוכו מים או יין – יתן. אין מעבדין את התחום מלתקוע, אבל מתעסקין עמהן עד שילמדו. והמתעסק לא יצא, והשומע מן
39 המתעסק – לא יצא. **גמרא** מאי טעמא? שופר עשה הוא. ויום טוב עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה.
40 "לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה כו'". השתא דרבנן אמרת לא, דאורייתא מביעא? – "זו ואין צריך לומר זו" קתני.

ואין

ואין

ראש השנה דף לב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קלט

גמרא

שנינו במשנה שאין מזכירים בראש השנה פסוקים של פורענות. 2
מביאה הגמרא דוגמא לפסוקים אלו: בשל מַלְכִּיּוּת אין מזכירים 3
פסוק גִּזְוֹן מה שאמר הנביא יחזקאל (ב' 5) לישראל שלא יעלה 4
בידם להיות ככל הגויים, אלא 'חִי אֲנִי נָא' ה' [אלהים] אִם לֹא בְּיָד 5
חֻקָּה וּבְדוֹעַ וּמִתָּיִת וְנִתְחַקַּשׁ שְׁפֹכֵי דַמְּךָ לְפָנֶיךָ, ואף שמוזכרת 6
כאן לשון מלכות ואין אומרים אותה בפסוק מלכויות, כיון 7
שהוזכרה דרך פורענות. וְאֵף עַל גִּבּ דָּמָר רַב נִחְמָן עַל פֶּסֶק זֶה יָבֵל 8
כִּי הָאִי רִיתָהָ לִרְתָּהָ קוֹדֶשָׁא בְּרִידָה הוּא עֲלֵן וְלִפְרוֹקִינָה – מי יתן 9
ויבא עלינו הכעס הזה מה, שיגאל אותנו בעל כרחנו וימלוך 10
עלינו, ואם כן היה מקום לומר שפסוק זה הוא לטובה, מכל מקום 11
כִּיּוֹן דְּבִרְתָּהָ אֲמֹר – כיון שנאמר פסוק זה בדרך כעס, אֲדִבְרִי 12
רִיתָהָ בְּרִישׁ שְׁמָא לֹא מְדַבְּרִין – אין מזכירין את כעס ה' בראש 13
השנה, שאינו סימן טוב. 14

15 וַיִּרְאוּ שֵׁשׁ בֹּנֵי פֹרְעָנוֹת, בְּגֹן (תַּחֲלֵית עַם לֵט) 'וַיִּזְכְּרוּ כִּי בָשָׂר הֵמָּה רַחֵם
16 הוֹלֵךְ וְלֹא יָשׁוּב', וְהֵינּוּ שֶׁ' זֹכֵר אֶת שְׁפִלּוֹת הָאָדָם שֶׁהוּא בָשָׂר
17 וְדָם וְסוֹפּוֹ לְמִיתָה, שֶׁאֵף שֶׁמִּזְכֵּר בּוֹ 'זִכְרוֹן' אֵין אוֹמְרִים אוֹתוֹ, כִּי
18 שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ גַּם פֹּרְעָנוֹת שֶׁל מִיתָה.

19 **שׁוֹפֵר** שיש בו פורענות, כְּגֹזֶן (הרשעה ח) 'תִּקְעוּ שׁוֹפֵר מִנְּבֻעָה' וְגו',
20 שאף שמזכר בו 'שופר' אין אומרים אותו, כיון שהוא עוסק
21 בשופר של מלחמה.

22 הגמרא מביאה פסוקי פורענות שמותר לחזוכים. אומרת הגמרא:
23 רק פסוקי פורענות של ישראל אין אומרים, **אָבֵל אִם בָּא לְזוֹמֵר**
24 פסוקי מַלְכוּת וְזֶרֶן וְשׁוֹפָר שֶׁל פּוֹרְעָנוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, אֲמַרְיָה
25 הגמרא מביאה דוגמאות לפסוקים אלו: פסוקי מַלְכוּת, בְּנוֹן (תהלים
26 צט א) **ה' מֶלֶךְ יִרְדּוּ עַמִּים**, וּבְנוֹן (שם יט ו) **ה' מֶלֶךְ עוֹלָם וְעַד אָבְדוּ גוֹיִם**
27 **מֵאֲרָצוֹ**, פסוקי זֶרֶן, בְּנוֹן (שם קלז ו) **זֶכֶר ה' לִבְנֵי אָדָם** את יום
28 יְרוּשָׁלַיִם, כלומר שיזכור ה' לאדם את מה שהחריבו את
29 ירושלים. פסוקי שׁוֹפָר, בְּנוֹן (וכריח ט ד) **אֲחֵלִים בְּשׁוֹפָר יִתְעַן**
30 **וְהָלַךְ בַּמַּעֲרֹת תִּמְלִין** – שלחם בחיל אנטיכוסט. וכתב בספוק
31 שאחריו **ה' צְבָאוֹת יִגַּן עֲלֵיהֶם** – על ישראל, שלא ילקו עמם.

32 דין נוסף בהזכרת הפסוקים: **אין מַזְכִּירִין** בפסוקי זכרונות, **וְזָכְרוּ** שָׁל
 33 **יְהוּדִי**, **וְאֶפְּלוּ** אם הוא **לְמוֹבָה**, **בְּגוֹן תַּפְלַת דּוּד** (תהלים ק"ד) **וְזָכְרֵנִי ה'**
 34 **בְּרִצּוֹן עַמִּי** – שיזכרוהו ה' לטובה כשיתרצה לישראל. **וּבְגוֹן מִה**
 35 **שֶׁאִמְרָ נַחֲמִימָה** (ה"ט) **וְזָכְרָה לִי אֱלֹהֵי מוֹבָה**, כל אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי עַל הָעַם
 36 **הַזֶּה**.

הגמרא מביאה כמה מחלוקות בענין פוסקים אלו. שינוי בברייתא:
 'פְּקֻדוֹת' – פוסקים שמוזכר בהם לשון 'פקידה' ח"י הן בְּפֻקְדוֹת,
 ואפשר לאומרם פוסקי זכרונות. כְּגֹן (בראשית כ"א) 'וְהָאֵת
 שָׂרָה' (שמות ט"ז) 'פֶּקֶד פְּקֻדָּתִי אֲתָכֶם', דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי יְהוּדָה
 חוֹלֵק וְאוֹמֵר, פְּקֻדוֹת אֵינָם שְׂחָבִים בְּפֻקְדוֹת.

מקשה הגמרא: וְלָרָבִי יוֹסֵף, נִהִי נָמִי דְהַפְסוּקִים שְׁמוּחֵר בָּהֶם
פְּקֻדוֹת הָרִי הֵן בְּיֻבְרִינּוֹת, מִכָּל מָקוֹם הָרִי הַפְסוּק 'וְה' פָּקֵד אֶת
שָׂרָה', פָּקֵדוֹן דְּחִידָה הוּא, וְשִׁנְיָנוּ לְעִיל שְׂאֵין אוֹמְרִים זָכוֹרִין שֶׁל יָחִיד.
מֵתַרְתָּא הַגְּמָרָא: בֵּין דָּאֵתוּ רַבִּים מִיָּנָה, בְּרַבִּים דְּמֵיָא – כִּיּוֹן
שְׁמַפְקִידוּ וְשֶׁל שָׂרָה יָצָא כָּל עִם יִשְׂרָאֵל, נִחְשַׁבְתָּ הַפְקִידָה
לְפָקִידֵי שֶׁל רַבִּים.

49
הברייטא מביאה מחלוקת נוספת: נאמר בתהלים (כד דה) 'שאו
50 שְׁעָרִים רְאשִׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִתְחֵי עֹלָם וַיָּבֹאוּ מֶלֶךְ הַכְּבוֹד, מִי (הוא)
51 זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד ה' עֲזֹז וְגִבּוֹר ה' גִּבּוֹר מִלְחָמָה, ואחר כך נאמר שוב
52 (כד ט"ז) 'שאו שְׁעָרִים רְאשִׁיכֶם וּשְׂאוּ פִתְחֵי עֹלָם וַיָּבֹאוּ מֶלֶךְ הַכְּבוֹד, מִי
53 הוא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד ה' צְבָאוֹת הוא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סֶלָה. ראשונה –
54 הפעם הראשונה שמוזכר 'שאו שערים ראשיכם', והיינו שני
55 הפסוקים הראשונים שהובאו, נחשבים לגבי הזכרת מלכויות
56 כְּשֵׁתָיִם, כיון שנאמר פעמיים מלכות, ויבא מלך הכבוד' וכן 'מי זה
57 מלך הכבוד. ושניה – הפעם השנייה שהוזכר ששערים
58 ראשיכם', והיינו שני הפסוקים האחרונים, נחשבים כְּשֵׁלֶשׁ פסוקים,

59 שְׁנֵאמַר בָּהֶם 'יֵיבֵא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד', 'מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד', וְה'
 60 'צְבֹאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד', דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. רַבִּי הִיוּהָ אֹמְרִים, לִשְׁוֹן
 61 'מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד' שֶׁהוֹכֵר בְּרֹאשׁוֹנָה וּבִשְׁנֵיָה אֵינָה נִמְנָת
 62 לְמַלְכוּתוֹת, כִּי שׁוֹן שְׁאֵלָה, וְלֹכֵן רֵאשׁוֹנָה – שְׁנֵי הַפְּסוּקִים
 63 הָרֵאשׁוֹנִים נִחְשָׁבִים רַק כְּמַלְכוּת אֶחָד, וְשְׁנֵיָה – שְׁנֵי הַפְּסוּקִים
 64 הָאַחֲרוֹנִים, נִחְשָׁבִים כְּשְׁתֵּים־עָרֵב, וְהֵם הַפְּסוּקִים 'יֵיבֵא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד',
 65 וְהַפְּסוּק 'ה' צְבֹאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד'.

66 מחלוקת נוספת בפסוקי המלכויות: נאמר בפסוק (תהלים מז דח) **וְאִמְרוּ**
67 **אֱלֹהִים וְאִמְרוּ וְאִמְרוּ לְמַלְכֵנוּ וְאִמְרוּ, כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים וְאִמְרוּ**
68 **מִשְׁפִּיל,** וכיון שהזכרה כאן פעמיים לשון מלכות, האומר פסוקים
69 אלו מונה אותם כשתיים, דבר רבי יוסי. רבי יהודה אומר, אין
70 ללמנותם אלא כמלכות אחת, משום שבפסוק הראשון נאמר
71 **מִלְכֵנוּ,** והיינו מלכות על עם ישראל בלבד, ואין למנות זאת
72 למלכויות. וְאִמְרוּ רבי ורבי יהודה בפסוק **מֶלֶךְ אֱלֹהִים עַל גּוֹיִם,**
73 **אֱלֹהִים יִשָּׁב.** על כֹּהֵן קָדוֹשׁ (שם מז ט) שְׁתֵּי נחשב למלכות אחת
74 בלבד, מפני שסוף הפסוק 'אלהים ישב על כסא קדשו' אינו נחשב
75 לשון מלכות.

הברייתא מביאה מחלוקת נוספת: פסוק של וְקָרַן שֵׁשׁ בּו גַם לִשְׁחַן
תְּרוּעָה, בְּקוֹן (וְקָרַן כג בד) "שִׁתְּחוּ וְקָרַן תְּרוּעָה מִקֶּדֶר קִרְשׁ", אִמְרָתָה
גַם עִם פְּסוּקֵי הַקִּבְרֹת, וְאִמְרָתָה גַם עִם פְּסוּקֵי הַשְּׁפוּתוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי
יוֹסֵף: רַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק אֹמֶר, אֵינוֹ אִמְרָתָה אֵלָּא עִם הַקִּבְרֹת
(לְבָרְדָּה), מִשּׁוּם שֶׁבִּשְׁפוּתוֹת – יֵצֵא לְחֹזֶרֶת לִשְׁחַן שׁוֹפֵר דּוּקָא, וְלֹא
לִשְׁחַן 'תְּרוּעָה'. פְּסוּקֵי שֶׁל 'מַלְכוּת' שֵׁשׁ עֲמֹ תְּרוּעָה, בְּקוֹן (בַּמִּדְבָּר כג כ)
'ה' אֱלֹהֵיו עֲמֹ וְתִרְוַעַת מִלֵּךְ בּו', אִמְרָתָה עִם הַמַּלְכוּת, וְאִמְרָתָה גַם
עִם הַשְּׁפוּתוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסֵף: רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אֵינוֹ אִמְרָתָה אֵלָּא עִם
הַמַּלְכוּת בִּלְבָד, וְכַסֵּעַם שֶׁהִתְבָּאָר, תְּרוּעָה שֶׁאֵין עִמָּה לֹא בָּלוֹם –
לֹא מַלְכוּת וְשׁוֹפָר, בְּקוֹן (רש יט כא) יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם, אִמְרָתָה
עִם פְּסוּקֵי הַשְּׁפוּתוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסֵף: רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אֵינוֹ אִמְרָתָה
בְּל עֵינֶךָ, וְכִמוֹ שֶׁהִתְבָּאָר שֶׁאֵין יוֹצֵאִים בַּהֲזָרָה לִשְׁחַן תְּרוּעָה.

88 *
89 שִׁנּוּ בַּמִּשְׁנָה: מִתְחִיל בַּתּוֹרָה, וְאַחֲרֵיהֶם שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים
90 מֵהַתְּנֻבּוֹת, וּמִשְׁלֵיִם בְּנֵבִיא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אִם הִשְׁלִים בַּתּוֹרָה יֵצֵא:
91 מִקֶּשֶׁה הַגִּמְרָא: מֵהַלְשׁוֹן 'אִם הִשְׁלִים' מִשְׁמַע שֶׁאֵף לְדַעַת רַבִּי יוֹסִי
92 שְׁמוּעִילָה הִשְׁלֵמָה בַּתּוֹרָה, דּוּקָא דִּיעָבֵד, אֵין, אֲבָל לְבַתְחִילָה לֹא
93 שְׁלִים בַּתּוֹרָה. וְהִתְנִיָּא בְּבִרְיָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, הַמְשִׁלִּים בַּתּוֹרָה
94 הָיִי זֶה מְשֻׁבָּה, וּמִבּוֹרָא בּוֹד שֶׁרָאוי לַעֲשׂוֹת כֵּן לְבַתְחִילָה: מִתְרַצָּה
95 הַגִּמְרָא: אֵימָא בְּמִשְׁנֵתוֹן בְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹסִי 'מְשִׁלִּים בַּתּוֹרָה' וְהֵיוּ
96 לְבַתְחִילָה. דּוּחָה הַגִּמְרָא: וְהָא 'אִם הִשְׁלִים' קִתְּנִי, וּמִשְׁמַע שֶׁרֶק
97 בְּדִיעָבֵד, אֵין, אֲבָל לְבַתְחִילָה לֹא. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: יֵשׁ לִשְׁנוֹת אֵת
98 הַגִּיטָא בְּמִשְׁנָה, וְהָכִי קִאָּמֵר, לְדַעַת תֵּנָא קָמָא מִתְחִיל בַּתּוֹרָה
99 וּמִשְׁלֵיִם בְּנֵבִיא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, לְבַתְחִילָה מִשְׁלִים בַּתּוֹרָה, וּבְדִיעָבֵד
100 אִם הִשְׁלִים בְּנֵבִיא יֵצֵא, וְשֵׁלָא כְּדַעַת תֵּנָא קָמָא הָאוֹמֵר שֶׁלְבַתְחִילָה
101 יִשְׁלִים בְּנֵבִיא. תִּנְיָא נִמֵּי הָכִי, אִמֵּר רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי, וְזִיתִּקְנִי –
102 אֲנִישֵׁי עֲנוּיִם מִמַּחֲבִיבֵי אֵת הַמִּצְוּוֹת, הָיוּ מְשִׁלִּימִין אוֹתָהּ בַּתּוֹרָה,
103 וּמִסְתַּבֵּר שְׂרִיב אֱלֶעָזָר סַבֵּר כִּאֲבִי, רַבִּי יוֹסִי, וּמוֹכַח שְׂרִיב יוֹסִי סוֹבֵר
104 שֶׁלְבַתְחִילָה יֵשׁ לְהִשְׁלִים בַּתּוֹרָה.

105 *
106 התבאר לעיל שלדעת רבי יוסי יש להשלים את עשרת הפסוקים
107 בפסוק מהתורה. שואלת הגמרא: **בְּשִׁלְמָא וְזִרְנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת, אֵיכָא**
108 **שׁוֹפְרוֹת** – יש פסוקים רבים בתורה שמוזכרים בהם זכרונות או
109 שופרות, ואפשר לומר שלשה בתחילה ואחד בסוף, **אֵלֶּא** פסוקים
110 של מַלְכוּת, רק תֵּלֶת הוּא דְהוּיָין – יש מהם שלשה בלבד, והם:
111 הפסוק **ה' אֱלֹהֵינוּ עִמּוֹ וְתִרְוַעַת מִלֵּךְ בּו'** (במדבר כג כא), והפסוק **יְהִי**
112 **בִּישְׁרוֹן מִלֵּךְ** (דברים לג ו), הפסוק **ה' מִלֵּךְ לְעֵלָם וְעַד** (שמות טו יח),
113 **וְאֵינִי בְּעֵינֵי עֶשֶׂר** פסוקים, ולדברי רבי יוסי היינו ארבעה פסוקים
114 הפסוק, שלשה להתחלה ואחד לסוף, **וְלֵיכָא** – אין בתורה
115 ארבעה פסוקים של מלכות.

מתרצת הגמרא: אמר רב הונא, תא שמע, שנינו בברייתא, הפסוק ¹¹⁶

המשך בעמוד קנא

33 שאסור לאשה לתקוע, היא כדעת רבי יהודה, הסובר שיש איסור
34 'בל תוסיף' אם עשתה האשה מצוה שהיא פטורה ממנה, והא –
35 הברייתא שמתירה לנשים לתקוע, היא כדעת רבי יוסי ורבי שמעון,
36 הסוברים שאין בכך משום איסור בל תוסיף. דתניא, נאמר בפסוק
37 (ויקרא א ב ד) 'דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם
38 קרבן לה' וגו', וסמך ידו על ראש העלה. ומכך שנאמר בצווי
39 הסמיכה 'בני ישראל', יש ללמוד שרק בני ישראל סומכין, ואין
40 בנות ישראל סומכות, ואין להניח להם לסמוך משום שיש בכך
41 איסור בל תוסיף, דכר רבי יהודה. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים,
42 נשים סומכות – סמיכת הנשים רשות היא, ואף שהן פטורות
43 מסמיכה אינן אסורות בכך, אלא מותר להן לסמוך. ורבי יהודה
44 האוסר לנשים לסמוך סובר שאף אסור להן לתקוע, ואילו רבי יוסי
45 ורבי שמעון המתירים לסמוך מתירים גם לתקוע.
46 *

47 שנינו במשנה: אין מעבכין את התינוקות מלתקוע, אבל מתעסקין
48 בהם עד שילמדו: אמר רבי אלעזר, דין זה הוא אפילו בראש השנה
49 שחל בשבת, שאף שגורו חכמים שלא לתקוע בשופר בשבת משום
50 גזירה שמא יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים, כמבואר לעיל
51 (כט), מכל מקום לצורך חינוך התינוקות לא אסרו זאת. תניא נמי
52 הכי כדברי רבי אלעזר, מתעסקין בהן – עם התינוקות בשופר עד
53 שילמדו לתקוע, אפילו ביום טוב שחל בשבת, ואין מעבכין
54 התינוקות מלתקוע בשבת, ואין צריך לומר שאין מעבכין אותם
55 מלתקוע ביום טוב של ראש השנה שחל בחול.
56 מקשה הגמרא: הא גופא קשיא – דברי הברייתא קשים וסותרים
57 את עצמם, שהרי אמרת ברישא, שמתעסקין בהן – עם התינוקות
58 עד שילמדו, ואפילו בשבת, אלמא – מוכח שאף לכתחלה אמרינן
59 להם תקעו, ויהי תנא – ושוב חוזר התנא בסיפא וכותב, שרק אין
60 מעבכין אותם מלתקוע, ומשמע, שרק עובדא הוא דלא מעבכין,
61 אם הם באים לתקוע מעצמם, הא לכתחלה, לא אמרינן להם תקעו.
62 מתרצת הגמרא: לא קשיא, כאן – ברישא שמבואר שאף מתעסקין
63 לכתחילה, מדובר

1 שנינו במשנה: ואין חותכין אותו – את השופר, בין בדבר שהוא
2 אסור משום שבות – מדרבנן, ובין בדבר שהוא אסור משום לא
3 תעשה דאורייתא. מבארת הגמרא: האופן שהאיסור הוא רק משום
4 שבות, היינו כשחותכו ב'מגל' – מגל העומד לקצור בו תבואה,
5 שכיון שאין הדרך לחתוך ולתקן עמו שופרות, הרי זו מלאכה
6 הנעשית 'לאחר יד', בשינוי, ואינה אסורה מן התורה. והכלי שיש
7 בו איסור לא תעשה מהתורה, הוא 'סכין' – סכין, שהדרך לחתוך
8 ולתקן עמו שופרות, שזו מלאכה כדרכה, ויש בה איסור מן התורה
9 משום מכה בפטיש, שהרי הוא גומר בכך את תיקון השופר.
10 מקשה הגמרא: השתא, במקום שיש בו רק משום איסור שבות,
11 אמרת לא – שאסור לעשות כן, בדבר שיש בו משום לא תעשה
12 מיבעיא – וכי צריך לומר זאת, והרי פשוט שהדבר אסור, ומדוע
13 הוצרכה המשנה לומר זאת. מתרצת הגמרא: 'זו ואין צריך לומר זו'
14 קתני, ותחילה נשנה הדין המחודש, שאסור לעבור אפילו איסור
15 דרבנן לצורך תיקון השופר, ואחר כך נאמר הדין הפשוט, שאין
16 לעבור איסור דאורייתא לצורך תיקון.
17 *

18 שנינו במשנה: אבל אם רצה ליתן לתוכו מים או יין כדי שיהיה קולו
19 צלול, יתן: מדייקת הגמרא: מים או יין אין – מותר לתת בו, אבל
20 מי רגלים, לא, ולפי דיוק זה יש לברר, שתניתין מני – כדעת מי
21 נשנתה המשנה. אומרת הגמרא: כדעת אבא שאול היא, דתניא,
22 אבא שאול אומר, מים או יין מותר ליתן לתוכו כדי לצמצחו, אבל
23 מי רגלים אסור, מפני הקבוצ – כבוד המצוה, שלא יהיו מצוות
24 בזויות עליו.
25 *

26 שנינו במשנה: אין מעבכין את התינוקות מלתקוע בשופר בראש
27 השנה: מדייקת הגמרא: הא – אבל את הנשים, מעבכין מלתקוע.
28 והטעם לכך הוא, משום שנשים פטורות מתקיעת שופר, שהיא
29 מצות עשה שהוזמן גרמא, ולכן אסור להם לתקוע כדי שלא יעברו
30 על איסור 'בל תוסיף'. מקשה הגמרא: והתניא, אין מעבכין לא את
31 הנשים ולא את התינוקות מלתקוע בשופר ביום טוב. מתרצת
32 הגמרא: אמר אביי, לא קשיא, הא – משנתינו שמשמע ממנה

אגרות קודש

ב"ה, ח' סיון, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מב' סיון, בו כותב אודות מצב בריאותו, ולפלא שאינו מזכיר דבר בהנוגע
לבריאות הנשמה - הם עניני שיעורי לימוד וקיום המצוות - ועבודת התפלה בכלל -והרי בריאות הגוף
והנשמה הא בהא תליא. ובטח ימלא בהזדמנות הכי קרובה.

והשי"ת ישלח דברו וירפאהו ע"י רופא פלוני וטיפול פלוני, ויוכל להוסיף בלימוד תורת הנגלה
והחסידות ובעבודת התפילה. וכל המוסיף בהוספה זו מוסיפין לו.

בטח זהיר בקידוש לבנה - סגולה לשיניים.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

א. קווינט

מזכיר

ראש השנה. יום טוב – פרק רביעי דף לג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קמא רש"י

ואין חותכים אותו – אם בא לתקנו, לא בדבר שהוא משום שבות – כלי שאין דרכו לחתוך בו שופרות. כגון מגלל שרפ"א בלע"ז, דתיקון כלאחר יד הוא, ואין בו אלא משום שבות. סבינא – דדרכו בכך, דהוי מלאכה גמורה. תינוקות הוא דלא מעבדין – דבעי לחנוכיהו. הא נשים מעבדין – דפטורות לגמרי, דמצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכי תקעי – אינא "בל תוסיף". בני ישראל סופדין – "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם" וגו' וכתבי בהווא ענין "וסמן יד" וגו'. סומכות רשות – אלמא, אף על גב דפטרינהו קרא – ליכא איסורא. וה"ה למצות עשה שהזמן גרמא.

קמן

6 ותמן. מים או יין – אין, מי רגלים – לא. מתניתין מני – אבא שאול היא. דתניא, אבא שאול אומר: מים או יין – מותר, כדי לצחצחו, מי רגלים – אסור, מפני הפסד. "אין מעבדין את התינוקות מלתקוע ביום טוב!" – מעבדין, והתניא אין מעבדין לא את הנשים ולא את התינוקות מלתקוע ביום טוב! – אמר אביי: לא קשיא; הא – רבי יהודה, הא – רבי יוסי ורבי שמעון. דתניא, "דבר אל בני ישראל" – בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות, דברי רבי יהודה. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: נשים סומכות רשות. "אבל מתעסקין בהם עד שילמדו". אמר רבי אלעזר: אפילו בשבת. תניא נמי הכי: מתעסקין בהן עד שילמדו, אפילו בשבת. ואין מעבדין התינוקות מלתקוע בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב. הא גופא קשיא; אמרת מתעסקין בהן עד שילמדו ואפילו בשבת – אלמא לכתחלה אמרין תקעו, והדר תנא: אין מעבדין, ענינא הוא דלא מעבדין. הא לכתחלה – לא אמרין תקעו! – לא קשיא: כאן –

קרא – חזרו וקורא, ולא אסרין מספק משום "לא תשא", ומוציא שם שמים לבטלה, דאסרין בפ"ק דתמורה (דף גא דא), מדכתיב: "את ה' אלהיך תירא" – הני מלי בלא ברכה. ומיהו, אין כל כך ראיא מסומא לאשה. דאע"ג דסומא פטור מדאורייתא – מדרבנן מיהו חיוב, כדמוכח הדיא ד"ערי פסחים", דמשני: קסברי רב ששת ורב יוסף מצה בזמן הזה דרבנן, ולכך היו יכולין להוציא אחרים – ש"מ דאינהו נמי מדרבנן, וכיון דמחייב מדרבנן – יכולין לברך. כמו בנר חנוכה וכל מצות דרבנן. ומיהו, יש לדחות: דרשות יכול להוציא רב חובבא דרבנן, כמו קטן דמבשר לאביו, בפרק "מי שמת" (ברכות דף כב), ועולה למנחן שבעה, ומוציא אחרים ידי חובתן במגילה לר' יהודה, כדתנן במגילה (דף יט א) אבל יש לדקדק מדתנן בפרק "הקורא את המגילה עומד" (שם דף כד א, ושם) ר' יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו – לא יפרס על שמע. משמע: הא ראה, אף על גב דנטמנו עיניו – פורס. ואמאי? והא פטר רבי יהודה סומא מכל המצות שבתורה בפרק "החובל" (ב"ק דף פא), אבל אי מדרבנן חיוב – ניהא. ומש"ה היה שמח רב יוסף במאי דמדאורייתא לא מפקד ועבדי, משום הכי היה יכול לברך בכל מצות, ויכול לומר "וצנו" כיון דמחייב מדרבנן, כדקאמר בפ' "במה מדליקין" (שבת דף כג א) חיוב צנו – מ"לא תסור", אבל אשה – אפילו מדרבנן לא מחייב אמצות עשה שהזמן גרמא, כדמוכח בפרק "מי שמת" (ברכות דף כב) גבי נשים חייבות בקדוש היום, דבעי למימרא מדרבנן. ופריך עלה ודא"כ כל מצות עשה שהזמן גרמא נחייב מדרבנן. ולענין סוכה מוכח בהדיא בריש סוכה (דף כב) דאפילו מדרבנן לא מחייבא, דכי אמרה "וצנו" ומיהו, בירושלמי משני שניא אחריתא אקשיא דרבי יהודה אר"י: יהודה, דכל שלא ראה מאורות, דפריך לה בירושלמי, ומשני לה: בירושב בבית אופל. כאן אינו אומר הדושב בבית אופל לא יפרס על שמע. משמע שר"ל שלא ראה מאורות מימיו – שנוול במעשרה, ואינו סומא. ובמגילה נמי פריך לה בירושל' עלה דהדיא, ואין גרסות הירושל' מכוונות לא במכות ולא במגילה. ומיהו בגמ' דידן במגילה (דף כד ב), לא משמע הכי, אלא משמע דמיייר בסומא ממש, דמפרש טעמא דר' יהודה משום דאינו נהנה מן המאורות. ומפרש: ורבנן – אית ליה הנהא, בר' יוסי, שראה סומא ואבוקה בידו, ואמר לו: בני, אבוקה זו למד? אמר לו: כל זמן שאבוקה זו ביד – רואין אותי בני אדם ומצילין אותי מן הפחתים ומן הברקנים. ובאדם שרואה יפה אלא שנוול במערה ולא ראה מאורות מעולם – לא שייך האי טעמא. ולפי מה שפ' דסומא חיוב מדרבנן ואשה פטורה – יש ליתן טעם בדבר דהחמירו רבנן בסומא – משום דהוי מינה דבר חיוברא, ועוד: שלא יראה כנכרי, דאם פטרת ליה בכל מצות – נמצא דאינו נהנה בתורת ישראל כלל. אבל אשה, אי פטרת לה בכל מצות עשה שהזמן גרמא – יש עדיין מצות דמחייבת בהו. ור"י ב"ר יהודה מביא ראיא דנשים מברכות על כל מצות עשה שהזמן גרמא, מדאמרין (מגילה דף כג א) הכל עולה למנחן שבעה ואפי' אשה, ואפי' קטן, ואע"ג דאשה אינה מצוה לעסוק בתורה, כדאמר בפרק קמא דקדושין (דף לד א) ובריש "ככל מערבין" (עירובין כא), ואור"י: דאין זו ראיא, דברכת התורה לפניה ולאחריה לאו משום תלמוד תורה, שאפילו בלך ברכת "הערב נא" או נפטר "באהבה רבה" – חזרו ומברך. תרע, דגבי קטן שלא הגיע לחינוך קתני: אין מעבדין מלתקוע בשבת, אבל לקחיהו ראשונה. ועוד: דאיכא למימר דהא דאשה עולה – היינו באמצע, שלא היו רגלים לברך, כדאיתא בפרק "הקורא את המגילה עומד" (דף כא א) תנא פותח מברך לפניו, וחזות מברך לאחריו. והאיכא כולהו מברכין – גזירה משום דהנכסים ומשום היוצאים. ומיהו, עולין למנחן שבעה משמע בסוף שבעה. ומקטן דמברך ברכת המזון אף על פי שהוא פטור אין ראיא לאשה, דקטן בא לכלל חיוב חייב לחנכו, ואינו מוחרד על "לא תשא".

7 תניא נמי הכי מתעסקים בהם – שני גרסות כתובים – ומתוך פ"ה משמע שכך היה הגרסא: מתעסקין בהן עד שילמדו אפילו בשבת, ואין מעבדין התינוקות מלתקוע בשבת ואין צריך לומר ביום טוב. הא גופא קשיא: אמרת מתעסקין עד שילמדו אפילו בשבת, אלמא לכתחלה אמרין (ותקעו) וחדר תני אין מעבדין, עיובי הוא דלא מעבדין, הא לכתחלה – לא אמרין ודלו תקעו! ל"ק: כאן – בקטן שהגיע לחינוך, כאן – בקטן שלא הגיע לחינוך. ופי' בקטנס: שהגיע לחינוך – מתעסקים בהן עד שילמדו, וכ"ש שאין מעבדין. ודבר תימה הוא: האיך יכול לומר דבקטן שהגיע לחינוך מתעסקים ואפילו בשבת? והלא אין מצות היום בשופר? ועוד, דגבי קטן שלא הגיע לחינוך קתני: אין מעבדין מלתקוע בשבת, אבל לקחיהו ראשונה. ועוד: דאיכא למימר בהגיע לחינוך שרי להתעסק בו כדי שילמדו! ומיהו, י"ל לפי, דהאי לכתחלה לא אמרין לזו תקעו – היינו דאין צריך לומר להם תקעו, דלא מחייב ללמדו, כיון דלא הגיע לחינוך, אבל איסורא – ליכא. ונראה לי איפכא: דקטן שהגיע לחינוך – אין מעבדין בשבת, אבל לכתחלה לא אמרין לזו תקעו, כיון דאיכא איסורא דרבנן. ומכל מקום לא מחייב להפרישו, דאי לא שבת – היה מצות היום בשופר, וקטן שלא הגיע לחינוך – מתעסקים, כלומר: שרי להתעסק אפילו בשבת, ולאו משום דמחייב להתעסק. וגרסא אחרת הכתוב בספרים מוכחא בפירוש זה, שכתבו בהן: עד שילמדו. אפילו בשבת. ואין מעבדין את התינוקות מלתקוע ביום טוב. הא בשבת – מעבדין. הא אמרת רישא אפי' בשבת אין מעבדין! ל"ק: כאן – בקטן שהגיע לחינוך, כאן – בקטן שלא הגיע לחינוך. ואע"ג דתניא ביבמות בפ' "חורש" (דף קד א) לא יאמר אדם לחינוך הבא לי מפתח, הבא לי חותם, אלא מניחו תולש ומניחו וזרק, ומוקי לה אביי: תולש – בעצין שאינו נקוב, וזרק – בכרמלית דרבנן, כי הכי דלא תפשוט מינה דקטן אוכל גבולות אין ב"ד מצינו להפרישו. משמע דאיסורא דרבנן נמי לא ספינן ליה בדיין – מכל מקום שרי להתעסק בו לתקוע אפי' בשבת, כיון דמנחן איכא מצוה בתקיעת שופר, ולא דמי לשאר איסורים. ובמנו שפ' מוכח בריש ערכין (דף ב) ושם) דהדיא דמעבדין מתקובא בהגיע לחינוך, דאמרין התם: הכל חייבים בתקיעת שופר, לאתויי קטן שהגיע לחינוך. דתנן: אין מעבדין התינוקות לתקוע.

שיעור תרועה בשלש יבבות – פירש בקונטרס: שלשה קולות בעלמא כל שהוא. ולקמן (דף לד, א) אמרין דאתקין רבי אבהו בקשרי קשרי, קשרי, קשרי, משום דמסופק בתרועה דקרא אי תרועה ממש, מה שאנו קורין תרועה, דהוא ילולי לילל, או שברים דגנודי גנה, או שברים ותרועה שניהם צריך לתרועה, דלמנא גנודי גנה וילולי לילל. וצריך ליהדר בשברים שלא יהא מאריך על כל אחד בפני עצמו

כג' יבבות של שלשה קולות כל שהוא, דאם כן – נעשה תקיעה ולא שברים. דהא שיעור תקיעה כתרועה, ושיעור תרועה כג' יבבות. ונראה שחייב אדם להאריך בתקיעה של קשרי יותר משל קשרי, ובשל קשרי יותר משל קשרי. דהא שיעור תקיעה כתרועה, וקשרי אנו עושים משום ספיאק דגנודי וילולי, נמנא שצריך להאריך בתקיעות של קשרי כשיעור שלשה שברים וג' יבבות, ובתקיעות של קשרי כשיעור ג' שברים, דהא עבדינן קשרי כמשום ספיאק דגנודי גנה, ובתקיעות של קשרי כשיעור תרועה שהוא ילולי לילל. ומיהו, אם מאריך בכל התקיעות בתקיעות קשרי – אין לחוש, דיכול להאריך כמו שירצה, כדתנן: ומשך בשנה כשתים – אין בידו אלא אחת. ומשמע זה נמי אין לחוש אם עשה ארבעה וחמשה שברים, שהשברים במקום תרועה, והיו לה תרועה אריכתא, כמו שאנו מאריךין ביבבות. ורבי"א ודרי"ב הן דר"ר מאיר מפרשים דיבבא היא שלש כחות של כל שהוא, נמצאת תרועה תשע כחות, ושיעור תקיעה כך דא. ולפירושם אין לחוש אם מאריך קצת בשברים. וצריך למשוך לתקיעה של קשרי לפירושם כשיעור ג' שברים ותשע כחות. ומי שלא משך התקיעות כשיעור זהו, ולא קצת בשברים – לא קיים מצוה לא כמו ולא כמו. ורבינו חננאל פי' כפירוש הקונטרס. ועבישו נוהגין לתקוע בישיבה לאחר קריאת התורה שלשים קולות: ג' קשרי וג' קשרי וג' קשרי. ובתפלה תוקעין אמלכיות קשרי ואזכרות קשרי ואשפורות קשרי. ולפום סוגיא דכולה פירקין היה ראי' לתקוע בשעת תפלה אמלכיות קשרי קשרי קשרי. וכן אזכרות, וכן אשפורות, או לאחר תפלה כולה. אבל קודם תפלה – לא אשכחן, כדתנן: מי שבידו ואח"כ נתמנה לו שופר. אלא אשכחן בפרק קמא לעיל (דף טז, א) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין – כדי לערבב את השטן, והיינו כדעבדינן, ומיהו, לכאורה נראה לתקוע בתפלה כמו כן אמלכיות וזכרות ושפורות קשרי קשרי קשרי אבל חד וחד כדי לצאת מספק דרבי אבהו. ובשרשן פי' שהיו עושין כן, שפי' בערך ערב: דהלין דמחמירי (ועבדין) שלשים כריתבין, ושלשים בלחש, ושלשים על הסדר – כנגד מאה פעיות דפעיא אימיה דסיסרא. ואלין (עשרה) אינן כשגומרין כל התפלה קול תקיעיא ויחידאי – מיתבעי למיהוי (עשרה) תשרית תש"ת תרית, והם מאה. ועל מנהג שלנו היה תמיה רית: דקשרי של מלכיות וקשרי דזשפורות סותרין זה את זה. דאי גנח וילולי – כולוהו בעי למיעבד קשרי, ואי גנח לחוד – כולוהו בעי למיעבד קשרי, ואי ילולי – כולוהו קרי. וזהו רבינו חם במקומינו לתקוע גם אזכרות ואשפורות קשרי כמו במלכיות, דהשתא נפיק מכל ספיאק, וליכא אלא הפסק. ובהכי טג, שלא לשנות המנהג ביותר. דהא אמרין שמע תשע תקיעות בט' שעות ביום – יצא. ונראה שיש קצת ליתן טעם על המנהג שלנו. דסבר לה כמאן דאמר בסמוך: אחת מדברי תורה ושתיים מדברי סופרים, וכיון שעשו בישיבה כל הספיקות של תורה ושל סופרים – לא חשו לחזור ולעשות בשעת תפלה אלא ספיאק דאורייתא. ובקדושת ד"אגן הסדר" שגשג ר' שמשון ב"ר יונה כתיב: נוי ארבעים קולות בהריענו – והיינו כמנהגינו. וכן בסדר רב עמרם. אלא שכתב דבסוף מריע תרועה אחת בלא תקיעה. ואי: אהך דיישיבה היכי נפיק? הא תניא בס"פ (דף לד, א) תקיעות וזכרות של ראש השנה ויום הכפורים – מעבבות זו את זו. אלא, כמאן, בעין צלותא בעי למיעבד לא פירכא ודאי. דאע"ג דמשמע מותר פי' הקונטרס דאם בידך ולא תקע וא תקע ולא בידך, פירש "בדרך" – מלכיות וזכרות ושפורות – אי אפשר לומר כן. דהתניא לקמן (שם) שתי עיריות, באחת תוקעין ובאחת מברכין, כשזאת הולך – הולך למקום שתוקעין, ואין הולך למקום שמברכין. ותנן: מי שבידו ואח"כ נודמנה לו שופר – משמע שבלא שופר יכול לברך. אלא תקיעות וזכרות מעבבות זו את זו – היינו שהתקיעות מעבבות זו את זו, והזכרות מעבבות זו את זו. כשמברך מלכיות וזכרות ושפורות – בדרך שלשתן, או לא בדרך כלל. וכן תקיעות, שברים תרועות, אם בקי בשלשתן – יתקע, ואם לאו – לא יתקע. וצריך לדרקדק באותן שלשים קולות שאנו תוקעין בישיבה, כשממסיים השלשה קשרים ומתחיל הקשרים או כשממסיים הקשרים ומתחיל הקשרים – למה לי שתי תקיעות או אחר זו? ממה נפשך? יפטר בתקיעה אחת: דאי גנח וילולי – דרי יצא בשלשה קשרי, ואי גנח לחוד – אותה תקיעה אחרונה של קשרי אחרון תעלה לו למנין קשרי, ואי רצו שתעלה לשם פשוטה שלפניה. ומיהו אשכחן ומשך בשניה כשתים, שהיתה עולה לשתיים. אי לאו משום דפסוקי תקיעה בחרתי לא מפסקין.

קמן שהגיע לחינוך – מתעסקין בהן שילמדו, וכל שכן שאין מעבבין. מתעסק הוא דלא – שאינו מתכוין לתקיעה, ואפילו דלאו מצוה, אלא מנבב בנבוי. או שהיה נופח בשופר ועלתה בידו תקיעה. אבל תוקע לשיר, שמתכוין לתקיעה בעלמא – יצא. תנא סיפא נמי מתעסק – ולעולם השומע מן המשמיע לעצמו, שלא נתכוון להוציא את השומעין – לא יצא. מתני' סדר תקיעות שלש בו' – אחת למלכיות ואחת לזכרות ואחת לשפורות. שלש של שלש – תקיעה ותרועה ותקיעה לכל אחת ואחת. שלש יבבות – שלש קולות בעלמא, כל שהוא. תקע בראשונה – פשוטה שלפני התרועה תקע בדרכה, ומשך בשניה – תקיעה של אחר התרועה משך כשתים, לצאת בה ידי שתיים, שהיה צריך לעשות זו פשוטה שלאחריה דמלכיות, ופשוטה שלפניה דזכרות. אין בידו אלא אחת – דפסוקי תקיעה אחת לשתיים לא מפסקין. מי שבידו – התפלל תפלה מוספין, ובסוף תשעה ברכות. תוקע ומריע ותוקע שלש פעמים – תוקע ומריע ותוקע בשביל מלכיות, וכן בשביל זכרות, וכן בשביל שפורות. גמ' תנא רידן קא חשיב דכולוהו בני – והכי קאמר: שיעור שלש תקיעות בשלש התרועות. ותנא ברא קא חשיב דהא כנא – שיעור התקיעה כשיעור התרועה, ותרתייהו חדא מילתא אמרי. שברים – ארוכים מיבבות. אמר אב"י בהא ודאי פליגי – אע"ג דאוקימנא דברישא לא פליגי, על כרחך בהא סיפא פליגי, דלית לשנויי בה מיד. והיינו פלוגתא. דפירגמין – תרועה – יבבא. ובאימיה דסיסרא כתיב נמי האי לישנא "ותיכב". מאן דאמר שברים סבר גנודי גנח – כאדם הגונח מלבו, כדרך החולים שמאריךין בגניחותיהן. ילולי יליל – כאדם הבוכה ומקנן, קולות קצרים סמוכין זה לזה.

שאין

לילל. תנו רבנן: מנין שבשופר תלמוד לומר "והעברת שופר תרועה", אין לי אלא ביזבל, בראש השנה מנין? תלמוד לומר "בחדש השביעי", שאין תלמוד לומר "בחדש השביעי", ומה תלמוד לומר "בחדש השביעי" שיהיו כל תרועות של חדש שביעי זה כזה. ומנין שבשופר תלמוד לומר "והעברת שופר תרועה". ומנין שבשופר תלמוד לומר "בחדש השביעי", ואין לי אלא ביזבל, בראש השנה מנין תלמוד לומר "בחדש השביעי", שאין

ראש השנה דף לג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שלישי) קמג

גמרא

שנינו במשנה: 'שיעור תקיעה כשלש תרועות'. מקשה הגמרא: **וְהַתְּנִיף, שִׁיעוּר תְּקִיעָה בְּתְרוּעָה אחת.** מתרצת הגמרא: **אֲמַר אַבְי, תָּנָא דִּין – התנא של משנתנו במה שאמר 'שיעור תקיעה כשלש תרועות' קָא חָשִׁיב – כוונתו לחשב בזה את שיעור התקיעה דְּכֻלָּהּוּ בְּכִי, וְתְרוּעוֹת דְּכֻלָּהּוּ בְּכִי את שיעור התקיעות והתרועות של כל הסדרים, וכך כוונתו, 'שיעור תקיעה' של שלש התקיעות הראשונות שבשלשת הסדרים הוא כשיעור שלש התרועות של סדרים אלו, נמצא ששיעור כל תקיעה הוא כתרועה אחת, וכמו ששנינו בברייתא, ואילו תָּנָא פְּרָא התנא של הברייתא קָא חָשִׁיב חַד בְּכָא – החשיב בדבריו את שיעור התקיעה הראשונה של סדר אחד, וְתו לֹא, ועל זה אמר ששיעור תקיעה הוא כתרועה.**

שנינו במשנה: 'שיעור תְּרוּעָה כְּשִׁלְשׁ יְכָבוֹת'. מקשה הגמרא: **וְהַתְּנִיף בְּבִרְיָא, שִׁיעוּר תְּרוּעָה כְּשִׁלְשׁ שְׁבָרִים, והרי שברים ארוכים יותר מיבבות, שהם קולות קצרים כל שהם. אֲמַר אַבְי, בְּהָא וְדָא פְּלִגִי – בנידון זה ודאי יש מחלוקת בין המשנה לברייתא, משנתנו סוברת ששיעור תרועה הוא שלשה קולות כל שהם, והברייתא סוברת ששיעור תרועה הוא כשלשה שברים, שהם שלשה קולות ארוכים קצת.**

מבאר הגמרא במה נחלקו: **דְּכָתִיב (במדבר כט א) 'וְיָם תְּרוּעָה וְיָהּ לְכָב, וּמִתְרַנְּמִין 'וְיָם יִכָּבֵה וְיָהּ לְכָב', ויש ללמוד מכאן ש'תרועה' היא 'יבבה', וְכָתִיב בְּאִמְרֵי דְּסִיסְרָא – כתוב בפסוק על אם סיסרא (שופטים ה כח) 'בְּעֵד תַּחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וְתִיכָב אִם סִיסְרָא', והיינו ש'יבבה' היא קול של כבי מתוך צער ויגון, ונחלקו בזה התנאים, מִר – התנא של הברייתא שאמר ששיעור תרועה הוא שלש שברים, סְבַר, גְּנוּחֵי גִנָּה – היבבה נעשית כאדם הגונח מלבו, בדרך החולים שמאריכים בגניחותיהן, ולכן הוא סובר ש'תרועה' היא 'שבר', שהוא ארוך קצת, וּמִר – התנא של המשנה שסובר שתרועה היא שלש קולות קצרים, סְבַר, לִילִי לִילִי – כאדם הבוכה ומקונן בקולות קצרים וסמוכים זה לזה, ולכן פירש שתרועה היא שלש 'יבבות', שהן קולות קצרים.**

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את המקור לדיני התקיעות: **תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, מִנֵּין שִׁתְרוּעָה' האמורה בתורה לגבי ראש השנה נעשית בְּשׁוּפָר, והרי לא נאמר בפרשה לשון שופר אלא 'יום תרועה' (במדבר כט א), תְּלִמּוּד לֹמֵר לגבי יום הכפורים של יובל (ויקרא כה ט) 'וְהַעֲבַרְתָּ שׁוּפָר תְּרוּעָה, וּמוּכָח שִׁתְרוּעָה' נעשית בשופר, וְאֵין לִי ללמוד מכאן אֵלָא שהתרועה שנאמרה בַּיּוֹבֵל דינה להיעשות בשופר, אבל התרועה שנאמרה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, מִנֵּין שגם היא בשופר, תְּלִמּוּד לֹמֵר לגבי יובל (שם), 'בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי', שָׁאֵין תְּלִמּוּד לֹמֵר – שלכאורה אין צורך לומר 'בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי', שהרי נאמר 'בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, ואנו יודעים שהוא חל בחדש השביעי, וְכֵּה תְּלִמּוּד לֹמֵר 'בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי', ללמדנו שְׁהֵייוּ בְּל ה'תרועות' שֶׁל חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי זֶה בָּזָה – שכל התרועות שבחדש השביעי נעשות בשופר, בין התקיעות של יובל ובין של ראש השנה. ממשיכה הברייתא: וּמִנֵּין שִׁתְרוּעוֹת אלו שציותה התורה יש לתקוע תקיעה פְּשׁוּטָה לְפָנֶיהָ, והרי לא נאמר בתורה אלא לשון 'תרועה', תְּלִמּוּד לֹמֵר לגבי יובל (שם), 'וְהַעֲבַרְתָּ שׁוּפָר תְּרוּעָה', ומשמעות לשון 'והעברת' הוא העברת קול אחד פשוט, ובין שהוא כתוב לפני ה'תרועה' אנו למדים שיש לעשותו קודם התרועה. וּמִנֵּין שִׁישׁ לתקוע גם תקיעה פְּשׁוּטָה אַחֲרֶיהָ – אחרי התרועה, תְּלִמּוּד לֹמֵר בהמשך הפסוק לאחר הזכרת התרועה 'וְהַעֲבִירוּ שׁוּפָר', שהוא לשון העברת קול אחד פשוט, ומכאן למדים שיש תקיעה פשוטה גם לאחר התרועה. וְעֵדִיין אֵין לִי שיש לתקוע פשוטה לפני ולאחריה אֵלָא בְּיוֹם הַכְּפוּרִים של יוֹבֵל, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מִנֵּין, תְּלִמּוּד לֹמֵר באותו הפסוק 'בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי',**

בְּקִמֹן שֶׁהֵגִיעַ לְגִיל חִינּוּךְ, ומצוה לחנכו בתקיעת שופר, ומשום כך יכולים להתעסק עמו וללמוד לתקוע, וְכָאן – בסיפא שמבואר שרק אין מעכבים אותו מלתקוע, מדובר בְּקִמֹן שֶׁלֹא הֵגִיעַ לְגִיל חִינּוּךְ, ומשום כך אין להתעסק עמו לכתחילה, אבל אם הוא תוקע מעצמו אין צורך למונעו, שהרי עדיין לא הגיע לגיל חינוך.

שנינו במשנה: **'וְהַתְּעַסֵּק לֹא יֵצֵא'. מדייקת הגמרא: דווקא המתעסק בשופר כגון שהיה נופח בו ויצאה התקיעה, לא יצא, כיון שלא התכוין כלל לתקוע, הָא הַתּוֹקֵעַ לְשֵׁם שִׁיר, אף שאינו מכוין לשם מצוה, יֵצֵא, משום שמצוות אינן צריכות כוונה. מבררת הגמרא: לִימָא מְסִינֵי לִיה – האם נאמר שיש מכאן ראייה לְכָא, דְּאֲמַר רַבָּא, הַתּוֹקֵעַ לְשִׁיר, יֵצֵא. דוחה הגמרא: דְּלָמָּה תּוֹקֵעַ לְשִׁיר נִמִי מְתַעַסֵּק קָרִי לִיה – אפשר שמה שאמרה המשנה שה'מתעסק' לא יצא היינו גם באופן שתקע לשיר, והוא מכונה במשנה כ'מתעסק' כיון שאינו מכוין לתקוע לשם מצוה, והרי הוא מתעסק כלפי מצות שופר, ואין ראייה ממשנתנו שמצוות אינן צריכות כוונה.**

שנינו במשנה: **'וְהַשּׁוֹמֵעַ מִן הַתְּעַסֵּק לֹא יֵצֵא'. מדייקת הגמרא: דווקא באופן שהתוקע עצמו מתעסק ואינו יוצא אף ידי חובת עצמו, לא יצא השומע, אֲכָל הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַתְּעַסֵּק לְעַצְמוֹ כדי לצאת ידי חובתו, אף שלא התכוין להוציא את השומע, מֵאִי – מה הוא דינו לפי דיוק המשנה, לכאורה יֵצֵא, ואם כן לִימָא תִּיהִי – האם נאמר שיש מכאן תִּיּוֹבָהּ לְדָרְבִי וְרָא, דְּאֲמַר לִיה רַבִּי וְרָא לְשִׁמְעִיה – לשמשו, אֵיכּוּן וְתִקֵּעַ לִי – תתכוין לתקוע בשבילי כדי להוציאני ידי חובתי, והרי ממשנתנו משמע, שגם השומע ממי שהתכוין לתקוע לעצמו יצא, ואין צורך שיתכוין להוציא את השומע. דוחה הגמרא: באמת יש צורך שיתכוין המשמיע להוציא את השומע, וְדְלָמָּה מה שנקט התנא במשנה אופן של 'השומע מן המתעסק', אֵיידִי דְּתָנָא רִישָׁא – אגב שנקט ברישא שהתְּעַסֵּק לא יצא, תָּנָא בְּסִיפָא נִמִי לְשׁוֹן מְתַעַסֵּק.**

משנה

המשנה מבארת את דיני זמני התקיעות: **פֶּדֶר תְּקִיעוֹת של ראש השנה, שֶׁלש סדרים [מלבדות זכרונות ושופרות] שֶׁל שֶׁלש שֶׁלש תקיעות, שהם 'תקיעה תרועה ותקיעה' למלכות, וכן לזכרונות וכן לשופרות. שִׁיעוּר אורך התקיעה בְּאֹרֶךְ של שֶׁלש תְּרוּעוֹת, ושִׁיעוּר אורך התְּרוּעָה הוא בְּשֶׁלש יְכָבוֹת – שלשה קולות קצרים, כל שהם, נמצא ששיעור אורך התקיעה הוא כתשעה קולות קצרים.**

תִּקֵּעַ בְּרֹאשׁוֹנָה – תקע תקיעה ראשונה של סדר מלכות, והריע, וּמִשְׁךְ בְּתִקְיעַה הַשְּׁנִיָּה של מלכות בְּשֶׁתִּים – כאורך שתי תקיעות, והתכוין שתקיעה זו תהיה גם אחרונה של מלכות, וגם ראשונה של זכרונות, אֵין בְּרִדוֹ אֵלָא תקיעה אחת, האחרונה של מלכות, כיון שאין מחלקים אחת לשתיים.

מִי שֶׁבִּירַךְ במוסף של ראש השנה את הברכות של מלכות זכרונות ושופרות, ולא היה לו שופר לתקוע בו, וְאֶחָד בְּךְ נִתְמַנֶּה (יגודמן) לו שופר, תּוֹקֵעַ וּמִרְעֵי וְתוֹקֵעַ שֶׁלש פְּעֻמִּים, כנגד מלכות זכרונות ושופרות, אף שאין זה על סדר הברכות.

בְּשֵׁם שֶׁשְׁלִיחַ צְבוּר חֵיִב להתפלל בעצמו תפילת לחש, בכל תפלות השנה, ואינו יוצא ידי חובתו ב'חזרת הש"ץ' שהוא מתפלל בקול, בְּךְ כָּל יְחִיד וְיְחִיד חֵיִב להתפלל בעצמו, ותיקנו חזרת הש"ץ רק בשביל מי שאינו בקי להתפלל בעצמו. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, שְׁלִיחַ צְבוּר מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן, ואף את הבקאים.

*

קמד ראש השנה דף לך עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי)

תקיעה שניה, ומה תלמוד לומר 'שנית', אלא פסוק זה 'בנה אב' –
 לימד כלל בכל התורה, שכל מקום שנאמר 'תרועה', תהא תקיעה
 שניה לה – אחריה, ובאילו אמר 'ותקעתם תקיעה שנית לתרועה',
 ואין לי אלא שבתרועות שהיו במקדש היה הדין כן, אך בראש השנה
 מניין שתוקעים פשוטה לפני התרועה ואחריה, תלמוד לומר
 'תרועה' 'תרועה' לגזירה שוה, כלומר, כמו שבתרועה האמורה
 במדבר היתה פשוטה לפני ואחריה, כך בתרועה של ראש
 השנה יש פשוטה לפני ואחריה.
 ממשכה הברייתא: ומנין שתוקעים שלשה סדרים, שלש תרועות
 נאמרו בראש השנה, שבתון זכרון תרועה, יום תרועה, והעברת
 שופר תרועה. ושתי תקיעות לכל אחת ואחת מהתרועות, לפני
 ואחריה, מצינו למדין, שלש תרועות ושש תקיעות נאמרו בראש
 השנה, שתיים מהתרועות מצוותן מקדשי תורה, ואחת מקדשי
 סופרים, כלומר, התרועות הנלמדות מהפסוקים 'שבתון זכרון
 תרועה', 'העברת שופר תרועה', הן מקדשי תורה, אך התרועה
 הנלמדת מהפסוק 'יום תרועה יהיה לכם', אינה מן התורה, כיון
 שפסוק זה לתלמודו הוא בא – נצרך ללמד את הגזירה שוה
 'תרועה' 'תרועה' לתקיעות האמורות במדבר, שבכל תרועה יש
 פשוטה לפני ופשוטה לאחריה, ולפי זה הטעם שתיקנו חכמים
 לתקוע תרועה שלישית הוא כדי להשוות את הסדרים של
 מלכיות וזכרונות ושופרות, שבכל סדר יתקנו 'תקיעה תרועה
 ותקיעה'. רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, רק אחת מהתרועות
 היא מקדשי תורה, ואילו שתיים מהתרועות הן מקדשי סופרים,
 כלומר, התרועה הנלמדת מהפסוק 'העברת שופר תרועה' היא
 מקדשי תורה, אבל התרועות הנלמדות מהפסוקים 'שבתון זכרון
 תרועה' ו'יום תרועה יהיה לכם' אינן מלמדות שיש תרועות נוספות,
 אלא כל פסוק ופסוק לתלמודו הוא בא.
 שואלת הגמרא: אמנם הפסוק 'זכרון תרועה' נצרך לגזירה שוה
 'תרועה' 'תרועה' מתקיעות המדבר, ללמד שיש פשוטה לפני
 ולאחריה, אך הפסוק השני, מאי לתלמודו הוא בא – איזה דין
 למדים ממנו. משיבה הגמרא: מיצעי – הוא נצרך כדי ללמד
 מהלשון יום תרועה' שתקיעת שופר בראש השנה נעשית רק ביום
 ולא בלילה.
 שואלת הגמרא: ואידך – ותנא קמא של הברייתא, הסובר שיש שני
 פסוקי 'תרועה' בראש השנה המלמדים שיש שתי תרועות, ורק
 פסוק אחד נצרך לגזירה שוה, אם כן דרשה זו של רבי יוחנן, 'ביום
 ולא בלילה', מנא ליה – מנין לו. מתרצת הגמרא: נפקא ליה – הוא
 לומד דין זה מהפסוק 'ביום הכפירים תעבירו שופר בכל ארצכם'
 (ויקרא כה ט), ותיבת 'ביום' מלמדת שתקיעת שופר זו היא דווקא
 ביום, ולומדים את דין התקיעות בראש השנה מתקיעות של יובל,
 בגזירה שוה 'שביעי' 'שביעי'.
 שואלת הגמרא: אי [מ]יכאיל הכפירים יליף, נמצא שאפשר ללמוד
 מפסוק האמור בתקיעות של יובל את דין התקיעות של ראש
 השנה, ואם כן, נקמוז נמי מיציה – נלמד מהיובל לראש השנה גם
 לענין שיש לתקוע פשוטה לפני ופשוטה לאחריה, וכפי שלמדה
 הברייתא לעיל (א) מכך שנאמר לשון 'העברת' ו'תעבירו' ביום
 כפור שיש לתקוע פשוטה לפני ופשוטה לאחריה, ונלמד מיום
 כפור שאף בראש השנה יש לתקוע כך, ומדוע הוצרך התנא
 ללמוד זאת בגזירה שוה מהתקיעות שבמדבר, כמבואר בברייתא.
 מתרצת הגמרא: תנא קמא של הברייתא, לשונות 'העברת'
 ו'תעבירו' שנאמרו ביום כפור של יובל לא משמע להו לדרושם
 לענין תקיעה פשוטה שיש לפני התרועה ואחריה, ולכן אף שהוא
 סובר שאפשר ללמוד את דין ראש השנה מיום כפור, מכל מקום
 הוא סובר שבים כפור עצמו אין דרשה המלמדת שיש פשוטה
 לפני ואחריה, והוצרך לדרוש כן בגזירה שוה מהתקיעות שהיו
 במדבר.
 מבררת הגמרא: אלא לשיטתו מאי דרשי בהו – בלשונות 'העברת'
 ו'תעבירו' שנאמרו ביום כפור של יובל. מבארת הגמרא: את

שאין תלמוד לומר 'בחדש השביעי', ומה תלמוד לומר 'בחדש
 השביעי', ללמד שיהיו כל התרועות של חדש השביעי זה בזה, ומנין
 לשלש סדרים של שלש שלש תקיעות, במלכיות, בזכרונות
 ובשופרות, תלמוד לומר שלשה פסוקים שמוזכרת בהם תרועה,
 לגבי יום כפור של יובל נאמר 'העברת שופר תרועה' (ויקרא כה ט),
 ולגבי ראש השנה נאמר 'שבתון זכרון תרועה' (שם כג כד) ו'יום תרועה
 יהיה לכם' (במדבר כט א). ומנין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה
 בזה, כלומר, הרי לא נאמרו כל שלשת הפסוקים בענין אחד, ואיך
 דורשים אותם כאילו נאמרו באותו ענין ולומדים מהם שיש צורך
 בלשלה סדרים גם בראש השנה וגם ביובל, תלמוד לומר גם לגבי
 ראש השנה וגם לגבי יובל 'שביעי' 'שביעי', לדורשם זה מזה בגזירה
 שוה, ובאילו נאמר בכל פרשה שלש פעמים 'תרועה', הא כיצד –
 וכיצד מתקיימת דרשה זו של שלש תרועות, בכך שתוקע שלש
 סדרים של תקיעה תרועה ותקיעה, שכן ביחד תשע קולות. מסיימת
 הברייתא: שיעור תקיעה בתרועה, שיעור תרועה בשלשה שפכים.
 מקשה הגמרא על דברי הברייתא: האי תנא – התנא של הברייתא,
 מעיקרא מיתי לה בהיקשא – בתחילת הברייתא הוא לומד את
 דיני התקיעות של ראש השנה בהיקש מיום הכפורים שיש יובל,
 שיש לתקוע בשופר, ושיש לתקוע פשוטה לפני ופשוטה
 לאחריה, שהשווה כל התרועות של חודש השביעי אלו לאלו,
 והשתא מיתי לה בגזירה שוה – ועתה, בסיום הברייתא, לגבי הדין
 שיש לתקוע שלשה סדרים של שלש שלש תקיעות, הוא נלמד
 מגזירה שוה של 'שביעי' 'שביעי', ומדוע לא למד גם דין זה
 בהיקש, שאם נאמר בראש השנה תוקעים רק שתי תרועות,
 ויובל רק תרועה אחת, וכמשמעות הפסוקים, נמצא שאין דינם
 שוה, וכדי להקיש את כל התרועות של החדש השביעי זה לזה יש
 לומר בשניהם תוקעים שלש תרועות. מבארת הגמרא: הכי
 קאמר התנא ברישא, אי לא גזירה שוה זו שקיבל משה בסני, היה
 מיתניא לה בהיקשא – היינו יכולים ללמוד דינים אלו בהיקש,
 שהרי אדם דין היקש מעצמו, אבל השתא דאיתא גזירה שוה,
 היקשא לא צריך, אלא כל הדינים נלמדים בגזירה שוה.
 מביאה הגמרא לימוד אחר לכך שיש פשוטה לפני ופשוטה
 אחריה: והאי תנא – ותנא זה, בברייתא שתובא להלן, מיתי לה –
 לומד שיש לתקוע פשוטה לפני ופשוטה לאחריה בגזירה שוה
 מ'מקדשי' – מהתרועות שנאמרו לישראל בסדר הילוכם במדבר,
 דתניא, נאמר בפסוקים (במדבר יד) 'ותקעתם תרועה ונסעו המהנות
 החנים קדמה, ותקעתם תרועה שנית ונסעו המהנות החנים תמינה,
 תרועה יתקעו למסעיהם', וממה שאמר הפסוק בתחילה 'ותקעתם
 תרועה' ולא אמר 'והרעותם תרועה' משמע שיש לתקוע תקיעה
 בפני עצמה, ותרועה בפני עצמה. שואלת הברייתא על עצמה: אתה
 אומר שכונת הפסוק לתקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה, או
 – שמא אינו כן, אלא תקיעה ותרועה אחת היא – כונת הפסוק
 שיתקעו רק תרועה, ומשתמשת התורה בלשון 'תקעתם' גם לגבי
 תרועה. דוחה הברייתא: כשהוא אומר (שם י) 'ובהקחיל את הקהל
 תתקעו ולא תרעו', משמע ש'תקעו' היינו תקיעה ו'תרעו' היינו
 תרועה, ואם בזמן המסעות היו רק מריעים, היתה התורה כותבת
 'והרעותם תרועה', ומדיוק הלשון 'ותקעתם תרועה' הו אומר
 שיש לתקוע תקיעה בפני עצמה, ולהרע תרועה בפני עצמה.
 אמנם עדיין לא התבאר בפסוק היכן תוקעים את הפשוטה.
 מבארת הברייתא: ומנין שתוקעים תקיעה פשוטה לפני – לפני
 התרועה, תלמוד לומר 'ותקעתם תרועה', והיינו שהתקיעה קודמת
 לתרועה. ומנין שתוקעים פשוטה לאחריה, תלמוד לומר לגבי מסע
 המהנות 'תרועה יתקעו', והיינו שיש תקיעה לאחר התרועה. רבי
 ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר, אינו צריך לדרשה זו,
 אלא כך יש לדרוש, הרי הוא אומר לגבי המסעות 'ותקעתם תרועה
 שנית', שאין תלמוד לומר 'שנית' – אין צורך לומר שזו תקיעה
 שניה, שהרי כבר נאמר בפסוק הקודם 'ותקעתם תרועה' כדי
 שישעו המהנות החונים מזרחה, וברור שהתקיעה שבפסוק זה היא

ראש השנה. יום טוב – פרק רביעי דף לד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמה רש"י

שכבר אמר ותקעתם תרועה ונסע פלוני, כי הדר אמר ותקעתם תרועה ונסע מזה פלוני – פשיטא דשנית היא. תהא תקיעה שניה לה – והכי קאמר: ותקעתם תקיעה שנית לתרועה. ה"ג: ושלש תרועות נאמרו ברה"י: "שבתון זכרון תרועה" "העברת שופר תרועה" "יום תרועה יהיה לכם" ושתי תקיעות לכל אחת ואחת. מצינו למדון לרה"י שלש תרועות ושש תקיעות, שתיים מדברי תורה ואחת מדברי סופרים: "העברת שופר תרועה" "שבתון זכרון תרועה" – מד"ת, "יום תרועה יהיה לכם" – לתלמודו הוא בא. רבי שמואל בר נחמני אומר אחת מד"ת ושתיים מד"ס: "העברת שופר תרועה" – מד"ת, "שבתון זכרון תרועה" – ר"י. תרועה יהיה לכם" – לתלמודו הוא בא. מאי לתלמודו הוא בא וכו'. שתיים מד"ת – תרי קראי דרזש למניינא, כדקתני ואזיל: "העברת שופר תרועה" "שבתון זכרון תרועה" – מד"ת, כלומר: מכאן נלמדו שתיים: "יום תרועה יהיה לכם" – לא תדרשה למניינא, שהרי לתלמודו הוא בא. מפנה לג"ש שדרש "תרועה" "תרועה" לג"ש. אלא סופרים אמרו, כדי להשוות מלכות זכרונות ושופרות לתקיעותיהן. רבי שמואל בר נחמני אומר ב"י: מאי לתלמודו הוא בא – בשלמא חד לג"ש, איך למאי? לא משמע ליה – למדרש מניה פשוטה לפניה. דרך העברתו – למעוטי הפכו ותקע בו, כדאמרן (לעיל דף כו.ב). ניעבירה ביד – ואי לאו דהדר כתביה – לא הוה משתמע תעבירו לשון תקיעה. כספסא ליה – ועבד תרועתו. ודלמא ננוחי הוא – ואין לך לעשות תרועות יבבות, וקא מפסקא תרועה בין שברים לפשוטה שלאחריה. ודלמא לילי היא – ואין לנו שברים, וקא מפסקא שברים דקשר"ק דר' אבדו בין תקיעה ראשונה לתרועה, ואין כאן פשוטה לפניה. ברישא ננוחי גמט – גניחות ארוכות, קומפליינ"א בלע"ז. והדר מיליל – רצידי"ר בלע"ז.

תשע

תהא תקיעה שניה לה. אין לי אלא במדבר, בראש השנה מניין – תלמוד לומר "תרועה" "תרועה" לגזירה שוה. ושלש תרועות נאמרו בראש השנה: "שבתון זכרון תרועה", "יום תרועה", "העברת שופר תרועה". ושתי תקיעות לכל אחת ואחת. מצינו למדון: שלש תרועות ושש תקיעות נאמרו בראש השנה, שתיים מדברי תורה ואחת מדברי סופרים; "שבתון זכרון תרועה" "העברת שופר תרועה" – מדברי תורה, "יום תרועה יהיה לכם" – לתלמודו הוא בא. רבי שמואל בר נחמני אומר רבי יוחנן: אחת מדברי תורה, ושתיים מדברי סופרים: "העברת שופר תרועה" – מדברי תורה, "שבתון זכרון תרועה" ו"יום תרועה יהיה לכם" – לתלמודו הוא בא. מאי לתלמודו הוא בא? – מיבעי: ביום ולא בלילה. ביום ולא בלילה מנא ליה? – נפקא ליה מ"ביום הפפורים".

אי ביום הפפורים ליה – נגמור נמי מצינה לפשוטה לפניה ופשוטה לאחריה! – "העברת" – "תעבירו" – לא מושמע להו. – אלא מאי דרשי בהו? – והעברת – כדרכ מיתנא, דאמר רב מתנא: "העברת" – דרך העברתו, "תעבירו" דקאמר רחמנא נעבירה ביד. ואידך, דרב מתנא מרשני דביבביריה. תעבירו ביד – לא מצינא אמרת, דגמר "עברה" "עברה" ממושה, כתיב הכא "העברת שופר תרועה" וכתיב התם "ויצו משה ויעבירו קול במחנה". מה להלן בקול – אף

באן בקול. – ולהאי תנא דמיתתי לה במדבר, אי מה להלן חצוצרות – אף באן חצוצרות?! – תלמוד לומר "תקעו בחודש שופר בפסח ליום חגנו" אי זהו חג שהחודש מתפסח בו – הוי אומר זה ראש השנה, וקאמר רחמנא "שופר". אתקין רבי אבהו בקסרי: תקיעה, שלשה שברים, תרועה, תקיעה. – מה נפשך? אי ילולי ילול – לעבד תקיעה תרועה ותקיעה, ואי גנוחי גנח – לעבד תקיעה שלשה שברים ותקיעה! – מספקא ליה אי גנוחי גנח אי ילולי ילול. – מתקף לה רב עזריא: ודלמא ילולי הוה, וקא מפסיק שלשה שברים בין תרועה לתקיעה! – דהדר עבד תקיעה תרועה ותקיעה. – מתקף לה רבינא: ודלמא גנוחי הוה, וקא מפסקא תרועה בין שברים לתקיעה! – דהדר עבד תרועה שברים תרועה. – אלא רבי אבהו מאי אתקין? אי גנוחי גנח – הא עבדיה, אי ילולי ילול – הא עבדיה! – מספקא ליה דלמא גנח וילול. – אי הכי, ליעבד נמי איפכא: תקיעה, תרועה, שלשה שברים ותקיעה, דלמא ילול וגנח! סתמא דמילתא, כי מתרע באיניש מילתא – ברישא גנח והדר ילול. "תקע בראשונה ומשך בשניה בשתיים". אמר רבי יוחנן: שמע תשע

נעבירה ביד – פירוש: שיאחזנו בידו ותקע, ולא שיניחנו על גבי שום דבר ותקע. ופירוש הקונטרס עיקר. מותשעה

שאין תלמוד לומר בחדש השביעי – דהא כתב לך בכמה מקומות דיום הכפורים בחדש השביעי הוא, והבא ידו"כ כתיב, והעברת – פשוטה משמע, העברת קול אחד. ביה"כ תעבירו – הרי העברת תחילה וסוף, ותרועה כתיבא בינתים. ומנין שלש של שלש – מנין דהך פשוטה לפניה ולאחריה ותרועה באמצע עבדין תלתא זימני, למלכות חדא, ולזכרונות חדא, ולשופרות חדא. ת"ל – תרועה תלתא זימני, לכל אחת פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה. ומנין ליתן את האמור של זה בזה בו? – לפי ששלש תרועות הללו לא נאמרו במקום אחד, שהשתיים נאמרו בראש השנה והאחת ביובל. מנין ליתן האמורות בראש השנה ביובל, וליתן האמורה ביובל ברה"י שיהו כאן ובאן שלש. שביעי שביעי לג"ש – נאמר ברה"י "בחדש השביעי" ונאמר ביובל: "העברת שופר תרועה בחדש השביעי". ותנא מעיקרא אייתי בהיקשא – לתלמוד זה מזה מנין שבשופר, ופשוטה לפניה ולאחריה גמר ר"ה מיובל בהיקשא, דאין ת"ל "בחדש השביעי" אלא להקיש כל תרועות של חדש השביעי שיהו שוות. ולפך נמר בג"ש – ליתן האמור של זה בזה – הא נמי יתתי בהיקשא, דאי כדכתובן שיהו שתיים ברה"י ואחת ביובל – אין תרועות של חדש השביעי שוות. ה"ק: אי לאו ג"ש – אי לא נאמרה ג"ש זו למשה מסיני לדונה, הייתי מביא הכל בהיקשא, כלומר מעצמו. והאי תנא מיתתי לה ממדבר – שותהא פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה. תקיעה בפני עצמה בו – דלא תימא חדא היא. והכי קאמר: היו תוקעין תרועה, אלא היק: ותקעתם תקיעה, ואחריה הדיעו תרועה. או אינו – אלא אחת היא. והכי קאמר: היו תוקעין תרועה. כשהוא אומר תתקעו ולא תריעו – מכלל דבמסעות תתקעו ותריעו קאמר, ותרועה לא קרי לה תקיעה – הרי על כרחך תקיעה בפני עצמה בו. תלמוד לומר ותקעתם – והדר תרועה. שאין ת"ל שנית –

תהא תקיעה שניה לה. אין לי אלא במדבר, בראש השנה מנין – תלמוד לומר "תרועה" "תרועה" לגזירה שוה. ושלש תרועות נאמרו בראש השנה: "שבתון זכרון תרועה", "יום תרועה", "העברת שופר תרועה". ושתי תקיעות לכל אחת ואחת. מצינו למדון: שלש תרועות ושש תקיעות נאמרו בראש השנה, שתיים מדברי תורה ואחת מדברי סופרים; "שבתון זכרון תרועה" "העברת שופר תרועה" – מדברי תורה, "יום תרועה יהיה לכם" – לתלמודו הוא בא. רבי שמואל בר נחמני אומר רבי יוחנן: אחת מדברי תורה, ושתיים מדברי סופרים: "העברת שופר תרועה" – מדברי תורה, "שבתון זכרון תרועה" ו"יום תרועה יהיה לכם" – לתלמודו הוא בא. מאי לתלמודו הוא בא? – מיבעי: ביום ולא בלילה. ביום ולא בלילה מנא ליה? – נפקא ליה מ"ביום הפפורים".

אי ביום הפפורים ליה – נגמור נמי מצינה לפשוטה לפניה ופשוטה לאחריה! – "העברת" – "תעבירו" – לא מושמע להו. – אלא מאי דרשי בהו? – והעברת – כדרכ מיתנא, דאמר רב מתנא: "העברת" – דרך העברתו, "תעבירו" דקאמר רחמנא נעבירה ביד. ואידך, דרב מתנא מרשני דביבביריה. תעבירו ביד – לא מצינא אמרת, דגמר "עברה" "עברה" ממושה, כתיב הכא "העברת שופר תרועה" וכתיב התם "ויצו משה ויעבירו קול במחנה". מה להלן בקול – אף

מתשעה בני אדם כאחד לא יצא – כך כתוב בספרים. והקשה בקונטרס: אמאי לא יצא?
הא אסיקנא לעיל דתרי קלי מתרי גברי משתמעין ופי' דגרסינן בתוספתא:
מתשעה בני אדם כאחד – יצא, ואפי' בסרוגין, ונראה לקיים גרסת הספרים מתשעה בני אדם
כאחד לא יצא – משום דאין כאן בתרועה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה, כיון שהכל ביחד.
והשתא גרס שפיר תקיעה מזה ותרועה מזה –

יצא, דהיינו זה אחר זה. וסרוגין, פי' סרוגין –
הפסקות הרבה, שתוקע ומפסיק ושוהה לעשות
לתרועה עד לאחר שעה.
לדידי לא סבירא לי – כלומר, שהוא צריך
לחזור לראש כששהה כדי לגמור כולה,
ולא שיהא צריך להפסיק כשמגיע למבואות
המטונפות, אלא מניח ידו על פיז וקורא ק"ש,
כדאמר ר' יוחנן בפרק "מי שמת" (ברכות דף
כ"ב) והיה נראה דק"ל כותיה כששהה כדי
לגמור כולה, דאין חזר לראש, אע"ג דפליגי עליה
רב ושמואל בפרק "הקורא את המגילה למפרע"
(מגילה דף י"ב) ודק"ל כרבי יוחנן לגבי רב
ושמואל כדמוכח בפ' "מי שהוציאנו" (עירובין
דף מ"א) ומיהו, כיון דרבי אבהו פליג – היה קצת
נראה לפסוק כמותו, דהוא בתראה, ואע"ג
דאשכחנא רב יוסף בהדיא דמגילה (שם),
דקאמר: נקוט דרב ביבי בידך, ורב אמר אין הלכה
כרבי מונא, ושמואל אמר הלכה כר' מונא – לאו
משום דלחוי הלכה כרב באיסורי קאמר הכי, אלא
האמת אומר, דשמעין ליה לשמואל דחייש
ליחודה, וגם בפרק "מי שמת" (ברכות דף כ"ב),
גבי היה עומד בתפלה ומים שותתין על ברכיו,
דפליגי רב חסדא ורב המנונא, ומסיק רב אשי
דכ"ע א"א שזה חזר לראש, והכא בדלא שעה,)
וקשה דהדר מאד, שהצבור בבהכ"נ ב"ט אומרים
"אמת ויציב", וממתנין לש"ץ ושותקים עד
שיגמור "זולתות" רמי כמון" שאומר בגאולה.
ומיהו, היכא דאין שוחזין כדי לגמור כולה
מתחלתה עד סוף – אין לחוש (כדאביי) בפ'
"הקורא את המגילה למפרע" (דף י"ב) ולא (כרב
יוסף) דאמר מדיכא דקאי לסיפא – דאם כן נחת
דברך לשעורין. וצריך לדקדק בתקיעות, משום
דאמר רב כהנא בפ' "החליל" (סוכה נ"ג ושם) אין
בין תקיעה לתרועה ותקיעה ולא כלום, כרבי
יחודה דאמר שלשתן מזה אחרת, וכי קאמר התם
– דוקא באמצע תקיעה תרועה תקיעה, אבל בין
ק"ק לק"ק – יכול לשהות פחות מכדי לגמור
ק"ק, ולרבנן דחשבי תקיעה בפני עצמה ותרועה
בפני עצמה – אין לשהות בין זה לזה כדי תקיעה
אחת או תרועה אחת.

כך מוציא את הדבקי – מכאן פסק בה"ג דיחיד
שטעה ולא הזכיר של ראש חדש – יכין לבו
לתפלתו של שליח צבור מתחלה עד סוף, ויוצא,
אע"פ שהוא בקי, ואין ראה מכאן, דהא מסקינן
רשב"ג אומר אינו מוציא אלא עם שבשדות
דאנסי במלאכה, ואיני יכולין להסדיר תפלתם.
אבל דעיר – לא, ומיהו, בקונטרס משמע לקמן
שירנה לפרש בשלא כוון לבו לבהכ"נ, ולא שמע
תפלה, וכן משמע, דומיא דהדיא דברכת כהנים
ולפירושו זה מצינו למימר דבצבור, והיכא דשמעו
– יוצאין, וכן משמע בפרק "תפלת השחר" (ברכות

דף כ"ט), דאמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות בשמים בתחית המים – מחזירין אותו, וכו', מיתיבי: טעה ולא הזכיר כו' שאלה בברכת השנים

מחזירין אותו כו', ומשני: הא – ביחיד, הא – בצבור, אי הכי, מפני ששמועה משליח צבור מיבעי ליה! ומסיק אידי ואידי ביחיד, הא – דאיכר קודם שומע תפלה, הא – דלא איכר קודם

שומע תפלה, משמע דבצבור יוצא על ידי ש"צ, ואפי' לפי מה שפירש עם שבשדות ששומעין משליח צבור יוצאין, אבל דעיר לא – יש לחלק בין היכא דהתפלל וטעה, להיכא דלא התפלל

כלל וזו"ע תוס' ברכות כ"ט ד"ה טעה.

בכך מצינו למימר דבצבור, והיכא דשמעו

– יוצאין, וכן משמע בפרק "תפלת השחר" (ברכות

דף כ"ט), דאמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות בשמים בתחית המים – מחזירין אותו, וכו', מיתיבי: טעה ולא הזכיר כו' שאלה בברכת השנים

מחזירין אותו כו', ומשני: הא – ביחיד, הא – בצבור, אי הכי, מפני ששמועה משליח צבור מיבעי ליה! ומסיק אידי ואידי ביחיד, הא – דאיכר קודם שומע תפלה, הא – דלא איכר קודם

שומע תפלה, משמע דבצבור יוצא על ידי ש"צ, ואפי' לפי מה שפירש עם שבשדות ששומעין משליח צבור יוצאין, אבל דעיר לא – יש לחלק בין היכא דהתפלל וטעה, להיכא דלא התפלל

כלל וזו"ע תוס' ברכות כ"ט ד"ה טעה.

תשע תקיעות – תרועות נמי קאמר. מתשעה בני אדם כאחד לא יצא – תרי קלי לא
משתמעין. כך פירשה לפי מה שכתוב בספרים. ולאן מלתא היא, דהא אוקימנא (לעיל
דף כ"א) תרי קלי מתרי גברי משתמעין וד"ג לה בתוספתא: מתשעה בני אדם כאחד –
יצא, ואפי' בסרוגין, ואפילו כל היום כולו, ולא גרסינן: תקיעה מזה ותרועה מזה יצא –
דהיינו רישא, ואי גרסינן לה – הכי הוא דגרסי:

מט' בני אדם כאחד תקיעה מזה ותרועה מזה
יצא, ואפי' בסרוגין כו', אם שה – בסרוגין, כדי
לגמור את כולו – חזר, לדידי לא סבירא לי –
מה שהפסקת, דאית ליה לר' יוחנן במסכת
ברכות (דף כ"ב), היה קורא קריאת שמע והגיע
למבואות מטונפות – מניח ידו על פיז וקורא.
ולא סבירא לי נמי דמשום שהה הוא צריך
לחזור, לדידך דסבירא לך – ואתה חולק עלי
בשתיקה, דכין דקא בעית מהו לגמור – מכלל
דסבירא לך סרוגין מעבדי קריאה, ומבעיא לך
בכמה היו סרוגין. תקיעות – וברכות דעלמא,
כגון תעניות – אין מעבדין זו את זו אם בידך
ולא תקע, מי שבידך כו', כי נהירנא לך – לסימן,
שסימתי הברכה, אלא בחבר עיר – תבורת
צבור, אבל יחיד – מברך את כולה, ואח"כ תוקע
תשע תקיעות, דהא ודאי והא ספק – ודאי הוא
לו שאם ילך אצל המברכין ימצא שם עשרה,
ויתפלל ש"צ ויוציאו ידי חובתו, ואם ילך אצל
התוקעין – שמא כבר עמדו והלכו לביתם: כשם
שש"צ וכו', למה צבור מתפללים – בלחש,
מודים חכמים – אחר שנחלקו חזרו וחדו, אמר
ליה – ר' חייא לרב דימי, רבה בר בר חנה נמי
– דמרירא דשמעתא הוא, הכי קאמר – שנחלקו
על רבן יוחנן כשאמר כן.

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ב

ראש השנה דף לך עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום רביעי) קמז

כדי שיבא לפני זכרונכם לטובה, ובמא תמליכוני ובמה יבא זכרונכם לפני לטובה, בתקיעת שופר, נמצא שהתקיעות הם חלק מסדר הברכות, ולכן אם לא תקע לא יצא ידי חובת הברכות, וכן אם לא בירך לא יצא גם ידי חובת התקיעות.

שנינו במשנה: מי שבידו תשע ברכות, ורק אחר כך נתמנה [ונדמן] לו שופר, תוקע ופירע ותוקע שלש פעמים. מדיקת הגמרא: כפי שפירע תוקע אחר הברכות, כיון דלא הוה ליה שופר מעיקרא, בעת הברכות, הוה ליה שופר מעיקרא, כי שמע להו – שמיעת התקיעות אספר ברכות שפע להו, והיינו 'תקיעה תרועה ותקיעה' למלכיות, וכן לזכרונות וכן לשופרות, שלכתחילה יש לתקוע על סדר הברכות.

מביאה הגמרא מעשה בענין זה: רב פפא בר שמואל קם לצלוי – עמד להתפלל [וביחודות], אמר ליה לשמעיה – לשמשו, כי נחירא לך – כשאעשה לך סימן שסימתי ברכה משלשת הברכות של מלכיות וזכרונות ושופרות, תקע לי, כדי שיהיו התקיעות על סדר הברכות. אמר ליה רבא לרב פפא בר שמואל, לא אמרו שיש לשמוע את התקיעות על סדר הברכות, אלא בחבר עיר – בציבור המתפללים יחד, אבל יחיד המתפלל לבדו יברך את כל הברכות ואחר כך יתקע. מוכיחה זאת הגמרא: תניא נמי הכי, כשהוא שומען – את התקיעות, שומען על הפסד – תקיעה תרועה תקיעה, ועל סדר הברכות, כשה דברים אמורים, בחבר עיר, אבל שלא בחבר עיר, שומען על הפסד – תקיעה תרועה תקיעה, וישלל על סדר ברכות.

מביאה הגמרא את המשך הברייתא: ויחיד שלא תקע, חבירו תוקע לו ומוציאו ידי חובה. ויחיד שלא בירך – שלא התפלל מוסף, אין חבירו מברך עליו כדי להוציאו, כיון שתפילה היא רחמים, וכל אחד צריך לבקש רחמים על עצמו. ממשכה הברייתא: ומצוה בתוקעין יותר מן המברכין – גדולה מצות התקיעה ממצות הברכות, כיצד, בני אדם שאינם יודעים לתקוע בשופר ולא לברך, ויש סמוך למקומם שתי עיירות הנמצאות מחוץ לתחום שבת, אחת למזרח ואחת למערב, וכדי לכתב אליהן ביום טוב עליהם להניח 'עירוב תחומין', אך יכולים לעשות עירוב זה רק לצד אחד, ובעיריה אחת תוקעין, אך אין שם מי שיועד לברך, ונאמרת מברכין ואין תוקעין, הולכין למקום שתוקעין, על ידי הנחת העירוב לאותו צד, ואין הולכין למקום שמברכין. שואלת הגמרא: פשיטא, הא – התקיעות הם מצוה דאורייתא, והא – הברכות הם דרבנן. משיבה הגמרא: לא צריכא, דאף על גב – אפילו באופן דהא – שהברכות הן ודאי, שברור לו שירכבו באותו מקום, והא – והתקיעות הן פסק, שיתכן שעד שיבא לשם כבר יסימו את התקיעות, מכל מקום ילך למקום שתוקעים, שספק מצוה מן התורה עדיף מודאי מצוה מדרבנן.

שנינו במשנה: 'כשם ששליח ציבור חייב להתפלל בעצמו, כך כל יחיד ויחיד וכו' חייב להתפלל בעצמו, רבן גמליאל אומר שליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתו'. מבארת הגמרא את מחלוקתם: תניא בברייתא, אמרו לו חכמים לרבן גמליאל, לדרביריך שהשליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתו, למה ציבור מתפלל בלחש. אמר להם, כדי להסדיר שליח ציבור תפלתו – שבזמן שהציבור מתפללים מסדר השליח ציבור את תפילתו שתהא שגורה בפיו, אמר להם רבן גמליאל, לדרביריכם, למה שליח ציבור יורד לפני התיבה, והרי אינו מוציא את הרבים ידי חובתם. אמרו לו, כדי להוציא את שאינו בקי, אבל מי שבקי אינו יוצא בחזרת הש"ץ. אמר להם, כשם שמוציא את שאינו בקי כך מוציא את הבקי, שכיון שברכותיו מועילות להוציא את שאינו בקי, אנו מחשיבים אותו כשאר ברכות שאדם חייב בהם, שהתבאר לעיל (פס). שאף שחבירו כבר יצא יכול לברכן כדי להוציאו, וממילא יכול לצאת בהן אף מי שבקי.

הגמרא מבררת האם חכמים ורבן גמליאל נשארו במחלוקתם:

תשע תקיעות – שלש סדרים של 'תקיעה תרועה תקיעה', שהן עיקר המצוה, אפילו בתשע שעות שונות ביום, והפסיק שעה בין תקיעה לתקיעה, יצא. מסייעת הגמרא לדין זה מברייתא: תניא נמי הכי, שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום, יצא. מביאה הגמרא את המשך הברייתא: אם שמע את תשע התקיעות הנצרכות מן התורה מתשעה בני אדם – בבת אחת, [לא יצא, כיון שיש לתקוע לפני התרועה ואחריה, וכאן תקעו הכל יחד]. שמע תקיעה מאדם זה, ולאחריה תרועה מאדם זה – אדם אחר, עד ששמע תשע תקיעות, אפילו שהתוקעים היו תשעה בני אדם שונים, יצא, ואפילו אם תקעו כסירוגין – שהיה הפסק בין התקיעות, ואפילו היו הפסקות גדולות בין התקיעות, ושמעם במשך כל היום כולו, יצא. הגמרא מבררת את דברי רבי יוחנן. מקשה הגמרא: ופי אמר רבי יוחנן הכי, שאם שהה זמן רב בין תקיעה לתקיעה יצא, והאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידא, באמירת ההלל ובקריאת המגילה, אם שהה בשתיקה באמצע הקריאה שיעור זמן כדי לגמור לקרוא את כולה – כל המגילה או כל ההלל מתחילה ועד סוף, חוזר לראש – לתחילת הקריאה, כיון שהיה זה מבטל את הקריאה הראשונה. ואם כן גם לגבי תקיעות יש לומר כן, שכיון שהפסיק בין התקיעות שיעור זמן הראוי לתקוע בו את כל התקיעות כולן, ביטלה שהיה זה את כל התקיעות, ועליו לתקוע שוב מתחילה. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא דידיה הא דרביה – דברי רבי יוחנן כאן הם דעת עצמו, שאין שהייתו מבטלת את התקיעות הראשונות, והוא הדין שישבור ששהיה באמירת ההלל או בקריאת המגילה אינה מבטלת את תחילת הקריאה, ומה שאמר לגבי הלל ומגילה שאם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, זו דעת רבו, רבי שמעון בן יהוידא.

ממשיכה הגמרא ומקשה: וידיה לא – וכי רבי יוחנן עצמו אינו סובר כן, והא מעשה היה ברבי אבהו תלמידו של רבי יוחנן, דהוה שקיל ואויל בתריה דרבי יוחנן – שהיה הולך אחורי רבי יוחנן, והוה קרי רבי אבהו קריאת שמע, כי מלא – כשהגיע למבואות המטונפים, אישתיק, כיון שאסור למור שם דברים שבקדושה, בתי דחליף – לאחר שעבר מאותו מקום אמר ליה – שאל את רבי יוחנן, מהו לגמור – האם אני יכול לגמור את קריאת שמע מהמקום שהפסקתי בו, אמר ליה רבי יוחנן, אם שהית כדי לגמור את כולה, חוזר לראש. ומבואר שגם רבי יוחנן עצמו סובר כן, שהרי הורה זאת הלכה למעשה. מתרצת הגמרא: הכי קאמר ליה רבי יוחנן, לדידי לא סבירא לי – אני עצמי איני סובר שצריך להפסיק מקריאת שמע כשנגיעים למבואות המטונפים, אלא מניח ידו על פיו וממשיך לקרוא. כמבואר בברכות (כז), וכן איני סובר שאם שהה כדי לגמור את כולה צריך לחזור לראש, אבל לדידי – לשיטתך, דסבירא לך שיש להפסיק במבואות המטונפים, וכן אתה סובר שאם הפסיק באמצע הקריאה צריך לחזור לראש, ומחמת כן שאלת מה השיעור שבו צריכים לחזור לראש, אם שהית כדי לגמור את כולה, חוזר לראש.

הגמרא מביאה ברייתא בענין הברכות והתקיעות של תעניות וראש השנה: תני רבן, תקיעות של תענית ציבור שהיו תוקעים על סדר הברכות שהיו מוסיפים בתפילת התענית, אין מעבבות זו את זו – אין התקיעות מעבבות את הברכות, אלא אף אם לא תקע יכול לברך, וכן הברכות של תעניות אין מעבבות זו את זו – הברכות של התקיעות, אלא אף אם לא בירך יכול לתקוע, אבל תקיעות וברכות של ראש השנה ושל יום הכיפורים של יובל, שהן מלכיות וזכרונות ושופרות, מעבבות זו את זו, ואם תקע ולא בירך, או בירך ולא תקע, לא יצא. מבררת הגמרא: מאי מעמא יש חילוק בין תעניות לראש השנה, והרי בשניהם חיוב הברכות הוא רק מדרבנן. מתרצת הגמרא: אמר רבה, הטעם בראש השנה הוא כיון שאמר הקדוש ברוך הוא, אמרו לפני ראש השנה מלכיות וזכרונות וישופרות, אימרו מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, אימרו וזכרונות

קמח ראש השנה דף לה עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום חמישי)

42 שְׁאֵמֶר וְכִתְּוִתְהָן כְּתוּב לְאִמְרִי, שׁוּב אֵינִי צָרִיךְ לומר את הפסוקים
43 עצמם.
44 *
45 אִמְרֵי רַבִּי אֱלֵעָזָר, לְעוֹלָם יִסְדֵּר אֶתְּ הָאֵרֶם תְּפִלָּתוֹ – יסדר ויכין לעצמו את
46 סדר התפילה, וְאַחֵר כֶּהָן יִתְפַּלֵּל, כדי שתהא תפילתו שגורה בפיו
47 ולא יטעה בה. אִמְרֵי רַבִּי אֶבְיָה, מִסְתַּבְּרָא מִלְּתִיָּה דְרַבִּי אֱלֵעָזָר
48 בְּבִרְכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים וְשֶׁל פְּרָקִים – של
49 המועדות, שמתפללים אותם רק בזמנים מסוימים, אֲבָל בתפלות
50 דְּכָל הַשָּׁנָה, לא – אינו צריך לסדר את התפלה, כיון שהיא שגורה
51 בפיו. מִקְשָׁה הגמרא: אֵינִי, וְהָאֵרֶם כֶּהָן יְהוּדָה מְסַבֵּר צְלוּתֶיהָ – תפילתו,
52 ואף ביום חול, וְרַק אַחֵר כֶּהָן מְצַלֵּי. מתרצת הגמרא: שָׂאֵנִי רַב הַיּוֹדָה,
53 כִּיּוֹן דְּתַלְתְּלִין יוֹמִין לְתַלְתְּלִין יוֹמִין הָיָה מְצַלֵּי – כיון שהיה מתפלל
54 רק משלשים יום לשלשים יום, כלומר פעם בשלשים יום, לִכְךָ
55 תפילתו כתפילת פְּרָקִים דְּמִי, שיש לסדרה תחילה.
56 *
57 הגמרא חוזרת לדון בשיתר רבן גמליאל שאף הבקי יוצא ידי חובה
58 בתפילת הש"ץ: אִמְרֵי רַב אֶבְיָה כֶּהָן רַב אֶבְיָה, אִמְרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן הַסִּדְרָא,
59 פּוֹטֵר הֵיךְ רַבִּין גְּמַלְיָא מִלְּהַתְּפִלָּה תְּפִילָּה לְחַשׁ אֲפִילוּ אֶת הָעָם
60 שֶׁבְּשָׂדוֹת, שאינם באים כלל להתפלל בבית הכנסת, שיוציאים ידי
61 חובה בתפילת הש"ץ, וְלֹא מִבְּעֵינָא – ואין צורך לומר שנפטרים הֵנִי
62 דְּקִיָּמִי הָאֵם – אותם הנמצאים בעיר. מִקְשָׁה הגמרא: מִלְּשׁוֹן
63 'אפילו' שאמר רב אחא בר עריא משמע שיש חידוש בדבר,
64 שאפילו העם שבשדות פטורים מלהתפלל, וקשה, אֲדַרְבָּה, הֵנִי –
65 אלו שבשדות אֲנִיכִי – אנוסים הם, שהם טרודים במלאכתם ואינם
66 יכולים לבא להתפלל, ואין להם פנאי להסדיר תפילתם, אֲבָל הֵנִי
67 הנמצאים בעיר לֹא אֲנִיכִי, ומדוע הם נפטרים בתפילת הש"ץ. ויש
68 להוכיח סברא זו, דְּתַנִּי אֶבְיָה כֶּהָן דְּרַב כְּנִיזִין בְּרַחֲמֵי, אף שהעם
69 שבשדות מתברכים בברכת כהנים הגם שאינם עומדים לפני
70 הכהנים, מכל מקום עִם שְׁעוּמִידִים אַחֲרֵי הַכְּהֵנִים בשעת הברכה,
71 אֵינֶן כְּבִלְל הַבְּרָכָה, וטעם החילוק הוא כיון שהעם שבשדות הם
72 אנוסים ואינם יכולים לבוא, אך אלו שעומדים מאחורי הכהנים
73 יכולים הרי לבוא לפניהם, וכיון שלא עשו כן ראוי שלא יהיו בכלל
74 הברכה. והוא הדין כאן לגבי התפלה, שאותם שבעיר שאינם
75 אנוסים, לא היה להם להפטר בתפילת הש"ץ.
76 מתרצת הגמרא: אֲלֵא יֵשׁ לַגְרוּס מִימְרָא זו בלשון אחרת, דְּבִי אֶתָּא
77 'וכשבא רבין, אִמְרֵי רַבִּי יַעֲקֹב בְּרַי אִידִי, אִמְרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן הַסִּדְרָא, לֹא
78 פָּטֵר רַבִּין גְּמַלְיָא אֲלֵא עִם שְׁבִישְׁדוֹת, מֵאִי טַעְמָא, מִשּׁוּם דְּאֵינִיכִי
79 בְּמִלְּאָכָה בְּשָׂדָה, ואינם יכולים להסדיר תפילתם, אֲבָל אותם
80 שְׁבָעִיר, לא – אין השליח ציבור מוציאם ידי חובתם, כיון שיכולים
81 לסדר תפלתם בעצמם.

82 הדרן עלך יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

1 מתרצת הגמרא: כִּי סָלִיךְ רַבִּי אֶבְיָה מִיָּמִי – כשחזר רבי אבא
2 מהפלגתו בים, פִּירְשָׁה – פירש ויישב את הסתירה בדברי רבי יוחנן,
3 שמה שאמר מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּין גְּמַלְיָא היינו רק בְּבִרְכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ
4 הַשָּׁנָה וְשֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים של יובל, כטעם שיבואר להלן, ומה שאמר
5 רבי יוחנן 'הִלְכָּה כְּרַבִּין גְּמַלְיָא', ודייקנו מְבַלְל דְּפִלְגִי חֲכָמִים עליו,
6 היינו בְּבִרְכּוֹת – בתפילת שמונה עשרה דְּכָל הַשָּׁנָה, שבהן סוברים
7 חכמים שאין השליח ציבור מוציא את הבקי, ובוז פסק רבי יוחנן
8 הלכה כרַבִּין גְּמַלְיָא, ששליח ציבור מוציא אף את הבקי.
9 מִקְשָׁה הגמרא: אֵינִי, וְהָאִמְרֵי רַבִּי חֲנָה צִיפּוֹרָהָ, אִמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן,
10 הִלְכָּה כְּרַבִּין גְּמַלְיָא בְּבִרְכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים,
11 ומשמע שאף בזה נחלקו חכמים על רבן גמליאל. אֲלֵא אִמְרֵי רַב
12 נַחֲמָן בְּרַי יַצְחָק, מֵאֵן – מי הם אותם חכמים שאמר עליהם רבי יוחנן
13 'מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּין גְּמַלְיָא', רק רַבִּי מֵאִיר, אך שאר החכמים לא
14 הודו לו, ומה שאמר רבי יוחנן 'הִלְכָּה כְּרַבִּין גְּמַלְיָא' ודייקנו מכך
15 מְבַלְל דְּפִלְגִי, היינו רַבִּין – שאר החכמים, שעמדו בדבריהם ולא
16 הודו לו. דְּתַנִּי, בְּרִכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים של יובל,
17 שְׁלִיחַ צִבּוֹר מוֹצִיא אֶת הַרְבֵּי יְדֵי חוֹתָן, ואף את הבקאים. דְּבִי
18 רַבִּי מֵאִיר, שחזר והודה לרבן גמליאל בברכות של ראש השנה
19 ויום הכפורים, וְחֲכָמִים אֲמִירִים, אף בראש השנה ויום הכפורים,
20 בְּשֵׁם שְׁלִיחַ צִבּוֹר חֲיִיב, כֶּהָן כָּל יָחִיד וְיָחִיד חֲיִיב לְבָרֵךְ בַּעֲצָמוֹ, ואין
21 הבקי יוצא ידי חובתו משליח ציבור.
22 מִבְּרַת הגמרא: מֵאִי שָׂנְאָה הֵנִי – מדוע שונה דין הברכות של ראש
23 השנה ויום כפור של יובל מהברכות של כל השנה שבהם הודה
24 רבי מאיר לרבן גמליאל, אֲלֵימָא מִשּׁוּם דְּנִפְשִׁי קָרָא – אם משום
25 שיש בהם פסוקים רבים, והיינו פסוקי קרבנות המוספים, ופסוקי
26 'מלכיות וזרונות ושופרות', ולכן הקילו שאף הבקי יכול לצאת ידי
27 חובה מהשליח ציבור, וְהָאִמְרֵי רַב חֲנַנְיָא אִמְרֵי רַב, אף שיש להזכיר
28 את פסוקי המוספים, מכל מקום אין צורך לומר את כל נוסח
29 הפסוקים, אלא כִּיּוֹן שְׁאֵמֶר וְכִתְּוִתְהָן כְּתוּב לְאִמְרִי, והיינו שאמר
30 'נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ כְּמִצְוַת רַצוֹן כְּמוֹ שִׁכְתַּבְתָּ עֲלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ',
31 שׁוּב אֵינִי צָרִיךְ להזכיר את הפסוקים עצמם, ואם כן יכול לומר
32 נוסח זה ולצאת ידי חובתו. אֲלֵא הֵטַעַם הוּא מִשּׁוּם דְּאִוּשִׁי בְּרִכּוֹת
33 – שהברכות מרובות, שיש בתפילה תשע ברכות ארוכות, וכיון
34 שאין הכל בקיאים בהם יכולים לבוא לידי טעות, ולכן הקילו בה
35 שיצאו ידי חובתם על ידי השליח ציבור.
36 *
37 גּוֹפֵא, אִמְרֵי רַב חֲנַנְיָא אִמְרֵי רַב, כִּיּוֹן שְׁאֵמֶר בתפילת מוסף וְכִתְּוִתְהָן
38 כְּתוּב לְאִמְרִי, שׁוּב אֵינִי צָרִיךְ לומר את הפסוקים עצמם. סְבִיב מִיָּנָה
39 – סברו בני הישיבה, דְּהֵנִי מִלִּי בְּיָחִיד מִתְּפִלָּה, אֲבָל בְּצִבּוֹר –
40 שליח ציבור, לֹא, אלא עליו להזכיר את הפסוקים, אך שנינו לא
41 כן, דְּאִתָּא, אִמְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אֶחָד יָחִיד וְאֶחָד צִבּוֹר, כִּיּוֹן

אגרות קודש

ב"ה, ערב חגה"ש, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... נהניתי במ"ש בעניני הישיבה, והעיקר בהסיום שעומדים הם על המשמר בכדי שיהי' המוסד מתאים לכוונות מוסדו הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ ז"י"ע, ואין לך דבר העומד בפני הרצון, מובן שנכונה במאד מאד הסברא לעשות מחנה קיץ, וכמובן שצ"ל בהתרחבות יותר מבשנים שעברו, והרי כבר כתבתי כ"פ ולכמה עוסקים בכגון דא, שזהו נוגע להחורף שבא אחרי הקיץ, נוסף על התועלת שמתוסף על אתר מהפעולה במבקרי המחנה שיש לפעול בהם יותר, כיון שבקיץ אין עוסקים בלימודים אחרים, וגדול זכות התעסקותו בכל הני"ל לראות ברכת והצלחת השי"ת, אלא שכ"פ ככה בהנוגע לושננתם לבניך כפשוטו ולגדלם ביחד עם זוגתו תחי' לתורה ולחיפה ולמעשים טובים מתוך הרחבה אמיתית.

ברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות ולהצלחה.

ראש השנה. יום טוב – פרק רביעי דף לה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמט רש"י תוספות

- 1 כי סליק רבי אבא מימי – שהפליג בספינה לים וחזר. בברכות של ר"ה – לקמן מפרש
2 מ"ש הני. מאן מודים – לו בברכות של ר"ה ויהי' כ' ר"מ. והלכה מכלל דפליגי – דקאמר
3 ר' יוחנן. הלכה כרבן (גמליאל) בזה, דמשמע מכלל דעמדו במחלוקת. רבנן – שאר
4 החכמים, חוץ מר"מ. אילימא משום דנפיש קראי – דאיכא דמוספי ר"ה ור"ה, ומלכיות
5 וזכרונות ושופרות. כיון שאמר ובתורתך כתוב
6 – כלומר, כיון שאמר: נעשה ונקריב לפניך
7 כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך. אין
8 צריך – לומר מקראות המוספין. אלא משום
9 דאורישי – שהרי כאן תשע, וארזכות, ומטעות,
10 דאין הכל בקיאין בהן. ורבותי מפרשין להא דרב
11 חננאל במלכיות וזכרונות ושופרות. וקשיא לי:
12 הא דלא כרבנן ולא כר' יוחנן בן גור, דתנן
13 (לעיל דף לב,א): אין פותחין מעשרה מלכיות
14 וכו'. ושל פריקים – מועדות. מתלתין לתלתין –
15 שהיה מחזור תלמודו כל שלשים יום. פומר היה
16 כו' – שש"צ מוציאם. אינן בכלל ברכה – ואע"פ
17 שעם שבשדות בכלל ברכה. הני דמצו למימי
18 קמי כהנים, ויפנו כהנים אליהם ויברכו, והם
19 לא באו – אינן בכלל ברכה. אבל דעיר לא –
20 משום דלא אגסי, ויבולין להסיר תפלתן.
- 17 שוב אינו צריך. אמר רבי אלעזר: לעולם יסדיר אדם תפלתו ואחר כך יתפלל. אמר רבי אבא: מסתברא מילתיה דרבי אלעזר
18 בברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים ושל פריקים. אבל דכל השנה – לא. איני? והא רב יהודה מסדר גלותיה ומצלי!
19 – שאני רב יהודה, כיון דמתלתין יומין לתלתין יומין הוה מצלי – בפריקים דמי. אמר רב אחא בר עזריא אמר רבי שמעון
20 חסידא פומר היה רבן גמליאל אפילו עם שפשודות. ולא מיבעיא הני דקיימי הכא? אדרבא, הני – אגסי, הני – לא אגסי,
21 דתני אבא בריה דרב גבימין בר חיאי: עם שאחורי כהנים – אינן בכלל ברכה! אלא: פי אתא רבין אמר רבי יעקב בר אידי
22 אמר רבי שמעון חסידא: לא פטר רבן גמליאל אלא עם שפשודות, מאי טעמא – משום דאגסי בקלאכה, אבל בעיר – לא.

הדרן עלך יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

הדרן עלך יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

הדרן עלך יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

אגרות קודש

ב"ה, ח' סיון, תשט"ו
ברוקלין.

האברך יוסף שי' מלמד

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מב' סיון, בו כותב אשר מקימים אגוד תלמידי הישיבות התימנים ותכלית האגוד, וכו', ושואל אם להצטרף לזה.

הנה בכגון דא, יש לחכות עד שיתברר בטוב פרצוף האגוד ועניניו, אשר לא תמיד תלוי אפילו ברצון של המיסדים ובפרט שגם רצון זה אינו ברור, וכמרו"ל אין אדם יודע מה בלבו של חברו, ובפרט באה"ק ת"ו יש להזהר ביותר מלהשתייך לאיזה ארגון ואגוד עד שיראו משך זמן בפעולותיו שרק אז אפשר לדעת מהותו מי הם הבעלי דיעה כו' – כאשר רואים במוחש ברור ענינם.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

המשך ביאור למס' ראש השנה ליום ראשון עמ' ב

התקין רבן יוחנן בן זבאי, ומבואר שחי גם לאחר חורבן הבית
לפחות במשך שנה או שנתיים, ואם כן במשך כל ארבעים שנותיו
האחרונות שבהן 'לימד' ותיקן תקנות, לא היה לשון של זהורית
מלבין, ואין יתכן שאחרי תקנתו תאמר הברייתא שאם 'הלבין היו
שמחים'.
ואידך – רב נחמן בר יצחק סובר שאין זו קושיא, כיון שבאותם
ארבעים שנה ד'למד', תלמיד יושב לפני רבו הוה, כלומר, היה
מהתלמידים החשובים שישבו סמוך לרבו, ואמר מילתא – תקנה
זו, ואסתבר מצמיא – ונראו דבריו בעיני רבו,

אי סלקא דעתך שהתקנה בלשון של זהורית היתה של רבן יוחנן בן
זבאי, שלא יראו אם הלשון מלבין, קשה, כימי רבן יוחנן בן זבאי,
מי הוה לשון של זהורית [מלבין], והתנאי, כל שנותיו של רבן יוחנן
בן זבאי מאה ועשרים שנה, ארבעים שנה ראשונים עסק בפרקמטין
– בסחורה, ארבעים שנה שאחריהם למד בעצמו כתלמיד מרבתי, ו
ארבעים שנה שאחריהם לימד לאחרים, ומסתבר שבאותו הזמן
תיקן את תקנותיו, ולא בהיותו תלמיד. ותניא בברייתא אחרת,
ארבעים שנה קודם שנתקב הית לא היה לשון של זהורית מלבין,
אלא מארים – נשאר אדום, ותנן במשנה לעיל (טז) מ'שחרב הבית

המשך ביאור למס' ראש השנה ליום רביעי עמ' א

שמאריכים בגיחותיהן, וכשיטת משנתנו, אם כן לעביר 'תקיעה',
ש'לשה שבירים, ותקיעה' ומדוע יש להוסיף 'תרועה'. מתרצת
הגמרא: מספקא ליה לרבי אבהו אי 'תרועה' היינו גנוחי גנח, אי
ילולי יליל, ולכן תיקן מספק שיעשו את שניהם.
מקשה הגמרא: מתקיעה לה רב צוירא, ודלקא 'תרועה' שבתורה
ילולי הוה, ויש להריע תרועה בלבד בין התקיעה הראשונה
לשניה, ובכך שתוקע גם שלשה שבירים, קא מפסיק בתקיעת
ש'לשה שבירים' בין התקיעה, לבין התקיעה שלפניה, ויש לעשותם
בלא הפסק. מתרצת הגמרא: תקנת רבי אבהו היתה דאחר שתוקע
'תקיעה שבירים תרועה ותקיעה' תרד עביר – חוזר ועושה רק
תקיעה תרועה ותקיעה, ללא שלשה שבירים, ונמצא שאם 'תרועה'
שבתורה היא יללה, יצא ידי חובתו בכך שתקע תקיעה תרועה
ותקיעה.
ממשיכה הגמרא להקשות: מתקיעה לה רבינא, ודלקא 'תרועה'
שבתורה גנוחי הוה, והיינו שלשה שבירים, וכיון שמלבד השבירים
תוקע גם תרועה, קא מפסיקא תרועה בין 'שבירים', שזו באמת
התרועה שציותה התורה, לבין תקיעה שאחריה. מתרצת הגמרא:
דהדר עביר גם 'תקיעה', שבירים, תקיעה, ואם 'תרועה' שציותה
התורה היינו שבירים, יצא בזה ידי חובתו.
מקשה הגמרא: אלא – אם כן שתוקע גם 'תקיעה שבירים תקיעה'
וגם 'תקיעה תרועה תקיעה', רבי אבהו מא' אתקין – מה הוסיף
בתקנתו שיתקעו באותו סדר 'תקיעה', שבירים, תרועה ותקיעה,
והרי ממה נפשך, אי 'תרועה' היינו גנוחי גנח – שבירים, קא עביר
כשתקע 'תקיעה שבירים תקיעה', וא' 'תרועה' היא ילולי יליל –
קולות קצרים, קא עביר כשתקע 'תקיעה תרועה תקיעה', וממה
נפשך יצא ידי חובתו, ומדוע הוצרך להוסיף 'תקיעה שבירים
תרועה ותקיעה'. מתרצת הגמרא: מספקא ליה לרבי אבהו ספק
נוסף, דלקא 'תרועה' שבתורה היינו גם גנח וגם יליל, גניחה
ואחריה יללה, והיינו שבירים ותרועה יחד, ולכן הוצרך לתקן
שיתקעו גם 'תקיעה שבירים תרועה תקיעה'.
מקשה הגמרא: אי הכי, שיתכן ש'תרועה' היינו שבירים ותרועה
יחד, ליצטר נמי איפכא – היה לרבי אבהו לתקן גם שיתקעו באופן
הפוך, 'תקיעה', תרועה, ש'לשה שבירים ותקיעה', דלקא 'תרועה'
שבתורה היינו יליל וגנח – יללה ואחר כך גניחה, ויש לתקוע
תרועה ואחריה שבירים. מתרצת הגמרא: סתמא מילתא – סתמו
של דבר, בדרך כלל, כי מתרע פאניניש מילתא – כשקורה לאדם
דבר רע, ברישא גנח, וחרד יליל – תחילה הוא גונח גניחות ארוכות,
ואחר כך הוא מוסיף ומיילל יללות קצרות, ולא להיפך, ולכן אף
לפי ספיקו של רבי אבהו לא יתכן שתרועה האמורה בתורה היא
'תרועה ושבירים'.

*

שנינו במשנה: תקע בראשונה וימשך בשניה בשתיים, אין בידו אלא
אחת. אמר רבי יוחנן, שמע

הפסוק 'והעברת שופר תרועה' הוא דורש כדרך מתנא, דאמר רב
מתנא, מלשון 'והעברת' יש לדרוש שהתקיעה בשופר תהיה דרך
העברתו – כדרך שהאיל מעבירו בראשו מחיים, ולא שישנה את
צורתו וירחיב את הצד הצר, ויצר את הצד הרחב, ומה שנאמר
'מעבירו שופר' נצרך, כדי שלא נפרש את הפסוק 'והעברת' דאמר
ר' מתנא נעבירה ביד – שיש מצוה רק להעביר את השופר ביד בתוך
הקהל בלא תקיעה, וזה יהיה הסימן ליובל, אלא יש ללמוד
מ'תעבירו' שהכוונה לתקיעה ממש, ולכן יש צורך בגזירה שזה
ממדרב, ללמוד שיש תקיעה פשוטה לפניו ולאחריה.
הגמרא מבארת מניין למד התנא של הברייתא הראשונה (לא)
לימודים אלו: ואידך – והתנא של הברייתא הראשונה שלומד דין
פשוטה לפניו ולאחריה מ'והעברת' ו'תעבירו', לומד את דינו דרב
מתנא, שיש לתקוע בשופר כדרך העברתו מ'דיבוריה' – ממה
ששינה הפסוק את לשונו, שהיה לו לכתוב 'ותקעת שופר תרועה'
ומכך ששינה וכתב 'והעברת', אנו למדים גם את דינו של רב
מתנא שיש לתקוע בשופר דווקא כדרך העברתו. ומה שאמרנו
שהיה מקום לפרש ש'תעבירו' היינו העברת השופר ביד וללא
תקיעה, לא מצית אמרת – אי אפשר לומר כן, כיון דנמר 'עברה'
'עברה' בגזירה שזה ממש רבינו, בתיב קא 'והעברת שופר
תרועה', ובתיב קא – אצל משה רבינו לגבי תרומת המשכן (שמות
לו א) ו'יצו משה ויעבירו קול בפתחיה' מה להלן – לגבי משה,
'ויעבירו' היינו בקול, שנאמר ויעבירו קול, אף כאן 'תעבירו' היינו
בקול, ואין פירושו העברה ביד.

שואלת הגמרא: ולתנא תנא – לדעת התנא בברייתא השניה,
דמייתי לה לדיני התקיעות בראש השנה מתקיעות שבמדרב, אי –
אם כן נוסיף ונלמד, מה להלן – במדרב, תקע בהוצאות, אף כאן
בראש השנה ויום כפור תהיה התקיעה בהוצאות ולא בשופר.
משיבה הגמרא: תלמוד לומר (תהלים פא ד) 'תקעו בחדש שופר בכסה
ליום חגנו', אי וחו חג ש'החדש' ה'הירח' מתכסה בו, הוי אומר זה ראש
השנה, שהוא בתחילת החדש, שעדיין הלבנה קטנה ומכוסה ואינה
נראית מרחוק, וקאמר ר' מתנא 'תקעו בחדש שופר', ללמד
שהתקיעה בו היא בשופר, ולא בחצוצרות.

*

שנינו במשנה: 'שיעור תקיעה כשלש תרועות, שיעור תרועה
כשלש יבבות', ובברייתא לעיל (א) שנינו 'שיעור תרועה כשלשה
שבירים', ושבירים ארוכים יותר מהיבבות. מבררת הגמרא את
ההלכה למעשה: אתקין – תיקן רבי אבהו בפקדי עירו, שיש לתקוע
בכל סדר וסדר 'תקיעה', ש'לשה שבירים, תרועה, תקיעה', נמצא
שבין תקיעה לתקיעה תוקעים גם שבירים וגם תרועה. מקשה
הגמרא: הרי המצוה היא לתקוע 'תרועה', ומה נפשך, אי פירוש
'תרועה' שבתורה הוא ילולי יליל – קולות קצרים כדרך המייללים,
וכדעת הברייתא שהובאה לעיל, אם כן לעביר – יש לעשות
'תקיעה תרועה ותקיעה' ומדוע יש להוסיף 'שלשה שבירים', ואי
פירוש 'תרועה' הוא גנוחי גנח – גניחות ארוכות כדרך החוללים

כלומר, ימים אלו הם ימי תשובה ויראה ולא ימי שמחה יתירה, 55
ומשום כך אין אומרים בהם הלל. 56

*** 57

משנה

המשנה מבארת שאסור לחלל את יום טוב של ראש השנה בשביל 58
הכנת השופר לתקיעה: שופר של ראש השנה, אין מעבירין עליו את 59
התחום, כלומר, אסור לאדם לצאת מתחום שבת כדי לשמוע קול 60
שופר. ואין מפקחין עליו ומעל השופר את הגל – ערימת אבנים, 61
כיון שהאבנים הם 'מוקצה' ואסור לסלטם ביום טוב. לא עולין 62
באילן כדי ליטול את השופר הנמצא על האילן, לפי שאסרו 63
חכמים (ביצה לה) לעלות באילן בשבת ויום טוב, שמא יתלוש ממנו 64
ענפים או פירות, ולא רוכבין על גבי בהמה בשבת ויום טוב, שמא 65
שאסרו חכמים (שם) לרכוב על גבי בהמה בשבת ויום טוב, שמא 66
יחתוך ענף מהאילן בכדי להכותה שתלך. ולא שמיין על פני המים 67
כדי להביאו מעבר לנהר, שאסרו חכמים (שם) לשוט במים בשבת 68
ויום טוב שמא יבא לתקן ולעשות כלי ששטים בו. ואין חותכין 69
אותו – את השופר, לתקנו שיהא ראוי לתקיעה, בין בדרך שאין 70
דרך לחותכו בו, שהוא אסור רק משום שבות – איסור דרבנן, כיון 71
שאינו אלא תיקון כלאחר יד, ובין בדרך שדרך לחותכו בו, שהוא 72
מלאכה גמורה ואסור משום איסור 'לא תעשה' מן התורה. אבל אם 73
רצה ליתן לתוכו מים או יין כדי שיהא קולו צלול, יתן, ואין בזה 74
משום 'תיקון כלי' האסור ביום טוב. 75

דין נוסף: אין מעבירין את התנוקות מלתקוע בראש השנה, אף שיש 76
בכך איסור דרבנן, משום שיש להרגילם למצוה, אבל – ואדרבה, 77
מתעסקין עמהן בתקיעה עד שילמדו לתקוע. 78
דין נוסף: והמתעסק ותקע בשופר שלא לשם מצוה, לא יצא, וכן 79
השומע קול שופר מן המתעסק לא יצא, ואף שהשומע התכוין 80
בשמיעתו לצאת ידי חובת המצוה לא יצא, כיון שהתקוע לא 81
התכוין כלל לתקיעת מצוה. 82

*

גמרא

שואלת הגמרא: מאי טעמא שאין תקיעת השופר דוחה את כל 83
האיסורים שנמנו במשנה. משיבה הגמרא: שופר מצות עשה הוא, 84
ואיסור מלאכה ביום טוב יש בו מצות עשה ואיסור לא תעשה, ואין 85
עשה דוחה את לא תעשה ועשה, ולכן אין מצות שופר דוחה איסורי 86
תורה, וחכמים העמידו את דבריהם אף במקום שיש מצות עשה, 87
ואסרו לעבור אף על איסורים דרבנן כדי לקיים מצות תקיעת 88
שופר. 89

*

שנינו במשנה: לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה בו. מקשה 90
הגמרא: השתא, איסורים דרבנן שאין בהם שום חשש שיבוא לידי 91
איסור דאורייתא, כגון העברת תחום ופיקוח הגל, אמרת לא – 92
שאינן לעבור עליהם כדי לקיים מצות שופר, וכי איסור דרבנן 93
שיכול לבוא מחמתו לידי איסור דאורייתא, כגון שאין עולים 94
באילן ואין רוכבים על בהמה כיון שיכול לבוא לידי תלישת ענף, 95
מיפיקא – האם צריך להוסיף ולחדש זאת, והרי פשוט שאסור 96
לעשות כן, ומדוע הוצרכה המשנה לומר זאת בפירוש. מתרצת 97
הגמרא: זו ואין צריך לומר זו קתני – נקטה המשנה את סדר 98
ההלכות באופן שתחילה נאמרה ההלכה המחודשת יותר, 99
ואחריה נאמרה ההלכה הפשוטה, כלומר, אסור לעשות מלאכות 100
דרבנן שאין בהם חשש שיבוא לידי איסור דאורייתא. ואין צריך 101
לומר שאסור לעשות מלאכות שיש בהם חשש שיבוא לידי איסור 102
דאורייתא. 103

(דברים ו ד) 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד', הרי הוא כמלכות, 1
ואפשר למנותו בין פסוקי המלכויות, משום שאחדות ה' היא קבלת 2
מלכותו, ושוללת מלכות אחרת, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר, 3
אינה מלכות, כיון שלא מוזכרת בפסוק תיבת 'מלך'. וכן הפסוק (שם 4
ד לוט) 'וידעת היום והשבת אל לך כי ה' הוא האלהים אין עוד' הרי 5
זו הזכרת מלכות, כיון שבכך שהוא אומר שזה הוא יחיד בעולם 6
נחשב הדבר כהמלכות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר, אינה 7
מלכות, משום שלא נזכר שם בפירוש תיבת 'מלך'. וכן הפסוק 8
(דברים ד לה) 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו', 9
הרי זו מלכות, כיון שגם פסוק זה מורה על אחדות ה', דברי רבי 10
יוסי. רבי יהודה אומר, אינה מלכות, כיון שלא הוזכרה שם בפירוש 11
מלכות. ואם כן רבי יוסי עצמו האומר שיש צורך בארבעה פסוקים 12
של מלכויות סובר שגם פסוקים אלו נחשבים כמלכות, ונמצא 13
שיש ששה פסוקים מהתורה שאפשר להזכירם. 14

*** 15

משנה

המשנה מבארת באיזו תפילה בראש השנה תוקעים בשופר: החזן 16
העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה, החזן השני, שהוא 17
מתפלל תפילת מוסף, הוא המתקיע – מברך את שלש הברכות של 18
מלכויות וזכרונות ושופרות שבהן תוקעים בשופר. 19
דין נוסף: ובשעת ההלל – ובימים טובים שאומרים בהם הלל, החזן 20
הראשון שמתפלל לפני התיבה תפילת שחרית הוא מקרא את 21
ההלל – קורא את ההלל והעם עונים אחריו. 22

*

גמרא

הגמרא מבררת מדוע החזן שמתפלל מוסף הוא המתקיע בשופר, 23
ולא השליח ציבור שמתפלל שחרית. שואלת הגמרא: מאי טעמא 24
החזן השני, שדווקא הוא מתקיע, לכאורה משום ד'ברך עם הדרת 25
מלך' (משלי יד כח) ובשעת מוסף כבר באים אנשים רבים לבית 26
הכנסת, אי הוי, לגבי הלל נמי נימא כשני – נאמר אותו בתפילת 27
מוסף, משום ד'ברך עם הדרת מלך', ואילו במשנה התבאר 28
שקוראים את ההלל בתפילת שחרית. אלא יש לומר, מאי טעמא הלל 29
דאומרים אותו בראשון, משום ד'יריין מקדימין למצות, ולכן 30
מקדימים אותו ככל האפשר, ואם כן, תקיעה נמי נעבד בראשון, 31
דהיינו בשחרית, משום ד'יריין מקדימין למצות, ומדוע תוקעים 32
במוסף. 33

מתרצת הגמרא: אמר רבי יוחנן, באמת ראוי לתקוע בשחרית 34
משום וריין מקדימין למצוות, כשם שקוראים את ההלל בשחרית 35
מטעם זה, והאמור במשנתנו שתוקעים במוסף, בשעת גזירת 36
המלכות שנו, שלא הניחו להם האויבים לתקוע, והיו אורבים להם 37
בזמן תפילת שחרית עד שש שעות לראות שאינם תוקעים, ומשום 38
כך תיקנו שיתקעו במוסף, בזמן שכבר נסתלקו האויבים. 39

*

שנינו במשנה: העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה השני 40
מתקיע. ובשעת ההלל, הראשון מקרא את ההלל. מדייקת 41
הגמרא: מקראמך התנא לשון 'בשעת הלל' ולא אמר זאת כהמשך 42
לדין הקודם 'והראשון מקרא את ההלל', מפלג – משמע, דבראש 43
השנה ליכא הלל, ובשעת ההלל היינו בימים טובים אחרים שיש 44
בהם הלל. שואלת הגמרא: מאי טעמא שאין אומרים הלל בראש 45
השנה. אמר רבי אבהו, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, 46
רבונו של עולם, מפני מה אין ישראל אומרים שירה (ההלל) לפניך 47
בראש השנה ובימים הקדושים, אמר להם הקדוש ברוך הוא, וכי 48
אפשר הדבר, שמלך ויהקדוש ברוך הוא יושב בימים אלו על כסא 49
דין, וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה, 50

פרק ראשון – מאימתי

שנינו במסכת ברכות (א) 'מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים ושאלה בברכת השנים', כלומר מזכירים גבורותיו של הקב"ה שמוריד גשמים באמירת 'משיב הרוח ומוריד הגשם' בברכת מנחה המתים, ואילו שאלת ובקשת הגשמים 'ותן טל ומטר לברכה' נאמרת בברכת מברך השנים. שאלה והזכרה אלו אינן אלא בימות הגשמים, המשניות להלן יבארו אלו ימים הם ימות הגשמים לענין זה.

משנה

מבררת המשנה: מאימתי מזכירין גבורות גשמים – גבורתו של הקב"ה שמישיב הרוח ומוריד הגשם. רבי אליעזר אומר, מיום טוב הראשון של חג הסוכות. רבי יהושע אומר, מיום טוב האחרון של חג – משמיני עצרת שהוא יום טוב אחרון של חג הסוכות. אמר לו רבי יהושע לרבי אליעזר, הואיל ואין הגשמים אלא סימן קללה כחג הסוכות, שנראה שהקב"ה מוריד את הגשמים מפני שאין רצונו שנקיים מצות סוכה, אם כן למה לדעתך הוא מזכיר בתפילה את הגשמים, והרי מתוך שמזכירים נראה שמתפלל שיבואו בחג. אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע, אף אני לא אומרתי לשאל – לבקש מהקב"ה בחג שיריד גשמים, כיון שהם אכן סימן קללה בחג, אלא להזכיר גבורותיו של הקב"ה שהוא משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו, כלומר שמוריד גשמים בזמנם לאחר החג. אמר לו רבי יהושע לרבי אליעזר, אם כן שאין בהזכרת הגשמים אלא הזכרת שבחו וגבורתו של הקב"ה, שמוריד גשמים בזמנם, לעולם יהא מזכיר, ומדוע חיוב הזכרת הגשמים נקבע לימות הגשמים ולא בימות החמה.

דין נוסף: אין שואלין את הגשמים – אין מבקשים מהקב"ה שיוריד גשמים, אלא סמוך לגשמים – לימות הגשמים. המשנה מביאה דעה נוספת בענין זמן הזכרת הגשמים: רבי יהודה אומר, שליח ציבור העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג – שמיני עצרת, האחרון המתפלל תפילת מוסף מזכיר גבורות גשמים, ואילו הראשון המתפלל תפילת שחרית אינו מזכיר את הגשמים. ולענין זמן הפסקת זכירת גשמים הדין הוא, ששליח ציבור העובר לפני התיבה ביום טוב הראשון של פסח, הראשון המתפלל תפילת שחרית מזכיר עדיין גבורות גשמים, והאחרון המתפלל תפילת מוסף אינו מזכיר.

נמרא

מלשון המשנה 'מאימתי מזכירין' משמע שעצם הדין שמזכירים גבורות גשמים היה פשוט לו לתנא. ולא נותר לברר אלא מאימתי מתחילים להזכיר. מקשה הגמרא: תנא היבא קאי (היכן עומד התנא) דקתני מאימתי, כלומר, היכן מצאנו במשנה את דין הזכרת גבורות גשמים, שעליו מתייחסת שאלה זו. מתרצת הגמרא: תנא הוה קאי – התנא אמר כאן את דבריו כהמשך למשנה במסכת ברכות (א), דקתני, מזכירין גבורות גשמים בברכת תחיית המתים, ושואלין הגשמים בברכת השנים, והקדילה מזכירים בברכת חזון הדעת, ושם הודיענו התנא חיוב הזכרת גשמים, ולכך קתני במשנה שלפנינו, מאימתי מזכירין גבורות

גשמים שנתפרש חיוב הזכרתם במסכת ברכות. מקשה הגמרא: וליהני הוה, מאי שנא דשכניה עד הוה – היה לו לתנא לשנות את דבריו אודות זמן הזכרת גשמים במסכת ברכות (שבסדר זרעים) סמוך למקום ששנה את חיוב ההזכרה, ולא להמתין ולברר את זמן ההזכרה עד מסכת תענית שבסדר מועד. מתרצת הגמרא: אלא תנא ממסכת ראש השנה סליק ועולה, דתנן (רי"ה טו) ויחג הסוכות נידונין על המים – על כמות הגשמים שתרד במשך השנה, ואידי דתנא – ואגב שנשנה שם ויחג נידונין על המים, סבר התנא שצריך להזכיר את הגשמים בחג כדי לרצות עליהם שירידתם תהא לברכה, לכך תנא במסכת תענית הסמוכה למסכת ראש השנה, מאימתי מזכירין גבורות גשמים, לומר שמחג הסוכות ואילך מזכירים את הגשמים. הגמרא מבררת מהו לשון 'גבורות' הנאמר במשנה. שואלת הגמרא: וליהני מאימתי מזכירין על הגשמים, מאי לשון גבורות גשמים, שמשמע שיש בהורדת גשמים גבורה מיוחדת של הקב"ה. משיבה הגמרא: אמר רבי יוחנן, מפני שהגשמים יורדין כגבורה ובכח כדי שיכנסו לארץ וירוו אותה, שנאמר (איוב ה ט) 'עשה גדלות (עד אין) [ואין] חקר, (ו)נפלאות עד אין מספר, ובתיב בסמוך לו (שם ה ט) 'הנחן מטר על פני ארץ ושלח מים על פני הוצות', כלומר שירידת המטר היא גדולתו של הקב"ה. שואלת הגמרא: מאי משמע – אמנם למדנו מהפסוק שירידת גשמים היא גדולתו של הקב"ה, אך היכן מצאנו בה ענין גבורה. משיבה הגמרא: אמר רבה בר שילא, אתיא – דבר זה נלמד 'חקר' 'חקר' בגזירה שוה, ירידת גשמים מזכיריתו של עולם, בתיב הוה בפסוק שהובא לעיל בירידת גשמים 'עשה גדלות (עד אין) [ואין] חקר, ובתיב הוה בבריתו של עולם (ישעיה מ כח) 'הלא ידעת אם לא שמעת אליה עולם ה' בורא קצות הארץ, לא יינה ולא יינע אין חקר לתבונתו, הרי שאף בבריתו של עולם נזכר לשון 'חקר', ובתיב במקום אחר בענין בריאת העולם (תהלים סה ז) 'מבין הרים כבחו נאור כגבורה' הרי שהעולם נברא כגבורה, ויש ללמוד שאף ירידת גשמים שנאמר בה לשון 'חקר' היא גבורתו של הקב"ה, ולכך נקט התנא במשנה לשון 'גבורות גשמים'. הגמרא מביאה מקור לזכירת גשמים בתפילה. מבררת הגמרא: ומנא לן דבתפלה – מנן שחיוב הזכרת גשמים הוא בתפילה דווקא. משיבה הגמרא: דתנא על הפסוק (דברים יא ג) 'לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם', איזו היא עבודה שהיא כלב בלבד ללא פעולה חיצונית, הוי אומר זו תפלה, שצריך להתפלל בכוונת הלב, ובתיב בתורה – בפסוק שלאחריו (שם יא ד) 'ונתתי מטר ארצכם בעת יורה ומלקוש', ומסמיכות הפסוקים למדו שבתפילה מזכירים גבורות גשמים. אמר רבי יוחנן, שלשה כפיתחות של אוצרות טובים נמצאים בידו של הקדוש ברוך הוא, שלא נמסרו ביד שליח להיות ממונה עליהם, ואלו הן: א. מפתח של הורדת גשמים. ב. מפתח של חיה ויולדת לקבוע שתלד. ג. מפתח של תחיית המתים – הכח להחיות מתים. ומבאר הגמרא את מקור הדברים: מפתח של גשמים, דבתיב (דברים כח יג) 'פתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים, לתת מטר ארצך בעתו, הרי שמפתח של גשמים נמצא רק בידי הקב"ה והוא שבכחו להורידם. מפתח של חיה מנין, דבתיב (בראשית ל כב) 'ויברך אלהים את רחל וישמע

תענית. מאימתי – פרק ראשון דף ב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קנג

מאימתי מיום טוב האחרון של חג – שמיני, ולא יתבון בסוכה, ואפילו האידיא אינו אלא מדרבנן, משום ספיקא. ואף על גב דבקיאינן בקביעת דירחא – גורא שגא יחזור הדבר לקלקולו, או משום מנהג אבותינו בידינו, כדאיאז בפרק קמא דביצה (ר.ב.) ולכן מדכרינן. אבל כל שבעה – לא, שהגשמים בימי סוכה סימן קללה הן, כדתנן פרק שני דסוכה (כח. ב:) משל לעבד וכו'.

אם כן – אם אתה אומר מזכירין אף על פי שאין שואלין, הואיל ומשמע בעונתו – אף בקיץ יזכירו, ומה אתה נותן סימן מיום טוב הראשון? ור' אליעזר אומר בברייתא בגמרא: כל הקיץ, אם אב לאחור – מזכיר, דלעולם בעונתו משמע, מידו, עד השתא לא רמי עליה חובה, אבל ביום טוב ראשון – חובה לרצות לפני שאלה, שכל הבא לבקש מקדים ומרצה, ואסימן קללה לא קפדינן, ורבי יהושע קפיד.

התם קאי – פירושו: בסדר זרעים, בברכות, פרק "אין עומדין" (לגא.) וליתני התם מאי שגא כו'. כלומר, אמאי תנא זכא במועד מאי דתני התם בסדר זרעים.

אלא תנא מראש השנה קא סליק – פירושו: וראש השנה הויא בסדר מועד. ואם תאמר: ואכתי ליתני בסדר זרעים? ויש לומר: דהכא עיקר, דאמר בהו נידונין על המים, ואורזא דמילתא לרצות לפני שאלה, לכך שביק עד הכא. אבל בסדר זרעים אומרים מזכירין גבורות גשמים – אפשר דמשמע לעולם. כמו תחית המתים, או הבדלה בחונן הדעת.

וליתני מאימתי מזכירין גשמים מאי גבורות גשמים אמר ר' יוחנן שיוירדין בגבורה. תימה: התם בברכות פרק "אין עומדין" (שם) קתני כי הכא: מזכירין גבורות גשמים ושואלין הגשמים וכו', אמאי לא קא מקשה כמו הכא: וליתני מזכירין על הגשמים, מאי גבורות? ויש לומר: שאני הכא, דהוי עיקר סדר של גשמים באזה וזמן מתחילת לאומרו, ומאימתי פוסקין מלאומרו, ומשום הכי פריך הכא טפי מזהתם. וכתבינן כהן הרים בכחו נאור בגבורה – וזה גבי בריאת עולם, וזכי הכי דהאי "חקר" בבריאת העולם, ורצה לומר בגבורות. כמו כן הכא גבי גשמים, האי "חקר" נמי רצה לומר גבורות: אכן, יש להקשות: אמאי נקט גבורות טפי מכח? וכמו כן הוה ליה למימר: מאימתי מזכירין חג גשמים, או ליתני גדולות גשמים? ויש לומר: דמן הדין נקט גבורות, משום טעמא דאיכא כח ואיכא גדולה. אי נמי, משום דהבכרה מתחלת בגבורה, להכי נקט גבורות. **שלשה** מפתחות שלא נמסרו לשליח

– ואם תאמר: והא אמרינן (סנהדרין קיגא.) דמפתח הגשמים נמסרין לאלהיה, וכן מפתח של תחית המתים. וכן לאלישע, דכתיב (מלכים א וז) "ויאמר אליהו חי ה'" וגו' דהכי נמי אומר בפירקין דלקמן (כגא.) ויש לומר: דהא דקאמר שלא נמסרו לשליח אינו רוצה לומר שלא נמסרו מעולם, דהא של תחית המתים ושל גשמים נמסרו, אלא לא נמסרו לשליח להיות לעולם ממונה עליהם.

וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמו – פירושו: שהוא בעצמו עשה. ואם תאמר: מהבא משמע דליכא אלא שלשה מפתחות, ואם כן יש להקשות: והא כתיב (ירמיה ג) "פתח ה' את אצרו ויצא את כלי זעמך" ומשמע נמי שלא נמסרו לשליח, וכמו ההיא "וישמע אליה אלהים" וגו', ואם כן אמאי לא חשיב לה? ויש לומר: דלא חשיב כי אם אותן מפתחות של טובה, ולהכי לא קא חשיב מפתח של זעם. ואם תאמר: דמשמע מהאי קרא "דפתח ה'" שלא נמסר מפתח של זעם לשליח, והא אמרינן (פסחים ק"חא.) יורקמי שר של ברד הוי! ויש לומר: מכלי זעם אחרינא קאמר, שלא נמסרו לשליח. אבל משום ברד – לא, דאותו של ברד נמסרו.

מאימתי מזכירין גבורות גשמים – שאומר "משיב הרוח ומוריד הגשם". ובגמרא מפרש טעמא אמאי קרי ליה גבורות גשמים – מפני שיוירדין בגבורה, שגאמר "עושה גדולות" וגו'. סימן קללה בהו הן – כדאמרין במסכת סוכה בפרק "הושע" (כח.ב.) מאימתי מותר לפנות – משתסרח המקפה, משל לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו.

ואמר לו אי אפשר בשמושר. כלומר: כשהגשמים יורדין לסוכה הכל יוצאין, ונראה שאין הקדוש ברוך הוא חפץ שנשתמש לפניו. ואמאי מתחילין להזכיר גבורות גשמים בהו, ונראה שהוא מתפלל שיבא מטר בהו? לא אמרתי לשאל – שיתפלל על הגשמים בהו, כגון "ותן טל ומטר". **אלא** להזכיר – שמתחיל להזכיר בהו גבורות של מקום שמוריד גשמים. בעונתו – כלומר: בזמנו. **אם** כן – ואמאי פוסק בפסח מלהזכיר? **גמרא** תנא היכא קאי. כלומר, מדקתני "מאימתי", מכלל דפשיטא ליה להאי תנא דתיבין להזכיר, והיכא חזון דמחייב להזכיר? **התם** קאי – "מזכירין גבורות גשמים" כו', במסכת ברכות. וליתני התם – במסכת ברכות. סמוך דתני מזכירין, ליתני מאימתי. **מאי** שגא דשבקה עד הכא – כלומר, האי דקתני הכא בסדר מועד מאימתי – ליתני התם, דקתני מזכירין, במסכת ברכות היינו סדר זרעים. עד הכא – עד סדר מועד. **אלא** – לא תימא דהא דקתני "מאימתי" דהתם קאי, דתנא מראש השנה סליק, ששניין בסדר אחד הן, להכי לא מצי למימר מאי שגא דשבקה עד הכא. כהו – הוי דין על המים, ומשום דתני מאימתי הוי דין על המים – קתני נמי אימתי זמן הזכרה, ואידי דתני כהו נידונין – כלומר, אגב דתנא בהו נידונין על המים, קסבר בבפשיה הואיל ונידונין בהו על המים – שמע מינה בעינן להזכיר ענינא דמאי, לרצוי על המים דליתו לברכה, להכי קתני מאימתי מזכירין. כתיב עושה גדולות עד אין חקר – אלמא דכתיב "חקר" בגשמים, וכתיב "חקר" בברייתו של עולם. מה ברייתו של עולם כתיב ביה גבורה – אף גשמים הוי כמאן דכתיב ביה גבורה. ואמר רבי יוחנן שלש מפתחות – היינו שלא נמסרו לשליח אחד ביחד. יפתח ה' – ולא שלית.

כי עד אין חקר, ונפלאות עד אין מספר. וכתבי: "הנחן מטר על פני ארץ, ושלח מים על פני חוצות". **מאי** משמע? **אמר** רבה בר שילא: **אתאי** "חקר", "חקר", מברייתו של עולם. כתיב הכא: "עושה גדולות עד אין חקר", וכתבי התם: "הלוא ידעת? אם לא שמעת? אלהי עולם, ה', בורא קצות הארץ, לא יעף ולא ייגע. אין חקר לתבונתו". וכתבי: "מכון הרים בכחו; נאור בגבורה". וימאן לן דכתפלח? דתניא: "לאהבה את ה' אלהיכם, ולעבדו בכל לבבכם". איזו היא עבודה שהיא כלב? הוי אומר זו תפלה. וכתבי בתריה: "ונתתי מטר ארצכם בעתו, יורה ומלקוש". **אמר** רבי יוחנן: שלשה מפתחות בידי של הקדוש ברוך הוא שלא נמסרו ביד שליח, ואלו הן: מפתח של גשמים, מפתח של חיה, ומפתח של תחית המתים. מפתח של גשמים, דכתיב: "יפתח ה' לך את אצרו הטוב, את השמים, לתת מטר ארצך בעתו". מפתח של חיה כהו? דכתיב: "ויזכר אלהים את רחל, וישמע

מזכירין "גבורות גשמים"? **רבי אליעזר** אומר: **מיום טוב ראשון של חג**. **רבי יהושע** אומר: **מיום טוב האחרון של חג**. **אמר** לו **רבי יהושע**: **הואיל ואין הגשמים אלא סימן קללה בהו, למה הוא מזכיר?** **אמר** לו **רבי אליעזר**: **אף אני לא אמרתי לשאל, אלא להזכיר** "משיב הרוח ומוריד הגשם" **בעונתו**. **אמר** לו: **אם בן לעולם יהא מזכיר! אין שואלין את הגשמים אלא סמוך לגשמים**. **רבי יהודה** אומר: **העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג האחרון מזכיר; הראשון אינו מזכיר**. **ביום טוב ראשון של פסח, הראשון מזכיר; האחרון אינו מזכיר**. **גמרא** תנא היכא קאי דקתני: "מאימתי"? **תנא** התם קאי, דקתני: "מזכירין גבורות גשמים" בתחית המתים, ושואלין בכרפת השנים, והבדלה ב'חונן הדעת". וקתני: "מאימתי מזכירין גבורות גשמים"? **וליתני התם! מאי שגא דשבקה עד הכא? אלא, תנא מראש השנה סליק**. דתנן: "ובחג נידונין על המים". ואידי דתנא: "ובחג נידונין על המים", תנא: "מאימתי מזכירין גבורות גשמים"? **וליתני: "מאימתי מזכירין על הגשמים"? מאי** "גבורות גשמים"? **אמר** רבי יוחנן: **מפני שיוירדין בגבורה, שגאמר: "עושה גדולות**

אלה

איבעיא להו רבי אליעזר מדיכא גמיר לה מלולב גמיר מה לולב ביום וכו' – פירוש: ולולב הוי רצוי דמים, וגדל על המים. או דלמא מניסוך גמיר לה, פירוש: ונפקא מינה, אי מלולב גמיר לה, אבל ניסוך המים סבירא ליה דלאו ביום ראשון הוא. או מניסוך המים קא גמיר לה, דסבירא ליה דניסוך המים ביום ראשון הוא. אי נמי: דאי מלולב גמיר –

הוא דווקא ביום, שנאמר (ויקרא כג) "ולקחתם לכם ביום". אבל אי מנסוך – הוה אפילו בלילה. ולענין זה אהני דאמר מר "ומנחתם ונסכיהם" בלילה, אף וכו', פירוש: דאף על גב דניסוך קרבנות לא הוי עד לאחר הקרבת קרבנותיהם, ואם כן היאך קריבי נסכים בלילה – רוצה לומר בלילה שניה. והניסוך הוה דהוי ממים מצי למדחי בלילה ראשונה. ואף על גב דאמרין במסכת יומא בפרק "בראשונה" (כו.ב.) אמר רב ואיתימא ר' יוחנן אין מנסכים מים בחג אלא בתמיד של שחר, וא"כ לא הוי בלילה ראשונה, דהא אינה אלא ביום! יש לומר: דאינו חייב לנסך אלא בתמיד של שחר, מכל מקום, אי בעי – עביד ליה בלילה.

דאמר רבי אבדו לא למדה רבי אליעזר אלא מלולב – פירוש: וסבירא ליה דניסוך לא הוי עד בשני. **משעת** נטילת לולב – פירוש, דהיינו: תחילת יום ראשון של סוכות. ורבי יהושע אומר: משעת הנחתו, פירוש: לאורחא דמצאני שביעי של סוכה, שמניחין בו את הלולב. **משעה** שמפסיקין לישאל – "וחן טל ומטר" בברכת השנים פוסקין מלהוכיח "מוריד הגשם" בתחית המיתים. **העובר** לפני התיבה ביום טוב של חג האחרון מוכיז וכו' – פירוש: האחרון – שמתפלל תפלת מוסף, דראשון אינו מוכיז – פירוש: שמתפלל שחרית אינו מוכיז, ובירושלמי קאמר: אמאי אינו מוכיז מאורתא: פירוש: מתפלת ערבית. ומשני: דלית תמן כל עמא, ולדברו בצפרא, פירוש: בתפלת שחרית! ומשני: דהוה סברי דהוה מוכיזו ליה מאורתא.

מים מ"ם מנסכים דכתיב בשני, וי"ד דכתיב בששי ונסכיה, ומ"ם שבשביעי כתיב כמשפטם, והוי מים. טעמא דרבי עקיבא בששי – ונסכיה, דמשמע תרי נסכים, הלכך בששי בחג הוא מוכיז גבורות גשמים.

אי

אליה אלהים ויפתח את רחמיה. **מפתח של תחית המתים מניין? דכתיב: "וידעתם כי אני ה', בפתחי את קברותיהם"**. **במערכא אמרי: אף מפתח של פרנסה, דכתיב: "פותח את ידך, וגו'". ורבי יוחנן מאי טעמא לא קא חשיב להא? אמר לך: גשמים היינו פרנסה. "רבי אליעזר אומר: מיום טוב הראשון של חג, כו'". **איבעיא להו: רבי אליעזר מהיכא גמיר לה? מלולב גמיר לה, או מניסוך המים גמיר לה? מלולב גמיר לה: מה לולב ביום, אף הופרה ביום. או דלמא מניסוך המים גמיר לה? מה ניסוך המים מאורחא, דאמר מר: "ומנחתם ונסכיהם" אפילו בלילה, אף הופרה מאורחא? תא שמע, דאמר רבי אבהו: לא למדה רבי אליעזר אלא מלולב. איכא דאמרי רבי אבהו גמרא גמיר לה, ואיכא דאמרי מתניתא שמעי ליה. מאי היא? דתניא: מאימתי מוכיזין על הגשמים? רבי אליעזר אומר: משעת נטילת לולב. רבי יהושע אומר: משעת הנחתו. אמר רבי אליעזר: הואיל וארבעת מינין הללו אינן באין אלא לרצות על המים, וכשם שארבע מינין הללו אי אפשר בהם בלא מים, קד אי אפשר לעולם בלא מים. אמר לו רבי יהושע: והלא גשמים בחג אינו אלא סימן קללה? אמר לו רבי אליעזר: אף אני לא אמרתי 'לשאל', אלא 'להוכיח'. וכשם שתחית המתים מוכיז כל השנה כולה, ואינה אלא בזמנה, כך מוכיזים גבורות גשמים כל השנה ואינן אלא בזמן. לפיכך, אם בא להוכיז כל השנה כולה – מוכיז. רבי אומר: אומר אני משעה שמפסיק לשאלה כך מפסיק להופרה. רבי יהודה בן בתירה אומר: בשני פתח הוא מוכיז. רבי עקיבא אומר: בשני פתח הוא מוכיז. רבי יהודה משום רבי יהושע אומר: העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג –****

כי אני ה' – ולא שליח. פותח את ידך – ולא שליח. גשמים נמי היינו פרנסה – וכובר חשבנא ליה. מלולב גמיר ליה – שדומה ללולב, שכשם שאי אפשר לאלו ארבע מינין בלא גשמים, ובאין לרצות על המים, כדאמרין בסוכה, כך אי אפשר לעולם בלא מים. מה לולב ביום – שמתחילין לטולל ביום ראשון, אף הזכרה נמי ביום. כלומר, שאינן מוכיזין בלילי יום טוב הראשון, עד למחר. מה ניסוך המים מאורחא – כדאשכחן במסכת סוכה (נא.ב.) שממלאין הכלי מים לניסוך המים בלילה. ויש ספרים דכתיב בהו: דאמר מר ומנחתם ונסכיהם בלילה, שמקריבין הקרבנות ביום יכולין להביא המנחות והנסכים בלילה. אף האי, ניסוך המים, נמי יכול לנסך בלילה. אף הזכרה נמי מאורחא – שבלילי יום טוב הראשון קאמר ר' אליעזר שמתחילין להוכיז גבורות גשמים. נגמא נגמיר לה – רבי אבהו, דרבי אליעזר לא סמדהו אלא מלולב. מתניתא שמעי ליה – דרבי אליעזר גמיר מלולב. משעת הנחתו – מיום שמכריז בו באחרונה, דהיינו בשביעי. ארבעה מינין הללו – שבלולב ואחריו. כך גשמים – יתא מוכיז כל השנה, אפילו בימות החמה, אם הוא רוצה – יתא מוכיז. משעה שפוסק מלשאל – שבפסח פוסק מלומר "וחן טל ומטר" פוסק מלהוכיז גבורות גשמים. והשתא לא מצית למימר אם בא להוכיז כל השנה כולה מוכיז, אלא בימות החמה אינו מוכיז – הואיל ואין זמנו, אף בחג אינו מוכיז – הואיל ולא סימן ברכה הוה. האחרון – המתפלל תפלת מוסף. הראשון – המתפלל תפלת יצר. אינו מוכיז – ושבו אין מוכיזין. שפיר קאמר ליה ר' אליעזר לוי יהושע – דאמר: כי היכי דמוכריז תחית המתים כל השנה, ואף על גב דלא מטא זמניהו – כך מוכיזין גבורות גשמים, אם רוצה, כל השנה. ובחג נמי, אף על גב דלאו סימן ברכה הוה – מוכיזין, הואיל ואין שואלין. כל אימת דאתיין זמניהו הוא – וכיון דלאו זמניהו הוא – אין מוכיזין, והוא חדין בחג. בשני ונסכיהם – דסגי בנסכה, וכיון דבשני אייתר מ"ם לדרשה – להכי מתחילין להוכיז בשני. בשני ניסוכין הכתוב מדבר – שני ניסוכין על קרבן אחד. אבל "ונסכיהם" משמע הרבה, דבקרבת הרבה. לכן לא הוה דריש רבי עקיבא מ"ם ונסכיהם, כבר לא כרבי יהודה – דמ"ם י"ד מ"ם מרבה ניסוך המים.

אי

האחרון מוכיז; הראשון אינו מוכיז. ביום טוב ראשון של פסח, הראשון מוכיז; האחרון אינו מוכיז. שפיר קאמר ליה רבי אליעזר לרבי יהושע! אמר לך רבי יהושע: בשלמא תחית המתים מוכיז, דכילי יומא זמניה הוא. אלא גשמים כל אימת דאתיין, זמניהו היא? והתנן: יצא ניסן ויורו גשמים, סימן קללה הם, שנאמר: "הלא קציר חטים היום", וגו'". רבי יהודה בן בתירה אומר: בשני פתח הוא מוכיז. מאי טעמא דרבי יהודה בן בתירה? דתניא: רבי יהודה בן בתירה אומר: נאמר בשני: 'ונסכיהם', ונאמר בששי: 'ונסכיהם', ונאמר בשביעי: 'במשפטים'. הרי מ"ם יו"ד מ"ם. הרי כאן מ"ם. מכאן רמז לניסוך המים מן התורה. ומאי שנא בשני דנקמ? דכי רמזי להו בקרא, בשני הוא דרמזי. הלכך בשני מדברין. "רבי עקיבא אומר: בששי פתח הוא מוכיז". שנאמר בששי: 'ונסכיהם'. בשני ניסוכין הכתוב מדבר, אחד ניסוך המים ואחד ניסוך חיון. סבר לה לרבי יהודה בן בתירה, דאמר: רמזי מ"ם.

אי

תענית דף ב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קנה

רבי אומר, אומר אני, משעה שפסקי לשהלך – מחג הפסח שפוסק
לבקש בתפילה יתן טל ומטר, כך מאותה שעה מפסיק להזכרה –
מלחזכיר גבורות גשמים, ואינו רשאי להזכירם בימות הקיץ כיון
שאין זה זמנם, ואם כן גם בחג הסוכות אינו מזכיר שאין זה זמנם
הואיל והגשמים בחג סימן קללה. רבי יהודה בן בתירה אומר, בשני
בָּחַג הוא מְזַכֵּר – מתחילים להזכיר גבורות גשמים ביום השני של
חג הסוכות. רבי עקיבא אומר, בשני בָּחַג הוא מְזַכֵּר – ביום השישי
של החג מתחילים להזכיר וטעמם יתבאר בגמרא להלן.
רבי יהודה משום רבי יהושע אומר, שליח ציבור העובר לפני התיבה
ביום טוב האחרון של חג הסוכות ושמיני עצרת, האחרון –
המתפלל תפילת מוסף מְזַכֵּר גבורות גשמים, והראשון – המתפלל
שחרית אינו מְזַכֵּר. והעובר לפני התיבה ביום טוב ראשון של פסח,
הראשון – המתפלל תפילת שחרית, מְזַכֵּר עדיין גבורות גשמים,
והאחרון – המתפלל מוסף, כבר אינו מְזַכֵּר, שמתפילת מוסף של
שמיני עצרת מתחילים להזכיר גבורות גשמים, ומפסיקים להזכיר
במוסף של יום טוב ראשון של פסח.
מקשה הגמרא: שפיר קאמר ליה – יפה אמר לו רבי אליעזר לרבי
יהושע, שבהזכרת גשמים לחוד אין סימן קללה, ובתחיית המתים
שמוזכרים כל השנה אף שאינה אלא בזמנה, ומה יענה רבי יהושע
על כך. אמר לך רבי יהושע, בשלמא – מובן דבר זה שתחיית המתים
מְזַכֵּר כל ימות השנה, כדכילי וקאמריה זמניה הוא – שכל יום ראוי
שתקיים בו, ואינה קבועה לזמן מסוים, אלא נְשָׂמִים, וכי כל אמת
דאיתין וזמניהו היא – בכל עת שירדו הוא הזמן הראוי להם, והתנן
(להלן יב), יצא חודש ניסן ודרדו נְשָׂמִים סימן קללה הם, שְׁנֵי אָמַר
בהוכחת שמואל את בני ישראל על שביקשו מלך (שמואל א' יב)
והלא קציר חטים היום וגו' אָקָרָא אֵל ה' ויתן קלות ומטר ודעו
וראו כי רעתכם רבה, הרי גשמים היו יורדים בימות החמה סימן
קללה הם, ולכן אין מזכירים גשמים רק בזמן הראוי להם.
הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא. שנינו בברייתא: רבי יהודה
בן בתירה אומר, בשני בָּחַג הוא מְזַכֵּר. שואלת הגמרא: מאי מְעַמָּא
דרבי יהודה בן בתירה. מבארת הגמרא: דתניא, רבי יהודה בן בתירה
אומר, נאמר בקרבנות יום שני של חג הסוכות (במדבר כט יט),
'מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספיהם' בלשון רבים, ולא נאמר
'ונסכיה' כבשאר הימים, ויש כאן אות מ"ם מיותרת, ונאמר
בקרבנות של יום שני 'ונסכיה', בתוספת האות יו"ד, ונאמר
בקרבנות היום השביעי 'ומנחתם ונספיהם וגו' במספרם במשפטים',
ובשאר הימים נאמר 'כמשפט', ויש כאן אות מ"ם מיותרת, הרי
שכתבה התורה בפרשת מוספי חג הסוכות אותיות מ"ם יו"ד מ"ם
מיותרות. הרי כאן בצירוף האותיות, תיבת מ"ם, מכאן רמז למצות
ניסוף חטים מן התורה. וממצוה זו הבאה לרצות על חטים, למד
רבי יהודה בן בתירה שיש גם להזכיר גבורות גשמים בחג. שואלת
הגמרא: ומה שניא בשני דנקט – מדוע נקט רבי יהודה בן בתירה
שמתחילים להזכיר מהדיום השני. מבארת הגמרא: כיון דרבי רמיין
לה בקרא בשני הוא דרמיין – שהיתור הראשון בפסוקים נכתב
ביום השני, הלכך בשני מְזַכֵּרֵנּוּ – מתחילים להזכיר.
שנינו בברייתא: רבי עקיבא אומר, בשני בָּחַג הוא מְזַכֵּר. מבארת
הגמרא: רבי עקיבא למד את דינו מכך שְׁנֵי אָמַר בקרבנות של היום
השני 'ונסכיה' בלשון רבים, ויש לדרוש שבשני ניספיהם תכתוב
מִדְּבַר, אחד ניסוף חטים ואחד ניסוף תנין. וכיון שמצאנו ביום
השישי מקור לניסוף חטים ושם לרצות על חטים כדלעיל, לכך
מתחילים להזכיר גשמים ביום זה. שואלת הגמרא: ואימא תרייהו
דחמרא – שמה נאמר שכוונת התורה להוסיף ולנסך על קרבן
התמיד כמות כפולה של יין מזה שבכל יום, ומניין לנו לחדש מכאן
מצות ניסוף חטים. מתרצת הגמרא: רבי עקיבא סבר לה ברבי
יהודה בן בתירה, דאמר רמיין מ"א – שנרמז בפסוקים של חג
הסוכות מ"ם יו"ד מ"ם לניסוף חטים, ולכן סבר שהריבוי בתיבת
'ונסכיה' בא להוסיף ניסוף חטים.

אליה אלהים ויפתח את רחמיה, הרי שהקב"ה בעצמו פתח רחמה.
מפתח של תחיית המתים מנין, דכתיב (דחזקאל לו יא) 'וידעתם כי
אני ה' בפתחי את קברותיכם', הרי שהקב"ה בעצמו מחיה מתים.
במשעבד ובארץ ישראל אָמַר, אף מפתח של פְּרִיָּה נמצא בידי
של הקב"ה ואינו נמסר לשליח, דכתיב (תהלים קמה טז) 'פותח את
ידך וגו' ומשביע לכל חי רצון.
מקשה הגמרא: ורבי יוחנן מאי מְעַמָּא לא קא חשיב להא – מדוע
לא מנה פרנסה בכלל המפתחות שלא נמסרו לשליח. מתרצת
הגמרא: אָמַר רבי יוחנן, נְשָׂמִים היינו פְּרִיָּה, כיון שעל ידי
הגשמים גדלים זרעים ופירות לפרנסת העולם, לכך כשמנה מפתח
של גשמים אף מפתח של פרנסה בכלל.
שנינו במשנה: מאימתי מזכירין גבורות גשמים, רבי אליעזר אומר,
מיום טוב הראשון של חג בו.
הגמרא מבררת מנין למד זאת רבי אליעזר: איבעיא להו, רבי
אליעזר מהיבא גמיר לה – מהיכן למד שמתחילים להזכיר גשמים
מיום טוב הראשון של חג, האם ממצות נטילת לולב גמיר לה – למד
זאת, שהרי באה לרצות על חטים העתידים לרדת בימות
הגשמים, וכשם שמצוה זו מתחילה ביום טוב ראשון של חג, כך
יש לרצות על חטים מיום זה ואילך אף בהזכרת הגשמים בתפילה.
או ממצות ניסוף חטים על גבי המזבח גמיר לה, שהרי אף היא באה
לרצות על חטים, ומצוותה מיום ראשון של חג, וממנה למד רבי
אליעזר שהגיע הזמן לרצות על חטים גם בתפילה. ומבארת
הגמרא את החילוק בין צדדי הספק: האם מלולב גמיר לה, ואם כן
מה לולב מצוותו ביום ולא בלילה, אף הוזכרה של הגשמים מתחלת
ביום – משחרית של יום טוב. או דלמא, מניסוף חטים גמיר לה, ואם
כן מה ניסוף חטים כשר מאורחא – מהלילה, דאמר מר ברייתא
במסכת תמורה (יד.) על הפסוק (במדבר כט יח) 'ומנחתם ונספיהם',
מלמד שהמנחות והנסכים כשרים להיקרב אפילו בלילה שלאחר
הקרבן הקרבן, אף הוזכרה מאורחא, ונתחיל להזכיר גבורות
גשמים כבר מתפילת ערבית של ליל יום טוב.
הגמרא פושטת את הספק: תא שמיע, דאמר רבי אבהו, לא למדה
רבי אליעזר אלא מלולב. הגמרא מביאה שתי לשונות במקור דבריו
של רבי אבהו: איבא דאמר – יש שאמרו שרבי אבהו נאמר גמיר
לה – כך קיבל מרבותיו. ואיבא דאמר, מתניתא שמיע ליה – היה
לו ברייתא שמפורש בה כן.
מבררת הגמרא: מאי היא – איזו ברייתא היא. דתניא, מאימתי
מזכירין על הנְשָׂמִים, רבי אליעזר אומר, משעת נטילת לולב –
משחרית של יום טוב הראשון של חג ומבואר שרבי אליעזר למד
דין הזכרת גשמים ממצות לולב, ולכן מתחילין להזכיר רק
משחרית. רבי יהושע אומר, משעת הנחתו, כלומר מהדיום השביעי
של החג בו מניחים את הלולב מליטלו שוב.
ממשיכה הברייתא: אמר רבי אליעזר לרבי יהושע, הואיל וארבעת
מינין הללו (שנוטלים עם הלולב) אינן באין אלא לרצות על חטים,
שהגשמים בשנה זו ירדו לברכה, ובאים לרמוז, שכשם שארבע מינין
הללו אי אפשר בהם בלא מים – שאינם יכולים לגדול בלא גשמים,
כך אי אפשר לעולם בלא מים, אם כן ראוי ללמוד את זמן הזכרת
הגשמים מזמנה של מצוה זו.
אמר לו רבי יהושע לרבי אליעזר, והלא נְשָׂמִים היו יורדים בָּחַג אינו
אלא סימן קללה, ואם כן אין ראוי להזכירם בחג. אמר לו רבי
אליעזר, אף אני לא אֶמְתִּי לשהלך – לבקש מהקב"ה שיריד
גשמים, שאכן סימן קללה הם בחג, אלא רק להזכיר גבורות של
הקב"ה שמוריד גשמים בזמן הראוי להם. וכשם שתחיית המתים
מְזַכֵּר בל השנה בוללה, ואינה אלא בְּזִמְנָה – לעתיד לבוא, כך
מְזַכֵּר גבורות גשמים בל השנה ואינן אלא בְּזִמְנָה – בימות
הגשמים. ולפיכך, אם בא ואם חפץ להזכיר בל השנה בוללה,
מְזַכֵּר, ואף בימות החמה, אלא שאינו חייב בכך אלא בימות
הגשמים.

מקשה הגמרא: אי קבר לה – אם הוא סובר כרבי יהודה בן בתירה, שמצות ניסוך המים נלמדת מהיתור של האותיות 'מים', נימא בנותיה – יאמר כמותו שמתחילים להזכיר גבורות גשמים כבר ביום השני של סוכות, ומדוע סובר שמתחילים להזכיר רק ביום השישי. מתרצת הגמרא: קפבר רבי עקיבא, כי בתיב ניסוך יתירא בפשי הוא דתיב – הפסוק שנאמר בו לשון ניסוך מיותר, נאמר ביום השישי, ואילו הרמז מהאותיות 'מים' אינו אלא גילוי לברר שאתו ניסוך הוא מים ולא יין, ולכך סבר שתחילת זמן הזכרת גשמים הוא ביום השישי.

הגמרא מביאה מקור נוסף למצות ניסוך המים: תניא, רבי נתן אומר, נאמר בפרשת התמיד (במדבר כח ו) וְנִסְכּוּ רִבְעֵת הַיָּיִן לִבְשֵׁי הָאֶחָד, בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נִסֵּךְ שֶׁכֶּר לַח, ולשון נסך נכפל בפסוק זה 'הסך נסך', ומכך למדנו שבשני ניסוכין התיב מדבר, אחד ניסוך המים בחג הסוכות, ואחד ניסוך היין בהקרבת התמיד בכל יום. שואלת הגמרא: אימא תרייהו דתמרא – שמא בא הכתוב לומר שצריך שני ניסוכין של יין. משיבה הגמרא: אם בן ליכתוב קרא או 'הסך הסך' או 'ניסך ניסך', בלשון שוה, מאי 'הסך ניסך' – מדוע כתבה זאת התורה בשתי לשונות שונות, שפעת מינה חד דמא וחד דתמרא – שניסוך אחד הוא במים וניסוך אחד ביין.

התבאר בברייתא לעיל (ב) שזמן תחילת הזכרת גשמים הוא ביום בו נרמזה בתורה מצות ניסוך המים. הגמרא מבינה מכך שגם ניסוך המים עצמו אינו נוהג אלא מהיום בו הוזכרה מצותו בתורה. מקשה הגמרא: אלא הא דתנן – מה ששינו במסכת סוכה (מב) ניסוך המים נוהג כל שבועת ימים של חג הסוכות, מני – כדעת איזה תנא נשתנה משנה זו, אי כרבי יהושע שאמר שזמן הזכרת גשמים הוא ביום השביעי, ולמד זאת ממצות ניסוך המים הנוהגת לדעתו רק ביום זה, נימא חד יקא – היה למשנה לומר שמנסכים רק יום אחד. אי כרבי עקיבא הסובר שמתחילים להזכיר מהיום השישי, ומשום שלמד את מקור מצות ניסוך המים מפרשת הקרבנות של יום זה, תרי יומי – היה למשנה לכתוב שמנסכים שני ימים, והיינו ביום השישי וביום שאחריו. ואי כרבי יהודה בן בתירה שדרש מהיתור של אותיות 'מים', שבשני של חג הוא מזכיר, שיתא יומי – המשנה היתה צריכה לומר שמנסכים את המים שישה ימים, והיינו מהיום השני עד היום השביעי. ואם כן קשה כדעת איזה תנא נשתנה משנה זו.

מתרצת הגמרא: לעולם משנה זו כרבי יהודה בן בתירה היא, שאמר שזמן הזכרת גשמים הוא מהיום השני, ולכך אף ניסוך המים מתחיל מהיום השני, וקבירא ליה – וסובר כרבי יהודה דמתניתין, דתנן (שם מה) רבי יהודה אומר, בלוג היה מנסך כל שמונה, ואף בשמיני עצרת, וסובר כמותו רק לענין זה שניסוך המים נוהג בשמיני עצרת אבל לא לענין שינה שמונה ימים, ומפיק ראשון ומעיל שמיני – ומוציא את היום הראשון מכלל מצות ניסוך המים ומכניס תחתיו את היום השמיני, ומה ששינו בדברי תנא קמא ניסוך המים כל שבועה, היינו מהיום השני עד היום השמיני. מקשה הגמרא: ומאי שנא – במה שונה יום ראשון של סוכות דלא – שלא נוהג בו ניסוך המים, משום דכי רמזי מים בשני הוא דרמזי – האות הראשונה מן האותיות מ"ם שבאו לרמז על ניסוך המים, נכתבה בפרשת קרבנות היום השני, ביום השמיני נמי – גם כן אין לנסך, שהרי כי רמזי מים ביום שביעי הוא דרמזי – האות האחרונה מהאותיות מ"ם נכתבה ביום השביעי. ואם כן חזרת הקושיא למקומה כדעת מי סוברת המשנה שאמרה שניסוך המים נוהג כל שבועה.

מתרצת הגמרא: אלא לעולם משנה זו רבי יהושע היא, שאמר

שזמן הזכרת גשמים הוא משעת הנחת הלולב, וניסוך המים שנוהג כל שבועה, הלכתא גמירי לה – הלכה למשה מסיני היא, דאמר רבי אמי אומר רבי יוחנן משום רבי חנינא איש בקעת בית חורקה, דין עשר נסיעות הנטועים בשטח של בית סאה, שיותר לחרוש את השדה בו נטועים עד ערב ראש השנה של שנה שביעית, וכן מצות ערבשהו הכהנים נוטלים בבית המקדש ומקיפים בה את המזבח, ומצות ניסוך המים וחמנה, הלכה למשה מסיני הם.

הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא שהובאה לעיל (ב). שנינו בברייתא: רבי יהודה אומר משום רבי יהושע, העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג, האחרון – המתפלל מוסף מזכיר, והראשון – המתפלל שחרית אינו מזכיר. ביום טוב הראשון של פסח, הראשון מזכיר והאחרון אינו מזכיר. שואלת הגמרא: הי רבי יהושע – לאיזה רבי יהושע נתכוון רבי יהודה באמרו דין זה משמו, אילימא – אם נאמר שנתכוון לרבי יהושע דמתניתין – של משנתנו, הא אמר ביום טוב האחרון של חג הוא מזכיר, ומכך שסתם דבריו נראה שמתחילים להזכיר לדעתו כבר מתפילת שחרית. אלא רבי יהושע דבבביתא – המובא בתחילת אותה ברייתא, האמר שמתחילים חג ולא מהיום השמיני כמבואר כאן. ותו – ועוד יש להקשות על ברייתא נוספת, הא דתניא רבי יהודה אומר משום רבי יהודה בן בתירה, העובר לפני התיבה ביום טוב האחרון של חג, האחרון מזכיר והראשון אינו מזכיר, הי בן בתירה – לאיזה מבניו של בתירה נתכוון רבי יהודה באמרו דין זה משמו, אילימא – אם נאמר שלרבי יהודה בן בתירה, הא אמר בברייתא לעיל (ב) בשני פהג הוא מזכיר, ולא רק ביום טוב האחרון כמבואר כאן.

משיבה הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, תהא כרבי יהושע בן בתירה, כלומר הן רבי יהושע של הברייתא הראשונה והן בן בתירה של ברייתא זו הכוונה לתנא רבי יהושע בן בתירה, אלא דומין דקרי ליה בשמיה – פעמים שרבי יהודה קרא לו בשמו 'רבי יהושע' (כמובא בברייתא הראשונה), ודומין דקרי ליה בשמיה דאבא – פעמים שקרא לו בשם אביו 'בן בתירה' (כמובא בברייתא השנייה), והא – מה שקרא לו בשם אביו ולא בשמו, הוא מקמי דליקטמכוהו – קודם שמכוחו לדיניות ולא היה חשוב כל כך, והא – ומה שקרא לו בשמו, הוא לכתב דליקטמכוהו – לאחר שמכוחו. הגמרא מביאה ברייתא בענין הזכרת שבחו של מקום בהורדת טל והשבת רוחות: תנא בברייתא, כטל וברוחות לא חייבו תקמים להזכיר – לא חייבוהו חכמים להזכיר בתפילה 'משיב הרוח ומוריד הטל', ואם בא (ואם חפץ) להזכיר, מזכיר – רשאי להזכיר. שואלת הגמרא: מאי מעמא – מדוע אכן לא חייבו חכמים להזכירם. משיבה הגמרא: אמר רבי חנינא, לפי שהטל והרוחות אין נצטרין לעולם בכל ימות השנה, שבלעדיהם אין העולם מתקיים, אבל גשמים שיענתם רק בימות החורף, תיקנו חכמים להזכיר בזמנם. שואלת הגמרא: וטל מנלן דלא מעצור – מהו המקור לכך שטל לא נעצר כל ימות השנה. משיבה הגמרא: דתיב (מלכים א' יז א) ויאמר אליהו תתשבי מתשבי גלעד אל אחאב, הי ה' אלהי ישראל אשר עמדת לפניו, אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי, שאליהו נשבע לאחאב שמחמת שהוא עושה הרע בעיני ה' לא ירד טל ומטר רק על פי ציוויו, ותיב לאחר שנתקיימו דברי אליהו והיתה בצורת, שאמר ה' לאליהו (שם יח א) לך ה'א' אל אחאב, ואחאב מטר על פני האדמה – ואמרו לו שמעתה הגשם ישוב לירד, ואילו טל לא קאמר ליה שישוב לירד, מאי מעמא – מדוע לא הזכיר אף טל, משום

אי סבר לה כרבי יהודה לימא כרבי יהודה – שזכיר בשני. ניסוך יתירא כששי כתיב – כלומר "ונסכיה" דמרי תרי ניסוכין כתיב בששי, להכי אמר בששי מתחיל להזכיר. ואחרי מ"ם יו"ד מ"ם – מים, דלא מציעו לממר תריווהו דין. או הכך הכך או נכך נכך – מדשני קרא דבירוביה – שמע מינה תרתי. אי רבי עקיבא תרי יומי הוו – ותו לא, דהא

אמר "ונסכיה" דהיינו בששי מרבה ניסוך המים.

וסבר לה כרבי יהודה דפתגיתין – דאמר: בלוג

הוה מנסך כל שמונה, לא סבר כוותיה במה

דאמר כל שמונה מנסך, אלא במה דאמר

בשמיני מנסך. וכין דבשמיני מנסך – משכחת

לה לרבי יהודה וכן בתירה דאמר: בשני

מתחילין לניסוך המים כל שבעה. דפסיק ראשון

ומעיל שמיני – משיב בעל הגומרא: מי מצי

אמר רבי יהודה דבשמיני מנסך? מאי שנא –

דקאמר דבראשון אינו מזכיר, דבי רמיז מויא –

בשני הוא דרמיז, דמיונסכיהם" מרבה ניסוך

המים, שמיני נמי, מי מצי אמר דמנסך? הא

שביעי אמר רחמנא, דמ"ם יו"ד מ"ם מים כתיב

בשביעי, דסיוס קראי דניסוך המים בשביעי

כתיב "כמשפסם", ולא בשמיני. אלא ר' יהושע

הוא – דאמר משעת התחיל דהיינו בשביעין

מזכיר, ואף על פי כן סבר דניסוך המים כל

שבעה, דגמרא גמיר לה הלכה למשה מסיני

דניסוך המים כל שבעה. דהא כרבי אליעזר אתי

שפיר. אבל כרבי יהודה בן בתירה וזכרי עקיבא

לא מיתוקמא, אלא להכי לא מוקי לה כר'

אליעזר – דהא לא מביעי אי ר' אליעזר סבירא

ליה הכי, דודאי לרבי אליעזר אתי שפיר. והא

דקא מוקים כר' יהושע – רבוחא קמשמע לך.

אבל כרבי יהודה בן בתירה וזכרי עקיבא – לא

מיתוקמא. דרבי יהודה יליף מנאמר בשני

"ונסכיהם" כר' אלמא דסבר דניסוך המים לא הוו

אלא ששה ימים, דאיהו לא מפיק ראשון ומעיל

שמיני. משום דהי פירא דפרין לעיל – לא אתי

כרבי יהודה. ורבי עקיבא יליף מ"נסכיה" שנאמר

בששי, אלמא דסבר דניסוך המים לא הוו אלא

תרי יומי, אבל כרבי יהושע מיתוקמא. לפיכך

אין מזכירין אלא ביום טוב האחרון, דגשמים

בחג סימן קללה, אבל ניסוך המים – הוי כל

שבעה, דגמרא גמיר לה. עשר נטיעות –

המפוזרות בתוך בית סאה חורשין כל בית סאה

ערב שביעית עד ראש השנה. אף על גב דשאר

שדות אין חורשין לפני שביעית שלשים יום –

זה חורשין, דהואיל אם אין חורשין סביבן –

מפסידין. וניסוך המים – ד' שבעה. ר' יהודה

אמר משום רבי יהושע העובר לפני התיבה ביום

טוב האחרון של חג כו' – כעין אמר מר הוא,

כלומר: האמר אמרין לעיל ר' יהודה אומר. הי רבי

יהושע אלימא רבי יהושע דפתגיתין מיום טוב

האחרון הוא מזכיר – דראשון נמי, המתפלל

תפלת יוצר מזכיר. ואילו הכא תני: הראשון אינו

מזכיר. האמר משעת התחיל – דהיינו בשביעי.

וחכא קתני יום טוב האחרון של חג, דהיינו

בשמיני. ותו הא דתניא – במכילתא אחריתי: ר'

יהודה אומר משום בן בתירה: העובר לפני

התיבה ביום טוב אחרון של חג – האחרון

מזכיר, הראשון אינו מזכיר. (אלא) אמר רב

נחמן בר יצחק תתא – תריוויה, הא דבעית די

ר' יהושע, והא דבעית די בן בתירה – ר' יהושע

ולא קשיא: זמנן קרו ליה בשמיה דאבוח בן בתירה,

וזמנן דקרו ליה בשמיה דידה – ר' יהושע. סמכי דליסמכוהו – לא הוה חשוב, וקרו ליה בשמיה דאבוח. והאי דקרו ליה בשמיה

דנפשיה, ר' יהושע – היינו לבתר דסמכוהו. כפל וברוחות – משיב הרוח ומוריד הגשם. לפי שאין נעצרים – שאלמלא הן אין

העולם מתקיים. והאי דאמרין בתפלה "משיב הרוח ומוריד הגשם" – לאו משום חיוב אלא חוק גשם הוא מזכיר, דטל ורוחות מעילות לארץ לתקנה ולנגבה. דרבסמוך. ויקא דביתר

מיטרא כמיטרא. ואילו של לא קאמר – ואתנה טל ומטר, אלא מטר בלבד.

אי סבר לה כרבי יהודה בן בתירה, גימא כוותיה!

קסבר רבי עקיבא כי כתיב ניסוך יתירא, בששי הוא

דכתיב. תניא: רבי נתן אומר: "פקדש הסף נסך שכן

לה". בשני ניסוכין הכתוב מדבר, אחד ניסוך המים

ואחד ניסוך הין". אימא תריוויה דתמרא! אם בן,

לכתוב קרא או הסף, הסף או נסך נסך. מאי הסף

נסך? שמעת מינה: חד דמיא וחד דתמרא. אלא

הא דתנן: "ניסוך המים כל שבעה". כמי? אי רבי

יהושע, גימא חד יומא. אי רבי עקיבא, תרי יומי.

אי רבי יהודה בן בתירה, שיתא יומי! לעולם רבי

יהודה בן בתירה היא, וסבירא ליה כרבי יהודה

דמתניתין. דתנן: רבי יהודה אומר: בלוג היה מנסך

כל שמונה. ומפיק ראשון ומעיל שמיני. ומאי שנא

ראשון דלא? דכי רמזי מים, בשני הוא דרמזי?

שמיני נמי, כי רמזי מים, בשביעי הוא דרמזי! אלא

רבי יהושע היא, וניסוך המים כל שבעה הלכתא

גמירי לה. דאמר רבי אמי אמר רבי יוחנן משום

רבי נחוניא איש בקעת בית חוררת: עשר נטיעות,

ערבה, וניסוך המים הלכה למשה מסיני. רבי יהודה

אומר משום רבי יהושע: העובר לפני התיבה ביום

טוב האחרון של חג – האחרון מזכיר, הראשון אינו

מזכיר. ביום טוב הראשון של פסח, הראשון מזכיר;

האחרון אינו מזכיר. הי רבי יהושע? אלימא רבי

יהושע דמתניתין, הא אמר ביום טוב האחרון של

חג הוא מזכיר. אלא רבי יהושע דבריייתא? האמר:

"משעת התחיל! ותו, הא דתניא: "רבי יהודה אומר

משום בן בתירה: העובר לפני התיבה ביום טוב

האחרון של חג – האחרון מזכיר". הי בן בתירה?

אלימא רבי יהודה בן בתירה, הא אמר: "בשני בחג

הוא מזכיר! אמר רב נחמן בר יצחק: תתא כרבי

יהושע בן בתירה. זמנן דקרו ליה בשמיה וזמנן

דקרו ליה בשמיה דאבא. והא מקמי דליסמכוהו,

הא לבתר דליסמכוהו. תנא: כפל וברוחות לא

חיובו כחכים להזכיר, ואם בא להזכיר, מזכיר. מאי

טעמא? אמר רבי חנינא: לפי שאין נעצרים. וטל

מגל דלא מעצור דכתיב: "ויאמר אליהו התשב,י

מתשבי גלעד, אל אחאב: חי ה' אלהי ישראל,

אשר עמדתי לפניו, אם יהיה השנים האלה טל

ומטר כי אם לפי דברי". וכתבי: "לך הראה אל

אחאב, ואתנה מטר על פני האדמה". ואילו טל,

אי רבי יהודה בן בתירה – דאמר בשני בחג הוא מזכיר – שית יומי הוו, אם כן לא יהיה דניסוך כי אם ששה ימים.

עשר נטיעות – פירש רש"י: נטיעות מפוזרות בבית סאה חורש כל בית סאה בשבילן, דכל

נטיעה יונקת. ודוקא מבית סאה היה צריך להם יכול לחרוש עד ראש השנה של

שביעית, דהוו שפיר אוקמי – אילנא שרי. אבל

יותר מבית סאה – אינו חורש אלא כדי צורכן,

דהואיל ומפוזרות ביותר מבית סאה – קיימי

שפיר. ובפחות מיכן למה קיימי, וליעקר קיימי.

ודוקא נטיעות אמר דחורשין בשבילן עד ראש

השנה, אבל אילנות – אסור דאורייתא כל אלו,

ומורבנן פסח ועצרת תקון. בשדה הלכן עד פסח

– מותר, אבל מפסח ולהלן – אסור. ושדה אילן,

עד עצרת – מותר, מכאן ואילך – אסור.

ערבה שמקיפין את המזבח, וניסוך המים –

הלכה למשה מסיני כוללה.

ויאמר אליהו התשב מתושביו גלעד – לכך

נקרא "מתושביו גלעד" לפי שדרגו

ישראל אנשי יבש גלעד על מעשה פילגש

בגבעה, ולא נשאר ביבש גלעד כי אם מעט

אנשים מן המיושבים בעיר, כי כל השאר היו עם

אספסוף. לכך מעיד כי אליהו מן התושבים. כך

שמעתי מהרב ר' יצחק טוטו"י משם הרב ר' יצחק

בן הרב יצחק ממלאן.

כפל וברוחות לא חיבו חכמים להזכיר –

"משיב הרוח ומוריד הטל" כו' לפיכך אין

קפידא לומר "מוריד הטל" אפילו בימות החמה,

אך שלא יאמר מוריד הגשם. דהכי הלכתא. ואם

לא אמר בימות הגשמים כי אם "מוריד הגשם"

דחיל "משיב הרוח ומוריד הטל" – אין מחזירין.

ואילו טל לא מעצור – ומשום הכי נראה דגבי

גדעון (שופטים ו) כשאמר "על הארץ

יהיה טל ועל הגיהז יהיה חורב" כתיב "יעש כן",

אבל כשאמר "על הארץ יהיה חורב ועל הגיהז

יהיה טל" כתיב "יהי כן" כלומר: דעל הגיהז היה

הטל, אבל לא כתיב "יעש כן", משמע דעל

הארץ היה טל, דטל לא מיעצר. עד כאן בנוסח

שלפני, ועוד מצאתי: כשאמר "על כל הארץ

יהיה טל" כתיב "יעש אלהים כן" וכשאמר טל

יהיה על הגיהז לבדה ועל כל הארץ יהיה חרב

כתיב "יהי כן" ולא הזכיר בזה השם יתברך,

וטעמא אשר אמר כי הוא זה, כי אין השם יתברך

מזכיר שמו על הרעה. כי אם יהיה חורב על כל

הארץ היתה רעת יושבי בה, ובכתיב (שמות ב)

"בכל המקום אשר אוכר את שמי אבא אלך

וברבתיך". אבל כשאמר "על כל הארץ יהיה טל"

כתיב "יעש אלהים". וכדומה לזה (בראשית א)

"ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה" וגבי

חשך לא הזכיר השם יתברך. וכן בחמשה דברות

אחרונות (שמות ב) מלא תרצה" ואילך לא

הזכיר השם יתברך – הכל הולך אל מקום אחד.

בשל למלך שבעה דירה נאה הניח לציר מגניו

לפני כל חדרי הבית, וזולתי בית הכסא, מקום

הטינוף.

בימות

לא קאמר ליה. מאי טעמא? משום דלא

הוא קאמר רבי יהודה לימא כרבי יהודה – שזכיר בשני. ניסוך יתירא כששי כתיב – כלומר "ונסכיה" דמרי תרי ניסוכין כתיב בששי, להכי אמר בששי מתחיל להזכיר. ואחרי מ"ם יו"ד מ"ם – מים, דלא מציעו לממר תריווהו דין. או הכך הכך או נכך נכך – מדשני קרא דבירוביה – שמע מינה תרתי. אי רבי עקיבא תרי יומי הוו – ותו לא, דהא

ולא

תענית מאימתי – פרק ראשון דף ג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

תוספות

בימות החמה אמר משיב דרוח אין מחזירין אותו מוריד הגשם מחזירין אותו – אבל אם דלג, שלא אמר לא גשם ולא טל – אין מחזירין. ובימות הגשמים, לא אמר "משיב דרוח" – אין מחזירין אותו, לא אמר "מוריד הגשם" – מחזירין אותו. אכן, אם אמר "מוריד הטל" בימות הגשמים – אין מחזירין, ואם ספק אם חזיר לא, אם אינו זכור שלא אמר שום דבר בימות הגשמים – כל שלשים יום חזקה

מה שהוא למוד הוא אומר, ומחזירין מספק כל שלשים יום. וכן "זכרנו" "ומי כמור", וכתוב לחיים" שאמורים מן הכסה עד יום הכפורים – מספק מחזירין. ירושלמי בשם רבי חנינא: היה שייך בגשם וחזיר טל – אין מחזירין אותו, בטל וחזיר של גשמים – מחזירין אותו. והתניא: בטל וברוחות לא חייבו חכמים להחזיר, ואם בא להחזיר מזכיר! לא דמי ההוא דמצלי ומיקל להווא דלא מצלי ולא מיקל. ומפרש רבינו תנאנא: טוב כשאינו מזכיר לא גשם ולא טל מבשואו מזכיר גשם, לפי שהגשמים סימן קללה בימות החמה. היה שייך בטל לא חזיר לא טל ולא גשם – אין מחזירין אותו. והדין להפך "מוריד הגשם", דאמר בירושלמי: בגשם וחזיר של טל – אין מחזירין אותו. והתניא: אם לא שאל בברכת השנים, או שלא אמר גבורות גשמים מחזירין! בהוא דלא חזיר כלל לא טל ולא מטר. וגשם חרב רבנו מאיר: שאין לומר בימות החמה "משיב הרוח" דהא אמר רבי חנינא בימות החמה אמר "משיב הרוח" – אין מחזירין אותו, מכלל דלכתחילה אין לאומרו. ומשום הכי אמר חרב רבינו יצחק בשם אביו זקנו: לעולם, בין בימות החמה בין בימות הגשמים "מוריד הטל", דלעולם לא אתי לדידי ספק אמר ספק לא אמר. ודיכא דלא מזכיר בגבורות – מזכיר בשומע תפלה. דהכי קאמר בירושלמי: ומה שאלה שהיא מדוחק – אומר בשומע תפלה, הזכרה שהיא מרוח – לא כל שכן? ובי חזיר דשואלין בשומע תפלה – הוא מזכיר בשומע תפלה. ואפילו חזיר קודם שומע תפלה – אינו אומר עד שיגיע לשת"ד ודיכא דלא אמר בשומע תפלה, אי נזכר קודם שעקר רגליו – חזר לשומע תפלה. ואי לא – חזר לראש, בין לא אמר "מוריד הגשם" ובין לא אמר "ותן טל ומטר" (ומחזירין). וכן הפסק והני מילי – בידוד, אבל שלח עובר – ספק רבינו יהודה דאין מחזירין, לפי דאין מחזירין שלח עובר אלא משום שלשה דברים: מתחית דמותים, ומבונה ירושלים, ומבית דלמלשנים. משום דהראי ככופר. שמעתי מפי רבי שלמה: לא דמי מצלי ומיקל למאן דלא מצלי ולא מיקל, פירוש: מיקל – כמו מקלל. כלומר: שאין מחזירין אם לא אמר "ותן טל ומטר". **הא** בחרפי – פירוש: הא דאמר נעצרים – היינו בחרפי, כלומר בפירות המתבכרות וכו'. אבל באפלי, במאורות – לא מעצרי.

רוחות ארוחות לא קשיא הא ברוח וכו' – והוא הדין דמצי לשנוי הא בחרפי הא באפלי, אלא שפיר קא משני ליה: הא ברוח מצוה וכו'. **שניות** למטר – שניות במעלה, כדאמר אינשי משנה למלך.

הא דאית ניהא – פירוש: כשירות בנחת – חשובה, כאן בריא – כלומר בחוק, ואי אינה טובה. **גילוי** דלילא – פירוש: ורית הלילה, שקורין ***לנישר בלעז. **ושמשא** שומאן ומכאן יורדין הגשמים והשמש זורח באמצע, זה דרשם לא מעלי.

עורפילא

דביני קרחי – פירוש: כמו דבר קרח.

ארכי, כשיאמר לשלג הוה ארץ – הרי הוא בגשם מטר וגשם מטרות, והרי יש כאן חמשה. מישרא ניהא – שיעור בנחת יפה לפירות התבואה.

ולא **מיעצר** – לעולם, אפילו באותן שנים. **אשתבויעי** לפה ליה – "אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי" – הא לא נעצר. **אפילו** טל דברכה – שיעניח שום צמת. וליהדריה לטל דברכה! **משום** דלא **מינכרא מילתא** – דהא טל הוה מעיקרא, ולא היה אחאב הרשע מודה בחזירה דטל של ברכה, דאי הוה אומר ואתנה טל ומטר – היה אחאב מקנטר ואומר לו שלא נעצר. **אלא דמכניפנא** לכו **מארבע** רוחי עלמא – לא גרסין. דהא "פרשתי אתכם" כתיב בקרא. ואיכא למימר דגרס ליה, והכי משתמע קרא: כי מארבע רוחות השמים שפרשתי אתכם – משם אקבעם. ואריכות לשון בעלמא הוא, דלא כתיב קיבוץ בקרא. **כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות** – שלא יתקיים מרוב הבל וחמימות. בלא ישראל – שאין העולם מתקיים אלא בשביל ישראל. והכי אמר קרא: כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם לרוחות העולם, כדי שיתקיים. שנאמר (ירמיהו לג) "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת". בימות החמה – מניסן עד חתה. **משיב הרוח** אין מחזירין אותו – דבלא הכי לא מיעצר. מוריד הגשם מחזירין אותו – דמיעצר. וכיון דבעא אמטרא – לא התפלל תפלתו בחוג, וחזר לחזרה אתכם לרוחות העולם, "מוריד הגשם", לפי שהגשמים בקיץ סימן קללה חק, מפני הקציר. **מקביר הרוח** – שלא ינשב. ופפריה הפל – שלא ידר. אין מחזירין אותו – דלא מיעצרי. **בעבים** – מקשר עבים. **מישרא** דלא **מיעצרי** – לפיכך לא חייבוהו להחזיר. **בחרפי** – עבים בכירות, הבאים לפני המטר, אינן עצמות. **באפלי** – הבאות מאורות לאור המטר, דשניות למטר חק, בדלקמן. ובהנהו כתיב "ועצר", וכיון דאין כולם נעצרות – לא חייבו להחזיר. **שאינה מצויה** – כתיב "ועצר", ואפילו הכי לא חייבוהו להחזיר, דסגי ליה במצויה, רוחות לא מצי לתרצוי הא בחרפי הא באפלי, דרוח בין במטר בין בלא מטר לא מיעצר, כגון רוח מצויה. **רוח שאינה מצויה נמי חזיא** לבי דרי – לגורן, לזרות הקשין מן התבואה, ונחייב להחזיר. **אפשר בנפוחא** – *ויון בלעז, בנפה ובכרה. **שניות** – כמעט שמועילות במטר עצמו. **מאי** היא – אי זה עבים ורוחות קאמר דשניות למטר? **אמר עולא ואיתיבא רב יהודה דבתי מישרא** – עבים ורוחות שלאחר המטר. **ויקא** – לא גרסין הכא. **יתן ה' את מטר ארצך אבק ועפר וגו'**. **ויקא דבתי מישרא** – שהרוח מעלה אבק אחר הגשמים, ונדבק בתבואה. הכי גרסין: **הא דאית ניהא הא דאית רויא** – כשידר בנחת אינו מעלה אבק. **רויא** – בבת. ולא גרסין ואי בעית אימא הא וזהא כו', אלא הכי גרסין: הא דמעלה אבק הא דלא מעלה אבק, היינו חק. **מישרא** – שניות למטר, כדקני בתוספתא. **למעופי מאי** – מאחר דכולו כמטרא, מאי קמעטין דהוי בתריה, ולא הוי כמטרא? גילוי דלילא – **אישלושטריא בלעז. בגילוי הוה קאי במסכת (פסחים נ"א), ורוב גילוי בלילא שכית. **וביומא שמשא דביני קרחי** – שבין העבים, שנראה במקום אחד אורה ובמקום אחד מענן, כקרח שיש לו שערות במקום אחד וקרחא במקום אחר. **מעלי תלנא** לטורי – וכל שכן לבקעה, אלא הרים אין להם גשמים אלא שלג, שהגשמים יורדין למטה ואין חזר שותה מזה. ועוד, שלג שבעמקים נמוס והולך מפני החום ששולט שם – כמים הוא. אבל בחרים קרוי שלג. בחמשה מישרי **לארעא** – דהכי משמע קרא "כי לשלג יאמר הוא עורפילא

דלא מיעצר. וכי מאחר דלא מיעצר, אליהו אשתבויעי לפה ליה? הכי קאמר ליה: "אפילו טל דברכה נמי לא אתי". וליהדריה לטל דברכה! משום דלא מינכרא מילתא. אלא רוחות מנא לן דלא מיעצרי? אמר רבי יהושע בן לוי: דאמר קרא: "פי פארפע רוחות השמים פרשתי אתכם, נאם ה'". מאי קאמר להו? אלימא הכי קאמר להו הקדוש ברוך הוא לשיראל: "דבדרתינכו בארבע רוחי דעלמא, אי הכי, "בארבע"? "בארבע" מיפעי ליה! אלא הכי קאמר: "כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות, כך אי אפשר לעולם בלא ישראל". אמר רבי חנינא: הלכך, בימות החמה אמר: "משיב הרוח", אין מחזירין אותו. אמר: "מוריד הגשם", מחזירין אותו. בימות הגשמים לא אמר: "משיב הרוח", אין מחזירין אותו. לא אמר: "מוריד הגשם", מחזירין אותו. ולא עוד אלא אפילו אמר: "מעביר הרוח ומפריח הטל", אין מחזירין אותו. תנא: בעבים וברוחות לא חייבו חכמים להחזיר, ואם בא להחזיר, מזכיר. מאי מעמא? משום דלא מיעצרי. ולא מיעצרי? והתני רב יוסף: "ועצר את השמים מן העבים ומן הרוחות. אתה אומר מן העבים ומן הרוחות. או אינו אלא מן המטר? כשהוא אומר: "ולא יהיה מטר", הרי מטר אומר. הא מה אני מקיים 'ועצר את השמים'? מן העבים ומן הרוחות. קשיא רוחות ארוחות; קשיא עבים אעבים! עבים אעבים לא קשיא. הא בחרפי, הא באפלי. רוחות ארוחות לא קשיא. הא ברוח מצויה, הא ברוח שאינה מצויה. רוח שאינה מצויה חזיא לבידרי! אפשר בנפוחא. תנא: העבים והרוחות שניות למטר. היכי דמי? אמר עולא ואיתיבא רב יהודה: דבתי מישרא. למימרא דמעליותא היא? והכתיב: "יתן ה' את מטר ארצך אבק ועפר". ואמר עולא ואיתיבא רב יהודה: ויקא דבתי מישרא! לא קשיא. הא דאית ניהא, הא דאית רויא. ואי בעית אימא: הא דמעלה אבק, הא דלא מעלה אבק. ואמר רב יהודה: ויקא דבתי מישרא כמישרא. עיבא דבתי מישרא. שמישא דבתי מישרא פתרי מישרא. למעוטי מאי? למעוטי גילוי דלילא, ושמישא דיבני קרחי. אמר רבא: מעלי תלנא לטורי פתמישה מטייר לארעא, שנאמר: "כי לשלג יאמר, הוא ארץ, וגשם מטר, וגשם מטרות עזו". ואמר רבא: תלנא לטורי, מטרא רויא אלימי, מטרא ניהא לפירי, עורפילא

שכן לבקעה, אלא הרים אין להם גשמים אלא שלג, שהגשמים יורדין למטה ואין חזר שותה מזה. ועוד, שלג שבעמקים נמוס והולך מפני החום ששולט שם – כמים הוא. אבל בחרים קרוי שלג. בחמשה מישרי **לארעא** – דהכי משמע קרא "כי לשלג יאמר הוא עורפילא

ארכי, כשיאמר לשלג הוה ארץ – הרי הוא בגשם מטר וגשם מטרות, והרי יש כאן חמשה. מישרא ניהא – שיעור בנחת יפה לפירות התבואה.

עורפילא

תענית דף ג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קנט

העניים והרוחות, ואם כן קשיא רוחות ארוחות וקשיא עבים אעבים
 – יש סתירה בין הנאמר בברייתא זו לענין רוחות שלפעמים
 נעצרות, לבין מה שלמדנו בברייתא לעיל שאינן נעצרות כלל, וכן
 קשה לענין עננים.
 מתרצת הגמרא: עבים אעבים לא קשיא, הא – הברייתא שמבואר
 בה שעננים אינם נעצרים, עוסקת בפרץ – בעננים בכירות הבאים
 קודם המטר, הא – והברייתא שמבואר בה שלפעמים הם נעצרים,
 עוסקת באפלי – בעננים מאוחרים הבאים לאחר המטר ומועילים
 לאדמה [כדלהלן]. וכן רוחות ארוחות לא קשיא, הא – הברייתא
 שמבואר בה שרוחות אינן נעצרות, עוסקת ברוח מצויה – ברוח
 מצויה שאינה נעצרת לעולם, הא – והברייתא שמבואר בה
 שלפעמים הרוחות נעצרות, עוסקת ברוח שאינה מצויה – ברוח
 חזקה שאינה מצויה, ואע"פ שרוחות שאינן מצויות נעצרות, לא
 חייבו חכמים להזכירן מפני שהעולם יכול להתקיים גם בלעדיו.
 מקשה הגמרא: הרי גם רוח שאינה מצויה יש בה צורך לעולם, שכן
 חיוא לבי דרי – ראוייה ומועילה לבית הגרנות לזרות ולהפריד את
 הקשין מהתבואה, שלצורך זה צריך שתשוב רוח חזקה, ומדוע
 לא חייבו להזכירה משום כך. מתרצת הגמרא: אפשר בנפוחות –
 אפשר לזרות התבואה גם על ידי נפה וכברה.
 הגמרא מביאה ברייתא במעלת עננים ורוחות: הנא, העבים ו
 עננים והרוחות שניות במעלתן למטר, כלומר שמועילים לארץ
 כמעט כמו המטר עצמו. מבררת הגמרא: היכי דמי – על איה
 עננים ורוחות אמרו כן. אפר עולא ואיתקא – ויש אומרים שאמר
 זאת (רבי) [רב] יהודה, עננים ורוחות דכתר מטר – שבאים לאחר
 המטר. מקשה הגמרא: למימרא דמעלייתא היא – האם בא הדבר
 לומר שעננים ורוחות שלאחר המטר מועילים לארץ, והפתיב
 בקלות שבמשנה תורה (דברים כח כד), 'ותן ה' את מטר ארצך אבק
 ועפר' – תחת הגשמים ימטר ה' אבק ועפר, ואמר עולא ואיתקא
 רב יהודה, שכונת הכתוב היא על זיקא דכתר מטר – רוח
 שלאחר הגשמים המעלה אבק ועפר מהארץ ונדבקים הם
 בתבואה ומרקיבה, ומוכח שרוח שלאחר המטר מוזיקה היא.
 מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא דאיתא ניהא – מה ששנינו בברייתא
 שרוח שלאחר הגשמים מועילה, הוא כאשר הרוח נושבת בנחת,
 הא דאיתא רויא – ומה שאמר עולא שהיא מוזיקה, הוא כשהרוח
 מנשבת בכח ובחזקה. ומפרשת הגמרא את החילוק האמור: (וא'
 בעית אימא) הא דמעלה אבק, הא דלא מעלה אבק – רוח המנשבת
 בחזקה מעלה אבק, ואילו רוח המנשבת בנחת אינה מעלה אבק.
 ואמר רב יהודה, זיקא דכתר מטר במימרא – רוח הנושבת לאחר
 ירידת מטר מועילה לארץ כמעט כמטר. עיבא דכתר מטר
 במימרא – עננים הבאים לאחר המטר, אף הם מעלתם ותועלתם
 כמעט כמטר עצמו. שימשא דכתר מטר בברי מטר – חמה
 הזורחת לאחר המטר מעלתה כמו ירידת גשמים פעמיים. מקשה
 הגמרא: למעוטי מאי – מאחר שבין רוח בין עננים ובין חמה
 מועילים לאחר המטר, מה בא רב יהודה למעט שאינו מועיל
 לאחר המטר. מתרצת הגמרא: למעוטי גילה דלילא – ברקים של
 לילה, ושמשא דביני קרחי – חמה הזורחת בין העננים, שבמקום
 אחד היא מאירה ובמקום אחר העננים מסתירים את זריחתה
 וכקרח הזה שצומחות לו שערות במקום אחד בראשו, ויש לו
 קרחה בצד אחר, שאינם מועילים לאחר המטר.
 אפר רבא, מעלי תלנא למורי בחמשה מטר, איתא – שלג מועיל
 להרים פי חמש מירידת גשמים, לפי שמשקה את האדמה בטרם
 נמס, אבל הגשמים זורמים מיד לבקעה, שפאמר (איוב לו ז) 'כי לשלג
 יאמר הוא ארץ ארץ ונשם מטר ונשם מטרות עוז', הוזכר הגשם בפסוק
 זה חמשה פעמים (גשם, מטר, גשם, מטרות), ויש לדרוש שכונת
 הכתוב לומר שכאשר יאמר הקב"ה לשלג לרדת, הרי הוא חשוב
 כמטר היורד על הארץ חמשה פעמים.
 ואמר רבא, תלנא למורי – שלג מועיל להרים, מטר רויא לילני
 – מטר היורד בחזקה מועיל לאילנות, מטר ניהא לפורי – מטר
 היורד בנחת מועיל לפירות (ותבואה),

דלא מיצרי – כיון שהטל לעולם אינו נעצר, ולכן לא אמר הקב"ה
 לאלהיו שישבו לרדת, ומוכח שטל אינו נעצר לעולם.
 מקשה הגמרא: וכי מאחר דלא מיצרי, אלהיו אשתבועי למה ליה
 – אם הטל אינו נעצר, מדוע אלהיו הזכירו בשבועתו ואמר 'אם
 יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי'. מתרצת הגמרא:
 הכי קאמר ליה – כך היתה כוונתו של אלהיו בהזכירו טל
 בשבועתו לאחאב, שלא רק שלא ירד מטר אלא אפילו טל דברכה
 נמי לא אתי – שגם טל של ברכה שמצמיח צמחים לא ירד. ואף
 שטל לא נעצר לעולם, טל של ברכה נעצר. מקשה הגמרא:
 ולהיריה לטל דברכה – כיון שנתבאר שאלהיו גזר על טל של
 ברכה שיפסק, מדוע כששלח לאחאב בידי אלהיו אמר 'ואתנה
 מטר' בלבד ולא הזכיר 'ואתנה טל ומטר', שאף טל של ברכה ישוב
 ליורד. מתרצת הגמרא: משום דלא מינברא מילתא – מפני שלא
 יהיה ניכר שה' החזירה, כיון שגם בעת עצירתו ירד טל שאינו של
 ברכה, ואילו אלהיו היה אומר לאחאב שהקב"ה אמר שהטל ישוב
 ליורד, היה מקנטר ואומר לו שהוא כלל לא פסק, לכן אמר רק
 'ואתנה מטר'.
 הגמרא ממשיכה לבאר את דברי רבי חנינא. שואלת הגמרא:
 (אלא) רוחות מאי לן דלא מיצרי – מהו המקור לכך שרוחות אינן
 נעצרות כל ימות השנה. מתרצת הגמרא: אפר רבי יהושע בן לוי,
 דאמר קרא (זכריה ב' ז) 'כי פארבע רוחות השמים פרשתי אתכם נאם
 ה' מבארת הגמרא: מאי קאמר להו – מה כוונת הקב"ה לומר
 בנבואה זו, אילימא הכי קאמר להו – אם נאמר שכך נתכוון לומר
 הקדוש ברוך הוא לישראל, דפדדתינכו – שפזרתי אתכם בארבע
 רוחי דעלמא – בארבע רוחות העולם, אי הכי, מדוע אמר 'בארבע
 רוחות' 'בארבע רוחות' מיבעי ליה – היה לו לומר. אלא ודאי הכי
 קאמר – כך כוונת הקב"ה לומר לישראל, בשם שאי אפשר לעולם
 להתקיים בלא רוחות המקררות את ההבל והחמימות שבו, כך אי
 אפשר לעולם להתקיים בלא ישראל, ולכן פזרם הקב"ה בכל
 ארבע רוחות העולם כדי שבזכותם העולם יתקיים. וכיון שהעולם
 אינו יכול להתקיים בלא רוחות, ודאי שאינן נעצרות לעולם.
 אפר רבי חנינא, הלכך – כיון שאין חיוב להזכיר בתפילה טל
 ורוחות, משום שאינם נעצרים, הדין הוא שבימות הקהה ומפסח
 ועד חג הסוכות, אם אפר בתפילת שמונה עשרה 'משיב הרוח' אין
 מחזירין אותו להתפלל בהשמטת משיב הרוח, כיון שהרוח
 לעולם אינה נעצרת אף בימות החמה. ואם אפר בימות החמה
 'מוריד הגשם' מחזירין אותו לתחילת הברכה לאומרה שוב
 כהלכה בלא הזכרת גשמים, מפני שהגשמים בימות החמה סימן
 קללה הם. ובימות הגשמים מחג הסוכות ועד פסח, אם לא אפר
 'משיב הרוח' אין מחזירין אותו, שהרי הרוח לעולם אינה נעצרת.
 ואם לא אפר 'מוריד הגשם' מחזירין אותו לומר 'משיב הרוח'
 ומוריד הגשם, וחזר לומר 'מכלכל חיים בחסד' ולא עוד – לא זו
 בלבד שאם לא הזכיר משיב הרוח אינו חזר, אלא אפילו אפר
 'מעיביר הרוח' שלא תנשב, 'ומפריח הפל' שלא ירד, אין מחזירין
 אותו, כיון שאינם נעצרים לעולם ותפילתו לא מעלה ולא מורידה.
 הגמרא מביאה ברייתא בענין הזכרת עננים ורוחות: תנא, בעבים
 וברוחות – הזכרת שבתו של מקום שמקשר עננים ומשיב הרוח לא
 חייבו חכמים להזכיר, ואם בא להזכיר מוזכר. מבארת הגמרא: מאי
 מעשא לא חייבו חכמים להזכירם, משום דלא מיצרי לעולם,
 ותפילתו לא מעלה ולא מורידה בה.
 מקשה הגמרא: וכי עננים ורוחות לא מיצרי – לא נעצרים לעולם,
 והתני רב יוסף ברייתא בבאור הכתוב (דברים יא יז) 'והרח אף ה'
 בקם ועצר את השמים', שיעצרו אף מן העבים ומן הרוחות. שואלת
 הברייתא: איתא אומר שהכוונה לעצירה מן העבים ומן הרוחות, או
 אינו אלא מן המטר – שמא כוונת הכתוב לעצירת גשמים בלבד.
 מבארת הברייתא: קשהא אומר בהמשך הפסוק 'ולא יהיה מטר',
 הרי מטר אמור כבר שימנע מהעולם, הא מה אני מקיים 'ועצר את
 השמים' – מה כוונת הכתוב להוסיף בתיבות 'ועצר את השמים',
 שיעצרו אף מן העבים ומן הרוחות. ומבואר שלפעמים נעצרים אף

המשך ביאור למס' ראש השנה ליום שני עמ' א

1 היה יום טוב שני בראש השנה. מבארת הגמרא: **אמר רב חסדא,**
2 **מאי 'שני', ליום שני לשנה הבאה** – בראש השנה השני, שהיה בשנה
3 שאחריה.

4 * * *

משנה

5 משנתינו מבארת כמה פסוקים נאמרים ב'מלכויות זכרונות
6 ושופרות': **אין פוחתין מעשרה פסוקים של מלכויות, מעשרה של**
7 **זכרונות, ומעשרה של שופרות.** רבי יוחנן בן נורי חולק ואומר, אף
8 שלכתחילה יש לומר עשרה פסוקים מכל סדר, מכל מקום בדיעבד
9 **אם אמר 'שלוש' 'שלוש' מכולן, יצא.**
10
11 *

נמרא

12 מבררת הגמרא: **הני עשרה פסוקים שנאמרים במלכויות, כנגד מי**
13 **תיקנו חכמים לאומרים.** **אמר רבי [לוי], כנגד עשרה הלולים** –
14 **תשבחות שנאמרו בלשון 'הללו' שאמר דוד בספר תהלים.** מקשה
15 הגמרא: **הרי לשון 'הלולים' בספר תהלים מופא הו'** – נאמרו פעמים
16 רבות, יותר מעשר. מתרצת הגמרא: **כוונת רבי לוי להקד –**
17 **להלולים שזכרו במזמור 'הללו אל בקדשו' (תהלים ק).** **דכתיב בהו**
18 **הפסוק 'הללוהו בתקע שופר', שהוא שייך לענין ראש השנה.** טעם
19 **נוסף: רבי יוסף אמר,** עשרה פסוקים אלו הם כנגד עשרת הדברות
20 **שנאמרו לו למשה בסיני,** שגם בהם הוזכר קול שופר. טעם נוסף:
21 **רבי יוחנן אמר, כנגד עשרה מאמרות של ה' שכתב נכרא העולם,**
22 **והעולם נברא בראש השנה.**

23 הגמרא מבררת את דברי רבי יוחנן שבעשרה מאמרות נברא
24 העולם. שואלת הגמרא: **הי נינהו** – היכן נאמרו עשרה לשונות
25 **'אמירה' בבריאת העולם, והרי לשון 'אמר' ('אמר') דפרשת**
26 **בראשית, רק תשעה הוו.** משיבה הגמרא: **הפסוק (בראשית א א)**
27 **'בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ' נמי מאמר הוא,**
28 **דכתיב (תהלים ג ו) 'ברכר ה' שמים נעשו', והיינו שבריאת השמים**
29 **והארץ נעשו בדיבור, ולא במעשה, ואם כן אף שלא נכתב לשון**
30 **'אמירה' בבריאתם, בודאי היתה אמירה, וכאילו נכתבה.**
31
32 *

33 שנינו במשנה: **רבי יוחנן בן נורי אומר, אם אמר שלש שלש פסוקים**
34 **מכולן, יצא:** הגמרא מבררת את כוונתו: **איבעיא להו, היכי קתני** –
35 **מה כוונת המשנה בלשון 'מכולן', האם הכוונה לתורה נביאים**
36 **וכתובים, והיינו שאמר בכל סדר ובמלכויות, בזכרונות ובשופרות]**

37 שלש פסוקים מן התורה, שלש פסוקים מן הנביאים ושלש פסוקים
38 מן הכתובים, והיו ביחד תשע פסוקים, יצא, ואיבא ביניהו קדא –
39 ולפי זה נחלקו תנא קמא ורבי יוחנן בן נורי בפסוק אחד, שלתנא
40 קמא צריך לומר עשרה פסוקים בכל סדר ולרבי יוחנן בן נורי די
41 בתשע פסוקים. או דלמא, ש'מכולן' היינו מכל הסדרים יחד,
42 ו'שלש שלש מכולן' היינו שאמר בכל סדר פסוק אחד מן התורה,
43 ואחד מן הנביאים, ואחד מן הכתובים, והיוין להו ביחד שלש
44 פסוקים לכל סדר, יצא, ולפי זה איבא ביניהו מוכא – יש חילוק
45 גדול ביניהם, לתנא קמא אומרים עשרה פסוקים לכל סדר, ולרבי
46 יוחנן בן נורי רק שלשה פסוקים.

47 פושטת הגמרא את הספק: **תא שמע, דתנאי, אין פוחתין מעשרה**
48 **פסוקים למלכויות, מעשרה לזכרונות ומעשרה לשופרות, ואם אמר**
49 **שבע פסוקים מכולן** – מתורה נביאים וכתובים, לכל סדר וסדר,
50 **יצא, ומנין זה הוא כנגד שבעה דברים.** רבי יוחנן בן נורי אומר,
51 **לכתחילה הפוחת לא יפחות משבע פסוקים, ואם אמר שלש פסוקים**
52 **מכולן יצא, שהם כנגד תורה נביאים וכתובים, ואמר לה – ויש**
53 **אומרים שהם כנגד כהנים ליום וישראלים.** ובברייתא זו בודאי
54 כוונת רבי יוחנן בן נורי שדי באמירת שלשה פסוקים לכל סדר,
55 שהרי אם כוונתו שלא יפחות לכל סדר מאמירת שבע מהתורה,
56 שבע מהנביאים ושבע מהכתובים, שהם עשרים ואחד פסוקים
57 לכל סדר, נמצא שהוא מוסיף על דברי תנא קמא הסובר שדי
58 בעשרה פסוקים יחד לכל סדר, ואילו משמעות דבריו שהוא בא
59 למעט מדברי תנא קמא. וממילא גם בסיום דבריו 'שאם אמר שלש
60 מכולם יצא' היינו שלש לכל סדר, אחד מהתורה אחד מהנביאים
61 ואחד מהכתובים.

62 **אמר רב הונא אמר שמואל, הלכה כרבי יוחנן בן נורי** במשנתינו,
63 **שלכתחילה יש לומר עשרה פסוקים, ואם אמר שלשה פסוקים**
64 **יצא.**

65 * * *

משנה

66 משנתינו מבארת אילו פסוקים אפשר להזכיר ב'מלכויות זכרונות
67 ושופרות': **אין מוֹכְרִין (וכרון מלכות ושופר) בסדר [מלכויות**
68 **זכרונות ושופרות] פסוקים של פוחתנות.**
69 סדר אמירת הפסוקים הוא כך: **מתחיל בפסוקים שבתורה,**
70 **ואחריהם שלשה פסוקים מהכתובים, ומשלים – ומסיים את**
71 **העשרה על ידי אמירת ארבעה פסוקים כנביא, רבי יוסי אומר, אם**
72 **השלים בתורה, יצא.**
73

המשך מעמוד לח

לקוטי שיחות – פרשת שלח

3 ופועל על-ידי תפלתו – המשכת כל טוב⁵³
4 בגשמיית⁵⁴ וברוחניות.

(משיחת ש"פ שלח ותשל"ב)

ושביל השפע (כתר שם טוב ח"א סי' ה'). וראה אור תורה נח
(ה, ג). בחקתי מג, ב ואילך).
(54) לקו"ת ד"ה בהעלותך עה"פ מאין לי בשר (לא, ד).

* ראה ביאור על תורה זו הנעתק בהערות וצינונים לכש"ט שט.

1 על-דרך-זה בנוגע למשה שבכל דור, שהוא הוא
2 הדואג עבור כל אחד ואחד, והוא הוא המתפלל

(ב"ב עג, ט"ב) "אחוי לך מתי מדבר כו' ודמו כמאן דמיבסמי",
וכידוע הפי' (עשרה מאמרות מאמר חקו"ד ח"ב פ"ח) במרו"ל
(סנה' קח, א) "דור המדבר אין להם חלק לעוה"ב" – "שאין להם
צורך לעוה"ב".

53) להעיר מתורת הבעש"ט במרו"ל (ברכות יז, ב. וש"נ) "כל
העולם ניזון בשביל חנינא בניי" – כי שביל הוא צינור שפתח צנור

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **מ.** וסדר הקרואים בשבת נתבאר בסימן קל"ו³⁹ ואין אסור לקרות עם הארץ^{כא} שהוא נכבד ועשיר
2 וגדול הדור⁴² לפני תלמיד חכם פי אין זה בזיון לתלמיד חכם רק כבוד לתורה שמתפבדת באנשים
3 גדולים⁴³:

סימן רפב הלכות שבת קריאת התורה והמפטיר טעף ט

הלכתא רבתא

כ] עם הארץ - מותר לקרוא לתורה גם מי שאינו קורא או מבין בלשון-הקודש, ואף אם אינו קורא ביחד עם ה'בעל-קורא'⁴⁰.
כא] עם הארץ - מותר להעלות לתורה מי שעדיין אינו

ציונים והוספות

ועפ"י אחד שגדל בקהילה החי עם נכרית אין להעלותו לתורה (כפי שאסרו בשו"ת אג"מ אורח ח"ב סי' נא, ובשו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' י ס"ב), אמנם באחד שגדל מחוץ לקהילה יהודית לכאורה יש להקל ודומה לאונס. ובס' נתיבים בשדה השליחות ח"ב עמ' 64 בשוה"ג מביא שכ"ק אדמו"ר הורה לכבד בנשיאת ספר תורה (כבד בכדי שירגיש עול תורה) בהקפות כהן שנשא גרושה ושהנהגתו היתה 'להכעיס' וכתוצאה מכך חל שינוי בנפשו, וכן מסופר ב'דשימת זכרונות' של הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה על הרה"ג המקובל הר"ר לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל, אביו של כ"ק אדמו"ר זי"ע, רב דיעקאטרינאסלאוו, שבשנת תרצ"ה, בעת עוצם הלחץ וההפחדה הקומוניסטית, אירגן מנין מוקדם לר"ה ויו"כ עבור היהודים שהיו אנוסים להגיע לבית מלאכתם גם בימים קדושים אלו. אף שכמובן אין ללמוד ממצב של אונס.

והוא הדין ביהודי ערל או שלא מל את בנו שיש לראות בכל מקרה לגופו אם נחשב כנתינת היתר לדבר, או שדומה ל'אנוס' (ראה בכל הנ"ל נתיבים בשו"ת שם עמ' 67).

(42) היינו אנשי-מעשה ובעלי מצות (ואין הכוונה לגדולה בתורה וראה רש"י פסחים מ"ט ע"ב).

(43) ע"פ קבלה, העלי' הכי חשובה היא ששי (כדאיאת בכתבי האריז"ל), אבל ע"פ נגלה, העלי' הכי חשובה היא שלישי (תורת מנחם התועדויות ח"ב עמ' ג), ולאחר מכן עליית שיש (אף שאצל חסידי פולין עליית שיש חשובה יותר משלישי), ובספר כה"ח הביא משער הכוונות סדר מדרגת העולים כזה: ששי, שלישי, כהן, לוי, רביעי, חמישי, שביעי.

מנהג נשיאי חב"ד בעלייה לתורה: נשיאי חב"ד דייקו לעלות למפטיר דווקא ובכל שבת (התועדויות תשט"ו שיחת ליל שמח"ת עמ' 54 שכן יש במפטיר יתרון מעלה בכך שנתקן בזמן גזירה ומס"נ דוקא), כן היה מנהג הצמח-צדק ובניו הק' (בדי השלחן סי' פה ס"ק ב מפי השמועה), מנהג כ"ק אדמו"ר מוהר"ש, מנהג כ"ק אדמו"ר מוהר"ש"ב, מנהג כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ (אף שבשנים האחרונות לא עלה כלל לתורה כי אם במנין שנערך

(39) סימן זה בשו"ע לא הגיע לידינו ובשו"ע ריש סימן קלו: בשבת ויו"ט ויום הכפורים, קורים אחר הלוי ת"ח הממונין על הציבור, ואחריהם ת"ח הראוים למנותם פרנסים על הציבור (ששואלים אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר), ואח"כ בני ת"ח שאבותיהם ממונים על הציבור, ואח"כ ראשי כנסיות וכל העם. ובמג"א שם: מצוה לקרות ב"ט אנשים המעמידים הקהילה לפיכך הן קודמין לכל אם אין שם ת"ח מופלג [מהרי"ל] ... ובמקומה שמוכרין המצוה יכול לקרות למי שירצה ובלבד שיקרא לכל אחד לפי כבודו (לבוש) ונהגו שגדול הצבור עולה אחרון (כ"י סימן קל"ה).

(40) הלכות ת"ת פ"ב הי"ב: אם מוציא בשפתיו אף על פי שאינו מבין אפילו פירוש המלות מפני שהוא עם הארץ הרי זה מקיים מצות ולמדתם ולפיכך כל עם הארץ מברך ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים וכן כשעולה לספר תורה.

ובסימן קפה ס"ב: עם הארץ שיודע לקרות בתורה עולה ומברך עליה בציבור אף על פי שאינו מבין קריאתו ואפילו בזמן הזה שהעולה הוא אינו קורא בעצמו.

(41) אגרות קודש ח"ד ע' זה: ע"ד העלי' לתורה של כאלו שאין ברור אופן שמירתם התורה והמצוה.

כבר שאלוני פעם עד"ז מביהכ"נ דשיבת אהלי יוסף יצחק במעלבורן, ועניתי אז, ומענה זו גם עתה בתקפו הוא, שהחלטה בזה תלוי' בכו"כ פרטים, הן בהנוגע לאופן הנהגתו של זה הרוצה לעלות לתורה והן בהנוגע להנמצאים בביהכ"נ והרושם עליהם, שכלל הענינים הנעשים בפרהסיא גם זה צריך להביאו בחשבון, ובהתאם להבירור בהאמור יש על אלו הנמצאים על אתר להחליט, אלא שמוכן ע"פ מרז"ל לעולם תהא ימין מקרבת ושמאל וכו' שבאופן כזה צריך להתנהג גם בשאלה האמורה, ובפרט כשיש ספק אם צריך בכלל לדחוק אפילו בשמאל, והרי כבר נאמר, דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום.

ובשו"ת אגרות משה אורח ח"ג סי' כא הורה להחמיר בראבאי של רעפארם משום שבזה יכול להתפרש כאילו מסכימים למה שהוא מייצג, ולעת הצורך אפשר לכבדו בכיבודים אחרים. ע"כ. וכנ"ל שיש לנהוג בזה לפי המקום והשעה.

ציונים והוספות

אדמו"ר הרשב"ב סיפר לבנו אדמו"ר הרי"צ: הר"ג אדלער הי' נוהג לעלות לתורה שבת בוקר פעמיים: לכהן וכן למפטיר. אדמו"ר - הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק - הי' נוהג לפעמים, אבל אני איני יכול להרשות לעצמי את זה (ספר השיחות תד"ש עמ' 160).

בדירתו), וכן היה מנהג כ"ק אדמו"ר בשנים שאחר קבלת הנשיאות (אמנם קודם קבלת הנשיאות כשהיה כ"ק אדמו"ר בפאריז (בשנת תש"ז) הי' מקבל עלי' כל שבת שלישי או מפטיר והי' מנדב כל פעם - 300 פרנק. וכן בארה"ב הי' עולה בכל שבת, לששי). (לקט הליכות ש"ק עמ' 38).

שולחן ערוך - הלכות שבת

אסור לגלגלה על גבי חול ואבק דרכים שהוחמו מכח חמה ואסור להטמינה בהם אפילו מבעוד יום גזרה שמא יטמין ברמץ כמו שנתבאר בסי' רנ"ז.

אבל בחמה עצמה כגון ליתן ביצה בחמה כדי שתצלה או ליתן מים בחמה כדי שיוחמו מותר מפני שאין דרך בישול בכך ואין לגזור על חמה משום אור מפני שחמה אינה מתחלפת באור:

המבשל בחמי טבריא פטור מפני שהן כתולדת חמה אבל אסור מדברי סופרים אפילו אם התבשל עומד על גביו ומתבשל מלמעלה אבל מותר להעמידם שם מבעוד יום אבל להטמינו כולו בתוכם אסור אפילו מבעוד יום משום איסור הטמנה כמו שיתבאר בסי' שכ"ו:

כל דבר לח יש בו בישול אחר בישול דהיינו תבשיל לח שנתבשל כבר כל צרכו ונצטנן ואפילו לא נצטנן לגמרי אלא שאין היד סולדת בו וחממו בשבת עד שהיד סולדת בו חייב משום מבשל אבל אם הוא חם כל כך עד שהיד סולדת בו ומרתיחו יותר אין בזה משום בישול ומותר אפילו לכתחלה להרתיחו סמוך לאש במקום שאין לחוש לחיתוי כמו שיתבאר (ואם מותר ליתנו על גבי כירה או תנור נתבאר בסימן רנ"ג) ויש אומרים שאפילו נצטנן לגמרי אין בישול אחר בישול ומותר להרתיחו בשבת סמוך לאש במקום שאין לחוש לחיתוי.

ונהגו להקל אם לא נצטנן לגמרי אלא ראוי עדיין לאכול מחמת חמימותו אבל אם נצטנן לגמרי נוהגין כסברא הראשונה אפילו לענין דיעבד כמו שנתבאר בסימן רנ"ג ואפילו ליתנו על תנור בית החורף קודם שמסיקו הנכרי כדי שיתחמם כשיסיקנו אסור כמו שנתבאר שם וכן בכל דבר שיתבאר שיש בו משום בישול:

י וכל זה בתבשיל שנתבשל כל צרכו אבל כל שלא נתבשל כל צרכו אפילו נתבשל כבר כמאכל בן דרוסאי יש בו משום בישול אפילו בעודו רותח ואפילו יתבשל מאליו אלא שעושה דבר שמקרב בישולו כגון שמגיסו בכך:

יא תבשיל יבש שאין בו רוטב כלל אין בו בישול אחר בישול אם נתבשל כבר כל צרכו ואפילו נצטנן לגמרי ומותר אפילו לשרותו בכלי ראשון רותח כדי שיהא נימוח שם ויהיה דבר לח.

ואם הוא דבר יבש שלא נתבשל מלפני השבת אין שורין אותו בשבת בחמין שהיד סולדת בו אפילו אינו נמוח שם כלל ואם שרה בכלי ראשון חייב ובכלי שני אסור לשרותו

ה השוחט בשבת לחולה שיש בו סכנה מותר הבריא לאכול ממנו חי ובלא מליחה אלא בהדחה בלבד כמ"ש בי"ד סי' ס"ז לפי שאסור למלוח בשבת כמו שיתבאר בסי' שכ"א ואפילו חלה החולה היום ואתמול לא היה בדעתו כלל שישחט היום אעפ"כ אין בה משום מוקצה מטעם שנתבאר בסי' ש"י.

אבל המבשל או עשה שאר מלאכה בשביל החולה שיש בו סכנה אסור בשבת לבריא או לחולה שאין בו סכנה גזרה שמא ירבה במלאכתו בשבילו משא"כ בשחיטה שאין בה להרבות בשביל הבריא שהרי אי אפשר לכזית בשר שצריך להחולה בלא שחיטת כל הבהמה.

ואפילו עשה ע"י נכרי בין לצורך חולה שיש בו סכנה בין לצורך חולה שאין בו סכנה אסור לבריא בשבת גזרה שמא ירבה בשבילו אבל למוצאי שבת מותר לבריא מיד ואין צריך להמתין בכדי שיעשו כיון שהנכרי עשה בהיתר לצורך חולה במה דברים אמורים בשאר מלאכות חוץ מאפייה ובישול שאם אפה נכרי או בישל בשבת לצורך חולה אסור לבריא אף במוצאי שבת משום בשולי נכרים כמ"ש בי"ד סימן קי"ג:

י הקוצץ פרי שלא נגמר בישולו לחולה בשבת אסור לבריא משום מוקצה אפילו חלה מבעוד יום והיה כבר בדעתו מבעוד יום לקצוץ הפרי בשבת מפני שאין הכנה מועלת כלל במחורב ככיוצא בזה שהוא גדל והולך בשבת אבל פרי שנגמר בישולו ושוב אינו גדל והולך מועלת בו הכנה אע"פ שהוא מחובר:

י המבשל הוא מאבות מלאכות שכן במשכן היו מבשלים סממנים לצבוע בה ולא בישול במים בלבד אלא אף הטיגון והאפייה והצלייה הן בכלל בישול וכן כל מי שריפה גוף קשה באור כגון המתין אחד ממני מתכות או המחמם את המתכת עד שנעשה גחלת וכן הממס השעוה או החלב או הזפת והגפרית באור או שהקשה גוף רך באור כגון המניח כלי אדמה באור עד שנעשו כלי חרס חייב משום מבשל.

וכשם שאסור לבשל באור כך אסור לבשל בתולדת האור כגון ליתן ביצה בצד קדרה שהוחמה באור או לשברה על הסודר שהוחם באור כדי שתצלה מעט ואם נצלית שם כמאכל בן דרוסאי חייב משום מבשל כמו בצולה על האור. ואפילו בתולדת חמה כגון בסודר שהוחם בחמה אסור גזרה משום תולדות האור שהרואה סבור שהוחם הסודר באור וכן

14 מלאכת בישולן וחייב עליו משום מבשל אבל מותר לשרותן
15 ולהדיחן במים צוננים.

16 וכן כל דבר קשה שלא נתבשל שאינו ראוי לאכילה כי אם
17 על ידי שרייה או הדחה בחמין אם שרה אותו אפילו בכלי
18 שני או הדיחו אפילו בעירוי מכלי שני ונעשה ראוי חייב
19 משום מבשל.

20 וכן כל דבר שאינו מבושל שהוא מלוח הרבה ואינו ראוי
21 לאכילה כי אם על ידי שרייה או הדחה בחמין אם שרה או
22 הדיח בחמין חייב אבל מותר לשרותו ולהדיחו בצוננים
23 ואפילו נעשה ראוי על ידי כך שכל דבר שאינו אוכל מותר
24 לעשותו אוכל בשבת כמו שיתבאר בסי' שכ"ד:

חלק ב סימן שיח, דין המבשל בשבת סעיפים ה"א

1 מדברי סופרים מפני שנראה כמבשל ואינו דומה לתבלין
2 שמותר ליתנם בכלי שני כמו שיתבאר מפני שהתבלין
3 עשויין למתק הקדרה ואינו נראה כמבשל וכן כל דבר
4 העשוי ליתן טעם בקדרה כגון שום ובצל הרי הם כתבלין
5 ומותר ליתנם בכלי שני אע"פ שהיד סולדת בו ויש מי
6 שמסתפק בבצל שמא הוא מתבשל גם בכלי שני כל זמן
7 שהיד סולדת בו ונהגו להקל ויש מתירין בכל דבר יבש
8 שלא נתבשל לשרותו בכלי שני שהיד סולדת בו ויש
9 להתמיר בזה כסברא הראשונה.

10 אבל מותר לערות מכלי שני שהיד סולדת בו על כל דבר
11 יבש שלא נתבשל חוץ ממין דג שנקרא קוליים האספנין
12 ומליח הישן דהיינו בשר או דג מלוח של שנה שעברה
13 שאלו אינם צריכים בישול אלא מעט ועירוי זה היא גמר

תורה אור

28 ועד"ז ביון שהתורה היא היא בחינת המשל
29 שע"ז יושג קדמונו של עולם, על בן צריך להיות
30 תלמודו בידו כשבא לכאן, שע"י שמשיג המשל
31 היטיב אז דוקא יוכל לחזות בהנמשל, שהוא
32 נועם הוי"ה, להשביע בצחצחות נפשו בו'.

33 עד"ז הוא בענין השכר דגן עדן, מה שנהנין
34 מזיו השכינה ("קדמונו של עולם"), שבשביל זה
35 צריך להיות "תלמודו בידו", כי "תלמודו" הוא
36 ה"משל" שעל-ידו דוקא משיגים הנמשל,
37 דה"נמשל" בנדר"ד הוא "נועם הוי"ה", הנעימות
38 והעונג שהנשמה מתענגת מאור ה', שעונג זה
39 משביע בצחצחות (בעת צמאון) את נפשו.

40 משא"כ כשאין בידו המשל אין לו דרך להשיג
41 בחינת הנמשל הנ"ל.

42 משא"כ כשאין ה"משל" - תלמודו - בידו, אין
43 לאדם דרך להשיג את הנמשל, "נועם הוי"ה"
44 (קדמונו של עולם). ד"אם יחסר אפילו כקוצו של
45 יו"ד במשל זה דתורה לא יושג אור אין סוף כמו
46 שהוא למעלה עד אין קץ".

47 ובזה מתורץ ומוכן מה שאמרו רז"ל דכל מי
48 שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק עליו
49 נאמר הכרת תכרת בו', אע"ג דמי שא"א לו די
50 לו בפרק א' שחרית ופרק א' ערבית.

51 ובזה מתורצת השאלה הנ"ל - כיצד יתכן
52 שיהי' הבדל עצום כ"כ מן הקצה אל הקצה בעוון
53 ביטול תורה בין מי שאפשר לו לעסוק בתורה ומי
54 שאי אפשר לו.

1 תוכן הפרק: ביאור מחז"ל שתענוג הנשמה בגן עדן
2 מזיו השכינה הוא רק כש"תלמודו בידו", וטעם
3 החילוק בעונש ביטול תורה בין מי שאפשר לו
4 לעסוק ואי אפשר לו

5 וזהו שאמרו רז"ל אשרי מי שבא לכאן ותלמודו
6 בידו.

7 ע"פ המבואר לעיל במהותה של תורה, שהיא
8 "משל הקדמוני", יתבאר מארז"ל "אשרי מי שבא
9 לכאן ותלמודו בידו", שכדי לזכות לשכר דגן-עדן,
10 ליהנות מזיו השכינה, צריך להביא אתו בידו
11 לגן-עדן את "תלמודו".

12 דכמו בנמשל ומשל, אי אפשר לעמוד על
13 הנמשל אם לא ישיבין מתחלה את המשל או
14 עי"ז יעמוד על הנמשל, ואם יחסר מלהשיג איזו
15 דברים מהמשל לא יוכל להשיג את הנמשל
16 כלל.

17 השגת נמשל תלוי' בהשגת המשל, ו"מאחר
18 שהנמשל אין אופן להשיגו כי אם על ידי המשל,
19 א"כ כשאינו מבין כל המשל בטוב אין דרך לעמוד
20 על הנמשל".

21 ועוד זאת: "אנו רואים שגם אם לא יחסר
22 במשל רק כמו נקודה בלבד, אזי לא יושג ג"כ כל
23 תוכן פנימיות עומק של הנמשל" - כלומר, כשחסר
24 אפילו רק פרט אחד בהבנת המשל, יתכן שיחסר
25 עי"ז מהשגת הנמשל לא רק "כפי ערך נקודה קטנה
26 זו בלבד" (שהחסיר בהבנת המשל), אלא כללות
27 כל הנמשל.

43 (ולכן מי שדי לו בפרק א' שחרית ופרק א'
44 ערבית, שדי לו במשל זה לערך החשנה של
45 שרש נשמתו). והיינו דוקא כשאי אפשר לו
46 לעסוק בו' שזו הוראה שדי לו בזה.

47 זה גופא שאדם נמצא במצב שאי אפשר לו
48 לעסוק בתורה, הרי זו הוראה ששורש נשמתו הוא
49 ממדריגה נמוכה יותר שאינה שייכת להשגות
50 נעלות יותר מזיו השכינה, ולפיכך די לו בלימוד
51 מועט (פרק א' שחרית ופרק א' ערבית) כדי שיוכל
52 לקבל וליהנות ממדריגת זיו השכינה כפי יכולתו
53 ושורש נשמתו (כמו "נמשל" פשוט שדי במשל
54 אחד ופשוט כדי להשיג את הנמשל).

55 אבל מי שאפשר לו לעסוק בתורה זהו הוראה
56 שנשמתו מבחינה שיוכל להשיג הרבה למעלה,
57 לכן צריך להיות המשל ג"כ גדול ורב מאד,
58 כשיעור הזמן שאפשר לו לעסוק בתורה, שהיא
59 בחינת משל הקדמוני.

60 לפי שיעור הזמן שאפשר לו לאדם לעסוק
61 בתורה כך הוא השיעור של כמות התורה שעליו
62 ללמוד ולהשיג כדי שיוכל לזכות עי"ז למדריגה זו
63 של זיו השכינה ("משל הקדמוני"), המתאימה
64 לערך ומדריגת נשמתו.

65 ואם נשמתו ממדריגה עליונה יותר ויכול
66 להשיג יותר מזיו השכינה, עליו לעסוק יותר
67 בלימוד התורה בעולם הזה, וכמו נמשל עמוק יותר
68 שצריכים משל גדול ורב כדי להשיגו ("גדול ורב"
69 - משתי בחינות: הן ריבוי בכמות, שלא די במשל
70 אחד אלא צריכים כמה משלים; והן ריבוי באיכות
71 - שהמשלים עצמם הם מענינים יותר עמוקים
72 ונעלים).

73 וכשאינו עוסק כל זמן שאפשר לו לעסוק הרי
74 הוא מחסר מן המשל הצריך. ולכן עליו נאמר
75 הברית תכרת בו', דהיינו שמחמת חסרון שחסר
76 בבחינת משל הקדמוני לא יוכל להשיג נועם ה'
77 בו' שהוא הנמשל.

78 אם ח"ו לא יעסוק בתורה כפי האפשרויות
79 שלו, הרי זה כמי שרוצה להבין נמשל מבלי להשיג
80 תחילה את כל פרטי המשל לאשורו על בוריו, שאז
81 נמנע ממנו להשיג את הנמשל ("כנ"ל, שאם חסר
82 אפילו כקוצו של יו"ד בהמשל אי אפשר להבין
83 הנמשל" - היינו שחסר בהבנת כללות הנמשל).

1 והענין, כמו על דרך דוגמא בנמשל ומשל
2 שלמטה שבשכל האדם, הנה לא כל השכליים
3 - הנק' נמשל - הם שוים לענין המשלים, שיש
4 שכל ונמשל אשר יכולים לעמוד עליו ע"י משל
5 אחד ופשוט וקל, ויש שכל גדול יותר שכדי
6 להשיגו הוא ע"י משלים יותר, וגם המשל הוא
7 נעלה ועמוק יותר.

8 אך הענין בזה, כמו ב"משל" ו"נמשל" למטה
9 בשכל האדם, יש ריבוי מדריגות בשכל, ד"כשאיין
10 החכמה עמוקה אין צריך משל ויכולים להשיגה
11 בלי משל", ויש שכל (נמשל) שדי במשל אחד
12 פשוט וקל כדי להשיגו, ויש שכל עמוק ודק יותר
13 שכדי להשיגו יש צורך בכמה משלים, והמשלים
14 עצמם הם יותר עמוקים ודקים, ד"כל שהחכמה
15 עמוקה יותר נצרך יותר לריבוי משלים עד שיעמדו
16 עליו", עד שלחכמת שלמה הי' צ"ל שלשת אלפים
17 משל".

18 וכך הנה גם למעלה הרי אין כל השגות של
19 הנשמות שוים, ויש בהם מדריגות ומעלות אין
20 קץ, וכמארו"ל שכל צדיק נכוה מחופתו של
21 חברו.

22 וככה הוא למעלה, בענין גילוי זיו השכינה,
23 שיש בזה ריבוי מדריגות, וכמשנת"ל שבהשגת
24 התורה יש ריבוי מדריגות עד אין קץ, שכל השגה
25 היא כמו "משל" אל ההשגה שלמעלה ממנה, והן
26 הן המדריגות הרבות שבגן עדן, ותלוי לפי גודל
27 מעלת כל נשמה ונשמה כמה היא יכולה להשיג
28 ולקלוט מזיו השכינה, דנשמה גבוהה יותר יכולה
29 להשיג מדריגות נעלות יותר מזיו השכינה, משא"כ
30 נשמה ששרשה ממדריגה נמוכה יותר.

31 וזהו גם פירוש מאמר רו"ל שלעתיד לבוא כל
32 צדיק וצדיק נכוה מחופתו של חברו, דלכאורה
33 אינו מובן, דאם נכוה מחופתו של חברו מדוע
34 רוצה להתקרב לשם עד שנכוה? אלא זהו לפי
35 שכשרואה בחבירו שהוא זוכה לגילויים יותר
36 נעלים מזיו השכינה מתעוררת בו תשוקה לאותם
37 הגילויים ולכן דוחק את עצמו לחופתו של חברו,
38 אבל היות שמצד פחיתות מעלת נשמתו אינו ראוי
39 להשגות נעלות כאלו (שהן למעלה באין-ערוך
40 ממנו) על כן ה"ה "נכוה מחופתו של חברו",
41 שמתבטל מפני השגת חברו מבלי יכולת לקלוט
42 וליהנות מהגילויים שלהם זוכה חברו.

- 1 ולכן נאמר עליו הכרת תכרת, כי מאחר שחסר
2 אצלו בהשגת ה"משל", אי אפשר לו לזכות
3 ל"נמשל", לחזות בנועם ה', ונמנע ממנו להתדבק
- 4 בזיו השכינה במדריגה כזו הנדרשת מנשמתו, וזה
5 ענין הכרת, שנכרת ונפסק אותה מדריגת ההתקשרות
6 להקב"ה הדרושה לפי ערך מדריגת נשמתו.

ד"ה חייב איניש פרק ג

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

- 1 (סח) וזהו שאמרו כל הנביאים עתידין להבטל חוץ
2 ממג"א כו' וכן ההלכות שהוא בחי' מרדכי
3 כו'. כי הנה בחי' אסתר שמסתתר בבריאה שנק' ע"י
4 דבריה שרשה הוא בחי' עתיק דאצילות כו' וזהו ענין
5 אסתר פני כו' וכמ"ש ופני לא יראו שנקרא סדכ"ס לפי
6 שבבחי' מל' דאצי' הרי בחי' כתר שבה שנק' כתר מל'
7 והוא בחי' ע"י דבריה שרשו מבחי' מל' שבכתר
8 דאצי' הנק' עתיק דאצי' וע"כ נק' בחי' פני' לגבי האור
9 דט"ס הנמשך מבחי' מל' דאצי' בבריאה וכמו"כ נקרא
10 פני' בבחי' כתר דעתיק דאצי' מפני שבחי' מל' דא"ס
11 ג"כ כלול מ"ס ובחינת הכתר שבו ג"כ כלול מ"ס
12 ובחינת מלכות שבכתר שבו נעשה בחינת כתר דעתיק
13 דאצילות כמו שמבחינת מל' שבכתר דאצי' נעשה בחי'
14 כתר מל' דאצי' בבריאה כו' (ומה שבחי' מל' דכתר נק'
15 פני' היינו משום דנעוץ תחלתן בסופן דמל' שבכתר
16 הוא מחשבה דאנא אמלך שעלה ונכלל ברצון ותענוג
17 הפשוט כו' והוא שנעשה רצון בגלוי למלוכה כו' וד"ל)
18 וזהו כל הנביאים בחינת נו"ה שבכל פרצוף עתידים
19 להבטל כי עכשיו מבחי' נו"ה שבעליון משפיע למל'
20 כמו מבחי' נו"ה דז"א למל' וכמו"כ מבחי' נו"ה דכתר
21 וע"י באו"א כו' אבל לע"ל יהיה עליית המל' בכתר
22 ולא תקבל מנו"ה דז"א וכמו"כ בחי' או"א לא יקבלו
23 מנו"ה דע"י כו' אבל אסתר לא תבטל כי תתעלה בבחי'
- 24 כתר וע"י עצמו שנקרא סדכ"ס ע"כ נק' אסתר אסתר
25 פני כו' וענין בטול הנביאים דנו"ה היינו שיסתלקו
26 למעלה כי מאחר שלא ישפיעו למטה ע"כ ממיל'
27 בטלים ונכללים בגופו של המשפיע שהרי נק' ירכין כו'
28 וכמו ענין אם תשיב משבת רגלך שהוא בחינת
29 הסתלקות נה"י משום שנאמר אל יצא איש ממקומו כו'
30 כמ"ש בלק"ת וד"ל. וכן ההלכות שהן בחי' מרדכי
31 כנ"ל. כי הנה במרדכי נאמר ויהי אומן את הדסה היא
32 אסתר בת דדו כו' דהיינו מה שבחי' ח"ע פנימית יסוד
33 אבא יוצא ממקומו באצי' למטה בבריאה כו' שנקרא
34 אסתר שמסתתרת שם כו' ונק' הדסה כמו שושנה בין
35 החוחים כו' וע"י בחי' הביורים שבח"ע מתברר בחי'
36 מל' בחי' ב"ן. דמ"ה מברר ב"ן היא בת דדו ששרשה
37 בבחי' ע"י מבחי' מל' שבכתר וע"י כנ"ל שהח"ע מאין
38 תמצא ג"כ משם כנ"ל ולפי שע"י הברורים דח"ע יש
39 עלייה לח"ע למעלה ממקומו כנ"ל באריכות והוא
40 בבחי' פנימית ע"י שאא"ס מאיר שם ע"כ אין לו בטול
41 כו' והיינו שההלכות דוקא אין להן בטול שזהו מה
42 שח"ע מלוכש בדברים גשמיים כו' וזהו שנקרא מר
43 דרור למעלה ומירא דכי' למטה כנ"ל הכל ע"י בחי'
44 הברורים כי מר דרור הוא בחי' העוה"ב עולם החירות
45 כנ"ל בחי' יובלא עלאה שאין זה רק לנשמות שהיו
46 בבחי' הביורר בעוה"ז ע"י תו"מ גשמיים כו' וד"ל:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

- 1 ולהבין זה י"ל מ"ש והיו הדברים האלה אשר אנכי
2 מצוך היום, וארז"ל בכל יום יהי' בעיניך
3 כחדשים, וי"ל איך יכול להיות בכל יום כחדשים,
4 הענין הוא כי יש שני בחי' ממכ"ע וסוכ"ע, ממכ"ע
5 הוא מה שאלק' מאיר בבחי' התלבשות והתגלות
6 בפנימי' בנבראים ולכן יש בבחי' זו בחי' התחלקות
- 7 המדריגות, כמו עד"מ הנשמה שמתלבשת בגוף
8 מתחלקת לכמה בחי', שכל במוח ומדות בלב הילוך
9 ברגל, והיינו מפני שהנשמה מתלבשת בפנימי' בהגוף
10 לכן יש לכל בחי' כלי לפי ערכו, כמו"כ ארז"ל מה
11 הנשמה ממלא את הגוף כך הקדב"ה ממלא את כל
12 העולם בבחי' התלבשות, ולכן יש חילוקי מדריגות כל

11 אא"ס וזהו שנק' ממכ"ע שאא"ס מתלבש בכל עולם
12 לפי ערכו), אבל בחי' סוכ"ע הוא בחי' אא"ס שאינו
13 יכול להיות בבחי' התלבשות בפנימיות בגילוי כ"א
14 בבחי' העלם ומקיף, ולכן הוא סוכ"ע בשוה בלי שום
15 חילוק המדרגות, מעלה ומטה ואצי' ועשי' שוים
16 לפניו ממש, וכמ"ש והקדוש בשמים ובארץ שהוא
17 קדוש ומובדל מבחי' שמים כמו מבחי' ארץ, ואין
18 שום התחלקות מעלה ומטה כלל, וכמ"ש ומתחת
19 זרועות עולם שמבחי' סוכ"ע יכול להיות הגילוי אפי'
20 מתחת זרועות עולם.

ידידבר גר' במדבר סיני – הוספה שהוסיף ר' הלל

1 עולם לפי ערכו כמו געה"ע שנמשך בו התגלות זיו
2 השכינה בבחי' גילוי יותר מבחי' געה"ת. וכן בעלמין
3 יש בחי' עלמין סתימין שמאיר שם אלקות בבחי'
4 גילוי עד שהם בתכלית הביטול, ובחי' עלמין
5 דאתגליין שאינו מאיר שם אלקות בבחי' גילוי כ"כ
6 (וכמו שאנו רואים למטה שיש התחלקות בבחי'
7 דצח"מ שבדומם מצומצם בו החיות יותר ובצומח
8 מלובש בו חיות יותר שמלובש בו נפש הצומחת ובחי'
9 יש יותר חיות שיש בו נפש החיונית כו', וכך למעלה
10 ד' עולמות אבי"ע נק' דצח"מ שבאצי' יש יותר גילוי

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

18 ל' דמות אינו עצם הדבר כ"א בחי' דמות מהדבר, והוא
19 עד"מ הראי' בזכוכי' הנק' שפיגיל שהוא מה שמשימי'
20 מסך וכיסוי על הזכוכי', אבל המסך אינו דבר עב רק
21 דבר קלוש והוא הציפוי מכסף הידוע, ואז כשרואי'
22 דרך אספקלריא זו נמשך ממנה אור חוזר לראות דמות
23 ותבנית דבר המחזיקי' כנגדה, אבל אין יכולי' לראות
24 דרך הזכוכי' באו"י, וא"א לראות דרך בה מהות
25 ועצמיות הדבר כמו ע"י אספקלריא המאירה, כ"א רק
26 דמות הדבר נראה ע"י בחי' אספקלריא שאינה מאירה
27 שהוא בחי' או"י, ואמנם הנה יש מעלה באספקלריא
28 שאינה מאירה שבוה היא גבוה מבחי' אספקלריא
29 המאירה שיכולי' לראות על ידה את עצמו וגם לראות
30 מאחוריו מה שע"י אספקלריא המאירה אין יכולי'
31 לראות זה כלל, ועד"ז תירצו בגמ' ביבמות ספ"ד
32 דישיעי' שאמר ואראה את ה' היינו באספקלריא שאינה
33 מאירה שבה יוכל לראות דמות כבוד הוי' משא"כ
34 באספקלריא המאירה נא' למשה כי לא יראני כו'.

וישם את הכיור

בס"ד. (ש"פ פקודי, ל"ב).

1 וז"ע האספקלריא שע"י יכולי' לראות מרחוק דרך
2 או"י, שאין לך ריחוק היותר גדול מן הנברא
3 לגבי השגת א"ס ב"ה, וע"י אספקלריא המאירה
4 דמעשה המצות יכולי' לראות מרחוק ג"כ. וזהו ההפרש
5 בין מרע"ה לכל הנביאי' שארז"ל כל הנביאי' נתנבאו
6 בכה משה נתנבא בזה, פי' זה הוא ל' גילוי כמו כי הוא
7 זה, והוא בחי' אספקלריא המאירה אשר ע"י רואי' אף
8 מה שרחוק מהאדם דרך אור ישר, וכמו ע"י מעשה
9 המצות שנעשי' לבושי' להנשמה בג"ע, שע"י לבוש זה
10 דמעשה המצות יכולה הנשמה ליהנות מזיו השכינה
11 וליהנות מאורו ית', כמו באספקלריא המאירה אור ישר
12 אשר נמשך ונתגלה מאוא"ס ב"ה ממעלה למטה בג"ע,
13 ומרע"ה ג"כ לא הי' רואה בלתי אספקלריא וכמ"ש
14 ומראה ולא בחידות והיינו בחי' אספקלריא המאירה
15 שנק' מראה אשר בלא אספקלריא לא הי' יכול להשיג
16 השגת אא"ס, אבל כל הנביאי' נתנבאו בכה הוא בחי'
17 אספקלריא דלא נהרא, וכמ"ש וביד הנביאי' אדמה הנה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

5 הספירות עצמם והתחלקות מדרגתם, כפי שהם בעולם
6 האצילות:
7 והנה זהו גם כן – שהאורות מתלבשים בכלים סיבת
8 ההתחלקות דמעלה ומטה שיש בעשר ספירות, שהרי

1 לנ.
2 "מעלה" ו"מטה" בכוחות הנפש, והכרח בירור המידות.
3 בפרק זה מתחיל הרבי נ"ע לבאר ענין חדש (הנמשך
4 ממאמר זה – במשך ארבעה מאמרים), מהו היחס שבין

43 כך בהשגה הכל בא מהנקודה (עם ווערט אלץ ארויס
44 גיטראגן – הכל יוצא החוצה מהנקודת השכלה), הרי
45 המסקנה שהנקודה כוללת כל הפרטים.
46 מכל מקום בהנקודה עצמה אינם ניכרים הפרטים כלל
47 רק נקודת הענין לבד בו, כלומר כל הפרטים נמצאים
48 בנקודה, אבל אינם ניכרים שם, ורק כשיורדים ל"בינה"
49 הם ניכרים, וכמו ההבדל בין משנה לגמרא, שכל
50 האריכות שבגמרא טמונה במשנה, אלא שאין זה ניכר.
51 וגבי חכם גדול שמשכיל איזו השכלה ניכרים אצלו
52 לעצמו הפרטים שבהנקודה, דבעת שנופל לו השכלה
53 חדשה מאירים אצלו הפרטים שבה בו, (למעט מאדם
54 שאינו חכם גדול, הרי יתכן שלא מבין את השכלת
55 הרעיון לעומקו וממילא אינו מודע לכל הפרטים
56 שנמצאים שם) ומכל מקום הרי זה הפרטים בהעלם
57 ובבחינת מקיף (והיינו – שלא רק לגבי הזולת לא
58 ניכרים הפרטים בנקודה, והם בבחינת העלם עבורם,
59 אלא אפילו החכם הגדול שהשכיל את נקודת ההשכלה
60 ורואה בה גם את הפרטים, ידיעתו בפרטים היא באופן
61 מקיף, שגם לעצמו הוא בבחינת העלם ומקיף לגבי
62 כללות השכלת הענין בו), – כלומר שאינו עסוק
63 בפרטים כאשר משכיל את נקודת ההשכלה, ולכן לגביו,
64 הם בבחינת העלם ומקיף.
65 ומה שבהתגלות ב"חכמה" הוא רק נקודת השכלי לבד
66 בו למרות שבהעלם גם הפרטים נמצאים (וזה ודאי
67 שאין שם כלל ריבוי אותיות במציאות וגם לא הריבוי
68 ענינים שבהם מתלבש הענין שכלי בו). – כפי שרואים
69 במוחש שמורגשת רק הנקודה במיעוט אותיות וללא
70 פרטים.
71 בבחינת החכמה שהיא תחילת ההשכלה, אין שם הרבה
72 פרטים ולבושים, אך יש שם הרבה אור. (המושג אור
73 זה מה שמגיע מלמעלה, בשונה מכלי שזה יכולת
74 הקבלה של התחתון), וכשאדם משכיל השכלה,
75 ומתנוצץ לו במוח הברקה, הרי אף שמרגיש הרבה אור
76 מלמעלה, שמרגיש תענוג והארה פנימית מהתנוצצות
77 השכל החדש, הרי אם יצטרך באותו רגע להסביר את
78 זה במילים, הוא לא ימצא כל כך את המילים להסביר
79 זאת, גם לא לעצמו, כי הרעיון מאיר בו מלמעלה
80 בכללותו, אך אין לו עדיין את הכלים של השכל
81 והאותיות להרחיב בזה ולפרט את זה.
82 והוא ענין דקות הכלי בו, ועל כן מאיר שם הענין שכלי
83 ביותר בבחינת הדקות והעילוי בו, – הכלי של החכמה
84 הוא דק, וכנזכר לעיל, שעיקר ההרגש של ה"חכמה"

1 העשר ספירות דאצילות בשונה מהספירות הגנוזות לפני
2 הצמצום הן בבחינת מעלה ומטה כלומר יש ביניהם
3 הבדלי דרגות, כמו למשל שהחכמה היא למעלה
4 במדרגה מהבינה – ובכללות יותר: והמוחין למעלה
5 מהמדות בו עד ספירת המלכות שהיא סוף דכל דרגין
6 (סוף דכל המדרגות) דאצילות והיא נקראת מטה בו.
7 דבאור אין סוף עצמות ומהות לא יש ענין מעלה ומטה,
8 שם אין שום התחלקות ואין חילוקי מדרגות בין
9 הספירות, וכמו שכתוב ב'עץ חיים' בתחלתו⁷⁷ טרם
10 שנאצלו הנאצלים היה אור עליון פשוט בו ולא היה בו
11 מעלה ומטה ראש וסוף בו, ולעומת זאת בעשר ספירות
12 כפי שהן באצילות יש התחלקות מעלה ומטה בו.
13 והוא להיות שהעשר ספירות הן בבחינת התלבשות
14 פנימי אורות בכלים על כן לפי אופן הכלים מאיר בהם
15 האור בו, – כלומר, המעלה והמטה של הספירות
16 דאצילות נובע מחמת הכלים. ועל כן הכלי שהיא
17 בבחינת דקות ורוחניות יותר מאיר בה האור בריבוי
18 ביותר הרי זה בחינת מעלה והכלי שהיא בבחינת
19 מציאות יותר שהאור בה בבחינת מיעוט הרי זה בחינת
20 מטה בו. ככל שהכלי דק וזך יותר מאיר בו אור נעלה
21 יותר ולכן נקרא "מעלה", וככל שהכלי גס ונמוך יותר
22 מאיר בו אור נמוך יותר ולכן הוא נקרא "מטה".
23 כדי לבאר זאת היטב, מפרט לנו הרבי נ"ע את זה
24 בדוגמא פרטית, בהבדל בין ספירת החכמה לספירת
25 הבינה:
26 וחרי בלי החכמה היא בבחינת דקות יותר הרבה מבלי
27 הבינה, – כלי החכמה דק וזך יותר מכלי הבינה, ולכן
28 הוא נקרא "מעלה" ביחס לבינה שנקראת "מטה". וכמו
29 על דרך משל בהשכלת איזה ענין – כאשר מתהווה שכל
30 מתחילתו, כאשר האדם משכיל אותו במוחו הרי אין
31 השכלי בא בבחינת הלבושה עדיין, – המושג לבוש הוא
32 האופנים השונים להסביר את הרעיון, כמו אדם שיכול
33 להתלבש בסוגי לבושים שונים, אך כאשר השכל
34 מתהווה, הרי נקודת אור השכל המאירה לא מתלבשת
35 עדיין בלבושים, וכמו שנראה בחוש שאינה בא עדיין
36 בריבוי אותיות ולא בענינים רבים – הרעיון בתחילתו
37 הוא ללא הרבה מילים והסברים כי אם בבחינת נקודה
38 מופשטת עדיין מהשגה בו, – רעיון שמופיע בדרגת
39 החכמה הוא בנקודה ובקצרה ואין בו כל כך מילים
40 והסברים.
41 והגם שהנקודה הראשונית של השכלת הענין, של
42 ה"חכמה", כוללת הכל, שהרי כל הפרטים הבאים אחר

ממולא מן אור אין סוף פשוט והוא ולא היה לו בחינת ראש ולא
בחינת סוף אלא הכל היה אור א' פשוט שזה בהשוואה א' והוא הנק'
אור אין סוף.

77. וזה לשונו שם (שער א ענף ב): דע כי טרם שנאצלו
הנאצלים ונבראו הנבראים היה אור עליון פשוט ממלא כל המציאות
ולא היה שום מקום פנוי בבחינת אויר ויקני וחלל אלא הכל היה

23 בנקודת התמצית שאחר ההשגה, והוא מה שלאחר
24 שמבין ומשיג את הענין שכלי בכל הפרטים שבו הרי
25 הוא מקשר את עצמו (מראנו זעך צוא) אל עצם הענין
26 שכלי איך שהוא מושג מכל ההשגות פרטיות בו, -
27 כלומר הוא מסכם אחרי כל הפרטים, את המסקנה
28 והנקודה הנובעת מכל הפרטים, ואז חוזר ומאיר בזה
29 בחינת דקות האור שהיה לפני שנתעלם, להיות שזהו
30 כמו שהתפשטות דבינה שהיא בחינת "יש" - השגה
31 והבנה באה לבחינת אין להיות בבחינת נקודה לבד
32 שנשלל בזה האורך ורוחב בו' והוא בחינת וחכם
33 בבינה⁷⁸ בו' - כלומר בתוך דרגת הבינה עצמה, הרי
34 הוא מגלה את דרגת החכמה וכמו שמבואר במקום
35 אחר⁷⁹.
36 ומכל מקום אינו בבחינת עילוי כל כך כמו בנקודת
37 החכמה, - למרות שיכול להיות אור גם בבינה, על ידי
38 ההתחברות אל נקודת התמצית, הרי האור שמאיר בזה
39 אינו נעלה כמו שזה בחכמה, והסיבה היא, דבנקודת
40 התמצית בא האור שכלי כמורגש ובמציאות יותר בו',
41 כיון שבא אחרי הפרטים והלבושים של הבינה וממילא
42 אין זה בחינת דקות דקות עצם האור ממש כמו בנקודת
43 החכמה בו'.

1 הוא ההארה שמאירה מלמעלה, בדמות ההתנוצצות
2 השכלית, ולא התפיסה של ההשכלה בכלי השכל
3 ולבושי ההשגה, כמו אותיות ומילים שהם הכלים
4 לדקות הרעיון.
5 ובאשר בא לידי השגה ב"בינה", שנתפס הרעיון השכלי
6 בהרבה אותיות ובענינים רבים שכולם הם בבחינת
7 תפיסה והשגה בו' מתמעט האור הרבה בו'. כלומר, אף
8 שיש הרבה יותר מילים והסברים שבהם יכול להמחיש
9 את הרעיון השכלי ולבאר אותו, וליישב על ידו ענייני
10 השכלה נוספים, הרי בדרגת הבינה ה'אור' שבזה
11 מתמעט.
12 ובנראה בחוש דבהשגה והבנה הנם שמושג הענין יותר
13 הרי מתעלם בחינת דקות האור של השכלי ואינו כלל
14 כמו בנקודת ההשכלה בו' - למרות שיש יותר השגה
15 בבינה, כיון שיש הרבה פרטים והסברים ומשלים וכו',
16 הרי כאשר מדברים על ה"אור", הרי חל בו מיעוט.
17 כלומר התענוג והחדות של הענין מתמעטת. כיון
18 שבדרגת הבינה כבר יותר מורגשים הלבושים
19 וההסברים כפי שהם אצלו, בכלי השכל שלו, ופחות את
20 הענין כפי שהגיע מלמעלה ("האור").
21 אלא שיכול להיות "אור" גם בדרגת הבינה: (ואחר כך
22 - אחרי ההשגה של הפרטים בבינה, הוא מתקשר שוב

שבת פרשת נחזק תע"ב

משא"כ בתושבע"פ בו', וע"כ יכול להיות שהגם שלומד תו' ומ"מ יהי'
בבחי' יש ודבר ויכול לשכוח ח"ו על ה' נותן התורה בו', וע"כ צ"ל
וחכם בבינה שילמוד בבחי' ביטול ממש, וכמ"ש בסע"ב שצריך לכוון
איך שזהו חכמתו ורצונו ית' והכוונה הזאת צ"ל תמיד במוחו
(בהעלם עכ"פ ופנעם בשנה או שתיים צריך לכוון בזה כמ"ש בסע"ב
שם), ועי"ז יהי' הביטול בלימוד התו' יהי' תכלית כוונתו לידע
אמיתית התורה בו'.

78. ספר יצירה משנה ג.

79. ראה בהמשך זה פרק קצא: וצ"ל בזה וחכם בבינה והוא
שמחזות ריבוי האורך ורוחב יכול לשכוח את תוכן המכוון, וכמו
ענ"מ מי שלומד גמ' עם פרש"י ותוס' וכו' ועכ"ז יכול להיות שלא
ידע את נקודת האמת. וע"כ צ"ל וחכם בבינה שידע התוכן המכוון
בחי' נקודת האמת שבהדבר הלכה בו', וזהו ע"פ פשוט. וברוחני'
הענין הוא להיות דבתושבע"פ אין האלקות בגילוי כ"כ כמו
בתושבע"כ שנא' תמיד וידבר ה' אל משה בו' שנראה בה האלקות.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים - קונטרסים חלק א'

שאלות בפסוק קרוב ה' לכל קוראיו וגו', ובפסוק דע את אלקי אביך וגו'

1 "קרוב* ה' לְכָל קְרָאִי, לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאֶמֶת",
2 דְּהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוּא קְרֹוב לְכָל מִי
3 שְׁקוּרָא אֵלָיו, וְלְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא אוֹתוֹ בְּאֶמֶת, דְּלִכְאוּרָה

(* נדפס בספר המאמרים - קונטרסים חלק א עמוד קה ואילך.

א. מראש הפסוק לסופו.

16 אחד מג' חלקי המלך והשכל, וכמאמר "תלת חלקין
17 אנון"², דבראש האדם יש ג' חלקים, דכל חלק הוא כמו
18 היכל וחדר מיוחד, אשר בחלק ההוא נמצא מלך, דהמלך
19 ההוא הוא כלי אל השכל כפי אופן מהותו וענינו של
20 ההיכל ההוא, דהנה כללות השכל נחלק לג' חלקים,
21 חכמה שהוא ענין ההשכלה, בינה שהוא ענין ההשגה,
22 דחכמה היא השכלת והמצאת השכל, ובינה היא הבנת
23 והשגת השכל, ודעת היא ידיעת השכל, אם כן הוא
24 אחד מג' חלקי השכל, והיה לו לבאר מה ידע, ולמה
25 אומר סתם "דע את אלקי אביך", וצריך להבין מהו
26 ענין ידיעה זו. ומהמשפך הענין מובן, דעל ידי "דע את
27 אלקי אביך" הנה על ידי זה תהיה העבודה בלב שלם.
28 ולכאורה, ידיעה שהוא השכלה והשגה, ועבודה שהוא
29 פעל - הם רחוקים זה מזה. וגם צריכים להבין מהו
30 ענין העמקת הדעת ופועלתו בעבודה.

י"ב י"ג תמוז תר"צ

1 מי שקורא אותו יתברך באמת דוקא, אם כן הרי הוא
2 תנאי, דלמי קרוב הוי', למי שקורא אותו באמת. ועוד
3 צריכים להבין, מה בא להוסיף תבת "לכל קוראיו",
4 שהיה מספיק אם יאמר "קרוב הוי' לקוראיו", דכל מי
5 שקורא להקדוש-ברוך-הוא הנה הקדוש-ברוך-הוא
6 קרוב אליו, ואם כן מהו "לכל קוראיו". אף הענין הוא,
7 דהנה אמרו רז"ל (ברכות ה, ב) "אמת זו תורה", דתורה
8 נקראת "אמת", שהיא נצחית בכל זמן ובכל מקום, ועל
9 ידי הקריאה ב"אמת" שהיא תורה, הנה על ידי זה הרי
10 הקדוש-ברוך-הוא קרוב "לכל אשר יקראה באמת".
11 ולהבין זה, הנה פתיב "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב
12 שלם ובנפש חפצה, כי כל לבבות דורש ה', וכל יצר
13 מחשבות מבין, אם תדרשנו ימצא לך, ואם תעזבנו
14 נזניח לעד", דלקאורה אין מובן מהו אמרו "דע את
15 אלקי אביך", ולא באר לו מה ידע, דהלא דעת הוא

ב. שלושה חללים הם.

לקוטי דיבורים

1 חלק ב - הלילה הראשון

2 אחרי גלגולים³ רבים בחדרים שוני' נמסרתי על
3 ידי סרדיוט - אחד ממלאכי חבלה, אשר גובהו
4 מראהו פניו הזעומים ומלבשתו עם ריבוי הכלי זיין
5 מטיל אימה יתירה, אשר יובילני אל אותה המחלקה
6 שעלי לשבת שמה.
7 טרם הלכתי לקחתי תפילין דרש"י בכיס בגדי,
8 וביצאי מאת חדר פקיד זה אמרתי לשומר כי יבד
9 עלי לשאת תרמילי ובגדי, ואתן לו איזה מטבעות
10 כסף מה שלקח באות נפש, ופניו השתנו לטוב, ובתוך
11 כך נכנסו בקאליעדאר קצר ואפל, ושאלתיו האם
12 הרבה עוד ללכת, ויענני כי באופן הילוכך יוכל
13 להתאחר עד חצי שעה ויותר, כי עלינו ללכת בעוד
14 כמה קליאדערין ומחילות, ונעבור מקום הקעלערין,
15 כן מקום העצמות והגופים הנצברים במשך כחדש
16 ימים.

17 כשראיתי שמרבה לדבר, אף כי מראהו ואש עיניו
18 הבהילוני, ודיבורו בקור רוח אודות הנהרגים דקרוני,
19 אמנם כבר עיף הייתי ורגליי התמוטטו מתחתי, הוצאתי
20 מקטרת ונתתי לו, גם אני לקחתי מקטרת, והוא נתן
21 גפרורית, ונתן לי תחלה להצית מקטרתי ואחרי כן
22 לקח לעצמו ואמר לי, תוכל לנוח רגעים אחדים.

23 כפי ששמעתי - אומר לי - אותך ישפטו בירי' ולא
24 בתלי' גם לא יענו אותך מתחלה כמו שעושים
25 לאחרים, ומיתת הירי' היא מיתה יפה יותר מתלי',
26 ואם משפטך יהי' אות ב מספר ה הוא טוב מאד.
27 ויוסף לבאר כי ישנם ב' אותיות א ב, ובכל אחד
28 מהם כמה מספרים, אות א הוא קשה יותר מאות ב,
29 וכי גם בו יש כמה מספרים 1, 2, 3, עד 22. וכל
30 המספרים הם העיניים שמענים את הנדון ר"ל. ואחר
31 כל הנה היריה היא שמעמידים כמה אנשים וכולם
32 מורים בהנדון. ואות ב הוא ירי' באקדח - רעואלוער
33 - אמנם גם בזה יש מספרים אבל העיניים אינם כמו
34 באות א. וישנו אופן היותר קל והוא מספר ה, שהוא
35 בלי ידיעה מתחלה לוקחים את הנדון לטייל, ומדברים
36 עמו והוא אינו יודע מאומה, ואחד מטייל עמו ומדבר,
37 ואחד - בלתי נראה - הולך בלט מאחוריו וכרגע -
38 בלי שום רעש הירי' - נופל הנדון מת.
39 קוזמינקא הוא מומחה גדול - ספעצילסט - והי'
40 מקרים כאלו אשר באמצע הצחוק של הנדון כרע נפל
41 בשחוק על פניו.
42 נפלאתי במאד על עצמי עד כמה לא פעלו עלי
43 דברי המספר, וכשסיים לספר אמרתי לו אפשר
44 תחכה שעה קלה ואניח התפילין בזרוע ובראשי

26 וברזל, ובנפלי נשבר הברזל לשנים וקצוהו האחד
 27 נתחב בסוף הבטן בקירוב לירך הימני, והכאב גדול
 28 במד עד כי לא יכולתי לקום ושכבתי באין אונים.
 29 המלוה ירד אלי, וברגלו בעט בי פעמים ושלש
 30 בגבי ובבטני ובקצף מבהיל הבהילני לקום, בידו
 31 הימנית אקדח - רעואלוער - ומצוה עלי לקום ואם
 32 לא אשמע לפעם השלישי אז ירה בי.
 33 עוזר לי - אמרתי - לקום, ואקום, ואם אין אתה
 34 עוזר לי לא אוכל לקום, ואם אתה חפץ להמיתני
 35 בכחך הוא, אין איש רואה רק האלקים הרואה הכל
 36 ישלם לך כגמולך, ואברך.
 37 המלוה הניח האקדח בתרמילו ויעזר לי לקום ולא
 38 יכולתי, והוכרחת לי לשכוב איזה מינוטין (רגעים),
 39 ובשכבי אמרתי והי' אם שמוע ופ' ציצית. מה אתה
 40 מצפץ - נתן עלי המלוה בקולו - שכוב עוד מעט,
 41 ואם לא תוכל לעמוד, אלך ואקרא לעוד אחד, ונשא
 42 אותך מכאן למחלקה השלישית ושם יראה הפקיד
 43 מה שיעשה אתך.
 44 אנכי גמרתי ק"ש והתפללתי שמונה עשרה וכאבי
 45 יגדל מרגע לרגע, גם הרגשתי כי במקום הכאב ישנו
 46 איזה לחלוחית.
 47 כעבור כעשרה מינוט (רגעים) נתחזקתי במעט
 48 והתחלתי לזוז ממקומי ובעמל רב בעזרת הסרדיוט
 49 קמתי ואסיר התפילין ואניח בכיס בגדי, והתחלתי
 50 לעלות בשליבות הסולם. ביגיעה גדולה רחשתי על ידי
 51 ורגלי כזוחל על ארבע עד בואי לקומה השלישית⁴.

ימנו. תרפ"ז

1 ואחרי כן נלך הלאה ואראהו כים התפילין.
 2 כרגע נהפך לחי' רעה, ויחטוף את התפילין מידי
 3 ויזרקם בקצף נורא ומבהיל.
 4 הגבהתי את התפילין ודמעות חמות נשרו מעיני,
 5 ולרגע נדהמתי לא ידעתי מה אתי.
 6 לקול פקודת הסרדיוט "לך אחרי" נתעוררתי.
 7 ואלך והתפילין בידי והתבוננתי כי בדרך הילוכי
 8 אלביש התפילין.
 9 ובין כה הי' עלינו לעלות במעלות של ברזל ברום
 10 שלוש קומות מה שהכביד עלי במד, והלכתי בכובד.
 11 המלוה כבר הי' בקומה שני' ואני עוד טרם עליתי
 12 איזה שליבות, ויקרא אלי בקול מדוע אתה רוחש
 13 כצפרדע, ועניתי לו בקול ענות כי רפה הנני ועל כל
 14 קומה וקומה עלי להנפש איזה מינוטין (רגעים).
 15 ואחליט כי בבואי בקומה ראשונה אלביש
 16 התפילין, וכשהגעתי לקומה ראשונה לבשתי השל יד,
 17 והמלוה לא הכיר בי ובהילוכי לקומה שני' לבשתי
 18 השל ראש, וכה הלכתי, והתחלתי פ' ראשונה דק"ש
 19 ועוד טרם גמרתי פסוק ואהבת ואני בקומה השני'
 20 עומד להנפש, והמלוה בקומה השלישי' ופנה אלי
 21 וראה כי הנני עומד בהתפילין.
 22 כחץ מקשת ירד אלי ויכני מכת לחי אחת ושתיים
 23 ושלש וידחפני לאחורי ואנכי נפלתי במורד הסולם
 24 ואתגלגל כדומן וכל עצמותי התפרדו, הרגשתי כאב
 25 גדול בירך הימני. אנכי זה מכבר נושא חגורה של עור

(4) ע"כ נמצא, וראה שם תרמוד, ב.

דברי* ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ

בקשתה מבלי לנסוע, ולשלוח על האוהל

1 בבוקר קודם שעה השמינית באתי שמה, ומצאתי כי כבר קראו בטע"ג את הדאָקטאָר
 2 ליבערמאַן מויטעבסק²¹⁵, כי בלילה בשעה 4 או 5 הוקרה עוד הפעם את אשר הוקרה ביום ד'
 3 שעה שני', והביאו את הדאָקטאָר שחור. אך בשעה ההיא הנה היתה חלושה, אבל לא הרגישה
 4 כאב.

(215) ד"ר אברהם מרדכי (מאָרק) ליבערמאַן. בנעוריו למד ביישיבה, למדן ויר"ש. אחר נשואיו שלחו חותנו (אחד מעשירי שקלאו) ללמוד רפואה. נפטר ערב כ"ד טבת תרפ"ז. אודותו — ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב — כפי שנסמן במפתח שמות

(*) ההערות בשוה"ג באותיות אל"ף-בי"ת הם הקטעים שנכתבו ע"י כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בשנת תרד"ע ונשמטו על ידו כשניתנו להמעתיק (ראה "סקירה קצרה" שנדפסה בחוברת "דבר מלכות" לפרשת ויקהל). ההערות הממוספרות הם מהמור"ל.

- 1 בבואי אלי' סיפרה לי את אשר עבר עלי', והיא חושבת כי צריכים להעמיד לה פיאוקעס²¹⁶,
 2 וזה הי' טוב לה במאד, אך בדרך-כללית מרגשת את-עצמה בטוב לפי-ערך. ואמרה לי הלא נדרש
 3 לך לנסוע לפעטערבורג, הנה היום עוד באפשר לנסוע על שבת-קודש לפעטערבורג, בכל-זאת
 4 הנני מבקשך להניח זאת עד אחר השבת, והשי"ת יעזור לך. עניתי כי אין בדעתי לנסוע עתה,
 5 ובטח יעזור השי"ת.
- 6 בקשני לשלוח על האוהל, מעורר רחמים זיין אַז איך זאָל גיזונד ווערין, און איך זאָל
 7 דער-לעבין ביז דער טאָטע זאָל גיזונד זיין מיט דער מאַמע וועלין קומין גיזונדערהייט פון
 8 אויסלאַנד²⁰³, וגנחה בגינוח רב במאד.
- 9 חוץ וואָס ער איז אַ קינד, ביינק איך זייער עם זעהען בעזרת-ה'. מיט מענדלען²¹⁷ זאָל לעבין
 10 אויך ניט גיזעהען זאָך אַ היבשע ביסיל צאָייט, מסתמא וויל דער אייבערשטער אַזיי.
 11 הלכתי לשלוח על האוהל ולהתפלל, ובאתי אלי' חזרה בשעה חצי השתי עשרה, והיא שכבה
 12 וגמרה התפלה, ושאלה אותי אם שלחתי על האהל.
- 13 בערב נתקבלו ב' מכתבים, אחד מכ"ק אאמו"ר הרה"ק שליט"א, והאחר מדודי ר' מנחם
 14 מענדל, וב' המכתבים הנחתי תחת הכר ולא קראה אותם משך איזה שעות. אח"כ לקחה מכתב
 15 דודי רמ"מ שי' והתחילה לקרות ולא יכלה, וביקשה את דודתי דבורה לאה לקרונה לפני', ואת
 16 מכתב כ"ק אאמו"ר שליט"א הניחה סתום. דודתי דבורה לאה תחי' אמרה לה כי גם מרש"ב שי'
 17 הי' מכתב, ולא ענתה מאומה.
- 18 ובבואי ביום ה' אחר התפלה קראה המכתב ההוא, ושם הי' מונח צעטיל מיוחד כנראה
 19 אודות בת-דודי שרה ת'201 בדבר להשתדל שידוך עבודה, ואיך להבטיח חלקה בהבית חומה²¹⁸.
 20 בסיימה לקרוא את המכתב שתקה מעט זמן, ואח"כ התחילה לדבר לפני אודות כ"ק אאמו"ר
 21 שליט"א.
- 22 ער איז אַ גרייסער מענטש, דער זיידע²¹⁹ האָט אים אַ פנים גיקענט. דער אייבערשטער זאָל
 23 אים מאריך ימים זאָיין ביז משיח'ן.
- 24 רבנו-של-עולם ער איז ממלא מקום אבותיו, אַזיי-פיעל אַבגיהיטקייט און פאַרקאַרבקייט
 25 פון יראת שמים, און אַלץ זייער שטיל. אַז מיא זאָל באַיי אים עפעס פועל זאָיין, אַז ער זאָל דאָס
 26 ניט טאָן וואַייל דאָס איז שווער פאַר זיין גיזונד, און דאָכט זעך ער שוואַייגט, מיינט מען אַז
 27 מיא האָט פועל גיווען, ערסט עס הייבט זיך ניט אָן, אַלץ איז פאַרקאַרבט אַז אַזיי און ניט
 28 אַנדערש, דער אייבערשטער העלפט דאָך אים.
- 29 בשעת עס איז גיווען דער עסק מיט דיא ציונים וואָס ער האָט גישריבען דעם בריעף לנגד

תש"ב. מריבוי חובות שהיו לו, הוכרח לנסוע לחו"ל, והתיישב
 בפאריז (ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ד ע' סא). וראה
 ספר השיחות תר"ץ ע' 96. וש"נ.
 (218) בוויטעבסק, שנשאר לה מעזבון אבי' הרז"א שנפטר
 בשנת תרס"ט (ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ב ע'
 תקלא. וראה גם שם ע' תתקנ. אגרות-קודש אדמו"ר מהר"ש ע'
 יד).

(219) אדמו"ר הצ"צ.

אנשים. "שמועות וסיפורים" ח"ב ע' 52. ח"ג ע' 200. לקוטי
 סיפורים ע' רצה. ע' שט. ע' שלז. "רשימות דברים" ע' 169
 ואילך. ספר "נאות דשא" להר' שמואל אליהו אלקין (ירושלים,
 תשכ"ח) ע' קכת. ספר "דבר סיני" ירושלים, תשכ"ו. ספר
 "ויטבסק" תל אביב, תשי"ז כפי שנסמן במפתח שמות אנשים.
 תמונתו – שם ע' 271.
 (216) = עלוקות.

(217) בנה הצעיר, הר"ר מנחם מענדל – ו' אדר תרכ"ז-תשרי

1 הציונים²²⁰, זאיינען צו מיר גיקומען משה מאדאייעווסקי²²¹, יצחק יואל²²², און האָבן מיר גיזאָגט
2 אַז דאָס איז אַ סכנת נפשות בפועל-ממש, און איך מוז עם זאָגן בגזירת כבוד אם אַז ער זאָל
3 גאַרנישט שרייבן. האָב איך מיט אים אייך גירעט – זאָגן אים שטאַרק קאָן איך ניט, אַז מיא
4 הייבט אָן מיט אים ריידן זעהט מען אַז ער האַלט טאַקע באמת דערבאַיי באַ וואָס ער זאָגט,
5 און דער אייבערשטער העלפט דאָך אים בזכות זאיינע הייליגע עלטערין. און דער אמת איז
6 שטאַרקער וויא אַלץ – האָט ער מיר גיזאָגט אַז באמת האָט ער קיין מורא ניט, און האָפט
7 להשי"ת.

8 מיט דער ישיבה²²³ אַזא אייף טו! דאָס איז דאָך די גרעסטע זאָך! מיא זעהט דאָך, גילייבט
9 דער אייבערשטער, אַז דיא זאָך האַלט זיך. עס קומט אָן ניט גרינג און עס קאָסט עם זייער אַסך,
10 צווייא מאָל גיט מען ניט, און בפרט אַז ער איז צו געלט ווייניק שייך. און יענער ווייס אַז דאָס
11 איז זאיינ רצון, און מיא רעט דאָך מכח דעם, און באַ יעדערין איז ער גילייבט דעם אייבערשטן
12 זייער טאַיער, אַלץ מצד זאיינ אמת, און אַזיי איז ער פון גיבאַרין אָן, דער אייבערשטער זאָל
13 אים מאַרין ימים זאיינ ביז משיח'ן.

14 רבוננו-של-עולם, זאָל ער זאיינ גיזונד און פיהרין דיא רביסטווע, ער איז דאָך דער איינציגער
15 פון דעם שווער'ס אייניקלעך וואָס איז ממלא מקום אבותיו, דער אייבערשטער זאָל אים גיבן
16 כחות און שטאַרקין.

17 איצטיגע צאייטין, ב"ה, אַז אין פרנסה זאיינען אידן אַזייפיעל גיקוועצט און יעדערער האָט
18 פעקלאַך פון פרנסה, קינדער און אידישקאייט, נאָר השי"ת העלפט אים. דער אייבערשטער זאָל
19 אים טאַקע העלפן זעהען נחת בזכות דיא הייליקע עלטערין.
20 (הדיבור הזה התארך בערך יותר על חמשה עשר מינוט).

רשימת היומן (תרצ"ב) ע' רלו. בית רבי ח"ג פ"י). עלה לארה"ק בשנת תרצ"ב, ונפטר שם ביום ב', כו תמוז תרח"ץ* (משרד ה"חברא קדישא" לעדת החסידים. קובץ "שערי ציון" תמוז-אלול תרח"ץ ע' נג* (*), ומ"כ בחלקת חב"ד בהר הזיתים. (223) תומכיי-תמימים.

(*) ראה אגרות קודש ח"ד ע' צט. אבל הוא מהעתקה משובשת. (***) ושם, שנפטר בשנת השמונים וארבע לחייו – וא"כ נולד בשנת תרי"ד. אבל בספר "האלי שם" (פינסק, תער"ב) ע' 190 שנולד בשנת תרי"ח. בקובץ "תורת ארץ ישראל" – ירושלים, תמוז-אלול תרח"ץ – שנפטר בן פ"ה שנה.

220) בשנת תרנ"ט (נדפס באגרות קודש שלו ח"א ע' רו ואילך. וראה רשימת היומן של רבינו ב"מבוא" לקונטרס ומעין ע' 45).

221) הרב אליעזר משה מאדיעווסקי. הרב דחאראל פלך פאלטאווע. נולד בשנת תר"ט. התעסק במלחמת הדת מטעם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (ראה אגרות קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ג ע' נה. ועוד).

222) הרב יצחק יואל ראפאלאוויטש. הרב דקרעמענטשו. מחסידי כ"ק אדמו"ר מהר"ש ואח"כ מחסידי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב וכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ. בהיותו צעיר לימים נשא את בתו של הרה"ג והרה"ח ר' יוסף תומאָרקין. כעבור שנים אחדות נפטר חותנו ונתכהן לרב (שיחות סיון תרצ"ב – תורת מנחם

אגרות קודש

ב"ה כ"ט שבט, פ"ב

מו"ה מנחם מענדיל שי' שו"ב וש"ץ

1 שלום וברכה,

2 שילוחו בסך ששים וחמשה שקל חמשים סענט, נכון
3 הגיעו ליד הסוכן ידידנו הנעלה מר זאלמאנאו יחי' וכבר

4 הגיעו לפה, ובעזרתו ית' עתה ת"ל נסדרו הדברי דבר
5 השילוח מאת הרש"פ שי' הנ"ל לפה בסדר נכון. והאל הטוב
6 יהי בעזר העושים והמעשים התומכים והסועדי יחי
7 להתברך בברכה כפולה ומוכפלת. תודה על העבר ובקשה
8 על העתיד להיות אמצעי, אשר יהי היכולת, בעזרתו ית'
9 לכלכל כל מוסדי התורה כאשר הועמס עלי מאת הקדש.

15 דגלו את מורו ורבו, וידברו יראי ד' לסדר שיעורי לימוד
16 וזמני התועדות.
17 וכפי הידיעות שקבלתי רבים מאנ"ש שי הקדישו את
18 היום הזה לברכת אל בשמים בתורה תפלה ולימוד דא"ח,
19 יהי משכורתם שלמה מאת האלקים בבני חייא ומזונא
20 רויחא, לטוב להם כה"י בגו"ר.
21 לא אפונה אשר ידידנו אנ"ש שי הקשורים בעב[ו]תת
22 אהבה, בעלי דעה ורגש אמיתי, יקבעו יום הזה (וגם הבא
23 אחריו) ליום עבודה בצדקה תורה ושיחת רעים, בדברים
24 המעוררים לחיזוק התורה.
25 יהי ד' אלקי אבותינו בעזר אנ"ש שי בתוך כאחב"י
26 שי לברך את כל מעשי ידיהם ברו"ג.
27 והי' ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש מברכו בכט"ס.
אג"ק מוהרי"צ כרץ יד

1 אמנם לא על הלחם לבדו יחי' האדם, האיש שככה לו,
2 אשר מרחק המקום לאל נחשב לו, ומחשבתו ודעתו
3 בקירוב הדעה והשתתפות הרוח, נעים הוא במאוד ותועלת
4 ברכה בו להרים את קרן התורה. ובאשר בטח קרא כבודו
5 מרבית מכתבי אשר הערכתי לכבוד אנ"ש שי בכלל
6 ובפרט, לא אכפול הדברים (ואם יודרש למו איזה ידיעת
7 דברים בזה, ייטיב לדרוש מאת ידידנו ר' דוד שי שיפריץ,
8 נויארק), ורק יואיל נא להודיעני מה מקום מגורו, האם
9 יש שם מידידנו אנ"ש שי, האם לומדי דא"ח אם
10 מתועדים בחול ובש"ק ללמוד נגלה ודא"ח, ונשוב נדבר
11 אי"ה.
12 בשנה החולפת עוררתי את אנ"ש שי על דבר יום
13 הילולא דהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נ"ע זי"ע,
14 בשני לניסן, יום אשר בו יזכור איש ואיש מהמתניח על

אגרות קודש

ב"ה, י"ד סיון, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו פ"נ, שיקרא בעת רצון על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ

זי"ע.

במ"ש אודות החלישות שלו, וכן מהפרעות בעת השינה, יש מקום לומר ששני הענינים הוא
מהבלתי סדר, והעדר זמנים קבועים לאכילה שתי שינה וכו', והרי ידוע עד כמה דרשו וגם דייקו
והקפידו רבותינו על סדר חיים מסודרים וביארו והסבירו שמונע - הבלתי סדר - להצלחה בקיום
התורה והמצוות ובפרט בנדון כזה שנוגע למלאכתו בקדש מלאכת זבולון שקדם לישכר, ואופן מלאכתו
הרי מקרא מלא דבר הכתוב שמח זבולון בצאתך, וק"ל.

ומהנכון שישאל דעת רופא בכדי להשקיטו מהתרגשות מהנ"ל ויבקשו לקבוע לו זמני האכילה
שתי וכו' ועד כמה שאפשר ישתדל לשמור עליהם והשי"ת ישלח דברו ויחלימהו ויחזקהו.

בברכה לבשו"ט בכל האמור ומהצלחתו בעבודתו בקדש וכן מהכנה המתאימה לניצול
הוואקאנס הבע"ל.

פרק ב משנה ח

רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי קָבַל מֵהֵלֵל וּמִשְׁמַאי. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אִם לְמִדַּת תּוֹרַת הַרְבֵּה, אִל תַּחֲזִיק טוֹבָה לְעֶצְמְךָ, כִּי לִכְךָ נוצֵרָה.

נקודות משיחות קודש

צריך להבין: א. משמעות הלשון "תורה הרבה" היא שהלימוד הוא יותר מהמתחייב, ואם כן מדוע נאמר "כי לך נוצרת" (הלוא - אם הוא נוצר "לך" סימן שמחוייב בזה, ובמה זה "הרבה")? ב. הלשון "תורה הרבה" סתם הוא - ומדוע לא נתפרש מהו שיעור החיוב ומהו "הרבה"?

והביאור בזה:

על בעל המאמר - רבן יוחנן בן זכאי - מצאנו שלמד תורה ארבעים שנה⁷. ארבעים שנה הוא מספר השנים הדרוש לקבלת סמיכה להורות הלכה⁸. לפי זה יוצא שבארבעים שנות לימודו הגיע רבן יוחנן בן זכאי לשלימות מסוימת בלימוד התורה ("בן ארבעים לבינה"⁹) וכל מה שלמד לאחר מכן (כמו שאמרו עליו¹⁰ ש"לא הלך ארבע אמות בלא תורה") היה למעלה מאותה שלימות.

ויש לומר שכן הוא גם במשנתנו - החיוב הוא ללמוד ולהגיע להוראה ומה שמעבר לזה נקרא "תורה הרבה".

זהו שאמר רבן יוחנן בן זכאי "אם למדת תורה הרבה", דהיינו לימוד מהסוג והדרגה שהוא בעצמו עסק בו - "אל תחזיק טובה לעצמך, כי לך נוצרת".

ההבדל בין "בריאה" ל"יצירה" הוא ש"בריאה" היא עצם התהוות המציאות, ואילו "יצירה" זו הצורה שבאה כדבר נוסף על עצם המציאות.

בלימוד תורה החילוק בין בריאה ליצירה הוא כדלהלן: מצד ה"בריאה" - עצם (התהוות) מציאות שכל האדם - אזי כאשר הוא מגיע להוראה, לאחר הלימוד של ארבעים שנה, נשלמה מטרת בריאתו. אך לגבי "יצירה" - הצורה של המציאות - אין לדבר סוף ואפשר להוסיף וללמוד תורה עוד ועוד.

זהו אם-כן פירוש משנתנו: גם "אם למדת תורה הרבה" - למדת תורה במידה כזו שזכית והגעת להוראה, כלומר, השלמת את מטרת בריאתך; "אל תחזיק טובה לעצמך" - כי לך נוצרת; מצד ענין ה"יצירה" שבך (תוספת הצורה), מוטל עליך להוסיף עוד ועוד בלימוד התורה, בלי הגבלה.

(תורת'מנחם - התועדויות תשמו, כר ד, עמ' 150)

לכאורה יש להקשות: על תלמידיו של הלל הזקן נאמר בגמרא¹ "גדול שבכולן - יונתן בן עוזיאל; קטן שבכולם - רבן יוחנן בן זכאי". ולכאורה, הן אמת שגדלותו בתורה של רבן יוחנן בן זכאי היתה עצומה, ש"לא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכה ואגדה.. דבר גדול ודבר קטן"², אבל מכל-מקום לפי ערך תלמידי הלל היה "קטן שבכולם"; מדוע אם-כן נאמר כאן רק מה ש"רבן יוחנן בן זכאי קיבל מההלל.. ולא הובאה שום מימרא מרבי יונתן בן עוזיאל, שהיה גדול תלמידיו של הלל !?

ויש לומר שזהו בהתאם לכללות ענין מסכת אבות, המתחילה ב"משה קיבל תורה מסיני ומסרה.. מסורה לאנשי כנסת הגדולה; הם אמרו.. והעמידו תלמידים הרבה"; כלומר, סגנון המסכת הוא של מימרות תנאים, מקבלי התורה, שהמשיכו בהעברת המסורה לדורות הבאים אחריהם.

על-פי זה יש לומר שבמסכת זו הובאו אך ורק דברי התנאים שענינם היה מסירת התורה. אף-על-פי שהיו תנאים גדולים מהם, שלימודם היה באופן נפלא ביותר, מכל-מקום דבריהם לא הובאו מכיון שלא היו שייכים לענין מסירת התורה.

על יונתן בן עוזיאל מסופר בגמרא³ ש"בשעה שיושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו מיד נשרף", ומבואר בתוספות⁴ שזהו משום "שהדברים שמחים כנתינתם מסיני שניתנה תורה באש". מזה מובן גודל ההפלאה של לימודו - שמצד אחד היה נפלא ביותר, אך מצד שני, מטעם זה גופא לא היה שייך להעברת התורה לאחרים ובוודאי לא לכלל ישראל. לעומתו, רבן יוחנן בן זכאי ענינו היה העברת התורה לאחרים, כמבואר בגמרא⁵ ש"ארבעים שנה לימד", וכמסופר עליו עוד⁶, שביקש ממלך רומי "תן לי יבנה וחכמיה", שבוה הבטיח את המשך קיום ולימוד התורה בעם ישראל כולו. ולכן במסכת אבות (שענינה כאמור מסירת התורה לישראל) הובאו דברי רבי יוחנן בן זכאי שקיבל מההלל (ולא דבריהם של תלמידים אחרים).

(שיחות קודש תנש"א - פרשת שלח)

(1) סוכה כח, א. (2) בגמרא שם. (3) שם. (4) ד"ה כל עוף. (5) סנהדרין מא, א. (6) גיטין נו, ב. (7) סנהדרין מא, א. (8) ראה סוטה כב, ב. (9) להלן פרק ה משנה כב. (10) סוכה כח, א.

פרשת שלח

יג « וידבר יהוה אל-משה לאמר: ד שלח-לך אנשים ויתרו את-ארץ כנען אשר-אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל נשיא בהם: ג וישלח אתם משה ממדבר פארן על-פי יהוה כלם אנשים ראשי בני-ישראל המה: ד ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן-זפור: ה למטה שמעון שפט בן-חורי: ו למטה יהודה כלב בן-יפנה: ז למטה יששכר יגאל בן-יוסף: ח למטה אפרים הושע בן-נון: ט למטה בנימין פלטי בן-רפוא: י למטה זבולן גדאל בן-סודי: יא למטה יוסף למטה מנשה גדי בן-סוסי: יב למטה דן עמיאל בן-גמלי: יג למטה אשר סתור בן-מיקאל: יד למטה נפתלי נחבי בן-נפסי: טו למטה גד גאואל בן-מכי: טז אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את-הארץ ויקרא משה להושע בן-נון יהושע: יז וישלח אתם משה לתור את-ארץ כנען ויאמר אלהם עלו זה בגלב ועליתם את-ההר: יח וראיתם את-הארץ מה היא ואת-העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אמ-רב: יט ומה הארץ אשר-הוא יושב בה הטובה היא אם-רעה ומה הערים אשר-הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים: כ ומה הארץ השמנה היא אם-דלה היש-בה עץ אם-אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי פפורי ענבים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת מוצש"ק ש"פ שלח תשל"ח)

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ (יג, כ)

המשמעות של לקיחת הפרות היא - הפיכת פרותיה של ארץ כנען, שמעשיה משחתים ומקלקלים מכל האמות, לפרות השייכים לעם היהודי. בכך שנשיאי ישראל יתחזקו ויקחו מפרי הארץ - יש, אפוא, משום 'פתיחת הצנור' לכבוש הארץ על ידי בני ישראל והפיכתה לארץ קדושה וטהרה.

שני כא ויעלו ויתרו את-הארץ ממדבר-צן עד-רחב לבא חמת: כב ויעלו בגלב ויבא עד-חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילדי הענק וחברון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים: כג ויבאו עד-נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישארו במזמ בשנים ומן-הרמנים ומן-התאנים: כד למקום ההוא קרא נחל אשכול על אדות האשכול אשר-כרתו משם בני ישראל: כה וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום: כז וילכו ויבאו אל-משה ואל-אהרן ואל-כל-עדת בני-ישראל אל-מדבר פארן קדשה וישבו אתם דבר ואת-כל-העדה ויראו את-פרי הארץ: כח ויספרו-לו ויאמרו באנו אל-הארץ אשר שלחתנו וגם זאת חלב ודבש הוא וזה פריה: כט אפס פיעזו העם הישב בארץ והערים בצורות גדולות מאד וגם-ילדי הענק ראינו שם: ל אעמלק יושב בארץ הגלב והחתי והיבסי והאמרי יושב בהר והכנעני יושב על-הים ועל יד הירדן: לא ויהם כלב את-העם אל-משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אתה פייכול נוכל לה: לב והאנשים אשר-עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל-העם פייחזק הוא ממנו: לד ויצאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל-בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל-העם אשר-ראינו בתוכה אנשי מדות: לה ושם ראינו את-הנפילים בני ענק מן-הנפילים ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם: לו ותשא כל-העדה ויתנו את-קולם ויכפו העם בלילה ההוא: לז וילכו על-משה ואל-אהרן כל בני ישראל ויאמרו אלהם כל-העדה לוימתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לוימתנו: לח ואלה יהוה מביא אתנו

אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת לִנְפֹל בְּחָרֶב נָשִׁינוּ וּמָפְנוּ יְהוָה
לָבוּ הָלוֹא טוֹב לָנוּ שׁוּב מִצְרָיִם: ^ה וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
אֶל־אָחִיו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשׁוּבָה מִצְרָיִם: ^ו וַיִּפֹּל
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל־קְהַל עַדֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ^ז וַיְהִי־שָׁעַ בֶּן־נֹון וְכָלֵב בֶּן־יִפְתָּה מִן־
הַתָּרִים אֶת־הָאָרֶץ קָרְעוּ בִגְדֵיהֶם: ^ח וַיֹּאמְרוּ אֶל־
כָּל־עַדֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ
בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם א עמ' 103)

ויהם כלב את העם אל משה (יג, ל)

יש לשאל, הרי המרגלים השיבו על שאלותיו של משה,
ומה ראה כלב שהשתיקם. ויש לומר, דהנה משה דרש מהם
לחקר אודות המלחמה והכבוש ("החזק הוא"), ואחר כך
אודות הרוח והשקר ("השמנה היא"), אף המרגלים שנו את
הסדר והקדימו את השקר ("זבת חלב ודבש"). ומכיון
ששמו את הדגש על השקר, עבודה על מנת לקבל פרס -
עמד כלב והשתיקם.

שלישי ^ה אס־חפץ בְּנוֹ יְהוָה וְהָבִיא אֹתָנוּ אֶל־
הָאָרֶץ הַזֹּאת וְנִתְּנָה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר־הוּא זֹכֶת
חֶלֶב וְדָבָשׁ: ^ט אָךְ בִּיהוָה אֱלֹהֵי־מִרְדּוֹ וְאַתֶּם
אֱלֹהֵי־יִרְאֹהוּ אֶת־עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֹנֵי הֵם סָר
צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם וַיְהוֹה אֹתָנוּ אֱלֹהֵי־יִרְאֹהוּ: ^י וַיֹּאמְרוּ
כָּל־הָעֵדָה לְרֹגֹם אֹתָם בְּאַבְנִים וּבַכּוֹד יְהוָה
נִרְאָה בְּאַהֲל מוֹעֵד אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{יא} פ
^{יב} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אָנָּה יִנְאַצְנִי הָעָם
הַזֶּה וְעַד־אָנָּה לֹא־יֵאֱמִינוּ כִּי בְּכָל־הָאֹתוֹת אֲשֶׁר
עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ: ^{יג} אֲבָנֵי בְּדָבָר וְאוֹרֶשְׁנוּ וְאַעֲשֶׂה
אֹתָךְ לְגוֹי־גֵדוֹל וְעַצּוֹם מִמֶּנּוּ: ^{יד} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־יְהוָה וְשָׁמְעוּ מִצְרָיִם כִּי־הָעֲלִיתָ בְּכַחֲךָ אֶת־
הָעָם הַזֶּה מִקִּרְבּוֹ: ^{טו} וַיֹּאמְרוּ אֶל־יֹשֵׁב הָאָרֶץ
הַזֹּאת שָׁמְעוּ כִּי־אַתָּה יְהוָה בִּקְרִיב הָעָם הַזֶּה
אֲשֶׁר־עִין בְּעֵין נִרְאָה | אַתָּה יְהוָה וְעַנְגְּךָ עִמָּד
עֲלֵהֶם וּבַעֲמֹד עֵין אַתָּה הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם
וּבַעֲמֹד אֵשׁ לַיְלָה: ^{טז} וְהִמַּתָּה אֶת־הָעָם הַזֶּה

כְּאִישׁ אֶחָד וַיֹּאמְרוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־שָׁמְעוּ אֶת־
שִׁמְעוֹן לֵאמֹר: ^{יז} מִכְּלָתִי יָכַלְתָּ יְהוָה לְהָבִיא
אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהֶם
וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר: ^{יח} וְעַתָּה יִגְדֹל־נָא כַח אֲדֹנִי
כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר: ^{יט} יְהוָה אֲרֹךְ אַפָּיִם וְרַב־
חֶסֶד נִשְׂא עֵינָיו וְפָשַׁע וְנִקְחָל לֹא יִנְקָה פֶלֶךְ עֵינָיו
אֲבוֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׂלִשִׁים וְעַל־רַבְעִים:
^כ סִלַּח־נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כַּגֹּדֶל חֶסֶדְךָ וְכְאִשֶּׁר
נִשְׁאַתָּה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרָיִם וְעַד־הַנֶּה: ^{כא} וַיֹּאמֶר
יְהוָה סִלַּחְתִּי כְּדָבָרְךָ: ^{כב} וְאוֹלָם חִי־אֲנִי וַיִּמְלֹא
כְבוֹד־יְהוָה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ: ^{כג} כִּי כָל־הָאֲנָשִׁים
הָרָאִים אֶת־כְּבֹדִי וְאֶת־אֹתוֹתִי אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי
בְּמִצְרָיִם וּבַמִּדְבָּר וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עָשָׂר פְּעָמִים
וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי: ^{כד} אִם־יִרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָם וְכָל־מִנְאֲצִי לֹא יִרְאוּהָ:
^{כה} וְעַבְדִּי כָלֵב עֲקֵב הָיְתָה רוּחַ אַחֲרֵת עִמּוֹ
וַיִּמְלֹא אַחֲרָי וְהָבִיאוּנִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בָּא
שָׁמָּה וְזָרְעוּ וּרְשָׁנָה: ^{כו} וְהָעַמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב
בְּעֵמֶק מִזְרָח פָּנָיו וַיִּסְעוּ לָכֶם הַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ
יַם־סוּף: ^{כז} פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (190 המאמרים מלוקט ג עמ' שצו)

ועתה יגדל נא כח אדני (יד, יז)

אמרו רז"ל, שהקב"ה אמר למשה היה לך לעזרני, מיד
אמר לו ועתה יגדל גוי'. ומבאר בחסידות, שעל ידי עבודה
פועלים הגדלה בבחינת 'כח אדני', היינו שהעבודה היא
'צרך גבוה'. דהנה כתיב למעשה ידיך תכסף, תכסף מלשון
תענוג, וכיון שתענוג תמידי אינו תענוג, לכן רק על ידי
עבודה בלח עצמו, שהוא חדוש, נעשה אמתית התענוג
למעלה.

רבי ^{כא} וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר:
^{כב} עד־מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה
מלינים עלי את־תִּלְוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵמָּה
מלינים עלי שְׁמַעְתִּי: ^{כג} אמר אלהם חִי־אֲנִי
נָא־יְהוָה אִם־לֹא כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּם בְּאָזְנִי כֵן

בַּהֲרָה הָהוּא וַיָּכּוּם וַיִּפְתּוּם עַד־הַחֲרֹמָה: פ
 טו « וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ד דַּבֵּר אֶל־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ
 מִוִּשְׁבְּתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לָכֶם: ג וַעֲשִׂיתֶם אֵשָׁה
 לַיהוָה עֹלָה אוֹזֶבֶחַ לְפָנֶי־נָדָב אוֹ בְּנִדְבָה אוֹ
 בְּמַעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה מִן־הַבֶּקֶר אוֹ
 מִן־הָעָאֵן: ו וְהַקְרִיב הַמִּקְרִיב קָרְבָּנוֹ לַיהוָה
 מִנְחָה סֹלֶת עֲשָׂרוֹן בָּלֹל בְּרַבְעִית הַחֵין שָׁמֶן:
 ה וַיֵּין לִנְסֹךְ רַב־עִיֹּת הַחֵין תַּעֲשֶׂה עַל־הָעֹלָה אוֹ
 לֹזֶבֶחַ לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד: ו אוֹ לֵאיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה
 סֹלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרִינָם בָּלֹלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלִשִׁית הַחֵין:
 ז וַיֵּין לִנְסֹךְ שְׁלִשִׁית הַחֵין תַּקְרִיב רִיח־נִיחֹחַ
 לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 85)

עד מתי לעדה הרעה הזאת (יד, כז)

רז"ל למדו מכאן שַׁעֲשֶׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל נִקְרָאִים 'עֲדָה'.
 וקשה, מדוע נלמד דין זה מעדה רעה דוקא. ויש לומר,
 שְׂבָזָה נִרְמָז שְׁחָטָה הַמַּרְגְּלִים לא הִיָּה חָטָא בְּמוֹכֵן הַפְּשׁוּט,
 אֶלָּא טְעוּת - הֵם חֲשָׁבוּ שְׂכָדִי לְהַגִּיעַ לְדַבְּקוֹת בַּה' יֵשׁ
 לְהַתְּבַדֵּד בַּמִּדְבָּר, וְלֹא לְהַכִּנֵּס לְאֶרֶץ וּלְהִתְעַסֵּק עִם גִּשְׁמִיּוֹת
 הָעוֹלָם. אֶלָּא שְׂמַצַּד גָּדֵל מַעֲלָתָם וְדַרְגָּתָם בַּעֲבוּדַת ה' הָרִי
 זֶה חָטָא גָּדוֹל וְחֲמוּר.

חמישי ח וְכִי־תַעֲשֶׂה בֶן־בֶּקֶר עֹלָה אוֹזֶבֶחַ לְפָנֶי־
 נָדָב אוֹזֶבֶחַ לַיהוָה: ט וְהַקְרִיב עַל־בֶּן־הַבֶּקֶר
 מִנְחָה סֹלֶת שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינָם בָּלֹל בְּשֶׁמֶן חֲצִי
 הַחֵין: י וַיֵּין תַּקְרִיב לִנְסֹךְ חֲצִי הַחֵין אֵשָׁה רִיח־
 נִיחֹחַ לַיהוָה: יא כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְשׁוֹל הָאֶחָד אוֹ
 לֵאיל הָאֶחָד אוֹ־לִשָּׁה בְּכַשִּׁים אוֹ בַּעֲוִים:
 יב בַּמִּסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ כִּכָּה תַעֲשׂוּ לְאֶחָד
 בַּמִּסְפָּרם: יג כָּל־הָאוֹרֶחַ יַעֲשֶׂה־כִּכָּה אֶת־אֵלֶּה
 לְהַקְרִיב אֵשָׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: יד וְכִי־יָגֹר
 אֶתְכֶם גָּר אוֹ אֲשֶׁר־בְּתוֹכְכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם וַעֲשֶׂה
 אֵשָׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ בֶן יַעֲשֶׂה:
 טו הַקָּהָל חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלָגֵר הַגֵּר חֻקַּת עוֹלָם

אֲעֲשֶׂה לָכֶם: ט במדבר הִזָּה יָפְלוּ פְּגִירְכֶם
 וְכָל־פְּקָדֵיכֶם לְכָל־מִסְפָּרְכֶם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
 וּמַעֲלָה אֲשֶׁר הִלִּינְתֶם עָלַי: י אִם־אַתֶּם תָּבֹאוּ
 אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לְשָׂכֵן אֶתְכֶם
 בָּהּ כִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן:
 יא וּמִפְּנֵיכֶם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבֹן יִהְיֶה וְהִבִּיאֲתִי
 אֹתָם וַיִּדְעוּ אֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר מֵאִסְתֶּם בָּהּ:
 יב וּפְגִירְכֶם אַתֶּם יָפְלוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה: יג וּבְנֵיכֶם
 יִהְיוּ רָעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנִשְׂאוּ אֶת־
 זִנּוּתֵיכֶם עַד־תֶּתֶם פְּגִירְכֶם בַּמִּדְבָּר: יד בַּמִּסְפָּר
 הַיָּמִים אֲשֶׁר־תִּרְתֶּם אֶת־הָאֶרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם
 לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹנוֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים
 שָׁנָה וַיִּדְעֶתֶם אֶת־תְּנוּאַתִּי: טו אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי
 אִם־לֹא י וְזֹאת אֲעֲשֶׂה לְכָל־הָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת
 הַנּוֹעֲדִים עָלַי בַּמִּדְבָּר הַזֶּה וַתִּמּוּ וְשָׁם יָמֹתוּ:
 יז וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־הָאֶרֶץ
 וַיָּשָׁבוּ כְּתִיב וַיִּלּוּנוּ קִרִי וַיִּלְּנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־הָעֵדָה
 לְהוֹצִיא דָבָה עַל־הָאֶרֶץ: יח וַיִּמָּתוּ הָאֲנָשִׁים
 מוֹצְאֵי דַבַּת־הָאֶרֶץ רָעָה בַּמַּגִּפָּה לִפְנֵי יְהוָה:
 טט וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן וְכָלֵב בֶּן־יִפְנֶה חִיו מִן־הָאֲנָשִׁים
 הָהֵם הַהֹלְכִים לְתוֹר אֶת־הָאֶרֶץ: כ וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה
 אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיִּתְּאֲבָלוּ הָעָם מְאֹד: כא וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֶּקֶר וַיַּעֲלוּ
 אֶל־רֹאשֵׁי־הָהָר לֵאמֹר הַנֵּנוּ וְעָלִינוּ אֶל־הַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר־אָמַר יְהוָה כִּי חָטָאנוּ: כב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָּמָּה
 זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־פִּי יְהוָה וְהוּא לֹא תִצְלַח:
 כג אַל־תַּעֲלוּ כִּי אֵין יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנָּגְפוּ
 לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם: כד כִּי הָעַמְלָקִי וְהַכְּנִעִי שָׁם
 לִפְנֵיכֶם וּנְפַלְתֶּם בַּחֲרֹב כִּי־עַל־פֶּן שַׁבְתֶּם מֵאַחֲרֵי
 יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה יְהוָה עִמָּכֶם: כה וַיַּעֲפְלוּ לַעֲלוֹת
 אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה וּמֹשֶׁה לֹא־מָשׁוּ
 מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה: כו וַיִּרֶד הָעַמְלָקִי וְהַכְּנִעִי הַיֹּשֵׁב

לְדֹרֹתֵיכֶם כָּכֶם כַּגֵּר יִהְיֶה לִפְנֵי יְהוָה: ^{טו} תֹּרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר הַגֵּר אִתְּכֶם: ^פ

ש"י ^ז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ח דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה: ^ט וְהָיָה בְּאֲכֻלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תִּרְיִמוּ תְרוּמָה לַיהוָה: ^י רֹאשִׁית עֶרְסַתְכֶם חֲלָה תִרְיִמוּ תְרוּמָה כְּתֻרֹמֶת גֶּרֶן כֵּן תִּרְיִמוּ אֹתָהּ: ^{יא} מִרֹאשִׁית עֶרְסַתֵּיכֶם תִּתְּנוּ לַיהוָה תְרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם: ^{יב} וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת פְּלִימָצוֹת הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: ^{יג} אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּיַד מֹשֶׁה מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וְהָלָא לְדֹרֹתֵיכֶם: ^{יד} וְהָיָה אִם מַעֲיַנְי הָעֵדָה נַעֲשִׂיתָה לְשִׁגְגָה וַעֲשׂוּ כָל־הָעֵדָה פֶּר כֹּן־בָּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרִיחַ גִּיחַל לַיהוָה וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֹטֵאת: ^{טו} וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם כִּי־שִׁגְגָה הָיָה וְהֵם הֵבִיאוּ אֶת־קֶרְבָּנָם אִשָּׁה לַיהוָה וְחַטָּאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שִׁגְגָתָם: ^{טז} וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל־הָעָם בְּשִׁגְגָה: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות יח עמ' 183)

ראשית ערסתיכם חלה תרימו תרומה (טו, כ)

אימתא במדרש, שכל המקום מצות חלה כאלו בשל עבודה זרה. ויש לכאור, דהנה החטא של עבודה זרה הוא גם האמונה שפוכבים ומזלות אינם רק בגרון ביד החוצב בו, אלא הם בעלי שליטה והשפעה עצמית. ומצות חלה מבטלת אמונה זו, שהרי האדם המקום את המצוה מצהיר בקוף שפסח זו, שקבל באמצעות כחות הטבע, באה בצעם מהקב"ה.

שביעי ^{כז} וְאִם־נִגְפַשׁ אַחַת תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה וְהִקְרִיבָה עֹז בַּת־שָׁנֹתָה לַחֲטָאתָ: ^{כח} וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל־הַנֶּפֶשׁ

הַשִּׁגְגָה בַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ: ^{כט} הָאֲזִנָּה בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם תֹּרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לַעֲשׂוֹת בְּשִׁגְגָה: ^ל וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה | בֵּיד רָמָה מִן־הָאֲזִנָּה וּמִן־הַגֵּר אֶת־יְהוָה הוּא מַגִּדָּה וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּה: ^{לא} כִּי דִבְרֵי־יְהוָה בָּזָה וְאֶת־מִצְוֹתָי הַפֶּר הִפְרָת | תִּפְרֹת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֹנָה בָּהּ: ^{לב} וַיְהִי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקִּשְׁשׁ עֵצִים בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁתִּי: ^{לג} וַיִּקְרִיבוּ אֹתוֹ הַמִּצְאִים אֹתוֹ מִקִּשְׁשׁ עֵצִים אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֵל כָּל־הָעֵדָה: ^{לד} וַיִּנִּיחוּ אֹתוֹ בַּמִּשְׁמֶר כִּי לֹא פָרַשׁ מִדֵּי־עֲשֹׂה לוֹ: ^{לה} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מוֹת יוֹמָת הָאִישׁ רָגוּם אֹתוֹ בְּאֲבָנִים כָּל־הָעֵדָה מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: ^{לו} וַיֵּצִיאוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ בְּאֲבָנִים וַיָּמָת כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{לז} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{לח} דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְּפֵי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנִתְּנוּ עַל־צִיצִית הַכֹּהֵן פְּתִיל תְּכֵלֶת: ^{לט} וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וַיִּכְרַתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: ^מ לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: ^{מא} אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^{פפפ}

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש יט עמ' שדח)

ולא תתורו אחרי עיניכם (טו, לו)

מי שמסתכל בעיניו באפן האסור, הפך הסתכלות שבשכילה נכראו העינים - הגרי הוא 'סומא' לפי שעה, ועוד גרוע מזה. והרי אמרו ר"ל: "סומא חשוב כמת".

חצי קדיש

וַיִּתְגַּדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
בְּרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוּרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מִשִּׁיחָהּ. אַמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמַם,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְחַלֵּל, שְׁמָה דְקֻדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אַמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
הַשְׁבַּחְתָּא וְהַתְהַלְלָתָא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

♦ ♦ ♦

מפטיר לו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: לֹא דַבַּרְ

אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית
עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֹּף
פֶּתִיל תְּכֵלֶת: לֹא וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ
וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם
וְלֹא־תִתְּנוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־
אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: מ לִמְעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם
אֶת־כָּל־מִצְוֹתֵי יְהוֹיָתָם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם:
מא אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

קרי"ט פסוקים, פל"ט סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. *מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֶזְרָתִים הֵי א לַמְחֻזְקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכִיָּה דְרַבְרִינַעִם, וְכָל־נִתְיֻכְתִּיָּה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמִינָהּ, בְּשִׂמְלָלָה עֲשֵׂר וְכָבוֹד. יי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִיִּשְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת שלח לקריאה בציבור ולשמו"ת

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

ביהושע פרק ב

ב א וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵי־נֹון מִן־הַשְּׁטִיִּים שְׁנַיִם אַנְשִׁים
מִרְגָּלִים חָרָשׁ לֵאמֹר לָכוּ רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־
יְרִיחוֹ וַיָּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה זֹנָה וּשְׁמָה רָחַב
וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׁמָּה: ב וַיֹּאמֶר לְמַלְךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה
אֲנִישִׁים בָּאוּ הֵנָּה הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַחֲפֹר
אֶת־הָאָרֶץ: ג וַיִּשְׁלַח מַלְךְ יְרִיחוֹ אֶל־רָחַב לֵאמֹר
הוֹצִיָּי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלֶיךָ אֲשֶׁר־בָּאוּ לְבִיתְךָ
כִּי לַחֲפֹר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ בָּאוּ: ד וַתִּקַּח הָאִשָּׁה
אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַתַּצְפֶּנּוּ וַתֹּאמֶר בֵּן בָּאוּ אֵלַי

(א) מִרְגָּלִים, לראות מאיזה מקום יכבשוה בקלות. תרש, בשתיקה, שאיש לא ידע בדבר, רק הם לבדם. ואת יריחו, שהיתה קשה לכבוש פגרו כל הארץ. אשה זונה, מוכרת מיני מזון. (ב) לחפור, לרגל ולחפש את הסתרים שבה. (ד) ותצפנו, את כל אחד במקום מיוחד. ובמדרש תנחומא אמרו, שהמרגלים היו פניחם וכלב, ופניחם עמד לפניחם ולא ראוהו, לפי שהיה כמלאך. ורק את כלב היה צריך להצפין. (ו) ותמנמנם, כסתה אותם בהמנמנה למרי. בפשטי העץ, בקני פשתן שהם עדין כמו עצים. (ז) על המעברות, כמו עד המעברות שהוא מקום מעברי הפנים של הירדן. (ט) נמנו, נמסו. (י) החרמתם, השמדתם. (יב) אות אמת, סימן ברור שתפירוהו. (יז) נקים אנחנו, הרי אנו תולים הדבר בך לעשות את האות

הָאֲנָשִׁים וְלֹא יִדְעֵתִי מֵאִין הֵמָּה: ה וַיְהִי הַשָּׁעַר לְסָגֹר בַּחֲשֹׁךְ וְהָאֲנָשִׁים יָצְאוּ לֹא יִדְעֵתִי אָנָּה הָלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מֵהָר אַחֲרֵיהֶם כִּי תִשְׁגֹּם: ו וְהָיָה הַעֲלֹתָם הַגֹּהֶז וַתִּמְנַמֵּם בַּפִּשְׁתִּי הָעֵץ הָעֲרֻכּוֹת לָהּ עַל־הַגֹּז: ז וְהָאֲנָשִׁים רִדְפוּ אַחֲרֵיהֶם בְּדֶרֶךְ הַיַּרְדֵּן עַל הַמַּעְבְּרוֹת וְהַשָּׁעַר סָגַר אַחֲרֵי כֵּאֲשֶׁר יָצְאוּ הָרִדְפִים אַחֲרֵיהֶם: ח וְהָמָּה טָרַם יִשְׁכְּבוּן וְהָיָה עֲלֹתָהּ עֲלֵיהֶם עַל־הַגֹּז: ט וַתֹּאמֶר אֶל־הָאֲנָשִׁים יִדְעֵתִי כִּי־נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ וְכִי־נָפְלָה אִמְתְּכֶם עָלֵינוּ וְכִי נִמְגֹו כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם: י כִּי שָׁמַעְנוּ אֹת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ יְהוָה אֶת־מִי ים־סוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְשֵׁנִי מַלְכִי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בָּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן וּלְעֹוג אֲשֶׁר הִחְרַמְתָּם אוֹתָם: יא וַנִּשְׁמַע וַיִּמָּם לְבָבֵנוּ וְלֹא־קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת: יב וְעַתָּה הַשְׁבַּעֲנוּנָא לִי בַיהוָה כִּי־עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד וְעָשִׂיתָם גַּם־אִתָּם עִם־בֵּית אָבִי חֶסֶד וְנִתַּתָּם לִי אוֹת אֱמֶת: יג וְהַחִיתָם אֶת־אֲבִי וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אֲחִי וְאֶת־אֲחֵיוֹתַי וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וְהַצַּלְתָּם אֶת־נַפְשֹׁתֵינוּ מִמּוֹת: יד וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ תַחֲתִיכֶם לָמוֹת אִם לֹא תִגִּידוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה בְּתֵת יְהוָה לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וָאֱמֶת: טו וַתֹּרְדֵם בַּחֲבֹל בְּעֵד הַחֲלוֹן כִּי בֵיתָה בְּקִיר הַחוּמָה וּבְחוּמָה הִיא יוֹשֶׁבֶת: טז וַתֹּאמֶר לָהֶם הִהֲרָה לָכוּ פֶן־יִפְגְּעוּ בָכֶם הָרִדְפִים וְנִחַבְתֶּם שָׁמָּה שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שׁוּב הָרִדְפִים וְאַחַר תָּלְכוּ לְדַרְכְּכֶם: יז וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הָאֲנָשִׁים נָקִים אֲנַחְנוּ מִשְׁבַּעְתְּךָ הִזָּה אֲשֶׁר הַשְׁבַּעְתָּנוּ: יח הִנֵּה אֲנַחְנוּ

הָיָה יח) תַּקְנוּת, לְשׁוֹן קוֹ וְחֶבֶל הַשְּׁנִי, הַצְבוּעַ
בְּצִבְעֵי אֶדָם שְׁנֵקְרָא "שְׁנִי". כג) וַיַּעֲבְדוּ, עָבְדוּ אֶת
הַיָּדוּד. כד) כִּי נָתַן ה' בְּיָדָנוּ, מִנֵּה שְׂרָאוֹ שְׁהַצִּילָם
ה' בְּיָדָהּ גַּם.

בָּאִים בָּאָרֶץ אֶת־תַּקְנוֹת חוּטֹ הַשְּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי
בַּחֲלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדְתָנוּ לוֹ וְאֶת־אֲבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ
וְאֶת־אֲחִיךָ וְאֵת כָּל־בֵּית אֲבִיךָ תֹאסֹפִי אֵלֶיךָ
הַבֵּיתָה: יט וְהָיָה כָּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדִּלְתֵּי בֵיתְךָ הַחוּצָה דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְאֶנְחָנוּ נָקִים וְכָל
אֲשֶׁר יִהְיֶה אִתְּךָ בְּבֵית דָּמוֹ בְּרֹאשָׁנוּ אִם־יָד תִּהְיֶה־בּוֹ: כ וְאִם־תִּגִּידִי אֶת־דְּבָרָנוּ זֶה
וְהֵינּוּ נָקִים מִשְׁבַּעְתְּךָ אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ: כא וְתֹאמַר כְּדִבְרֵיכֶם כִּן־הוּא וְתִשְׁלַחֶם וַיֵּלְכוּ
וּתְקַשְׁרֶי אֶת־תַּקְנוֹת הַשְּׁנִי בַּחֲלוֹן: כב וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הָהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים
עַד־שָׁבוּ הָרִדְפִים וַיִּבְקְשׁוּ הָרִדְפִים בְּכָל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצְאוּ: כג וַיֵּשְׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיִּרְדּוּ
מִהָרָר וַיַּעֲבְדוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיִּסְפְּרוּ־לוֹ אֵת כָּל־הַמַּצָּאוֹת אוֹתָם: כד וַיֹּאמְרוּ
אֶל־יְהוֹשֻׁעַ כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיָדָנוּ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נָמְנוּ כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שְׁכֵל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן,
אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיִךְ לֹא יֵשׁוּב רִיקָם,
כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבֹוא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בָּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֶךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל שישי, ט"ו סיון

לוח זמנים לשבוע פרשת שלח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמו"ר		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:36	5:36	8:25	8:26	9:06	9:07	10:19	10:19	19:44	19:46	20:13	20:16	19:26	20:28
חיפה (ק)	5:32	5:31	8:21	8:22	9:03	9:04	10:17	10:17	19:47	19:49	20:17	20:20	19:19	20:32
ירושלים (ק)	5:33	5:33	8:23	8:23	9:04	9:04	10:17	10:17	19:49	19:51	20:13	20:16	19:11	20:28
תל אביב (ק)	5:34	5:34	8:24	8:24	9:05	9:06	10:18	10:19	19:46	19:48	20:16	20:18	19:28	20:31
אוסטריה, וינה (ק)	4:55	4:54	7:40	7:37	8:52	8:52	10:14	10:14	20:53	20:56	21:37	21:41	20:38	22:00
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:30	7:33	9:13	9:15	9:53	9:55	10:43	10:45	17:08	17:07	17:39	17:39	16:49	17:50
אוקראינה, אודסה (ק)	5:05	5:04	7:53	7:52	8:59	8:59	10:19	10:20	20:48	20:51	21:29	21:33	20:33	21:51
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:30	4:29	7:15	7:13	8:27	8:27	9:49	9:49	20:26	20:30	21:10	21:14	20:11	21:33
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:39	4:38	7:23	7:21	8:37	8:37	9:59	9:59	20:39	20:43	21:23	21:28	20:24	21:47
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:56	4:54	7:31	7:25	8:58	8:58	10:22	10:22	21:13	21:17	22:01	22:05	20:58	22:27
אוקראינה, קייב (ק)	4:48	4:46	7:20	7:13	8:50	8:50	10:14	10:14	21:07	21:11	21:55	21:59	20:52	22:21
איטליה, מילאנו (ק)	5:35	5:34	8:25	8:24	9:27	9:27	10:47	10:47	21:10	21:13	21:50	21:54	20:55	22:11
אקוואדור, קיטו (ח)	6:10	6:11	8:38	8:40	9:09	9:11	10:12	10:13	18:16	18:18	18:40	18:42	17:59	18:51
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:56	7:58	9:44	9:46	10:22	10:24	11:14	11:15	17:50	17:50	18:19	18:19	17:32	18:31
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:06	9:09	10:41	10:43	11:23	11:25	12:11	12:13	18:23	18:22	18:56	18:56	18:04	19:08
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:40	5:39	8:31	8:31	9:21	9:21	10:37	10:38	20:32	20:34	21:06	21:09	20:16	21:23
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:25	5:24	8:17	8:16	9:08	9:08	10:25	10:25	20:25	20:28	21:00	21:04	20:10	21:18
ארה"ב, גריס סיטי (ק)	5:25	5:24	8:17	8:17	9:08	9:09	10:25	10:26	20:26	20:29	21:01	21:04	20:10	21:19
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:56	5:55	8:47	8:47	9:41	9:42	10:59	11:00	21:07	21:10	21:44	21:47	20:52	22:03
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:20	6:20	9:09	9:09	9:48	9:49	11:00	11:01	20:21	20:23	20:50	20:53	20:05	21:04
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:41	5:41	8:31	8:31	9:14	9:14	10:28	10:28	20:02	20:04	20:33	20:35	19:46	20:48
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:29	9:15	9:16	9:52	9:53	11:03	11:04	20:11	20:13	20:39	20:41	19:55	20:52
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:19	5:18	8:10	8:10	9:03	9:03	10:20	10:21	20:23	20:26	20:59	21:02	20:08	21:17
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:15	5:15	8:07	8:07	9:01	9:01	10:18	10:19	20:24	20:27	21:00	21:04	20:09	21:19
בוליביה, לה-פס (ח)	6:56	6:58	9:10	9:11	9:42	9:44	10:40	10:41	18:07	18:07	18:32	18:32	17:49	18:42
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:28	5:26	7:41	7:43	9:33	9:32	10:57	10:57	21:55	21:59	22:45	22:49	21:41	23:12
בלגיה, בריסל (ק)	5:30	5:28	7:57	7:43	9:34	9:34	10:58	10:58	21:53	21:57	22:42	22:47	21:39	23:09
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:44	6:46	8:49	8:51	9:23	9:25	10:18	10:20	17:27	17:28	17:53	17:54	17:10	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:31	6:33	8:37	8:38	9:10	9:12	10:06	10:08	17:17	17:17	17:43	17:43	16:59	17:53
בריטניה, לונדון (ק)	4:45	4:43	6:59	7:01	8:50	8:50	10:15	10:15	21:15	21:19	22:05	22:10	21:03	22:33
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:42	4:40	7:08	7:09	8:53	8:52	10:19	10:19	21:35	21:39	22:30	22:36	21:23	23:03
גרמניה, ברלין (ק)	4:45	4:43	7:06	7:07	8:53	8:53	10:19	10:19	21:26	21:31	22:19	22:24	21:12	22:49
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:17	5:15	7:52	7:47	9:19	9:18	10:42	10:42	21:32	21:36	22:20	22:24	21:18	22:46
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:50	6:52	8:52	8:53	9:26	9:28	10:21	10:22	17:22	17:23	17:49	17:50	17:04	18:00
הודו, מומבאי (ח)	6:00	6:01	8:42	8:43	9:17	9:18	10:25	10:26	19:15	19:17	19:41	19:43	18:59	19:53
הודו, פונה (ח)	5:57	5:58	8:39	8:40	9:13	9:14	10:22	10:22	19:10	19:12	19:36	19:38	18:54	19:48
הונגריה, בודפשט (ק)	4:47	4:46	7:34	7:32	8:43	8:43	10:04	10:05	20:39	20:42	21:21	21:25	20:24	21:44
טורקיה, איסטנבול (ק)	5:28	5:28	8:20	8:20	9:12	9:12	10:29	10:30	20:31	20:34	21:06	21:10	20:15	21:25
יוון, אתונה (ק)	6:02	6:02	8:54	8:54	9:41	9:42	10:57	10:58	20:46	20:49	21:19	21:22	20:30	21:36
מולדובה, קישינב (ק)	5:10	5:09	7:58	7:56	9:05	9:05	10:26	10:26	20:57	21:01	21:40	21:44	20:43	22:02

לוח זמנים לשבוע פרשת שלח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:57	5:57	8:39	8:40	9:14	9:15	10:22	10:23	19:13	19:15	19:39	19:41	18:57	19:52
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	8:04	8:08	9:28	9:31	10:14	10:17	11:00	11:02	16:52	16:51	17:29	17:28	16:34	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:07	5:07	7:55	7:55	8:33	8:34	9:44	9:45	18:58	19:00	19:26	19:29	18:42	19:40
סינגפור, סינגפור (ח)	6:58	6:59	9:28	9:29	9:59	10:00	11:02	11:03	19:09	19:11	19:33	19:35	18:52	19:44
פולין, ורשא (ק)	4:16	4:14	6:35	6:36	8:24	8:23	9:49	9:49	20:54	20:59	21:46	21:51	20:40	22:16
פרו, לימה (ח)	6:24	6:26	8:42	8:44	9:14	9:15	10:13	10:14	17:50	17:51	18:15	18:16	17:33	18:25
צרפת, ליון (ק)	5:51	5:50	8:41	8:40	9:44	9:44	11:04	11:04	21:28	21:32	22:09	22:13	21:13	22:30
צרפת, פריז (ק)	5:48	5:47	8:31	8:28	9:47	9:47	11:09	11:10	21:52	21:56	22:37	22:41	21:37	23:01
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:44	5:45	8:16	8:17	9:48	9:49	11:04	11:04	21:52	21:56	22:37	22:41	21:37	23:01
קנדה, טורונטו (ק)	5:36	5:35	8:27	8:27	9:24	9:25	10:43	10:44	20:57	21:00	21:35	21:39	20:42	21:55
קנדה, מונטריאול (ק)	5:06	5:05	7:56	7:54	8:58	8:58	10:18	10:18	20:41	20:44	21:21	21:25	20:26	21:42
קפריסין, לרנקה (ק)	5:31	5:31	8:22	8:22	9:06	9:06	10:20	10:21	19:58	20:00	20:29	20:32	19:42	20:45
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	5:20	5:18	7:55	7:56	9:36	9:35	11:04	11:04	22:30	22:35	23:31	23:37	22:17	0:08
רוסיה, מוסקבה (ק)	4:47	4:45	7:29	7:30	9:06	9:05	10:35	10:35	22:10	22:15	23:14	23:21	21:56	23:57
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	5:26	5:25	8:13	8:11	9:21	9:21	10:42	10:43	21:15	21:18	21:57	22:01	21:00	22:20
שווייץ, ציריך (ק)	5:30	5:29	8:17	8:15	9:25	9:25	10:47	10:47	21:20	21:24	22:03	22:07	21:05	22:26
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:50	5:51	8:29	8:29	9:02	9:02	10:08	10:09	18:45	18:46	19:10	19:11	18:28	19:21

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד אחרי הברכה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת פל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00429
08/06/2014

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7